

LIŠTIČKY

Šárka Dittrichová
Ivana Heřmanská
Roman Rozsypal

NAVINICI

Program rozvoje venkova a příčiny stagnace bioprodukce

Šárka Dittrichová
Ivana Heřmanská
Roman Rozsypal

LIŠTIČKY NA VINICI

Program rozvoje venkova
a příčiny stagnace bioprodukce

Vydáno za podpory:

Rezonance

projekt na podporu lokální produkce

Tato publikace je součástí projektu „Sít informačních center AGRO-ENVI-INFO“ spolufinancovaného Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

LIŠTIČKY

Šárka Dittrichová
Ivana Heřmanská
Roman Rozsypal

NA VINICI

Program rozvoje venkova a příčiny stagnace bioprodukce

Autoři

Mgr. Šárka Dittrichová

JUDr. Ivana Heřmanská

Ing. Roman Rozsypal, CSc., EPOS Spolek poradců v ekologickém zemědělství České republiky

Projekt

Studie příčin stagnace produkce biopotravin v ČR

Zadavatel

MZe, Odbor environmentálních opatření a obnovitelných zdrojů energie

Šárka Dittrichová, Ivana Heřmanská, Roman Rozsypal

LIŠTIČKY NA VINICI.

PROGRAM ROZVOJE VENKOVA A PŘÍČINY STAGNACE BIOPRODUKCE

První vydání

Vydalo nakladatelství Galén, Na Bělidle 34, 150 00 Praha 5

jako účelovou publikaci autorů

Dokumentace z archivu autorů, farmářů a nakladatelství Galén

Produkce Kristýna Klojdová, Galén

Grafický návrh Marta Šimková, Galén

Sazba Václav Zuka, Galén

Tisk DURABO, Opletalova 57, 110 00 Praha 1

G281040

Všechna práva vyhrazena.

Tato publikace ani žádná její část nesmí být reprodukována, uchovávána v rešeršním systému nebo přenášena jakýmkoli způsobem (včetně mechanického, elektronického, fotografického či jiného záznamu) bez písemného souhlasu autorů.

Copyright © Šárka Dittrichová, Ivana Heřmanská, Roman Rozsypal, 2008

ISBN 978-80-7262-571-0

OBSAH

ÚVOD

Metodika zpracování studie dle zadání	9
O autorech	13

VÝVOJ EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ V ČR (Ing. Roman Rozsypal, CSc., EPOS)

Příčiny stagnace produkce biopotravin	17
---	----

FARMY (Mgr. Šárka Dittrichová)

Spolužákům	31
Lištičky na vinici	43
Lužické hory – oběť „ekologického zemědělství“	71
Anna a tygr	87
Obchodnice Emílie	103
Vítejte v Čechách	119
Pěňčinský náhrdelník	147
Jediný	165
BIO region severní pohraničí. Programy MAS a LEADER	195
Půda je dobrá investice, už se nevyrabí	215

EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ A LEGISLATIVA (JUDr. Ivana Heřmanská)

Farmáři, ekofarmáři a privatizace půdy	233
Právní analýza hlavních problémů farem souvisejících s administrací a vyplácením dotací platební agenturou – SZIF	241

ZÁVĚR

Zkratky	251
Obrazová příloha	255

ÚVOD

The image features a white background at the top, where the word 'ÚVOD' is centered in a black, sans-serif font. Below this, the background transitions into a solid green color. A large, light green, semi-transparent circular shape is positioned on the left side, overlapping the main green area. The overall design is minimalist and modern.

Projekt .....> **Studie příčin stagnace produkce
biopotravin v ČR**

Zadavatel .....> **MZe, Odbor environmentálních opatření
a obnovitelných zdrojů energie**

Zpracovatelé .....> **Mgr. Šárka Dittrichová,
JUDr. Ivana Heřmanská,
Ing. Roman Rozsypal, CSc.**

Termín odevzdání .....> **březen 2008,
tisk červen 2008.**

METODIKA ZPRACOVÁNÍ STUDIE DLE ZADÁNÍ

1. Sběr, zpracování a rozbor zkušeností deseti producentů biopotravin z hlediska možností jejich přístupu k předvstupním finančním nástrojům Evropské unie (SAPARD).
Setřídění zkušeností a jejich zobecnění do základních okruhů. Zjištění, doložení a pojmenování okruhů příčin neúspěchu.
2. Návrhy modelových řešení financování požadavků na rozvoj farem nenaplněných ze zdrojů SAPARD z programu EAFRD: sběr, setřídění a sumarizace požadavků farem, rozdělení do okruhů a oslovení partnerů: místních projektových agentur projekty a finančních partnerů.
3. Vytvoření modelové pohraniční MAS zahrnující bioproducenty, obce, podnikatele, neziskové a zájmové organizace a návrh projektu podle programu LEADER.

Zvolený metodický přístup ke zpracování studie odpovídá splnění cíle. Základní metodou řešení je analýza postavená na využití dat získaných v terénu přímo u jednotlivých farmářů, dále pak komunikací a jednáními s dotčenými institucemi, okrajově pak ze statistických dat. Do studie jsme zařadili i stanoviska významných českých lékařů, vědců a gastronomických odborníků na úlohu bioproduktů na českém trhu.

Jako teoretické podklady studie slouží výzkumy České zemědělské univerzity v Praze-Suchdole, především: Český venkov 2005 – rozvoj venkovské společnosti, Český venkov 2003 – situace před vstupem do EU, Český venkov 2001 instituce I a II, Český venkov 2002 – podniky a podnikání), osobní konzultace s autory výzkumů, dále výzkumy VÚZE Praha: Funkce politiky v agrárním sektoru a rozvoji venkova v období před vstupem a po vstupu do EU. Okrajově zmíníme výsledky výzkumu Rezonance a MZe, zaměřeného na motivaci a plány ekologických zemědělců z jara 2006 a několik informací z právě probíhajícího empirického šetření pracovních a životních podmínek bioproducentů, který právě zpracovává EPOS a Rezonance.

Na problematiku ekologických producentů a jejich podmínek rozvoje bylo zaměřeno čtyřstupňové výzkumné šetření, jehož první část se věnovala oslovení všech ekologických farmářů – producentů, odhadu jejich podílu na trhu s domácími čerstvými bioprodukty a jejich záměrům do budoucna. Druhá část už oslovila vybrané producenty podle ukazatelů odpovídajících zadání studie (investice, plány rozvoje, portfolio bioproduktů). Třetí část byla věnována práci v terénu, návštěvám farem, detailnímu zkoumání investic a způsobů zřizování zpracoven. Čtvrtá část zahrnovala sumarizaci poznatků a vytřídění údajů podle kritérií dostupnosti a podložitelnosti informací, relevantního vzorku případové škály a teritoriálního rozložení. Poslední fázi představuje utřídění plánů a možností jednotlivých farem v synergetické návaznosti na plány obecních zastupitelstev,

podnikatelů, zájmových a neziskových organizací s ohledem na založení MAS, vypracování projektu BIO region Severní pohraničí z programu LEADER. Z tohoto důvodu byly do studie dodatečně zařazeny ještě informace a zkušenosti dvou existujících MAS – Jesenicko a Tanvald.

Sběr, výběr a utřídění těchto dat vytvořil základ pro výše uvedenou analýzu. Dalším krokem, který metodický přístup zahrnuje, je komparace, a to jednak srovnáním dat z jednotlivých období budování farem a jejich „párování“ s konkrétními programy státní podpory venkova, jednak výsledky a závěry dílčích šetření s realitou a návrhy EAFRD. Tato část je nejnáročnější, protože téma zadání je na jedné straně objemově široce vymezené (zahrnuje všechny regiony, všechny komodity bioproduktů, odkazy na historické souvislosti existujících farem), ale na druhé straně natolik konkrétní, že k němu neexistuje dostatečný detail v dostupných teoretických podkladech, aby bylo možné pokrýt rozsah informací z terénu hodnotícími informacemi z teoretických studií, a naopak k závěrům a tvrzením dostupných výzkumů a předpokladů dohledat konkrétní podklady v terénu pro systematické a úplné porovnání všech dílčích informací. Dostupné informace ze zahraničních zdrojů (jako je například situace rozvoje rodinných farem v Maďarsku, Dánsku, Německu nebo Velké Británii) jsou tak obecné a „řídké“, že pro vytvoření konkrétních závěrů jsou nepoužitelné. Přesto se je autoři snaží pochopit a zohlednit v závěrech studie, které obsahují doporučení.

Forma zpracování studie bude brát ohled na její čtenáře i zdroje. Jakkoli je nutné šetření podložit důkazovým materiálem, studie se chce vyhnout kopírování stovek tabulek, formulářů, žádostí a právních nařízení, které by ji učinily nudnou a nesrozumitelnou. Každý dokument budeme komentovat a zařadíme jej pouze tehdy, kdy bude relevantní a jasné, proč se ve studii nachází, k čemu odkazuje a co navrhuje. Na druhé straně chceme maximálně chránit soukromí farmářů. Řada podkladů je privátního charakteru (údaje o obracech farmy, soukromých investicích...) a nebudeme je, když to nebude nutné, uvádět konkrétně, ale například v procentech, v odkazech na nárůst či schodek ve srovnání s ostatními roky, tak aby bylo pochopitelné, jak farmy hospodaří, ale zůstala zachována jejich integrita. Každé tvrzení však bude dohledatelné a podložené.

Dále jsme ve studii konfrontováni se sice všeobecně známou, nicméně však velmi citlivou skutečností, že transformační proces v českém zemědělství se neobešel bez řady zklamání, negativních emocí, tragických událostí soukromého charakteru i mezních životních situací, které se sice vymykají empirickému popisu, ale zcela jednoznačně se nedají obejít, neboť základním postulátem každé studie týkající se udržitelného rozvoje je předpoklad, že nejvýznamnějším obnovitelným zdrojem společnosti je lidský potenciál, kreativita, naděje, sny a motivace. My jsme tyto

informace sbírali a třídili, v citlivých případech se však uchýlíme k modelovému popisu šetření.

Závěry studie se soustředí na rozvojový potenciál ekologických farmářů – zpracovatelů, na jejich úlohu a místo ve strategii EU a jejich úlohu v moderní české společnosti. Nejsme schopni se předvídatě zaměřit na všechny faktory, které rozvoj produkce biopotravin mohou ovlivňovat, ale

pokoušíme se nalézt co největší množství rozdílných pohledů, které mohou pomoci vidět současný vývoj a situaci z různých úhlů. V závěru práce se pokusíme o určitý syntetizující pohled na další možný rozvoj produkce ekologických potravin v ČR, a to návrhem 4 scénářů zaměřených na rozhodující vývojový potenciál, kterému odpovídaly výsledky analýz.

POSTUP SBĚRU DAT A ZPRACOVÁNÍ STUDIE			
<p>Jednotlivé kroky zpracování projektu jsou plánovány tak, aby umožnily flexibilně reagovat na výsledky dílčích šetření a operativně zařadit nové subjekty zkoumání či změnit směr výzkumu, tak aby byly splněny záměry projektu, kterými jsou rozvoj produkce biopotravin. Při stanovení priorit při získávání informací jsou vzhledem k náročnosti práce v terénu (každou jednotlivou farmu je nutné několikrát osobně navštívit a dohledávat konkrétní údaje na místě) upřednostněny výsledky šetření na farmách před informacemi z centrálních institucí, které jsou snáze dostupné.</p> <p>Stejně tak při rozhodování, zda zaměřit sběr informací více do minulosti, či do budoucnosti, je prioritní informace s ohledem na rozvoj bioprodukce, čili na budoucnost. Jednotlivé kroky nemusí nutně navazovat a mohou probíhat paralelně.</p>			
	I. Sběr informací a analýza způsobu financování deseti vybraných farem (program SAPARD, úvěry)	Počet hodin	Termín ukončení
☐	Teoretická příprava (průzkumy, SAPARD, EAFRD, farmy)	50	Průběh 2007
☐	Výběr a oslovení ekologických farmářů – zpracovatelů	20	Do 22. 11. 2006
☐	Sestavení dotazníku a okruhu otázek pro práci v terénu	10	Do 23. 11. 2006
☐	Oslovení centrálních institucí (PGRLE, WSPK, ČS, ČMBRZ)	5	30. 1. 2007
☐	Jednání a schůzky s institucemi	50	31. 3. 2007
☐	Terénní šetření na farmách (3 kola)	150	31. 6. 2007
☐	Třídění informací a dílčí závěry terénního šetření	100	31. 8. 2007
☐	Dohledávání teoretických podkladů	20	30. 9. 2007
☐	Dohledávání informací v terénu a závěrečné doplnění seznamu farem, přidání dvou MAS	25	15. 12. 2007
☐	Závěrečné rozčlenění farem podle okruhů problémů a finální šetření	15	18. 12. 2007
☐	Zpracování výsledků šetření a analýzy	70	Průběžně
☐	Koordinace výsledků s partnery projektu	20	Do 20. 12. 2007
☐	Závěry a návrhy	20	Do 31. 1. 2008
☐	Konzultace a oponentura	10	29. 2. 2008
☐	Závěrečná redakce a redigování studie	15	20. 4. 2008
☐	Kompletace studie a tisk	0	31. 4. 2008
☐	Předložení a odevzdání studie	5	15. 5. 2008
	II. Plán rozvoje jednotlivých farem, vytvoření MAS, projekt bioregionu Severní pohraničí	Počet hodin	Termín dokončení
☐	Seznam aktivit plánovaných jednotlivými farmami a jejich zařazení do programu EAFRD	15	Prosinec 2007
☐	Obecné návrhy společných aktivit farem	10	Prosinec 2006
☐	Nová řešení při produkci, odbytu biopotravin	20	Leden 2007
☐	Návrhy mimoprodukční činnosti farem	20	dtto
☐	Oslovení místních starostů, podnikatelů, neziskových a zájmových sdružení v regionu severního pohraničí	20	dtto
☐	Konstituování a právní registrace MAS (výbor, členové, sídlo, cíle, chod...)	15	Prosinec 2004
☐	První nástin projektu MAS		Prosinec/leden 2007
☐	Analýza možností programu EAFRD pro cíle skupiny	30	Únor 2008
☐	Oslovení partnerů s konkrétními požadavky a návrhy	20	Březen 2008
☐	Oslovení místní projektové agentury na zpracování projektu: zastaveno, partneři odmítli spolupráci	0	
☐	Setkání s potenciálními investory projektu	0	
☐	Zpracování návrhu marketingové studie a průzkumu	0	
☐	Předložení návrhu	0	

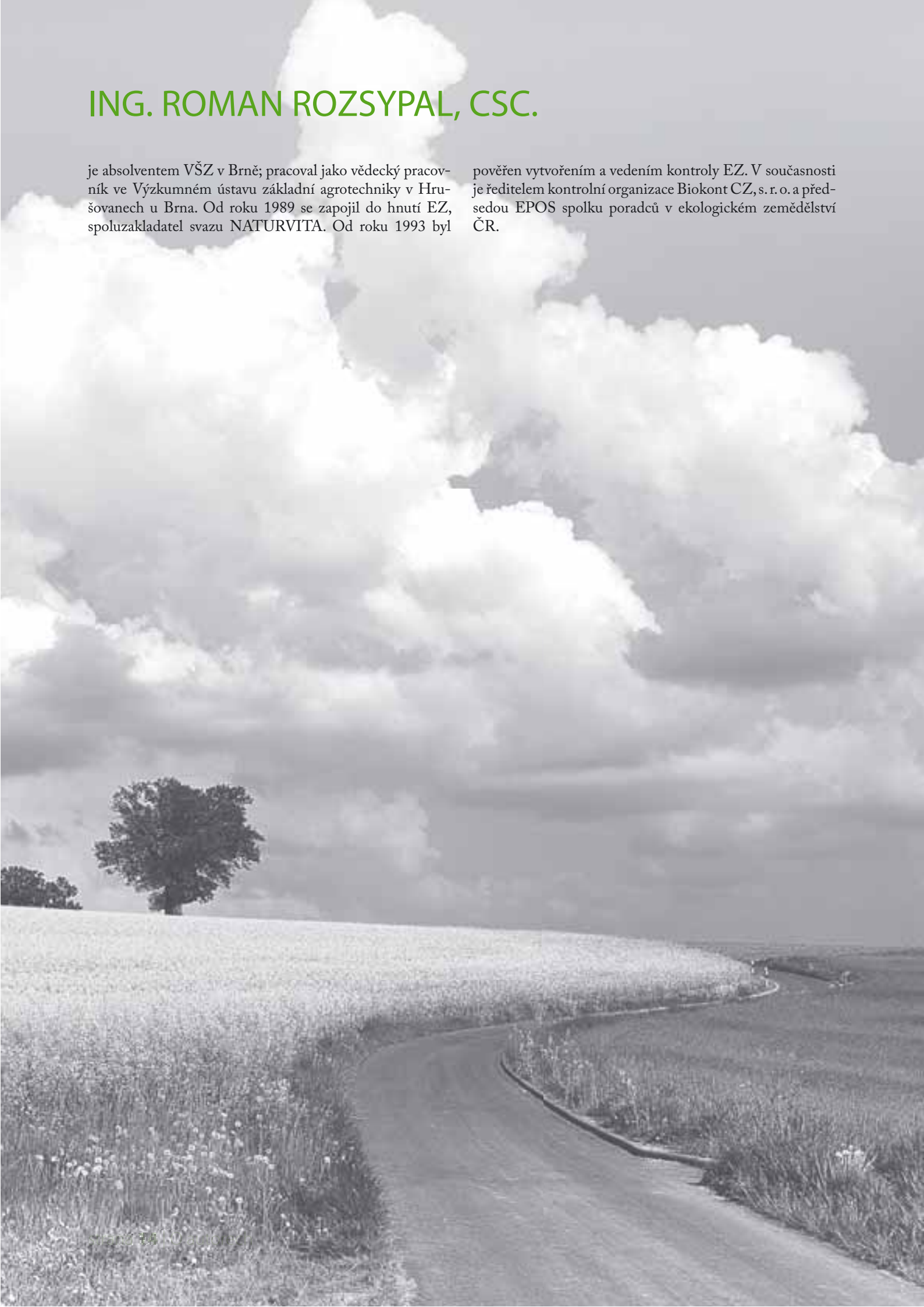
O AUTORECH

The image features a white background at the top, where the text 'O AUTORECH' is centered in a black, sans-serif font. Below this, the background transitions into a vibrant green color. A large, white, curved shape, resembling a stylized 'U' or a wide smile, is positioned at the top of the green area, creating a sense of openness and light. The green background is further embellished with a subtle, lighter green circular gradient on the left side, adding depth and a modern aesthetic to the design.

ING. ROMAN ROZSYPAL, CSC.

je absolventem VŠZ v Brně; pracoval jako vědecký pracovník ve Výzkumném ústavu základní agrotechniky v Hrušovanech u Brna. Od roku 1989 se zapojil do hnutí EZ, spoluzakladatel svazu NATURVITA. Od roku 1993 byl

pověřen vytvořením a vedením kontroly EZ. V současnosti je ředitelem kontrolní organizace Biokont CZ, s. r. o. a předsedou EPOS spolku poradců v ekologickém zemědělství ČR.

MGR. ŠÁRKA DITTRICHOVÁ

- Původní profesí žurnalistka (ČT, Nova pořad Na vlastní oči, Reflex (publikuje dosud),
- Kreativní ředitelka reklamní agentury McCann-Erickson (Klienti: Maggi, Blesk),

- Ředitelka Hypermarketu Carrefour v Plzni (roční stáž specializovaná na organické produkty ve Francii),
- Marketingová ředitelka Tesco (mimo jiné komunikační strategie řetězce a její zpětné vazby, zpracování koncepce vydávání letáků, katalogů a brožur na podporu prodeje jednotlivých komodit),
- Autorka a manažerka konceptu Rezonance – projektu na podporu lokální produkce, který se zabývá zpracováním a obchodem produkty českých organických farem,
- Zakladatelka Klubu výrobců a zpracovatelů bio potravin, který podporuje české organické farmy, které nepodnikají s cílem získat dotace z EU na ekologické pozemky, ale vyrábět bio potraviny (20 členů),
- Svou obchodní, politickou nebo publicistickou aktivitou se snaží zlepšovat podmínky života farmářů a omezit či zjednodušit zásahy státní správy a byrokracií do života farmářů, zvyšovat objem výroby domácích bio potravin a jejich nabídky na našem trhu. Hlavním cílem zůstává získat pro konzumaci biopotravin co nejširší veřejnost.

PŘÍČINY STAGNACE PRODUKCE BIOPOTRAVIN V ČR

Roman Rozsypal, EPOS

Společná zemědělská politika EU přechází od podpory produkce k odměňování zemědělců za poskytování veřejných statků, zachování přírodních zdrojů a vytváření pracovních příležitostí na venkově.

Evropská unie (i OSN) oficiálně uznávají sociální a ekonomické výhody ekologického zemědělství. Rada EU ve svém „European Action Plan for Organic Food and Farming“ konstatuje, že ekologické zemědělství zajišťuje „kombinaci pozitivních, ekologických, sociálních a ekonomických prvků“. Ekologické zemědělství nabízí více pracovních příležitostí než jakýkoli jiný zemědělský systém, setkává se na trhu se stále stoupající poptávkou a je tak nejperspektivnějším modelem hospodaření.

Podpurné platby za ekologické hospodaření (AEO HRDP a PRV) jsou výrazem oficiálního uznání, že zemědělci k tomu, aby dosáhli zjevně konfliktního cíle - být komerčně životaschopný a zároveň pečovat o životní prostředí potřebují podporu.

Vláda České republiky schválila dne 17.3.2004 dokument „Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství v ČR do roku 2010“. V roce 2006 přijalo MZe dokument „Program podpory ekologického zemědělství v České republice do roku 2010“ který kritizoval neúčinnost Akčního plánu. Program podpory stanovil m.j. aby byl cíl Akčního plánu dosažen do konce roku 2010 10% podílu zemědělské půdy obhospodařované ekologicky nebo v přechodu na ekologické zemědělství, posuzován z hlediska dosažení následujících ukazatelů udržitelného rozvoje trhu s biopotravinami:

- Posílit povědomí veřejnosti o EZ tak, aby v roce 2010 alespoň 80% spotřebitelů znalo značku „BIO“, vědělo co znamená a dokázalo definovat principy ekologického zemědělství.

- b) alespoň 25% českých občanů pravidelně (min. jedenkrát týdně) kupovalo biopotraviny,
- c) do konce roku 2010 byl zajištěn alespoň 60% podíl biopotravin vyrobených v České republice na celkové spotřebě biopotravin v ČR.

V následujících řádcích se snažíme najít odpověď na otázky:

Jaký je stav EZ v České republice?

Jaký je dopad přijatých opatření k podpoře rozvoje EZ?

Jak jsou využívány prostředky vložené do EZ?

1. Vliv plošných dotací na vývoj zemědělství v ČR

Od roku 1992 se pro vývoj zemědělství stávají určujícími dva trendy – vlastní útlum zemědělské produkce vyplývající z transformačního procesu a politický tlak EU na snížení objemu české produkce (zejména v některých komoditách).

Dotace na zatravnění a vývoj resortu zemědělství (zejména nestabilita podnikatelského prostředí a ekonomická ztrátovost chovu dojníc) vedly k tomu, že řada podniků zejména v podhorských a horských oblastech provedla masivní, resp. totální zatravnění své půdy a převedla chov skotu na chov KBTPM (v prvních letech nebyla podpora zatravnění vázána na chov zvířat). Dalším výrazným impulsem k přechodu na pastevní způsob hospodaření byl vstup do EU a zavedení AEO HRDP (podpora byla vázána na minimální zatížení TTP zvířaty).

Tento extenzivní „rančerský“ způsob chovu umožnil podnikům výrazně racionalizovat výrobu (razantní snížení nákladů, zejména pracovních). Počet chovaných dojníc klesl na jednu třetinu stavu roku 1989.

Vývoj hlavních ukazatelů sektoru zemědělství v ČR

Ukazatel	Rok			
	1989/1990	2004	2005	2006
Zemědělská půda (tis. ha)	4296	4265	4260	
Orná půda (tis. ha)	3232	3055	3047	
TTP (tis. ha)	775	858	852	
Půda v klidu	–	55	45	
Průměrný stav dojníc (tis.)	1228	437	438	423
Průměrný stav krav BTPM (tis.)		136	141	140
Průměrná roční dojivost (l/dojnici)	3982	6006	6254	6370
Výroba mléka (mil.l)	4892	2602	2739	2694
Počet obyvatel (mil.)	10,36	10,21	10,23	10,27
Produkce mléka na obyvatele (l/rok)	472	255	265	262

Pramen: *Zemědělství 2006, MZe 2007, Praha*

Situační a výhledová zpráva, Skot-hovězí maso, MZe 2006, Praha

Statistická ročenka 2005, ČSÚ 2006

- Podpořit rozvoj českého trhu s biopotravinami a zvyšování podílu českých biopotravin na něm tak, aby:
  - a) do konce roku 2010 byl zajištěn 1% podíl biopotravin na celkové spotřebě potravin v České republice,

Tento způsob podpory obhospodařování zemědělské půdy v méně příznivých oblastech (LFA) vedl v některých případech ke spekulativnímu jednání. Dobře informovaní lidé najímali a/nebo skupovali půdu (restituční podíly, stát-

Vývoj výměry zemědělské půdy v ekologickém zemědělství ČR

Rok	Počet kontrolovaných ekofarem celkem	Výměra zemědělské půdy v EZ v ha	Procentický podíl ze zem. půdního fondu
1990	3	480	–
1991	132	17 507	0,41
1992	135	15 371	0,36
1993	141	15 667	0,37
1994	187	15 818	0,37
1995	181	14 982	0,35
1996	182	17 022	0,40
1997	211	20 239	0,47
1998	348	71 621	1,67
1999	473	110 756	2,58
2000	563	165 699	3,86
2001	654	218 114	5,09
2002	721	235 136	5,50
2003	810	254 995	5,97
2004	836	263 299	6,16
2005	829	254 982	5,98
2006	963	281 535	6,61
2007	1318	312 890	7,35

ní půdu) s cílem získat prostřednictvím dotací finanční prostředky. V obcích v jejichž katastrech hospodaří vytváří jen minimum pracovních příležitostí, k obcím nemají žádný vztah (nežijí v nich). Investice do zemědělského podnikání jsou u těchto podnikatelů na úrovni prosté reprodukce a zbylé finanční prostředky z dotací jsou odsávány mimo venkov. (více viz kapitola Mgr. Dittrichové).

Od roku 1998 začalo být ekologické zemědělství systematicky dotováno a tímto rokem se také datuje český „bio-boom“.

V roce 1998 byly dotace jednotné bez rozlišení kultury. K výrazné diferenciaci dotací došlo až od roku 2004.

Relativní snadnost přechodu z extenzivního „rančerského“ způsobu chovu KBTPM na ekologický chov (prakticky to znamenalo podřídit se systému kontrol, vyřadit některá nepovolená krmiva, resp. krmné doplňky, nepoužívat synchronizaci říje a zavést evidenci o krmení a léčení zvířat) byla hlavní příčinou vývoje (nárůstu počtu ekofarem a výměry z.p.) českého EZ od roku 1998 do současnosti.

Ani výrazné rozlišení sazeb dotací podle kultur od roku 2004 nepřineslo očekávaný efekt a podíl TTP na celkové výměře zem. půdy obhospodařované v EZ se trvale pohyboval okolo 90 % (pokles podílu TTP od roku 2005 je pouze zdánlivý – v důsledku LPIS byly některé plochy převedeny do ostatních ploch, ve skutečnosti se jedná převážně o TTP).

Podíl TTP (včetně ostatních ploch) na celkové výměře zemědělské půdy v 1. a 2. roce přechodného období na EZ byl v roce 2005 86,3 %, v roce 2006 89,2 % a v roce 2007 84,9 %. Podíl orné půdy na celkové výměře zemědělské půdy v přechodném období byl v roce 2005 12,4 %, v roce 2006 9,2 % a v roce 2007 14,1 %.

Mírný trend nárůstu podílu orné půdy ovšem není výsledkem vlivu dotací, ale dominantně vlivem tlaku trhu – poptávky.

Naopak výrazný nárůst ploch trvalých kultur je jednoznačně vyvolán vyšší dotace a její relativně snadnou dostupností. Dle definice LPIS pro kulturu extenzivní sad stačí

Dotace na EZ (Kč/ha)

Období	Orná půda	TTP	Zelenina/byliny	Sady/vinice
1998	2376	2376	2376	2376
1999 ¹	2290	1109	2290	3435
2000 ¹	1670	835	1670	2505
2001–2003	2000	1000	3500	3500
2004–2006 (HRDP)	3520	1100	11050	12235
2007–(PRV)	4266	1954	15524	23368

¹ V těchto letech platil bodovací systém (uvedené hodnoty jsou průměry)

Propočet dotací na průměrnou ekofarmu s chovem KBTPM

Rok	SAPS	TOP-UP	LFA	Louky/ pastviny	EZ	Suma Kč/ha	tis.Kč/ pracovníka	Kč/tele	Kč/kg ž. v. jat. zvířat
2006	2110	702	4014	2405	1100	10331	1549	65601	103
2007	2517	702	4014	2777	1954	11964	1794	75962	119

Propočet je proveden na podnik bez o.p., kde na jednoho pracovníka připadá cca 150 ha TTP a cca 50 VDJ (zatížení 0,35, krávy 0,175); hospodaří v LFA Hb, polovina TTP jsou louky, polovina pastviny; provádí základní management trav, není v oblasti 1. zóny CHKO, NP nebo oblasti NATURA (odhadem průměrná ekofarma s rančerským způsobem chovu KBTPM). Počet telat je vypočten z počtu krav $\times 0,9$; produkce masa z průměrné brakace stáda 10 %, hmotnost telete 300 kg ž. v., hmotnost brakované krávy 700 kg ž. v., hmotnost jateční jalovice 500 kg ž. v. (odhad produkce hovězího masa v živé váze jatečných zvířat cca 100 kg/ha/rok).

Vývoj struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR (%)

Plochy	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Orná půda	8,78	8,31	7,70	7,50	8,04	8,34	9,43
TTP	89,69	90,13	90,90	89,40	82,34	83,40	82,42
Trvalé kultury	0,45	0,38	0,36	0,40	0,32	0,42	0,52
Ostatní plochy	1,08	1,18	1,04	2,70	9,19	8,76	7,54

Struktura půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR (ha)

Plocha	Orná půda	TTP	Sady, vinice	Ostatní	Celkem
2005	20 508	209 956	820	23 440	254 982
2006	23 479	232 190	1196	24 671	281 535
2007	29 505	257 899	1625	23 616	312 890

aby na pozemku bylo rovnoměrně rozmístěno alespoň 50 životaschopných stromů a/nebo keřů ovocných druhů na hektar. Stejnou dotaci tedy dostane intenzivní produkční sad jaderovin s hustotou výsadby 500 stromů/ha a kapkovou závlahou s produkcí okolo 25 tun ovoce a starý extenzivní sad s 50 stromy/ha, minimální údržbou a minimální produkcí ovoce.

2. Vývoj poptávky po biopotravinách

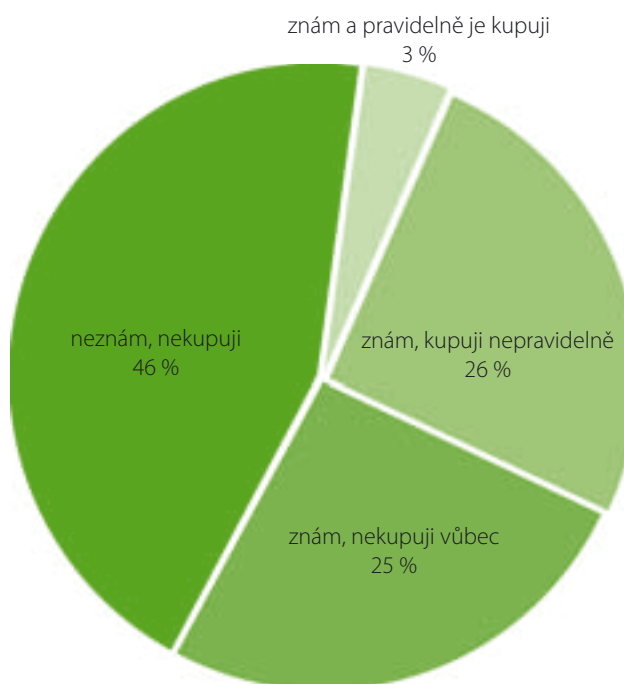
MZe ČR zadalo studii Potenciál BIO potravin na českém trhu, Marketingová studie, Synergy Marketing a GfK Praha, Mze ČR, Praha 2006 z níž vyjímáme:

Z toho vyplývá, že i když (s výjimkou několika televizních šotů OLMY v roce 2000) v ČR nikdy neproběhla profesionálně vedená propagační kampaň, přesto je zde potenciál 29% spotřebitelů kteří znají a pravidelně nebo nepravidelně kupují biopotraviny.

Spotřebitelé preferují mléko a mléčné výrobky, dále cereální výrobky, zeleninu a ovoce. Meziroční nárůst obrátu v biopotravinách který se v posledních letech stále zrychluje je převážně kryt dovozem (62% obrátu v roce 2007 tvořily biopotraviny z dovozu).

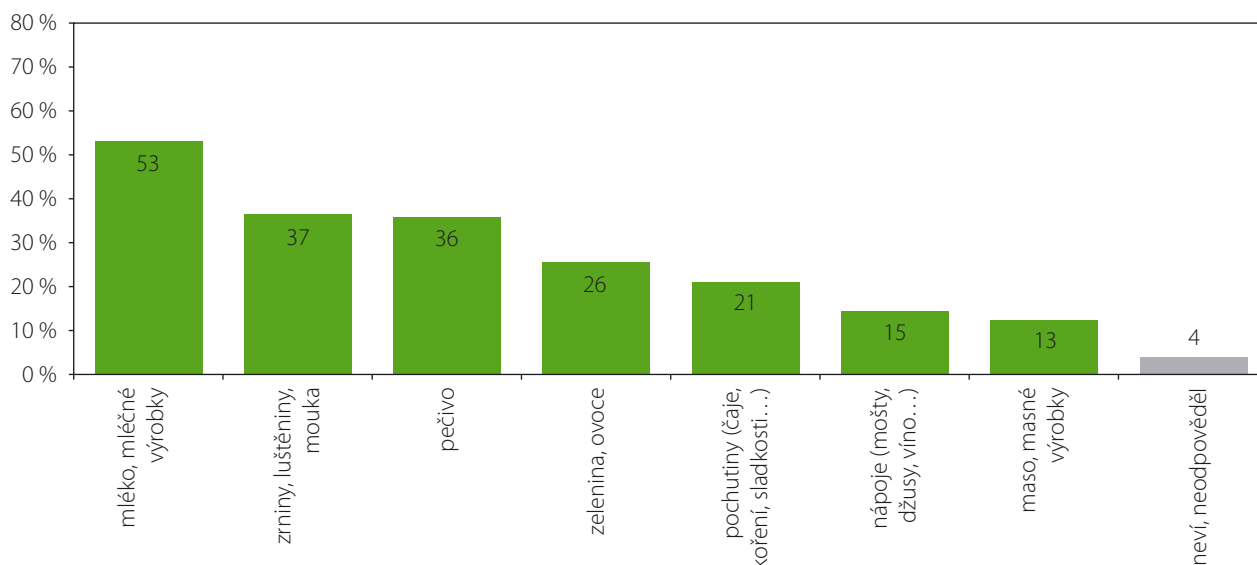
To je výrazná slabina českého ekologického zemědělství. Malá výměra orné půdy kromě zeleniny limituje i produkci zrnin na níž je závislá nejen produkce chleba, pečiva, těstovin a dalších biopotravin rostlinného původu, ale také na trhu chybějícího drůbežího masa, vajec a vepřového masa. Na produkci vepřového masa pak závisí výroba masných

Otázka 1. – Znáte z prodejen nebo z vlastní zkušenosti výrobky označené jako BIO potraviny?

výrobků z hovězího masa (je pouze jeden větší chovatel prasat). Paradoxem je, že v České republice chybí jatečný skot, protože část zvířat je z rančerských ekofarm prodá-

Otázka 5. – Jaké produkty ze sortimentu BIO kupujete ve větším množství?

n: zná a kupuje výrobky BIO = 292, v %, červenec 2006

Vývoj obratu v biopotravinách v mil.Kč

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2011
Obrat	150	180	270	350	790	1300	3000 ¹

¹ Odhad

Zdroj: Václavík, T. Greenmarketing

vána jako zástavová do konvečního výkrmu nebo vyvážena (důsledek dobré ceny za zástavová zvířata a snahy zbavit se mladých zvířat před zimním obdobím).

3. Ekologické zemědělství a chov skotu s tržní produkcí mléka

Zpracovatelé biomléka se trvale potýkají s nedostatkem suroviny a musí krátit dodávky výrobků svým odběratelům.

Převis poptávky vytváří ideální podmínky pro rozvoj chovu dojníc, produkci mléka a odbyt mléčných výrobků (podle osobních sdělení prodejců lze odhadovat, že současná poptávka je uspokojována z 20-30%). Přesto nelze očekávat, že v nejbližších letech dojde ke zlomu a ekofarmy s chovem KBTPM obnoví nebo přejdou na chov dojníc.

To jednoznačně vyplývá z šetření které proběhlo u souboru 85 ekofarem s chovem alespoň jedné dojnice, které byly v kontrole podle NR 2092/1991 a zákona č.242/2000 Sb. k 31.12.2004 a jedné ekofarmy která zahájila konverzi v září 2006 (výsledky grantu 1G58063 NAZV ČR).

Výsledky šetření:

2 ekofarmy nespolupracovaly (malé farmy s chovem několika dojníc) a 83 ekofarem poskytlo data která jsou shrnuta v následující tabulce:

Ukončily chov dojníc/ přešly na chov KBTPM	Dodavatelé do mlékáren		Faremní zpracovatelé	Vlastní spotřeba	Počet ekofarem v šetření
	Konvenční	Bio			
27	17	12	3	24	83

V období 2005–2006 poklesl počet ekofarem s chovem dojníc o 33% a tři z významných dodavatelů biomléka oznámili úmysl ukončit chov dojníc a přejít na chov KBTPM.

Kromě toho 40% produkce biomléka bylo prodáno jako konvenční (do konvenčních mlékáren). Příčinou je roztržitost produkce, tj. ekofarmy jsou příliš vzdálené od svozových tras biomlékáren (neúnosné náklady na svoz mléka).

Příčiny poklesu počtu chovatelů dojníc a produkce mléka

Vedle výše uvedených příčin a příčin vyplývajících z analýzy Mgr. Dittrichové a JUDr. Heřmanské, vyplývá hlavní důvod, proč nelze očekávat, že stávající ekofarmy zahájí chov dojníc, jestliže přepočteme příjem dotací na pracovníka.

Tento nepoměr a nesrovnatelně obtížnější chov dojníc ve srovnání s chovem KBTPM (v technologii chovu, nákladovosti, pracnosti, dozor SVS) je důvodem proč nelze očekávat, že v nejbližších letech dojde ke zlomu a ekofarmy s chovem KBTPM obnoví nebo přejdou na chov dojníc. Takový krok vyžaduje masivní investice do ustájení, dojení a mléčnice a zejména znamená problémy se zaměstnanci (ošetřování zvířat a dojení) a zvýšení pracovních nákladů (mzdy a povinné pojištění), intenzivnější veterinární dozor, problémy s likvidací odpadních vod z mléčnice atd.

V roce 2008 MZe podlehl tlaku lobby skupiny „rančerských“ podniků a zvýšilo dotaci na TTP EZ na 89 Eur/ha u podniků které nemají souběh s konvenční produkcí (při očekávaném vývoji kurzu koruny na cca 2250 Kč/ha).

4. Faremní zpracování mléka

Na trhu citelně chybí žervé sýry které (kromě jiných) jsou vhodným výrobkem pro zpracování mléka na ekofarmách.

Základní produkční ukazatele skupin ekofarem dle způsobu odbytu mléka

Skupina Ukazatel	Dodavatelé – konvenční mlékárny	Dodavatelé – bio mlékárny	Zpracování na farmě ¹	Vlastní spotřeba ¹
Počet ekofarem	17	12	3	23 (24)
Výměra z.p. (ha)	11370	11510	134	1523
Výměra o.p. (ha)	1164	2107	31	303
Výměra TTP (ha)	10206	9403	103	1220
Počet chovaných dojnic	1310	1902	42	130
Dojivost (l/kus/den)	14,56	14,02	15,47	13,96
Roční dojivost (l/kus)	5179	5176	5656	5083
Mléčný tuk (%)	4,03	4,04	4,05	4,10
Bílovin (%)	3,33	3,35	3,35	3,49
Počet odchovaných telat	6,44	5,15	6,29	6,74
Roční produkce (tis.l)	7.093	9.846	258	626
Průměrná real.cena (Kč/l)	7,93	8,50	11,33	11,33

¹ téměř všechny ekofarmy ve skupině s vlastní spotřebou (většinou část své produkce mléka prodávají jako surové mléko ze dvora) neoznačují mléko jako bio

Dotace na EZ AEO v tis. Kč (příklady)

Typ farmy	Výměra ha	Počet prac.	Dotace 2006 (HRDP)		Dotace 2007 (PRV)	
			Celkem	Na prac.	Celkem	Na prac.
Chov KBTPM	1000	7	1100	157	1954	279
Zelinář ¹	5	5	55	11	78	16
Chov dojnic ²	70	5	162	32	218	44

¹ Zelenina je skladována, tržně upravována a částečně prodávána na místním trhu

² Faremní zpracování mléka s převážně vlastním odbytem; 35 ha orná půda, 35 ha TTP

Celkové plošné dotace v tis. Kč (příklady)

Typ farmy	Výměra ha	Počet prac.	Dotace 2006 (HRDP)		Dotace 2007 (PRV)	
			Celkem	Na prac.	Celkem	Na prac.
Chov KBTPM	1000	7	10894	1634	12242	1748
Zelinář ¹	5	5	79	16	99	20
Chov dojnic ²	70	5	707	142	769	154

Chov KBTPM: propočten je proveden na podnik bez o.p., kde na jednoho pracovníka připadá cca 150 ha TTP a cca 50 VDJ (zatížení 0,35, krávy 0,175); hospodaří v LFA Hb, polovina TTP jsou louky, polovina pastviny; provádí základní management trav, není v oblasti 1.zóny CHKO, NP nebo oblasti NATURA (odhadem průměrná ekofarma d chovem KBTPM).

Chov dojnic – propočten je proveden na stejné podmínky jako u KBTPM

Producent zeleniny – propočten je proveden na podnik bez chovu zvířat mimo LFA

V roce 2006 ale kravské mléko takto zpracovávaly pouze dvě ekofarmy, z nichž jedna chov dojnic a zpracování mléka ukončila v roce 2007.

Za posledních šest let zahájily zpracování kravského mléka pouze dvě ekofarmy (obě v roce 2007). Příčinou byla obtížná dostupnost, resp. nedostupnost dotací (nastavení bodovacích kritérií znevýhodnilo malé podniky) a komplikovanost jejich administrace.

Přísné veterinární a hygienické požadavky byly (při ortodoxním výkladu odpovědných úřadů) další příčinou která odrazovala ekofarmy od záměru faremního zpracování mléka.

Podstata problému nespočívá v rozdílech legislativních požadavků EU a české právní úpravy výroby potravin (ty jsou stejné), ale v tom, že požadavky českých odpovědných úřadů (úředníků) na technické naplnění veterinárních a hygienických požadavků na faremní zpracování jsou (ve srovnání s praxí např. v Rakousku nebo v SRN) podstatně přísnější příčinou, která odrazuje malé podniky od záměru faremního zpracování a tato alibistická praxe objektivně poškozují rozvoj výroby potravin a podnikání na venkově.

Příklad z praxe aneb – Jak to dělají u sousedů?

Následující zpráva z exkurze zaměřené na výrobu potravin v malých provozech na farmách v Dolním Rakousku 15. listopadu 2006 názorně dokumentuje diametrálně odlišný přístup odpovědných úřadů v Rakousku a České republice.

Návštěvu připravila Rosa – společnost pro ekologické informace, o. p. s. ve spolupráci s Impulsním přeshraničním centrem Sdružení Růže.

Exkurze byla zaměřená na zpracování místní produkce v podmínkách malých farem. Jako první jsme navštívili rodinnou farmu manželů Marksteinových v Bernschlagu. Rodina hospodáří v systému ekologického zemědělství na 17 ha. Hlavní činností představuje produkce vajec (100 nosnic), mléka, jogurtů, sýrů (12 dojnic), pečiva a chleba, prodej vlastní produkce ze dvora ve vlastní prodejně, zásilkový prodej a domácí trhy. Na farmě je vybudována jednoduchá porážka. Prostor porážky současně slouží ke zpracování mléka! Rozlišení je pouze v chladicích boxech. Jeden je na maso, druhý na mléčné výrobky. Předstíh této porážky slouží jako sklad vajec! Obaly na vejce bylo možno nalézt i v prostoru porážky.

Je potřeba doplnit, že exkurze se zúčastnilo pět pracovníků státní veterinární správy a od prvních krůčků prohlídky přestali mluvit. Měl jsem takový pocit, že již v duchu sepisují návrh na trestní stíhání chudáka farmáře. Naštěstí jsme byli v Dolním Rakousku.

Farmář odpověděl na spoustu dotazů. Celý provoz projde průměrně jednou za rok kontrolou potravinářské inspekce a tato kontrola je předem oznámena a jatka jsou pod dohledem veterinární správy jako domácí porážka.

Oběd byl zajištěn v restauraci Waldland GmbH, Oberwaltenreith. Společnost sdružuje zemědělce a působí jako odbytové družstvo místních výrobců a zpracovatelů, s velmi širokou působností. Ve velkém areálu jsou kachní a husí jatka, sušárna léčivých bylin, výroba pazdeřových desek pro zateplování budov z technického konopí a další zpracování místní produkce a vlastní obchod s místními produkty. Představitel fungování tohoto podniku by vydalo na samostatné číslo zpravodaje. Podpora vytváření odbytových družstev je jednou z priorit Programu obnovy venkova.

Po prohlídce provozu družstva Waldland jsme vyjeli na návštěvu rodinné farmy pana Johanna Aignera, Langschlag. Rodina chová skot, provozuje malá jatka, včetně výroby masných výrobků a zpracování masa pro přímý prodej. Malá jatka zajišťují ročně porážku přibližně 60 ks hovězího dobytka a to z vlastního chovu a na objednávku pro místní zemědělce. Mimo to se poráží ovce, kozy, prasata. Název malá jatka je ale velmi nadsazený. Jednalo se stejně jako v prvním případě o porážkovou místnost na kterou navazoval chladicí box, místnost pro masnou výrobu vybavenou starickým kutrem a přilehlou udírnu. Při našem příjezdu stál na chodbě stojan s uzenými rybami. Měli jsme možnost sledovat porážku jatečných jehňat plemene Bergsheft. Technologicky se jednalo o klasickou domácí porážku. Odpad z porážky byl odkládán do klasické černé plastové popelnice bez jakéhokoliv rozlišení původu. Jatečné trupy byly umístěny do chladicího boxu. Měli jsme možnost ochutnat uzeniny domácí výroby. Chutnaly nám.

Cestou domů jsme probírali, co je špatně nastaveno u nás doma. Bez nadsázky lze říct, že oba provozy by nikdo v naší republice nepovolil otevřít. Proč? Máme přece stejnou legislati-

vu EU. Bobužel naše legislativa v oblasti potravinářství, hygieny a veterinárního dohledu nemá v Evropě obdoby. V Dolním Rakousku jsme nikde neviděli bezdotykové baterie, kulaté spojnice podlah a stěn, omyvatelné obklady až po strop, nebo všechno zařízení v nerez provedení. Viděl jsem ale například nože s dřevěnou stěnkou, plastové a dřevěné řeznické špalky, hygienické potřeby v provozní místnosti atd. Hlavně jsem ale viděl a pochopil, že zemědělec je vážným partnerem celé společnosti. Tě laické i odborné.

V této souvislosti je třeba připomenout referát dr. Chloučka na Seči. Vlastně konstatoval, že domácí porážka není možná. Dr. Chloupek nemá pravdu. Ing. Hrbek si dal práci a prošel související legislativou a lehce názor dr. Chloučka vyvrací. Domácí porážka je legitimní činnost zemědělce za stanovených podmínek. Domácí porážka je definována prováděcím předpisem jímž je vyhláška č. 375 /2003 Sb. která v § 62 pod nadpisem „Domácí porážky“ stanoví (cituji). Maso a orgány jatečných prasat, ovcí a koz, jakož i malých jatečných zvířat, určených ke spotřebě v domácnosti chovatele, podléhají veterinárnímu vyšetření a) požádá-li o jejich vyšetření chovatel, nebo b) stanoví-li tak krajská veterinární správa se zřetelem k nákazové situaci.

K problematice prodeje ze dvora se Dr. Chloupek odvolával na vyhlášku 295 /2003 Sb., která řeší pojem „specifický rizikový materiál“ a vychází z předpisu EU 999 /2001 a 1774 / 2002 . Tyto předpisy s tímto zjevně nesouvisí. Druhý jmenovaný předpis se týká použití živočišných materiálů pro krmné účely a první, teda 999 /2001 se vztahuje výhradně k „uvádění na trh“ což dokladuji citacemi z uvedeného: 1. Toto nařízení stanoví pravidla prevence, tlumení a eradikace přenosné spongiformní encefalopatie (TSE) u zvířat. Vztahuje se na produkci a uvádění živých zvířat a produktů živočišného původu na trh a v některých zvláštních případech na jejich vývoz. Pro účely tohoto nařízení se rozumí: b) „uváděním na trh“ činnost, jejímž účelem je poslat živá zvířata nebo produkty živočišného původu, na které se vztahuje toto nařízení, třetí straně ve Společenství, nebo jiné formy dodávek za úplatu nebo bezplatně takové třetí straně nebo skladování za účelem dodávek takové třetí straně.

Toto nepopisuje legislativně prodej ze dvora. Kde je tedy prodej ze dvora definován? Jasný výklad uvádí Nařízení komise ES 853 /2004: Článek 1 Oblast působnosti 1. Toto nařízení stanoví zvláštní pravidla pro hygienu potravin živočišného původu vztahující se na provozovatele potravinářských podniků... 3. Toto nařízení se nevztahuje na: a) prvovýrobu pro soukromé domácí použití; b) domácí přípravu potravin, na manipulaci s nimi nebo na jejich skladování pro soukromou domácí spotřebu; c) případy, kdy výrobce přímo dodává malá množství výrobků z prvovýroby konečnému spotřebiteli nebo místnímu maloobchodu, který je přímo dodává konečnému spotřebiteli.

Lze tedy odvodit, že prodej ze dvora je legitimní a lze ho navíc aplikovat na dodávky malého množství výrobků do maloobchodní sítě k prodeji přímému spotřebiteli.

Závěrem chci touto cestou poděkovat organizátorům exkurze. Téma uplatnění produkce zemědělců bude vždy aktuální. Jak jsem již v článku zmínil, zemědělec má být partnerem společnosti. Je na čase vyzvat odbornou část společnosti, veterináře, hygieniky a potravináře k partnerství a spolupráci. Nelze na

zemědělce pohlížet jenom jako na kontrolovaný subjekt. Cestou ke změně může být například pracovní setkání na úrovni SCHOK, veterinární správa atd. Výstupem pak musí být jasná stanoviska a závazná metodika výkladu dotčených témat.

Pavel Mach, Ing. Hrbek

Z vlastních zkušeností získaných při návštěvách mnoha ekofarem ve Švýcarsku, Německu, Rakousku, Nizozemí, Skotsku a Švédsku musíme potvrdit výše uvedené zkušenosti. Rozdíl není v benevolentnosti tamních odpovědných úřadů k naplnění zákonných hygienických požadavků, nýbrž skutečně v požadavcích na jejich technické zajištění (stejněho účinku lze dosáhnout různými technickými prostředky a samozřejmě také za různých nákladů) a v přístupu k farmářům.

Zdůvodnění SVS, že svým postupem zajišťují hygienou bezpečnost potravin a hájí tak zájem spotřebitele neobstojí, protože rakouský a německý farmář díky volnému pohybu zboží může své výrobky bez jakýchkoliv překážek uvádět na český trh. Postup SVS tak paradoxně nejen že nechraní spotřebitele, ale vytváří na trhu prostor pro výrobky ze zahraničí tím, že znemožňuje českým farmářům vyrábět nebo je podstatně znevýhodňuje (vysoké fixní náklady) a chráněný spotřebitel nenajde na trhu české biopotraviny.

Další příčiny stagnace faremního zpracování mléka vyplývají z analýzy Mgr. Dittrichové a JUDr. Heřmanské

Závěr

Plošné dotace na EZ ani při výrazné diferenciaci v PRV pravděpodobně nepřinesou významnější změnu ve struktuře zemědělské půdy obhospodávané v EZ.

Program MZe udržitelné spotřeby a výroby „Ekologické zemědělství a biopotraviny“ si stanovuje za cíl dosáhnout do roku 2011 podílu 60% českých biopotravin na trhu. Pokud ovšem nedojde k podstatnému nárůstu výměry orné půdy v EZ není tento cíl reálný.

Doporučení

1. Výši dotací na plochu neodvozovat pouze od ekonomické újmy jako dosud, ale do její výše promítnout také provořadý zájem daňových poplatníků, tj. produkce biopotravin které jsou vnímány jako zdravé potraviny.
2. K tomu účelu vyvinout opatření ke stimulaci produkce chybějících bioproduktů a biopotravin tak, aby bylo dosaženo majoritního obsazení trhu biopotravinami českého původu (nárůst maloobchodního obrátu v biopotravinách v posledních letech je kryt převážně dovozem). Z tohoto pohledu jsou jednoznačně nejefektivnější prostředky vložené do podpory tvorby poptávky.
3. Výše ekonomické újmy k výpočtu sazeb dotací musí být stanovena na základě nezpochybnitelných šetření (nesmí se stát předmětem lobbismu).
4. Prosadit flexibilní přístup odpovědných orgánů z hlediska technického zajištění hygienických a veterinárních požadavků na faremní zpracování u mikropodniků a malých podniků obdobně jako je tomu v jiných členských zemích EU.

5. Analýza dotací z hlediska podpory rozvoje EZ

V následující kapitole je analyzována účinnost a dostupnost jednotlivých opatření.

Národní dotace poskytované podle „Zásad“ v roce 2005, 2006 a 2007

(Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací pro rok 2005 na základě § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů; Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací pro rok 2006 na základě § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů)

Dotační titul 1.R. Podpora restrukturalizace ovocných sadů

Podmínkou pro poskytnutí podpory bylo (a je), mimo jiné, předložení potvrzení SISPO (Svazu integrované produkce ovoce při Výzkumném ústavu ovocnářském v Holovousích) o vhodnosti odrůd a o registraci u tohoto svazu.

Nebyl a není žádný relevantní důvod aby byl ekofarmář členem SISPO a platil členské poplatky tomuto svazu. Stát (MZe) tak nutí ekologické farmáře aby podporovali soukromý subjekt který jim nic nepřináší a jehož členové, producenti ovoce z integrované produkce, vystupují na trhu jako konkurenti producentům bioovoce. Jako členové tohoto svazu tyto ekofarmy podléhají kontrole dodržování směrnic SISPO, což jim přináší další, naprosto zbytečné a ničím neodůvodnitelné komplikace a náklady.

Dotační titul 13. Podpora zpracování zemědělských produktů

Podpora byla poskytována do výše 40% přijatelných nákladů, konkrétní výše byla stanovena po vyhodnocení podaných žádostí a velikosti přidělených prostředků tomuto dotačnímu titulu, tzn., že výše podpory mohla být významně nižší než uvedených 40%. Podpora byla při splnění podmínek nároková, EZ nebylo nijak zvýhodněno.

Operační program RVMZ 2004-2006

Pro podporu investic na zpracování vlastních zemědělských komodit na potravinářské zboží a jejich následný prodej bylo zaměřeno podopatření

1.1.2. Prohlubování diverzifikace zemědělských činností

Investiční záměr:

- a) Výroba, zpracování a přímý prodej zemědělských výrobků
- b) Výroba a zpracování nepotravinářských zemědělských výrobků a jejich uvádění na trh
- c) Výroba a zpracování biomasy pocházející z vlastní zemědělské činnosti, a její uvádění na trh.

Nevýhodou tohoto opatření byla omezení přijatelných nákladů na max. 100 000 Euro a zejména malý objem prostředků vyčleněných pro toto opatření, což mohlo vést ke

skepsi některých potenciálních žadatelů o čemž svědčí to, že požadovaná částka jen mírně překročila alokované prostředky. V rámci bodovacích kritérií byli v tomto opatření ekologičtí zemědělci zvýhodněni 8 resp. 5 body.

Opatřením které umožňovalo získat zemědělci podporu pro investice na zvýšení přidané hodnoty k vlastní zemědělské produkci, bylo podopatření

2.1.5. – Diverzifikace zemědělských aktivit a aktivit blízkých zemědělství

Investiční záměr: b) diverzifikace zemědělských činností a činností blízkých zemědělství k zajištění více aktivit nebo alternativních příjmů,

V rámci tohoto opatření byly podporovány investice, které mohly navazovat na vlastní zemědělskou výrobu resp. produkci. Nastavení bodovacích kritérií vedlo k výrazné preferenci projektů na agroturistiku. V rámci bodovacích kritérií byli ekologičtí zemědělci zvýhodňováni 8 resp. 5 body.

Poslední opatření, které bylo zaměřeno speciálně na podporu investic do potravinářského zpracování vybraných zemědělských komodit, bylo opatření

1.2. – Zlepšení zpracování zemědělských výrobků a jejich marketing

Investiční záměr:

- a) zlepšení zpracování masa (včetně drůbeže) a jedlých drobů,
- b) zlepšení zpracování mléka, mléčných výrobků,
- c) zlepšení zpracování jedlého ovoce (včetně ořechů) a zeleniny,
- d) zlepšení zpracování výrobků mlýnského průmyslu,
- e) zlepšení zpracování škrobu.

Toto opatření bylo směřováno pro potravináře, i když žadatelé se teoreticky mohli stát i zemědělské subjekty (např. v investičních záměrech b) a c). Úspěšnost takových žádostí však vzhledem k nastavení bodovacích kritérií a převaze požadavků nad vyčleněnými finančními zdroji, byla velmi problematická. Bodová kritéria byla směřována na potravinářské podniky. V soutěži také uspěly především větší renomované potravinářské podniky, zvýhodnění podniků produkcí biopotravin bylo zanedbatelné.

Obecně u farem rodinného typu je velkým problémem vyplácení dotace až po realizaci investice, kdy obtížné získávání úvěru a vzhledem k obratu a ziskovosti ekofarem nereálné doby splatnosti úvěru brání rozvoji faremního zpracování (více viz analýza Mgr.Dittrichové).

Závěry

1. Ze souboru 83 ekofarem šetřených v analýze produkce biomléka a dalších ekofarem šetřených v analýzách Mgr. Dittrichové a JUDr.Heřmanské čerpaly dotace na zavedení faremního zpracování za období od roku 2004 pouze dvě ekofarmy.
2. Strukturování dotací opatření OP na podporu zpracování zemědělských produktů bylo z hlediska podpory faremního zpracování u mikropodniků a malých podniků zcela nevyhovující.

3. Vyplácení dotace až po realizaci investice, obtížné získávání úvěru a vzhledem k obratu a ziskovosti nereálné doby splatnosti úvěru brání rozvoji faremního zpracování.

Analýza opatření PRV

Ve většině opatření osy I. je ekologické zemědělství výrazně bodově zvýhodněno.

V podopatření **I.3.1. Přidávání hodnoty potravinářským a zemědělským produktům** je stanoveno, že žadatel musí mít platné osvědčení o původu biopotraviny nebo biokrmiva. Tento požadavek ovšem umožňuje požádat o dotaci z tohoto opatření pouze již existujícím výrobcům biopotravin a prakticky znemožňuje podporovat vznik nových provozů, což je v rozporu s deklarovanými cíly PRV.

Kromě toho je tento požadavek věcně nesmyslný – např. farmář který vysadí sad jabloní má první úrodu nejdříve třetím, čtvrtým rokem, farmář-chovatel dojníc který zahájí přechodné období získá první certifikát na bioprodukcii až po dvou letech.

Jinými slovy tento požadavek říká: nejdřív si postav výrobnu, pak nám předlož certifikát na biopotravinu a pak si můžeš požádat o dotaci na výrobnu (zpětné proplácení nákladů ovšem není možné).

Opatření osy II.PR.V

Metodika k provádění Nařízení vlády č.79/2007 Sb. o podmínkách provádění agroenvironmentálních opatření

V odstavci 3.1.5 Podmínky poskytnutí dotace na EZ a sankce za jejich porušení je stanoveno že do výpočtu intenzity chovu hospodářských zvířat (nejméně 0,2 VDJ/ha TTP a nejvýše 1,5 VDJ/ha z.p.) zjišťované k 31.7.kalendářního roku se zahrnují i konvenční zvířata.

Prakticky to umožňuje aby dotace na EZ pobíraly farmy které mají v EZ pouze TTP, nechovají v EZ žádná zvířata (chov je konvenční) a tudíž neprodukují, kromě píce, žádné bioprodukty.

Doporučení

1. Při nejbližší revizi pravidel pro realizaci opatření I.1.3. PRV stanovit povinnost prokázání původu biopotraviny/biokrmiva až po realizaci příslušného projektu (podobně jako v opatření I.3.2. kde není vůbec stanovena povinnost prokázat původ potravin/biokrmiva při investici do úpravy, zpracování a prodeje vlastní produkce zemědělské výroby).
2. Poskytnutí dotace na TTP v EZ podmínit ekologickým chovem zvířat.

Použitá literatura

- 1) Národní strategický plán ČR
- 2) Program rozvoje venkova ČR pro období 2007–2013
- 3) Operační program Zemědělství
- 4) Potenciál BIO potravin na českém trhu, Marketingová studie, Synergy Marketing a GfK Praha, Mze ČR, Praha 2006

- 5) Zemědělství 2006, MZe 2006, Praha
- 6) Situační a výhledová zpráva, Skot-hovězí maso, MZe 2006, Praha
- 7) Statistická ročenka 2006
- 8) Ekologické zemědělství v České republice, Ročenka 2006, Bioinstitut Olomouc
- 9) Zvýšení kvality a efektivnosti systémů produkce mléka a mléčných výrobků v podmínkách ekologického zemědělství od zajištění výživy přes technologii mléčné produkce až po její zpracování jako konkurenceschopné alternativy konvenčním systémům, zpráva o řešení projektu NAZV 1G 58063, 2006
- 10) Metodika k provádění Nařízení vlády č.79/2007 Sb., o podmínkách provádění agroenvironmentálních opatření

Tato část studie byla zpracována za použití výsledků grantu NAZV 1G58063.

FARMY

Šárka Dittrichová

Spolužákům

Vstupní demografické a zemědělské údaje
Základní rozdělení ekologických farem podle dotační zátěže
Struktura Programu rozvoje venkova
Deset okruhů překážek rozvoje lokální produkce
Zdroje a východiska studie
Poděkování

Šlápnu na brzdu na poslední chvíli. Aby někdo stopoval přímo před kinem ve Cvikově, a k tomu mu bylo tak maximálně deset, to jsem ještě neviděla.

„Stalo se ti něco?“ spouštím dolů okénko a pozoruji, jak se rozběhl směrem k opačným dveřím. Než se stačím nadýchnout, sedí vedle mě.

„Hele, vždyť ani nevíš, kam jedu,“ nemám se k zařazení. Kluk si vyndal z kapsy teplákovky igeliták s houskou a řekl:

„Tudy stejně nemůžete jet jinam než do Trávníku a Mařenic.“

„Jo? A co kdybych to vzala tady doleva na Rousínov?“ zeptala jsem se.

„Máte pražskou značku, to byste odbočila už nahoře u pumpy.“

„Pražská značka může být jen zastírací manévr, chlapecku. Můžu být klidně agent z Kundratic nebo Drnovce.“

Vzdám to a rozjíždím se. Ještě v zadním zrcátku skouknu vymlácená okna bývalé kavárny kdysi hrdého hotelu Sever, v kterém jsem v kině viděla Hitchkokovy Ptáky a táta tam přednášel o nadzvukových stíhačkách mým spolužákům.

„Polách říká, že v Drnovci se nenarodí ani pořádná koza,“ začíná kluk drobit housku na sedadlo.

„Moudrý člověk, ten Polách, odkud je?“

„Z Mařenic. Za ním právě jedu.“

„No tak to se pěkně pleteš! V Mařenicích žádný Poláchovi nikdy nebydleli. Tam bydleli jen Polákové, a to v chalupě naproti křižovatce na Heřmanice.“

„Jo, přesně tam bydlí Polách.“

„Hele, ještě jednou řekneš Polách a vystoupíš si drobit na silnici. Ve středu odpoledne místo ve škole vysedáváš s Pražákama v autech a pak neumíš ani mluvit.“

Kluk se zatváří, že už to tu chvíli do Mařenic vydrží, a zmlkne. Jen před bývalou hospodou v Trávníku zbystrí a ukáže: „Tady pracuje máma a táta. Koupil to tady jeden Němec a já za nima odpoledne jezdím a dávám čočky do krabice, a když pak něco vydělám, tak jedeme s bráchou a rodičem do Liberce zaplavat si do Babylonu.“

„Tak máte chléb i hry,“ a pro sebe se usměju: Němce a Babylon.

Za chvíli jsme před mařeničským krámem. Bývalým krámem. Teď ze zavřeného domu trčí pult pro pivaře – stojaře.

„Jak pojedeš zpátky?“ ptám se kluka.

„To je jedno. Doma mám být až v šest.“

„Umíš jízdní řád? Ohlídám se na tyčku s cedulí naproti bývalému obchodu. Jestli něco pojede, dám ti na autobus.“

„Jo, něco jede,“ běží zpátky k autu a nastavuje ruku pro dvacku.

„Jak něco jede. A kdy?“ nedám se snadno.

„Teď jeden odjel,“ mávne kluk rukou směrem ke Cvikovu.

„A ten v pět už nejezdí?“ vzpomínám namátkou.

„Až poslední, v osm.“

„No počkej, na co ti budu dávat dvacku, když nejede autobus?“ stahuji ruku.

„Třeba pojede přes Mařeničky,“ projeví kluk znovu typickou regionální bystrost.

„Nevykládej, ten zrušili před šesti lety, když zavřeli Severku.“ Ale mávnu rukou, strčím mu dvacku a přemýšlím, kde by ji tady utratil.

Dívám se zpětným zrcátkem, jestli zamává. Ani se neohlídl. Maže si to kolem Tří svatých přes most dolů do vsi.

Já pokračuji nahoru na Krompach. Jestli do toho šlápnu, za půl hodiny jsem nahoře na Hvozdu a stihnu být ještě do šesti u Krátkých v Lindavě na rozhovor. Poslední úsek výstupu na hraniční Hvozď vypadá z české strany dramaticky – žulové kvádry napadané v ostrém srázu balancují mezi větrem ošlehanými pahýly kleče. Teprve když se člověk do-dýchá až nahoru, uvidí pozvolnou umetenou silničku z německé strany, která končí na společném plácku na vrcholku, kde české a německé hranice odvěků tvoří bytelná německá hospoda. Nerovný přístup ke zdrojům, usmějí se nad vzpomínkou, jak do války měla hospoda uprostřed stolu křídou nakreslenou hraniční čáru.

První pohled se vždy rozlije do dálky německou nížinou až k Drážďanům a vysokým komínům tepelné elektrárny u Erfurtu. Krajina pro rychlá auta. Otočím se k nám a ... chcecheche ... oči se mi labužnický zaboří do chlupatě modrých kuželů sopečných vyvělin Lužických hor. Dýchají mateřským teplem. Pružné vlnění stříbřitě opalizujících kopců nám bohatě nahradí pohled na moře. Co si pamatuji, na tomto pohledu se nezměnilo nic. Dole cesta do Světlé, vedle Krompach, pod ním Heřmanice a dole mařeničská Kalvářka. Pár chalup po Němcích, dnes patřících rekreantům. Víc odtud není vidět. Louky a pastviny jako století předtím. Zmizely krásy, registruji jedinou změnu v krajině a vzpomínám na dědovy obrazy, na kterých se mu poněkud toporně povalovaly stračeny. To ostatní je vidět až zespoda.

Skáču rychle stejnou cestou zpátky. Po cestě narazím na Němce, který se symptomatickou precizností řeže spadený smrk na stejně dlouhé špalky, které úhledně skládá do vypulírovaného přívesného vozíku. „Dobrý den,“ pozdravím neutrálně, protože by podle mě českému „rovina ubírá na kreativitu“ nerozuměl. „Dobrý den,“ práskne Němec knírkem a kdybych neviděla poznávačku na vozíku, řekla bych, že je to Čech.

Teprve když člověk sjede do vesnic, všimne si prázdných vazných kravinů, padajících střech a pastvin bez dobytka, škol bez dětí, obchodů bez zákazníků, kina bez diváků, hotelů bez hostů, knihoven bez čtenářů, tancovaček bez tanečnicků. Aspoň v té hospodě někdo je. Nedá mi to a zastavím.

„Je to možný?“ vystupuji z auta a hrnu se k muži, který jako by vypadl z obrázku, který jsem na stejném místě viděla jako dítě. Starý Pokorný zaparkoval svoje koně s povozem před hospodou, aby ho pozdě večer dovezli popaměti až dolů do Mařeniček, přímo do statku. Mladý jako by mu z oka vypadl.

„Kde máš koně, Jirko? Počkej, já si tě vyfotím,“ tahám z kapsy mobil a vzpomínám, že už jsem nikdy neviděla nikoho vyjet na valachovi kopec tak jako jeho. Do foťáku nefrajeří. Naopak se mi na chvíli zdálo, že je dojatý. Ale ne dlouho:

„Hele Pražačka! Co tady děláš, mezi lůzou?“ Láďa se taky vůbec nezměnil. Otevřel dveře a strčil nás do lokálu.

„Víš že se na tebe vztahuje program LEADER, mobilizace přirozeného vnitřního rozvojového potenciálu venkova?“ konturuju bez mrknutí oka jeho štouchanec.

„Co to kecáš? Jednu zelenou,“ zavolal Láďa na hospodského.

„No že tady uchováváte kulturní odkaz venkovských komunit,“ pronesu již k celému plénu.

„Nám by stačilo, kdybychom si uchovali koně a pole,“ pronesl tiše Jirka vedle mě.

„Je to vaše vina!“ vyjízďím na ně. „Kdykoli jsem tady byla, s televizí, s projekty, s právníkem, seděli jste a koukali do piva.“

„Musí to tam přece vědět,“ odpovídá Jirka.

„Co tam musí vědět? To je na prd že něco vědí. Musíte se za ty koně poprat!“

„Hele, jde ti manžel!“ našťěstí mě přerušil Láďa, úplně stejně, jako když nám bylo osm. „Á, pan starosta.“ Jirka mu udělá místo vedle mě. Kdo jiný by mohl být v zastupitelstvu, než Pavel.

„Ahoj.“

„Ahoj.“

„Co děláš?“

„Dodělal jsem ten náhon za stodolou.“

„Šikovnej. Co žena?“

„Dobry,“ obrátí pohled do rohu stolu.

„A co Katka?“

„Bude dělat v Lípě ve Vartě.“ Teď uhnu pohledem já.

Katka. Jako malá lady Godona jezdívala nabá na koni s naší Kristýnou lesem přes louku. Varta! Nejitřím tu ránu. Víím, jak to bylo s pastvinami kolem hájovny. A těmi pod Kalvářkou. A za ocelokůlnou, směrem na Heřmanice. A těch kolem starýho kravína. Dražby. Dotace. Dotace a dražby.

Jak se může chlap s koněm prát s chlapem s jeepem? Odpovídám si sama na svoji předchozí otázku. Chlap se srdcem s chlapem s mozkiem. Chlap, který umí vytáhnout krávu z rybníka, s chlapem, který umí anglicky a má na právníka?

„Dvě kusovky a lahovový.“ Otočím se po hlase a vidím u pultu toho kluka z auta.

„Já ti dám kusovky, koukej mi dát tu dvacku!“ startuju na něj.

„Vidíš, a máš po srandě,“ komentuje stoicky směrem ke klukovi Láďa.

„Po jaký srandě, to jsou moje prachy!“ šťourám dvacku ze zpocený dlaně.

„Přesně jako moje stará – moje prachy,“ rozhodí Láďa bezmocně ruce a hospoda se už chechtá na celý kolo.

„Hele, jedem, tábnu kluka za rukáv. Za chvíli bude pět.“

„Pozdravuj v Praze!“ zavolá ještě Láďa od stolu.

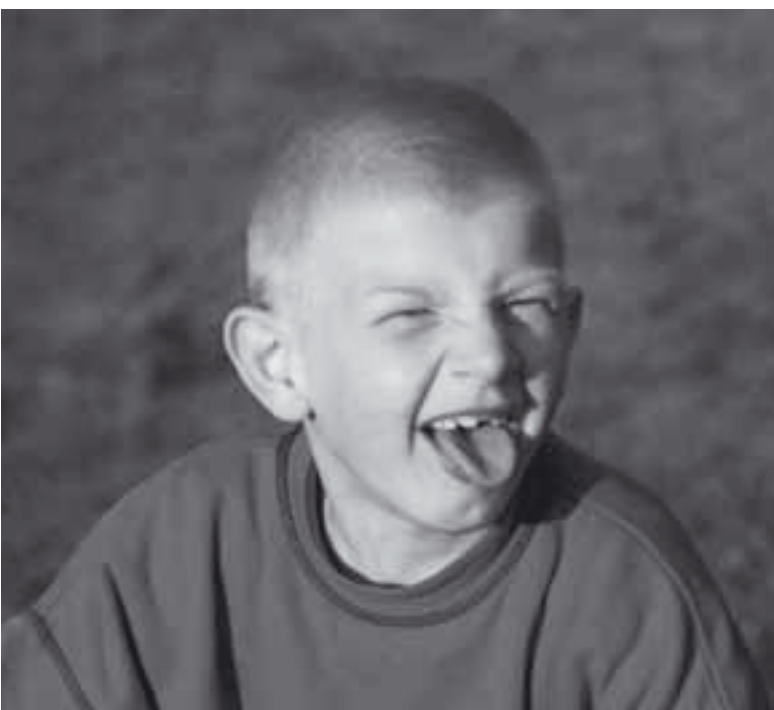
„To víš, na vás jsou tak v Praze zvědavý.“ Zavírám dveře a vyhlédnu z hospody do prázdných oken protější školy.

Co by tam toho Poláka učili?

Just the basic facts

Třeba že Česká republika má 78 860 kilometrů čtverečních. Z nich 99,37% tvoří venkovské oblasti, celkem 78 370 km čtverečních, na kterých žije 88,5% obyvatel ČR.

- 54% z nich tvoří zemědělská půda. Podle ČSÚ je to 4 259 tis. ha.
- MZe vyplácí dotace na 3 526 tis. ha zemědělské půdy evidované v LPIS.
- Polovinu z nich, 1 746 tis. ha, tvoří LFA – Less favoured area: málo výtěžné oblasti. U nás většinou podhorské oblasti. Bývalé Sudety.*
- Státní zemědělský intervenční fond, platební agentura MZe, vyplatila v roce 2006 na Trvalé travní porosty zařazené do LFA 2.770 mil. Kč dotací (v průměru 3837 Kč/ha).**
- Celkový objem vyplacených přímých plateb (zemědělských dotací na hektar zemědělské půdy) za rok 2006 byl 16.157 mil. Kč.
- 90% půdy registrované v LFA je zařazeno do systému EZ, na které se vztahují tzv. ekologické agroenvi dotace.
- V ekologickém zemědělství je registrováno 7,21% zemědělské půdy v ČR (330 tisíc ha).
- 400 tisíc hektarů zemědělské půdy bylo privatizováno Pozemkovými fondy ČR formou veřejných dražeb. Je to cca 10% objemu zemědělské půdy v ČR.
- 80% této půdy se nacházelo v podhorských a pohraničních oblastech, bývalých Sudetech
- Cena této státem dotované půdy určené pro rozvoj venkova byla průměrně 1,5 Kč za metr čtvereční, průměrně 15 000 za hektar.
- MZe prostřednictvím Pozemkových fondů tuto půdu prodává na úvěr s bezúročnými splátkami až na 30 let.
- Do rukou místního obyvatelstva se dostalo minimum dražené půdy.***
- 100% těchto výše uvedených vydražených pozemků je zařazeno do systému EZ.
- 100% této půdy se nachází v LFA, dotována je průměrně 3837 Kč/ha.****
- Obce, které se nacházejí na území, kde je osídlenost menší než 150 obyvatel na kilometr čtvereční, tvoří 71% rozlohy státu. Žije v nich více než čtvrtina našich obyvatel.
- Obcí s počtem obyvatel do 500 je v ČR 3700 a představují 56% obcí v ČR a jsou nejvíce zasaženy vyliďňováním.*****
- Většina z nich se nachází v podhorských oblastech s nejvyšší absorbcí sociálních dávek, nezaměstnaností jsou postiženy nejvíce ženy. 60% obyvatel za prací dojíždí.
- V ekologickém zemědělství je registrováno 1400 farem.

- Průměrná velikost evropské farmy je pod 40 hektarů.
  - Průměrná velikost české farmy je 91 ha.
  - Průměrná velikost české ekologické farmy je 214 hektarů.
  - Maximální státem povolená velikost holandské ekologické farmy je 60 ha.
  - Jedna rodinná zpracovatelská ekofarma zaměstná průměrně 4 lidi.
  - V Holandsku by náš rozměr ekologické půdy zaměstnal 20 800 lidí.
  - V ČR je v EZ zaměstnáno 3300 lidí.....
  - Ve státech E 15 tvoří spotřeba biopotravin 15 % celkového objemu a každý rok stoupá.
  - V ČR nepředstavuje obrat biopotravin ani 1 %. 65 % celkového bio obratu tvoří bioprodukty z dovozu.
  - Daňový poplatník dotuje kilo hovězího masa 300 korunami.
  - Výroba jednoho kilogramu bio kozího sýra je zatížena 200 korunami technologických fixních nákladů dle požadavků KHS a KVS.
  - Biozelí je v ČR pěstováno na objemu 0,88 ha, okurky na 0,56 ha, rajčata na 0,41 ha.
  - V roce 2007 jsme vypěstovali v ČR na 330 000 ekohektarech 1 tunu paprik, 210 kg fazolí, 740 kg kapusty a 1200 kg másla, 8706 tun hovězího masa.
  - 65 % zvířat zařazených do ekozemědělství představuje skot (115 000), 27 % ovce (40 000), 2,2 % kozy (3332), 0,8 % prasata (1400) a 2,8 % drůbež (4200).
  - V roce 2007 ekologické zemědělství vyprodukovalo 10,7 tisíc litrů biomléka. 0 litrů ovčího. (347 tisíc kozího).
- * 14 % objemu LFA tvoří horské oblasti (výška nad 600 m a svažitost 15 %) 29 % tvoří půda s výnosností menší než 80 % průměru a hustotou obyvatel pod 75 na km², 7 % podhorské a horské oblasti rekreačního zázemí
- ** LFA se dělí na: 959 tis. ha orné půdy, 780 tis. ha TTP, 7 tis. sady vinice a ost. (zdroj PRV)
- *** Např.: analýza prodeje z dubna 2005 na Českolipsku ukazuje, že přiřazením všech parcelních čísel prodaných pozemků k listu vlastnictví se z celkové výměry 1623 ha prodaných pozemků dostaly do vlastnictví organizované pražské skupiny právníků a ekonomů pozemky o velikosti 70 % z této výměry. Po odečtení pozemků, které byly převedeny přednostně nájemci z regionu mimo soutěž, je konečný poměr mezi nabytými

mi pozemky ve vlastnictví osob ze skupiny a pozemky ve vlastnictví osob z regionu 98 : 2 (zdroj PF Česká Lípa)

.... Součet dotací na hektar této vydražené půdy je až 15 000 Kč ročně. Zúročení vstupní investice je průměrně 300 % za 5 let (zdroj Prachatická státní policie a Jihočeská zemědělská univerzita)

..... do 1000 obyvatel je u nás dalších 20 % obcí, dohromady s předchozími se jedná o 76 % obcí ČR do 1000 obyvatel, v kterých žije 17 % obyvatelstva (zdroj ČZU, Provozně ekonomická fakulta)

..... v roce 2006/7 to bylo na 1400 ekologických farmách a 330 tisících hektarech ekologické půdy a 7 % objemu zemědělské půdy v ČR zaměstnáno 1078 rodinných příslušníků (z toho 777 na plný úvazek) a dále 2353 trvalých zaměstnanců na trvalý úvazek. Z těchto bylo 898 producentů a 152 výrobců. Z toho na výrobu a zpracování masa 28 (0 drůbežího), ovoce a zeleniny 23, nápojů a džusů 12, vína 3, obilnin 11, pečiva 32, ostatních 17 (zdroj VÚZE)

Co předcházelo studii a z jakých podkladů vychází?

K lepší orientaci ve studii může čtenáři pomoci následující klíč:

1. Co studii předcházelo
2. Z jakých informací vychází

1. Celostátní průzkum ekologických farem z roku 2005, který společně s MZe organizoval Klub farmářů – biopracovatelů, se zabýval potenciálem ekologických farem z hlediska možné produkce biopotravin a jejího vlivu na podíl dotací na ekonomice farmy. Rozhodujícím momentem byl průsečík motivace farem a státní politiky rozvoje.

Šetření v terénu ukázalo, že pro 3 % skutečných „tahounů“ ekologického zemědělství není v Programu rozvoje venkova vypracován žádný speciální plán nebo stávající není upraven tak, aby měli garanci, že je určen (také) pro ně (podrobný přehled o rozdělení dotací mezi tyto skupiny je uveden v části Romana Rozsypala).

Pro jakékoli další studium je nutné znát alespoň obecně Program rozvoje venkova na roky 2007–2012, který MZe předložilo vládě na podzim 2007 a ta jej schválila. Ten rozdělil dotace do zemědělství do čtyř pilířů – os.

OSA I – Konkurenceschopnost

OSA II – Zlepšování životního prostředí a krajiny

Ekologické farmy podle objemu dotací na hospodářském výsledku

Procenta	Kategorie	Potenciál
5 %	„Nejhůře dostupní“ (Horynovi)	Izolované (horské) farmy, které se neobejdou bez pomoci, většina odbytu ze dvora, žádní zaměstnanci. Mikropodniky s tradiční výrobou a zpracováním sloužící k vlastní obživě, bez možnosti růstu. Podíl dotací na obživě – 30 %
30 %	„Konzumující“ (Podniky s nadpolovičním zastoupením TTP)	Farmy, které do systému EZ nevstoupily s úmyslem žít na venkově a farmařením se uživit. Podíl dotací na jejich výsledovce hospodaření je až 95 %.
62 %	„Hledající“ (I. Krátký)	Farmy, které v EZ vidí příležitost a čekají, kterým směrem bude výhodné se vydat. Jsou ochotni se přizpůsobit, vyrábět to, co bude mít podporu a odbytu. (Další farmáři z skupiny jsou „připraveni“ v konvenčním zemědělství) Podíl dotací na ročním obratu: 50 %
3 %	„Zavedení výrobci“ („klubisté“)	Členové Klubu farmářů a zpracovatelů. Tyto farmy roztácejí produkci biopotravin u nás a jsou vzorem pro skupinu těch, kteří se rozhodují. Podíl dotací na ročním obratu 20–40 %

OSA III – Kvalita života ve venkovských oblastech
OSA IV – LEADER – zachování venkovských komunit

Už v tomto prvotním členění programu vidíme problémy. Např. podporu produkce biopotravin rozmělnil Program rozvoje venkova do sekce podpory produkce pro konvenční zemědělce v OSA I – konkurenceschopnost. (I.1.1 – Modernizace podniků, I.1.3. Přidaná hodnota, I.1.3.2. Vývoj nových produktů, I.3.2 Mladý zemědělec, I.3.3. Předčasné ukončení).

Ovšem před závorkou všech těchto návrhů je pojetí konkurenceschopnosti, tak jak ji vnímá MZe. A to zakládá na premise, že pouze velké firmy mají šanci na trhu přežít. PRV sám upozorňuje na nutnost kompromisu mezi OSA I a OSA II a staví tak „ekologickou“ OSU II jako úlitbu podpory velkým „konkurenceschopným“ (nicméně stále hojně dotovaným) podnikům z OSY I.

(Srov. PRV str. 37: „...rozdělení alokací mezi osami odráží politický kompromis, který... vyjadřuje rovnováhu mezi přírodou a životním prostředím (OSA II) na jedné straně a konkurenceschopností a podnikáním na straně druhé (OSY I a III.)

Toto východisko připomíná výroky z doby reálného socialismu, kdy jsme stejným porcováním od stolu označili „Krušné hory za oběť vědecko-technické revoluce“. Tezi, že na trhu přežijí jen velké podniky, nepodpoří žádná ekonomická teorie na světě a nejsnadnější oponenturou tohoto nátlakového uvažování je otázka: „Co tedy na trhu, který nereguluje MZe, dělají malé firmy?“ V EU je průměrná velikost farmy pod 50 hektarů a pro tyto farmy je dělaná Evropská zemědělská politika.

Nicméně MZe již svým základním nepochopením evropské zemědělské politiky, která je celá ekologická a celá nekonkurenceschopná, a proto dotovaná, tlačí (ekologické) farmáře do neekologického kolchoznického způsobu hospodaření s velkými objemy půdy a suroviny. To, že ekologické zemědělství je samotnou svou povahou extenzivní, pečlivé, rozptýlené (rodinné farmy s drobnou produkcí) a nákladné (zpracování biopotravin bere ohled na tradiční, tedy limitované postupy výroby), není monotematické (jedna farma vyrábí jak sýr, tak máslo...) se v pojetí MZe ztrácí spolu s možností bioproducentů se v podhorských oblastech uplatnit a uživit.

Následné klasifikační body, které v Programu uvedeny nejsou, ale které jsou skutečnými kohouty k penězům v programech v OSA I, pak ekologické producenty ze „soutěže o dotace“ často vyřadí.

OSA II – Zlepšování životního prostředí a krajiny – se zabývá výhradně dotacemi na plochu (bez možnosti investic do budování farem, zpracování nebo odbytu a marketingu – samozřejmě). Zde znovu vychází na světlo bezkonceptnost PRV, který vedle sebe řadí projekty životního prostředí z oboru ochranářů přírody (NATURA 2000 a vodní hospodářství) vedle obdělávání orné půdy a pěstování zeleniny.

Teprve kdesi v přílohách PRV nalezneme zmínku o NA-ZV (nabídka a poptávka po bioproduktech) a mezi ochranáře hnízdišť bahňáků je vtělena dotace na produkci ovoce, zeleniny a obilí. Dotace na plochu, tedy ne na bioprodukty.

Ekologické zpracování je tak dále přes OSU I a II tlačeno do části OSA III, Kvalita života ve venkovských oblas-

tech. Její strategie se hlásí k programům SAPARD, LEADER a MAS. S těmi však farmáři měli ty nejhorší zkušenosti a stížnosti na ně leží ne MZe již od roku 2005. Na prostředky z MAS ani SAPARD ani jeden farmář – bioproducent nedosáhl a vzhledem k tomu, že metodika PRV je zpracována stejnými lidmi a podle stejných šablon, farmáři nevidí v PRV žádný posun, který by startoval produkci a rozvíjel podnikání.

V rozporu s tím, co deklaruje MZe, předkládá Program rozvoje venkova návrhy tak nesrozumitelně a v takovém zmatku (v řeči programu, ne v řeči venkova), že jim ani jeden farmář – zpracovatel nerozumí, nenachází žádnou vnitřní provázanost a cílenost těchto opatření. 62% „hledajících“ ekologických farmářů, kteří od státu očekávají návod jak na venkově hospodařit, se tedy v první řadě jde zeptat k již fungujícímu ekologickému zpracovateli, kde však naráží na zkušenosti, které jsou popsány v jednotlivých kapitolách studie a které jej od zpracování bioproduktů spolehlivě odradí.

Zkušenosti výrobci biopotravin, o kterých je tato studie, jsou Programem rozvoje venkova a jeho za pochodu dělanými změnami zmateni, stejně jako náhodný čtenář. Navíc současné vedení MZe chce za peníze daňových poplatníků uspokojit všechny a do programu neustále zasahuje dodatky, které jsou však roubované na původní schéma, které je od samého počátku problematické a zavádějící už v samotné proklamaci „Na ekologii si musíme nejdříve vydělat.“

Např. poté, co Program rozvoje venkova po jeho dvouleté přípravě schválila vláda, nové vedení MZe snížilo dotace na travní porosty, které byly manipulací s výpočty nadhodnoceny, aby je však o několik měsíců později znovu navýšilo. O několik týdnů později přidalo body k žádostem o podporu bioproducentům, o několik týdnů později jim je zase vzalo. Několik měsíců nato se zase hlásí k podpoře výroby potravin, ale nikdo dosud nepředložil jak, když se zatím nejvíce vyplácí „tráva“. Výsledek je nevyhnutelný: Největší prospěch z takového Programu mají ti, kteří se o nic nesnaží, tedy naši „konzumenti dotací“ ze skupiny II.

Z jakých informací studie vychází

Do jara 2005 jsem s ekologickými farmáři – zpracovateli bioproduktů jen obchodovala. Jejich život jsem měla tendenci vnímat dvojrozměrně: rastrem odchylek jejich života od života ve městě. Jinak jsem je vnímala jen periferním viděním. Nikdo v Čechách si snad nemůže myslet, že založit v roce 2002 firmu ve městě, byla procházka osvětlenými bulváry. Ve skutečnosti to byly tři roky pouličního adventurismu, v kterém uspěje jen ten, kdo zná terén stejně dobře jako farmář svou bonitu půdy a plemeno zvířat.

Když mému dodavateli farmáři Josefu Šourkovi z Plavů u Tanvaldu kontrola ekologického zemědělství v dubnu 2005 odebrala certifikát na označení jeho bioproduktů z důvodů chyby v legislativě, měsíc jsem obvolávala instituce související s ekologickým zemědělstvím v naivní představě, že se jeho případu někdo ujme a vyřeší jej. Další týdny jsem hledala novináře, který by kauzu zveřejnil. Teprve začátkem června jsem se případu ujala sama. Nevěděla jsem, že jsem svou angažovaností a perem nastartovala ná-

ročné tříleté období, v kterém nebyl měsíc, často ani den, kdy bych neřešila krizi na nějaké farmě.

Obcházela jsem s farmáři bankovní ředitele a prosila o odklad splátek, volala na MZe, aby vydali doklad, že opožďování výplaty dotací způsobila administrativní chyba a farmář není vinen nezaplacením faktury, psala jsem stížnosti veterinářům za týrání dobytka na farmách, účastnila se veřejných dražeb půdy a pozorovala, jak mladým farmářům před očima utíká šance na venkově začít hospodařit, najímala jsem stěhovací vozy pro dobytek, aby v zemi, v které máme stovky tisíc hektarů pastvin a luk, nepošel hlad, platila jsem advokáty v kauzách zkonstruovaných s cílem zlikvidovat nic netušící drobné hospodáře, seděla jsem na soudních líčeních, kde místo obžalovaných byli vyslýcháni autoři odborných posudků, volala do redakcí po celé zemi, aby se ujali případů, kdy se farmáři nemohou dostat do vlastních vrat, nemohou pokračovat v práci, která je stála mnoho let života, nemohou na venkově podnikat ani žít.

Po určité době jsem zjistila, že se témata začínají opakovat. Už jsem nemusela začínat každý případ od nuly, ale mohla jsem začít opisovat sama od sebe. Koupila jsem pořadač a začala jsem materiály třídit: nevyslyšené stížnosti na SZIF, přehnané a neodůvodněné nároky na technologické vybavení zpracoven, brutálnost hygienických a veterinárních ataků v malých výrobnách, nesmyslné podmínky a kritéria programů podpory farem, špatná informovanost, zmatek, čachry ve vyhodnocování žádostí o Operační programy, byrokracie poškozující zpracovatele, chyby ve vyplácení dotací, nedosažitelnost zdrojů, změny pravidel po uzávěře projektů, nemožnost prosadit svůj hlas a porušování zásad tripartity, kriminalita, korupce, špatné zákony, týrání zvířat, stížnosti spotřebitelů a obchodníků, pomalost, arogance, zbytečná tvrdost postihů státní správy. Pořadač utěšeně tloustl. Po určité době už nepřibýlo žádné nové téma. Seznam témat se ustálil na čísle deset. Začala další etapa.

Přemýšlela jsem o jednotlivých tématech a v duchu hledala jejich vnitřní souvislosti. Hledala jsem řešení, jak je odstranit, hledala konzultanty, právníky a ekonomy. Znovu jsem při návštěvách farem kladla nové otázky a probírala staré z těchto nových úhlů pohledu, které se věnovaly souvislostem. S farmáři jsme si na tato témata vyměnili stovky mailů, prote-

lefonovali jsme desítky tisíc. V té chvíli jsme začali případy zobecnovat a hledat jejich příčiny. Právní aspekt nejčastějších problémů se SZIF a pozemkovými fondy si vzala na starost JUDr. Heřmanská. Ing. Roman Rozsypal, ředitel kontrolní instituce Biokont a ÚZPI sledoval dopady politiky MZe na prostředí komunity ekologických farmářů v časových intervalech ohraničených změnami zemědělské dotační strategie. Poté co byly problémy pojmenovány, zařazeny a dokázány, začali jsme všichni společně volat po jejich odstranění. Tím jsme strávili podstatnou část roku 2006 a 2007.

S JUDr. Heřmanskou, ing. Rozsypalem a farmáři jsme začali obcházet dotčené instituce a předkládat jim výsledky terénního šetření: SZIF (Státní zemědělský a intervenční fond, odpovědný za výplaty dotací), PGRLF (instituce zřízená pro financování zemědělských farem), Agrární komora, Svaz soukromých zemědělců, veterinární správy, pozemkové fondy a samozřejmě a v první řadě MZe – od ministrů a jejich poradců po ředitele a jednotlivé odbory – tiskovým počínaje, právním a ekologickým konče.

Seděli jsem na desítkách schůzí a seminářů, iniciovali nespočet setkání, sepsali štosy peticí, podnětů, stížností a interpelací. Farmáři se sjížděli z celé republiky, podporovali jednotlivé teze, žádosti či sebe navzájem.

Instituce však zůstávaly vůči hromadám materiálů zcela imunní. Za dobu zpracování studie se vyměnili čtyři ministři, s nimi vedení MZe, SZIFu a dalších institucí, a nikdo se nehlásí k prohřeškům svých bývalých kolegů. My sami jsme si uvědomili, že jsme jen chvostem těch, kteří se za posledních 19 let mohli před námi na stejných institucích ustěžovat a jejichž jména zapadla do bezedných šanonů a šuplat státních institucí. Pochopili jsme, že problém, kterým se zabýváme, nejsme s to zvládnout vlastními silami. Přesto jsme se ještě v této fázi nevzdávali.

Deset témat

Talmud nás učí, že zachráníme-li jednoho, zachráníme všechny. Vybrali jsme 12 farem, jejichž příběh a historii jsme navrhovali využít pro sestavení krizového managementu na záchranu venkova před Programem rozvoje venkova. Dvě nesouhlasily se zveřejněním svých traumat, dvě

	Okruh problémů	V které kapitole se nachází
1.	Chybějící strategie zemědělské politiky: Evropskou nechceme a vlastní nemáme. Zatímco např. v Německu už mají záměr na rok 2013, my nevíme, co bude na podzim. Zda budeme podporovat zpracování, anebo velkochovy, zda budeme zatravňovat a budeme tedy hrát předraženou hru na ekology a konzumenty sociálních dávek, nebo budeme vyrábět, ale nebudeme mít krmení, protože jsme ornou půdu zatravnil. Zákon o ekologickém zemědělství, Plán rozvoje venkova, Víze ekologického zemědělství jsou stále se měnící dokumenty, které metodou látání děr opakují předešlé chyby a vrší na ně další.	Poděkování BIO region Jediný (Josef Šourek)
2.	Půda jako hlavní výrobní faktor v zemědělství: Privatizace zemědělské půdy na venkově především v jeho podhorských oblastech pracuje s naivitou a nevědomostí místního obyvatelstva. Zákon o privatizaci zemědělské půdy má mnoho mezer a přes letité připomínky místních starostů i zemědělců adresované MZe v právních rozborech, mediálních kauzách i osobních případech, je nezvratný. Metody veřejných dražeb půdy napomáhají organizovaným skupinám vyřadit z podnikání na venkově lidi, kteří tam jinou šanci obživy nemají. Číslo o tom, v čí prospěch probíhají dražby půdy, vyšetřování korupce PF ani konsekvence těchto privatizačních metod přes opakované žádosti neznáme.	Analýza JUDr. Heřmanské Lužické hory Vítejte v Čechách Půda je dobrá investice

3.	Metoda výpočtu dotací. Opakovaně žádáme MZe o zpracování analýzy o dopadu současné zemědělské politiky „platby na plochu“ na život na venkově a jeho rozvoj. Rádi bychom znali toky těchto peněz a názory starostů podhorských oblastí na to, kolik z těchto peněz zůstane v obcích a kde jsou vidět: kolik vytvořily pracovních míst, kolik obchodů s místní surovinou či potravinou, kolik ubytovacích míst pro agroturistiku. Kolik je místních a kolik přespolních majitelů půdy a jaký je mezi nimi rozdíl, jaký je dopad zemědělských dotací na urbanismus krajiny, na rekonstrukce objektů, na výstavbu zemědělských objektů nových, rozvoj podnikání obecně.	Lištičky na vinici Jediný BIO region Půda je dobrá investice
4.	Administrativní cesty dotací. Tisíce hodin práce našich metodologů nenesou jiné plody než snahu zajistit pohodlný život pro metodology. Jak roste chaos v žádostech o dotace a počet kontrolních bodů, roste počet regionálních a terénních pracovníků a úměrně s tím padá jejich kvalita. Kontrolní parametry musí být pro tuto objemově rostoucí, ale kvalitativně čím dál méně samostatnou pracovní sílu státní správy stále jednodušší. Digitalizované a neosobní systémy, které obsluhují, jsou však čím dál více poruchové a vzdálené realitě. Toto napětí mezi spontánností života a oblaky byrokratického transcendentna vyřazuje z praxe podnikání na venkově a v zemědělství jakékoli dobré, nové, originální nápady. Nacházíme se ve fázi, kdy neumíme administrativně ošetřit ani takovou banalitu, jak vyrábět na domácí farmě kozí klobásky a česnekovou pomazánku. Dotační peníze ujíždějí prázdnými rychlovlakem ven z venkova, zatímco po vyšlapaných cestách chodí obyvatelé obcí pěšky.	Lištičky na vinici Pěnčínský náhrdelník Vítejte v Čechách
5.	Vyhodnocování žádostí a výplaty dotací – SZIF: Zákony a legislativní opatření máme dobré, méně dobré a špatné. A vykládáme si je dobře, sporně a špatně. A v tomto průsečíku stojí farmář, na jehož hlavu dopadají rány neúměrné jeho provinění. Mladý bača z Beskydka nedostane za překročení dobytčí jednotky o 0,2, což je asi jedna noha ovce, vyplaceny celoroční dotace, na kterých je závislá celá jeho mladá rodina. Jiný farmář nedostane dotace proto, že kontrolní softwar vyhodnotil, že nemá na farmě žádná zvířata. Než dokáže, že se jedná o administrativní omyl, nesplatí úvěr bance a na jeho farmu je uvalena dražba. Na jiné farmě byl v žádosti o dotaci v hodnotě 1 milion korun uveden jeden chybný údaj, který na sebe váže desítky tisíc. Kvůli tomuto údaji je zastavena celá platba. Nerovnovážná situace, kdy v každém sporu má stát navrch a pokud dojde k chybě, pyká za ni jen občan, je trvale podceňovaný aspekt zemědělské dotační politiky, kde tímto způsobem stát připraví ročně farmáře o miliony korun, aniž by měl farmář možnost odvolání.	Rozbor JUDr. Heřmanské Obchodnice Emílie Jediný
6.	Veterinární a hygienické normy. V době, kdy se vedou vášnivé diskuse o třicetikorunovém poplatku za lékařskou prohlídku, do jedné rodinné zpracovny s jedním zaměstnancem chodí veterinární audity v počtu 6 lidí. O těchto auditech nikde neexistují zápisy, z kterých bychom mohli pracovat s komentáři zpracovatelů. Pět let nevíme nic o jejich stížnostech a podnětech, o jejich problémech, překážkách. Pět let jsme se nikde nedočetli, že kilo kozího syra z rodinné farmy je podle stávajících požadavků státu na vybavení zpracovny zatíženo 200 korunami fixních – nenávratných – nákladů, které s farmářem stát v žádném bodě nesdílí – ani v investičním ani v provozním. Naopak stejný stát kilo bio hovězího masa dotuje částkou 300 korun bez ohledu na to, zda rozpadající se kravín hyzdí obec a pro maso není odbyt. V roce 2008 stále nemáme metodiku pro rodinné zpracování a od malých farmářů žádáme stejné provozní vybavení jako od hypermarketu. Přestože je za těchto okolností domácí zpracování pro venkovské rodiny technicky, ekonomicky i lidsky nedostupné, v žádných materiálech MZe se nedočteme, že v ČR není možné na farmě podnikat.	Pěnčínský náhrdelník Anna a tygr
7.	Přístup ke zdrojům – SAPARD, PRV: O zemědělských dotacích rozhodují nátlakové skupiny, které buď za MZe udělají práci a předloží podklady nutné k rozdělení dotací, nebo se ke zdrojům dostávají přímým nátlakem, kterému MZe navzdory předloženým argumentům není schopné čelit. Těmito ústupky jedné klace musí MZe posleze vyhovět klace druhé, a daňový poplatník má stále dražší zemědělství a stále dražší potraviny a stále ubožejší venkov. Ve svém Programu rozvoje venkova navíc MZe otevřeně konzervuje socialistický způsob hospodaření ve velkopodnicích, které na venkově pokračují s destruktivními sociálními modely a na dotacích závislým ekonomickým hospodařením.	Obchodnice Emílie Jediný Anna a tygr Lužické hory
8.	Přístup k informacím: O tom, jakým směrem budou proudit státní peníze, se dozvědí venkované vždy až poté, co jsou na centrále rozděleny i s majetkem nebo podmínkami, na které se váží. Protože dotace, tak jak je pojímá MZe, jsou umělé zásahy do venkovské komunity a jsou v rozporu s jejím přirozeným vývojem, zemědělství se na venkově dostává do stále větší izolace: je odsekáváno od kultury, od řemesel, od potravinářství. Byrokracií ochromení zpracovatelé jsou vedle svých kolegů podnikatelů stále více pozadu a stále více bezmocní. Vnitřní izolace plodí izolaci vnější. Náš farmář sice žije v EU, ale mimo její legislativní, metodický a ekonomický rámec. Bránit se přílivu zahraničního kapitálu do zemědělství a otevírat mu dveře v průmyslu, obchodu, cestovním ruchu, kultuře... je pro venkov destruktivní. Tím, že jsme zemědělství hermeticky uzavřeli v jeho minulosti, jsme zavřeli dveře jeho budoucnosti.	Lužické hory BIO region Jediný

9.	Zneužívání a týrání zvířat: Místní obyvatelé, udání a stovky fotografií poukazují na to, že jsme bezradní nejen při zanedbání péče o dobytek, ale i při jeho týrání a hromadné likvidaci. A to v systému ekologického zemědělství, které na svém prvním místě má pohodu zvířat.	Vítejte v Čechách Lužické hory
10.	Spotřebitelé a jejich hlas: Veterináři, hygiena, potravinářská a zemědělská inspekce se při svých intervencích do soukromého podnikání v zemědělství ohánějí zájmy spotřebitele. Ve skutečnosti je to často naopak, jeho zájmy svými výkony značně poškozují. Sterilizace a konzervace a import potravin není zájmem spotřebitele, stejně jako projedené dotace.	Jediný Pěničský náhrdelník Bio region

nás požádaly o zastavení už ve fázi finalizace projektu. Jako desátý projekt jsme zařadili jeden hypotetický – projekt, který vznikl na základě studia Programu rozvoje venkova a opsal jeho teze.

Zatímco v anglosaských zemích postupují tak, že při řešení systémových chyb začínají od těch nejslabších, u nás však brzy vyvstala jiná otázka: Proč zachraňovat někoho, koho všichni ostatní házejí přes palubu? Protože se domníváme, že jsme Evropané. Opakovaně tedy předkládáme MZe detailní analýzu 10 farem, které hospodaří tak, že minimálně zatíží poplatníkovu kapsu a maximálně prospějí venkovské komunitě, životnímu prostředí, urbanistice, kulturnímu dědictví i uchování tradice. Na nich nám MZe v praxi demonstruje svůj Program rozvoje venkova. V tabulce jsou uvedeny názvy kapitol, v kterých jsou předloženy problémy rozvedeny.

Omluvy

Čtenářům bych se ráda omluvila za následující seznam drobných odchylek proti dobrým mravům a vysvětlila, jak vznikly:

„Jednostrannost“. Sociální antropologie dospěla ke konsensu, že komunitu můžeme pozorovat jen z jejího vlastního nitra. Tedy že nezkoumáme indiány prismatem učení Ježíše Krista, ale prismatem šamanismu a totemových rituálů. Měla jsem tu čest, že jsem na dva roky mohla vstoupit dovnitř faremních komunit a vyprávět jejich příběh jejich očima. Mohla jsem „z druhé strany“ sestoupit i do středu úřadů, kontrolních institucí a „neziskových organizací“ a „objektivně“ uvést i jejich verze událostí. Ty však s námi, na rozdíl od rodinných farem, komunikují jen ústy svých tajemníků a tiskových mluvčích. Na ty mají rozpočty, granty, a PR agentury, aby pak společně psaly své vlastní verze venkovských příběhů a také tak velmi horlivě činí. Čtenáři tedy není jejich úhel pohledu nijak utajen, stačí otevřít webové stránky MZe, PRO-BIO či Green Marketing.

„Proklamativnost“. Moje názory jsou v textu označeny (zeleně) a takto čtenáře upozorňuji na pasáže, které jsou syntézou mých dosavadních zkušeností s daným tématem. K pochopení cílů studie nejsou nutné. Jak vznikly: během přednášek, které jsem se svou studií absolvovala, jsem vždy dbala o to, aby mladí lidé sami hledali příčiny dané situace a aby ji viděli v souvislostech. Tyto proložené pasáže jsou výsledky našich diskusí. Když se mi v jeden moment zdálo, že studii zbytečně zatěžují a že svým „oponentům bez argumentů“ jen dodávám střelivo a ubírám hlas farmářům, zaslýchla jsem dva studenty, jak si předávají mé texty a říkají: „Čti to zelený, to je zajímavý.“ Takže mé invence zůstaly. Třeba se časem rozšíří i o úvahy čtenářů.

„Opakování“. Sama vím, jak je protivné číst text, v kterém se jedna informace opakuje vícekrát. Ovšem tato kniha je „ekologická“, je to kniha o souvislostech. Pokud zavolá novinář nebo farmář, že má problém např. s veterináři nebo s určitým regionem, produktem nebo jménem, a já mu pošlu příslušnou kapitolu, v které ale nebudou uvedeny souvislosti a odkazy na spouštěče problému, pak jsme podnikali zbytečnou práci. A protože „nikdo nemá čas na nic“, nemohu jako řešerše posílat 350 stran textu, ale naopak do každé kapitoly jsem zahrнула související témata a odkazy.

„Invazivnost některých pasáží“ vyplývala ze zoufalství a beznaděje. Jsem žena a jako žena jsem emotivní bytost a mé emoce primárně vyplývají ze soucitu. A opačně, nebýt tohoto soucitu, tato studie by nikdy nevznikla. Pokud jsme desetkrát volali na veterinární správu, že v jejím působišti dochází na „ekologických farmách“ k brutálnímu týrání zvířat, že byly březí krávy zaživa rozježděny traktory, případně jsme na vlastní uši slyšeli, jak Policie zastrahuje svědky a ovlivňuje expertýzy, aby pomohla zlikvidovat malé farmy ve prospěch společností, které se samy dopustily trestných činů, nebo jak ředitel Pozemkového fondu vyhrožuje malým farmářům, že pokud si budou stěžovat, nekoupí si v katastru ani metr, potom se během řady probdělých nocí můj Power Book G4 stal jediným svědkem mého zoufalství a vzteku. Vzhledem k tomu, že jsem celou studii zpracovala na vlastní náklady, že naopak naše firmy ji celou sponzorovaly včetně jejího tisku a internetové prezentace (s podporou přátel, sponzorů a farem, samozřejmě), pak se domnívám, že na rozdíl od těch, kteří tyto přátele, sponzory, vlastní firmy a tudíž svobodu nemají, si tento drobný přestupek „zachování autenticity autorčiných emocí“ mohu dovolit. A také věřím, že najdu citlivé čtenáře, kteří mě dokáží pochopit.

„Nepřesnost“. Co je a není pravda, si může čtenář ověřit přímo na farmách, které mají vlastní archivy a dokumenty, dále na MZe, kde má občan právo získat veškeré údaje a čísla o jednotlivých částech Programu rozvoje venkova včetně metodiky výpočtů dotací, formulací podmínek k jejich získání, historie jejich vzniku a ceny... Stejně tak je tomu s veškerými dalšími číselnými údaji. My sami máme dvouletý archiv požadavků, v kterých právě o tyto údaje MZe a PRO-BIO systematicky žádáme. Pokud jsme se nedočkali odpovědi, počítali jsme sami ze zdrojů, které jsme měli k dispozici, s tím, že přesná čísla doplní ti, kteří to mají ve svých povinnostech a jsou za to placeni.

„Zdroje“. V tomto bodě plebejsky souzním s výrokem farmáře Josefa Šourka z Plavů, který řekl na téma teoretické podpory jeho života na venkově výstižně: „Ještě jsem nečetl nic, co bych nevěděl.“ To ale neznamená, že jsem ignorant. Z teoretických zdrojů jsem poctivě přečetla či

prolistovala (a věřím, že brzy zapomněla) tisíce stran studií na téma rozvoje venkova a zemědělství, můj kolega z Týdne se mě nedávno dokonce zeptal: „Ty máš Zemědělků?“ Vzhledem k tomu, že z těchto pramenů zcela programově až na drobné výjimky necituji, ani nejsem součástí obce, v které vznikají, neodvolávám se na ně, spíše opakovaně apelujeme na to, že na mapě studií našeho venkova jsou stále velké bílé plochy. Jinak hlavním a základním cílem této práce bylo co nejméně kontaminovat výpovědi našich skutečných učitelů praktického zemědělství a dvacetileté historie „Programů rozvoje venkova“, těch, kteří je mají odžitě – tedy farmářů.

Poděkování

Více než roční práce nemůže nepoznamenat své okolí a opačně nemůže jím být nepoznamenána. Tato studie vyrostla z podhoubí mého světa, z kterého jsem po celou dobu čerpala odvalu, vytrvalost, podporu, útěchu i radost, které se už jen seřadily do řádek a odstavců. Patří mu mé díky:

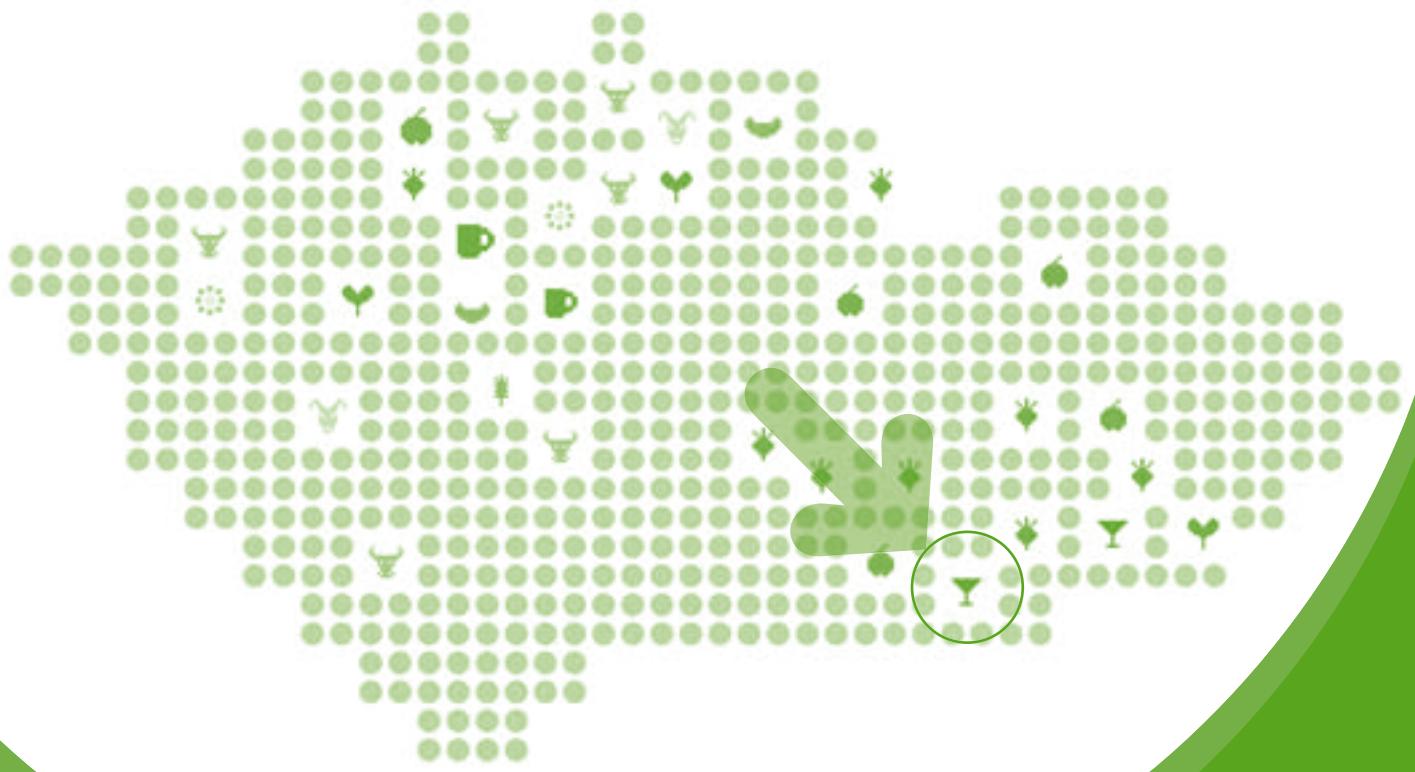
Klientům, bez kterých by nebyla ani Rezonance, ani tato zpráva: Mirku Kubecovi, Martinu Jiskrovi, Tomáši Petráňovi, Jirkovi Štíftovi, Pavlu Urbanovi, Jirkovi Faltysovi, Vítu Molicovi, Andreji Accordimu, Markétě Větrovcové, Martinu Opršalovi, Jindrovi Kobylákovi, Betty Roubalové, Honzovi Malátovi a dnes už tisícům těch, kteří vědí, co je „skutečné jídlo“.

Slávkovi a Rezonanci: Jardovi, Martinovi, Dáše a jejím všem dětem, Viktorovi, holkám v pekárně, Mílovi a jeho věrné přítelkyni. Mé chytré mámě a hezkému tátovi, početným sourozencům a dětem.

Romanovi Rozsypalovi a ÚZPI za to, že si pamatují, JUDr. Ivaně Heřmanské za to, že se nebála, Arnaudovi Tielemanovi, celé jeho partičce francouzských farmářů a bionadšenců za horkou linku do Evropy, MUDr. Antonínu Pařízkovi a jeho Porodnici za podporu a zveřejnění studie, Galénu za redakci, korektury a tiskovou přípravu, Durabu za tisk, MUDr. Josefu Hrušovskému za konzultace a bedlivý dohled, Ajetu Lindava za nejkrásnější sklo na světě, kolegům novinářům, kteří píší, fotí a točí, protože vidí, slyší a rozumějí, Ing. Pavlíně Maříkové ze sociologického odboru suchdolské Zemědělské akademie za čtení a literaturu, Ing. Jiřímu Fantyšovi z Agrární komory, který studii zadal, Petru Jiskrovi, který pomáhá na svět přednáškám pro AIESEC, Pavle Hromkové z ČT za grafiku a přátelství, zaměstnancům hotelu Nové lázně v Mariánských Lázních za jejich zájem a péči. A mým sinajským bratřím, českým otcům a pražským sestrám.

Mé největší poděkování a veškerá úcta, které jsem schopna, patří farmářům, zakladatelům českého ekologického zemědělství a biozpracovatelům, mým drahým přátelům. Kéž je spravedlnost, spravedlivější než je ta naše, uvítá v náručí, kterou jsme jim odepřeli.

Lištičky na vinici

„Bude Jarmila kandidovat do rady PRO-BIO?“ volá mi z auta Pepa Sklenář, výrobce jediné biouzeniny u nás. Ptá se správně. České ekologické zemědělství nemá významnější osobnost, než je bylinářka a vinařka z Pavlova Jarmila Abrlová. Dcera agrárního poslance, vyrostlá z hluboké a komplikované spleti českých zemědělských kořenů, spoluzakladatelka oborového sdružení ekologických zemědělců PRO-BIO, bojovnice za myšlenky udržitelného rozvoje a faremního biozpracování, jež prosazuje na půdě ministerstva, regionální správy i sdružení PRO-BIO. Přesto ji úředník odboru ekologického zemědělství MZe, s nímž mnohokrát seděla u jednoho stolu na společném setkání, ani nepozdraví a funkcionáři PRO-BIO ji po straně hrubě napadají. Proč? Protože to byla právě ona, kdo poprvé otevřeně řekl, že v českém ekologickém zemědělství již nejde jen o ekologické zemědělství, ale také o peníze, chamtivost a touhu po moci.

- Farmář* .....> **Jarmila Abrlová, Josef Abrle (manžel),
Josef Abrle (syn)**
- Kontakt* .....> josef.abrle@tiscali.cz
- Kvalifikace* .....> Josef starší: VŠZ, Jarmila: SZTŠ,
Josef mladší SŠZ
- Místo podnikání* .....> Pavlov
- Předmět podnikání* .....> biovíno a biobyliny
- Majetek* .....> 5,5 ha půdy pro byliny, dtto pro víno, zpracovna
vína, sklad, výstavba nových hal pro sušení
a sklad bylin
- Způsob nabytí majetku* .....> rodinný domek v Pavlově rodina postavila
svépomocí v roce 1981, první podnikání zahájila
ještě v minulém režimu – pěstování a prodej
orchidejí
- Zahájení podnikání* .....> 1991 – nákup sušárny ovoce a zeleniny
- Zdroje financování* .....> úvěr u KB, dotace od regionální agentury
- Zaměstnanci* .....> 2 (s problémy s odborností)
- Produkce farmy* .....> 4–5 tun sušených bylin ročně, 200 hl biovína
ročně
- Potenciál* .....> trh je schopen absorbovat trojnásobné navýšení
produkce
- Současné plány* .....> stavba tří nových hal pro sušení a zpracování
bylin
- Státní příspěvek na rozvoj podniku* .....> 200 000 původní dotace
dotace na půdu na vinnou révu 25 %
- Dotace na půdu na byliny paní Abrlová
nečerpá, protože žádost o dotaci byla vypsána
s chybou
- Státní příspěvek na adaptaci zpracovny podmínkám EU* .....> 0
- Státní příspěvek na nákup půdy* .....> 0
- Příspěvek na opravy či stavby budov* .....> 0
- Příspěvek na technologie a zpracování* .....> 0

<i>Príspevek na stroje a mechanizaci</i>	.....➤ 0
<i>Státní příspěvek na stavbu nových hal</i>	.....➤ 0
<i>Podíl dotací na investici do podniku</i>	.....➤ 0%
<i>Podíl dotací na obratu podniku:</i>	.....➤ 8% byliny, 11% víno
<i>Hlavní brzda rozvoje podniku</i>	.....➤ politická nálada na české vesnici a z ní vyplývající udavačství. Nedostupnost finančních zdrojů. Neprofesionalita místního zastupitelstva, špatná koordinace programů s dotčenými institucemi
<i>Členství v oborových organizacích</i>	.....➤ Předsednictvo PRO-BIO, Klub ekofarmářů – zpracovatelů
<i>Důvěra v politickou reprezentaci</i>	.....➤ 0 (např. Strana zelených zaplatila 17 tisíc za sáčky Dobromysle po mnoha urgencích a měsících)
<i>Důvěra v poradenské a oborové organizace</i>	.....➤ PRO-BIO 50%, Agrární komora 0%, regionální agentury 0%, poradenské firmy 0%
<i>Důvěra v média</i>	.....➤ v odborný tisk
<i>Důvěra ve výzkumné ústavy a odborné poradce</i>	.....➤ 20 %
<i>Zapojení do veřejného života</i>	.....➤ členství v místním zastupitelstvu, členství v předsednictvu PRO-BIO
<i>Přínos pro obec</i>	.....➤ publicita, daně, veřejné práce, odbornost, tradiční výroba
<i>Pracovní doba</i>	.....➤ 12 hodin denně
<i>Poslední dovolená</i>	.....➤ vloni po 10 letech jeden týden v termálních koupelích

1 HISTORIE EKOLOGICKÉ FARMY SE ZPRACOVÁNÍM BIOVÍNA A BYLIN

Začátky

Rodina Abrlových zahájila v Pavlově podnikání mezi prvními. Jako většina podnikatelů v malých aglomeracích, začali přímo ve svém řadovém rodinném domku. Zajímal se o sušení ovoce a zeleniny, v nichž viděli užitečný a tradiční produkt, který na trhu chybí. Začátkem devadesátých let ještě nebyl problém s dotacemi, a když přišli na místní zemědělskou agenturu se záměrem zpracovávat a dodávat na trh sušenou zeleninu, na základě jednoho vyplněného archu papíru dostali během týdne 200 000 korun státní podpory. Protože ručili právě domkem, získali celkem snadno i první úvěr od Komerční banky, za který koupili sušárnu na sušení ovoce a zeleniny.

Právě sušárna zahájila nekonečnou sérii problémů, s nimiž se farma po celých 15 let existence potýká. Technologie, která spolkla většinu jejich investice, nesusila, ale zaparovala. Podle dokumentace z let 1992–93 vidíme, že výrobce sice chybu nezapřel, ale neznal způsob, jak ji opravit, sušičku zpátky nevzal ani ji nevyměnil, a posléze zkrachoval.

(Pozn: Rodina Abrlových nebyla jediná, která se v devadesátých letech stala obětí první vlny privatizace. Vytunelované mlékárny, zkrachovaná jatka, zadlužení dodavatelé potravinářských technologií, zamrzlé bankovní účty atd. byly vedle transformačních problémů brzdou, která nedovolila vznikajícím farmám se nadýchnout a která vedle přešlapující státní politiky rozvoje zemědělství stála mnoho soukromých farmářů jmění a zdraví).

V době, kdy nebyli schopni sušit zeleninu, pustili se Abrlovi do sušení bylin. Začínali na 1,5 ha pronajaté půdy, kterou mohli pro pěstování bylin uvolnit, sehnali sazenice, prošli příslušnými vzdělávacími semináři a vysadili první biobyliny. Zpočátku sušili přímo doma na půdě, kam nosili desítky krabic se stovkami kil bylin po schodech, později se panu Abrlemu podařilo vlastními silami zprovoznit sušárnu tak, aby nezapařovala, ale sušila. Pro kvalitní suché biobyliny se jim podařilo najít stoprocentní odbyt. Jednak ve Sluneční bráně Čejkovice, která je specializovaná na výrobu a distribuci bylinných čajů, jednak v maloobchodní síti, kam mimo jednotlivých bylin dodávají vlastní kořenící směsi. Tam, kde by příběh skončil se šťastným koncem, však pro Abrlovy teprve začal.

Udání

V roce 1993 rodina Abrlových zažádala u hygienika o „Změnu způsobu užívání“ z původní sušárny ovoce a zeleniny na sušárnu bylin. Ten doklad bez problémů vystavil. Tento doklad měl být ale zařazený na stavebním úřadě. O tom však paní Abrlovou nikdo neinformoval. Stejně tak informace o tocích desítek dalších potvrzení nutných k podnikání si musela komplikovaně shánět sama na dotyčných institucích,

kteří je poskytují většinou bez záruky. Paní Abrlová se domnívá, že žádost o změnu užívání na stavební úřad na jeho vyžádání předala, ten se však od té doby stěhoval, a když bylo třeba doklad najít, tak jej nenašel.

Proto ve chvíli, kdy sousedé z řadového domku vedle Abrlových oznámili na místním zastupitelstvu, že místo meruněk suší tymián a že tak v domě podnikají v rozporu se zkolaudovaným projektem, Místní úřad roztočil nové stavební a kolaudační řízení. Paní Abrlová sehnala právníka, který za drahé peníze vyhledal a sepsal příslušná nařízení, z nichž vyplývá, že pokud se změna netýkala stavebního zásahu, tak nové stavební a kolaudační řízení není nutné. Obec tuto právní analýzu nevzala v potaz a trvala na svém. Paní Abrlová přinesla doklad od Okresní hygienické stanice, která potvrdila, že se změnou ze sušení ovoce na byliny nemá problémy. Obecní úřad však na svých požadavcích přesto trval dál.

Z dalších dokladů o průběhu řízení vidíme, že udavači i obec postupně odstoupili od argumentu o změně užívání stavby, přesto však na obnoveném stavebním řízení trvali. Jejich novým argumentem se stalo ohrožení životního prostředí v obci. Sušení biobylin podle nich vydávalo nesnesitelný zápach, sušička působila hluk a do éteru se dostávají škodliviny „(...) zápach vyvolává alergické nebo astmatické dráždění, což je možno doložit lékařskou zprávou,“ napsali konkrétně sousedé.

Státní zdravotní ústav na Ostravsku Abrlovým vysvětlil, že v objemu, v jakém oni suší byliny, nemá cenu dělat rozbor, které stojí 40 000 korun, protože nenakumulují měřitelný objem výparů nutných pro měření dopadu na životní prostředí obce. MZe ústy ředitele ekologického odboru paní Abrlové potvrdil, že silice ze sušených bylin mají očišťující charakter a o negativním dopadu na lidské zdraví nemůže být řeč (pokud samozřejmě dotyčný netrpí sennou rýmou, tam je však prakticky nemožné dokázat, jaký typ travin či bylin reakci spouští).

Vedle nových revizních zpráv o elektroinstalaci, vyjádření hasičů, zápisech o požárních vodovodech atd. atd. tak paní Abrlová platila další tisíce korun za zbytečná měření emisí malých zdrojů, rozborů hluku, měření ekvivalentní hladiny akustického tlaku. Odbor životního prostředí, který přeměřoval emise z kotle, shledal vše v naprostém pořádku. Ukázalo se, že ve skutečnosti větší hluk i „zápach“ produkuje sousedova výroba šampaňského vína.

Obec se však proti těmto expertyzám odvolala a poslala námitku na Českou inspekci životního prostředí do Brna: „(...) není nám jasné, z čeho inspektor vycházel při určení, že se jedná o malý zdroj znečištění, zda z osobního úsudku nebo za ... přítomnosti pracovníka stavebního úřadu Pavlov.“ Další kolo zápasu o přežití jedné ekologické zpracovny pak probíhalo mezi rozezlenými kontrolními institucemi a staro-porádkovou obcí. Paní Abrlová propadala zoufalství, že se

jedná o osobní útok na jejich rodinu, a nebyla s to přijmout fakt, že takto stát upravil legislativu a podmínky pro podnikatele v zemědělství v celé republice. Státní instituce, které jsou vyživovány daněmi ziskového sektoru, v tomto případě postupovaly takto:

1. Stavební úřad Mikulov nebyl schopen předložit Abrlovým kvalifikovaný, závazný, ale hlavně úplný seznam toho, co ke svému vyjádření potřebuje. To znamená, že ve chvíli, kdy paní Abrlová obstarala všechna požadovaná měření a osvědčení, Stavební úřad opět řízení na mnoho měsíců přerušil s tím, že nemá doklady potřebné k vyjádření.
2. I v případě, že paní Abrlová požadované doklady obstarala, jejich platnost Obecní úřad zpochybňoval. Například v případě dobrozdání Odboru životního prostředí, které paní Abrlová zaplatila a které zcela vyznělo v její prospěch, se proti tomuto vyjádření obec odvolala a napadla tuto instituci, že postupuje špatně.
3. Přestože žádný z argumentů proti podnikání Abrlových nebyl shledán jako opodstatněný, místní zastupitelstvo schválilo sušení bylin v obci pouze na dva roky. Do té doby se musí z obce vystěhovat (viz dále). Všechny dodatečné investice do nového kola kolaudačního řízení tak přišly nazmar.

Obecní pozemky

Druhým, návazným případem, byla dostavba haly za domem. Protože ze sousedního pozemku začala pronikat

voda do skladu bylin Abrlových a po celém pozemku a soused ani po několikerém jednání to nebyl ochoten řešit, byli Abrlovi nuceni postavit nový sklad bylin. Přestože již v roce 1999 žádali o pozemek na výstavbu, nebylo v územním plánu obce místo a při žádosti o změnu územního plánu jim starosta sdělil, že je to otázka minimálně na 5 let. Byli tedy nuceni přístavbu realizovat do stávajícího provozu.

Spolu se žádostí o stavební povolení na dostavbu haly za domem proto předložila paní Abrlová starostovi obce žádost o koupi 56 metrů pozemku za jejich dvorkem, kde by se dala nová hala postavit. Starosta obce ji ujistil, že pozemek patří obci a že s odkoupením tohoto malého prostoru nebude mít problém. Přesně před dokončením stavebního řízení, kdy byla dodána veškerá potřebná dokumentace na Stavební úřad Mikulov, se zjistilo, že pozemky za jejich domem nevlastní obec, ale že je Pozemkový fond převedl na své listy vlastnictví a obec s pozemkem nedisponuje, tudíž souhlas se stavbou, který obec vydala, je neplatný.

Vzhledem k sezonnosti zemědělství museli Abrlovi materiál nutný na stavbu haly nakoupit v zimních měsících. Dřevo složené před domem se začalo ztrácet a blížila se doba zahájení prací na polích, kdy rodina byla půl roku mimo obec, to znamená, že by nemohla dohlížet na materiál ani stavět. Rozhodnutí muselo padnout bez odkladu.

Se souhlasem obce se rozhodli stavět a paralelně vyřizovat koupi pozemku. Paní Abrlová musela odkoupit nevydaný restituční podíl a ten posléze směnit za svých 56 metrů za domem. Tuto akci však Pozemkový fond nezvládl za

dobu kratší než dva roky. Sousedé je opět udali, že stavějí na cizím pozemku, a k anabázi se sušičkou se přidalo martyrium s pozemkem. Paní Abrlová věcně připomíná, že stovky hodin času nad papíry a po úřadech, stejně jako desítky tisíc korun do zúřadování povolení k podnikání, by za normálních okolností rodina mohla věnovat rozkvětu podniku a obce. Takhle však všichni žili v nepřetržitém existenčním napětí, které je stálo nejen peníze, ale především zdraví a chuť do práce a podepsalo se i na rodinných vztazích.

K těmto problémům vůbec nemuselo dojít, pokud by stát neblokoval půdu v okolí Pavlova. Rodina Abrlových původně (i nyní) chtěla mít zpracovnu v blízkosti svých polí, ale tam je jako ve všech českých vesnicích půda s nevyřešenými restitučními nároky jak na pozemky, tak na majetek, takže obec neumožní ani prodej půdy ani pronájem budov, které na ní stojí. Obojí spravují bývalá zemědělská družstva, z kterých se stala s.r.o., která majitelům půdy neplatí nájem z půdy, kterou však majitelé nemohou kvůli budovám ani prodat ani pronajmout někomu jinému.

Půda

Než se dostaneme k závěru, nemůžeme obejít alfu a omegu podnikání každého farmáře, a to je půda. V případě Abrlových platí to co pro ostatní: „Co není zakázáno, je povoleno“. Ne pro Abrlovy, ale pro Pozemkový fond Břeclav.

Rodina od Pozemkového fondu pronajala 7 hektarů, na kterých vysázela sad. Respektive chtěla těchto 7 hektarů koupit. Pozemkový fond je ale ujistil, že tuto půdu neprodá, pouze pronajme. Po dvou letech dřiny ji v rozporu s předchozím ujednáním „za babku a bečku vína“, jak vzpomíná paní Abrlová, prodal jejich sousedovi. Práce a stromky přišly niveč.

Další peripetie byly kvůli několika desítkám metrů za domem. Kvůli nevyjasněným majetkovým hranicím mezi PF a obcí přišli Abrlovi o milion korun, které investovali do sušárny, z které nakonec museli odejít.

Pokud se nyní nacházejí na pozemcích přímo za obcí, které řádně koupili (a zaplatili) od místního zastupitelstva, není všem starostem konec. Stejní sousedé, kteří zpochybnili stavební řízení nové sušárny na nevyjasněném pozemku za domem Abrlových, tentokrát napadli obecní zastupitelstvo a udali je na policii za nestandardní způsob prodeje pozemku. V zimě 2007 to bylo již půl roku, co Abrlovy vyslyšelo protikorupční oddělení policie a u nich i na zastupitelstvu proběhlo několik hloubkových kontrol hospodaření a ekonomiky.

Jak se dá v tomto prostředí pracovat na poli, sušit byliny nebo zpracovávat biovíno? Nedá. To není podnikání, to je krysí dostih, který nezná pojem volný čas, odpočinek, relaxace, radost, zisk a odměna. Je to sedmnáctiletý hektický proskok hořícími obručemi, kde dluhy, stres a bezmoc ničí vztahy v rodině, důvěru v mravní hodnoty a řád věcí a prohlubuje pocit izolace, kterému pomáhají všichni ti, kteří jen vědí a mlčí.

Investice a přístup ke zdrojům: Syn

Díky rozhodnutí obce, která zakázala další výrobu ve stávajících provozech (do nichž Abrlovi investovali stovky tisíc

korun), ale také naštěstí díky rostoucímu zájmu o jejich produkty, se rodina Abrlových, nyní reprezentovaná synem Josefem, rozhodla k výstavbě nové zpracovny na svých pozemcích za obcí.

Stejně jako v předchozím případě rozšíření výroby vína, se musel syn vzdát plánu, že nové budovy budou stát v blízkosti obce. Po složitých jednáních získal povolení stavět přímo na svém poli s bylinami.

Pro mladého Josefa Abrleho tak nastalo další řešení kvadratury kruhu. Pracovníci CHKO Pálava nechtěli povolit stavbu jedné haly o rozměru 20 × 30 metrů, aby byl naplněn požadavek HCCAP o správném toku suroviny, ale povolili pouze halu o půdorysu 10 × 20 metrů, což je pro daný objem provozu málo. Územní plán nedovolí vyšší stavbu, než je 8 metrů, památkáři však trvají na sklonu střechy 45 stupňů. Takovou budovu postavit nelze. Místo jedné tak bude rodina stavět haly tři. Nová otázka zní: za co?

Ani jeden ze současných dotačních a podpůrných Programů rozvoje venkova není rodina, která je 15 let vzorem ekologického zpracování, schopna splnit. V případě dotačního titulu Mladého začínajícího zemědělce (Podopatření I.1.1.1. Modernizace zemědělských podniků uvádí v bodě 9. další podmínky: „Žadatel/příjemce dotace má prokazatelně uspořádány vlastnické/nájemní vztahy k nemovitostem... Tuto skutečnost prokazuje žadatel/příjemce dotace v případě kontroly na místě dokladem o vlastnictví pozemku či nemovitosti... V případě realizace projektu v pronajatém objektu nebo na pronajatém pozemku navíc nájemní smlouvou na dobu nejméně pěti let od podpisu dohody nebo smlouvou s výpovědní lhůtou nejméně pět let...“ syn paní Abrlové narazil na to, že půda byla jeho matky, a ta na ni měla uzavřenou pětiletou smlouvu se SZIF, navíc mladý pan Abrle má delší dobu živnostenský list... (podrobněji rozebráno v případě pana Šourka). Pro dotační titul Předčasný odchod do důchodu by úsilí vynaložené na převod farmy na syna neodpovídalo přínosu pro farmu. Tyto dva tituly spolu v praxi nekorelují, navíc jejich autoři zapomněli na to, že „ostatní plodiny“, jako jsou byliny či víno, se vždy přepočítávali určitým koeficientem k objemu orné půdy – pro plošné dotace to bylo 1 : 5. Protože „předčasný odchod“ tyto koeficienty do svých pravidel nezahrnul a Abrlovi mají ve srovnání s ostatními jen malinko hektarů a titul se na hektary počítá, tak se vzhledem k enormní administrativní zátěži, jež provází žádosti o dotace, rovnou vzdali.

V žádném případě jim však nikdo z poradenských agentur nebyl schopen dát kvalifikovanou radu ohledně jejich konkrétní situace. Situace, kdy je obec vystěhovala z jejich provozu na vinohrad a mají jen časově omezené povolení k podnikání. Takže i v případě rodiny, která má úplně všechno: tradici, produkt, zákazníka, technologie, know-how a historii, nevíme, jak takový podnik zainvestovat. Jak by si asi počínal někdo, kdo by chtěl s bioprodukcí začít? Výsledek? Vzhledem k času, který jim na stavbu vymezil Obecní úřad, je proto Josef nucen vzít si úvěr v plné hodnotě investice na 25 let, a to ještě na fyzickou a ne právní osobou, protože zemědělcům na investice žádná banka nepůjčila a nebo velmi nevhodně.

Zde je jeho komentář: „Přirozeně jsem o nějaký podpůrný program měl zájem. Když jsem viděl různé neziskovky a PRO-BIO, jak snadno z dotací žijí, chtěl jsem to zkusit. Ale brzy jsem pochopil, že dotační programy jsou vhodné pro velké firmy, které mají jednoho člověka, který se může rok věnovat jen papírům. Když jsem se ptal jiných farmářů – biozpracovatelů, třeba ing. Štěrby, který dotaci získal, řekl mi, že nakonec jej to vše přišlo draž, než kdyby si vzal úvěr. A navíc ho to stálo dva roky života. (Konkrétní doklady jsou uvedeny v případech budování zpracoven bioproduktů farmářek Ondřejíkové a Cíttebartové.)

Dalším z důvodů, proč jsme nezažádali o podpůrný program, bylo výběrové řízení na dodavatelskou firmu. Díky tomu, že jsem byl členem místního zastupitelstva, jsem byl svědkem toho, jak taková řízení probíhají. Do výběrového řízení na místní stavbu se přihlásilo devět firem. Jedna z blízké Břeclavi, která se jevila být nejvýhodnější. Obec se však rozhodla, že si ulehčí administraci výběrového řízení, jména firem zalepila do obálek a v přítomnosti notáře čtyři z nich losem vyřadila. Mezi nimi právě místní firmu z Břeclavi. Toble se mi nelíbí a nebudu to podporovat. Jsme ekologové, nejsme tedy zastánci toho, aby se materiál na balu vozil do Pavlova z Hradce Králové. My si sice jako farma děláme výběrové řízení sami, ale SZIF má právo veta. Pokud bychom si třeba vybrali dodavatele z Pavlova a byl o 5 tisíc dražší než dodavatel z Ústí nad Labem, tak už je na jejich zvážení, zda toto rozhodnutí projde, nebo zda neohroží celou výplatu dotací. Chápeme, že musí být dohled, ale dohlíženo je jednostranně, jen na někoho a lidmi, k jejichž práci nemáme důvěru, a jmenujeme zde desítky případů, proč tomu tak je. Toto jsou pak praktické výsledky: dokud nedojde k nápravě vztahů, kdo je servisní složka a kdo je její klient, nemůžeme hovořit o společném rozvoji zemědělství.

Technicky jsem si jako všichni kolegové farmáři nechal udělat rozpočet a čísla hovořila jasně: pokud bych si z podpůrného programu nechal udělat například vzduchotechniku od velké dodavatelské firmy, bude mě stát čtyřikrát víc, než když ji vyrobím svépomocí s kamarádem, který v té firmě pracoval a dnes má živnost. Třeba dohřívadla mohu sám sehnat za 40–50 tisíc, firmě bych ale zaplatil všechny ty účetní, právníky a ekonomy, které si já nemohu dovolit, a stálo by mě to podle jejich kalkula-

ce 150 až 200 tisíc. Materiál, komponenty, instalace, kvalita, servis je přitom zcela stejný. Spousta malých zpracovatelů nepotřebuje velké potravinářské technologie, například mlékárnu může vybavit malá firma od Jicína, ta ale nemá razítka „o shodě“, a tak musí svůj produkt prodat velké firmě v Hradci, která ho ale farmářovi přeprodá už třikrát draž. Jen proto že na něj dá svoje razítka. Takže v tomto systému na venkově vítězí nezemědělec, ale úředník.

Budu si proto všechno dělat sám a doufám, že postupně vybuduju to, na co bych měl třeba v sousedním Rakousku nárok automaticky, za svoje peníze a svou vlastní prací. Vedle práce na poli mi to zabere asi 6 let. Jinou šanci ale nemám.“

Jak Abrlovi žijí a jak se dostali do situace, v které jsou, jsme viděli. Nyní budeme sledovat nitku, proč se tak stalo. V minulosti jsem si obvykle dala mravenčí práci posbírat na farmě všechny „důkazy“, s nadějí, že teď už máme dost argumentů k tomu, abychom situaci dokázali změnit: známe jednotlivé úseky cesty i překážky na ní. Ovšem na příslušných institucích jsem se setkala většinou jen s obratným úkrokem do strany: aby si úředníci, poradci, vědci a agentury udrželi svůj odstup od problémů a tím své pohodlí a zcela falešný obraz, který o své instituci vytvářejí (viz např. Internetové strany MZe), pronesli svůj nesprávný, ale pádný argument: „No to je ale případ Abrlů, to nemůžete tvrdit, že je situace českého venkova.“

Dobře tedy, vycházejme z toho, že výše uvedený případ rodiny Abrlových a jejich závažných překážek zasahujících do života a zemědělského podnikání na venkově nikoho na MZe a dotčených státních institucích neosloví, nebudou se o něj zajímat, nepojedou jej do terénu prošetřit, natož aby došlo k nastartování nějakých změn.

Zkusme něco jiného: obraťme optiku a podívejme se na politiku rozvoje venkova a ekologického zemědělství očima farmářů. Začneme u toho nejpodstatnějšího – u peněz. Ministerstvem ročně protečou 22 miliard na rozvoj venkova a zemědělství. Podívejme se, podle jakých klíčů, jakým směrem a proč. Protože u Abrlů jsme z nich nenašli nic, budeme se muset podívat jinam.

2 CESTY A CÍLE DOTAČNÍCH PENĚZ

Světová komunita je pulsující trh, v kterém jedni hledají odbytu pro své produkty a druzí pro své morální rozhořčení, jak řekl klasik. Dříve nebo později se v ní vyprofilují dvě základní síly: „konzervativci s vírou upřenou k hodnotám otců“ a „liberálové s krvácejícím srdcem“. Ti druzí jsou chudí, protože „když máte svědomí, nemáte peníze“, ti první bohatí, protože „historie člověka je historie krve“. Časem se ve svém upínání mimo tento svět sblížují. Na severní polokouli se sblížili tak, že jsou od sebe k nerozeznání, protože „v dlouhých bitvách se protivník adaptuje na nepřítelovu taktiku“ a v politickém stejně jako výrobním sektoru platí pravidlo, že „myšlenek je málo, lidí mnoho“ a nejlepší cesta jak získat myšlenku, je ji opsat.

Stabilizovaná společnost, v níž žijeme, je dnes digitálním blikáním jedniček a nul, které oživuje energie vzniklá jejich pnutím. Pevně zaklíněny jedna v druhou nejsou protipólné polarity mocné ničeho většího než milimetrových úkroků vpravo či vlevo. O tyto desetiny milimetrů se vedou politická klání ve volbách, které nás stojí stovky milionů.

Jejich výsledkem je praktická „politika“, vycházející z volebních slibů. Ty kopírují program politické strany, která toho času „vládne“ tím kterým ministerstvem. Takto nám příštích pět let budou zakazovány potraty, topení uhlím, diskuse o zvýšení alimentů, právo na zisk nebo svobodné slovo.

Vzdáleněji, ale ve skutečnosti těsněji, se naší reality dotýká „politika širšího kontextu“: svými „volebními sliby“

nesmíme narážet na „volební sliby“ jiných: stran, států, kontinentů, naopak hledáme „jeden optimální program – národní, evropský, globální“. Tímto pro nás je Evropský program rozvoje venkova.

Je to hezký program. Hovoří o tom, že v civilizované společnosti rezignujeme na svá práva vítězů a o svou moc se dělíme s těmi pomalejšími. Hovoří o lidské solidaritě, úctě k evropské kultuře a její tradici, hovoří o hodnotách, jako je zachování přírodních zdrojů, symbióza zvířete a člověka v krajině, o integraci mladých lidí do venkovského prostředí, budování venkovských komunit, o zachování tradičních řemesel, výrobních postupů a receptur, hovoří o „přidaných hodnotách potravinářských výrobků a bezpečných potravinách“, které neusilují o obrat, ale kladou důraz na kvalitu, hovoří ale také o „celoživotním vzdělávání“, „rovném přístupu k informacím i kapitálu“ a „nových technologiích“, i o tom, že práce v zemědělství se musí vyplácet. U nás se jmenuje EAFRD – European agriculture fond of rural development.

V intencích těchto „demokratických“ postulátů k nám se vstupem do EU přišlo v roce 2007 z Bruselu 11 mld. ročně na rozvoj venkova. To celé po dobu následujících pěti let, úhrnem 110 mld. korun. Můžeme tedy začít budovat venkov.

Udržet myšlenky udržitelného rozvoje

Prosperita není dílem jednoho velkého čísla, ale mnoha různě malých.

Stabilita společnosti roste počtem jednotlivců, kteří v ní pro svou životní sílu nacházejí prostor k projevu.

Čím je společnost pestřejší, tím je flexibilnější, a pružnost je základní kámen bezpečnosti.

Čím je prostor svobodnější, tím je projev pozitivnější.

Kde končí fantazie, nové myšlenky a pohyb, nastává bída a uškrcená životní síla exploduje.

Spolupracovat je lepší než se konfrontovat nebo ovládat.

Jedině vnitřně se hemžící je bezpečné.

To jsou základní paradoxy udržitelného rozvoje, který nachází svoje království nebeské ve společnosti, která netrpí nedostatkem, ale nedrancuje.

Její vývojovou fází je ekonomická zodpovědnost, která vychází z rovného práva na realizaci lidského potenciálu, ať už je to talent, inteligence, síla či vytrvalost, ale vždy přes filtr základní podmínky: nesmí to být na úkor jiného.

Za tento vývojový konsensus Evropa zaplatila zpomalením rozvoje ekonomiky. Šestitýdenní dovolená a věčné odborářské stávky ve Francii, zvyšování platů v Itálii, sociální daň ve Velké Británii, integrace cizinců ve Skandinávii, – ty s grafem meziročních nárůstů – dokázaly udělat divy a dodnes jsou účinnou masáží nervů všech finančních a provozních manažerů ziskových organizací v Evropě. Čím dál více hledáme cesty, jak skloubit a sblížit tyto dvě skupiny – ty, kteří vydělávají, s těmi, kteří utrácí.

Se zemědělskými subwencemi tomu není jinak: paradox „aby se vlk nažral a koza zůstala celá“ je abrakadabra celého dotačního systému, kde politik občanům ve svých volebních programech slibuje něco, co sám nikdy platit nebude.

Dnes víme, že máme-li zájem na tom, potírat ve své zemi (na světě) bezpráví, chudobu, nemoc, nevzdělanost, tak bu-

deme úspěšní do té míry, dokud náš „ziskový sektor“ obhájí vlastní postuláty, kterými jsou „právo na zisk“, „akumulace“ a „gross margin“. Tedy že nemůžeme nejdříve všechny peníze rozdat potřebným a potom překvapeně zjistit, že další nerostou z ničeho v chudinských slumech a zatopených dolech, a naopak ani čekat, až si „na ekologii vyděláme“ ve velkokravínech zamořených BSE či v průmyslových zónách s automobilovými linkami, kde je lidský potenciál degradován na úroveň strojové součástky.

Ekologické zemědělství je avantgardou tohoto novodobého Manifestu. Ekologický farmář svědčí o tom, že z jablka se nají červ a pořád ještě dost zbude pro jarmark, že když Stračenu občas popláčá po zadku, tak posílat týdně její mléko do laboratoře je pouhá formalita, protože je kvalitní a čisté, že na jednom poli je místo jak pro bramboru, tak pro mandelinku, jen se na ni nemůže jít silou nebo chemií. Ví, že jsou roky slabší a roky lepší, že na tom nic nezmění ani tabulka plánů, vynálezy nebo reklama. Věří, že jeho mléko a sýry jsou dobré, že je prodá a uživí sebe i svou rodinu, že když nebude muset živit pět dalších obchodníků, tak do sýrů a klobásek nemusí přidávat ani ztužidla, sóju a konzervační látky, ani se podbízet barvivy a stimulanty, protože „věci jsou dobré takové, jaké jsou“ a jeho zákazník to ví také. Svůj trh si dokáže vybudovat stejně jako svůj chlév nebo mlékárničku. Z jeho důvěry a klidu vyrůstá jeho síla. Když nezačal zmatkovat kvůli mykotoxinům a pýru, nemusí skřečkovat kvůli konkurenci, cenám, Židům, radarům, Putinům...

I za tohle si Evropa své sedláky připlácí dotacemi – nejen za sýry a mléko, nejen za technologie do jejich podnikání a „srovnatelné životní podmínky“, aby neutíkali do měst, ale i za jeho jistotu a víru v hodnoty, které jsou křehké a zranitelné a stojí nám za to je chránit, protože jsou to hodnoty, v něž v civilizované společnosti věříme.

Slušní občané to chápou bez vysvětlování a tyto programy přijímají. Neslušní je zneužívají.

Jednodušší je peníze vydělat než utratit

Tedy z Bruselu a z národního rozpočtu je zde v poměru 85 ku 15 procentům kvóta cca 22 mld. korun ročně na budování venkova. V jejím rámci se mimo jiné stát rozhodl, že bude podporovat produkci biopotravin (dotace na zemědělskou plochu, které spolknou většinu rozpočtu, budeme řešit následně).

Předpoklad, z něhož musíme vycházet, je, že MZe neví dopředu, kolik farem chceme tímto způsobem rozvíjet a jaký je o tento program skutečný zájem v řadách zemědělských podnikatelů, ani jaká je biopoptávka na trhu. Tedy ne, že nejprve shromáždilo požadavky a potenciál faremního (bio) zpracování, tak jak např. předložilo vládě budget provozních a mzdových nákladů MZe, tedy ne že stanovilo klíče k tomu, jak obojí požadavky transparentně uspokojovat, ne že by za jednotlivé operační programy jmenovalo odpovědnou osobu a zveřejnilo její telefonní číslo, a vůbec ne, že by garantovalo investorovi, tedy „Evropě“ a nám „poplatníkům“, že ani jedna jediná koruna neunikne jeho pozornosti a že finanční toky dotací jsou pečlivě sledovány

a bude vyhodnocována jejich společenská a ekonomická návratnost a podle ní kontinuálně upravovány toky peněz, to znamená investice bude korelovat s trhem, ale... přesně naopak: MZe nejprve shromáždilo peníze, a teprve dodatečně v terénu zjišťuje, jaký je o ně zájem. Je to jako kdyby k nám přišla zahraniční investorská firma a začala u nás stavět obchodní síť, aniž by znala produkt, který bude prodávat.

Protože takhle nevíme, zda vznikne „převís“ požadavků na „zpracovatelské“ dotace nad rozpočtem, tak MZe nastavilo k jejich získání různé filtry. Pokud hovoříme o faremním zpracování (které se ukazuje jako jediná záruka návratnosti investice do zemědělského provozu), pak jsou tímto filtrem bodovací kritéria. K penězům se tak dostane jen ten farmář, který splní podmínky stanovené MZe. Obrazně řečeno, zatím co ministr dopředu ví, jaký bude mít plat, kolik aut, mluvčích a poradců, protože to vyplývá z jeho požadavků, tak občan tuto informaci nemá, protože na jeho požadavky a plány se nikdo nezeptal, o své peníze se tedy s administrativou utkat nemůže, farmáři se mohou maximálně utkat mezi sebou navzájem.

Udržíme-li paralelu s obchodní sítí, je to jako by Tesco přijelo do ČR s cílem vybudovat obchodní síť, ale uprostřed výstavby by mu došly peníze. Řekne-li obchodník A – tedy začnu s 12 tisíci metry čtverečními plochy v Letňanech, tak

musí říci B – skončím s „tisíčkou“ v Kolíně. A to bez ohledu na to, zda má Kolín lepší právníky a ekonomy než Benešov. Jakékoli jiné uvažování je hazard.

Nicméně farmáři na tuto vylučovací hru bodovacích kritérií přistoupili. Zbytečně (a naivně) chápou, že je třeba dohlížet na to, aby se dotační peníze nerozkutálely a že jich není dost pro všechny. Výsledek je nasnadě: je důležitější farma na Ramzové v Jeseníkách, nebo v Plavech u Tanvaldu? Na takovéto otázky neexistuje odpověď. Přesto peníze může dostat jen jedna. Ta druhá odejde s tím, že prohrála. Žádný investor ale nemůže rozvíjet svůj trh tak, že začne na Karlovarsku a u Pardubic mu dojde dech. Nevyváženost se disproporcemi jen prohlubuje a špatné koncepce přináší destabilitu. A přesně tu nám MZe vytváří.

Stále se přesvědčujeme o stejném: ustoupí-li občan v jedné maličkosti, ta na sebe pomaloučku a plíživě strhne další, až občan zjistí, že svůj boj o důstojnou existenci v mantinelech státní správy prohrál. Stačí, aby na začátku farmáři trochu slevili ze svých práv na integritu, z optiky, kdo je kdo – kdo vydělává a kdo kontroluje, kdo je potřebný a kdo potřebuje, a okamžitě tak vytvoří předpolí pro další postup „protistrany“, která nasedajíc na první úspěch expanduje do času i prostoru. V konzumaci státních peněz, moci, úspěchu a příjemnějšího života.

3 ADMINISTRATIVNÍ FILTRY K ZÍSKÁNÍ ZEMĚDĚLSKÝCH SUBVENCÍ: DOBRÝ DEN, KOLIK MÁTE BODŮ?

Nyní sledujme předchozí teze v konkrétním prostředí, a to na kozí zpracovatelské farmě pana Pulíčka (josef.pulicek@fipobex.cz) v Jizerských horách, která je v dvouletém „přechodném období“ ekologického zemědělství s produkcí mléčných kozích výrobků a v září 2008 splní podmínky k získání certifikátu „bioprodukt“.

Farmář Josef Pulíček projevil zájem o dotaci z programu Osa I, opatření 1.3.1 – Přidání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům.

Než se utopíme v úřednickém newspeaku, nezapomeňme podstatu: strategie Evropského rozvoje zemědělství nám v tomto případě říká, že než bychom si nechali zaplavit trh levným kůzlečím z Číny a biosýrem z Rakouska, budeme dotovat českého farmáře pana Pulíčka, aby své kůzlečí cenou udržel na trhu a my abychom udrželi pana Pulíčka na venkově, aniž bychom diskriminovali jeho životní standard. Za tyto dotace pro nás pan Pulíček bude vyrábět domácí kozí sýry a uzeniny, slušně se chovat ke zvířatům a udržovat nám krajinu a venkov. To celé za předpokladu, že si bude do největší možné míry schopen na svou existenci vydělat pro-

dukci „bezpečných“ uzenářských a mléčných výrobků „s přidanou hodnotou“, které bude na své farmě vyrábět, prodávat, propagovat. (Pro pořádek: zpracovatelské kozí ekofarmy, jako je farma pana Pulíčka, jsou v severních Čechách tři, v republice jich přežilo administrativní nájezdy MZe šest.) Dále už čteme z oběžníku MZe:

Bodovací kritéria žádosti:

„Jsou velice důležitá, protože dle počtu bodů se určuje pořadí jednotlivých žádostí při přidělování peněz (v rámci schvalovacího procesu).“

Hned první větou jsme vstoupili doprostřed děje: aniž jsme si všimli jak, obrátil se nám „pozorovaný“ a „pozorovatel“. Občanovi-farmáři je jasně dáno na vědomí, že jeho další existence závisí na efemérní povaze hry, kterou nesestavil a kterou ani nemůže ovlivnit, a o tom, jaký bude jeho další život, začal rozhodovat kdosi třetí. Pro ty, kteří nerozuměli, je v podmínkách získání dotace dále uvedeno:

„Pro zvýšení pravděpodobnosti schválení je nutno maximalizovat body.“

Bodovací kritéria (maximálně 125 bodů)

	Kritérium	Možný bodový zisk
1.1	Žadatel má registrovanou značku kvality potravin KLASA u některého ze svých výrobků	10
1.2	Žadatel má podíl příjmů z výroby krmiv z celkových příjmů vyšší než 55 % (včetně)	10
1.3	Žadatel – výrobce krmiv – má podíl příjmů z výroby krmiv z celkových příjmů vyšší než 45 % a nižší než 55 %	5
2	Žadatel podniká alespoň 3 roky v oblasti, která je předmětem projektu	10
3.1	Podnik uplatňuje certifikovaný systém bezpečnosti a jakosti potravin	10
3.2	Podnik uplatňuje certifikovaný systém výroby krmiv	10
4.	Žadatel má platné osvědčení o původu biopotraviny/biokrmiva, udělené některou z kontrolních organizací, pověřenou MZe dle § 29 zákona č. 242/2000 Sb., pro některý ze svých výrobků. (Příjemce dotace při předložení žádosti o proplacení předloží alespoň jednu fakturu dokladující prodej biopotraviny/biokrmiva)	20
5.	Některý z produktů žadatele je označen jako produkt s chráněným zeměpisným označením nebo označením původu nebo jako zaručená tradiční specialita, popř. získal ocenění Zlatý klas	5
6.	Žadatel předložil v daném kole na dané podopatření pouze jednu žádost	10
7.	Žadatel je zařazen do přechodného období nebo registrován jako ekologický podnikatel dle zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, ve znění pozdějších předpisů, a neprovozuje současně jinou zemědělskou výrobu. Tato podmínka musí být plněna k datu podání žádosti o dotaci po dobu pěti let od data zaregistrování žádosti. A zároveň má žadatel platné osvědčení o původu biopotraviny/biokrmiva, udělené některou z kontrolních organizací, pověřenou MZe dle § 29 zákona č. 242/2000 Sb., pro některý ze svých výrobků. (Příjemce dotace při předložení žádosti o proplacení předloží alespoň jednu fakturu dokladující prodej biopotraviny/biokrmiva)	15

„Dále jsou tato kritéria závazná a jakékoli nesplnění podmínek preferenčních kritérií nebo předložení nepravdivých či neúplných údajů pro hodnocení se posuzuje jako nedodržení podmínek dotace.“

Výše uvedenou tabulku si dovoluji glosovat takto:

Komentář k bodovacím kritériím 1.3.1

Bod č. 3.1 a 3.2 duplicita. Každá výroba potravin či krmiv, pokud je předmětem obchodu, jak je uvedeno v dalším bodu 1.2, musí být certifikovaná, tedy schválená a průběžně kontrolovaná státní institucí, která k tomu má patřičnou akreditaci. Požadavek je tedy zbytečný, jsou to další papíry pro papíry. „Certifikáty“ se navíc kupují za peníze, takže se jedná o diskriminaci drobných podnikatelů, mnohokrát zmiňovanou.

Bod č. 1.3 rozmlžování: pokud je žadatel ekologický zemědělec, který chce zpracovávat, pak musí podnikat nejméně 2 roky, protože tolik trvá přechodné období (jak uvidíme dále, pan Pulíček spadl právě do této pasti).

Bod č. 5. Neuspořádanost, chaos, chybějící „redakce“. Pokud dotace sleduje produkt s přidanou hodnotou, tak ten má podle EU tyto kategorie: bio, chráněné zeměpisné opatření, (tradiční výrobek) a naše KLASA. Takto mají být logicky uvedené pod sebou, nejlépe v jedné kolonce. Proč má KLASA méně bodů než BIO, nemá logický základ, je jen výsledkem politikaření a hry „něco za něco“, která takto do života farmáře prosakuje jako těžko čitelný a těžko srozumitelný guláš dalších a dalších bodů a jejich podbodů, kterými se musí odevzdaně prokousávat.

BIO produkt nepotřebuje žádnou bodovou protekci, BIO produkt je politikou evropské strategie zemědělství, jak se můžeme rozhlédnout v okolních státech, a je zcela

inertní k výsledku národních voleb. Naopak pokud stát značku čerstvých faremních BIO produktů u nás téměř zlikvidoval (nezapomínejme, že v tuto chvíli u nás existují 2 ekofarmy se zpracováním bio kravských výrobků), jistě to nenapraví a neuchlácholí nějakými body. Je to komplexní problém, který potřebuje komplexní přístup. Takto MZe jen „nadzdvihne“ ostatní výrobce produktů s „přidanou hodnotou“, kteří biozpracovatele nařknou z protekcionismu, a vnese mezi ně svár, který vyústí oprávněnými poukazy na skandály, které s sebou ekologické zemědělství, tak jak je interpretuje MZe, nese. Tedy to, co má pomoci, nakonec uškodí.

V poslední části tabulky bychom pak měli sledovat (více či méně logicky – viz komentář k bodům 3.1 a 2) doložitelnost těchto značek (proč stále předjímáme, že farmář je podvodník? Ať si své „důkazy“ dohledá úředník sám. Kontroly jsou natolik důkladné, že není třeba jejich dalších duplicit).

Pokud bychom sledovali logickou stavbu sdělení, tabulku by pak měly uzavírat doklady o objemu prodeje – opět ne zcela oprávněně, investicí do zpracovatelských technologií se předpokládá jejich nárůst, takže by měli dostat nejdříve ti nejmenší, ovšem zase mezi řádky honíme peníze, které jsme rozdali lidem, kteří v zemědělství nevyrobějí potraviny, ale konzumují dotace.

Z každé věty, z každého slova trčí nedodělek, staré zanedbání, opomenutí, chorobné bujení a kašírka. Sledovat věcná zmatení těchto úřednických nařízení, která dělají z modré červenou a z červené hnědou, je pro čtenáře – takto přetíženého farmáře – neomluvitelně hloupé a komplikované a především bezohledné a arogantní vůči produktivitě a kvalitě jeho vlastního profesního výkonu. K počítači si nemá sedat ten, který nemá co říci, neví jak to říci a mluví, jen aby mluvil. A takovéto „zmetky“ pak nemají na infor-

mačním trhu co dělat. Obzvláště ne na trhu, který si platí daňový poplatník. Úroveň jazyka je věnována samostatná poznámka později.

Body 1.2 a 1.3 – dodatečné odhalování předchozích úředních selhání. Tyto body opět upozorňují na fakt, že největší množství dotací MZe rozdáva těm, kteří nic nevyrobí. Místo aby tuto chybu MZe napravilo, zvýší kontrolu a zatíží administrativou ty, kteří se se svou prací při výrobě potravin sotva drží nad vodou. Kvůli neslušným, kterým MZe požehnálo dotacemi na plochu (viz dále) bez bodů, je tedy nyní křížovými výsledky trestán slušný.

Bod 6 – vyslovené blbosti. Jak můžeme bodovat někoho za to, že předložil jen jednu žádost, to je jako bychom hodnotili ty, kteří jsou líní. Jak vůbec může někdo z úředníků dávat podmínky a limity občanské iniciativě, obzvláště ve zpracovatelském odvětví zemědělství, které nám zde rok od roku více a více živoří především úbytkem pracovních sil na venkově? Bod 6 je vyslovená nehoráznost, kterými se EAFRD bohužel jen hemží.

Bod 7 – protimluvy a věcné nesmysly: pokud je žadatel zařazen do přechodného období, nemůže mít zároveň platné osvědčení o původu biopotravin. Tato chyba vznikla zřejmě nepozorností, kdy úředník zkopíroval do bodu 7 bod číslo 4, aniž by po sobě svůj text přečetl. Ovšem jaký je rozdíl v sankci za podobnou nepozornost mezi farmářem a úředníkem? Jak se jmenuje úředník, který je pod touto tabulkou podepsán, a jak bude za tuto chybu potrestán? Farmář, který by se dopustil stejné chyby, bez milosti přijde o celou dotaci. Tato anonymní kolektivní díla „výborů“ a komisí připomínají Závěrečná usnesení ÚVKČS – soudě podle metodiky, tónu, obsahu a společenského dopadu.

Bod 4 – zbytečnosti, tzv. papír pro papír. Fakturu o tom, že od vás někdo něco koupil, vám za pětistovku vystaví každý. Jako by úředník byl hodnocen za to, kolik překážek do cesty farmářům postaví (a jak hloupé budou). Necht' se MZe raději stará o to, jaké doklady předložili účastníci veřejných dražeb, kteří pod nosem lokálních zemědělců skupili desítky tisíc hektarů „jejich“ zemědělské půdy, které nyní zpoplatňují stovkami milionů dotačních korun, které stát vyplácí „na plochu“ a „bez otázek“ a „bez bodů“ metodou „máš“ „dostaneš“. Tam ať nám MZe ukáže svou horlivost, vynalézavost a důslednost pro kontrolu toků státních peněz a pro vypořádání se s korupcí a impotencí uvnitř státní správy.

Pokud otevřete zářijové číslo Zemědělce, najdete v něm takových tabulek stovky. Stát rozděljuje našich 11 miliard ročně přesně výše uvedenou metodikou. Proklamace o tom, že se systém zjednoduší, zůstaly na papíře. Leccos se změnilo, je znát dobrá vůle peníze vysloveně nerozkrást nebo nerozdat bývalým JZD a Družstvům s „bývalou“ pracovní a lidskou morálkou, trochu jsme se v PRV přiblížili dohodám, které jsme v Evropě podepsali, ale v praxi tyto sliby zůstaly jen v oněch na začátku zmíněných milimetrových kosmetických úpravách, podstata zůstala stejná: farmáři si rvou vlasy a úředníci tuční vlastními chybami.

Tón komunikace

Zastavme se ještě na chvíli u tónu, kterým MZe s farmáři hovoří. Mluví s nimi pěkně zvysoka, že? Málem by jed-

noho mohlo napadnout, že tito lidé nedostali z Bruselu úkol peníze doručit na určené místo, ale že občan je povinen s kloboukem v ruce a poníženou suplikou stát v dlouhých řadách před úřednickými okénky a vkládat osud svého soukromého podnikání, své kreativity, obchodních nápadů, síly, odvahy a práva na zisk do rukou lidem, kteří si se svým životem nevědí rady a pro své přežití potřebují podrobné instrukce a neustálý dohled. Tito lidé pak oslovují občany, kteří jsou schopni vést (ekonomicky) samostatný život a vlastní firmu takto:

Povinné přílohy žádosti:

- všechny povinné přílohy musí být odevzdány při žádosti (stačí jedna neodevzdaná povinná příloha a žádost je zamítnuta)
- všechny povinné přílohy se odevzdávají v 1 vyhotovení, a to buď v originále, nebo prostě kopii, u každé přílohy tedy píšeme poznámku, zdali je požadováno v originále nebo v kopii (toto je nutno dodržet)
- povinné přílohy nám prosím neposílejte, připravte si je na žádost, agentuře je musíte odevzdat vy, nikoli Farmtec a. s.
- v případě, že máte více žádostí, je potřeba mít přílohy připravené na každou žádost samostatně. Upozornění: není možné mít 2 žádosti a mít pouze jednu přílohu na obě žádosti (vždy musíte mít přílohy pro každou žádost samostatně)

...a následuje další půlstrana těchto slovních ekvilibristik, na které by se vztahoval paragraf za hanobení mateřského jazyka a šíření poplašných zpráv. Za zmínku stojí poznámka k přílohám, která hlásá: „Program EAFRD je investiční program.“ Rádi bychom se zeptali: odkdypak je např. sekání trávy, které spolkně 80% dotací do ekologického zemědělství, investicí? Kdyby bylo ovšem koho. Autoři výše uvedených perel jsou krytí za PR fasádou „Pošlete nám to písemně“ a „Necháme to prošetřit“.

Termíny a místa shromažďování žádostí o dotace

Termín odevzdání žádosti – 5.–26. listopadu 2007.

Termíny jsou další problém, který nadzdvihává farmáře ze židlí. Zatímco úředníci mají na svou práci měsíce a roky a většinu práce zadává Ministerstvo zemědělství externím dodavatelům, farmáři, kteří „papíry“ na rozdíl od nich dělají, až když se vrátí z maštale, mlékárny nebo z pole, mají času disproporčně daleko méně. Program rozvoje venkova vznikl roky, není na něm nic chytrého, složitého, originálního nebo nového, na jeho vzniku se podílely týmy desítek lidí z agentur, výzkumných ústavů, z komisí, komor, „neziskovek“, kteří za to všichni dostali zapláceno.

Přesto MZe s Programem rozvoje venkova nebylo schopno vydat a na správná místa doručit zpracovanou a srozumitelnou strategii a vzápětí metodiku, ani vyškolit svá regionální zastoupení tak, aby výsledkem této práce byl rozvoj soukromých zemědělských podniků na venkově. Venkovské obyvatelstvo nikdy nevidělo čitelný manuál, s kterým by zástupci MZe objeli sdružení obcí a kde by místním obyvatelům – potencionálním farmářům – vysvětlili, jaká je strategie rozdělování oněch 11 miliard, tedy jak se Jiří Pokorný z Mařeniček u Cvikova může stát farmářem, jak mu v tom-

to rozhodnutí stát pomůže ekonomicky, jak metodicky, a co toto rozhodnutí přinese jemu, obci a místní komunitě. Naopak mezi zděšené venkovské obyvatelstvo vypustil stát stovky těchto výše citovaných tabulek, které v chalupě končí jako papír na rozdělání v kamnech. Zemědělské agentury pomáhají podle svých schopností a možností: někdy jsou nejhlasitějšími kritiky systému, řada z nich přímo jejich obětí (viz Zemědělská agentura Prachatice v případě Pratzera). Nicméně pomáhají až těm, kdo tohoto neznámo kam se řítícího vlaku nasedli.

Ještě zde třeba říci, že všechny žádosti se v daném termínu musí shromážďovat na 7 místech v republice, v případě Jablonce nad Nisou to má pan Pulíček blízko – jeho nejbližší Státní zemědělský a intervenční fond je v Hradci Králové. Farmáři kvůli tomu stávkují již od dob SAPARD a HRDP. Když čtete požadavky, které musí farmáři splnit, není divu, že MZe rezignovalo na to, že by je mohla zvládnout síť regionálního zastoupení – jsou tak komplikované a mnohoznačné, že by si je každý kraj vyložil po svém. Otázkou však je, z jakého titulu a kdo za

farmáře rozhodl o tom, že jakkoli si platíme regionální zemědělské agentury, farmáři na sebe musí brát cestovní náklady a jezdit s žádostmi do Hradce (Brna), a to větší-nou několikrát, protože jak lze napoprvé trefit cíl, který se hýbe?

Vyhodnocení žádosti: Další důvod k rezignaci na podnikání na venkově

Pokud farmáři nezbylo nic jiného než přistoupit na hru MZe a prokousat se všemi podmínkami, to znamená připravit sebe, svou rodinu a klienty o desítky hodin času a o desítky tisíc korun, tak investoval bez nejmenší garance návratnosti. Jako názorný příklad jsem vybrala nejpečlivější z farmářů – Aničku Ondřejíkovou ze Vsi u Habartic. Její žádosti jsou vzorem preciznosti: jednotlivé kapitoly podtrhává barevnými pastelkami, kde stačí opis, předkládá originál, kde je třeba podpis před svědkem nebo ověřený podpis, nabízí obojí. Zde je odpověď SZIF Hradec Králové na její žádost o vybudování jízďárny pro koně při její ekologické farmě: (v závorce její komentář).

	Nedostatek podle Protokolu SZIF Hradec Králové	Komentář farmáře
1.	PSČ – chybí	Nesmysl, je tam v pořádku.
2.	Počet nově vytvořených pracovních míst – chybí	Jízdárna pro naše faremní koně pracovní místo nevytváří a je to v žádosti jasně uvedeno.
3.	Počet lůžek – chybí	Jízdárna pro koně není určena na spaní pro lidi.
4.	Text – chybně	Text projektu osobně přede mnou přečetla úřednice SZIF Hradec Králové, která je placená za to žádost zkontrolovat a které jsem jej v listopadu, když jsem žádost předkládala, přečetla. Neshledala v něm žádné nedostatky. „Mám to tedy napsat delší?“ ptá se Anička úřednice SZIF podepsané pod Protokolem. „Ne, ne, to bude dobrý...“. Přeberte si to, jak chcete.
5.	Znovu PSČ a adresa žadatele – chybně	Tento údaj dostali všichni žadatelé v celé republice, jak komentovala „naše“ Jarmila Abrlová: „Kdybychom měli všichni špatně adresu, tak by nám ty připomínky vůbec nedošly...“
6.	Bodové ohodnocení – chybí	Kvůli bodům jsem žádala jen o 50% příspěvek, ještě si vzpomínám, jak mi úřednice, která žádost převzala, řekla: „87 bodů, paní Ondřejíková, to nevím, jestli si sáhnete“.
7.	FAX – chybí	Nesmysl, stejně jako s adresou.
8.	Podpis žadatele – prověřen nebo ověřen – chybí	Měla jsem notářské ověření svého podpisu pro případ, že by se mi něco stalo a žádost předkládal syn. Protože jsem žádost nakonec odvezla do Hradce osobně, měla jsem i ověřený podpis úřednicí, která ji ode mne přebírala.
9.	Kopie katastrální mapy – chybí	Paní na SZIF si to spletla s pozemkovou mapou, ale je to identický papír, takže nechybí.
10.	Geometrický plán s razítkem KÚ – nesplněno	Odevzdala jsem originál, který razítko nepotřebuje, přesto tam bylo...
11.	Místo realizace – nezakresleno	Je tam dvakrát červeně vyznačeno.
12.	Název projektu – chybí	Název projektu je Jízdárna, a to je také název projektu. V textu je uvedeno jasně, že vznikne z objektu bývalé stodoly hospodářské usedlosti, která provozuje ekofarmaření s bioprodukcí v hraniční obci. Pokud však SZIF nenajde ani adresu...
13.	Potřebnost projektu – chybí	Chybí spíš potřebnost SZIF.
14.	Výchozí stav – popsat podrobněji	Jedna fotografie víc než tisíc slov je přiložena, nakonec jsem se opět dohodla s úřednicí, že to není třeba...
15.	Možnosti ubytování – chybí	...jízdárna!!!
16.	Místo realizace – chybí	Je vyznačeno a doloženo ve čtyřech speciálních přílohách a samotné žádosti tříkrát.
17.	Technický popis projektu – nepředloženi technické a ubytovací kapacity	Projekt zpracoval včetně rozpočtu akreditovaný architekt za osmnáct tisíc korun.
18.	Uvést konkrétní výsledek projektu	Jízdárna...
19.	Uvést využití projektu po ukončení realizace a odhad pracovních míst	Ne, to se mi nezdá.
20.	Rozpočet – není uvedeno způsobilé a nezpůsobilé dotace	Ten projektant to tam uvedl jasně – jen do způsobilých rozdělil náklad na zpracování projektu a na jeho realizaci. Nebudu mu to vracet a sečtu ta dvě čísla sama, protože by nepochopil, co chtějí, on dělá projekty pro lidi a ne pro tyhle debily...

Paní Ondřejíková do SZIF volala a bod po bodu s úřednicí podepsanou pod heslem „administrativní kontrola“ rozebrala, aby nakonec společně dospěly k závěru, že tam výše uvedené nedostatky ve skutečnosti vůbec nejsou. Úřednice ještě zkoušela popřít to, že v listopadu byl SZIF pověřen shromáždit žádosti o investiční dotace EAFRD (Programu rozvoje venkova) a zaplacen za to, aby s žadateli papír po papíru jejich žádosti probral a eliminoval možné problémy, (SZIF: „Na to tady v listopadu nebyl čas.“ Farmářka: „Strávila jsem tam půl dne a u okénka jsem byla dvakrát – probíraly jsme každou stránku.“). Nakonec úřednice řekla, že za zmatek může počítač.

Kdo ten stupidní software napsal, kdo mu to napsání zadal a kolik za něj dostal zaplacen, se nedozvíme. My jen

víme, že MZe opět vypustilo do celé země administrativní zmetky, které připraví farmáře o stovky hodin času, a nikdo z jeho zaměstnanců se z toho nebude zodpovídat, nikdo nebude potrestán. Ve chvíli, kdy někdo na SZIF zjistil, že počítač opakovaně vypouští např: „Adresa – chybí“, bylo třeba okamžitého systémového zásahu – ať už ruční kontrolou počítače a ruční opravy formulářů, nebo okamžitá změna zadání úkolu. K tomu však nedošlo. Ministerstvo nám znovu dává najevo, že není kompetentní k tomu vykonávat své základní funkce – ani metodické, ani kontrolní.

(Zde na to není prostor, ale jen půl věty: výraz „Ministerstvo“ samozřejmě nic nevyjadřuje. Pokud však budete hledat na konkrétních resortech, brzy zjistíte, že jednotlivá oddělení mezi

sebou stále válčí a mezi sebou nekomunikují a přejí si to nejhorší. Další fronta je otevřená mezi „novými“ a „starými“ a střílny s mušketami jsou i uvnitř jednotlivých resortů a podresortů. Vesele se nenávidí a podráždějí si nohy, a každá chyba, která vyplave na povrch, vyvolává bouře veselí u sousedů vedle v kanceláři.)

Anička Ondřejíková nakonec dosáhla toho, že žádnou přílohu znovu dodávat nemusí, kontrolní pracovnice připustila, že má vlastně celý projekt a žádost dobře, jen musí přijet znovu. Proč? Protože tyto výsledky vyhodnotila administrativní kontrola a je třeba je znovu osobně zapracovat. To nestačilo, jak to s tím tupcem probrala farmářka znovu bod po bodu telefonicky? Ne, musí nad tou úřednicí stát a vést jí ruku.

Jarmila Abrlová, která žádala o příspěvek na nádrže pro zpracování biovína, v Brně na SZIF pochodila hůře: když se ozvala s tím, jak jí mohou napsat, že má špatně adresu, dostalo se jí od pana Bartoše velmi povýšené odpovědi, že může být ráda, že se jí vůbec zabývají...

Nový ministr nastoupil do funkce na jaře 2007. Ředitel SZIF ing. Eck byl vyměněn v létě. Toto je výsledek z ledna 2008.

Jde to jinak? Monitorovací výbor

Na papíry, které přišly spolu se subvencemi, si stěžuje celý „vyspělý“ svět. V Evropě jsou však vyškolená a kompetentní regionální zastoupení, jejichž pracovníci velmi často jezdí přímo na farmu a přímo na místě spolu „papíry udělají“. V Anglii je na papíry dokonce dotace, Francie na své farmáře dýchá a sama je obvolává a nabízí jim vyplnit žádosti o nové možnosti podpory, v Německu si o zemědělských dotacích rozhodují regionálně atd. atd.

Přes všechny dílčí problémy úhelným kamenem systému rozdělování zemědělských strukturálních fondů je, že nejsou verifikované v terénu, otestované na příkladových studiích a že postrádají komentáře své „cílové skupiny“, svého „klienta“, tedy farmáře. Pokud si Klub ekofarmářů – zpracovatelů dá tu práci a zabývá se konkrétními případy, jako je ten výše uvedený, poukáže na rozpory a navrhne řešení, tak jak jsme to za poslední roky udělali v desítkách konkrétních případů, může si být jistý, že je příslušný úředník MZe založí do šuplíku a tím to skončí.

Proč se to děje? Z mnoha důvodů, ale v našem případě také proto, že v monitorovacím výboru, který tato „bodovací kritéria“ sestavuje a vypouští, nesedí ani jeden ekologický farmář – zpracovatel. MZe od začátku přistoupilo na to, že ekologické zemědělství je sklizeň trávy a výplaty dotací na ne vždy existující dobytek a neprodejné hovězí, které představují 85 % ekologického dotačního cash flow, u nichž dodnes přes opakované urgency nevíme, kde ty peníze vlastně končí. Zato víme, že touto politikou připravujeme venkovské obyvatele o „jejich“ půdu a pracovní příležitosti. Logicky pak v monitorovacím výboru ekozemědělce zastupují ti, kteří v českém prostředí myšlenky udržitelného rozvoje, ekologického zemědělství a společné evropské zemědělské politiky vzali a spolu s MZe z nich udělali fašírku. Např. Roman Rozsypal, spoluautor studie, tento bod komentuje takto: „Klíčový kolaps státu (MZe) vidím v tom, že rezignoval na cíle programu, který sám vyhlásil, a připustil, že dotace jsou

předmětem bezuzdné rvačky (co se děje, nelze nazvat lobbingem – ten má totiž svá pravidla).“ Pod oficiálním názvem Monitorovací výbor se MZe opět zbavuje odpovědnosti. Chyby, které MZe v těchto podmínkách pouští do světa, administrativu paradoxně nepostihnou, ale ještě posilují, protože tam, kde by byl třeba jeden zásah, potřebuje stát tři. Pamatujme na to, že v ekonomice vždy platí, že čas rovná se peníze. Zatímco úředníkovi teče měsíční plat automaticky na účet, farmáři tečou nervy, protože za stejně dlouhý prostož platí ze svého elektřinu, nájem, benzin, krmení a mobil, a pokud nemůže vydělávat díky obstrukcím státu, daňový poplatník je škodný přesně tolikrát, kolik tato nenápadná zanedbání spouští mechanismů. Platí úředníka, přichází o úslé daně farmáře a posléze o peníze, které ze země odvezou zahraniční investoři, kteří mají dost času a právníků na to, aby tam, kde český farmář musí sklonit hřbet, oni svou armádou účetních a právníků dobyli území, které my sami nedokážeme spravovat.“

Dobry den, kolik máte bodů – podruhé?

Třikrát jsem měla ve své novinářské praxi možnost položit různým ministrům stejnou otázku: „Pane ministře, připadá vám čestné slibovat lidem něco, o čem víte, že to nemůžete splnit? Že vás zadusí vlastní administrativa, opozice, mezinárodní politika, veřejnost křičící z médií?“ Chytrá otázka to nebyla. Co ze sebe mohl vypravit muž kroučící se na druhé straně mikrofonu: „Co teď? Když řeknu, že nic nezmůžu, nikdo mě nezvolí a nejmenuje. Když to popřu, tak je jen otázka času, kdy začne být vidět, že jsem lhal.“

Jaký mandát mají naši představitelé? O jakou sílu se opírají? Kolik mají hlasů? Jaká je váha jejich „demokratické legitimace“? Jak se to počítá? Jednoduše: Vezmeme-li v potaz, že polovina občanů k volbám nejde vůbec (ať je důvodem zneužití jejich „práv“ pohodlnost, sabotáž či jiný měřitelný výraz jejich oprávněného vzteku či zoufalství), pak vítězná strana, která „rozhoduje“, nemá nikdy většinu, s kterou by mohla svým voličům garantovat, že prosadí svůj volební program.

Pokud jakákoli vítězná strana shromáždí maximálně 30 % hlasů z hlasujících, potom její zástupce příštích pět let žije s kartou, která mu říká, „pět lidí ze šesti kašle na to, co říkáš“. Tabulky veřejných mínění nekopírují tabulky volební a uprostřed volebního období pak ke slovu přicházejí a z přítmi rozhodují ti, kteří stáli u voleb stranou a kterým jsme nedali jinou možnost se zapojit do obecného dění, takže většinou „škodí“ – protestují, zastavují, brzdí, ničí – to už jsme brali na začátku. Zda bude nebo nebude radar, nerozhodují politické strany, ale tlak zdola, který je nevyzpytatelný a vrtkavý a proti kterému ve chvíli, kdy je pozdě, nemáme jinou zbraň než pěst, kterou jej však zatlačíme ještě hlouběji do jeho nenávisti a odporu.

Takže tu máme svoje 16% vítěze. Ti si pak za naše peníze najímají své nohsledy, kteří nás budou později bodovat či kontrolovat. Jaká je váha jejich profesní autority?

Kvalifikace výkonné složky státní správy

Jak vypráví účetní jedné zpracovatelské rodiny Dagmar Votočková (dasma@seznam.cz). „Vedle našeho domu bydlí sousedka, zahradnice. Celá léta jsem ji viděla, jak se ryje

v zahrádce. Jednou ke mně přišla na radu: Už nejsem nejmladší a venku je pořád vedro nebo zima, chtěla bych raději pracovat v kanceláři.“ Paní Votočková své sousedce poradila ekonomicko-manážerský kurs. Sousedka zahradnice jej během roku po večerech absolvovala a vzápětí si podala přihlášku k práci na Správu sociálního zabezpečení v Praze. Byla okamžitě přijata. Absolvovala jednodenní kurs a... „Dneska mě chodí kontrolovat, a řeknu vám, vůbec nemá špatný plat,“ směje se paní účetní. „Když si vzpomenu, co jsem musela udělat já, abych mohla provozovat živnost jako účetní: škola, pět let praxe a každoročně doškolovací kurzy, které mě stojí pravidelně 20 000 Kč.“ „Jakých dvacet tisíc ročně?“ přerušila jsem tehdy její odpočítávání podmínek jejího živobytí, které zavalily jednoduchou podmíněčku k pohodlnému životu její sousedky pracující ve státní správě. „No to je proto, že ročně stát schválí průměrně 100 daňových změn. Protože zpracovávám účetnictví pro malé podnikatele, nemám specializaci a dělám všechno: mzdy, cestáky, daně, nemovitosti atd. a nemám šanci studovat všechny zákony. Chodím proto na jednotlivé kurzy ke specialistům, jeden stojí dva tisíce korun a je jich deset: Daň z příjmu právnických osob, Daň z příjmu fyzických osob, Daň ze závislé činnosti, Cestovní náhrady, DPH, Mzdy, Silniční daň, Daň z nemovitostí. A to ještě musím sledovat i Obchodní zákoník a Celní nařízení a další obory, protože v praxi je to tak, že stát schválí zákon s chybou, protože už ale stejný zákon nepůjde daný rok znovu Sněmovnou a nemůže tedy chybu opravit, tak tu opravu strčí někam, co se zrovna projednává, například do onoho Obchodního zákoníku. A když pak na úřadech odevzdám svou práci, tak ty se na tyto rozestrané opravy odvolávají.“ Pro zajímavost, v místě bydliště vůbec nepodnikáme,“ dodává ještě. „S malými dětmi to nemám šanci zvládnout. Bydlíme ve Stříbrné Skalici, sociálka je v Kolíně, ale to jen jedna její část, další je v Říčanech, Finanční úřad v Českém Brodě, dnes už je zase vše zpátky pod Prahou-východ, takže něco je zase v Praze. Vůbec jsme se s rodinou do Skalice nepřihlásili, trvalý pobyt máme v Praze. Starostovi se to nelíbí, ale nejdříve ať pro mladé rodiny, které se chtějí samostatně žít a žít na venkově s dětmi, připraví podmínky. Nemohou přece čekat, že budeme měsíčně platit jízdné za desítky kilometrů po celém Středočeském kraji a objíždět úředníky, kteří nevytáhnou paty z kanceláře. To ten čas raději věnuji svým dětem, manželovi a klientům, samozřejmě.“

Jednostranné riziko

„Farmářka-zakladatelka“, „podnikatelka-průkopnice“, „občanka“, čestná členka řady oborových organizací a matka paní Abrlová, je tedy existenčně vydaná na milost úřednické rychlokvašce, která za přepážkou žužlá svoje: „Nonono, tady se nám to nějak nepovedlo, ta příloha číslo 16 k vaší žádosti o dotaci z Osy I. opatření 1.3.1 nesmí být v kopii, ale musí to být originál a musí být dvakrát originál, když nesete dvě žádosti, i když ty přílohy jsou stejné, copak to tady neumíte přečíst? Nestihnete to do uzávěrky? Cože, že je to blbost a máme si to ofotit? Cože, že to psal někdo, kdo nemá o faremím zpracování potuchy? To pláčete krásně, milá farmářko, ale na špatném hrobě. My máme pěkně vy-

sokou valovou obranu, za ní se hezky rozprostřeme se svou osmihodinovou pracovní dobou, plat máme vyšší než vy a ve čtyři jdeme s čistou hlavou domů. Ale vy, paní Abrlová, vy tady máte problém, vy nemáte v pořádku přílohu. Nestihnete to do 26. listopadu, protože teď jste teprve sklídili víno? Jste na to s pantátou a klukem sami? Stavební úřad je pomalý? Byla jste nemocná? Pozemkový fond vám sedí na nájmu dvora? Katastrální úřad otálí s vystavením potvrzení vlastnictví? Nemáte dvacet tisíc na zaplacení agentuře, aby za vás tabulky vyplnila? Nemáte čas jezdit z Pavlova třikrát do Brna? To se ale nedá nic dělat, paní Abrlová, to máte tady o deset a támhle o patnáct bodů méně. A řeknu vám, když se na to tak dívám, to nemáte dobrý výsledek, to nevypadá, že byste si sáhla na naše, ehm promiňte, vaše peníze, na které jsme si ovšem my sedli jako žába na pramen. Ostatně kdo ví, co se s bodovacími kritérii stane za měsíc, že? Pamatujete si na SAPARD, ne? Tam jste hezky zaplatili projekt a podmínky jste splnili, ale MZe v třetím kole vyhlásilo podmínku novou, a šli jste se klouzat. Máte vztek? Víte, paní Abrlová, to je vaše riziko začít soukromě podnikat.“

Takový systém je absurdní, nemůže fungovat a také nefunguje. I kdybychom zapomněli na bezejmenné tetky za přepážkami a vedle práce paní Abrlové postavili naše nejvyšší představitele, který z nich by vedle ní morálně, profesně a lidsky obstál? První milovník Topolánek se svými aférami se služebními lety na lyžovačku a projedenými nadačními fondy? Druhý milovník pan Paroubek se svou suitou pražského podsvětí za zády? Nacionální socialista pan Čunek se svým otevřeným kontem k sociálním dávkám? Marně kličující pan Bursík, který nemá podporu ani ve vlastní straně? Komuniste? Postoj těchto lidí ke státní kase je takový, že ani jeden z nich není morálně, lidsky ani profesně oprávněn kohokoli z jmenovaných farmářů v otázce přístupu k bruselským a státním dotacím jakkoli bodovat.

Tupý úřednický výkon, který místo aby „sloužil“, tak blbne nebo buzeruje, má jediný výsledek, že farmáři nutně státní aparát nenávidí a státní aparát se nutně bojí a nenávidí farmáře. To není týmová práce, to je vyčerpávající gerilová válka, v které bobužel lépe (nákladněji) vyzbrojen je agresor. A čím více se jedna strana bojí druhé, tím hlouběji se zakopává a tím více nás to všechny stojí peněz.

Vzpomínám na první stížnosti adresované SZIF (Státní zemědělský intervenční fond – agentura řízení, spravovaná MZe za účelem rozdělování a distribuce dotací): „Zpracovávám studii pro MZe o příčinách stagnace zemědělské produkce a chci hovořit s ředitelem o opakujících se systémových chybách SZIF.“ Rozhovor se nikdy nezrealizoval. Nejprve to byla sekretářka, která po mně žádala kompletní lustraci a seznam dotazů, zjišťovala, kdo za mnou stojí a jaká je moje síla a koho mohu ohrozit, pak se mnou mluvil tajemník a nakonec ředitele vyhodili, aby jeho nástupce pokračoval ve stejných chybách. Právnička, která směřovala na SZIF s konkrétními případy porušování zákona, skončila v předsíni u tiskového mluvčího, který si s ní podle jejích slov „hezky a chápatě popovídal“ a diskuse skončila jeho povzdechem: „To víte, máme ročně tisíce případů.“

Tak teď jsme si řekli, kdo o nás rozhoduje, a teď se podívejme, jak rozhodl, a kdo je skutečným příjemcem zemědělských dotací. Od jara roku 2006, kdy jsme se seznámili s verzí EAFRD, upozorňujeme na to, že jeden z hlavních problémů českého zemědělství spočívá v ne-

schopnosti státu zadministrovat provozně komplikovanější podniky a že touto politikou dotace „projíždáme“ místo zhodnocujeme. Zatímco jsme my zpracovatelé vršili argumenty a petice, získali jsme body. Jiní si mezitím rozdělili peníze.

4 DOTACE V ČESKÉM ZEMĚDĚLSTVÍ JSOU PLATBY NA PLOCHU. VÝSLEDEK? KILO SENA? DVACET KORUN

Jak se porcuje ekologický medvěd? Jestli jste se naučili body, tak na ty teď klidně zase zapomeňte. Teď budeme sjíždět desetinné čárky.

V prosinci 2006 bylo v ekologickém zemědělství registrováno cca 275 000 hektarů, z toho 90% byly „trvalé travní porosty“. Každá drobná odchylka ve výpočtech, i když se bude jednat o druhé místo za desetinnou čárkou, u tak velkých čísel pak představuje hodně peněz.

Na travní porosty se vztahují managementy agroenvironmentálních opatření (uplatnitelné jako státní podpora údržby krajiny i pro konvenční zemědělce). V roce 2005 TTP zabíraly 61% z celkové plochy realizovaných AEO a představovaly částku 1 887 mil. Kč. (EAFRD str. 42).

Přehled financování Agro-environmentálních opatření v mil. EUR (2006)

Rok	Celkem veřejné zdroje	Z toho příspěvek EU
2004	95,267	76,213
2005	113,004	90,403
2006	126,720	101,376
Celkem	334,990	267,992

Zdroj: HRDP. Farmy registrované v systému ekologického zemědělství uplatňovaly do roku 2007 navíc dalších 1100 korun na hektar TTP

Pak přišel EAFRD – Program rozvoje venkova na léta 2007–13 a výpočty dotací na travní porosty začaly žít svým vlastním životem. Kolik vlastně dnes stojí tráva? Záleží na tom, kdo to spočítá. Nezůstávejme u teorií. Jako příklad uveďme právě probíhající soudní spor z Klenovic u Prachatic.

Bývalé socialistické družstvo Mičovice u Prachatic prodalo chátrající kravín německé rodině Pratzerových se slibem, že pokud mu za něj zaplatí 360 000, tak mu k němu přepustí nájmy luk a pastvin, které k němu podle výpisu z katastru patří. Pratzerovi zaplatili, ale družstvo Mičovice svůj slib nespnilo. (Obětí podobných podvodů jsou u nás stovky, nyní ale řešíme cenu trávy, Pratzerům je věnována

samostatná kapitola.) Pozemkový fond Prachatic, který je vlastníkem pozemků, nájemní smlouvy na pastviny kolem kravína Mičovicím nezrušil a Pratzerovi a jejich 14 krav zůstali uvěznění ve zbořeném kravíně nejen bez pastvin, ale i bez stavební parcely, na které stojí.

Nařízení EU však chovatelům hospodářských zvířat přikazuje, aby zvířatům umožnili denně přístup na pastvinu nebo do volného výběhu, což marně se soudící Pratzerovi v letech 2006–7 dělali. Jakkoli podle katastrální mapy pozemky okolo kravínu patřily jeho majiteli, předseda družstva Mičovice na německou rodinu podal trestní oznámení, kde ji obvinil z toho, že krávy sežraly jejich trávu, a to si zaplatí. A to je meritum věci. Zaplatí. Ale kolik? Uvědomme si, že zde nejde o politické diskuse, ale o kriminál. Pratzerovým hrozí až 3 roky vězení a cena trávy je pro jejich milovaný dobytek otázkou života a smrti.

Kalkulace 1: Poškozený

Pan Voráček, předseda družstva ZEMI, a. s. Mičovice, musel být na německou rodinu a jejich 14 krav značně rozezlén, protože i přesto, že jej s jeho obviněním dvakrát vyhodili jako s neopodstatněným – jednou z Policie v Netolicích, podruhé v Prachaticích, vytrval a průběžně své výpovědi stále přirostřoval a doplňoval, až se s nimi „vypracoval“ na krajskou policii v Českých Budějovicích, která ji přijala. Jeho zájem rozhodně nebyl za trávu nějak slevit. Jeho výpočet škody jako praktika – manažera zemědělského družstva hospodářícího na TTP – byl následující: „...od 19. 5. 2006 do 30. 9. 2006 a od 7. 5. 2007 do 10. 8. 2007 spásalo 14 krav rodiny Pratzerových vždy dvě až tři hodiny denně louky obhospodařované družstvem ZEMI, a. s. Mičovice o ploše 19,6 hektarů.“

Když úplně pomíneme okolnosti právního vlastnictví pastvin a luk v okolí kravína, kde se krávy pásly, když se vyhneme úvahám o tom, zda za trávu pobralo družstvo ZEMI, a. s. Mičovice dotace, tudíž musela být dvakrát za léto posekaná a sklizená, a vyhneme se úvahám o tom, co to Pratzerovi přivezli z Německa za tryskokrávy, které během dvou hodin stačí oběhnout 20 hektarů a ještě sežrat pět kilo trávy, tak se dostaneme k výpočtu škody na trávě, způsobě-

né jednáním Horsta Otto Pratzera, kterou si pan Voráček za rok 2006 cenil částkou 22 950 Kč a za rok 2007 částkou 14 320 Kč. Pan Voráček neměl s Pratzery a jejich kravami slitování a svůj nárok na spasenou trávu vyjádřil částkou 37 270 Kč.

Kalkulace 2: Obžalovaný

Německá zemědělská agentura (Amt für Landwirtschaft und Forsten Regen, Bahnhofstrasse 18, 94065 Waldkirchen), kterou Pratzery požádali o pomoc, vyhodnotila škodu na travním porostu vlastní metodikou: mléčný skot spotřebuje denně 14 kg sušiny krmiv. To je 0,6 kg na hodinu krát nadhodnocených 6 hodin denně, kdy byly krávy venku ze stáje, představují 3 kg sena denně krát 14 krav, to je 42 kg denně krát 140 pastevních dní to je 5880 kg za jednu sezonu, kdy krávy chodily kolem kravína. 1 balík sena váží 400 kg a stojí do 400 korun. 5880 kg je 14 balíků sena krát 400 korun je 5600 korun, za dva roky 11 200 Kč. (tento odhad potvrdili okolohospodářští farmáři, kteří seno prodávají. Jeho tržní cena v letech 2006 a 2007 je 1000 Kč za tunu).

Předchozí výpočty ukazují více než dvojnásobné rozdíly. Kdyby se případu ujal pracovitý právník, zřejmě by dohadování skončilo buď osvobozením Pratzery, kteří vešli do pasti PF a prodávajícího ZEMI Mičovice, v horším případě plichtou – tedy od výpočtu pana Voráčka by se odečetla posekaná tráva, naopak do žaludku krav by se přičetlo seno a krmení, které Pratzery kravám celé dva roky kupovali, a škoda by skončila někde kolem 4000, což se nedá hodnotit jako krádež, která začíná až na 5 tisících, a žaloba by byla stažena.

Ovšem v tu dobu do hry vstoupil další hráč – expert z Jihočeské zemědělské univerzity.

Kalkulace 3: Nezávislá expertýza Jihočeské Univerzity

Jak čteme v policejním usnesení ze 17.10.2007:

„Dne 1. 10. 2007 bylo za účelem objektivizace výše způsobené škody podle ustanovení § 105 odst. 1 trestního řádu vyžádáno odborné vyjádření.

O toto odborné vyjádření byla požádána Katedra genetiky, šlechtění a výživy zvířat Zemědělské fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Z vypracovaného odborného vyjádření mimo jiné vyplývá, že *„...průměrný výnos dvousečné louky se sklízí na seno a siláž se pohybuje v rozsahu kolem 5 tun sušiny při minimálním nákladu 10 000 na hektar. V případě hnojení průmyslovými hnojivy, eventuálně v kombinaci s kejdou nebo močůvkou, mohou tyto náklady vzrůst až na 15 000 na hektar. V případě výnosu 4–6 tun sušiny po jednom hektaru odpovídá cena 1 kg sušiny přijaté píče částce 16–30 Kč (což je v průměru 20 Kč na 1 kg sušiny). Při průměrné době pastvy 2 hodiny denně, což odpovídá průměrné spotřebě 5 kg sušiny lučního porostu na jeden kus a den při počtu 14 kusů pasoucího se dobytka, odpovídá denní náklad částce 1400 Kč. Výsledná výše způsobené škody byla stanovena vynášením denního nákladu počtem dní, kdy pastva dobytka na pozemku probíhala. Takto stanovená výše škody činí 366 800 Kč, jak je uvedeno ve výrokové části tohoto usnesení.“*

Co jsme se vlastně od akademiků dozvěděli? Věty typu: *„...Při průměrné době pastvy 2 hodiny denně, což odpovídá průměrné spotřebě 5 kg sušiny lučního porostu na jeden kus a den...“* chápe zřejmě jen jejich autor. Chtěl by nám asi sdělit, že za celý den kráva žere jen dvě hodiny? A které dvě hodiny to byly? Ty, které stála u žlabu se senem v kravíně, nebo ty, kdy se pohybovala na posekané louce? Zřejmě měl autor na mysli: *„Pokud se kráva pásala 2 hodiny denně, sežrala 5 kilo sušiny“*. Z gramaticky správné věty ale zase jako péro z gauče trčí obsahový nesmysl: sušina na louce neroste, na louce roste tráva a ta má určitý obsah sušiny... ale abychom se k něčemu dobrali, je třeba jít akademickému textu hodně naproti a přistoupit na to, že pokud kráva sežere denně 14 kg sušiny, tak za dvě hodiny sežere 5 kilo sušiny, tedy za dvanáctinu dne sežere třetinu objemu své denní dávky. Jenže místo toho, aby se v tomto bodě úvaha o možné ztrátě začala rozbíhat, tak zde končí.

Relevantní práce, která by verifikovala univerzitní výpočty, v odhadu totiž vůbec provedena nebyla: chybí vyhledání příslušných pozemků v katastrální mapě, určení jejich majitele, podle toho kontrola na Zemědělské agentuře v Prachaticích a vyhledání příslušných čísel v LPIS, dále vyhledání konkrétního managementu ve smlouvě mezi majitelem pozemků a SZIF v Českých Budějovicích a společná kontrola, zda byla smlouva dodržena, tedy zda ZEMI Mičovice louky skutečně dvakrát v letech 2006 a 2007 posekalo a sušinu odvezlo, jak se zavázali ve smlouvě se státem a jak fotograficky zdokumentovala rodina Pratzery. Dále pak chybí údaj o tom, zda seno prodali – pak komu a za kolik, nebo zda je skrmili vlastními zvířaty – pak jakými a v jakém objemu a jak zhodnotili zvířata atd. atd. V expertýze dále chybějí tabulky výkazu hospodaření ZEMI Mičovice, chybí údaj, zda byly louky dohnojované či ne. Místní šetření nebylo provedeno, a tak nevíme, kdo ze sousedů krávy viděl, jak dlouho a kde všude. Ve výpočtu chybí i údaj, za kolik se prodávala tráva nebo seno v letech 2006 a 2007. Nebylo zjištěno, zda mají Pratzery nějaký doklad o tom, že sušinu v krmných měsících kupovali. Chybí dotaz na Pozemkový fond Prachatic, jak je to s těmi pastvinami kolem kravína (!), komu patří, kdo o ně v letech 2006 a 2007 projevoval zájem.

Bez těchto vstupních údajů nemá takováto „expertýza“ cenu ani papíru, na kterém je napsaná. A i kdybychom povolili Jihočeské univerzitě to akademické privilegium, že její zaměstnanci nemusejí svou nohou ani vkročit mezi živé lidi a mohou svou hypotéku a dovolenou v Tunisku platit ze scholastických konstrukcí, pak stále zůstává otázka: pokud je podle nich „velkoobchodní cena“ kila sena 20 korun, kolik by pak stálo kilo jablek nebo kilo mrkve?

Znovu jsme se zanořili do logiky výpočtu kalkulační. Jak univerzita přišla na oněch 366 800 korun, které se mimochodem nápadně podobají ceně, za kterou Pratzery od Mičovic kravín koupili a které se záhadně vypařily z účtu, který pro tento účel Mičovice zřídili na jméno Družstvo Mičovice?

O konzultaci jsme požádali na farmě, která se patnáct let živí chovem skotu. Zde je:

Kalkulace 4: Z terénu

Ing. Alena Králová s rodinou patnáct let chová hospodářský dobytek. Po přečtení předchozích odhadů se vyjádřila takto:

Skot nepřijímá potravu celých 24 hodin. Musí krmivo přežvýkat, musí chodit, spát, odpočívat, na vlastní příjem potravy zbývá 5 až 6 hodin, resp. 4 až 14 hodin. Pokud se krávy alespoň 2 hodiny pásly, stihly by zhltnout max. cca 30 kg trávy (obsah sušiny 22%), tedy +/- 6,6 kg sušiny. Pokud použijeme hodně hrubý přepočít, že by toto množství bylo rovno senu, (přesněji má seno cca 87% sušiny), pak $6,6 \text{ kg} \times 14 \text{ krav} \times 229 \text{ dní} = 21\,160 \text{ kg}$ sena, neboli 21 160 Kč za obě sezony, tedy od 19. 5. 2006 do 30. 9. 2006 a od 7. 5. 2007 do 10. 8. 2007 dní pro 14 kraviček. Jelikož nám chybí údaj, kolik sena nebo jiných krmiv měly kromě této „pastvy“, je to stále jen odhad skutečnosti.

Každopádně by krávy musely dostat žrát i doma, jinak by zbořily maštal. Všichni živočiškové se tak nějak narodili s tím, že se hlavně musí nažrat. A kráva jakožto přežvýkavec na to potřebuje dost času. Dvě hodiny může trvat tak leda krmení ve stáji, a i tak by muselo být dvakrát denně. Já bych se spíš než o hodinách bavila o celkové dávce za den. Dostávaly krávy i něco ve stáji? Fajn, za dvě hodiny pastvy něco sežraly. Nedostaly doma nic? Pak si z pastvy musely odnést celodenní dávku, a v tom případě musely strádat a mimo jiné by nedojily. (*Pratzerovi mají evidováno, kolik litrů mléka denně po celé dva roky nadojili – a vylili*). Takže ty krávy musely žrát ještě ve stáji. A teď jde o to kolik a co. Pokud byly louky posekané (jak podle smlouvy být musí), tak se chodily krávy na pastvu jen projít. No a jen na okraj, když ráno pustím svoje kravky na pastvu, nehrozí, že bych je 2 hodiny nato dostala do chlíva, vždyť jsou zrovna v nejlépeším...

Krásná čeština, že? Obládek čerstvých bylin na ten pseudoakademický a policejní blábol. Ovšem ani z ní jsme se stále ještě nedozvěděli, jak Jihočeská univerzita došla z 21 tisíc na 360 000.

O další konzultaci jsme tedy požádali Ústav zemědělsko-provozních informací v Brně (rozsypal@uzpi.cz). Jejich vyjádření následuje:

Kalkulace 5: ÚZPI Brno

„...V uvedeném usnesení je vyčíslení škody, kterou měla zvířata pana Pratzera způsobit pastvou na cizím pozemku, opřeno o odborné vyjádření Katedry genetiky, šlechtění a výživy zvířat Zemědělské fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

V tomto vyjádření je chyba ve výpočtu jednotkových nákladů a to, že 15 000,- Kč nákladů na 1 hektar děleno výnosem sušiny 5000 kg/ha odpovídá výsledným nákladům na kilogram sušiny nikoliv 30,- Kč (jak je uvedeno v usnesení), nýbrž 3,- Kč.“

„Protože znám podmínky hospodaření na Prachaticku, pochybuji, že skutečné náklady dosáhly výše 15 tis. Kč/ha (to je maximum nákladů reálné při třech sečích na intenzivně pěstované louce a použití špičkové technologie). Pro zjištění skutečných nákladů a výnosů doporučuji obrátit se na ZA-PŮ v Pra-

chaticích, jehož pracovníci velmi dobře a osobně znají poměry v jednotlivých podnicích okresu a z provozní a účetní evidence podniku dokáží zjistit skutečnost.“

Předchozí dva komentáře postavily „odborný odhad“ Jihočeské zemědělské univerzity na hlavu. Došlo v něm – mimo jiné – k chybě v celých řádech. Přestože jsme na tento fakt upozornili autora expertízy, k nápravě nedošlo. A co hůře, prachatická Policie odmítá oponentní výpočty a při svém vyšetřování trvá na údajích z Budějovic a v této výši se také dostanou k soudu.

Co k tomu dodat? Budme pyšní na to, že jsme tak bohatá země, že si můžeme dovolit podporovat náš jihočeský myšlenkový trust a za své daňové odvody jej celoživotně vydržovat v pohodlí skleníku, v kterém není třeba závěry ani ověřovat, ani oponovat, kde zmetky jako ten, s kterým jsme měli tu čest, nelze ani reklamovat, ani za ně jejich autorům nehrozí žádný postih, přestože mohou zapříčinit uvěznění nevinného člověka. Nemáme ani žádný „nástroj“, kterým bychom donutili pány akademiky stoupnout si se senem na budějovickém náměstí a nechat je mezi zelináři a trhovci vyvolávat: „Seno, kupte si seno. Kilo za dvacet korun!“ Pouze si dovolím fabulovat, že pokud by toto seno bylo jediným zdrojem obživy autora odborné expertízy z Katedry genetiky, šlechtění a výživy zvířat Zemědělské fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, pak by také tvořilo hlavní součást jeho dietetického talíře pro zimu 2007/8.

My ovšem sledujeme tento případ z jiného důvodu – jak vzniká klíč, podle kterého se rozdělují miliardy zemědělských dotací (a který má v tuto chvíli tragické následky pro jednu zemědělskou rodinu). Ještě naposledy jsme čísla prohlíželi a hledali vnitřní logiku všech čtyř odhadů. Kromě nejasných vstupů (čí je ta louka, byla tam ta tráva, kde všude mohly být ty krávy, žraly ještě něco jiného...) a přes renonc s desetinnou čárkou nám stále nešlo na rozum, kde vzali akademici z Jihočeské univerzity náklad 10–15 000 korun za sklizeň trávy z jednoho hektaru louky? Pak nám to došlo: Tohle nejsou ani nemohou být reálné náklady, to jsou... dotace. Dotace na sklizeň sena, které nás stojí ročně 2 a půl miliardy korun a které u nás nazýváme ekologické zemědělství.

Je skutečně EAFRD investiční program?

Když jsem se studit začínala, začala jsem právě kvůli „trávě“. Jako bývalá marketingová ředitelka Tesco jsem vstávala a lehala s tabulkami. 11 mld., kterými disponuje MZe, byl roční rozpočet na „bypry“, „obchodáky“ dělaly dvojnásobek. Pro ilustraci: jen bývalý Máj na Národní třídě „otočí“ ročně 1 miliardou, takových budov má Tesco v Čechách a na Slovensku 20. Přesto byli Angličani schopni uhlídat každou korunu. Return of investment byl sém, který dennodenně každému zaměstnanci opakoval otázky: jak vznikají tvoje náklady a co je tvoří, a jaká je jejich návratnost a co ji tvoří? Znovu si připomeňme větu MZe z bodových kritérií na získání dotací na zpracování: EAFRD je investiční program.

Pamatuji si, když jsem poprvé otevřela tlustý šanon Programu rozvoje venkova, jak se mi zatočila hlava. Veškerá

práce na Programu byla ministerstvem zadaná externím agenturám a ústavům, a zadání znělo tak, že musí projít „Bruselem“ a podmínkami společné zemědělské politiky.

MZe seřadilo výstupy jednotlivých dodavatelů za sebou do desek, aniž by je zredigovalo. Tak se mnohé údaje duplikují (několikrát se opakují stejné SWAT analýzy, několikrát čteme o orné půdě a spodních vodách – dokonce stejnou větu...), jiné – bohužel podstatné údaje – chybí zcela.

Prakticky neznáme situaci, z které vycházíme, vlastně nechceme ji znát, nepovažujeme ji za znepokojující. Jako východisko jsme přistoupili na značně neuspokojivý stav současného zemědělství, který neanalyzujeme ani nekomentujeme a takto ani nechceme změnit, jen jej rozvíjíme a roubujeme na něj „to nejhorší z Evropy“: kvóty a byrokracii, před kterou jsme se nemuseli sklánět zdaleka tak hluboko, a místy si ji přímo vymýšlíme. Rozvoj venkova budujeme odzadu – metodou softwarových kontrol a školením státní byrokracie. A především: neposloucháme hlasy zemědělců.

Konkrétněji: SWAT analýzy jsou práce na úrovni maturationa, z nichž ve stejném stylu vychází rozdělení subvencí do tří os – pilířů, kdy jedna osa hovoří o tom, že je třeba vydělávat, druhá o tom, že je třeba utrácet, a třetí o tom, že je dobré to nějak splácet dohromady.

V ještě větším detailu se nedozvíme, to, co se vzpříčilo v posunu venkova kupředu, např: kolik půdy zůstalo v rukou přejmenovaných státních statků a JZD, kolik půdy snadno a levně získali novodobí obchodníci s dotacemi na plochu, jaký je poměr výplaty na plochu a kolik se skutečně investuje, jaká byla návratnost zemědělských dotací z předchozích programů, jako byly HRDP a SAPARD, jak tyto programy komentují zemědělci, jaké jsou finanční toky dotací především u jejich největších konzumentů, a to v přepočtu na počet pracovních sil, produkce a odbytu, v ještě větším detailu chybí např. metody umělého navyšování základního jmění podniků, které používají velkostatky k tomu, aby udržely v tajnosti, že 95 % jejich příjmů tvoří dotace, atd. atd.

Z Programu rozvoje venkova se nedozvíme čísla obratu domácí a zahraniční produkce potravin v obchodních sítích, to znamená, že neznáme ani poptávku, necháváme se otrocky řídit kvótami a výplatami dotací těm, kteří si je „vyřvou“. Neznáme náklady na produkci jedné jednotky od každé komodity, neznáme její umístění na trhu, nevíme, jak si pro domácí produkci uchránit vlastní trh.

Nejsou zmíněny podivné praktiky zámožského dovozu osiv, kterými se zpětně platí loňské sklizně farmářů a které umožňují velké marže nákupcím, těsně spjatým s agrární lobby. Nedozvíme se nic o skandálech s biopalivy, nedočteme se o stálých výměnách ministrů, nevíme vlastně vůbec nic o tom, kdo a odkud řídí české zemědělství.

Statistiky jsou nepřesné nebo zavádějící, východiska jsou politická, ekonomické teorie postkolchozně-socialistické, sociální aspekt a „site research“ regionálních specifík chybí zcela, modelové situace nejsou přiloženy žádné, metodika nikde.

Program rozvoje venkova dále naprosto přehlíží údaje o tom, že lidé pracující na rodinných zemědělských farmách jsou extrémně přetížení a odráží se to na jejich zdravotním stavu, že farmaření je zatížené administrativou, která brání

matkám v péči o rodinu a farmářům obecně chybí volný čas na regeneraci pracovních sil a kulturní a zájmový rozvoj.

Chybí i analýza motivace práce v zemědělství, program neřeší otázky venkovského alkoholismu, kriminality, nedostupné sezonní pracovní síly, špatné nastavených sociálních a zdravotních dávek, zneužívání sociálního systému, špatné pracovní morálky a nízké produktivity práce, nedozvíme se v něm ani slovo o rozlehlých oblastech českého venkova, kde „zůstali jen ti, kteří neměli šanci se chytit jinde“.

V programu dále zásadně chybí provázanost na další ministerstva – neznáme společný postup a plány MZe a MO, MK, MPSV, MZd, MMR a MZa – známe jen z kontextu vytržené údaje o osách, které se samy o sobě kácí. A samozřejmě: žádná jména, žádné telefony, žádné podpisy. Jen 11 mld. ročně. Z toho 2,5 na „trávu“. Ty proto, že to Evropa chce, protože jsme teď s ní „ekologové“. Jako by zoufalý úředník chtěl říci: kam proboha s těmi penězi?

Pokud chci svá předchozí tvrzení dokázat, musím vás teď chvíli nudit. Ale mnohokrát jsem byla svědkem toho, že občan má důvěru k výstupům z ministerstev, že je považuje za erudované a odborné. Nemůže dělat větší chybu! Ministerstva (a politika jako taková) jsou jen nástroje vyšších mocenských her, kde stejně jako v historii vždy platí, že nejlépe slouží ten, který neví, že slouží.

Dotace na TTP podle MZe

Strategie výplaty dotací na louky a pastviny, to bylo od začátku přetlačování mezi jejich majiteli a MZe. Ve chvíli, kdy nedopadla dobře privatizace zemědělského majetku a ještě hůře dopadla privatizace půdy, PF národní majetek za hubičku rozprodaly ve zmanipulovaných veřejných dražbách těm, kteří na ně měli (viz případ pana Ivana Krátkého, který následuje).

Majitelem zemědělské půdy se rozhodně nestalo venkovské obyvatelstvo. Byli to lidé, kteří prostřednictvím MZe znali informace, které se na venkov dostaly až s dotacemi, a to už zase na venkov nezbyla žádná volná půda. Ta informace, na kterou měl každý vesničan právo, byla, že Evropa, do které vstupujeme, je „zelená“ a že stát bude subvencovat ekologické farmy.

Trávníkáři ve veřejných dražbách vedených Pozemkovými fondy skupili tisíce hektarů především podhorské půdy v ceně korunu padesát za metr, na MZe si na ni předložili požadavky na dotace. Dokázali si zdůvodnit až 15 tisíc za hektar, s kterými operovala Jihočeská univerzita ve výše uvedeném případě. Představte si, že máte těch hektarů tisíc. To jsou čísla, která se slušnému člověku nevejdou do kalkulačky. Když už bylo pozdě a místní obyvatelé začali poukazovat na to, že louku za kapličkou má chlap, který se ve vesnici neukáže ani jednou za rok, MZe podmínilo výplaty dotací na louky existencí zvířat. „Zvíře se vrátí do krajiny a udrží v něm majitele.“ Ovšem majitel, který ročně inkasuje 150 milionů korun, se těžko bude někde ve stáji ohánět vidlemi. Bohatý konzument dotací strčí vidle do ruky Jirkovi z hájovny a ten se jen diví, že má práci jen šest týdnů v roce, když se seká tráva, a zbytek roku sedí doma v chalupě na podpoře a kouká na Ulici.

TTP: čísla, čísla, čísla

Když jsme se začali částkou podpory na travní porosty zabývat, hned na začátku jsme přišli na nesouladný názor na výši ročních nákladů na jednu krávu (dotacím na travu stojí v cestě požadavek vlastnit nějaký dobytek – v ekologickém zemědělství jsou to dvě krávy na pět hektarů). Rozdíly ve výpočtech Výzkumného ústavu chovu skotu v Rapotíně a VÚZE Brno se liší o téměř 25 %: VÚZE uvádí 12 435 Kč a Rapotín 16 632 korun za rok. (*Využití TTP chovem skotu bez tržní produkce mléka, Jan Pozdíšek, ZI 2004, Nákladovost a výnosnost vybraných ekologických produktů, VÚZE Brno 2005*). Takže ještě jsme nezačali, a už se můžeme pít o to, které číslo do mixéru vhodit.

Ekologičtí farmáři, kteří do systému ekologického zemědělství přišli z konvenčního a mají možnost srovnání, poukazují na to, že ani rozdílnost nákladů na přírůstek skotu v konvenčním a ekologickém systému zemědělství není spočítána dobře. Podle jejich zkušeností mezi nimi není zásadní rozdíl. (*VÚZE Brno: Nákladovost a výnosnost vybraných ekoproduktů uvádí 36,40 Kč u konvenčního a 29,22 Kč u ekologického zemědělství.*) Pokud je to pravda (a přešetřením se nikdo dosud nezabýval), následné kalkulace výše dotací na hektar TTP metodou income lost a additional costs (o jaký zisk jsem přišel tím, že jsem ekolog, a o kolik jsem za to stejné více zaplatil na nákladech) mají až čtvrtinovou vůli.

Samotné výpočty dotací TTP se opírají o rakouskou metodiku, která zakládá na nákladech na dobytčí jednotku a jejich násobcích při stanovených koeficientech zatížení DJ na hektar. (DJ je pět set kilo živé váhy, tedy přibližně jedna kráva nebo necelý kůň nebo 7 koz nebo 7 ovcí).

Výše zmíněným způsobem VÚZE Brno došel k výsledku, že dotace na jeden hektar trávy s 0,2 krávy bude 1850 Kč. Kdyby začali na 1250 korunách, byla by to stejná pravda, záleželo jen na tom, kam si pro čísla sáhli. Ale řekněme, že 1850 Kč je částka, která je transparentně dohledatelná minimálně v metodě, jakou jsme se k ní dobrali. Proč se tedy potom do PRV dostal návrh 2650 Kč? Jak k tomu došlo, nám může poskytnout obrázek o tom, jak se můžeme spolehnout na to, že čísla, která jsou nám státem předkládána, jsou autentická.

Ke změně částky 1850 Kč dotace na hektar trvalých travních porostů na 2650 Kč došlo pod nátlakem majitelů farem s TTP*, kdy VÚZE přistoupil na manipulaci výsledku součtem teoreticky povolené výše zatížení – 1,5 DJ/ha s naší skutečností, která je 0,35 DJ/ha, a jejich následnému vydělení s cílem získat jakousi „střední hodnotu zatížení“ a na tu žádat dotace (níže je citován EAFRD, kde je vzorec výpočtu a jeho výsledek popsán).

(*Spoluautorka výpočtů dotací na TTP, která odesílala výpočty z VÚZE v Brně na MZe v Praze, byla v šestém měsíci těhotenství a podle slov jejích kolegů na ni delegace travních lobvistů vytvářela takový tlak (doslova: „stáli nad ní a řvali na ni tak, že se bála, že potratí“), že vzala tužku a koeficient 0,35 přepsala na 0,6 a do Prahy odešlo místo autentických 1850 Kč 2650 Kč na hektar).

Tímto způsobem došlo k „teoretické ztrátě příjmu v ekologickém zemědělství proti konvenčnímu o 0,6 DJ/ha“. Ano, pouze teoretické, protože jak bylo řečeno, v praxi se české ekologické farmy pohybují hluboko pod tímto koeficientem

a důvod, proč tomu tak je, je téma pro samostatnou diskusi. Stručně: majitelé půdy nechtějí zvířata ale dotace. Přes numerickou ekvilibristiku nejde o nic složitého: majitelé tisícihektarových luk a pastvin si na dávkách z výzkumáku vydupali výplaty dotací na neexistující zvířata, přesně jak to známe z Gogolových Mrtvých duší. Nechybělo mnoho a za hektar pastviny s jednou ovci jsme v dotacích zaplatili 4400 Kč, o dvě stě korun více, než na ornou půdu, na kterou stát přispíval v roce 2007 4266 Kč na hektar. Spočítat se dá vše.

(PRV str. 207: *Navrhovaná výše platby na TTP/ha – je 2650 Kč. Východiskem pro výpočet je... rozdíl mezi příspěvků na úhradu fixních nákladů a zisku u ekologické a konvenční produkce skotu je třeba přepočítat na hektar travních porostů pomocí odpovídajícího zatížení, tj. počet DJ/ha travních porostů. K přepočtu byla zvolena hodnota odpovídající průměru mezi skutečným zatížením v ekologickém zemědělství (0,35 DJ/ha travních porostů) a střední hodnotou zatížení stanovená pro tento management (tj. $(0,2 + 1,5)/2 = 0,85$ DJ/ha). Ztráta příjmu je tedy 0,6 DJ/ha – 4413 Kč/DJ.*)

I s 2650 Kč na hektar by 233 000 „ekologických“ hektarů trávy spolkló 618 milionů korun ročně. (Pokud by zůstalo původně navrhovaných 1850 Kč/ha, tak celkem 413 milionů korun ročně, pořád jsou to ohromná čísla – největší, která do EZ plynou). (Skutečnost byla v roce 2007 cca 500 milionů do sekání trávy a 160 milionů do všeho ostatního).

Přesně stejnými metodami pak naši lobbisté k 2650 Kč přiskládali „náklady“ za LFA (nízko výnosné oblasti), agroenvi a další, takže se vyšplhali až na oněch 15 000 za hektar, z kterých vycházeli jihočeští akademici.

Pokud si ještě vzpomenete na bodovou tabulku, konkrétně na bod, který nám říká, že dotace nesmí být na opravu budov, protože EAFRD je investiční program, potom si tento výrok porovnejte s předchozí kapitolou. Pro vaši informaci: „naši“ farmáři – zpracovatelé žádají o 50% nákladů na rozvoj svého faremního zpracování (čím méně žádají, tím více bodů!), nikdo z nich ne o více než o jednorázových 500 000 korun. Přesto z nich většina neuspěje. ZEMÍ a. s. Mičovice ročně inkasuje bez jakýchkoli projektů, tabulek, analýz návratnosti 22 milionů korun ročně (dvacet dva miliony) (ročně).

Takto si za dotační peníze v podhorských oblastech, které u nás tvoří téměř polovinu zemědělské půdy, vydržíme skanzeny komunismu, a lidi, kteří by byli na venkově schopni roztočit kola ekonomiky v zemědělství a kteří tvoří elitu národa, kastrujeme a tlačíme pod zem nesmyslnou administrativou. Není divu, že když pak objedeme hraniční čáru republiky, vypadá to hůř než pět let po válce.

Když půjdeme pozpátku, najdeme zdroj těchto peněz v tlustém šanonu Programu rozvoje venkova, který nám opisuje z evropských procedur alibistické floskule typu: máme moc orné půdy, která nám znečišťuje spodní vody, máme zájem na nezemědělských činnostech, jakými jsou údržba krajiny a jiné perly, které umožnily velmi jednoduchý život lidem, kteří by jej jinde měli velmi složitý.

Realita je demokratizace jednotlivých poznatků

Takže kolik nás nakonec stojí posekaná tráva? Je to její tržní cena? Tedy cena, za kterou ji koupíte nebo prodáte na trhu? Nebo je to vyjádření poptávky trhu po hovězím mase? Nebo je to cena, za kterou vám ji někdo poseká, usuší a sklídí? Nebo je to vyjádření hodnoty, kterou má pro stát údržba krajiny? Nebo je to cena, kterou zaplatíte vy, daňový poplatník, abyste ji posekali?

Je to stejné jako ptát se, kolik stojí vyprání jedné dávky vašeho prádla. Záleží na tom, jakou pračku máte, zda po babičce Kladku, nebo poslední typ Miele – rozdíl v pořizovací ceně je 1000 procent, a když to umíte, na prádle to nepoznáte. Další vír v kalkulacích udělá druh pracího prostředku: zda je to mýdlo s jelenem nebo Ecover. Zda sušíte v sušičce nebo venku na zahradě, zda vaše pračka stojí v koupelně obložené růžovým mramorem nebo v chodbě do garáže atd. atd. Je jasné, že za vyprání košile zaplatíte jinak v hotelu Four Season a jinak v penzionu u Divokého srnce na Šumavě, i když v obou případech vám ji přemáchně smutná Nastasjenka. Rozdíl je jen v marži.

Při výpočtu jakýchkoli dotací nesmíme přehlédnout jejich „individuální pozadí“, v tomto případě: jaký máme traktor, s kterým louky objíždíme, zda linku za dva miliony, nebo starý Zetor po družstvu. Kde ten traktor stojí: zda pod igelitem vedle seníku, nebo ve vytápěné hale. Kolik platíme zaměstnanci, zda jej zaměstnáme jen na sezonu nebo jsme schopni ho živit celý rok, zda načerno, nebo s odvody. Dále pro koho je ta tráva určená – jestli ji skrmí-

me, nebo prodáme, nebo spálíme v peletách, jak oceníme rozdíl v hnojení nebo mechanické likvidaci plevele a bodláčí atd. atd. Ani na jedno číslo neexistuje konsensus, každé se vychyluje podle tlaku skupiny, která s ním sleduje svůj vlastní partikulární zájem.

Na akademickou autoritu výpočtu se spolehnout nemůžeme. Jak jsme viděli výše, z jejích útrob může vyhřeznout naprostý numerický nesmysl. Nesmíme se nechat zahnat do kouta statistikami „středních hodnot“, kdy dojdeme k závěrům typu: „V jedné firmě má manažer plat 100 tisíc a jeho deset podřízených 10 tisíc, takže jejich průměrný plat je 18 tisíc.“ Například v Anglii je běžné, že dotace se počítají individuálně na farmu. Ale podle zcela jiných hodnotových (etických) kritérií.

Nakonec nesmíme ani zapomenout, že i kdybychom došli k sebestřednějšímu výsledku, tak každé číslo má ještě svého silného protihráče, kterým je širší souvislost: chceme naše zemědělce ubytovat v superhotelu první kategorie, nebo v penzionu? Pokud v hotelu, tak máme na to, abychom tam ubytovali všechny zemědělce, nebo jenom některé? Pokud jen některé, tak které a proč a proč ne ty ostatní? A když nemáme na hotel pro zemědělce, tak jak to, že máme na hotel pro ty, kteří se živí tím, že o zemědělcích rozhodují nebo jim poskytují servis nebo je zkoumají? A pokud nakrásně dostaneme do pětihvězdičkového hotelu všechny zemědělce i jejich nákladnou suitu, tak nebude nám vadit, že na školáky prší děravou střechou nebo že nám matky rodí v nemocnici na chodbách? Nebo zda daňoví poplatníci ze svých hypotéčních garsonek nevychýlí svůj barometr spokojenosti s vládou a nevezmou hotelová okna dlažební kostkou?

Realita je demokratizací vnímání, které je založeno na konsensu účastníků. Od toho máme v demokratických systémech povinnost tripartitních jednání. Ovšem kde vlastně měli naši poctiví farmáři možnost uplatnit svůj hlas, tedy kde byla platforma, v které nezapadly jejich podmínky, že výpočty dotací jsou zmanipulované a naopak rozdělování dotací do výroby a bodovací kritéria nejsou nic jiného než buzerace a nehoráznost a následné administrativní a kontrolní postupy státu jsou jediný sériově zapojený kolaps?

Bacha na neziskovky – PRO-BIO, kdysi Svaz ekologických zemědělců

Kde tedy naši farmáři mohou hledat zastání?

MZE má svoje právní oddělení. To si však platíme proto, aby hájilo ministerstvo proti sedlákům.

Právníci a advokáti? Dva a půl tisíce na hodinu. A jen prostudovat stávající právní marasmus jsou desítky hodin. Moje osobní zkušenosti s právníky byly bohužel velmi špatné. Potřebují neustálou asistenci a přes jasný návod, kudy svou obhajobu (obžalobu) směřovat, znamená nadlidské úsilí je donutit udržet směr. Profese, které jsou ovládnuty virtuálními pravidly, mají vždy tendenci dříve či později svou virtualitu následovat, tedy obracet se proti „zmatku života“. Výsledkem je, že neznáme soudní spor sedlák versus stát, který by právníci dokázali dovést k vítěznému konci, zato jsem viděla faktury na desítky až stovky tisíc jejich

honorářů. A české soudy? To je jako české zemědělství nebo česká policie.

Takže zbývají oborové a zájmové organizace. Nejprve je třeba se zorientovat, čí zájmy hájí. Název „neziskovka“ může být mnohdy zcela zavádějící.

Odpor proti travařským dotacím byl od začátku předmětem sporu mezi zakladateli českého ekologického zemědělství, kteří se živí produkcí biopotravin, a novými ekofarmami, které do ekologického systému přišly až s dotacemi. Pod střechou oborového svazu PRO-BIO, který dnes sdružuje asi polovinu ekofarem, se o nich vedla nejedna diskuse. (PRO-BIO a jeho struktura je věnován prostor v kapitole pana Šourka – nyní se držíme distribuce státních peněz podpory zemědělství.)

Bylo to důležité, protože v tripartitních diskusích o hodnotě „trávy“ byli ekologičtí farmáři zastupováni svým oborovým svazem PRO-BIO, který založili první ekologičtí farmáři – zpracovatelé. Ti se však v něm stali ostrůvkem vedle za dotacemi se nahnrvšími trávníkáři. Čí zájmy hájí PRO-BIO? Jako všichni, své vlastní. Příspěvky jeho členů jsou hrazeny z hektaru, ne z bioprodukce. Image ekologickému zemědělství však dělají bioprodukty.

PRO-BIO je na jedné straně živo z vystavované maminkovské bio tváře na biojarmarcích a hezkých letáčcích o měsíci biopotravin, na druhé straně vesele rejžuje z trvařů. Co teď? Když přizná, že ho výrobci – zakladatelé nezajímají, protože jejich poplatky z jejich pár poctivých hektarů jsou pro něj pakatel, co pak budou vystavovat a na co pak budou získávat granty? Nezáviděníhodná situace. (Pro představu: z přibližně 660 milionů dotací do ekozemědělství přijdou na sady, vinice, zeleninu a byliny 42 miliony.)

Celé jaro 2007, kdy na MZe zuřila bitva o zmanipulovaný výsledek travních dotací, v níž se „travaři“ neštíteli taktik hodných rozvědčků STB, vodili na svá nátlaková jednání na MZe představitele PRO-BIO. A ti je ochotně následo-

vali, bez ohledu na to, jakému tlaku byli jeho zakládající členové vystaveni.

Na jaře 2007 trávníkáři svým řevem ničeho nedosáhli: nové vedení MZe (ODS) v březnu 2007 následovalo doporučení zakládajících členů českého ekologického zemědělství a nadhodnocené travní dotace snížilo. I když na to trvaři sedící za ruku s PRO-BIO spustili své: „Lžete, lžete nejméně v deseti bodech“ a „Ještě se uvidíme“, tak tehdy snížených 1950 korun na hektar trávy MZe nezměnilo. Dotace na seno se tak snížily na parametry spočítané VÚZE a opět pro vaši představu: 80 milionů ročně pro jednu jedinou velkou trvařskou farmu skončilo v jiné kolonce. Na jak dlouho? Dokud svým vyhrožováním a rvaním neposunuli desetinnou čárku zase trochu doleva, jak se stalo o půl roku později, kdy klání skončilo plichtou na 89 eur na hektar, což je cca 2250 Kč. Tentokrát byla argumentem vyšší cena obilí. Příště to může být nižší kurs euro, to je jedno.

Co na to PRO-BIO? Na každoroční bioakademii v Lednici již těžko skrývalo nenávisť vůči členům – zakladatelům, kteří na MZe přinesli argumenty pro snížení sazby na hektar travních porostů. Konkrétně do Jarmily Abrlové se zástupci jeho rady pustili zcela bez zakolísání: „Jak jste si to mohli dovolit! Připravili jste nás o peníze, z toho se budete zodpovídat!“

Když Svazu PRO-BIO polovina členů utekla, dílem proto, že není schopno předložit nějaký konzistentní program (viz Připomínky k Vizi ekozemědělství v závěrečné kapitole studie) a dílem proto, že ho nikdo nepotřebuje, PRO-BIO tak přišlo o svůj uměle vytvářený kredit zástupce ekologických zemědělců. Reagovalo předvídavě: přišlo s trikem hodným Lékařské komory – ano, povinné členství. Každý, kdo bude ekolog, bude za to platit. PRO-BIO. Z hektaru. Naštěstí nemá nástroje, jak toho dosáhnout. V každém případě: bacha na neziskovky. Často velmi dovedně maskují další položku ve sloupci transakčních nákladů.

5 PŘIDANÁ HODNOTA ZEMĚDĚLSKÝM PRODUKTŮM? SPÍŠ PŘIDANÁ CENA. TRANSAKČNÍ NÁKLADY

Co to jsou transakční náklady, které ve srovnání s 90. léty 19. století tvořily 3 % a nyní stouply až na 90 %? Je to každá koruna, kterou si vezme kdokoli, kdo se vklíní mezi výrobce a konzumenta: účetní, kontrolaři, veterinář, ministerstva, úředníci, poradce, právník, agentura. Ve Francii spočítali, že až 80 % subvencí spolknou tyto transakce. U nás je to další číslo, které neznáme. Nechceme znát.

Musíme se tedy znovu vydat do terénu:

Příklad: Rodina Šmakalova z ekologické farmy za Benešovem (ekofarma@post.cz) vlastní 450 hektarů pozemků. Mladý Antonín Šmakal má rád rostlinnou výrobu a farmu

by takto rád koncipoval. Protože současný dotační systém (jak jsme popsali výše) však nutí ekologické farmáře do „trávy“ a tudíž do „zvířat“ a protože živočišná výroba představuje technologické náklady stejně jako rostlinná, válčí Šmakalovi na dvou frontách a svou sílu a dotace rozdělují dílem do nákupu seček, traktorů, obrabeček a sil v rostlinné výrobě, dílem do živočišné, tedy stáji, ohradníků, dojíčky... Přestože by Šmakalovi rádi pěstovali bioobilí, hrách atd., které by zase rádi kupovali jejich kolegové ekofarmáři v horách, kteří tam nemají své mléčné krávy, kozy a ovce čím krmit, protože tak vysoko už obilí s takovou výtěžností neroste, musí se do dvou let rozhodnout, jak dál. Takto se ne-

užíví. Ovšem MZe mu svým tápáním mnoho při jeho strategickém rozhodování nepomůže.

Otec se synem pracují 10 hodin denně 7 dní v týdnu a poslední dva roky si nevyplácejí mzdu. Zaměstnanec si dovolit nemohou, protože: „...chápeme, že chce minimálně 15 tisíc měsíčně, i to, že chce být oficiálně zaměstnaný – kvůli hypotékám, splátkám i důchodu, ale potom náklady na jeho mzdu a odvody tvoří 27 tisíc měsíčně a to neodpovídá tomu, jakou hodnotu za tyto peníze vytvoří. Čili chápeme jeho požadavky a náklady na jeho slušný život, ale on si na ně svou práci nevydělá. Respektive vydělá si na sebe a svou rodinu, ale už neužívá „stát“. Produkce farmy, která má potenciál, surovinu i chuť vyrábět mléčné výrobky, drůbež, vejce, uzeniny, vše v biokvalitě a vše, po čem je na trhu hlad, tak stagnuje – jako mnoho jiných. Dotacím pracovní síly v zemědělství se věnuje pasáž Romana Rozsypala.

Nyní k investicím. Většinu budov nutných k provozu farmy vybudoval otec se synem „vlastníma rukama“. Sýpky a stodoly se takto na venkově budují po staletí. Protože objem produkce na jejich farmě stoupá, donutilo je to investovat na jedné straně do toho, co chtějí, a to je další zpracování obilí, konkrétně ekologický mlýn na biomouku, a na druhé straně do stavby nových stodol na seno pro zvířata. Jak tyto dvě investice proběhnou? Jak bylo řečeno výše, ekologičtí farmáři – zpracovatelé si „zasloužili“ své body v dotačních programech na zpracování biopotravin. Tyto body však přinesly administrativní zátěž, která pohltila tuto „výhodu“.

Chceš stavět stodolu? Zaplat!

Po přečtení podmínek pro získání dotací pan Šmakal zjistil, že na budování základního atributu farmy, kterým je stodola, v novém dotačním systému pamatováno není. Jako bychom už automaticky pracovali s tím, že seno se roluje do balíků a šetří práci se skládáním do stodoly, protože jsme už dávno zapoměli, co je vazná stáj a dobytek pod střechou. Zatímco paní Ondřejíková formulovala rekonstrukci hospodářských budov jako jízďárnu, Šmakalovi se svými tunami obilí dotačními podmínkami vyhovět nedokázali. Nezbyvá než postavit stodolu sami a ze svého.

Konstrukce, stavební postup a technologie se nezměnily od dob Marie Terezie. Co se však změnilo, jsou podmínky k výstavbě. Stavební úřad v Benešově nedovolí tátovi se synem postavit stodolu dříve, než na ni přinesou projekt, který ponese razítko architekta opět s razítkem. Toto razítko stojí Šmakalovy 75 000 korun. Rodina, kde lidé, kteří pracují bez oddychu a bez výplaty několik let, je donucena zaplatit 75 000 korun projektantské agentuře za tři dny práce na projektu, který později ani neupotřebí, protože stodolu postaví tak, jak stavěli ty předchozí.

Chceš mlít obilí? Zaplat!

Dotační žádosti v podobě, v jaké opouštějí MZe, není možné přečíst, pochopit a zpracovat za méně než 10 dní čistého pracovního času. Ovšem 10 dní se může rádně natáhnout. Protože zeptat se farmáři ve svém regionu nemají koho (centrálně se žádosti odevzdávají na sedmi pobočkách

SZIF a tam mívají jiný názor, než na regionálních zemědělských agenturách) a vystavují se logickému riziku, že práci, kterou dělají poprvé v životě, neodvedou stoprocentně tak, jak si MZe vyložilo. Jsou tedy ve dvou ohnících. Kde vzít 10 dní času uprostřed sklizně či setí (termín odevzdání žádosti: 26. listopadu) a jak se vyhnout riziku, že těchto 10 dní přijde vniveč pro jednu přehozenou kolonku. Jak jsme psali výše, farmáři jezdí na SZIF třikrát až dvanáctkrát s jednou žádostí, už jen tyto cesty jsou další tři ztracené dny, navíc na farmě, kde není zaměstnanec, který by je v jejich nepřítomnosti zastal, a farmáři sami nevědí celé roky, co to je týden dovolené u moře.

Protože úředníci, kteří vydávají tato nařízení, nemají v programu EAFRD zahrnutý žádný rozbor pracovního vytížení (rodinných) farmářů, pracují s jejich časem tak, jako to dělá vláda na Ukrajině, jako by to byla veličina, která se snaší na lidi z nebe, není ani placená, ani zdaněná a je možné s ní plýtvat stejně jako s daněmi (evropských) občanů.

Na tuto chvíli zde číhají naši „odborní konzultanti“. Zbudování mlýna má dvě části. Stavební a technologickou. Od stavby upustil pan Šmakal rovnou (už jen náklady do projektů by odčerpaly jednu čtvrtinu investice technologií). Navíc by pro tuto stavbu bylo zapotřebí stavebního a kolaudačního řízení a to by celý proces tak zahltilo manažerováním razítek úřadů, že na stavbu od samého začátku rezignoval. Žádost podává pouze pro technologie – tedy strojní vybavení mlýna.

K žádosti o technologické vybavení: Mladý pan Šmakal vystudoval Vysokou školu zemědělskou a tři semestry Právnické fakulty. Žádost si prohlédl a odhadl, že by prvních pět dní spotřeboval na její studium a potom na vyplňování tabulek o tom, proč farma, která má 440 hektarů a 10 let pobírá dotace na produkci obilí (které jsou evidovány, stejně jako existují výkazy o tom, jaký druh obilí pěstuje a v jakém objemu), potřebuje mlýn. Dalších pět dní by strávil obíháním výrobců technologií a sestavováním tabulek o tom, co to je mlýn, jak vypadá, z čeho se skládá, co dělá a co s ním bude dělat pan Šmakal. Pokud by všechno dal dohromady v předpokládaném termínu, v poslední fázi by se vydal do rukou „Hradce“ a jejich „no to nevíme, pane Šmakale, jestli si sáhnete“ a „tady nemáte jedno razítko z katastru“.

Pan Šmakal se znovu podíval na seznam, čím ho MZe úkoluje, potom na pole a do chlíva a vydal se do Benešova vyhledat agenturu, která za něj těch 10 dní nad žádostí o dotace vysedí, aby on mohl jezdit po poli a dojit krávy. Pokud s hlubokým povzdechem pan Šmakal přistoupil na absurditu těchto dotazů, přistoupil tak na hru, která už tak nevinna není.

Zemědělství, nebo nová forma nevolnictví?

Nejmenovaný člověk si otevře v Benešově na náměstí kancelář, která si na dveře vyvěsí cedulku Poradenská firma. Je to shodou okolností člověk, který až dosud pracoval ve státní správě. Má tedy přímou linku na klubko regionálních úřadů a svým klientům, v tomto případě farmáři panu Šmakalovi, jako vějíčkou mává pod nosem razítky, která

umí získat. Za peníze. Vlastně koupit. A pak má čas. Spoustu času. Čím více tabulek vytiskne a čím více projekt zaneše informačním odpadem, tím bude tlustší a pochopitelně dražší.

V případě pana Šmakala vzala agentura do rukou tabulku klasifikačních bodů a pronesla mefistotelské: „25 000 korun“. Pan Šmakal naposledy přejede očima kolonky, pak se ohlédne z okna vypolstrované kanceláře směrem k farmě a... podepíše. Usměvavý a odpočínutý poradce shrábne smlouvu a utrousí: „a deset procent z dotace“. To aby mu nebylo v kanceláři smutno a mohl do ní postavit stůl pro svého švagra. A pak poradí sousedovi: „Hele, na dotace je třeba stavební rozhodnutí a na to je třeba projekt. Umíš nakreslit stodolu? Tak si řekni 75 tisíc“.

Takže z hodnoty řekněme 300 tisíc dotace, už máme 55 tisíc v luftu, to je plných 20 %. Dvacet procent z 11 miliard ročního rozpočtu PRV jsou 2,3 miliardy. Přibližně. V tomhle čísle se rozhodně nemůžete splést a nemusíte se bát, že byste našli nějakého erudovaného oponenta vybaveného excelovými tabulkami s transakčními náklady dotací na rozvoj venkova. O taková čísla u nás není politický zájem a nejsou ani lidé, kteří by to uměli spočítat, protože to vyžaduje mnohovrstevnou práci v terénu, což nikdo u nás neumí, nechce ji dělat, a i kdyby to uměl a chtěl, tak není vybaven potřebnými pravomocemi a nesmí lézt přes plůtek ostatním. Přestože na centrále MZe

sedí 400 lidí, v regionech další stovky, navíc platíme výzkumné ústavy a poradce, tak údaje o tom, kolik se skutečně z dotací dostane na místo určení, chybí. Jenom si k těm 2,3 miliardám připište jejich mzdy a jste na dvojnásobku. Položíme-li si otázku, koho ze svých daní na zemědělství dotujeme, tak ať je to číslo jakékoli, můžeme si být jisti, že pan Šmakal a jeho mlýn to rozhodně nejsou.

Pan Šmakal se svými 55 ztracenými tisíci v naší velké hře nezaujme. Je to příliš malá ryba, aby se jím někdo zabýval. Daleko větší úniky peněz, na které upozorňujeme MZe a žádáme o přešetření NKU, probíhají v dotacích na plochu a na velké investice typu bioplynáren a biopaliv. Už dávno není žádné tajemství, že velcí hráči, kteří sedí blízko koláče s dotacemi, mají dnes desítky firem, kudy se dotace kutálejí úplně mimo republiku.

V těchto číslech jsou diskuse o panu Šmakalovi z Benešova a jeho roční mzdě, která skončila v soukolí administrativy, opravdu marginální. Stroj se zahltl hned u zdroje a v Benešově už je to jen fraška. Ovšem s předvídatelnými důsledky. Mladší bratr pana Šmakala, který vyrůstá na farmě, už je rodinou přísně veden studovat obor mimo zemědělství. S prodělanými penězi projídáme i svoji budoucnost.

Jak jsme viděli výše, i Abrlovi nakonec rezignovali na výše popsanou ruletu a pod časovým ultimátem místního úřadu si požádali o úvěr.

6 ZÁVĚR

Znovu se zeptejme na názor farmářů. Podle Abrlových je třeba v první řadě dotace do 3 milionů uvolnit s minimální administrativní zátěží. Rodinný farmář nemá čas běhat po úřadech, které navíc nevědí, co chtějí, a že to, co chtějí, vůbec chtít nemusejí.

Dále upozorňují na stále se opakující vzorec: peníze, které uvolní stát na vybudování zpracovny nestačí (stejně jako bankovní úvěry nepokryjí náklady na stavbu, do kterých stát zasahuje svými požadavky). Farmář zůstane v půlce stavby s vyčerpanou dotací, úvěrem, který musí začít splácet, a nemá na to dokončit výrobu tak, aby vůbec mohl začít. Dotační peníze jsou od samého začátku špatně rozděleny – udržují nefunkční podniky na úkor budování prosperujících konceptů.

S tím souvisí i další názor Abrlových, že za těchto okolností je třeba upustit od výběrových řízení. Mimo nadhodnocení investičních nákladů chce farmář sám rozhodovat o tom, komu dá práci, protože i takový faktor má vliv na jeho budoucí odbyt a místní vztahy. Stát navíc výběrová řízení často neumí zmanažerovat (viz příklad konkursu na novou kontrolní organizaci zmíněný v případě pana Šourka, nebo konkursu na stavební firmu v projektu pana Pulíčka). Fakt, že pokud farmář vybere místní firmu, která se ukáže o 5 % dražší než přespolní, může ovlivnit výplatu dotace, je podle Abrlových jeden z mnoha typických příkladů zásahů do procesu, kterému „stát“ nerozumí.

Termíny požadované ministerstvem neodpovídají tempu výkonu státní správy. Např. do titulu Mladý zemědělec se dostala podmínka získání subvence, která říká, že začínající farmář nesmí mít živnostenský list starší 18 měsíců. Jak Abrlovi poznali na vlastní kůži, za 18 měsíců v Pavlově nevyřídili ani stavební povolení, natož restituci nebo nákup půdy, ke které živnost potřebují. (Stavební řízení konkrétně na jejich halu obec protáhla již na 13 let, prodej 56 metrů čtverečních dvorku Pozemkový úřad administroval dva roky, nápravu vlastní chyby řeší SZIF 8 měsíců etc. etc.)

Subvenční programy nedělají odborníci a farmáři nemají politickou ani praktickou sílu prosadit do nich své komentáře, tak aby nebyly jen jakýmsi hlášením pro EU nebo vývěskou na internetových stránkách MZe.

Jako hlavní příčinu problémů v zemědělském podnikání vidí Abrlovi vměšování státu do snahy iniciativních občanů se uživit a podnikat. Důsledkem toho je na venkově rostoucí nezaměstnanost. Díky nezaměstnanosti pak v obcích žijí skupiny lidí, kteří nemajíc co na práci, tak udávají a škodí těm, kteří pracují.

Co Abrlovy nejvíce poškodilo, byl stále utajovaný fakt, že regionální struktury nemají jasné metodiky svých úředních výkonů, nezvládnou ani tak základní krok, jako je stavební řízení, převod půdy nebo metodika státní podpory farmy.

Úředníci nejsou vedeni k tomu, aby na sebe brali osobní rozhodnutí a postupují tak, aby práci a zodpovědnost za její

výsledek přenesli mimo sebe, v tomto případě na ziskový sektor. Celkově z patnáctileté zkušenosti v podnikání Abrlovi dokládají, že státní úřady pracují alibisticky, pomalu a špatně.

Malí a velcí – poděkování

Ekologické zemědělství v Čechách má své kořeny v politickém disentu. Kolektivizace, chemie, destruktivní zásahy v krajině, zneužívání zvířat, lajdácká práce, příkrádání, nekvalitní potraviny – atributy, kterými zaměřila venkov kolektivizace – byly pro mnohé začínající ekofarmáře motivem vydat se ekologickou cestou a ukázat, že to jde jinak. Jejich motivace a síla vycházela především a hlavně z odlišných názorových paradigmat: teprve dlouhodobá poctivá práce přináší výsledek, člověk nevítež nad přírodou, zemi, na které žijeme, můžeme důvěřovat, můžeme se jeden na druhého spolehnout, řádu světa nelze vládnout, jen mu porozumět, člověk, který něco zná, může jít životem vzpřímen.

Uprostřed téměř 1400 ekologických farem, z nichž je 85 % „trávníkářů“, tvoří tito zakladatelé ostrůvek, stejně jako kdysi uprostřed socialistického zemědělství. Jejich zastupující svaz PRO-BIO, který v devadesátých letech vybudovali, přeběhl na stranu těch, kteří jej hojně vyživují ze svých příspěvků, jež se platí z hektaru. Rozorané meze mu na poplatcích vynášejí víc než malé rodinné farmy, jako jsou Abrlovi. „Naši“ zpracovatelé jsou uprostřed evropského dotovaného zemědělství zase na obtíž „chlapáky“ z novodobých kolchozů, kteří si plácají po zádech s „chlapáky“ z ministerstev. Ovšem kdo je tu větší a kdo je menší?

Myšlenky, kterým tito farmáři obětovali svůj život a které jsou vykoupené jejich zdravím, potem, mozoly a slzami, svou cenu desetinasobně zhodnotily. Příroda není demokratická, je aristokratická. Jejich slovo má váhu deseti slov prázdných politických projevů, jejich zkušenosti mají větší cenu než stovky stran předtištěných formulářů, jejich názor má váhu desítek soudních výroků. Jejich práce a zkušenosti

jsou kryté zlatem. A to je skutečný společenský výnos jejich ekologických polí, vinic, sadů a pastvin. Ukazují nám, jak slušně žít. Vydělat na živobytí své a svých dětí spolu s dětmi a bez toho, aby lovili v kapsách jiných, bez toho, aby svou činností poškozovali nebo spotřebovávali. Své prostředí opustí ve stavu, v jakém je převzali, a předají je dětem, které neopustili.

Epilog

V lednu 2008 Abrlovi vyhráli tendr na „VIP víno“. Zahraniční návštěvníci hlavního města obdrží balíček bio-produktů s překladem této zprávy. Jeho součástí bude i červené biovíno z farmy Abrlových – se štítkem VIP na etiketě. Projekt podporují zahraniční ambasády, významné pražské hotely a restaurace, kluby spotřebitelů. 20. ledna 2008 se Abrlovi vrátili z týdenní dovolené z Lázní Podhájská.

Doma je čekalo v nevyřízené poště další překvapení: Česká zemědělská a potravinářská inspekce v Brně provedla mimořádnou kontrolu jejich vína z roku 2005 a její závěry jsou následující: Komise shledala, že jejich biovíno nemá typickou chuť a vůni a Abrlovi tedy v roce 2005/6 uvedli na trh produkt, který neodpovídá jakostním požadavkům. Česká zemědělská inspekce s nimi zahajuje správní řízení a hrozí jim pokutou až 5 milionů korun. Výrok „komise“ ČZPI, v které z pěti členů její předseda má tři hlasy, okamžitě napadl šéf českých someliérů, sdružení spotřebitelů a právník. Při dotazování na průběh inspekce vyšlo najevo, že všechny laboratorní zkoušky, sensorika, mikrobiální procesy, genetický původ, magnetická rezonance i síra byly v normě, jednalo se o smyslové hodnocení. Ve svém odvolání pan Abrle uvedl, že sklizeň z roku 2005 byla kompletně prodaná bez jediné stížnosti ze strany zákazníka a že technologie zpracování biovína je diametrálně odlišná od konvenční a netypická chuť a vůně je jeho obchodní značka. Když budou mít na ČZPI dobrou náladu, spraví to tisíčovka pokuty.

Lužické hory – oběť „ekologického zemědělství“

Vepři, krávy, mléko, obilí. Tím vším prošel Ivan Krátký za posledních 17 let. Stejně jako jiní sedláci věří, že budoucnost zemědělství je ve faremním zpracování. Jinak nad svou investicí nemá kontrolu. Možnost vyrábět potraviny z faremních surovin však u nás již 17 let nedostal.

milk

- Farmář* .....> **Ivan Krátký**
- Kontakt* .....> r.kratky@atlas.cz
- Kvalifikace* .....> SZTŠ – agronom a zootechnik
- Místo podnikání* .....> Lindava u Cvikova
- Předmět podnikání* .....> 1991 chov prasat, 1993 skot s tržní produkcí mléka, nyní obilí, řepka, tráva
- Majetek* .....> 346 hektarů (130 ha vlastních) – 174 TTP a 172 orné půdy, pronájem hospodářských budov
- Způsob nabytí majetku* .....> rodinný majetek a privatizační projekt
- Zahájení podnikání* .....> 1991
- Zdroje financování* .....> rodinný majetek
- Zaměstnanci* .....> dva synové, vnuk, 1 zaměstnanec
- Produkce farmy* .....> 400 tun obilí, 150 tun řepky, 700 tun sena, 30–40 kusů masného skotu + 150 prasat
- Potenciál* .....> získat do vlastnictví nájemní pozemky – od restituentů 183 hektarů, státní půdy 60 hektarů. Když se změni předpisy, které na farmě žádají dvě šatny pro zaměstnance, 2 WC, kulaté rohy, bezdotykové baterie, sklady čisticích prostředků... farma může zpracovávat. Maso z prasat i hovězí, mléko – umí dělat tvrdé sýry. Je však třeba zpřístupnit vstupní investice
- Současné plány* .....> utlumení výroby, udržovat krajinu
- Státní příspěvek na rozvoj podniku* .....> do roku 2004 nic, v roce 2004 505 tisíc (operační program 1.1) na nákup linky na sklizeň píce. Tato částka nepokryla ani úroky úvěru České spořitelně, které činily 635 tisíc. Plošné dotace na půdu (agroenvi a orná)
- Státní příspěvek na adaptaci pracovních podmínek EU* .....> 0
- Státní příspěvek na nákup půdy* .....> 0
- Příspěvek na opravy či stavby budov* .....> 0
- Příspěvek na technologie a zpracování* .....> 0
- Příspěvek na stroje a mechanizaci* .....> 505 tisíc
- Podíl dotací na investici do podniku* .....> 2%
- Podíl dotací na obratu podniku* .....> 50%

Hlavní brzda rozvoje podniku .....> 1. Stále rostoucí vstupy. Energie, nafta, technologie dosáhly stropu. Dodavatelé chemie ale opět zdražili o 40%, ceny zem. produktů jsou však stejné.

2. Pracovní síla – v obci je sklářský průmysl a stavební firmy, z kterých si zaměstnanci přinesou i 20 000 čistého. Stejný plat na farmě znamená 42 000 mzdového nákladu. Protože to je pro farmu nedosažitelné, je průměrný plat v zemědělství 11 tisíc, 14–15 tisíc je strop. Ten ale zaměstnance na farmu nepřitáhne

3. Špatná zemědělská politika státu. Stát nedokáže distribuovat peníze tam, kde je to efektivní. Pomalá administrativa, nedomyšlené podpůrné programy

4. Půda – prodej státní půdy probíhá tak, že poškozují hospodařící místní zemědělce

Členství v oborových organizacích .....> zakládající člen Marginálních oblastí, vystoupil ve chvíli, kdy viděl, že 65% hlasů má skupina, která prosazuje jediný model zemědělství – rančerství (viz dále). Pasivní člen místní Agrární komory, kterou stejně jako Marginální oblasti ovládají Spojené farmy.

Důvěra v politickou reprezentaci .....> volí ODS, dokonce se hádá s místními komunisty, ale jeho důvěra je minimální

Důvěra v poradenské a oborové organizace .....> Agrární komoře nedůvěřuje, zastupuje dvě protistrany: zemědělce prvovýrobce a zpracovatele. Ti mají protichůdné zájmy a nelze je sloučit pod jednu zájmovou organizaci. Regionální agentury 20%, poradenské firmy 20%

Důvěra v média .....> důvěřuje pouze některým pořadům a autorům (Steigerwald, Komárek, Bendová, Pečinka)

Důvěra ve výzkumné ústavy a odborné poradce .....> 20%

Zapojení do veřejného života .....> nejprve on, potom syn (členové osadního zastupitelstva)

Přínos pro obec .....> daně, odbornost, tradiční výroba, služby – protahují místní komunikace, pracovní místa

Pracovní doba .....> 12 hodin, zaměstnanec 6 hodin 26 dní v měsíci

Poslední dovolená .....> od roku 1990 jede poprvé na dovolenou letos (2007)

1 PŮVODNÍ PLÁNY BUDOVÁNÍ FARMY

Vepřín aneb jak začít bez půdy

Pan Krátký vzpomíná na začátky svého podnikání: „Začali jsme hospodařit v roce 1991, to se začínalo bez půdy, půda se prodávala zájemcům k hospodaření až v roce 1993. Mohli jsme začít jen s tím, co jsme měli, a to byla chalupa, stodola a kůlna. Právě do kůlny a stodoly jsme umístili 160 prasat. Naše původní představa byla, že budeme mít vlastní porážku a maso budeme prodávat buď do velkoobchodů, nebo ze dvora a doma budeme zpracovávat klobásy. Ale v té době nebylo v obci k dispozici žádné zázemí, takže jsme maso vozili na jatka do České Lípy. Jediná budova v okolí, kde by se takový záměr dal zrealizovat, neměla čističku odpadních vod, kterou hygiena a veterináři požadovali. Ta by stála 1–1,5 milionu.“

Čas jsou peníze

„Zjišťoval jsem možnost operačního programu, půjčku u banky a nebo peníze z restituovaného majetku, abychom čističku mohli zainvestovat. Restituce byly nedobytné, banka chtěla vidět nějaká čísla, která ale začínající farmář nemohl mít. Při operačních programech jsem narazil, jako ostatně všichni, na to, že bych musel mít peníze dopředu. A pokud bych je měl, tak bych pak trnul, zda úřady nepřijdou při kolaudaci s novými požadavky nebo novou vyhláškou, která vznikla v průběhu stavby, a peníze neschválí nebo schválí 10% nákladů.“

Čas, který jsme strávili čekáním na půdu, nás stál stovky tisíc. V roce 1992 stál traktor 186 tisíc, v roce 1996 již 680 tisíc. A stát blokoval prodej půdy do roku 1993 a co bych dělal s traktorem bez půdy? A když jsem měl půdu, kde bych na vesnici v pohraničí vygeneroval 680 tisíc?

Další příklad byl jednoduchý operační program pro linku na sklizeň. Byly to jediné peníze, které jsme od státu dostali. Jenže když jsme šli žádat o dotace, cena byla 1,3 milionu, ale než to SZIF vyřídil, bylo to 1,8 milionu. Nakonec výše dotace pokryla jen úroky u banky, která linku zainvestovala. Ten čas, který státu a úředníkům, které platíme, protéká mezi prsty, si soukromý sektor dovolit investovat nemůže.

V roce 2000 jsme najali areál s budovami od Pozemkového fondu. Objekt jsme získali po předchozím nájemci, který zkrachoval a všechno tam zničil: vytrhal elektřinu, vybil 400 kusů dobytka, ze seníku odnesl vše, co se dalo odvézt, včetně elektromotorů, visela tam jen traverza s budkou. Dnes, když jsme přišli o krávy i o prasata, tak z areálu, který má stavební hodnotu cca 16 mil., potřebujeme jen stodolu na seno a silážní plata.

Ale ani s opravou seníku to není jednoduché. Přestože žádáme o koupi budov na Pozemkovém fondu v České Lípě již dva roky, protože do opravy propadlých střešů jsme už museli nutně investovat, Pozemkový fond stále slibuje, že na majetek vypíše výběrové řízení, ale skutečnost je taková, že se stejně jako o půdu budeme do poslední chvíle bát,

zda nás děravý systém nepřipraví o naši práci a investice. Pokud totiž někdo koupí restituční nárok na zemědělský majetek v hodnotě 1 milion od nějaké reality za 200 tisíc, nebo jej vymění za restituční nárok někde od Slavkova, pak přijde na Pozemkový fond v České Lípě a bude jej chtít uplatnit tady, tak nám hrozí, že ten jim prodá námi pronajaté, spravované a opravované budovy.“

Konec mléka v podhorských pasteveckých oblastech

„V roce 1993 se v sousedních Svitavách uvolnilo 160 hektarů pozemků a byl tam prázdný vazný kravín. V květnu 1993 jsme od statku přebírali stohlavé stádo mléčného dobytka – mléko bylo sice úpadkové, ale úpadkové v té době bylo vše: budovy, technologie, pastvy. Statek lepší kusy na poslední chvíli vyměnil a podstrčil nám ty nejhorší krávy. Přesto jsme začali a postupně za chodu, s původními zaměstnanci Statků jsme dávali chov i kravín dohromady.“

S odbytem mléka do Českolipské mlékárny nebyl problém, problém byl s placením. Ředitel ing. Hošek přišel z liberecké mlékárny, která zkrachovala jako první. Mlékárna v České Lípě opakovala liberecký scénář. Začala tím, že prodlužovala termíny splatnosti na šest až sedm měsíců. Postupně to došlo tak daleko, že jsme u ní měli roční tržby za mléko. Nakonec dluh dělal milion a půl.

Jinam jsme dodávat nemohli – veterináři zavedli předpis, že zemědělské produkty ke zpracování se musejí svázat do nejbližší provozovny. Předpis se později změnil, ale mlékárna v Mladé Boleslavi měla stejné problémy s placením jako liberecká a českolipská.“ (Jedná se o území tří historicky typických podhorských pasteveckých okresů, kde v devadesátých letech existovaly pouze tři mlékárny, další malá varnsdorfská je zmíněna v případě pana Šourka).

„Peníze jsem dostával jen tak, že jsem jel za ředitelem nebo náměstkem do mlékárny, ten mi vystavil papír na 20–30 tisíc. Vycouvat jsem nemohl, protože kdybych přestal dovážet mléko, tak by mlékárna přestala platit úplně. Když jsem jim pohrozil, že odejdu, tak mi řekli: „Dobře, běž jinam, ale tady máš milion korun a s ním se rozluč.“ Protože jak by jim ubývala surovina, z které mohli zpracovávat, tak by se zmenšovala šance, že budou platit. Nám dodavatelům dlužili pak dohromady asi 49 milionů, porazilo to všechny producenty mléka v Lužických horách.“

Moje žena zdědila nějaký majetek po rodičích, kteří měli statek na Vysočině. Její otec byl dlouho ve vězení jako kulak a matka byla přesunuta sem do pohraničí, kde žila se třemi dětmi v jedné místnosti na tehdejší národní výbor tak dlouho, než otce propustili a rodina získala zchátralou chalupu po odsunutých Němcích. A jejich zděděný majetek jsme postupně prodávali a přikrývali jím dluhy tunelované Českolipské mlékárny. Soudili jsme se, ale v okolí není ani jeden farmář, který by jakýkoli soud se státem vyhrál. Papíry od soudu už nemám, měl jsem takový vztek, že jsem je roztrhal.

Milion jsem z mlékárny po pár tisících vytahal, ale zůstalo mi tam asi 540 tisíc – z těch jsem nakonec při konkursu dostal 2800 korun. Ptáček z Deštné přišel o 450 tisíc, Novák z Dubé o 566 tisíc... Naše připojení se k žalobě o konkurs nemělo cenu, protože to na 4 roky usnulo, mlékárna pozvolna chátrala a dnes jsou z ní jiné firmy.“

Obchod, na kterém vydělávají sousedé

„Od roku 2004 převzala mléko firma Alimpex Praha, která platila 7,60 za litr – to byla ovšem smluvní cena, s kterou dělali všechno možné aby ji dostali dolů. Brali vzorky tak dlouho, až něco našli, a srazili cenu na 6,60 nebo na symbolickou cenu 2 koruny za litr jako nestandard. Produkty z našeho mléka však zákazníkům prodávali za plnou cenu.“

Drželi jsme se naděje, že budeme prodávat do Německa, kde Müller platil 9–10 korun za litr. Jenže Alimpex německému Müllerovi prodal část své mléčné kvóty a svázal pro něj a nám platil českou cenu. To trvalo rok a půl. V té době jsme nebyli v Unii a nemohl jsem jako soukromník prodávat do Německa přímo. Takže Alimpex vozil ve velkých dávkách mléko za své ceny na paster do Lípy a pak za německé prodával Müllerovi.

Když už bylo možné prodávat mléko do Německa, tak jsme neměli vlastní expedici, s nikým dohromady jsem se

dát nemohl, protože z čtrnácti tisíc krav na Českolipsku jich zbylo patnáct set, z mlékařů zůstaly Doksy, Brniště a Kravaře. JZD a Statky s mlékem skončily úplně.

My jsme ale úbytek mléka necítili, cena za litr zůstala stejná, protože český trh se otevřel dodávkám mléka z Německa a Francie, minimálně 50–70% poptávky je pokryté zahraničním mlékem. Müller sem prodává zpátky – trvanlivé krabicové mléko chodí z jihočeského mléka, ale jogurty nebo sýry se sem vrací. My do Německa prodáváme surovinu, zatímco oni nám zpátky práci.

Müller v roce 2002 v červenci skutečně začal jezdit, ale naši farmu, která díky předchozímu vývoji zůstala v celé oblasti jako jediná, považoval za výběžkového dodavatele a odmítl nám zaplatit za litr více než 8 korun, což je hranice, kde se produkce nevyplácí. (Za 550 litrů denně je 4800 korun, které pokryjí energii, mzdy, odvody, krmení, dopravu, přípravu, nájmy půdy, ale neobsahují zisk.) V červenci 2004 jsme tak produkci mléka po 11 letech ukončili.“

Kapitola o zemědělské produkci pan Krátký uzavírá slovy: „Zpracování je jediná cesta – finalizovat výrobu. Jakmile produkuje jen surovinu, jsme závislí na tom, kdo to zpracovává, návratnost se prodlužuje a kvalitu zpracování ovlivňuje někdo jiný. Zpracování by navíc přineslo pracovní místa, život v obci, podpořilo by infrastrukturu atd. Ovšem česká politika zemědělství jde jinudy.“

2 „EKOLOGOVÉ“ NA SCÉNĚ

„Koncem devadesátých let v Lužických horách nebyla farma, která by nebyla zadlužená. V té době sem program evropské zemědělské politiky a strategie podpory nepříznivým oblastem přilákal skupiny pražských investorů a spekulantů – právníků a ekonomů – kteří měli přístup k informacím na MZE o politice rozvoje venkova. Ti začali odkupovat dluhy krachujících farem a vytvářet z nich dceřiné společnosti jediného obrovského holdingu – u nás se jmenuje Spojené farmy. Příkladem může být podnik dnešního předsedy Marginálních (eko)oblastí pana Boleslava.“

Vystudovaný zemědělec začal podnikat v JZD Horní Police, které se rozdělilo na tři subjekty a z původních 1800 hektarů Boleslav zprivatizoval 800. Pak přidal další majetek z bývalých Státních statků Nový Bor a Stružnice a začal ve velkém. První tři roky mu pomáhaly přežít velké zásoby zboží, materiálu, náhradních dílů a hnojiva z centrálních skladů. Pak začal prodávat dobytek, kterého v té době tady všude byly plné stáje, takže cena na jatkách byla špatná a šla pořád dolů, takže prodával nevýhodně. To zase na chvíli pomohlo, ale za čas už měl dobytek málo a neměl co prodat. No a v té době přišli lidi z Prahy a nabídli mu, aby jim prodal 51% svého majetkového podílu a oni že vložili tyhle peníze do hospodaření. Peníze tady nebyly, nadšení nestačilo, a tak podkapitalizovaní zemědělci na tuto nabídku přistoupili.

Jménem skoupených farmářů pak tito pražští podnikatelé na MZE začali prosazovat dotace do vlastního majetku. Marginální oblasti, LFA a především ekologické zemědělství – to všechno jsou programy hojně podporované Unii. Tak jak rostl jejich majetek, rostl jejich vliv: zdecimovaní místní farmáři, kteří už neměli žádnou důvěru ve státní zemědělskou politiku, dali hlas těm, z jejichž bohatého stolu něco odpadlo i pro ně, a tyto subjekty pak společně ovládly regionální a oborové struktury (Agrární komora, Svaz marginálních oblastí, KEZ, PRO-BIO).“

Exkurze do historie

„Pro pochopení současné situace je třeba drobné exkurze do minulosti,“ pokračuje pan Krátký. „Půda na horách po staletí patřila domkářům. Od doby, kdy Němci osídlili české pohraničí, se parcely táhly většinou v pruzích souběžně za chalupami (kromě například sklářů uvnitř obcí, kteří pozemky nezabírali). Za staletí si sousedé části svých pruhů přeprodávali a pozemková reforma Josefa II. zanesla tyto už značně rozdrobené kousky půdy do katastrální mapy. Současné zařazení do ELPIS přineslo tzv. půdní bloky, které víceméně kopírují původní katastrální mapu (s problémy, které přináší zaměrování GPS – stíny pod lesem vypadnou z bloku orné půdy, oblačno při měření

způsobuje odchylky...). Pohled na mapu, kde jedno pole patří zčásti státu, zčásti restituentovi, zčásti nájemci a zčásti novému vlastníkovi, kopíruje historii života v Sudetech.

V roce 1945 přišli do Sudet bezzemci – kočí, děvččky, námezdní síly – a zabrali majetek po Němcích. Padesát procent z nich do tří let skončilo. Útekli buď zpátky do Nymburka, nebo se posunuli o vesnici dál na další nevyčerpaný příděl, někteří se oběsili, protože zapoměli zasít, tak prodali krávu a pak zjistili, že mají prázdný chlév i kapsu. Došlo tady k tomu, co by se v klasické české vesnici, kde byly grunty, nestalo: noví majitelé sami nabízeli půdu JZD nebo lépe Statkům, které jim garantovaly alespoň mzdy. (Statky měly ze státního rozpočtu plánované úkoly a odváděly obilí a mléko, maso – kontingent jim ale nezajistil mzdy a stát jim převáděl 1,7 koruny na hodinu.)

Co se nepodařilo rozdělit z titulu Benešových dekretů, padlo pod státní správce, a tak vznikly Státní statky – tady v Kunraticích, druhý byl např. v Nové Boru – , které spravovaly tisíce hektarů. Ke Statkům se nalepili ti, kteří nestačili hospodařit, předali do statku poslední nevybitý dobytek a nevyjedené zásoby. Poslední JZD ve Cvikově bylo zrušeno v roce 1966, protože nehospodařilo, a ze všech JZD pod horami se tak staly Statky. A katastrální mapy platily do doby, než přestali hospodařit všichni.

Zákon o půdě z roku 1999 umožnil, že se půda vrátí původním majitelům – u nás majitelům z roku 1945. Dnes se ukazuje, že mnohem lepší by bylo vrátit půdu Němcům, ale na to tehdy nebyla politická nálada.“

Němci, vraťte se domů?

Hlas, který volá, aby se do sudetského pohraničí vrátili Němci, jsem neslyšela u Krátkých poprvé. Nakonec i já sama jsem na toto téma točila reportáž pro pořad Na vlastní oči už v roce 1995. Tehdy v Lužických horách docházelo k masovým porážkám skotu. Ovšem ne každý nový hospodář dobytek posílal na jatka. Noví majitelé zchátralých stájí s dobytkem nechali v létě krávy zabřeznout, aby měli v zimě mléko, ale protože mlékárny neplatily, v zimě jim došlo krmění. Protože březí krávu nelze ze zákona poslat na porážku, ubíjeli je farmáři sami sekerami, mrtvá telata házeli na hnůj a maso se snažili podomně prodat. Někteří z nich, kterým byl podobný akt přece jen proti srsti, sáhly k řešení starému přes 40 let.

Moji prarodiče patřili k novousedlíkům, kteří do Sudet přišli v roce 1945. Děda pracoval na dráze, a protože jsme měli od dob Rakouska-Uherska nejhustší železniční síť ve střední Evropě, která byla tak hustá, že v našem případě vedla i do zapadlých pohraničních obcí Kunratice, Lindava a Cvikov, zpracovaly Československé státní dráhy jako stát-

ní program dosidlování Sudet projekt, v kterém nabízely prázdné chalupy svým zaměstnancům s tím, že na ně budou vlakem, na který mají režijní jízdenky, dojíždět na svátky nebo prázdniny. V Mařenicích u Cvikova tak vznikla celá ulice, jejíž noví obyvatelé byli zaměstnanci ČSD. Z té doby také pochází babiččino vyprávění:

»V létě 1946, kdy jsem trávila prázdniny na chalupě v Mařenicích se svým osmiletým synem a roční dcerou, se ještě občas střídalo. Vzpomínám si, jak jsem jednou v podvečer seděla na zápraží, když přišla stará německá žena a ptala se, kam má jít. Protože jsem měla za to, že patří k těm Němcům, které tady jejich rodiny buď zapomněli, nebo nechali, a protože žena byla nesamostatná, vzala jsem malou dceru do náruče a ženu jsem odvedla na tebejší národní výbor, který byl asi kilometr od naší chalupy. Než jsme se domluvily a zařídily potřebné, padla tma. Při zpáteční cestě jsem dostala strach o synka, který zůstal v chalupě sám. V té chvíli se ve vesnici ozvala střelba. Propadla jsem panice, že žena byla jen záminka jak mě dostat z domu, a s dcerou v náručí jsem se rozběhla přes celou vesnici. Naštěstí se nic nestalo, syn seděl na lavičce před domem a čekal na nás. Proč se střídalo? Němci si chodili pro dobytek ve stájích, a se samopalem v ruce převáděli krávy a koně přes blízké hranice přes Horní Světlu a Luž.«

V devadesátých letech minulého století se historie opakovala. Tentokrát však dobytek přes hranice honili Češi. Čeští farmáři, kterým MZe nebylo schopno vypracovat platformu pro ekonomické přežití (v té době došlo k vytunelování mlékáren a zemědělská politika byla nastavena tak, že neznala rozdíl mezi farmou, která hospodařila v Polabské nížina a farmou ve vylidněných podhorských oblastech), byli nuceni se svého dobytka zbavit. Pokud jim bylo líto jej zabít, honili jej přes hraniční kopce k sousedům do Německa. Stezkami, které zde vyšlapal německý dobytek v roce 1946.

Vím, že v roce 1990 jsme se Němců báli. Na Ještědu se střídalo, i u nás na Krompachu se našel ubodaný Němec na skládce za hospodou. Panika ale postupně opadala. Soused z Oibinu, který si na Hvozdu řeže dřevo do kamen, je vesničanům lidsky bližší než ranař z Prahy, který je chodí jednou ročně zinkasovat. A rozdíl ve strategii evropských programů rozvoje venkova je na obou stranách hranic naprosto zřetelný. Prosperující dříve východoněmecké obce zvou naše vesničany na své slavnosti a otevírání nových podniků a naši tam chodí s otevřenou pusou hrát roli chudých příbuzných. Není divu, že by si raději za sousedy vybrali sedláky, byť německé, než právníky, byť české. Jak se sem dostali? S veřejnými dražbami státní (bývalé sudetské) půdy.“

3 SOUČASNOST? ZMATEK! SLUŠNÝM ŠKODÍ, PODVODNÍKŮM POMÁHÁ

Pan Krátký pokračuje: „V roce 1991 do rozdrobených kousků luk, pastvin, polí a lesů vstoupily restituční nároky, na které uplatňovali nárok především bezzemci, kteří přišli do bývalých Sudet po roce 1945. Ti ani v devadesátých letech neměli zájem (a možnosti) hospodařit a nechali půdu v nájmu buď bývalým státním statkům (přejmenovaným na a.s.), nebo novým zemědělským podnikatelům, někdy se ani nepřihlásili. V držení státu tak zůstalo cca 65 % půdy.“ (Pozn: Celkový objem privatizované státní půdy byl 400 tisíc hektarů, což bylo přibližně 10 % celkového objemu zemědělské půdy u nás. Díky zmíněným faktorům však pobraničí vykazovalo zcela jiné koeficienty a poskytovalo tak zcela jiné příležitosti.)

„Tyto vyřízené a nevyřízené restituční, nové koupě, nájmy a zastavené pozemky vytvořily neucelené držby půdy, kdy o jedno pole se dělí soukromník, nájemce nebo stát. To už je dostatečný zmatek k tomu, aby jej ve svůj prospěch dokázal využít ten, kdo se v něm vyzná. Místní zemědělci to rozhodně nejsou. Bez právníka se farmář v legislativě privatizace půdy nemá šanci zorientovat, zato má vysokou pravděpodobnost, že o všechno přijde.“

Zákony? Už dávno ne. Jejich dodatky

„Zákon č. 95/1999 Sb., o privatizaci zemědělské půdy měl jako každý zákon drobné mezery, díky kterým bylo možné

jeho původní záměr – to znamená umožnit levně získat půdu místním soukromým zemědělcům, fyzickým osobám – šikovně obcházet. A stát, respektive jeho regionální úředníci, na tyto mezery nejen neupozornili a neutěsnil je, ale začali z nich spolu s investory těžit. Z původního znění zákona o privatizaci státní půdy, který měl 7 stran, se stal 14stránkový fascikl plný dodatků, které regionálním pozemkovým fondům umožnily původní záměr zákona zcela opustit.

Např. § 7 (viz právní část studie) umožnil, aby stát prodal kus půdy přímo uprostřed mého pole řepky, protože tak administrativně nejjednodušeji vyhověl požadavku, že hospodář, který pečuje o pronajatou půdu 3 roky, má sice přednostní právo na její koupi, ale pouze ze 70 %. To v původním znění zákona nebylo. Na zbývajících 30 % ve veřejné dražbě vedené výše popsaným způsobem nemám šanci dosáhnout a v praxi to pak znamená, že nový majitel „mé“ třetiny pole, kterou jsem deset let obdělával, musí k izolovanému půdnímu bloku zbudovat přístupové cesty, kterými se zmenší velikost zemědělské plochy, a poté ji zatravní, protože nemá zájem na ní hospodařit, má zájem z ní čerpat dotace. Stát přijde čekáním na výsledek dražby o peníze, které mohl dostat od nájemce hned, mně konkrétně to přinese problémy s novým sousedem, který trůní přímo uvnitř naší řepky.

Další praktický problém vyplývá z nové situace. Zatímco v roce 2003 stát prodával půdu, která byla ladem, při dnešních dražbách už stát vstupuje do držeb těch, kdo na nich hospodaří již 10 let.

Vzhledem k výše řečenému byli farmáři nuceni kupovat nebo pronajímat od restituentů nebo státu cípky půdy roztroušené po malých částech na různých místech, protože nevyřízené restituční nároky nebo nesystematičnost PF nenabízela půdu po logických zemědělských, geografických či bonitních celcích, ale podle administrativních klíčů, které nezohlednily zákony přírody a historického odkazu místa. Dnešní výklad zákona o půdě dovoluje těmto nájemcům vyměnit takto roztržštěnou držbu za jednotlivý půdní celek. Ovšem jenom těm, kteří v tom umějí chodit. U nás je celá řada místních sedláků, kteří takhle naopak přišli o kvalitní a obhospodařovanou půdu ve prospěch nově příchozích investorů, kteří je v dražbách přeplatili.

Pozemkový fond při každé dražbě slibuje, že chce pro nás to nejlepší, ale praxe ukazuje, že je to přesně naopak. Je to právě PF, který má poslední slovo při rozhodování, jaká půda bude určena k prodeji.“

(Pozn.: V jižních Čechách šly nejdříve pozemky s cenou 60 halířů za metr a po třech letech, kdy jejich vlastníci zbohatli na dotacích, stát uvolňuje půdu s bonitou 4 koruny za metr, kterou si dnes mohou dovolit kupovat jen oni.)

„Další podmínka, kterou si spekulanti s půdou prosadili do zákona o půdě, říká, že koupit zemědělskou půdu může jen ten, kdo v daném katastru již minimálně 10 hektarů vlastní. Dodatky k zákonům si novodobní majitelé půdy, kteří velmi levně přišli k našemu majetku, hlídají teritorium, aby mezi ně nemohl proniknout například absolvent suchdolské ČZÚ, který by se na horách rozhodl zbudovat systém rekuperace dešťové vody, vzdělávací marketingové centrum pro rozvoj regionu nebo výrobní specialit z kravského mléka. Dotační tituly, jako je Mladý zemědělec nebo LEADER, se tak u nás stávají kusem bezcenného papíru.“

(Pozn.: Výsledkem cca 80 % dražeb státní půdy v pohraničí jsou tisíce hektarů prázdných pastvin, kde jsou zvířata vykazovaná pouze administrativně, zatímco fyzicky se nacházejí po pás v blátě shromážděná v zimovištích, neobydlené vesnice, kde místní zemědělci nemají šanci se uživit a provozovat zemědělskou činnost, a původní genofond zničený dovozovým artiklem dobytka schopného přežít zimu venku. Půda je v rukou osob se sídlem mimo obec, které do zemědělství přišly zvenčí a ven z něj zase peníze vynášejí. Jak konkrétně přišli místní zemědělci o svá práva a půdu, je možné zjistit rozbořem několika konkrétních veřejných dražeb.)

Veřejné dražby státní půdy, hluboký ponor do kapsy daňového poplatníka

„Přiložené protokoly z veřejných dražeb Pozemkového fondu v České Lípě z května 2005 ukazují, že se jich účastnila stále stejná předem domluvená skupina právníků a ekonomů z Prahy nebo zástupců jejich dceřiných společností. Ti kupovali půdu jako fyzické osoby (*) a předkládali

odstupňované cenové nabídky tak, aby od nejvyšší, která byla až čtyřnásobkem její tržní ceny, padaly po symetrických cenových schodech dolů až k vyvolávací ceně.

Protože Pravidla veřejné soutěže, tak jak je formuluje MZe, nepovažují nejvyšší nabídku za závaznou, postupně po 45 dnech nechávali tito „zájemci“ své nabídky propadnout, až se zastavily těsně nad místní fyzickou osobou. Tímto způsobem ze 100 obchodních soutěží na prodej subvencovaných TTP z května 2006 v rukou pražské skupiny skončilo 98 nabídek (viz právní část studie).

Jasně jsme viděli jejich metody. Jeden člen skupiny má za úkol na internetu sledovat pozemky, které jsou Pozemkovým fondem vyhlášeny do dražby. Udělá si seznam a pak si na každou jednotlivou parcelu sestaví tabulku s odstupňovanými finančními nabídkami. Tyto tabulky rozdává předem domluveným účastníkům dražby z této skupiny. Každý dražebník má svoje číslo a cenu, a tu postupně do dražby navrhuje. Jsou jako zeď, není možné najít skulinku. Podařilo se nám tyto tabulky získat a vyfotit a přinesli jsme je na MZe spolu se seznamem pozemků, o které jsme byli takto připraveni. Česká televize věnovala těmto podvodům velkou plochu v hlavním zpravodajství. Nestalo se vůbec nic. Naopak. Pozemkový fond s požehnáním MZe zrychlil prodej zbytků státní půdy a v létě jsme přišli o celá území kolem Sloupu v Čechách.“

(*) Zákaz prodeje půdy právníckým osobám měl zabránit kumulaci velkých objemů půdy a následně státních peněz subjektům, které by vytlačily místní obyvatelstvo. Z tohoto důvodu je i cena půdy podhodnocená a podmínky splátek zcela pro stát nevýhodné. Ovšem stejný stát pomáhá tento záměr v praxi obházet. Půdu sice koupily fyzické osoby, v našem případě např. právnička se sídlem na Jungmannově náměstí v Praze, nebo další koupě přikryli svým jménem rodinní příslušníci majitelů holdingu, často manželky, v evidenci LPIS však vidíme, že se půda vzápětí nájemní smlouvou dostala pod hlavičku jediného (pražského) holdingu, který takto operuje 16 000 hektary v pásmu od Jablonce nad Nisou po Karlovy Vary. Stejně tak tomu je v okolí Sobotína v Jeseníkách nebo ve Volarech v jižních Čechách. Dotace na tuto půdu se pohybuje v řádech stovek milionů ročně. Většina z nich se venkova ani nedotkne. Místní obyvatelé se na tento legislativní marasmus adaptovali a „zapojili se“ tím, že se v malých skupinkách snaží čelit dražebníkům stejnými metodami. Takto se šíří morální a právní nihilismus: Buďto padneš, nebo se zapojíš. Tímto heslem se řídí celá ekologická obec. A dnes už jsou až na pár našich poctivců hezky zapojeni všichni. Konvenční polnáři ekologům dodávají konvenční zrní pro krávy, protože ekologická orná půda zmizela kvůli travním dotacím. Toto zrní však nikde v papírech ekofarmy nenajdete, protože jako barter bylo prodejci nabídnuto místo v pořadníku dražky. Pan Šourek, který vozí biozrní pro své kravky do Tanvaldu až z Jihlavy od ekozemědělce Sklenáře, nebo z Polska, je donkichotskou postavou ve břehu ekologické zemědělství.

Znovu Ivan Krátký: „Když jsem pak přišel do Prahy 1 za novou majitelkou mnou obhospodařovaného pole a požádal ji, zda by mi je nevyměnila za jiný pozemek, který se nenachází přímo uprostřed mé řepky, odkázala mě na před-

sedu holdingu na Prahu 6. Vydal jsem se za ním. Ten mi jasně sdělil, že vyjednávat o výměně půdy, kterou nabyt kterýkoli člen zmíněné skupiny, mohu vždy pouze s ním, že noví majitelé o ní vůbec nerozhodují. Tehdy se mi podařilo půdu vyměnit, ale u další, kterou jsem už vyměnit nemohl a chtěl jsem ji pronajmout, mi bylo opět striktně řečeno, že holding půdu místním zemědělcům nepronajímá, pouze vyměňuje – metr za metr. Jedno za jaký.“

Český venkov? Ne Ukrajina. Nebo Nepál?

Jak jsme zmínili, toto obcházení zákona, maření dražeb a okrádání venkovských obyvatel se děje za přímé asistence MZe a především Pozemkového fondu, který i v poslední chvíli dokáže ohnout předpisy v neprospěch místních obyvatel drobnými, ale podstatnými ústupky v předpisech: Toto jsou příklady, které jsme spolu s poškozenými farmáři na MZe předložili v červnu 2007:

1. Pozemkový fond Česká Lípa vyloučil sedláka z Kunratic ze soutěže z důvodu, že se zpozdlil s podepsáním kupní smlouvy o jeden den. Farmář však předložil potvrzení od lékaře, a peníze za pozemek již byly včas převedeny na účet PF. Nepomohlo to, o půdu přišel.
2. Stejný PF v České Lípě však členovi výše zmíněné pražské skupiny počkal s podepsáním stejné kupní smlouvy až do doby, kdy sehnal peníze, což bylo více než 10 měsíců (jakkoli byl už u PF zadlužen a zákon neumožňuje nakupovat tomu, kdo státu dluží).
3. Místnímu zemědělci pracovník Pozemkového fondu ČL zavolal, že je na řadě a zda má opravdu o dražený pozemek zájem. Když místní farmář odpověděl, že tento pozemek je pro další existenci jeho hospodářství klíčový, a proto tak nadsadil cenu, zavolal mu druhý den stejný pracovník PF Česká Lípa s omluvou, že se spletl, že pozemek koupil účastník dražby, který byl s nabídkou nad ním. Byl to samozřejmě člen zmíněné předem smlouvené skupiny.
4. Od místních obyvatel PF žádal notářsky ověřené podpisy pod prohlášením, že o pozemek skutečně stojí, od členů skupiny však tyto podpisy nežádal, domlouval se s nimi pouze telefonicky. To mu umožňovalo dát echo členům skupiny o tom, kdo z místních má o pozemky skutečný zájem.
5. Pozemky, které jdou do dražby a jsou pronajaté, musí být v dražbě označeny. PF ČL však nájmy skupiny neoznačil a na přímý dotaz zájemců z řad místních, zda náhodou dražené pozemky nejsou v nájmu, odpovídal záporně. Že to není pravda, se místní dozvěděli až ve chvíli, kdy se stali jejich majiteli a zjistili, že mají nájemníka, který má s PF takovou smlouvu, že se jej hned tak nezboví. (Skupina s pomocí PF spekulovala s možností, že pokud se nikdo v prvním kole dražby nepřihlásí, jde pozemek do dalšího kola za 10% ceny.)
6. V libereckém Pozemkovém fondu se stal případ, kdy farmář zaplatil přímo řediteli PF za pozemek stotisícovou částku, na kterou nedostal doklad, protože „děvčata tady už dnes nejsou“. Přišel jak o peníze, tak o pozemek, který získal opět člen výše zmíněné skupiny.
7. Do veřejných soutěží PF vypisují pozemky těsně před uplynutím tříleté nájemní smlouvy, která umožňuje

přednostní nákup těm, kdo na ni hospodařili, takže místní obyvatelé téměř tři roky hospodaří na půdě pronajaté PF, aby ve chvíli, kdy mají nárok na její koupi, o ni přišli v dražbě.

8. Do 30% pronajaté půdy PF zařazují výhodně pozemky pod vleky nebo na turistických trasách ...).

Přestože je MZe o těchto případech podrobně informováno (viz. zápis z jednání v závěru studie), náprava nenastala. Korupce a provázanost regionální místní správy jsou už téměř oficiální.

Místní obyvatelé poukazují na skutečnost, že zmanipulované veřejné soutěže, podstrčené dluhy či korupce regionální státní správy dělají z venkova džungli, kde panují poměry horší než v padesátých letech.

Stres z průběhu veřejných dražeb vede místní obyvatele obcí k opatřením, která jsou podobná životu na divokém východě a ne ve střední Evropě. Žádosti o koupi léta pronajaté půdy podávají farmáři hodinu před uzavěrkou veřejné soutěže, protože velcí majitelé půdy do poslední chvíle čekají na vývoj situace a jsou schopni změnit své nabídky, stejně tak se snaží místní lidé před Pozemkovým fondem zatajit, zda mají skutečně o pozemky zájem, na vlastní pěst pátrají, zda nejsou pozemky od státu pronajaté... Programy rozvoje venkova, které se snaží tuto situaci ze všech sil zastít, jsou pak výsměchem realitě, v které venkovské obyvatelstvo žije.

LFA a marginální oblasti jako bezedné jámy na dotační peníze

Evropská definice marginálních oblastí nám říká, že tímto termínem vymezujeme a upozorňujeme na demografické, historické, kulturní a geografické handicap obyvatel žijících v zaostalejších regionech. Evropský program rozvoje venkova představuje investice, které mají zajišťovat jejich prosperitu. Historicky tento model nastartovala ve 30. letech Anglie, když její parlament zjistil, že podmínky života zemědělců v okolí Londýna jsou nesrovnatelně jednodušší než podmínky ve Skotsku. Například. My jsme tento model následovali přijetím nové organizace Územně správních celků (NUTS), změnami katastrálních čísel na půdní bloky (LPIS), zařazením regionů do programově strategických celků (marginální oblasti, LFA...).

Jednostranným a účelovým výkladem evropské zemědělské politiky ale v podhorských oblastech myšlenka marginálních oblastí vzala za své. Základní zemědělskou politikou pro tuto rozsáhlá území naší země není nic jiného než platba na hektar neobdělávané půdy. Čili ne čím vyšší produkce, čím více pracovních míst, čím větší obrat nebo čím větší přínos, tím větší dotace, ale čím více půdy. A jak jsme počítali v předchozím případě paní Abrlové, tyto propočty dotací jsou velmi zajímavé. Poprvé v historii vynáší kamenitá půda v horách víc než ornice v Polabské nížině. A dotace, které mají pokrýt náklady na údržbu krajiny a srovnat provozní podmínky produkce v horách a ve vnitrozemí, slouží k nákupu především další a další půdy. A není divu.

Po prvních zkušenostech s podpůrnými programy typu SAPARD, LEADER nebo OSA 1 i farmáři zjistili, že zís-

kat od státu peníze jinak než na plochu, je řešit kvadraturu kruhu. Státní program rozvoje venkova rozdělený do čtyř pilířů (velmi schematicky: 1. konkurenceschopnost – investice do zemědělské produkce, 2. péče o krajinu a ŽP – agroenvironmentální opatření údržby krajiny a ekologické zemědělství formou platby na plochu, 3. diverzifikace zemědělských činností a 4. LEADER – budování venkovských komunit) ve farmářích vzbuzoval důvěru jen v bodě 2 – v platbě na plochu. Na plochu, na které se se zemí nic nedělá. I pan Krátký se zkušeností a plány chovatele vepřů a největšího producenta mléka v okolí chová dnes jen 35 kusů masného skotu a stále zatravňuje. (Obhajoba toho, že to tak chce Unie, selhává srovnáním podmínek v Německu, které dodnes dotuje produkci, v Rakousku, které legislativ-

ně uvolnilo podmínky domácí produkce, ve Francii a Polsku, které dotují pracovní sílu v zemědělství.)

Desítky tisíc hektarů pastvin a luk v pohraničí se stalo efektivní a mnohonásobně návratnou investicí. Navíc snadno dosažitelnou. Stát totiž nechce od kupců půdy peníze hned. Zákon o půdě počítal s tím, že místní zemědělci nemají peníze, a umožňuje splácet půdu 30 let. V praxi však bohužel ne zemědělcům, ale městským investorům a jejich bezradným nohsledům. Kdyby stejné peníze investovali doma ve městě, tak by se udrželi sotva v činžáku na periferii. Pokud stejné peníze investovali do nákupu státem dotované zemědělské půdy, tak si dnes mohou najímat sídla v rezidenčních čtvrtích. Počítejte s nimi.

4 PROČ JE SENO HLAVNÍM PRODUKTEM EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ? NÁKLADY A VÝNOSY INVESTIC DO PŮDY

Metr málo výnosné půdy v podhorských oblastech stojí od 60 haléřů do 4 korun. Není tedy třeba vlastnit mnoho peněz k tomu, aby bylo možné získat hodně půdy a následně mnoho státních subvencí. Návratnost investice do hektaru půdy je 1–5 let s tím, že tento hektar pak po zbytek života vynáší čistý zisk od 3 do 10 tisíc korun ročně. Jak? Většina pastvin pro masný skot je zde jednosečná, třikrát ročně sekají „mlékaři“, kteří zde však, jak jsme viděli, skončili. Čísla jednotlivých dotačních titulů se zde sčítají, takže dotace za: horské oblasti, LFA, TTP a agroenvi případně ekologické zemědělství nebo chráněné oblasti vychází až 12 000 za hektar. Náklady jsou následující:

K posekání hektaru trávy je třeba cca 4 litrů nafty (130 Kč) a hodinu mzdy (150 Kč s odvody) plus amortizace traktoru a sekacích lišt, balíkováčky a garáže a údržba, což jsou v reálu (ne účetně) čísla od 50 korun do 150 na hektar u průměrného hospodáře. To vše dvakrát ročně.

Dráže, ale prokazatelněji: pokud si objednáte posekání hektaru vaší pastviny na zakázku, zaplatíte za hektar 600 korun. Pokud si seno (sušina 85 %) nebo senáž (sušina 35 %) necháte balíkovat, tak ještě 500 korun za balík a balíků je na hektar od 4 do 8 kusů, což je cca 3600 korun za hektar i s posekáním, nadsazeně cena za údržbu hektaru luk či pastvin na dvousečných loukách je max. 7200 Kč (o hnojení či chemické likvidaci plevele v těchto končinách neexistují žádné důkazy).

Volné nebo balíkové seno a senáž už je produkt, který se prodává na trhu za 120 až 180 korun metrů a z hektaru jednosečných luk je 40 až 50 metrů sena, což je teoretický výnos za seno v ceně 6500 Kč z hektaru. Čili z investice 3600 za jedno posekání a nabalíkování sena plyne za jeho prodej zisk 3000 korun, ze dvou sekání 6000. (Prodá-li far-

mář seno, je už jeho problém, pokud ho neprodá, má možnost z něj vyrábět palivo nebo ho zkrmit a mít tak zisk z prodeje masa nebo mléka. Pokud neprodá maso nebo mléko, má smůlu, a může prodat louku či pastvinu někomu, kdo si s ní bude vědět rady. Šicí stroje je možné také vyrábět na sklad a nikoho krach takové továrny dojímat nebude.)

Farmář „travař“ nebo „rančer“ má však navíc dotace. Pokud vůbec nic ze sena na trhu nezhodnotí, tak mu stále ještě z průměrných 10 tisíc dotací na hektar zbude 2800 jako čistý zisk z „provozování“ či lépe vlastnění jednoho hektaru louky nebo pastviny, a to nemusí ani vyjít z chalupy. Takovou marži nevygeneruje žádná jiná komodita na trhu.

Nadstandardní péče? Ano, ale ne o dobytek

Další varianta jak zhodnotit seno je zkrmovat je vlastními zvířaty. Je to politika MZe (viz dále), takže při předepsaném zatížení na hektar 0,2 VDJ (1 kráva na 5 hektarů) pak majitel půdy inkasuje ještě další příplatek 8 tisíc na krávu (cca 2250 Kč na hektar). Takže stejně jako u sena se rančer nemusí trápit tím, s čím tráví normální firmy většinu času – a to je odbyt.

„Náklady na dobytek chovaný rančerským způsobem s číslem nákladů na jeden hektar zatravněné půdy tedy nic velkého neudělají,“ pokračuje pan Krátký. „Zato mají vliv na kvalitu života zvířat. Zatížení 0,2 VDJ znamená jednu krávu na pět hektarů, která jednou za den přiběhne k hromadě trávy nebo sena, kde se celé stádo nakrmí. I v sezoně totiž zvířata zkrmují seno nebo dovezenou nasekanou trávu, protože pro tak nízké zatížení dobytčí jednotkou se nevyplatí stavět ohradníky a dobytek je tak vykazován toliko

administrativně, ne však místně. Při přeletu z mimošského letiště nad oblastmi od Jablonného v Podještědí až po Světlou v Podluží, což jsou desítky tisíc hektarů pastvin, byly na leteckých snímcích zaznamenány 4 hloučky krav.

Slabší kusy, které se jednou nedostaly k žrádlu, se k němu podruhé dostanou ještě hůř a potřetí zůstanou vysílené ležet přímo na pastvě, kde buď uhynou, nebo neuhynou.“

(Pozn: Evidenze úhynu dobytka nejsou vždy signifikantní, některé veterinární správy či přímo Centrální evidence zvířat v Hradištku nezaznamenaly ani desítky utýraných a následně spálených kusů krav /viz. případ Pratzzerovi/. Poslední známý případ ze zimy 2007 je ze Zlaté Olešnice na pomezí Jizerských hor a Krkonoš: o zaslapaných telatech se majitel vyjadřoval stejně jako ostatní přistižení „farmáři“ – nejsou moje.)

Dobytěk běhá až do pozdního podzimu jako lesní zvěř volně, bez ustájení, na zimu je pak majitelé hromadně odvázejí do tzv. zimovišť nebo na jatka, do koncentračních nebo vyhlazovacích táborů, jak říkají místní lidé, kteří pamatují vazné kraviny, kde měla každá kráva jméno, účtu a osobnost.

Původní zemědělci poukazují na to, že se tento způsob péče o zvířata rozhodně nedá nazývat péčí nebo dokonce nadstandardní péčí o dobytek (pokud jsou zařazena v systému ekologického zemědělství, což zde většinou jsou). Nehlídaný anonymní dobytek se navzdory evidenčním číslovům stává čím dál častěji cílem pytláků, kteří krávu rozčtvrtí přímo na louce, kde po ní zůstane jen hlava (z případů, kdy byli vyrušeni, můžeme vidět krávu ani nepodříznutou,

ale přímo s rozpáraným břichem). Nehlídaný dobytek se krade, v místě jsou známy případy, kdy ukradenou krávu zaměstnanci zlodějské farmy bez jakékoli kontroly porazili, opekli a rozdali jako úplatek veterinářům. Jsou známy případy, kdy se uhynulé kusy krav evidenčně vyměňují, např. za koně (pomma@seznam.cz, m.kvasnicka@seznam.cz).

K těmto jevům opět dochází za přímé asistence státu. Současný systém státních zemědělských kontrol umožňuje přehnat krávy na dotovanou pastvu v den kontroly a dotace je vyplacena. „Ekologové“ se dokonce chlubí, že jim samotný SZIF poradil, že stačí na pastvinu přihnát dobytek na tři dny, aby po něm zbyla nějaká stopa, a zákonu bude vyhověno (mariebubikova@seznam.cz).

Úcta ke zvířeti, proklamované welfare ekologického zemědělství ustoupilo pojetí krávy jako živé sekačky a zvířete jako kohoutu k toku dotačních peněz. Místo původního záměru (zvíře v krajině a majitel v obci) tak daňový poplatník zaplatí 300 korun na kilo biohovězího, o které má spotřebitel zájem až hluboko pod zájmem o mléčné produkty, bílé maso, brambory, ovoce, na které však stát přispívá v řádech desetikorun... (viz kapitola pana Šourka).

Čím dál více vesničanů poukazuje na to, že **v zacházení s hospodářskými zvířaty se dnes děje něco, co snižuje lidského ducha a znesvěcuje dávné pouto mezi člověkem a zvířetem.**

(Pozn: Vůle stávající situaci změnit – např. vytvořit databázi utýraných hospodářských zvířat – ztroskotává na tom, do jaké míry jsou dotčené instituce mocensky nebo finančně napoje-

ny na systém, který to umožňuje. Poradenské a oborové organizace jako PRO-BIO na jedné straně žijí z grantů rozvoje bio-produkce, a na druhé straně vybírají poplatky z hektaru těchto olbřímích rančerů a ze všech sil se snaží zastrčit tento střet zájmů, stejně tak jako fakta o skutečném stavu ekologického země-

dělství. Agrární komora funguje podle stejného systému, přešlapující VÚZE není s to vydat na téma nepohody zvířat smysluplný aplikovatelný výzkum či vlastní stanovisko, z MZE každý ministr, kolik jich už bylo, dává jasně najevo, že zvířata nejsou „prioritou této vlády.“)

5 GENEALOGIE STÁTNÍCH ZÁSAHŮ DO ZEMĚDĚLSKÉHO PODNIKÁNÍ V POHRANIČÍ. ZVÍŘE V KRAJINĚ, ČLOVĚK VE MĚSTĚ

Sledování farmáři – zpracovatelé shrnují genealogii dotační politiky do pohraničí takto: na stížnosti místních obyvatel obcí, že noví majitelé rozlehlých pozemků v obci ani nebydlí a obec ze svého prostoru nic nemá, reagoval stát nařízením o podmínce chovu zvířat na těchto plochách. Domněnka byla taková, že zvířata donutí majitele pozemků bydlet v místě, kde se nacházejí. Nestalo se tak.

Majitelé luk a pastvin reagovali tak, že nakoupili stáda skotu. Ovšem jak bylo popsáno výše, ne za účelem, že by se přestěhovali na vesnici a starali se dobytek.

Kolik majitelů zemědělské půdy někdo opravdu viděl na vesnici s vidlemi v ruce, se od mě nedozvíme. Dotace tečou dál mimo vesnici a jediné, co se stalo, je degradování zvířete.

Devět milionů jako dotační strop – vznik dceřiných společností

Další vývojový krok vztahu levná půda – drahé dotace byl následující: Když došlo k tomu, že se v rukou těchto podnikatelů ročně zkoncentrovaly i desítky milionů státních subvencí, stát vyhlásil dotační strop na jednu farmu v ceně 9 milionů korun. Majitelé tisíců hektarů půdy, za kterou ročně inkasují devítimístné dotace, se tomuto nařízení přizpůsobili stejně jako požadavku chovu zvířat: rozdělili svůj majetek – půdu, do dceřiných společností, právě podle devítimilionové výšky dotací. Takže známe podniky, které mají desítky dceřinek příkrytých nastrčenými jmény, pod kterými – a to je hlavní – stále dál a dál kupují další a další půdu.

Pro transformaci zemědělství po revoluci nebyl precedens. Není divu, že docházelo k chybám. Ale divu je, že nedochází k jejich odstranění a nápravě.

Dotace jako pozůstatek subvencí státních statků a JZD – znovu po pás v minulosti

Na otázku proč se ekologické farmy, které na farmě skutečně hospodaří a státní dotace tvoří v jejich obratu 30%, ve svém podnikání nedostanou k nabízeným programům podpory výroby a zpracování a peníze plynou do farem, kde subvence představují až 90% jejich obratu, může odpovědět jenom poctivě vypořádání se s minulostí.

Zcela pregnantně a bez uhybání analyzuje automaticky vznášené požadavky na dotace PhDr. Jarmila Premusová z Pedagogické fakulty Ostravské univerzity. Zpracovala výzkum osmi vesnic bruntálského pohraničí (téměř totálně vysídlených po roce 1945 a od roku 1946 postupně doosídlovaných obyvateli z vnitrozemí i etnickými menšinami). Srozumitelně formuluje základní problémy českého venkova ve vztahu k majetku, který spočívá v nedostatečně vymezeném, ohraničeném vlastnictví.

„...Přivlastnění majetku odsunutých Němců, a to i osobního majetku, je zpočátku zcela jistě doprovázeno pocitem viny a vnímáno jako krádež. Protože ale k tomu přivlastnění dochází i u ostatních, vytváří se „socialistický kolektiv“, v němž vědomí sounáležitosti je tvořeno patologickou sociální vazbou přivlastněním cizího vlastnictví. Zároveň je takto vytvořený kolektiv zavázán k mlčení – vím-li na souseda, že si nelegálně něco přivlastnil, mám v rukou nástroj k jeho manipulaci...“

Od roku 1949 vznikají Jednotná zemědělská družstva a od roku 1952 jsou jednotným projektem zřízeny Státní statky. Krádeže ze společného, tentokrát státního, jsou pak postupně legalizovány jako legitimní cesta přerозdělování a vyrovnávání sociálních rozdílů mezi pracovníky statků... Kolektiv je zde nástroj přežití, protože on přiděluje všem stejný plat, prémie, ale i všem stejně z toho, co se podařilo nakrást... Ekonomická transformace přináší nové faktory: management soukromých firem odmítá kolektivní kontrolu příjmů a soukromí podnikatelé odmítají dál prodlužovat výše popsanou normu obecního soužití, tj. poskytovat ochranu ve formě pracovních nenáročných a průměrně placených pracovních míst.

Protože tyto nově vznikající zdravé společensko-ekonomické subjekty nebyly státem podpořeny, velmi rychle přešli ke slovu zástupci výše zmíněných stereotypů myšlení a chování. Ti využili zplundrovaného zázemí českých obcí jako záminku k vymáhání dalších zdrojů k exploataci exterioriálně – tj. dotacemi, tentokrát z EU.“

Důsledky: konec faremního zpracování, lokálních potravin a návratných investic

Náskok těchto „bohatých“ držitelů půdy – kapitálu, před poctivými farmáři – hospodaři, se již nepodaří srovnat.

V praxi pak vidíme, že např. roky poctivě hospodařící bio-výrobci – rodiny Cíttebartových nebo Králových (viz následující případy) – nemají možnost koupit žádnou půdu, ani pronajatou, na které léta hospodaří. Úvěr na ni nezískají, dotační tituly uplatnit nemohou a svou práci na malých výměrách půdy na ni nevydělají. Navíc nedokážou přeplatit bývalá družstva, v jejichž rukou stát nakumuloval velké množství našich daní. Jejich firmy živoří na hranici existenčního minima, jejich děti nemají šanci na uplatnění a zúročení investic.

Tento vývoj situace rozdělil farmáře uvnitř ekologického zemědělství na bohaté majitele a chudé zpracovatele. Studie uvádí příklad: jediná severočeská biojatká si mohli dovolit zainvestovat jen majitelé velkého objemu výhodně dotované půdy – Spojené farmy. Pan Šourek od Tanvaldu – výrobce biosýrů, předseda Klubu farmářů – zpracovatelů, se však nemůže na tato jatka ani jet podívat, protože podle slov marketingového ředitele Spojených farem, je to jejich know-how. Zpracovatelka kozích sýrů paní Ondřejíková od Frýdlantu zaplatila za možnost porazit své býky v těchto jatkách 5000 korun zalistovacího poplatku, ale poté, co jí odebrali dva kusy, jí bylo sděleno, že dále nemají zájem, že mají svého masa dost.

Současná dotační politika posílá českému venkovu srozumitelný vzkaz: poctivou práci, vynalézavost a odvahou, jak to zamýšlí společná evropská zemědělská politika, programy udržitelného rozvoje a konkurenceschopnosti, nikdy nedosáhnete toho, čeho dosáhli ti, kteří dokázali využít slabých míst v naší legislativě, kteří jsou s touto politikou

v rozporu a kteří negativní pozůstatky naší minulosti využili ve svůj prospěch.

Spolupracovat mohou jen partneři – státem vytvořená patologie pravidel hospodářské soutěže

Hospodařící ekofarmy – zpracovatelé spolu velmi úzce spolupracují: pan Sklenář pěstuje na Jihlavsku obilí – krmení pro krávy pana Šourka od Tanvaldu. Pan Šmakal od Benešova prodává žito výrobci nekvašeného chleba Hradeckému z Jizerských hor. Vždy se spolu dohodnou na dopravě tak, aby si vzájemně vyšli vstříc. Jejich vzájemná odpovědnost a spolupráce má přednost před obchodní kalkulací. Prostě na sobě vzájemně závisí a pomáhají si. Tyto vztahy jsou součástí plánu rozvoje venkova a budují jej v jeho nové, evropské podobě. Ovšem jejich růst je uměle brzděn.

Pokud by například pan Šourek chtěl uplatnit dotační program na výrobu pelet ze sena, nebude mít on ani jeho synové tuto možnost, protože peníze nutné pro získání 50% dotací na realizaci takového projektu se zkoncentrovaly u majitelů – rančérů, kteří je mezi sebe nepustí. Na současném venkově nevznikají autentické obchodní a ekonomické vazby, protože do rozvoje českého zemědělství pronikl stát, který rozdál karty tak, že narušil základní pravidla hospodářské soutěže. Za své tak vzala i práva občanů na soukromé podnikání, rozvoj jejich aktivit a budování samostatného života.

6 POUČENÍ: KAM KRÁČÍ SVĚT A KAM JDEME MY?

Pan Krátký je přesvědčený, že devadesát devět procent našeho neúspěchu vyplývá z nejasné zemědělské politiky státu. Po válce bylo jasné, že je hlad a že zemědělství musí prosperovat, a až do roku 1976 bylo zemědělství schopné konkurovat průmyslu a sociálně se práce v zemědělství dala srovnat s prací v továrnách – zemědělci měli pracovní dobu, peníze, důchod.

To v roce 1990 skončilo. Pro soukromé podnikání v zemědělství chyběly základní předpoklady: půda, budovy, technologie a investice. K tomu se přidal krach regionálních zpracoven, zmizela infrastruktura a dopravní obsluha, školy, pracovní síla. Zbyl jen trh a odbyt, ale ten jsme pustili zahraničním dodavatelům. Ustrnuli jsme na tom, že stát na rozdíl od sousedů venkovu nevytvořil podmínky k podnikání. Politici mají spoustu předvolebních řečí, ale nic se jim nepodaří dotáhnout do konce a mezitím celý svět šel 20 let někam jinam.

Na současném vývoji vydělávají jen spekulanti, u kterých se nakumuloval velký objem půdy a tím i velký objem státních a evropských peněz. Ti za ně budou mít možnost začít slušně vydělávat: produkovat např. pelety (topné briкеты z lisovaného sena), ekologickou elektřinu, bioplyn...

K tomu se už místní zemědělci nebudou mít šanci dostat.

Dále pan Krátký tipuje, že majitelé půdy budou v budoucnu fungovat jako realitní agentury, které bude prodávat původně státní půdu, státem prodanou za minimální cenu s cílem nastartovat život na venkově, za tržní cenu, kterou si místní lidé nebudou mít možnost dovolit zaplatit a která těmto spekulantům naplní kapsy penězi, které patřily vesnickým obyvatelům.

Budoucnost? Ano, ale ne v zemědělství

„Čtyřmilionový roční obrat farmy šel celý z práce rodiny,“ uzavírá pan Krátký. „Kdyby synové měli pokračovat a znovu začít, museli by mít něco do startu.“

Do roku 2004 jsme nedostali ze státních dotací ani korunu, potom z programu SAPS a Agroenvi – stejně jako farmáři v Polabí nebo okolo Prahy. LFA (Low Fat Area) u nás není, přestože přesně pro nás Evropa LFA zamýšlí. SAPARD, který nám měl pomoci dostat se do Evropy, nás úplně obešel. Od roku 1991 jen investujeme, máme dnes 300 hektarů půdy, nějaké stroje, budovy, ale pořád jen splácíme.

Dotace bychom nepotřebovali, kdyby se nám podařilo prodat pšenici za 400 Kč za metrák a kilo vepřového za 52 korun (v obchodě stojí 170) a za 80 korun kilo hovězího (v obchodě za 170–270 Kč) (rok 2007). Třeba ze dvora, jako je to v Německu nebo v Rakousku. Tuto šanci však nemáme a k jedinému výtěžnému artiklu – k půdě, se my místní nedostaneme.

Syn je elektroinženýr a v počítačové firmě pracuje jako programátor, druhý syn má průmyslovku a asi by se měl lépe za 25 tisíc měsíčně a s volnými víkendy. Dotace EU jsou míněny k vytvoření srovnatelných pracovních a životních podmínek ve městě a na venkově. To jsme nepochopili a nepodařilo se to.“

Anna a tygr

Jedna z hlubokých duchovních nauk lidstva hovoří o tom, že každý z nás se musí připravit na svého tygra. Anička Ondřejíková jako by byla adeptkou tohoto tajného učení. Věděla, kolik podob na sebe umí tygr vzít? V životě jediné ženy? Ze Vsi u Habartic?

- Farmář* .....> Anna Ondřejíková, Ladislav Ondřejík (syn)
Kontak .....> anna.ondrejikova@seznam.cz
Původní povolání .....> entomoložka, houslista
Místo podnikání .....> Černousy, pošta Ves u Habartic, Frýdlantský výběžek
Majetek .....> statek z roku 1306 (2000 m zastavěné plochy), 100 hektarů půdy (32 ha les, 23 ha orná půda, 45 ha TTP), strojní vybavení a technologie (základní strojní vybavení, vybava mlékárny a dojírny), 30 ks masného dobytka, 30 koz s mléčnou produkcí, 4 koně
Způsob nabytí majetku .....> restituce rodinného majetku
Rok převzetí hospodářství .....> 1991
Investiční zdroje podniku .....> prodej pražského bytu, rodinné úspory, důchod babičky a farmářky
Rok zahájení činnosti .....> 2003
Činnost farmy .....> 30 ks hovězího masného dobytka, 30 ks hnědých hrubosrstých koz s produkcí mléka, 4 koně. Zpracovna produktů z kozího sýra, produkce obilí, agroturistika, kulturní akce (koncerty a trhy bioproduktů)
Státní příspěvek do obnovy hospodářství .....> 0
Státní příspěvek do činnosti farmy .....> 0
Státní příspěvek na adaptaci farmy podmínkám EU .....> 0
Státní příspěvek na provoz farmy .....> dotace na plochu v režimu ekologického zemědělství – AOE, TTP, orná půda
Podíl státních dotací (na půdu) na provozních nákladech hospodaření podniku .....> 45%
Potenciál farmy .....> vyšší produkce obilí, pěstování řepky, větrná elektrárna, agroturistika

- Hlavní brzdy rozvoje podniku* .....> 1. Demografické a sociologické faktory místa (izolace, kriminalita, vzdělanostní a morální kvalita obyvatel, vztahy v obci...)
2. Průběh restituce (zdlouhavá a v rozporu se zákony, viz příl.)
3. Nedostupnost finančních zdrojů
4. Neexistující obchodní politika pro tyto oblasti
- Členství v oborových organizacích* .....> Klub ekologických farmářů – zpracovatelů
- Důvěra v politickou reprezentaci* .....> nízká – 15 %
- Zapojení do veřejného života* .....> Anna Ondřejíková v roce 2002 založila Demokratickou stranu pro rozvoj Černous, s kterou vyhrála volby (do té doby ves řídili komunisté). V roce 2006 opět vyhráli komunisté
- Přínos pro obec* .....> prodej sýra ze dvora, pronájem jízdy na koních, exkurze statku, vzdělávací semináře, kulturní a církevní akce, přeshraniční projekty (cesta do Polska, 2006), budování stromové aleje v obci (2007)
- Měsíční mzda paní Ondřejíkové* .....> osobní mzdu si nevyplácí, veškeré peníze spotřebuje provoz a obnova havarijního stavu hospodářství
- Měsíční mzda jejího syna* .....> syn paní Ondřejíkové pracuje bez mzdy, loňský rok si nemohli dovolit uhradit ani sociální pojištění
- Pracovní doba* .....> 12 hodin denně 7 dní v týdnu
- Poslední dovolená* .....> (syn i farmářka) rok 2002 jeden týden u dcery ve Švýcarsku
- Počet zaměstnanců* .....> jeden problematický
- Obrat farmy* .....> je uveden v příloze, cca 1 mil ročně

Restituce

V roce 1991 se přihlásila Anna Ondřejíková v obci Černousy o vydání rodinného majetku zabraného v roce 1948. Její děd, ing. Vojtěch Hlaváč, syn starosty lázeňského města Poděbrady, podlehl Masarykově politice osídlování Sudet českou inteligencí a v roce 1926 koupil krásnou renesanční hraniční usedlost. V Černousích zbudoval školu původně pro české děti, ale protože dával školákům zadarmo svačinu ze statku, brzy do ní začali chodit i malí Němci. Bravurně hrál na housle, miloval společnost a dobré jídlo a ze statku se mu podařilo brzy zbudovat místo setkání polských, německých i českých statkářů, obchodníků, umělců i politiků. Až do války, než statek zabavili Němci, kteří mu „nedarovali“ českou školu. V roce 1948 však stejný německý důstojník, který statek v roce 1938 od pana Hlaváče převzal, oprášil předávací protokol a do posledního kusu dobytka, hudebního nástroje a obrazu majetek rodině vrátil. Jedinou výjimkou byly palmy ze skleníku, které byly zničeny při bombardování Drážďan. Dlouho po válce však pan Hlaváč nehospodařil. Zbytek života po roce 1948 strávil v Praze.

Anna přišla do obce už sama: vdova se svým synem, houslistou. Ze statku v té době zbyly jen obvodové zdi a hromady nevykydaného hnoje. Správcem restitučního inventáře byl pověřen pan Davídek, starosta obce. Syn člena revoluční gardy, která v únoru 1949 rodinu Ondřejíkových s tehdy šestinedělní Aničkou zabalenou v dece vyhnala do únorové noci se slovy: „Vydejte nám klíč od pokladny, účetní knihy a máte 12 hodin na to opustit statek.“

Mladý pan Davídek udělal vše, co bylo v jeho silách, aby restituci zabránil. Nejprve tvrdil, že rodina majetek po první světové válce získala jako přídělci. K tomu paní Ondřejíková doložila Trhovou smlouvu z roku 1926, kde jasně stálo, že její děd statek koupil za 220 tisíc korun. Poté pan starosta jako doklad soupisu majetku podstrčil archivní spis, podle kterého v roce 1949 ke statku náleželo 8 krav, jeden traktor a patnáct hektarů polí. Ve skutečnosti statek měl rozlohu přes 100 hektarů, do jeho majetku patřily tři traktory a koně. Dalším pátráním v archivu v Praze na Těšnově se Anně Ondřejíkové podařilo dokázat, že Národní správa jejich rodinný statek přebrala, ale soupis majetku chyběl. Podařilo se jí doložit, že pan Davídek předkládá podvržené dokumenty a snaží se jí přiznat jen malou část statku, která byla v dočasném držení tehdejšího přídělce pana Moravce, který na ní dva roky hospodařil a pak ji vrátil statku. Ukázalo se, že v dokumentech chybí právě onen rok 1949.

Nakonec se dohodli, že Státní statek Ondřejíkům přizná restituční nároky na zabavený majetek podle počtu hektarů – například za 50 hektarů dostanou 1 traktor. Tak jak umožňoval zákon. Ondřejíkovi skutečně dostali od Státního statku dva traktory, ovšem v nepojízdném stavu, a dále obdrželi potvrzení, že víc inventáře už Statek nemá. Podle slov paní Ondřejíkové starosta udělal vše pro to, aby resti-

tuent nemohl svůj majetek dostat a především aby nemohl začít hospodařit. Dokonce se vyjádřil, že jej mrzí, že obec neměla dost peněz na kompletní demolici statku.

Od roku 1991 probíhají soudní spory o půdu a dosud neuzavřené restituční nároky. Samostatným bodem je kompenzace za pozemky v Polsku, za které paní Ondřejíkové patřila podle zákona plná náhrada hektarů, ovšem místnímu pozemkovému úřadu a zastupitelstvu obce složeného z bývalých členů státních statků se podařilo přiznat jí pouze 50 %. Pan Davídek však svůj nárok získal přesně v poměru jedna ku jedné. Navíc si v rozporu s platnými právními předpisy a ze zlomyslnosti koupil do osobního vlastnictví část veřejné komunikace, cestu, která ústí přímo do vrat jejího statku. I přes dvoje odvolání u soudu paní Ondřejíková spor prohrála. Přes ombudsmana, který jí poradil příliš na soudy nespolehat, vedla její cesta do kanceláře Veřejného ochránce práv, který ohodnotil její prostor ve vratech jako sjezd a ne komunikaci a jako na sjezd neměla obec právo. Ovšem jak získat těch několik metrů čtverečních sevřených mezi sloupy, které drží její vrata, jí nikdo včetně několika právníků nebyl s to poradit (viz právní příloha studie).

Přestože se vedení Pozemkového fondu v Liberci několikrát vyměnilo, restituce nadále probíhají v neprospěch paní Ondřejíkové. Pozemkový fond jí určil za jeden čtvereční metr půdy 6 korun, ona ovšem nakupuje své bývalé pozemky, které Pozemkový fond právě uvolní do prodeje, i desetkrát dražší a po pár stech metrech. Ročně se na vývěse objeví maximálně jedna její parcela, cena půdy stále stoupá. Po celou dobu navíc paní Ondřejíková přichází o nárok čerpat z vlastních pozemků dotace. Také na nájmech PF zaplatila více než 100 tisíc korun, které mohla ušetřit v případě, že by restituce netrvaly již 17 let.

Rekonstrukce a revitalizace farmy

Statek byl v demoličním výměru (2000 metrů propadané střechy i stropů, místo podlah desítky centimetrů humusu, hospodářství kompletně bez vody i elektrické energie, okna i dveře kompletně rozkradené). Pole byla zaplevelená pýrem a bodláky, pastviny oplocené třemi vrstvami ostnatého drátu zašlapaného do trávy, protože Statky všechny pozemky obhospodařovaly jako pastvu, když shnil plot, postavily nový o metr dál.

V roce 1993 Ondřejíkovi všechny pozemky zorali a vyhnojili fosforem a draslíkem. Po pěti letech uvedli půdu do původního stavu. Svou investici do restituované půdy převzaté po Státních statcích počítají na přibližně dvě stě tisíc korun, náklady do statku se neodvažují vyčíslit. (Čísla by byla zavádějící, protože většinu oprav provádějí svépomocí, například trámy opracovávají ze stromů z vlastního lesa, pracují po celá léta zadarmo... Pokud by tedy podobnou rekonstrukci v tomto objemu dělali za dotační peníze pod kontrolou státu, to znamená na každý obklad nebo střechu dělali výběrové řízení, tak by investice byla jednak z hlediska ekonomické rozvahy nedostupná, jednak v demografic-

kých podmínkách místa nenávratná a nikdy by se do ní nemohli pustit.)

Státní podpora zemědělského podnikání – rodinná mlékárna

Po první fázi rekonstrukce budov se paní Ondřejíková pustila do fáze zhodnocení této práce – v tuto chvíli do budování malé mlékárny, v které by zpracovávala mléko od svých 30 koz. Hrubým odhadem by se jednalo o výrobu necelých 8 kg sýra denně od dubna do října, což by bylo příjemným přilepšením rodinného rozpočtu.

V lednu 2000 paní Ondřejíková oslovila ředitele Okresní hygienické stanice Liberec (dále jen OHS) a získala od něho kontakt na jeho spolužáka z fakulty, konzultanta MVDr. Dušana Ryšánka, CSc. Ústy ředitele OHS jej požádala o zpracování projektu malé rodinné výroby kozího sýra. Dr. Ryšánek jí původně chtěl doporučit „co nejméně náročné řešení, tedy výrobu měkkých sýrů ze syrového, tedy nepasterizovaného mléka“. Toto řešení sice vyhláška připouští, ovšem jeho projekt, který paní Ondřejíková zaplatila, OHS v Liberci neschválila. Co teď. Do projektu již investovala peníze, a proto požádala jeho autora dr. Ryšánka o zapracování změn, tak jak je vyjmenovala OHS Liberec. Při prostém pohledu na projekt a seznam požadavků však bylo na první pohled patrné, že výklady totožných nařízení jsou v případě OHS a dr. Ryšánka zcela v rozporu, a navíc že za požadovaných okolností je výstavba malé mlékárny ve starobylých stavebních dispozicích původního statku technicky neproveditelná.

Proto celkem logicky dr. Ryšánek již dále odmítl v práci pokračovat a lakonicky paní Ondřejíkové oznámil: „(...) Bohužel jsem nucen Vám vrátit dokumentaci zpět a řešením Vašeho záměru se nadále nezabývat... můžete si jej objednat u firmy TENEZ, a. s.“ Ani firma TENEZ však nebyla schopná paní Ondřejíkové garantovat, že projekt zpracuje tak, aby jej OHS schválila, zato předložila kalkulaci na vypracování projektu v hodnotě desítek tisíc korun.

Samotný výklad pravidel o pasterizaci mléka znamenal dvě naprosto odlišné projektové studie mlékárny a na závěru nebyli schopní se dohodnout ani sami odborníci (a v tomto případě i spolužáci) z hygienické stanice a veterinárního ústavu. Paní Ondřejíková tak začala zpracovávat varianty výroby sýrů sama, ne na míru společných standardů EU, ale na míru jejich výkladu úředníkem OHS v Liberci. Ani s třetí variantou, která navrhuje (pro produkci zmíněných 8 kg sýra denně po dobu 6 měsíců v roce) 12 místností včetně šaten, umývárny, WC pro neexistující zaměstnance, balírnu, obchod s chladícím pultem a 8 bezdotykových baterií, nebyla OHS v Liberci spokojena a žádala doplnění: odvětrání WC (kabiny a předsínky), omyvatelný povrch stěn do 180 cm, zajištění šatny pro personál.“ S andělskou trpělivostí, vynalézavostí a houževnatostí se paní Ondřejíkové nakonec podařilo požadavkům OHS vyhovět a povolení k produkci získala. V té době ještě nevěděla, že toto povolení k výstavbě mlékárny neznamena povolení k výrobě mléčných výrobků.

Poté co všechny (zbytečné) náležitosti doplnila, zajímala se paní Ondřejíkové o grant v programu SAPARD, který

nabízel kompenzaci až 50% investičních nákladů do vybudování zpracoven. Jako jeden z bodů Program podpory vyžadoval dodávku technologie pro zpracování sýrů od certifikované firmy. Paní Ondřejíkové byla doporučena firma Service and Tools z Hostovic, která jí zaslala rozpočet na dojírnu, paster a chlazení v ceně 992 547 korun. Protože tato cena neodpovídala tržní hodnotě zařízení a především by tato investice pro podnikatelský záměr v dané oblasti (nedostatek pracovních sil, silná nezaměstnanost, chybějící infrastruktura) byla nenávratná, paní Ondřejíková si stejně jako v případě projektu jednotlivé komponenty vybavení dojírny a zpracovny sýra obstarala ve stejné kvalitě sama za cenu, která nedosáhla ani poloviny nabídky certifikované firmy, stejným systémem, jako když se kdokoli rozhodne postavit si dům sám a shání tašky na střechu nebo elektrokabely na internetu a v inzerátech.

Teď, když má již 3letou zkušenost s produkcí sýra, si stěžuje na předimenzovaný rozměr výroby, zbytečně zamrzající vodu v místnostech, pro které nemá upotřebení, bezdotykové baterie, které brání v mytí umyvadel...

Projekty podpory venkova považuje za nedomyšlené, vypouštěné dřívě, než jsou ověřené v praxi, jednotlivé složky státní správy spolu nekomunikují, ani uvnitř jedné každé neexistuje shoda ve výkladu nařízení – viz požadavek pasterizace mléka. Předimenzované požadavky na farmy se nevztahují a nejsou symetrické s výkonem výzkumných ústavů, kontrolních institucí, MZe a poradenských a oborových institucí.

(Pro zajímavost: zmíněný ředitel OHS (KVS) Liberec ing. Král má pro svou úřednickou horlivost a švejkovsky doslovné výklady předpisů EU na svědomí likvidaci řady drobných zpracoven sýra v Lužických horách a okolí (např. farma paní Romanovské v Polevsku). Kolaudace nových provozů visí dodnes na vlásku a na tom, jak je farmář ochotný bojovat. Panu Šourkovi z Plavů u Tanvaldu ing. Král odmítl povolit vyrábět v jedné místnosti tvaroh a sýry, čímž by spolehlivě zlikvidoval další rodinný provoz. Pan Šourek od něj žádal předložit předpis, který toto upravuje. Protože žádný takový neexistuje, pan Šourek funguje. I díky své ženě, která po několikáté návštěvě milého pana Krále vyhodila se slovy: „My se tady budeme dít a investovat, splácet úvěry, a vy nám sem budete chodit zakazovat? Táhle jsou dveře.“ Paní Ondřejíková tak asertivní a bojovná není. Aby nemusela s těmito hulváty přijít do střetu, přímo v Praze si od hlavního metodologa – laktologa vyprosila povolení, aby ve své malé mlékárně mohla chladit a zpracovávat kozí i kravské mléko, vždy v určené dny, jak je tomu běžné nejen ve světě, ale i například v jižních Čechách. Bodrý pan Hlaváček s tím neměl žádný problém: „Samozřejmě, že 12 místností vám pro takový úkon stačí.“

V dubnu jí však z OHS (KVS) Liberec přišel dopis, že to zakazují. Dostat se do fáze schválení však znamenalo 5 měsíců systematické práce: kam postavit krávy, kde je pást, čím přikrmovat, jak jim obstarat zdravotní osvědčení a očkování, získat mléčnou kvótu, kde získat odběratele, jak nabídnout produkty. A na závěr přijde hygiena a zakáže prodej z důvodu, že by zaměstnanci procházeli společnými šatnami, kde má rodina pověšené ve skřínce své pláště, případně si vymyslí jinou iracionálnost. (Podrobněji o těchto případech v kapitole pana Pulíčka – Pěničinský náhrdelník.)

Nesmíme však přestat vnímat druhý rozměr těchto mocnářsko-švejkovských bazírování na předpisech, které buď vůbec neexistují, nebo jsou špatné. Naši kontrolori měří dvojím metrem. Stejný ředitel ing. Král v případě, kdy velkostatkář ze Cvikova porazil, rozporcoval a rozdal na svém dvoře prokazatelně ukradenou krávu, jejíž hlavu s visáčkou v uchu vyfotil jeden jeho zaměstnanec a nahlásil to přímo na KHS, tuto událost, kterou zákon zcela výslovně zakazuje (porážka mimo certifikovaná jatka bez veterinárních kontrol např. mozku a míchy zvířat kvůli BSE...), odmítl vůbec zaprotokolovat. Případ byl oznámen na MZe. Bez odezvy. Jak komentoval svědek tuto

událost: „Pokud bude OHS farmáře buzerovat, že nemá bezdotykovou baterii v předstínce před záchodem pro neexistující zaměstnance a bude mu jedno, že mu ukradli 5 krav, pak si každý rozmyslí, zda v takovém marasmu bude podnikat.“

Dalším rozměrem je, že samozřejmě může existovat neschopný nebo agresivní kontrolor, ale proti němu zde existují oborové, regionální, ekologické instituce a nad nimi MZe. Ti všichni jsou živi z toho, aby ekologické zemědělství fungovalo. Nikdy se nejedná o individuální selhání, vždy je to selhání systému. A protože 5 let zavíráme provozy a nehnuli jsme se ani o píd kupředu, vidíme tento systém jako v zrcadle.

2 SOCIÁLNÍ ASPEKTY ŽIVOTA NA ČESKÉM VENKOVĚ: ILUSTRÁČNÍ PŘÍPAD

Než se budeme věnovat demografickému pozadí, které vytváří rámec života farmářky paní Ondřejíkové a je marketingovým pozadím návratu investic vložených do podnikání v českém zemědělství, uvedu méně historií zatížený, ale související případ ze sousední obce.

Do obce Horní Řásnice, které přiléhá z druhé strany k vrcholu Frýdlantského výběžku, se přistěhovala paní Holoubková. V roce 2000 odešla do důchodu a rozhodla se strávit stáří v některé malebné vesnici českého pohraničí. S finanční pomocí syna, který pracuje v bance na Václavském náměstí, koupila malý domek v obci. Její původní představa byla rozvíjet tradiční řemeslo, například plést košíky, a zapojit se do místní komunity. Ovšem stejně jako v případě paní Ondřejíkové státní představy paní Holoubkové narazily na realitu české obce. Místní komunita tvořily poslední zbytky obyvatel, kterým se nepodařilo uniknout do města buď pro nedostatek kvalifikace, pracovní morálky nebo samostatnosti. V tomto prostředí se paní Holoubková a její životní standardy vyjímalily velmi nepatřičně. Její postoje a očekávání se velmi brzy dostaly do střetu s postoji a stereotypy „domácích“.

Nejbližším sousedem paní Holoubkové byl vdovec, který o ni hned po přestěhování projevil zájem. Byl to však člověk velmi hrubého založení, po večerech pil a pak bil a týral svou dceru. Jednou večer, když byl pláč sousedovy dcery obzvláště hlasitý, se paní Holoubková osmělila, zaklepala na jeho dveře a zastala se jí. Soused ji hrubě vyhodil a zanedlouho jí její návštěvu oplatil: týden poté se jí v noci oknem vloupal do domku a ve tmě se snažil dostat do jejího pokoje. Vyděšená paní Holoubková utekla z domu do vesnice, a přestože bouchala na několikrát dveře, nikdo z místních obyvatel jí neotevřel a nepomohl.

Ani bouřka nedonutila paní Holoubkovou vrátit se té noci domů, nakonec se jí podařilo přesvědčit starou paní, které několikrát pomohla s nákupem na druhý konec obce, aby u ní na zemi v kuchyni mohla do rána přespat. Stará žena však byla matkou jednoho z kamarádů agresivního souseda paní Holoubkové a ten hned druhý den ráno

do domu své matky zavolal policii s udáním, že paní Holoubková v noci jeho matce ukradla dvacet tisíc. Když nic netušící paní Holoubková vystoupila odpoledne z autobusu a vydala se po silnici domů, na asfaltu nalezla křídou napsané nápisy „zlodějka“ a šipky vedoucí až k její chalupě. Naštěstí u soudu „svědci“ ztratili odvalu a připustili, že babička je sklerotická a zřejmě se při udání ztráty peněz spletla.

Paní Holoubková dnes svého rozhodnutí lituje, před stěhováním do pohraničí by chtěla každého zájemce varovat a především ji mrzí, že žádný dostupný pramen, tzn. ani média ani výzkumy ani místní zastupitelstva neseznámí občany se skutečnou situací v českých vesnicích, oficiální výzkumy je zatajují.

Venkovská kriminalita s asistencí policie

Případ 1. V horkém červenci a srpnu 2002 soused pan Davídek každou noc po půlnoci přelézal plot paní Ondřejíkové a záměrně poškozoval napájecí systém pro jejich skot. Paní Ondřejíková byla zneklidněna stavem dobytka a její syn každé dopoledne trávil opravou napájecího systému. Přestože pan Davídek přede svědky řekl, že je to opravdu on, kdo v noci působí škodu na sousedově pozemku, a přestože paní Ondřejíková případ nahlásila policii, náhrady ani potrestání viníka se nedočkala, protože pan Davídek se nepřiznal a paní Ondřejíková neměla svědky. Když je měla, tak jí to stejně nepomohlo.

Případ 2. Bratranec pana Davídka načerno a bez povolení k honitbě střílel na pozemku paní Ondřejíkové kachny. Jednou po setmění kulka proletěla těsně vedle hlavy jejího syna. Tentokrát byl hlasitě střílel přítomen její zaměstnanec a paní Ondřejíková se obrátila na policii s oznámením, že došlo k ohrožení života jejího syna zakázanou střelbou na cizím pozemku a událost tentokrát může potvrdit svědek. Z průběhu vyšetřování však vyplynulo, že místní policie je stejně jako liberecký Pozemkový fond a Soud propojena s minulými strukturami v obci, vyšetřování bylo

zmanipulováno a zpráva obsahovala sdělení že: „svědci sice viděli padat kachnu, ale to, co slyšeli, nemohou prokázat jako výstřel, a že tedy lovci k honu na kachny nepoužívali pušku, ale rozbušky“. Ohrožení života mladého pana Ondřejíka se vyřešilo 500 korunami pokuty.

Případ 3. Paní Ondřejíkové patří les v sousední obci Andělka. Tam na malém statku od roku 2004 hospodaří Kosovec, který hlídá majetek (lesy, pole a statek koně a tři ovce) svému kumpánovi (panu Wintrovi), který v baru Dračí sluj v Liberci zabil člověka a momentálně si odpykává trest ve vězení. Mimo bývalé milenky svého kumpána žije ještě s dvěma dalšími ženami, podle slov sousedů všechny bije. Než se přistěhoval na Andělku ve Frýdlantském výběžku, provozoval kuplířství s prostitutkami, jedna z jeho žen je údajně právě jednou z nich.

V říjnu 2004 šel syn paní Ondřejíkové jako obyčejně každý podzim do jejich lesa pro dřevo na zimu. Kosovec jej však s puškou v ruce zastavil a vstup do jeho lesa mu zakázal. Vyděšený muž se vrátil domů, chvíli nemluvil, po nějakém čase se od něj paní Ondřejíková přece jen dozvěděla, co se stalo. Protože jí bylo jasné, že policie jí nepomůže, stejně jako jí nepomohla v předešlých případech újmy na majetku a zdraví, vzala doklady o pozemkových výměrech a vlastnických listech a vydala se ke Kosovci dokázat, že les je její a ne jeho. Kosovec, zřejmě ovlivněn její kuráží a jistotou, ji pozval do kuchyně na kávu, aby spolu papíry v klidu prohlédli. Tam paní Ondřejíková v temném stínu pohybu jícím se za improvizovanou mříží ze starých pohrabáčů rozoznala obrovského tygra. Protože má zvířata ráda, nezalekla se a kávu s Kosovcem v klidu vedle tygra vypila a stačila i dohodnout, že syn paní Ondřejíkové smí pro dřevo do lesa bez toho, aby na něj Kosovec střílel. Domluva platila až do loňské sklizně sena.

Případ 4. V červenci 2006 syn paní Ondřejíkové svázal seno z louky sousedící s loukou, kterou spravuje Kosovec.

Ten na něj opět čekal se zbraní v ruce a tentokrát ho donutil seno odvézt k do jeho stodoly. Paní Ondřejíková se po předchozích zkušenostech s místní policií případ bojí nahlásit v obavě, že policie Kosovci udá, že případ nahlásila ona, a vystaví se tak riziku, že jim Kosovec ublíží nebo podpálí statek. Seno proto Kosovci vozí dál a mlčí. V roce 2007 již seno nevymáhal u Ondřejíků, protože si našel větší nejménovaný zdroj.

Případ 5. Když v lednu 2007 zasáhla oblast vichřice, Kosovec jim z lesa odtahal polámané stromy, které Ondřejíkově potřebují na výrobu trámů na opravu střechy. Přesto paní Ondřejíková uvádí, že Kosovec jejich farmu ohrožuje méně než soused pan Davídek, současný starosta obce.

Případ 6. – obchodní: V dosahu farmy paní Ondřejíkové jsou jediná ekologická jatka, která patří Spojeným farmám, vlastnícím 16 000 hektarů půdy v této oblasti (viz reportáže z června 2007 na ČT 1 o praktikách prodeje státní půdy). Zalistovací poplatek byl pro paní Ondřejíkovou 5000 korun. Jatka akceptovala 2 býky, při další poptávce už ji odmítla s tím, že má svého masa dost a její býky neodveze ani neporazí. Zalistovací poplatky také nevrátí. Při podrobnějším pohledu na mnohastránkovou smlouvu vidíme, že je koncipována právníkem Spojených farem tak, aby prostý farmář neměl praktickou možnost se proti ní postavit ani se odvolat. O svých (dalších) 5 tisíc tak přišla.

Česká vesnice je chudá. A nic nesnižuje lidského ducha víc než bída. Bezradné venkovské obyvatelstvo, pro které stát nemá jiný program než Blesk, hospodu a sociální dávky, nám naše přehlížení stonásobně vynahradí: vytvoří z pohraničí gheto, kterému je lepší se obloukem vyhnout. Ovšem my máme na boj s bídou na venkově 22 miliard ročně. Podívejme se na ně teď očima starostů. Starostů, kteří spravují plnou čtvrtinu obyvatel této země.

3 BUĎ EAFRD, NEBO ROZVOJ VENKOVA

Rurální sociologie u nás chyběla od války až do konce šedesátých let, kdy se sice vrátila na trh, ovšem pouze jako společenská objednávka sběru vybraných statistických dat o fungování socialistických zemědělských velkopodniků, které ve skutečnosti vedly k zatajování skutečnosti. Současné výzkumy venkova se na jedné straně snaží zaplnit prázdná místa a sledují deskriptivní proměnné, jako je rozloha krajiny, hustota obyvatel, vzdělání... Na druhé straně kopírují pokročilé evropské modely sociologie, ekonomie a práva, které jsou ovšem pro realitu našeho současného venkova „příliš dopředu“ či „příliš vedle“.

V praxi to znamená, že např. pro účel zpracování této studie – tzn. sledování pomoci státu při budování (ekologických) farem ve venkovských (pohraničních) oblastech, jsme prostudovali stovky stran dostupných studií, výzku-

mů, přednášek, článků, seminářů, ale velmi zřídka se v nich objevila signifikantní data o skutečném stavu pohraničních obcí, která by monitorovala komplexní realitu života farmářů, tak jak ji popisují oni sami. (Výjimku tvoří Skřetečikova studie marginálních oblastí a práce PhDr. Jarmily Premusové z Pedagogické fakulty v Ostravě, citované v závěru kapitoly věnované Ivanu Krátkému.)

Na mé dotazy po příčině této situace a toho, že není dostatečně popsána, se mi dostalo z České zemědělské univerzity v Praze Suchdole lakonické odpovědi, že většinu výzkumů zadává a platí MZe, které se snaží situaci na českém venkově (právě v oblastech, které za poslední roky viditelně chátrají) vykreslit v lepším světle, než je skutečnost, či ji ignorovat. V tomto doznání vidím jednu z hlavních příčin stagnace rozvoje soukromého zemědělství a venkova především v příhraničí. EAFRD je v mnoha ohledech mar-

nou snahou přetřít vrstvou růžového latexu trámy prožrané dřevomorkou.

Cíle této práce nejsou teoretické, tzn. nebudují samonosnou myšlenkovou konstrukci, kterou by podepírali buď přefiltrovanými, nebo neúplnými daty, cílem je zmapovat rizika investice do konkrétního modelového projektu PRV (Programu rozvoje venkova) – takto jedné MAS zaměřené na bioprodukcí. (MAS = Místní akční skupiny – termín převzatý z PRV pro lokální komunitní projekty.)

Žádný investiční projekt nemá šanci na úspěch bez alespoň základní znalosti terénu v aspektech předjímajících možná investiční rizika, a protože takovéto informace jsou u nás nedostupné, obhlíželi jsme vybrané oblasti venkova v rozsahu, v jakém byl zadán výzkumný úkol: ekonomicky

5. Anna Ondřejíková – obilí, kozí sýry, potenciálně kravské (Habartice za Frýdlantem)

6. Ivan Krátký – Lindava u Cvikova – vepřové, kravské mléko – zatím konvenční, (potenciální místo MAS)

Horynovi a S. Romanovská jsou malé farmy do 20 ha, Šourkovi a Ondřejíkoví střední (60 a více) a pan Pulíček a Krátký velké (nad 300 ha).

Jejich život a podnikání vychází z reality prostředí, v kterém se nacházejí. Demografické údaje podle SLBD (2001) uvádějí o sledovaném území následující informace:

Vidíme, že hraniční obce jako Mařenice, Černousy a Kropach v Čechách zabírají svou rozlohou větší prostor (4286 hektarů) než sice stále ještě pohraniční, ale už na méně vzdáleném radiálu ležící obce Pěčín a Plavy (1854 hek-

Název obce	Rozloha	Počet obyvatel	Průměrný věk	Průměrné vzdělání
Mařenice	254 ha	354	210 starších 40 let	246 vyučen a nižší
Kropach	777 ha	139	62 starších 40 let	68 vyučen a nižší
Pěčín	1335 ha	1679	837 starších 40 let	914 vyučen a nižší
Plavy	519 ha	1084	475 starších 40 let	644 vyučen a nižší
Černousy	855 ha	330	153 starších 40 let	225 vyučen a nižší

jsme zanalyzovali podmínky a rizika podnikání cca 25 ekologických – zpracovatelských farem a jejich přístup ke státní podpoře.

Protože se první výstupy studie setkaly se značnou nelibostí v akademických („*tohle přece nemůžete říct, že je český venkov*“), ministerských („*takhle jsme si to nepředstavovali*“) i neziskových kruzích („*snižujete výsledky celého ekologického hnutí*“), na žádnou pomoc nebo spolupráci se sbíráním a tříděním informací o životě našich farmářů – biozpracovatelů jsme se spolehnout nemohli.

Naše návrhy, že by studii pomohly drobnější průzkumy terénu formou target groups, by byly vyslyšeny tehdy, kdyby přesně specifikovala téma, sehnala osobně starosty, přeshraniční starosty, obyvatele a zástupce regionální a centrální státní správy, zorganizovala místo konání, sestavila seznam dotazů a poté sehnala 100 tisíc agentuře, která by je – lépe či hůře... vyplnila.

Raději jsem se spolehla na své zkušenosti v místním zastupitelstvu.

6 farem, 5 obcí

Konkrétně na území severního pohraničí našeho státu jsme sledovali 6 ekologických farem – zpracoven: (jedná se o území Lužických a Jizerských hor a Frýdlantského výběžku).

1. Manželé Eliška a Jaroslav Horynovi – kozí sýry (Světlá pod Luží patří pod Mařenice spolu s Kropachem v Čechách)
2. Svatava Romanovská – bývalé zpracování kozích sýrů, (Polevsko u Nového Boru)
3. Josef Pulíček – produkty z koziho mléka a maso (Pěčín u Jablonce)
4. Josef Šourek – produkty z kravského mléka (Plavy u Tanvaldu)

tarů). Funguje v nich však zcela obrácený poměr počtu obyvatel (první tři obce mají dohromady 814 obyvatel, Pěčín a Plavy 2763 obyvatel).

Třikrát větší rozlohu hraničních obcí tedy obývá třikrát menší počet obyvatel nežli těch, které leží dále od hranic. To je zcela ojedinělý statistický jev a je velmi podstatný pro jakýkoli podnikatelský záměr nebo rozvojový a investiční program. (V každé zemi se obyvatelstvo směrem od administrativních center „ředí“, ale ne tak dramaticky. Za hranicemi Kropachu ležící německý Oibin „žije“ obyvateli i evropskými programy.) Přitom pro obojí obce platí stejné podmínky a programy. Jak ukazuje studie, pro některé farmy to mělo fatální následky.

Přestože tento model můžeme sledovat po téměř celém hraničním pásu naší země a jedná se tedy o rozlohou ohromná území (podhorské oblasti představují čtvrtinu objemu zemědělské půdy ČR), neexistují celostátní studie mapující tento jev, neexistuje analýza, která by jej zkoumala do hloubky, porovnávala s okolními státy a hlavně neexistuje žádný plán a z tohoto plánu vyplývající program, z něhož by bylo patrné, co stát s tímto územím zamýšlí a jak se mu tyto záměry daří realizovat. Proč například:

Podívejme se na výše uvedenou statistiku „zevnitř“ a porovnejme ji s údaji, které nám o vybraných obcích poskytl jejich starosta Petr Tlustý.

Údaj pana starosty vrhá na věc jiné světlo. Ve skutečnosti Mařenice představují 4 samostatné obce (dříve jako středisková obec zahrnovaly i Kropach), z nichž 3 – svou rozlohou odpovídající třeba právě Pěčínu či Plavům – mají dnes po 20 obyvatelích. Samostatná obec Mařenice má tedy ne 345 obyvatel jak uvádí SLBD, ale 280.

Když však půjdeme ještě do většího detailu, objevíme, že z těchto 280 obyvatel 60 představují chovanky Ústavu sociální péče pro mentálně postižené, což je skoro čtvrtina jeho obyvatel. Tito obyvatelé však nemohou být v žádném

Název obce	Rozloha obce	Počet obyvatel	Průměrný věk	Průměrné vzdělání
Mařenice	1325 ha	280	neznámý	neznámé
Mařeničky	313 ha	20	neznámý	neznámé
Světlá p. Luží	572 ha	20	neznámý	neznámé
Dolní Světlá	445 ha	20	neznámý	neznámé

směru zapojení do života obce, nejsou cílovou skupinou pro žádný obchod, pro kulturní akce, pro vzdělávání, nelze s nimi počítat jako s pracovní silou, jsou pro obec rizikovou skupinou, která má nepředvídatelnou budoucnost, kterou obec nemůže ovlivnit, která však zásadně ovlivňuje život obce. K tomu právě došlo letos (2007), kdy z pokynu MZD došlo ke zrušení celého ústavu s tím, že chovanky budou umístěny do chráněných bytů. To je opět statistický model, který nemá precedens. V žádné aglomeraci nezemře nebo neodstěhuje se naráz jedna čtvrtina jejích obyvatel. Pro život obce to má zásadní vliv jak ve snížení jejího hlavního příjmu (viz dále), tak ztrátou posledních pracovních příležitostí pro obyvatele obce.

Trend umísťovat na odlehlá místa naší země „problematičtější členy“ společnosti, tak aby „nebyli vidět“, bylo pravidlem minulého režimu, a proto podobně jako Mařenice, má Krompach v Čechách vedle svých 139 obyvatel navíc 49 chovanců Základní praktické školy (dříve Zvláštní školy internátní pro problematickou mládež – především romského původu).

Na rozdíl od Mařenic se v tomto případě však jedná o děti, které byly odebrány původním rodinám, ale jejich trvalé bydliště zůstalo u nich, takže tato čtvrtina obyvatel Krompachu zde administrativně vůbec neexistuje.

Tyto informace pak zcela relativizují statistické údaje o průměrném věku obyvatel obcí (příliš staré Mařenice a příliš mladý Krompach) a jejich průměrném vzdělání (obě obce jsou přítomností ústavů značně statisticky znevýhodněny). Pro účely strategického plánování jsou takto obce zcela nečitelné. *(Pokud bych zde na sebe měla vzít tíhu soukromého podnikání podle MAS, buď bych musela všechny zaměstnance „dovézt“ – pak se MAS máji účelem, nebo se v personálním zajištění projektu vystavit riziku, které by žádná banka nepodpořila.)*

Další skutečnost, která má na život těchto obcí zásadní vliv, je ve výše uvedené statistice zamlčena úplně. Pohraniční území si po odsunu Němců nenašlo nové obyvatele a stalo se (například v Krompachu v naprosto převažující míře) rekreačními oblastmi. Protože v posledních letech došlo v Praze (a velkých městech obecně) k velkému zvýšení nájmu, jsme svědky masivního stěhování městských důchodců právě do těchto rekreačních oblastí. Ovšem tyto rekreační ve statistických údajích zahrnutí vůbec nejsou.

Jen v Mařenicích se nyní nachází 70 obyvatel, důchodců – rekreační, kteří mají trvalé bydliště v městských bytech, které pronajímají nebo drží pro své děti, bydlí zde však celoročně. To znamená, že jedna třetina obyvatel obce konzumuje její služby (veřejné osvětlení, kanalizace, protahování cest a jejich údržba, odpad, zdravotní a sociální služby...) bez toho, že by na ně přispívala, resp. že by starostové obcí

měli možnost na ně pobírat daně. Rozpočet obce však v největší míře závisí právě na daních z příjmu právnických a fyzických osob a DPH (viz dále).

V Krompachu tento jev jde ještě mnohem dále: na 139 stálých obyvatel zde připadá 460 rekreačních, z kterých obec inkasuje 300 korun ročně za daň z nemovitosti, ale je jimi stále osočována za nízkou kvalitu služeb.

Další statisticky neviditelnou skupinu obyvatel tvoří ukrajinští občané, kteří představují samostatný fenomén českého venkova a jejichž životní podmínky a lidská práva jsou tématem na samostatnou studii.

Takto viděno však stojíme před zcela jinými Mařenicemi, Krompachem, Habarticemi..., než jaké uvádí NUTS a než pro jaké jsou modelovány Programy rozvoje venkova. V těchto oblastech existuje tolik přehlížených či utajovaných rizikových faktorů, že zabývat se počtem jejich obyvatel je jako počítat prostěradla v domě, kde vypukl požár. Jejich souhrn je mimo jiné vyjádřen pětkrát nižším příjmem z daní na jednoho obyvatele, než je ve městech.

Z celkových příjmů obce, které činí cca 4 mil. korun, představuje 69% daně z příjmu fyzických a právnických osob a DPH. Zbytek tvoří nájmy za pozemky a budovy. V obci je velká nezaměstnanost, jediné pracovní příležitosti nabízely výše zmíněné ústavy a relaxační centrum Malevil v Heřmanicích.

Stát však klade na obce požadavky bez ohledu na realitu jejich života – například povinný požární sbor, kdy jedna výstroj s helmou stojí 25 tisíc korun a nejnižší možný počet hasičů je šest. Obce jako Krompach při nejlepší vůli tyto a další podmínky státu splnit nemohou. Zastupitelstvo Krompachu představují pracovníci v neuvolněných funkcích, to znamená, že starosta, jeho zástupce a účetní pracují celá léta zadarmo. Uvažovat o sloučení s Mařenicemi je nereálné už jen pro velké vzdálenosti, které je od sebe dělí, a chybějící dopravní obsluhu.

Na otázku, zda starosta Mařenic pan Tlustý využívá některý z Programů rozvoje venkova, odpovídá: *„Jsem ve sdružení obcí Novoborsko, ovšem kdykoli tam poslední rok přijedu, dostane se mi jediné informace, že mám počkat, že za měsíc bude vše jinak...“* „...na konzultační firmy nemáme, dotační tituly jsou složité, nejsou zkušenosti ani příklady“ „...jediné peníze z regionu jsme dostali na obnovu památek a komunikací, ovšem například loni (2006) jsme nedostali nic.“ *Bytová výstavba, podpora řemesel, služby – na nic nejsou peníze.* „Kdyby chtěl využít nějakého programu pro seniory, což by byl velmi vhodný projekt vzhledem k věkovému složení obyvatel a trendu na tomto území, nemá pozemek k tomu, aby jej realizoval. Problémem je i čistíčka odpadních vod, kterou nemá kam umístit.“

Ještě horší je situace v Krompachu v Čechách: obec už neměla žádné prostředky na placení elektřiny, v roce 2003

byla obec už tak zadlužená, že na její majetek byla vyhláše-
na exekuce. Starosta se bál o život, obyvatelé obce mu vy-
hrožovali, protože se domnívali, že situaci způsobil on.

Kde jsou mařenické peníze?

Přitom pokud nahlédneme do státního rozpočtu, vidíme,
že do jmenovaných obcí proudí ze státního rozpočtu ročně
několik desítek milionů korun. Jak stát se svěřenými pro-
středky do rozvoje venkova hospodaří? Hlavním finančním
tokem a programem a podporou rozvoje pro tyto hraniční
zemědělské oblasti je dotace na půdu formou výplaty „na
plochu“. Znovu si zopakujeme základní noty, díky kterým,
ať kameru postavíme z jakého chceme úhlu, slyšíme pořád
stejnou písničku:

*Naše dotace z programu rozvoje venkova NEJSOU směro-
vány:*

- *na soukromý podnik jako v Německu, kdy by každý farmář
měl přístup k prostředkům na výstavbu, rekonstrukci, zpra-
covnu, které u nás nabrazuje platba na plochu, a proto je
trend kumulovat velké objemy půdy, které následně nejsou
obhospodařovány, ve smyslu hospodařit a vydělávat, ale
zneužívány, ve smyslu koupit a zpeněžit;*
- *na produkt jako v Irsku či stále ještě v Německu, kdy bychom
dotovali např. pouze kilogram skutečně na trhu realizované-
ho biohovězího;*
- *na člověka jako ve Francii, kdy bychom rovným dílem ga-
rantovali hodinovou mzdu zemědělce podle kvalifikace;*
- *podle kritéria komunitní prospěšnosti, jak chce OSA III a jak
popisuje případ Mařenic.*

Vymlouváme se, že platbu na produkt, hlavu či komunitu
Evropa nechce, ale je to jen jedna z dalších pohodlných
dezinterpretací společné zemědělské politiky. Pokud by-
chom předložili fakta, že se nejsme s to vyrovnat se stereo-
typy předchozího „socialistického“ rozkrádání majetku
a subvencí a že máme pádný důvod k tomu, abychom tok
peněz nasměrovali tam, kde z něj také plynou nějaké výstu-
py, tedy lidem, kteří jsou schopni samostatné existence, pak
nám jistě „Evropa“ nebude měřit jiným metrem než
Německu. Co jsem měla v Bruselu možnost vidět, Evropa
od nás čeká jedině: abychom se postarali sami o sebe.
A toho zatím naprosto nejsme mocni.

Skutečnost je, že svými programy přivádíme k zoufalství
a beznaději lidi, kteří mají k místům českého venkova a po-
hraničí, kde se narodili, kde vyrůstali jejich rodiče a děti,
hluboký vztah a rádi by v nich prožili naplněný život. Tady
se podívejme, co jsme pro to udělali:

Hraniční aglomerace s nejdřívším zalidněním v republice
a největší rozlohou půdy by tak měly být počítaje na hlavu
nejbohatší obce ve státě. Proč tomu tak není? K odpovědi
se dostaneme podrobnějším rozbořem.

*Z 2640 ha rozlohy Mařenic: přibližně 300 hektarů předsta-
vuje obecní les, 300 hektarů státní les, něco obecních komunika-
cí, něco zastavěná plocha, minimálně 1600 hektarů tvoří TTP.
Z projektu rozvoje venkova HRDP bylo na ně v této oblasti
možné v roce 2006 uplatnit souhrn dotací z titulů SAPS
(2200 Kč), AEO (3000 Kč), LFA (CHKO až 4600 Kč), ekolo-
gie (1100 Kč), takže na jeden hektar zdejší půdy může být*

*uplatněn nárok až 12 000 korun ročně. Pro Mařenice by to
mohlo představovat ročně 16 milionů korun.*

Obec však z těchto peněz nemá nic. Proč?

Původních vlastníků půdy zde nebylo mnoho (na býva-
lou německou půdu se restituce nevztahují), ti si rozebrali
své záhumenky – půl hektaru pod lesem, cíp za kostelem,
úhrnem pár hektarů. Majoritním vlastníkem mařenické ze-
mědělské půdy byl státní Pozemkový fond, od kterého ma-
lou část mařenické půdy nakoupili místní obyvatelé, ale ti
na větší rozlohy pozemků neměli peníze a politika státu
neumožnila místním obyvatelům ani starostům si na nákup
domácí půdy půjčit a především nedokázala srozumitelně
informovat místní venkovské obyvatele o tom, že na tuto
půdu potečou ze státní kasy velmi brzy velmi velké dotace.

Podstatná část volné půdy zůstala k dispozici veřejným
obchodním soutěžím. Ty se staly jedním z největších součas-
ných zdrojů korupce a obcházení zákona a jejich výsledkem
je, že místní obyvatelé se stali zástěrkou pro praní státních
peněz. (Pravidlům těchto veřejných soutěží a praxi Pozem-
kového fondu je věnována samostatná část studie v kapitole
Ivana Krátkého.) V našem případě podstatnou část podhod-
nocené mařenické půdy bude 30 let splácet podnikatel, který
odtud nepochází, nikdy zde nežil a nežije a podle slov míst-
ních obyvatel ve skutečnosti ani skutečným majitelem není
(jeho podnik je dceřinou společností holdingu, kterému ve
věnci těchto pohraničních „mařenic“ patří tisíce a tisíce hek-
tarů ekologické půdy. Jak doložil pan Krátký, tento „majitel“
o mařenické půdě nesmí rozhodovat, smí jen krýt svým jmé-
nem následné podvody, které z držení plynou).

Z dalšího dotazování pana starosty vyplynulo: „Majitel
zdejších pozemků, zaměstnává v obci někoho?“ „Jeden mladík
mu tady v létě brigádně poseká louky.“ ... „Platí obci nějaké
daně?“ „Ne, není místní.“ ... „Vyrábí nějaké potraviny, prodá-
vá něco?“ „Ne“ ... „Postavil tady něco – stodolu, chlév, přispěl
na školu...?“ „Nikdy.“

Místní obyvatelé pak na otázky cílené na konkrétní loka-
lity odpovídají, že majitel „ani neví, že ty louky nahoru za oce-
lokůlnou jsou jeho.“ „Má tam dobytek?“ „Nemá“ ... „Seká dvakrát
ročně?“ „Až letos...“ „Je tady někdo, kdo by chtěl sedlačit?“ ... „Ano,
třeba ten mladý Musil...“ „A co mu brání?“ ... „Nemá půdu“.

V Krompachu se obci podařilo udržet 84 hektarů z je-
jích 777 ha (300 ha je zastavěná plocha, 120 lesy a zbytek
opět vlastní stejný majitel jako v Mařenicích). Kdyby však
obec Krompach chtěla ze zbývajících hektarů nakoupit od
Pozemkového fondu další půdu, tak nemůže, protože v pro-
nájmu ji má stejný majitel jako v Mařenicích a ten má na ni
i předkupní právo (stejně předkupní právo, které je pozem-
kovým fondem upíráno třeba hospodařící rodině Šmaka-
lových nebo Krátkých ve studii JUDr. Heřmanské).

Když se budeme dále doptávat na život těchto oblastí,
dojdeme ke kvalitativním údajům, které z výše uvedené si-
tuace vyplývají: nezaměstnanost, izolace, alkoholismu, do-
mácí násilí, bída, udávání, závist, kriminalita, ohrožení ma-
jetku, příhraniční prostituce, velký počet vietnamských
obchodníků... Přidruženými jevy jsou práce dětí, mimořádně
špatný zdravotní stav mužů i žen, nezáměr o vzdělání,
rekvalifikaci, zapojení se do jakéhokoli programu.

Výše zmínění producenti biopotravin jsou touto si-
tuací částečně nebo zcela paralyzováni: Horynovi, Pu-

líčkovi, Šourkovi trvale zápasí s jednou ze základních podmínek rozvoje jakéhokoli podnikání, a tou jsou za-

městnanci. Někteří farmáři jsou z tohoto důvodu na konci sil.

4 PODNIKATELSKÉ ASPEKTY ŽIVOTA NA VENKOVĚ

Venkov = izolace

Dále už jen sledujeme, jak původně solidární přelévání peněz z rozvinutějších regionů do handicapovaných má za následek, že bohatí bohatnou a chudí chudnou. (Politiku státních pobídek do vytváření pracovních míst v průmyslových zónách zmiňujeme v kapitole MAS.)

Ing. Jaroslav Horyna strávil mnoho let v komunistickém lágru, v prvních demokratických volbách v obci Světlá kandidoval do místního zastupitelstva. Kozí produkty jejich farmy nesou diplom nejlepších ve střední Evropě, mnohokrát u nich natáčela naše i německá televize. Před pěti lety s manželkou vybudovali za chalupou v Horní Světlé domeček pro potenciálního novodosídlece, který by jim s kozami a sýrem pomohl, eventuálně po nich farmu převzal. Společně jsme oslovili Konzorcium – agenturu sdružující spolky přistěhovalců – církve, vyvěsili jsme inzeráty. Přihlásil se jeden ukrajinský pár, ovšem muž měl zcela jasné představy o své odměně: 25 000 měsíčně. Za posledních 17 let, kdy rodinu Horynových kontinuálně sleduji, se přes veškerou snahu najít zaměstnance do jejich farmy ukázalo, že stát nenastartoval motivaci pro život a práci v těchto stále se zvětšujících zaostalých venkovských oblastech a hrstce místních podnikatelů jen podráží nohy špatnými programy rozvoje, nereálnými odvody a daněmi a špatně nastaveným systémem sociálních dávek.

Tisíce hodin práce, vynalézavosti a péče, s kterou udržovali svou farmu nad vodou, v zimě zasypaní sněhem a v létě kontrolami, jsme hodili přes palubu slovy „jsou už staří“. Zestárneme všichni. Otázka je jak. Pan Horyna strávil poslední roky svého života pod nájezdy 13 kontrol ročně, nekonečnými restrikcemi a správními řízeními bez naděje na odvolání či elementární společenskou slušnost (viz Reflex 31/05: Proč operátoři bio nechtějí). Pro potenciální zájemce o podnikání v pohraničí (Horynovi stejně jako Ondřejíkovi nebo paní Holoubková se na venkov přistěhovali z Prahy) jsou Horynovi další utajovaný vzkaz podnikatelského rizika: jejich rozhodnutí žít v pohraničí přináší doživotní samotu.

Ještě jednou se vraťme na farmu paní Ondřejíkové.

Mlékárna? Ale jen pokud v ní nebudete nic vyrábět

V létě 2007 paní Ondřejíková kozí mléko vylévala, protože neměla odbyt. V liberecké prodejně Kendlík se jí podařilo za týden prodat 1 kg sýra, ve Frýdlantu 80 deka. Uprostřed doj-

né sezony se na ni však usmálo štěstí. Do Vsi přijel obchodník z Prahy a oslovil paní Ondřejíkovou, zda by pro něj na zakázku nezkusila vyrábět zrající bio kozí sýry. Je to na lokálním trhu zatím neexistující produkt, zatímco čerstvých kozích sýrů je přetlak. V případě, že by se produkt setkal na trhu s dobrým ohlasem, byl by schopen odebírat celou její produkci, dokonce si pro sýr i jezdit. Anička v tom viděla příležitost zhodnotit investici do mlékárny a začala pracovat.

Na odborném semináři si nechala vysvětlit cestu, jak v případě, že nechce rozšiřovat stádo, nemusí nechávat kozy zabřeznout a může dojit mléko a produkovat sýry prakticky celý rok. To by pro farmu znamenalo celoroční práci a zisk. U zahraničních kolegů – ekofarmářů konzultovala technologii výroby. S místní reklamní agenturou pracovala na obalu a komunikaci. Po několika týdnech pokusů poslala vzorky do laboratoře, odkud jí přišlo vyrozumění, že vyhovují normě. Dlouho se však paní Ondřejíková neradovала. KHS jí po představení vzorku zakázala v mlékárně výrobu jakéhokoli nového produktu. Pro produkci několika kilogramů zrajícího sýra přišla KHS a veterináři s požadavky stejnými jako kdysi na celou mlékárnu, které dnes leží ladem: paní Ondřejíková by musela vybudovat nové prostory pro zrání a zpracování.

(Argument, že plíseň nakazí všechny ostatní produkty v mlékárně, je další lapsus našich „odborníků“. Nebudu ztrácet čas s argumenty, nabízím exkurze do historických sýrařských rodin v Toskánsku nebo Francii, odkud zmíněný obchodník své zrající sýry, které vznikají na výrobní ploše poloviční, než má Anička, a v 13 různých druzích – od čerstvých přes 3 druhy zrajících po parmazán, k nám spokojeně pod nosem našich horlivých hygieniků a veterinářů dováží. Klienti za odborníka nepovažují a neodměňují teoretika, ale technologa.)

Další pokus o využití investic do mlékárny nastal v lednu 2008. Paní Ondřejíková k sobě na statek vzala 16 kusů mléčných krav z krachující farmy v jižních Čechách. V pondělí, středu a pátek by se v mlékárně vyráběl kravský tvaroh a sýry, v úterý a v sobotu kozí. Zádrhel nastal hned při získání mléčné kvóty na SZIFu. Dvě kravky ze stádečka byly v členském státu Unie očkovány proti viru IBR. Toto sérum zaznamenal veterinární rozbor krve a nízkou hodnotu přítomnosti IBR viru uvedl veterinář do tabulky požadavku pro SZIF jako nákazu. Zmíněné dvě kravky zařadil do ozdravného programu – stejného pro stovky jiných mléčných krav v severních Čechách. SZIF však okamžitě vyrukoval s verdiktem, že krávy jsou nemocné a nemohou tedy dostat mléčnou kvótu. Protože to nebyl jediný požadavek, který musí farmář splnit, aby mohl dojit, a veterinář

viděl, jak se paní Ondřejíková donekonečna protelefonovala mezi regionálními veterináři, hygieniky, pražským ministerstvem a SZIFem, slitoval se nad ní slovy: „Ty blbci tomu vůbec nerozumějí, na IBR se jich nikdo neptal, to kdyby měli brát jako u vás, tak tady nedojí žádná kráva,“ a tabulku veterinární kontroly upravil tak, aby SZIF nedostal prostor k vlastním improvizacím.

Dalším krokem byla žádost o schválení výrobků z kravského mléka, jak bylo uvedeno výše. Kozy dojí půl roku, ale žerou celý rok. Navíc celá řada receptur kombinuje kravské a kozí mléko. Než došlo k definitivnímu zakazu, procházeli Ondřejíkovi těmito kroky: Původně ředitel Krajské hygienické stanice (ano, zase ten přítel doma krájených kradených

kravských hlav) povolil paní Ondřejíkové zpracování kravského mléka pouze v zimě, kdy kozy nedojí. Důvod? Mlékárnu paní Ondřejíkové údajně schválil jen proto, že v ní bude pracovat jen ona a jen s minimálním množstvím mléka a jen na schválených druzích výrobků. Kravského mléka je hodně a kapacita rodinné mlékárny na ně nestačí, uvedla veterinářská a hygienická kontrola. Další potíž a další krok byl chlazení mléka. V samostatné místnosti nazvané „filtrace mléka“ by stála dvě chladicí zařízení, jedno pro kozí a druhé pro kravské mléko. To však KHS nepřipustila, povolil to až pražský ing. Hlaváček – hlavní metodolog. Nakonec společnou výrobu KVS definitivně zakázala pro údajný problém s oblečením. Věc má stále vývoj. Již šestý rok.

5 KDO O VENKOVĚ ROZHODUJE?

Co od těch lidí vlastně chceme?

Bez základních marketingových znalostí je nemožné vypouštět do terénu restriktivní nařízení: stát je zde od toho, aby podporoval úsilí podnikatele, a je jeho servisní organizací – ne naopak. Ostatně i podle smluv s EU jsme podepsali, že jasným kritériem zemědělství je, že podnikání v něm se musí vyplácet, tudíž že podnikatel musí mít volné ruce pro budování svého místa na trhu. Uniformita a šed' a nízké riziko světa neziskového sektoru jsou na hony vzdálené realitě trhu, který umožňuje se dostat dopředu jen těm, kteří jsou vynalézaví, hraví, nápadití, kreativní, samostatní a odvažní.

V praxi vývoj každého nového produktu vyžaduje minimálně sezonu testování. Konkrétně: paní Ondřejíková říkala, že sýr se jí jednou povede skvěle, jednou vůbec a jednou tak napůl. To chce rok práce a sledování, jaký vliv má na jeho zrání kvalita trávy, počasí, lunární fáze, kdy je například farmářka unavená, atd. atd. V okolí není nikdo, s kým by se mohla poradit, na všechno si musí přijít sama. I pokud najde cestu, jak garantovat stabilní kvalitu nového výrobku? Další měsíce bude trvat budování jeho pozice na trhu: gramáž, obaly, ceny, kupláže, logistika, jestli je k jejímu biosýru v obchodě biohouska, zda v okolí dělá někdo něco podobného a je možné zvýšit objem produkce, zda jej umístit do marketingového balíčku či samostatně, jak nastavit ceny na místním a národním trhu, jak v sezoně, etc. etc. A teprve na konci této ne méně než roční cesty stojí farmářovo rozhodnutí o tom, zda bude nebo nebude tuto značku či recepturu sýra uvádět na trh, to znamená vyrábět a nechávat zaregistrovat. Pokud v této fázi přijde stát a výrobu zakáže, pak je otázka, zda není v těchto podmínkách investice do zemědělského podniku finanční i lidský hazard. Pro trh není totiž nic snadnějšího, než dovézt hotový produkt ze zahraničí. Však také vidíme Plusy a Kauflandy plné německých biotvarohů a sýrů, navíc vyrobených v provozech, které by naši veterináři nikdy neschválili.

Ze stejného soudku je i popření odvěkého cyklu přírody – to znamená faremní produktový kalendář. Paní Ondřejíková musí mít možnost o masopustu péct na farmě koláče, o posvícení zabít tři doma vykrmené husy, na Velikonoce

nasekat kopřivy do nádivky, na svatého Jána nasušit byliny na čaj, v srpnu vyudit klobásky a šunku, v září zavařit marmelády a stočit mošty, na dožínky uvařit jitrnice, v listopadu zastřelit a upéct v troubě kachny a naložit maso a vajíčka, vypálit slivovici, na advent vařit česnečku a bramborové šišky, na Vánoce péct štolu a vařit kapry načerno. Pro své hosty a klienty. Ve své kuchyni na své farmě. V řádu života farmy, přírody a tradice a ochrany soukromého majetku a soukromí rodiny. V tuto chvíli paní Ondřejíková nemá možnost ani vyrábět v mlékárně sýry. A kdo by tak vážil cestu až do Vsi u Habartic pro nic za nic.

Než se znovu začneme ohánět Evropou, bylo by dobré zamyslet se nad tím, co od lidí žijících na venkově vlastně chceme. Požadavky na certifikaci každého jediného produktu jsou stejně absurdní jako hlídat v hospodě, zda smějí vařit švestkové knedlíky ale broskvové už ne. HCCAP v členských státech EU mívá jednu stranu A4 pověšenou vedle záchodu a v případě, že se do něj majitelé provozovny nechce, tak tam místo něj visí cedulka s lakonickým oznámením: „Tato provozovna nemá HCCAP“. O tom, zda provozovna bude nebo nebude existovat, rozhodují zákazníci.

Základem jakéhokoli podnikání je jeho sociální – obecně lidský – a samozřejmě ekonomický aspekt. Zákazník sám má možnost posoudit a rozhodnout, za bude investovat svých 14 korun do krabicového mléka prostého živin, nebo do čerstvě nadojeného mléka v chlévě od farmáře, kterého zná a zná každou jeho kravku. Paniku, kterou šíří hygienici a veterináři, je možné přirovnat k nařízení odebírat všem dětem týdně krev pro testování viru Eboly – takové riziko rovněž nelze vyloučit.

Ovládající a ovládaní

Kontrola a prevence je věc jedna a zákazy a omezování věc druhá. Vměšování státu do života občanů s jeho věčným „já jsem alfa a omega“ není ničím jiným než bojem o dominanci a všechny následné výhody, které z ní vyplývají: nízká zodpovědnost a malé pracovní nasazení, pohodlí jasně defi-

novaných úkolů, žádné úsilí o vytváření trhu, nízká sebekázeň a nulová „orientace na klienta“, žádné nebo nízké testy za chyby, ohraničená pracovní doba, pojištění, zdravotní a sociální dávky, důchod, volný přístup k telefonu a internetu, cestovní náklady, pocit moci a emocionální pohoda, vedlejší výhody plynoucí z pravomoci „zakazovat/povolovat“.

Pokud občan nebude mít garanci striktní a permanentní kontroly každé složky státní správy v každém jejím jednotlivém úkonu, a to v aspektech korupce, hledání škvír ve výkladech, šikanování, lemplovství, zjednodušování a vyhýbání se odpovědnosti, neprovázanost na návazné výkony, pokud nebude zavedeno adresné trestání chyb, pokud nebude jednotným zadáním „prosperita“, pak se nehneme kupředu, protože jako Šípková Růženka zarosteme trním, které si ale sami pěstujeme.

V našem případě je nejvíce poškozen ten, jehož zájmy se stát ohání: spotřebitel. Nejdříve tím, že zaplatí daně na dotace, které se projedí a nic z nich nemá, potom tím, že nemá možnost nakoupit čerstvé místní potraviny a je nucený kupovat zahraniční a trvanlivé, dále zaplatí podporu v nezaměstnanosti těm, kterým stát zakázal pracovat, a k tomu všemu si vydržuje dráby, kteří mu ukazují, kdo je pán a kdo je kmán.

Shrnutí: Odpovědi? Ne, otázky

Pro potenciálního investora se z výše sledovaného prostředí nabízí tyto okruhy otázek, na které nejsou dostupné odpovědi:

1. Bude mít mladý zemědělec, podnikatel nebo mladá rodina zájem žít v sousedství „pasáku“, „blázince“ nebo důchodců?
2. Může program pro mladého zemědělce takováto oblast využít, když jedinými mladými lidmi ochotnými pracovat v zemědělství jsou Ukrajinci?
3. Je na druhé straně moudré rozhodnutí nepřijímat do země s celými oblastmi, „kde nechce nikdo žít“, další

uprchlíky (pro které přece jen platí nějaký program jejich zařazení, kvalifikace, pomoci, kontroly, evidence...)?

4. Je ekonomicky únosné riziko farmaření, když koně či zelí z pole je permanentně ohroženo zloději?
5. Je možné zde využít program rozvoje venkova? Např. předčasného odchodu do důchodu, když mladí byli nuceni se z obce, kde dnes zůstalo posledních 20 obyvatel, vystěhovat, aby vůbec mohli dostudovat, a nevrátili se, protože nebylo kam, neboť obec nemá prostředky na základní chod, natož bytovou výstavbu?
6. Bude mít někdo perspektivní zájem usídlit se v obci, kde je 70% obyvatel nižšího vzdělání?
7. Je vůbec bezpečné stěhovat se do oblastí, když jsou celé obce za asistence policie, státní správy a soudů pod kontrolou „Kosovců“, „vrahů“, „zlodějů“, „tygrů“, „pasáků“, „prostitutek“, „Vietnamců“?

Opačně:

1. Jsou jednotlivé části Programu rozvoje venkova cílené, adresné, verifikované a garantované? Umíme využít potenciál našeho venkova?
2. Jaká konkrétní opatření přináší PRV podhorským oblastem, které byly v minulosti prosperující částí země, kde je dodnes hustá dopravní infrastruktura včetně podporované železniční sítě, kde je tradice textilního, zpracovatelského, potravinářského průmyslu a samozřejmě zemědělství?
3. Jaké potraviny a v jakém objemu máme z našich pastvin v bohatě dotovaných LFA oblastech a co se v nich za tyto dotace zbudovalo?
4. Jak jsme zúročili zdejší atraktivní přírodu a oblasti sousedící s Německem a Polskem, které tyto geografické výhody nemají?
5. Jak dokázali pomoci místním lidem, kteří tu udělali kus práce a kteří mají zájem v těchto oblastech podnikat. Jsou ve své snaze podporováni?
6. Jsou programy cílené pro jejich děti? Jaké jsou možnosti rozvoje dětské osobnosti v současném pohraničí?

6 ZÁVĚRY FARMÁŘŮ

Zeptejme se na zkušenosti farmářů. 16 let jejich zkušeností s restitucemi v praxi jim dává dostatečný mandát k tomu, aby Ondřejíkoví mohli restituce označit za prostředek, který pomohl držet při životě špatný systém, korupci, politikaření a špatný výkon státní správy.

Co se týká zpracování domácí produkce, v níž vidí jedinou poctivou možnost návratu investice do farmaření, navrhují kroky vedoucí k ochraně vlastního trhu a takovým cenám potravinářských produktů, které budou odpovídat vložené práci a investicím farmáře – ne podnikatele s půdou nebo ekvilibristy s majetky bývalých JZD či Statků. Navrhují celostátní kampaň, která vysvětlí občanům, že pokud zaplatí za litr mléka 15 korun, budou mít jedinou jistotu, že peníze se dostanou do zemědělství, jinak občan zaplatí za kilo hovězího na dotacích 300 korun jako nyní a jeho peníze putují mimo zemědělství.

Podle slov farmářky paní Ondřejíkové v obci zůstali jen ti, kteří neměli šanci získat žádné zaměstnání ve městě. Zatímco před čtyřmi lety založila politickou stranu (Demokratická strana za rozvoj Černous) a vyhrála volby, letos se již znovu na místní úřad vrátili komunisté. Není divu – za čtyři roky se paní Ondřejíkové nepodařilo od státu získat pro obec žádnou podporu – ani finanční, ani programově koncepční nebo morální. Stát si na venkově vysloveně hýčká své komunistické voliče, kteří brzdí proces demokratizace, ekonomické stability a začlenění do Evropy.

Přestože se na tyto obce více než na jakékoli jiné vztahuje filozofie a program LFA (malé oblasti ovlivněné specifickými podmínkami z PRV zcela vypadly), české programy rozvoje venkova sociální aspekt LFA nikdy nezohlednily a autoři PRV o tomto rozměru LFA dokonce ani nevědí. Peníze na LFA si rozdělili úplně jiní lidé. Starostka sousední obce

Andělka, učitelka Matoušková, v rozhovoru pro Českou televizi uvedla, že se 15 let marně snaží obec udržet nad vodou a výsledek je horší, než tomu bylo za minulého režimu.

Své vlastní podnikání udržuje paní Ondřejíková jen za cenu nekonečného boje se státem o každý jednotlivý aspekt provozu a produkce. Se státními programy podpory se setkává jen ve „fangličkování“, kdy ji zvou na dotované veselice a jarmarky. Poslední zkušenost se žádostí o dotaci na zřízení jízdárny svými chybami a administrací předčila všechny ostatní negativní zkušenosti, které se státními programy rozvoje měla (detail v případě paní Abrlové).

Epilog

Při závěrečné korektuře jsem Aničku znovu ujišťovala, že studie není určena k veřejné publikaci a je velmi málo pravděpodobné, že se dostane do rukou místního zastupitelstva či policie. Přesto, stejně jako jakýkoli jiný farmář, který projev odvahy hovořit o svých zkušenostech života a podnikání na současném českém venkově, ve chvíli, kdy došlo na zveřejnění, přišla jí na mysl rizika, kterým se vystavuje.

Na izolovaném místě, kde žijí, není nic snazšího než podpálit střechu stodoly nebo počítat si na mladého Láďu někde u lesa. Minimálně pěti lidem nebude po chuti, že – jakkoli promlčených u policie a úřadů – dojde k zveřejnění skutků, které by v jiném státě podléhaly zaslouženému trestu. Nakonec povolila. Ze solidarity, z přátelství, z přesvědčení. Opravila některé detaily z historie své rodiny a zprávu odeslala na naši mailovou adresu. Co se stalo?

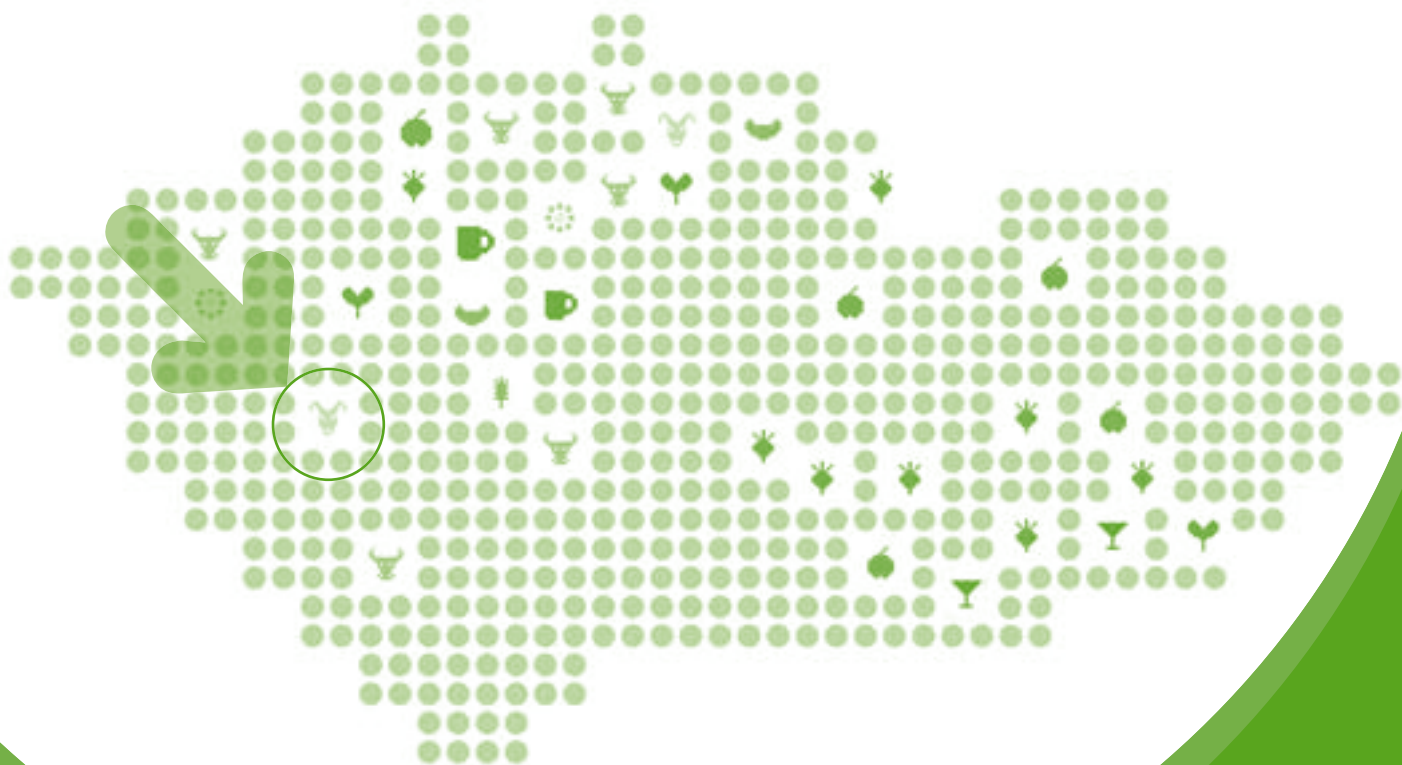
Dva dny poté přišel z nic neříkající mailové adresy anonym: reagoval za zprávu. Odstavec za odstavcem ve zprávě komentoval kýblem špíny a sprostých pomluv. Ondřejíkoví údajně neplatí daně, v obci žádná kriminalita není, mladý Láďa Ondřejík nepracuje, protože vstává až k obědu, a... Kosovec si může žít s kolika ženami chce. A jak to bylo s tím tygrem a kradeným senem a pistolí? Smyšlená osoba podepsaná pod mail napsala doslova: „Zajdeme se za Kosovcem zeptat, jak to opravdu bylo.“ Krve by se ve mně nedo-

řezal! Kosovec má za sebou příhraniční prostituci a zřejmě i nějaké střilečky a hlídá majetek parťáka, který teď sedí v lochu za vraždu. Anonym rozhodně věděl, koho si vybrat do party. Kolikrát už jsem se sama sebe ptala, proč vůbec ty stovky hodin trávím sepsáním zprávy, která od začátku nepřinese ani jediné písmeno nové informace a může ohrozit jedinou skupinu lidí – a to svědky?

Říct, nebo neříct? Anna za sebou měla náročný týden, problémy se srdcem se razantně zhoršily, pondělní jednání na SZIFu a fraška jednání s veterináři tomu rozhodně nepřispěly. Čeho jsou ti anonymní sousedé schopni? Kdo to mohl být? Jak se k materiálu dostal? Jak je možné, že ví tolik detailů ze života farmy? Nakonec zvítězily mé obavy. Zavolala jsem jí a s přáteli a kolegy jsme se dali do práce. Pravda vyšla najevo celkem rychle, nebudu říkat jak. Vyšetřování na venkově je snadné, snadnější než ve městě. Lidé se tam skládají do kytic podle typů, poznáte-li jednoho, poznáte všechny. Většina důkazů je dohledatelná už „na třetí kliku“ i pro amatéry. Co jsme vypátrali:

Po celou dobu měla Anna „napíchnutý“ mail svým bývalým zaměstnancem panem Danielem Stříbrným, kterého propustila z práce poté, co se ze statku neztrácely už jen věci, ale i peníze. Zatímco v Německu by policie tyto ztráty vyšetřila a pracovní úřad by u něj v pracovní knížce obstaral o tomto skutku nesmazatelný zápis pro budoucí zaměstnavatele, u nás tento člověk, který měl za sebou první krádež auta, ještě než dosáhl zletilosti, beztrestně škodí své oběti ještě rok poté, co z místa odešel. Takovýchto anonymů zřejmě stačil poslat v odpověď na jakoukoli doručenou poštu desítky. Každý krok Paní Ondřejíkové, každý její plán byl pod kontrolou jejích nepřátel, kteří od chvíle, kdy její noha vstoupila na její statek, neměli jiný úmysl než jí a její práci uškodit.

Pokud nyní zpráva koluje po obci – nedej bože, aby se dostala do rukou sousedovi paní Holoubkové – může si v bezesných nocích před očima promítat scénáře jednotlivých hororových kapitol. Co všechno se jí, jejímu synovi, jejímu majetku může stát? Cokoli. V tomto státě naprosto cokoli.

Obchodnice Emílie

„Jihočeská idylka na malebném statku s výjevy ze života kozy české“, napsal by český novinář, obhlížející venkov ze sedla svého kola nebo z okýnka Felicie. „Zpracovna kozích sýrů, která vyhovuje standardům EU“ vyplní kolonku kontrolor z MZe. „Zjevné popření obchodních, ekonomických i fyzikálních zákonů“ je titulek, který odpovídá realitě posledních dvanácti let života Emílie Cittebartové z kozí farmy Březí v jižních Čechách. Jen zázrakem nebo silou vůle drží její farma v jakémsi beztížném stavu, balancující nad propastí bezedného chřtánu soudních obsílek a exekutorů.

milk

- ❶ Začátky:
  - Jedna mlékárna a pak druhá
  - Rok 2003 a SAPARD: znovu od začátku a znovu od nuly
  - Státní zemědělský intervenční fond: další nuly – nula dobytčích jednotek a nula dotací
  - Budoucnost? Nejistá!
  - Státní pomoc? Ano, ale...
  - Co nejvíce brání v rodinném zpracovatelském podnikání v zemědělství?
- ❷ Neuvěřitelná výdrž bytí:
- ❸ Rozvoj venkova?
  - Otázky, které jsme již tolikrát položili
- ❹ Reklamní kampaň:
  - „Bio, je životní styl“
  - Životní styl pro 30 z 1400 farem. Těch nejméně podporovaných
- ❺ Závěr: Dotovat, nebo nedotovat?

- Farmář* .....> **Emílie Cittebartová, Pavel Cittebart (manžel), Pavel Cittebart (syn)**
- Kontakt* .....> cittebartova@tiscali.cz
- Kvalifikace* .....> prodavačka mléčných výrobků, živnost v mlékárenství
- Místo podnikání* .....> kozi farma Březí u Rožmitálu pod Třemšínem
- Předmět podnikání* .....> mlékárenství a prodej zboží
- Majetek* .....> 25 ha půdy (24 v nájmu), z toho 6 ha orné a zbytek TTP. 70 koz a dvě krávy. Stáje, zpracovna, dojírna, špýchar, stodola (v nájmu) prodejna, sklad, 2 auta
- Způsob nabytí majetku* .....> pronájem a koupě
- Zahájení podnikání* .....> 1997
- Zdroje financování* .....> rodinný majetek
- Zaměstnanci* .....> dva sezonně
- Produkce farmy* .....> 50 tisíc litrů koziho mléka ročně, zpracování 4 tisíc kg mléčných kozích a kravských výrobků (sýr, tvaroh, máslo, kysané nápoje, pomazánky)
- Potenciál* .....> rozšíření objemu produkce kozích výrobků, zvýšit počet krav na 5 kusů
- Současné plány* .....> koupit statek a půdu od majitele, rekonstruovat budovy, agroturistika, rozšíření prodejny
- Státní příspěvek na rozvoj podniku* .....> přímé platby na půdu
- Státní příspěvek na adaptaci zpracovny podmínkám EU* .....> 0
- Státní příspěvek na nákup půdy* .....> 0
- Příspěvek na opravy či stavby budov* .....> 0
- Příspěvek na technologie a zpracování* .....> 0
- Příspěvek na stroje a mechanizaci* .....> 0
- Podíl dotací na investici do podniku* .....> 0
- Podíl dotací na obratu podniku* .....> 15%
- Hlavní brzda rozvoje podniku* .....> peníze, nedostupnost investic

- Členství v oborových organizacích* .....> Klub ekofarmářů – zpracovatelů, PRO-BIO, Asociace soukromých zemědělců, MAS
- Důvěra v politickou reprezentaci* .....> žádná, očekává změny od nového ministra, ale názor si udělá až se dostanou k ní na farmu
- Důvěra v poradenské a oborové organizace* .....> regionální JČ svaz PRO-BIO, Klub
- Důvěra v média* .....> malá, povrchní informace
- Důvěra ve výzkumné ústavy a odborné poradce* .....> špatná návaznost na praxi
- Zapojení do veřejného života* .....> místostarostka obce
- Přínos farmy pro obec* .....> tradiční výroba, bioprodejna, turistický cíl pro cyklisty, agroturistika, pracovní místa pro rodinu a sezonní zaměstnance
- Pracovní doba* .....> 12 hodin denně
- Poslední dovolená* .....> od roku 1997 žádná

1. ZAČÁTKY

Jedna mlékárna a pak druhá

„Naši ekologickou farmu jsme vybudovali bez jakékoli podpory, z ničeho,“ vypráví Emílie Cittebartová. „Od roku 2000 zde vyrábíme kozí sýry. Než jsme pro ně zajistili odbyt, 5 let jsme budovali trh. Na okraj chceme podotknout, že s odbytem a propagací našich produktů nám přes veškeré proklamace agentur, poradců a svazu PRO-BIO nikdo nepomohl. Zajistili jsme si jej výhradně sami, výstavu po výstavě, obchod po obchodu, trh po trhu, prezentací našich sýrů na vzdálených místech, bez koruny zisku atd. Dnes se sýry se značkou Kozí farma Březí prodávají v celém řetězci zdravých výživ od jižních Čech po Moravu. (Velké řetězce požadovaly objem výrobků, který jsme nemohli garantovat, a z níže popsanych důvodů nemůžeme naši farmu rozšířit.)

Když jsme v roce 2000 byli tak daleko, že jsme se dostali z červených čísel, přišla veterinární správa z Českých Budějovic, její zástupci se rozhlédli po naší úplně nové výrobě, do které jsme před několika měsíci na jejich žádost investovali dalších sto tisíc, abychom vyhověli podmínkám EU, a oznámili nám, že to, do čeho jsme investovali všechny naše peníze a deset let dřiny na statku je dobré tak na selský prodej ze dvora pro tento rok, a příští rok – cituji: „*Tamhle máte statek, kde nemáte zvířata, tam jsou prostory, udělejte si novou výrobu a udělejte si to, jak chcete, jinak končíte.*“

(Pozn.: Vyklad evropských nařízení je otázkou pro právníky, teprve dnes zástupci hygienických a veterinárních správ ze svých nereálných požadavků ustupují, především pod tlakem Bruselu, který je upozornil, že zásahy státní správy v provozech nejsou míněny tak, aby je rušily. Bohužel v mnoha případech pozdě. Z důvodu neúnosného legislativního tlaku, neoprávněných a zbytečných (mnohdy přímo hloupých) požadavků na vybavení provozů, špatného výkladu zákona a nevyřízených stížností přerušili či přímo skončili s výrobou či certifikací bio kozích sýrů po roce 2004 letití producenti výborných a žádaných bioproduktů, jako pan Špatný z Bílska u Bavorova (šikanování Kontrolou ekologického zemědělství a známá kauza sýru obaleného ve šnytliku ze zabrádky – Reflex 31/05, Proč operátoři už bio nechťejí? Horynovi z Lužických hor (neoprávněná a šikanozní správní řízení z MZe), paní Romanovská z Polevska (přílišná horlivost KHS Liberec), družstvo Jeseník (špatně vypsané podmínky, strnulost MZe a KEZ)... V Praze se druhá vlna veterinárních kontrol umravnila (nemáte záchod? Napište, že si zákazník může odskočit za roh, tady si napište odvětrání okny...) Na venkově však byli producenti už tak osamocení, že jejich politická i faktická síla byla minimální a padla jako oběť kontrolám, jejichž zodpovědnost byla mizivá. Organismus farmy vzniká desítky let. Z hledisku kultury venkova (i pojetí Unie) je fungující farma národní bohatství, zásahy do jejího chodu musí být činěny s ohledem na tenké předivo vazeb, které vznikaly po generace. Farmář je ten, kdo je schopný se na farmě sám uživit. Dotace slouží k tomu, aby se jeho život-

ní podmínky přiblížily životním podmínkám úředníka, který je administruje. A zájem daňového poplatníka je platit dotace co nejnižší. To je základní subvenční prstoklad, ale místo sebraného orchestru slyšíme jen kakofonii skřípajících zubů. V kozí farmě Březí brzy začne brečet farmář, stát, daňový poplatník i spotřebitel).

Rok 2003: znovu od začátku

„Veškerá investice desetileté práce (z toho pět let podnikání) přišla vniveč. Žijeme na malé vesnici, tady se nedá nikam do práce dojíždět, ani tu žádná není. Naším záměrem je dělat zdravou výživu a žít v souladu s přírodou a vyrábět zdravé potraviny, doporučovat je lidem, aby byli zdraví a měli zdravé děti.

Protože jsme nebyli schopni splnit požadavky pro získání peněz z předvstupního podpůrného programu SAPARD, zbývala jediná šance jak zachránit výrobu sýra, a tou byl úvěr. Náklady na vybavení malé zpracovny kozích sýrů (které ve Francii, Belgii a Německu dělají doma v kuchyni ze zásadně nepasterovaného mléka) u nás představoval milion korun. Banky nebyly na přechod do EU a nové požadavky na provozy farem připraveny, jediná banka, která s námi v té době byla vůbec ochotná jednat, byla Českomoravská záruční a rozvojová banka, která ovšem na ten milion vysadila pouhé 4 roky splátkového kalendáře.“ (Podle slov ředitele pražské pobočky ČMZRB ing. Mráčka ji také nikdo z MZe o jiné splátkové kalendáře pro farmáře – zpracovatele nepožádal.)

„A tak jsme ze statku, který byl v ruinách, udělali fungl novou mlékárnu podle naším státem vykládaných norem EU. Po třetí kolaudaci nám ji schválili a černý humor je to, že po roce, když provoz byl zkolaudovaný a začali jsme fungovat a splácet, přišlo zmírnění veterinárních požadavků a plno věcí, které po nás hygienici a veterináři požadovali, už být nemuselo. My ale máme úvěr na nášlapná umyvadla a podobné nesmysly a my ho splácíme. Stát nás donutil zadlužit se, nedal nám dobrý úvěr a my jsme brzy zjistili, že ho nebudeme schopni splácet.“

(Pozn.: K těmto událostem docházelo v době realizace vládou schváleného Akčního plánu, který pro ekologické zpracovatele obsahoval jako samostatný bod právě podporu zpracování a provozu farem. Navíc EU do České republiky investovala v programu SAPARD téměř miliardu korun s jediným účelem: pomoci těmto existujícím farmám adaptovat se na nové podmínky. Připomínáme, že jihočeská kozí farma Březí je jediná farma v okrese, v jižních Čechách jsou čtyři, v republice celkem deset. Zpracování ovčího mléka nemáme a kravská biofarma je v Čechách jedna, druhá na Moravě.)

„Jen díky tomu, že jsme za sebou měli 5 let práce na vývoji produktu a budování trhu, naše výrobky jsou známé a máme stoprocentní odbyt celé naší produkce, tak zatím přežíváme. Snažíme se do úmoru: pronajímáme auto s chlazením ji-

ným ekologickým podnikatelům, prodáváme produkty zahraničním značkám (Bio-nebio, Hemp Production), balíme pro německé sýraře jejich produkty pro naše obchody, pořádáme na farmě akce pro turisty. Přesto to nestačí a jsme zcela v hraniční existenční situaci, demotivováni a k smrti unaveni, protože práci, která přibyla jak s výstavbou nové mlékárny, tak s aktivitami navíc, které musíme dělat, abychom ji udrželi, děláme stále jen v rodině a vedle práce na statku. Přes veškerou snahu jsme v létě 2006 už neměli zaplacené dvě splátky, banka vyhrožovala, že nás předá Finančnímu úřadu.“

(Pozn. Zástupci Klubu vyvolali jednání s ředitelem Českomoravské záruční a rozvojové banky, ten je nejprve odbyl s tím, že farmáři teď patří pod PGRLF, a ti zase s tím, že oni úvěr nedali. Na konci roku 2006 nebylo jasné, zda PGRLF bude vůbec existovat, ředitel se schovával nebo zapíral. Nakonec banka po velkém tlaku a důkazech, jak stát svými protichůdnými a nekoordinovanými kroky farmáře dostává do bezvýchodných situací, za které nikdo nenesl odpovědnost (která banka může např. poskytnout farmě s ročním obrátem milion korun milionový úvěr na 4 roky, když prostý aritmetický součet nákladů ukáže, že obrát nemůže pokrýt ani dvě třetiny splátek?), ustoupila a umožnila paní Cíttebartové roční odklad splátek a možnost zpracovat si vlastní splátkový kalendář. Ovšem s podmínkou, že do konce září doplatí chybějící splátky. Cíttebartovi vzali znovu celé účetnictví a korunu po koruně spočítali, kolik peněz vydělá která akce, kolik přijde z dotací, kdo jim půjčí. Oslovili PRO-BIO, odběratele a v srpnu situace vypadala, že se pád farmy zarazil. Byl to omyl, na scénu přišel SZIF.)

Státní zemědělský intervenční fond: nula dobytčích jednotek

„O první ekologické dotace jsme požádali po 4 letech hospodaření v roce 2005. Dříve to nešlo. Abychom měli dost mléka a hodně výrobků a uživilí se, tak jsme museli mít větší počet koz a nesplnili jsme tak kvóty nutné pro ekozemědělství. Postupně jsme pronajímali další půdu, a když jsme se poprvé dostali na tu ekologickou dotaci z agroenvironmentálních opatření, tak jsme se těšili, že po naší letité dřině na farmě se k nám dostane státní podpora, a radovali jsme se, že nám pomůže k odložení splátek bance. Jenže došlo k tomu, že dotace, které podle informací z ministerstva měly přijít v březnu či dubnu 2006, ještě v červenci na účtu nebyly, naopak v srpnu přišel ze SZIFu papír, že jsou zamítnuty se vším všudy. Samozřejmě jsme se okamžitě zajímali o to, proč se tak stalo a proč se to dovidáme v srpnu.

Podali jsme odvolání a SZIF jako důvod zamítnutí uvedl, že je to proto, že na farmě nemáme kozy. Konkrétně, že na naší farmě máme nula zvířat. Přesně: počet dobytčích jednotek: nula maximální, nula minimální.

Tak pro mě nastala koncem léta, kdy je nejvíce práce na farmě, další obrovská práce s rozplétáním administrativního nesmyslu: komunikace se všemi dotčenými úřady, spousta peněz za telefony a cesty do Prahy na ministerstvo. Nakonec jsme se dozvěděli, že na Centrální evidenci zvířat v Hradištku udělali překlep v čísle stáje. Před pěti lety, když jsme začínali a přihlásili se, tak nám dali špatné číslo stáje,

a to jsme se dozvěděli až nyní, když jsme poprvé zažádali o dotace. Letos nám sice stáj přečíslovali, ale už nám tam nepřivedli ta zvířata. Tím pádem v počítači naskočily ty nuly a dopadlo to tak, že nám zamítly dotace. Zjistili jsme, že se to nestalo jenom nám, stalo se to celé řadě dalších farmářů, jako obvykle se jedná o systémové chyby, psalo se o tom v Zemědělcí. Jiní jsou na tom ze stejných důvodů mnohem hůře, ovšem my jsme se dostali do bodu, kdy naše farma mohla díky několika chybám státu přijít exekutorům.

Naši újmu jsem urgovala v Budějovicích, tam mě odkázali na SZIF do Prahy, ti mě odkázali na MZe, MZe mi zase řeklo, že to musí projít jejich právním oddělením, a když to všechno dobře dopadne a projde to tím vším nazpátek, tak možná na Vánoce ty peníze dostaneme. Jenže na to se nás banka neptá. Banka nám dala termín do konce září. Ten stres, který jsme na farmě prožívali, se nedá popsat.

(Pozn. V červnu měli členové Klubu schůzku na MZe se zástupci oddělení ekologického zemědělství a kromě jiných požadavků a připomínek (především rozdělení dotací programem EAFRD, diskriminace a porušování ústavních práv farmářů) upozorňovali na to, že řada farem je v kritické finanční situaci a jednou z příčin je způsob vyplácení dotací a postup SZIF, který je za to odpovědný. Zaměstnanci MZe nám sdělili, že s ním vyvolali jednání, ale on že neholdá na svých postupech nic měnit, pouze je omlouvat. Jasně jsme na to řekli, že kdyby takto postupoval farmář (například když vyřizuje neproplacené faktury či odvolání proti správním řízením), tak už u nás žádný ekologický provoz není. Kdyby farmář svému neplatiči poté, co mu řekne, že nemá peníze, řekl: „tak dobře“, tak nepřezijí. Kritizovali jsme laxní přístup úředníků odboru ekologického zemědělství a vyzývali k tomu, aby srovnali krok s těmi, kteří na ně vydělávají. Nestalo se nic. 15. října paní Cíttebartová peníze stále neměla, chybně rozhodnut SZIF ze srpna nebylo vyřízeno ještě v zimě, MZe ani SZIF nebyl paní Cíttebartové ochoten vystavit papír pro banku, že zpoždění výplaty dotací způsobil stát a ona za ně tedy nenesl odpovědnost. Termín pro banku nutný k odkladu splátek mezitím propadl, všechna jednání s ní byla ztráta času. Poslední poznámka MZe k jejich případu byla: „Je to jejich soukromé podnikání a soukromé riziko“. My však tvrdíme, že dotované zemědělství není soukromé zemědělství, stejně jako ČEZ není soukromá firma.)

V lednu 2007 nás banka informovala, že jsme nesplnili podmínky a zbývající dlužnou částku – což je něco přes 40% úvěrů – převedla na Finanční úřad Strakonice. Nezlobím se na ni, protože čekala půl roku v domnění, že státní subvence přijde a uhradí zpožděné splátky. Finanční úřad nám naštěstí vyšel vstříc a dovolil nám zpracovat vlastní návrh splácení dluhu, který v těchto dnech leží ve Strakonici a my pevně věříme, že jej odsouhlasí.“

Budoucnost? Nejistá!

„Budovy i pozemky, na kterých hospodaříme, máme v nájmu. Majitel by je rád prodal a my bychom je rádi koupili. Banky nám po předchozí zkušenosti nepomůžou. Jezdím

po kraji na semináře o EAFRD, do Vimperku na PRO-BIO, do Jihočeské hospodářské komory, na Svaz obcí Blatensko atd. Tam nám všude radí a vysvětlují, co všechno stát nabízí pro podnikatele v obcích. Bohužel není schváleno zatím nic, co by nám pomohlo.“

„Minulý měsíc (červen 2007) jsem zavolala na projektové a poradenské oddělení SZIF ve smečkách. Tam mi řekli, že Program rozvoje venkova je v Bruselu schválený, nic z toho, co OSA I plánuje do investic, se nezměnilo, takže nic vhodného tam pro mě není. Ze dvou programů na nákup nemovitosti a výrobu by bylo maximálně 10 %. Na půdu nic. Moje šance je spolupráce s obcí a Místní akční skupinou (Svazek obcí Blatensko), kam jsem právě napsala projekt. Bohužel jsem se minulý týden dozvěděla (červenec 2007), že česká část programu LEADER leží neschválená na MZe již měsíc.“

„Národní část programu LEADER byla nakonec v červenci 2007 schválená, ovšem s podmínkou, že žádosti musí být podány do 25. srpna. I se stavebním povolením. To rovnou mohli hodit ten program do koše. Copak MZe neví, jak pracují naše stavební úřady? Nakonec jak pracuje ono samo? K opravení banální chyby s počtem zvířat potřebovalo půl roku a na nás chce projekt s razítky za měsíc. Navíc pokud by byl projekt schválený (Bioprodejna s cílem přitáhnout turisty od obce), provoz by musel být postavený do prosince. Dělají si z nás jen legraci. Poslala bych autory projektu do Blatné a podívala bych se na ně, jak to zvládnou. Program díky MZe propadá a bude se znovu vypisovat příští rok. Již však podle jiných kritérií, protože se bude jednat o LEADER EU. Zase jsme jen ztratili hromadu času...“

Státní pomoc? Ano, ale...

Poslední zpráva byla optimistická. Mírně. Někomu neznalému života těchto lidí by zněla spíše jako pesimistická, ale v případě Emílie, která znala od státu jen nesplnitelné požadavky, se jeví jako blýskání na lepší časy. Z Programu rozvoje venkova – projekt diverzifikace zemědělství (síla, sýpky, stodoly) získala 400 tisíc korun na opravu sýpky. Jen s drobnými ale... Sýpka v první řadě není její, je pronajatá. Investice je tedy riskantní, ona však věří, že majitel se zachová čestně. Na koupi sýpky nemá peníze, jak se navýší její cena po rekonstrukci neřeší. Dál: ze 400 tisíc dostane jen půlku, a to až po opravě. Kde vezme peníze, neví, ale protože má termín 18 měsíců, věří, že je do té doby někde sežene. V Německu (například) by mohla již se schválenou žádostí dojít do banky a ta by rekonstrukci komplet zainvestovala. S ní se nikdo nebavil, sýpka není její, ale na nákup budov a půdy dotace nejsou. Navíc jak víme, Emílie neplatila úvěr a její pohledávky jsou na Finančním úřadě. A proč tam jsou, to je zase stejná písnička od začátku...

Shrnutí

Případ paní Cittebartové odkrývá jednak situaci farmářů, kteří hospodaří s cílem obdělávat půdu a zpracovávat biopotraviny, jednak základní okruhy problémů českého (ekologického) zemědělství, kterými jsou:

- nevyřešené problémy s půdou a restitučními (nejhůře se k ní dostávají ti, kteří na ní chtějí skutečně hospodařit. Přestože Emílie na pronajatých 24 hektarech hospodaří již 10 let, její šance získat půdu do svého vlastnictví je v nedohlednu. Paradoxně investuje neustále do cizího majetku, protože dotace na půdu jsou maximálně 10%). Do mlékárny, která její farmu málem stála existenci, by však potřebovala „pouštět“ mnohem více mléka: aby mohla splácet, aby mohla investovat, aby si také občas mohla proplatit nějaký plat. Ovšem k tomu by potřebovala více půdy. Tu však v okolí drží bývalé družstvo, dnes akciovka. Nedělá na ní nic, ale Emílii ji kvůli dotacím neprodá. Takže jediná podnikatelka v okrese se stoprocentním odbytem produkce stagnuje a my platíme její sousedy, kteří na dotovaných pozemcích prakticky nehospodaří;
- špatné rozdělení dotací, způsoby jejich výplaty (papírování pro zpracovatele přesahuje rozsahem mnohonásobně papírování pro „údržbáře krajiny“. Navíc chyby SZIF, ke kterým pravidelně dochází, jsou proto ve větším objemu papírů mnohonásobně četnější;
- neustálé administrativní chyby státní správy (viz právní studie – SZIF postupuje v rozporu se zákonem, vyznamenání posílá formulované tak, že se proti němu farmář nemá možnost odvolat, pokud dojde byť ke kosmetické chybě, která na sebe váže několik tisíc korun, SZIF na minimálně půl roku odloží výplatu dotace, která je podmínkou existence farmy, stát se při předložení důkazů chová nátlakově a ultimativně, arogantně nebere stížnosti na vědomí, ani se nesnaží o systémové změny, naopak mezi občany šíří atmosféru bezmoci a strachu... Případy z roku 2007/8 jsou uvedeny v kauze pana Šourka);
- pomalé a neflexibilní vyřizování stížností a odvolání (zatímco k vyřízení odvolání k soudu má občan několik dní, stát na nápravu vlastních chyb potřebuje měsíce);
- neznalost života farem (autoři dotačních titulů a operačních programů farmy a jejich praktický život neznají, vytrhávají z celostního kontextu života farmy jen speciální odborné úseky, které nenavazují na další nutné etapy práce na farmě, které zůstávají ve vzduchoprázdnu. Na kvalifikované připomínky farmářů nereagují a nezpracovávají je – viz závěry studie);
- nesnesitelná pracovní a nervová zátěž farmáře (dlouhodobé zatížení stresem a těžkou prací bez možnosti regenerace a obnovy sil poškozují jeho fyzické i psychické zdraví a ničí jeho motivaci a tím i benefit zdravějšího života na venkově);
- letité ignorování stížností (všechny tyto body leží v rozsáhlých analýzách konkrétních případových studií na MZe a oborových organizacích již několik let. Pohyb kupředu probíhá po milimetrech, zatímco farmář hozený do vody musí uplavat kilometry);
- a především chybějící koncepce zemědělské politiky a ekologického zemědělství vůbec (dětský Akční plán rozvoje venkova a ještě zbytečnější Víze ekologického zemědělství z roku 2006 se nemohou vydávat za programy, které by mohly být opěrnými body, z nichž je možné z této spletné situace vybědnout. Jejich jediným kritériem je graf růstu hektarů „eko“ půdy, která vysává poplatníkovu kapsu. Navíc hlavní esá ekologického zeměděl-

ství, kterými jsou welfare zvířat či údržba krajiny, jsou obehřána konvenčními zemědělci, kteří si naopak stěžují na zneužívání hospodářských zvířat v ekologickém zemědělství pro účely zaplnění tabulek a získání subvencí.

A produkce biopotravin je jiný významový termín než české ekologické zemědělství. Důsledkem a součtem předchozích bodů jsou regály obchodů zaplněné zahraničními bioprodukty.)

2 NEUVĚŘITELNÁ VÝDRŽ BYTÍ

Již roky zní každý telefonát s Emílií jako poslední: „Měli jsme sklízet seno, pořád přšelo, dvakrát jsme ho obrátili, dvakrát zmoklo. Máme starou obrabečku, tak jsme na něm vylámali dráty. Pak jsme objednali u souseda stroj, aby seno rychle sbalíkoval, večer mělo pršet. Dopoledne volal, že se mu porouchal stroj, že nepřijede. Skočila jsem do auta a jela vedle do vesnice poprosit kamaráda. Po cestě se auto zastavilo, odtáhli mě do servisu. Prý pořád jezdím a alternátor je v tahu. Za osm tisíc. Nakonec jsme to přece jen dali dohromady, seno sbalíkovali, auto opravili a já jsem večer přijela balit pro Němce sýr. Byla jsem unavená, a tak jsem si řekla, že ráno vstanu v půl třetí a dodělám etikety, než přijedou. Jenže se rozbila tiskárna a já neměla etikety. Němci nadávali, že mi tu práci vezmou. A to ještě nevěděli, že mi ráno odpojili vodu, protože jsem sice dala příkaz k úhradě na zaplacení, ale na účtu bylo o 500 korun méně, a peníze neodešly...“

Kolikrát jsme půjčovali na telefon, na opravu auta, na účet za elektřinu. Proč? Vždyť tihle farmáři by se svou prací na venkově normálně užívali. I bez dotací.

Co dál? Ekonom vidí její situaci jako bezvýchodnou. Současný obrat farmy a dotace pokryjí její provoz. Veškeré mzdy a potencionální investice spolknou úvěr. Na nákup budov nebo půdy peníze nejsou a jejich majitel tlačí na prodej. Strojové zařízení je v dezolátním stavu. Situaci farmy by vyřešilo dalších 50 hektarů půdy a investice v objemu cca 2 milionů korun, které by mohly být částečně kryty úvěrem a částečně státní subvencí. Ovšem komplexní pohled na možnosti existence farem v Programu rozvoje venkova chybí. Chybí i v celé státní politice. Farma paní Emílie zaměstná v oblasti s velkou nezaměstnaností 5 lidí. Jiné ministerstvo zaplatí na vytvoření jednoho místa například v hypermarketu 500 tisíc korun (ale i 1,5 milionu). A znovu

připomínáme, že investice státu do „trávy“ činí skoro 2 miliardy korun ročně. Bez zpětné kontroly, kolik vytvořila pracovních míst nebo co za ně obec získala, případně kde vůbec tyto peníze skončily.

Znovu si v případě Cittebartových můžeme připomenout, kolikrát platí daňový poplatník za politiku rozvoje venkova:

1. dotuje prodej levné státní půdy, která skončí v rukou nedomorodých či nepodnikatelských skupin;
2. podporuje vytváření nezaměstnanosti na venkově v podobě platby za TTP;
3. platí dávky nezaměstnaným, kteří jsou důsledkem této zemědělské politiky;
4. další peníze zaplatí do vytváření pracovních míst pro zahraniční firmy, které platí našim lidem 65 Kč za hodinu u pásu a zisky vyváží ven z republiky;
5. nakonec si koupí půl litru německého biojogurtu v Hypernově za 60 korun;
6. a k tomu všemu ještě zaplatí gáží tisíců úředníků, kteří tento stroj drží v chodu.

Konkrétně to znamená, že daňový poplatník, který 10 let podporuje farmu paní Cittebartové, tak jistě nečiní s tím, aby zkrachovala a jeho investice přišly vniveč. Od státu očekává,

že si bude počínat minimálně stejně vynalézavě a zodpovědně, jak to vidí v okolních zemích, kde rodinné farmy a farmáři prosperují a za stejný objem vložené práce a úsilí nežijí na pokraji fyzického, psychického a finančního vyčerpání.

Dotované zemědělství a subvencované farmy jsou ve své podstatě státní majetek. Z půlky, ze tří čtvrtin, minimálně z třetiny – tak jak vykazuje výsledovka hospodaření toho kterého zemědělského podniku. Tudiž stát odpovídá za sestavení krizového managementu, který hlídá státní a evropskou investici. Pokud dotujeme farmu, která obtížně vzniká celá desetiletí, a pak ji necháme padnout kvůli jedinému sporně vyplněnému formuláři nebo špatně školenému zástupci státní správy, tak jsme totiž okradli občana, který na její chod celou dobu přispíval. To jsou peníze nezodpovědně vyhozené a ještě nezodpovědněji spravované. A farmář pak běží svůj krysí dostih zbytečně. Léta žádáme od úředníků MZe jedno jediné: ukažte svůj program rozvoje venkova na jedné jediné konkrétní farmě. Třeba právě na farmě Emílie Cittebartové. Odpověď je stereotypně stejná: žádána.

A Emílie: „Nevzdáváme se,“ říká, „synovi je 17 a učí se opravářem zemědělských strojů a chce pracovat na farmě, děláme to hlavně kvůli němu.“

3 ROZVOJ VENKOVA?

Otázky, které jsme již tolikrát položili

Marně Klub biozpracovatelů již roky volá po tom, aby se oborově a regionálně zpracovatelské ekofarmy rozdělily a stanovily se jejich základní velikosti (rozměr), produkt, zaměstnanci a obrat, tak aby garantoval jejich majitelům existenci a daňovému poplatníkovi jistotu, že česká zemědělská politika není jen mrhání peněz a politická proklamacie. V programu EAFRD najdeme na toto téma prázdná slova teoretiků o konkurenceschopnosti, nikde však není vyjádřeno, co to je konkurenceschopná farma. Na toto téma jsme jen vyslechli obecný postkolchozní názor, který nesmýslně tvrdí, že konkurenceschopná farma je jen nad 1000 hektarů. Toto tvrzení dotační politiky MZe nepodpoří žádná ekonomická teorie na světě. Požádala jsem jeho autora, který měl velký vliv na toky dotačních peněz, o údaje, o které toto své tvrzení opírá. Ukázalo se, že žádné nemá. Znovu jemu i ostatním, kteří přelévají naše peníze na rozvoj zemědělství, klademe otázku po základním konceptu českého zemědělství.

Znovu a stále do vzduchu se ptáme:

1. Jaká je potravinová absorpce českého trhu, jaký díl potravinového trhu jsme schopni vybojovat a udržet a jaká jsme k tomu provedli opatření? Konkrétně kolik jednání se zástupci alespoň největších maloobchodních řetězců na MZe proběhlo a jaké vznikly dohody o odbytu (bio)potravin? Sledujeme trendy v nákupu potravin? Já sama jsem tyto schůzky nabízela nejméně třikrát. Na-

bízím to znovu. (Zpráva leží od ministra přes poradce až po eko odbor na všech dotčených resortech, včetně Agrární komory a Svazu ekologických zemědělců PRO-BIO.)

2. Jaké jsou investiční a provozní náklady evropského modelu farmy v českém prostředí? (Pokud víme, co je evropský model farmy a chceme to vědět – pokud ne, jaký je český model farmy?) Vyplatí se více pastevectví, zpracování, nebo rostlinná výroba? A proč? A co z toho nejvíce potřebuje trh? A k čemu máme nejlepší demografické, přírodní či historické podmínky a tradici v jednotlivých regionech? A jaká jsou specifika jednotlivých regionů a jejich potenciál?
3. Jaký je ekonomický bod zvratu pro existenci (rodinné) živočišné ekofarmy? Je to šedesát hektarů a šedesát koz? Nebo šedesát hektarů a sto šedesát koz? Nebo sto šedesát hektarů a šedesát koz? Kolik je to krav, kolik koz, kolik slepic, které užíví rodinu? A znovu zpětně, pro kolik z nich se najde odbyt na trhu? Proč udržujeme simplicitní hru na dobytčí jednotky? Jak je model živočišné farmy vesničanům prezentován a jak je podporován legislativně, metodicky, administrativně a finančně? Kolik peněz stát požaduje ke svým povolením, aby tento objem zvířat mohl farmář nakoupit a obstarávat? A kdo mu ty peníze zaplatí?
4. Zajímá nás produkce suroviny? Potom kolik hektarů sadů, zeleniny, vína, pšenice je třeba k tomu, aby farma mohla ekonomicky dýchat a farmář si mohl vyplácet mzdu? Kolik litrů mléka musí farmář prodat německému Müllerovi, aby ten nám mohl zpátky vozit sýry a máslo?

- A kolik toto mléko stojí daňového poplatníka? A kolik jej pro srovnání o konkurenceschopnosti stojí kilo bio hovězího nebo jiné suroviny? Kde je seznam jednotlivých potravinářských produktů s konkrétním číslem, kolik na ně občan přispívá a jaká je po nich na českém trhu poptávka?
5. Podporujeme výrobu „bezpečných potravin“? Potom kolik hektolitrů moštu, kolik kompotů a marmelád, kolik vajec a kolik tun sýrů nebo tvarohů, kolik metráků šunky, salámů užíví českou (ekologickou) farmu? A opět, kde jsou modelové případy těchto podniků? Podle celostátního výzkumu MZe a Klubu 70 % ekozemědělců čeká na návody, kudy se ve svém podnikání v dotovaném zemědělství vydat. Máme pro ně někde návrh a koncept na domácí či regionální zpracovny? Pro jaké potraviny? Asi těžko budeme mít plán zpracoven, když neznáme trh. A asi těžko budeme mít zaměstnané zemědělce na venkově, když nemáme zpracovny a vyvážíme surovinu, a teď už nemáme ani tu surovinu...?
  6. Je naším zájmem podporovat pracovní sílu na venkově? Potom kolik pracovních míst vytvoří rodinná ekologická farma a kolik je zapotřebí investovat do vytvoření těchto pracovních míst ve srovnání s tím, kolik investujeme do vytvoření pracovního místa například v lince na televizory? Jaké jsme pro tyto potenciální zpracovatele připravili kvalifikační programy a semináře? Jakou pro ně máme odvodovou a daňovou politiku, aby nemuseli živořit na živnostenských listech a bez dovolených?
  7. Nebo jsme se rozhodli pro vysídlování venkova (pohraničí) a chceme platit za sekání trávy, pálení pšenice a biolíh? Pokud ano, tak konkrétně: jaké jsme dosud vypracovali programy pro zpracování trávy? Pro rodinné zpracování trávy jako suroviny pro další využití, například k topení...? Kolik hektarů travních porostů takto užíví jednu rodinu? A jaká jiná rodina jí to bude platit? Rodina klempíře z města? Nepletete si údržbu krajiny se zemědělstvím? Nebo dokonce ekologickým zemědělstvím? Jaký je rozdíl mezi posekáním škarpy a posekáním louky? Vyplývá z vlastnictví zemědělské půdy nějaká povinnost, nebo jen práva? Znamená to, že když si koupím zahrádku, že mi stát zaplatí sekačku? Nebo když si koupím činžák na náměstí v Neratovicích, že mi stát zaplatí nové stoupačky? Nebo když si koupím psa, že na něj budu dostávat dotace? A pokud si koupím krávu a dostanu na ni eko dotace za biomaso, jak je na trhu vykazováno v objemu, v jakém bylo dotováno?
  8. Které z modelových případů farem jsme shledali jako dlouhodobě dotačně neživotaschopnější? (Které ke svému životu – provozu spotřebují nejméně dotací?) Co je to provozně dotační strop a proč? Je to 25 % obratu farmy? Nebo 95 %? Proč platíme farmy a podniky, které ke svému přežití potřebují 85 % dotací, a nepodporujeme ty, které potřebují 20%; jsou sice investičně nákladnější, ale vytvářejí pracovní místa? Máme čísla, abychom vůbec mohli začít mluvit o tom, co to je konkurenceschopnost, nebo mají zastánci zemědělských velkopodniků nějakou speciální motivaci pro obhajobu neobhajitelného?
  9. Jaký objem zemědělských investic končí v nezemědělském sektoru a dotují průmysl, stavebnictví a poradenství a jak ceny těchto služeb rostou ve srovnání s objemem dotace do daného sektoru a odměnou pro zemědělce?
  10. Známe transakční náklady na zúřadování dotací? Jaký objem peněz zůstane v soukolí administrativy, poradců, výzkumných ústavů, agentur a projektantů?
  11. Kde má venkovský obyvatel srozumitelný a závazný manuál pro podnikání v jednotlivých odvětvích zemědělství, který mu bude garantovat, že pokud splní uvedené podmínky, může začít volně podnikat a nenarazí uprostřed investic a práce na nepřekonatelné překážky, nečekaná a nezveřejněná rizika či skryté požadavky státu, které ohrozí jeho majetek a úsilí?
  12. Kde má farmář záruku rovného přístupu k informacím o strategii dotací do zemědělství? Jak nám MZe garantuje, že nedochází k jejich úniku a zvýhodnění těch, kteří se k nim dostanou jako první, případně kteří jejich toky přímo ovlivňují? Jak je možné, že poradci ministra farmářům rozkryjí podvod, jakým bylo dosaženo manipulativní navýšení dotace do TTP, a následně tento podvod MZe podpoří?
  13. Jak je vyškolený regionální aparát, který dopracuje do konkrétních projektů centrální strategii, tak aby každá farma nemusela tyto námi už jednou zaplacené informace za desítky tisíc kupovat od tzv. konzultantů?
  14. Kde jsou uvedena rizika a kritické body českého podnikání v zemědělství? Kde má farmář, který pracuje roky bez mzdy, garanci možnosti právního zastoupení proti stále chybnějšímu státu, kde má záruku, že jeho majetek a práce budou právně nedotknutelné, když k němu má v každém detailu stát přístup a rozhoduje o něm, zatímco farmář o majetku zaměstnanců státní správy nemá ani relevantní informace, natož aby byl vyslyšen jeho komentář ke způsobům jeho nabytí (například jak je možné, že řadový zaměstnanec PF kupuje byt za několik milionů korun a stát neprošetří jeho majetkové poměry)?
  15. Kde je proporce mezi platem například poslance, člena zemědělského výboru Senátu nebo úředníkem MZe a odměnou farmáře, který doplácí na jejich „100 daňových změn ročně“? Jak a kde jsme vyhodnotili produktivitu práce, výsledky, výstupy a hodnotu úsilí zaměstnance státní správy a člověka, který v horách vybudoval z ničeho fungující zemědělský podnik? Čí práce je společensky prospěšnější a jak se to projevuje na jejich výplatních páskách? Koho vlastně dotujeme?
  16. Jak sledujeme finanční toky a absolutní i procentuální návratnost dotací do zemědělského podniku, který inkasuje 100 milionů dotací ročně? Nebo 60 milionů ročně? Nebo 30 milionů ročně? Nebo 10 milionů nebo 5 nebo pět set tisíc? Známe osud těchto peněz a jejich užitek a dopad ve venkovském prostředí? Co tyto peníze přinesly venkovské komunitě, jeho kultuře, jak ovlivnily jeho zaměstnanost, urbanistiku, rozvoj? Nejsou tyto dva parametry v nepřímé úměře, tedy čím více dotací, tím menší návratnost?
  17. Nevíme si s těmito otázkami rady, a tak podporujeme biopaliva, jejichž technologické vstupy jsou tak drahé a energeticky náročné, že zpochybňují jejich „ekologickou“ výhodu? Nezastíráme fakt, že se k dotacím do bio-

paliv stejně jako k půdě nedostanou vesničtí obyvatelé? Koho tedy vlastně podporujeme? Venkov pro nás ne znamená venkovany? Neměli bychom si znovu přečíst Společnou evropskou zemědělskou politiku? (A jsou biopaliva opravdu šetřením zdrojů, když velkopěstování rostlinných komodit pomocí chemických hnojiv vyčerpává půdu a její rovnováhu mikroorganismů do té míry, že z ní dělá víceméně kotviště pro rostliny, které rostou z čpavkových roztoků, které jsou základem hnojiv a jejichž výroba je energeticky tak náročná, že za krátkou dobu navýší již tak stoupající cenu zemědělských plodin a cenu potravin i biopaliva a zničí přírodní zdroj zemědělské půdy etc.etc ...)

18. Jak je možné, že v jižních Čechách existují 3 (bio) kozí zpracovatelské farmy a ani na jednu se nedostalo ze strukturálních fondů uvolněných z EU (např. SAPARD) s účelem, aby regionální zpracovatelé plynule přestoupili do nového prostředí evropských pravidel? Kolik „hraničářů“ jsme nechali vykrváčet v horách, abychom nacpali kapsy těm, kteří si z úředníků

udělali své loutky? Je to deset zde popsaných případů? Dvacet, kteří jsou ochotni vypovídat? Jsou to stovky nebo tisíce farmářů? Kdo má nebo nemá zájem o existenci či neexistenci těchto seznamů? Jaké jsou jejich šance na odškodnění?

Na tyto otázky a mnoho dalších neznáme odpověď a z hloubky této nevědomosti rozdáváme 11 miliard ročně na tzv. rozvoj venkova. Pak už se jen díváme, jak současná státní politika na jedné straně vytváří pracovní místo za půl milionu korun v průmyslové zóně, které však zničí čtyři pracovní místa na vesnici. Od paní, která doplňuje zahradničním máslem regály v hypermarketu v Mladé Boleslavi pak inkasujeme daně, z kterých platíme nezaměstnaného v Rožmitále, který by mohl u paní Cittebartové vyrábět český kozí biosýr, jen kdyby stát svými subwencemi nepodporoval bývalé JZD, které jí neprodá dotovanou půdu. V těchto otázkách jsou naše největší ztráty. V nevyužitém potenciálu nás samých. A ve vyhazování státních peněz, které balancuje na hranici práva, jako je tomu například v následujícím případě.

4 BILLBOARDOVÁ KAMPAŇ: „BIO JE ŽIVOTNÍ STYL ZA 30 MILIONŮ“

Průměrný rozpočet na marketing v obchodních řetězcích je 10 až 15 procent z ročního obrátu firmy. To znamená, že uvolní-li ziskový sektor 10 milionů na reklamní kampaň a předpokládáme-li, že je to jediná komunikační kampaň za daný rok a že se ten rok nic neinvestuje do nových produktů, obalů, regálů, změny otevírací doby nebo cenové politiky, potom musí být obrat tohoto subjektu v daném období minimálně 100 milionů korun. Autor komunikační kampaně je pak přísně sledován, zda návratnost této kampaně je alespoň 10 procent, to znamená, zda si kampaň na sebe minimálně vydělala. Klasický „return of investment“ má koeficient alespoň 0,3. Pokud ne, odchází si hledat marketingový manažer práci jinam. Takto si počíná ziskový sektor. Jak si počíná MZe?

V říjnu 2007 oslovili tři vybrané producenty biopotravin zástupci PR reklamní agentury Ogilvy. Akce probíhala následovně: Když paní Abrlová zvedla uprostřed září telefon, ozvalo se na druhé straně: „Dobrý den, jsme reklamní agentura ta a ta a najal si nás Státní zemědělský intervenční fond (platební agentura MZe) a rádi bychom si vás vyfotili pro reklamní kampaň na propagaci českých biovýrobků. Kampaň bude stát 30 milionů korun, bude rozdělena do tří let, bude jí platit Brusel a podmínkou je, že aktéři budou živí farmáři, výrobci bioproduktů.“ Abrlovi reagovali spontánně: „My žádnou kampaň nepotřebujeme, máme vyprodáno na dva roky dopředu, navíc biovíno u nás děláme jen my, Michlovští, Peřina a Mádl, a co bychom řekli spotřebitelům, kteří by kampaň viděli a chtěli by pak víno koupit?“

Odpočinitý agent však naléhal a unavení Abrlovi povolili. V jaké se zrovna nacházeli situaci?

Koncem září na farmě kulminoval stres kolem sklizně hroznů a rodina neměla peníze na to najmout si pomocníky. Kromě toho byl přepracovaný pan Abrle po úrazu, který si způsobil pádem do nádrže s hrozny. Jak jsme četli v jejich kapitole, 15 let se táhne občanskoprávní spor o samotné přežití biozpracovny v Pavlově a obec jejich podnikání ve starých provozech, kam přišla agentura fotit, povolila jen do konce příštího roku. Do té doby je Abrlovi musí vyklidit a do té doby musí jejich syn postavit za obcí uprostřed pole nové budovy pro zpracování bio bylin. Protože v rozporu s deklaracemi o podpoře venkova na jejich stavbu rodina nedostala žádný státní příspěvek ani úvěr, tak se právě v září dostal do finančních těžkostí. V době focení navíc vrcholilo vyšetřování Abrlových protikorupční policií ohledně okolností stavebního povolení na stavbu nové budovy, které probíhalo na základě udání sousedů, kteří si bio v obci nepřejí. Abrlovi měli reálnou obavu, že jakákoli reklamní kampaň by ještě více akcelerovala nenávist, jejíž jsou v Pavlově jako biozpracovatelé obětí, navíc jejich hmotná situace byla na hony vzdálená scénáři kampaně, kde se měli představit jako bodří moravští vinaři. Fotit za těchto okolností usměvavou pohodu českého biozemědělce je stejný cynismus asi jako přijít do koncentráku fotit práce dětského výtvarného kroužku. (A navíc v době, kdy se Abrlovi stali tváří českého „bio“, s nimi Česká zemědělská inspekce zahájila správní řízení, že do oběhu vypustili produkt, který

má podle její komise nestandardní chuť a vůni a hrozila jim pokoutou až 5 milionů korun.)

Paní Abrlová říká, že ji samozřejmě napadlo, že by je agentura měla informovat o tom, za jakým účelem jejich majetek a je samotné fotografují, jaký bude jejich autorský honorář a jaký bude komunikační mix, ale ve skutečnosti to dopadlo tak, že na tyto otázky u nich neměl nikdo čas – a agentura sama? Ta jí neřekla vůbec nic. Prý nic nevědí, oni nic nerozhodují, všechno dohodl SZIF, oni jen dělají obhlídky a v pondělí se ozvou. Abrlům už se navzdory domluvě z agentury neozvali. Zda jejich fotky neprošly, protože nejsou fotogeničtí, nebo zda budou viset někde u dálnice, by už Abrlům nebylo známo, kdyby... se dalším objektem zájmu reklamní agentury nestala „naše“ Emílie Cíttebartová. Protože je u nás biozpracovatelů dohromady 20 a všichni jsou neustále na mailech či v telefonickém v kontaktu, tak už od paní Abrlové věděla, že jakési focení pro kampaň na podporu bioznačky probíhá, a zavolala si ke mně o radu. Jeden čas jsem pracovala jako kreativní ředitelka v tehdy největší reklamní agentuře – americké pobočce MacCann Erickson – a tak jsem Emílii zopakovala pravidla: existuje § č. 13 Občanského zákoníku, podle kterého nesmí být bez jejího souhlasu zveřejněna žádná její fotografie, dále s ní musí být podepsána závazná smlouva o jasně specifikovaném užití díla a jí samotné vyplacen honorář, který podle celkové investice do kampaně a nízkém počtu protagonistů odhaduji částku mezi 30 až 70 tisíci korunami.

Poučená Emílie pak agilního fotografa z Ogilvy přivítala na farmě a nekompromisně oznámila, že bez jejího výhradního povolení si na farmě nevyfotí nejen nikoho z rodiny, ale ani kozí roh, a že žádá smlouvu a má jasné požadavky na honorář za focení. Zástupci agentury znovu spustili nářek, že oni o ničem nerozhodují ani o ničem nevědí a že se poradí s paní šéfovou a v pondělí určitě zavolají. Stejně jako v případě Abrlů se z reklamní agentury již nikdo neozval.

Emílie Cíttebartová proto zavolala přímo na marketingové oddělení SZIF. Tam se dozvěděla, že kampaň má na starosti jakási slečna Poláčková. Ta jí potvrdila, že realizátorem kampaně je reklamní agentura Ogilvy, která vyhrála konkurs a které SZIF dal kontakt na jmenované tři ekofarmy, jako na „špičky v oboru“. Dále slečna Poláčková řekla, že dosud není jasné, zda v kampani místo koz nebudou vepři a zda tedy Emílie Cíttebartová bude či nebude „tvář českého bio“, ale souhlasí s tím, že postup zástupců agentury na farmě byl protiprávní a agenturu Ogilvy bude promptně kontaktovat, aby se její zástupce farmářům ozval a celou věc uvedl na správnou míru. Proč agentura objíždí farmy v hlubokém podzimu, když vyhrála konkurs na jaře, slečna Poláčková neví, prý za to může MZe. Na otázku, zda má představu o objemu produkce faremního biozpracování v ČR a zda si uvědomuje, že se jedná o klamání spotřebitele, odpověděla, že se vlastně nejedná o podporu českých bioproduktů, ale vlastně bioproduktů obecně, tedy v našem případě především německých. A to z toho důvodu, že jiná agentura ve svém průzkumu zjistila, že český spotřebitel neví, co to „bio“ je.

Pochopitelně, že český spotřebitel nemůže vědět, co je bio, když tady žádné české čerstvé bio, které dělá povědomí

o značce, na trhu není. A bio zde není proto, že jsme zpracovny buď horlivými úředními postupy zavřeli, nebo jejich peníze rozdali tam, odkud žádné bioprodukty nevycházejí.

Ale to Evropa neví a žije v domněnání, že vysokou dotační investici do značky „bio“ blokuje nízké povědomí o něm, a proto uvolnila na jeho propagaci peníze. Ale s podmínkou, že aktéry budou farmáři – zpracovatelé.

Ale jací? To, že spotřebitel dotuje svými stovkami korunami kilo biohovězího, to jemu ani Evropě říkat nebudeme, a navíc české matky, na které je kampaň cílena, asi těžko budou děti krmít biobifteky. Navíc po skandálech s podvodů v dražbách se státní (dnes ekologickou) půdou v televizi se naši rančeři, kteří zkonsumují 85% ekologických dotací, na kampaň jaksí také nehodí. No ale my potřebujeme ty vyhozené peníze něčím přikrýt, tedy někým. V kampani jsou použity tváře Abrlů, Šourků a Sklenářů. Produkty těchto farem jsou dopředu vyprodané a na trhu nedostupné. Kdyby se jednalo o ziskový sektor, zákazník může okamžitě s autory této kampaně zahájit soudní spor za klamání spotřebitele.

A tak nám a Evropě MZe (ano, byť skrze SZIF – svou platební agenturu) za dalších 30 milionů korun vybuduje potěmkinovu vesnici, vylhanou reklamní kampaní, v které technicky vzato žádné bio není, ale jako vlastně je, protože to nevadí, že jsou na billboardu Šourkovi, kterým na obchodě visí celý rok nápis: Vyprodáno, bio tvaroh si můžete koupit v Plusu z Německa, vždyť ho přece zabalila naše Emílie jako levná pracovní síla z české kolonie, hlavně že jsme všichni jedna Evropa. Když si porovnáte, jak MZe lustruje každou korunu investice do farmy, přičtete si jejich drzá a nekompetentní bodovací kritéria, tak zde máte představu o tom, jak MZe samo umí s penězi hospodařit.

Pro zajímavost: forma kampaně odpovídala jejímu obsahu. Tři týdny poté, co Emílie Cíttebartová agenturu najatou MZe a kormidlovanou SZIFem vyhodila s tím, ať přijedou, až budou vědět, jak se reklamní kampaň dělá, k Cíttebartům zavolal z Ogilvy jakýsi pan Bača, který se Emílii omluvil, ujistil ji, že do týdne přijedou se smlouvou i finanční nabídkou, která pro jednoho farmáře představuje 20 tisíc korun. U Cíttebartů se ale už nikdy nikdo neobjevil. Zato přijeli k Šourkům.

Fotograf z Ogilvy přijel fotit k Šourkům 31. října, v den, kdy zahánějí krávy na zimu do stáje. Přijel s jasnou kreativní a originální představou: na zářivě zelené trávě se proti obrysům Jizerských hor bude fialovět kráva a vedle ní budou stát mléčné konve – ano, přesně tak, jak jsme měli možnost vidat dva roky předtím na letišti jako reklamu na značku KLASA. Za tuto kampaň jsme tehdy zaplatili 80 milionů. Pan Šourek kroutil hlavou, ale za 20 tisíc honoráře vzal konve a postavil se s nimi vedle krávy. Jen se zmoohl na komentář: „Víte, hlavně aby si lidi nemysleli, že v ekologickém zemědělství dojíme krávy na pastvě – to je přísně zakázané, to by nám vzali značku bio.“

Poslední ve hře na tvář české značky bio byl jediný zpracovatel biozeniny v Čechách, přetížený a exekucemi zavalený pan Sklenář ze Sasova. Ten by nejraději odmítl poskytnout svou tvář kampani s tím, že si neumí představit francouzského farmáře, který dělá reklamu německému vínu a že o povědomí bioproduktů se postarají dobře za-

hraniční řetězce, které je sem dovážejí ze svých domovských států a dokáží je i profesionálně promotovat. Tato kampaň jim pomůže navýšit obrát, ale našim farmářům, kteří si nemohou dovolit zaplatit řetězcům zalistovací poplatky, jen vezme odbyt.

Bez ohledu na formu, kterou reklamní akce má a která odpovídá celkovému výkonu MZe, zamysleme se nad tím, kolik je v Čechách farem, kam může jít agentura najatá MZe fotit? Jaký je společný roční obrát zpracovatelů čerstvých bioproduktů? Jaký je podíl dotací do jejich provozu? A jaká je návratnost této reklamní akce?

Kde si koupíte české bio?

Oficiálně MZe uvádí, že v ČR je 255 biozpracovatelů. Spotřebitel však nesmí být tímto číslem klamán a domnívat se, že u nás existuje 255 farem (z dnes již více než 1400), kam by si mohl zajet a koupit na místě nějaký bioprodukt. To jsou čísla, kterými si zdůvodňují svůj plat a pozici zaměstnanci oddělení ekologického zemědělství na MZe, čísla, která hlásíme do Evropy a čísla PRO-BIO a jiných návazných neziskovek či výzkumných ústavů. „Jejich“ 255 zpracoven jsou z velké části dodavatelé dietářů, kteří vyrábějí extrudované chleby, čaje, tyčinky a sušenky, veganské paštičky, olejíčky, sušená sojová a kozí mléka a balené mouky, kroupy a těstoviny, sojové mléko, bezlepek a tofu – známé ležáky z regálů biopotravin v hypermarketech, kde se na ně práší proto, že bio musí mít podle korporátu a obratu v domovských státech řetězců v nabídce. Odtud pramení stále existující záměna bio za dia.

Když se řetězce domácí nabídky bioproduktů nedočkaly, začaly je k nám dovážet. Brambory, rajčata, papriky, mrkev, pórek, jogurty, tvarohy, sýry, salámy, džusy a zeleninové šťávy, biovína – to vše už dnes na trhu najdeme, ale podívejme se na zemi původu. Česká republika to rozhodně není.

Zde rozhodně není výstupem ekologického zemědělství čerstvá nevykuchaná krůta, kuře, kapr nebo mléčné produkty, které tvoří 90% výstupu ekozemědělství a 80% obratu bioproduktů v „Evropě“. Pokud byste si u nás chtěli upéct biokoláč, tak budete mít problémy s vejci, dále neseženete biomáslo, smetanu ani ztužený tuk, potom nebudete mít žádnou domácí marmeládu nebo povidla ani cukr a nakonec zaplatíte oříšky z Kalifornie. Carrefour, který měl biochleb ve svém povinném sortimentu, dovážel i mouku z Francie, protože pravidelná a především garantovaná objednávky naše nespolehlivé PRO-BIO a Country Life nejsou schopny zajistit. A jestli chcete objíždět republiku kvůli jednomu receptu, tak to jsou vaše ekologické peníze do vašeho ekologického benzínu.

Prakticky denně odmítám zákazníky – matky, restaurace a obchody, kteří se mě ptají na to, na které farmě by sehnali biosýry, pečivo, uzeniny, mošty, prostě to, co člověk jí a to, co si pod značkou bio normální člověk představuje. Francouzský investor konceptu Bio Café nudí svého zákazníka třemi druhy baget a obložených chlebů a dvěma druhy předražovaných salátů. Západní obchodní řetězce nám vychovaly evropského spotřebitele, ale obsluhovat jej má balkánská politika zemědělství.

Česká republika statisticky vykazuje 1400 ekologických farem. A když pokrčíte rameny, kde máte své dotované bioprodukty, tak vás na MZe ujistí, že tomu nerozumíte, že agroenvi opatření a bioprodukt přece nemůžete dávat dohromady, že

ekologické zemědělství není zemědělství, ale ekologie krajiny. Když se jich zeptáte, co je za ekologický výkon posekat trávu pod lesem a jak se liší od posekání trávy ve skarpe, tak předvedou jedno ze svých dotčených estrádních čísel o hloupém občanovi a chytrém úředníkovi. Z dostupných studií se to, kde končí vaše peníze, také nedozvíte, takže vám nakonec nezbude nic jiného, než se zeptat někde na farmě, která následuje ministerské managementy údržby a ekologie krajiny. Tam se od bédujícího farmáře dozvíte, kolik připomínek vznesli proti tzv. agroenvi opatřením, která mají právě sloužit tzv. údržbě krajiny a která jsou stejně nedomyšlená jako všechna ostatní (zdenek.miklas@foa.cz). Ověšem jejich autorem je MŽP, takže vás váš jednoduchý dotaz, kde máte za své dotace biorajčata, vynese z oběžné dráhy MZe úplně mimo, což bylo zřejmě záměrem. Ještě že údržbu krajiny můžeme pozorovat přímo v krajině a bioprodukty přímo v obchodech. Stačí vylézt na Hvozď a po cestě se zastavit v Tesco.

Když se poučení na ministerstvo vrátíte s otázkou, co to zase pustili do terénu za programy, tak do ekologie zapletou biopaliva a bioplynárny a tam už jste přímo na půdě organizovaného zločinu a je lepší vycourvat. Písemné dotazy či stížnosti fungují stejně jako tato zpráva – nijak. Zmatení pojmů, podsouvání významů, organizační chaos, duplikování výkonů, boj o pravomoci, to ano, to tady máme, ale biozpracovatele, ty ne.

Když budete ve svých dotazech vytrvalí, nakonec se dozvíte, že jak se začalo (bio)pšenici a kukuřici topit a vytvořila se kvóta na biopaliva, LTO mafie si mezi sebe rozdělila pole s řepkou stejně jako travaři dotace pro chudé oblasti a ekologické zemědělství se stalo zástěrkou pro hry, které venkov ještě přijdou pěkně draho.

Ale nechme císaři, co je císařovo, a vraťme se k bioprodukcí. Reálná čísla o faremním zpracování, jeho objemu, obratu, potenciálu a sortimentu tedy v reklamních kampaních MZe občanovi nejsou dostupná. Žádost o jejich evidenci jsme na MZe odesílali v roce 2004, tehdy spolu s návrhem schůzky se zástupci řetězců, abychom věděli, co za bioprodukty jim můžeme nabídnout, a naopak zjistili, jaká je jejich absorpce lokálních čerstvých bioproduktů. Výsledku jsme se nedočkali. Tímto svou žádost i nabídku znovu opakujeme. Hodí se to, protože reklamní kampaň na podporu bio značky poběží ještě dva roky. Máme právo vědět, na jaké bioprodukty. Pokud ne na české, je třeba spotřebitele jasně informovat, že se jedná o podporu zabraněných výrobců, a doložit poplatníkoví částku, jakou ekologické zemědělství dotuje. A vymezit mu pojem „ekologické zemědělství“.

Do té doby nám nezbyvá než spolehnout se na „kvalifikovaný odhad“. Je to velmi jednoduchá tabulka: sledujeme objem dotací do bioproducentů a jejich návratnost vzhledem k obratu. (Pro představu uvádíme i farmy, které skončily za poslední dva roky, farmy, které ještě čekají na svůj certifikát, a označují farmy, kterým hrozí konec. Spotřebitel nechť si udělá obrázek o české značce bio sám. Seznam kontaktů je uveden v příloze studie.)

Jakkoli jsou tato čísla uvedená pouze v řádech, dávají nám základní představu o proporcích dotačních vstupů a jejich návratnosti. Co se týká investic do dotací, představuje podpora bioproducentů ne procenta, ale promile v objemu dotace do ekologického zemědělství. Ty představují

Faremní biozpracovatel	Produkt	Region	Obrat cca (v mil. Kč)	Dotace cca (v mil. Kč)	Poznámka
Abrlovi	Víno, byliny	Pavlov	1,5	0,23	
Michlovský	Víno	JM	1 8 ha	0,4	
Peřina	Víno	JM	0,6 3ha	0,4	
Mádl	Víno	JM	0,6 3ha	0,4	
Cittebartovi	Kozí produkty	Rožmitál	1	0,3	
Špatných	dtto	Strakonice	0,9	0,3	
Štěpánkovi	dtto	Volary	0,1	0,3	
ing. Alena Králová chkz@centrum.cz	dtto	Karlovy Vary	0,3	0,4	Jedna z existenčně ohrožených farem, PF a místní úřad znemožnily přístup do objektu
Sládečková	dtto	ZČ	0,6	0,3	
Jeseník	Kozí a ovčí	SM	0,8	0,3	Ztráta certifikátu díky českému výkladu podmínek EU
Horynovi	Kozí	Nový Bor	0,2	0,2	Končící, dříve nejlepší farma. Nedostatek vůle MZe a dotčených institucí naslouchat jejich exemplárním problémům a pomoci, byrokratická šikana, ve vysídlené obci nenašli pokračovatele, za zaměstnance si nemohou dovolit platit odvody.
Ondřejíkoví	Kozí	Frýdlant	0,2	0,4	
Romanovská	Kozí	Nový Bor	0		Zastavená biovýroba tápající KVS Liberec
Pulíček	Kozí	Liberec	3	1	Přechodné období, značka bio od září 2008
Šourek	Kravské mléčné	Tanvald	1,5	0,4	V současnosti jediný faremní kravský bioprodukt v ČR
Ondruch		Beskydy	0,5	0,3	
Dobrovolní		Třebíč	2	1	Největší producent v ČR
Vohralík		VČ	0,5	0,4	
Sklenář	Šunka, salám	Jihlava	2	0,4	Jediná biouzenina v ČR. Nejméně tři měsíce v roce bez dodávek i pro stálé odběratele – chybí hovězí biomaso
Syrovátko	Džusy	Louny	0,3	0,3	
Bílé Karpaty	Jablečné mošty	Hrozenkov	?	?	
Celkem:			18 mil.	7 mil.	

spolu s agroenvi a LFA cca 2,5 mld. ročně (oficiální čísla jsou k dispozici u: Martin.Leibl@mze.cz).

V systému ekologických zemědělců je registrováno cca 1400 farem. Z nich je přibližně 20, kde si můžete koupit nějaký bioprodukt. Další přibližně 10 farem pěstuje biozeleninu nebo ovoce či byliny, další čtyři farmy produkují biovejce, dvě z nich zanedbatelný počet. Z masa je na trhu pouze nežádané hovězí, žádané ryby a drůbež vůbec. Nějaká čísla prodeje bioproduktů dá dohromady PRO-

BIO Staré Město, Bio-nebio, Nový věk a Country Life, ti však prodávají i zahraniční produkci a surovinu a náklady na „pytlíkování krup“ jsou jiné než například na výrobu sýra, a také na seznamu poptávky jsou na zadních místech.

Nenechme se však vytrhnout ze sledované nitě – jaký je obrat faremních bioproduktů v objemu dotací do ekologického zemědělství ročně a kolik MZe uvolnilo na jejich propagaci.

Počet ekologických farem v ČR	1318	Počet biozpracovatelů	20
Objem dotací do eko zem.	2,5 mld.	Objem dotací do faremního zpracování	cca 10 mil.
Obrat faremních bioproduktů	20 mil.	Náklady na reklamní kampaň na podporu jejich prodeje 30 mil./3 roky	10 mil.

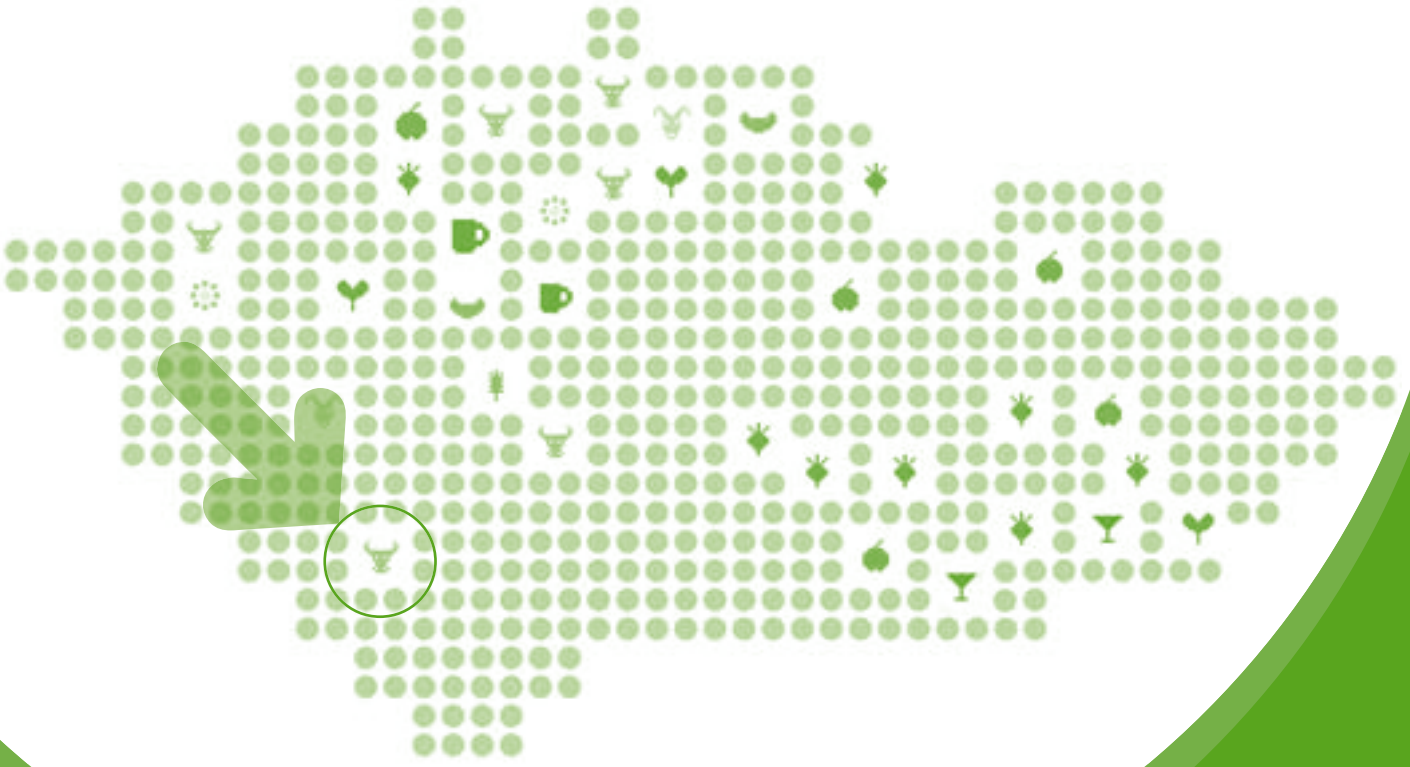
5 ZÁVĚR

Častým argumentem „odborníků“ bývá, že moje zpráva není obrazem celého českého venkova a že případ, který je právě rozebírán, je unikátní. Neprotestuji. Brzy to tak klidně může být. Na Karlovarsku už tomu tak je. Co v našem případě budeme dělat s Emílií Cíttebartovou? Zastřelíme ji, aby před komisí z Bruselu nehovořila o svých zkušenostech s českou zemědělskou a dotační politikou? Obětujeme ji jako desítky farem před ní a budeme dál montovat své sociální inženýrství na ztrouchnivělý kmen podvodů, lajdáctví, korupce a politikaření?

Tato zpráva klidně může být o jednom jediném farmáři, protože i jeden jediný farmář stačí k tomu, aby usvědčil každého, kdo své živobytí vystavěl na práci v zemědělské státní správě (jak národní, tak regionální, dále v poradenských, výzkumných, oborových či kontrolních institucích), že pokud na její farmě byl (a od toho si je platíme, aby farmy znali) a viděl, co se tam děje a jak ti lidé žijí, a přitom mlčí a nesnaží se o odstranění příčin, které upírají Cíttebartovým jejich základní právo na soukromé podnikání a zajištění obživy pro svou rodinu, prokazuje dnes a denně svou nekompetenci, zbabělost, cynismus či korupci.

Nás jako poplatníky zajímá výsledek a moje otázka je prostá – dotovat, nebo nedotovat zemědělství? Na tuto otázku nám nejlépe a především bez lhaní a překrucování odpoví právě Emílie Cíttebartová, která před chvílí volala, že stojí na benzínce na Smíchově, kde jí vaří auto – vrak, v kterém veze své biosýry do Prahy na trh. Pražští občané, kteří platí daně za rozvoj venkova (s akcentem na ekologii a bezpečné potraviny) se uprostřed pracovního dne sjíždějí na Smíchově a rozvážejí její bio kozí mléko ve svých osobáčkách po obchodech se zdravou výživou. Jak dlouho? Dokud bude mít Emílie peníze na splátky úvěru, který nikdy nemusela mít, za omyvatelné stropy a bezdotykové baterie, které nikdo nechtěl, za úpravu zpracovny, které uhradila EU v předvstupním programu SAPARD, ale který si rozebrali ti, kteří vědí, kde na MZe zatlačit. Vzhledem k tomu, že se přes překážky, které vznikly vměšováním státu do podnikání na venkově, nedostane k tomu, aby koupila půdu a budovy, kde 15 let hospodaří, a ze stejného důvodu nemá možnost své farmaření rozšířit, je budoucnost takovéto zemědělské aktivity velmi mlhavá a její další dotování plně nezodpovězených otazníků.

Vítejte v Čechách

V životě jsem slyšela už mnohý pláč. Pláč dítěte, křičící svou bolest, pláč ženy, která marně hledá důvod zrady, pláč muže, který ztratil otce. Ale nikdy jsem neslyšela pláč podobný tomu, který zněl z mého mobilu na rozpáleném parkovišti v Prachaticích 24. května 2007. V jeho přeryvech mi Roswitha Pratzerová oznámila, že zabije sebe i svých dvacet krav. K tragédii Pratzerových stačila jediná věta. Na české ambasádě v Kanadě jim totiž v roce 1997 řekli: „Jedte do Čech, budete tam vítáni.“ Nikde nemohli dostat horší radu.

milk

<i>Farmář</i>	.....>	Horst Pratzner, Roswitha Pratznerová (manželka), Boris (syn)
<i>Kontakt</i>	.....>	www.cunningham-matas.com, r.praha@r.praha.cz
<i>Kvalifikace</i>	.....>	kovář, farmářka
<i>Místo podnikání</i>	.....>	1999–2001 Liblinské sedlo, 2002–2005 Chroboly, 2005 (dosud) Klenovice u Prachatic
<i>Předmět podnikání</i>	.....>	mléčná farma
<i>Majetek</i>	.....>	22 mléčných krav, strojní mechanizace a základní vybavení pro zpracování
<i>Způsob nabytí majetku</i>	.....>	prodejem části majetku v Kanadě a Německu
<i>Zahájení podnikání</i>	.....>	1999 v ČR
<i>Zdroje financování</i>	.....>	vlastní – z Německa
<i>Zaměstnanci</i>	.....>	žádní
<i>Produkce farmy</i>	.....>	mléko
<i>Potenciál</i>	.....>	výroba sýrů, receptury, tradiční německé i kanadské
<i>Současné plány</i>	.....>	získat 30 hektarů pastvin kdekoli v republice
<i>Státní příspěvek na rozvoj podniku</i>	.....>	agroenvi do roku 2005
<i>Státní příspěvek na adaptaci zpracovny podmínkám EU</i>	.....>	0
<i>Státní příspěvek na nákup půdy</i>	.....>	0
<i>Příspěvek na opravy či stavby budov</i>	.....>	0
<i>Příspěvek na technologie a zpracování</i>	.....>	0
<i>Příspěvek na stroje a mechanizaci</i>	.....>	0
<i>Podíl dotací na investici do podniku</i>	.....>	10%
<i>Podíl dotací na obratu podniku</i>	.....>	20%
<i>Hlavní brzda rozvoje podniku</i>	.....>	nesymetrické informace
<i>Členství v oborových organizacích</i>	.....>	Klub ekofarem – zpracovatelů
<i>Důvěra v politickou reprezentaci</i>	.....>	velmi nízká
<i>Důvěra v poradenské a oborové organizace</i>	.....>	nezná žádné
<i>Regionální agentury</i>	.....>	0%
<i>Poradenské firmy</i>	.....>	0%

- Důvěra v média* .....> spíše strach, že vzbudí ještě negativnější reakci okolí
- Důvěra ve výzkumné ústavy a odborné poradce* .....> nezná žádné
- Zapojení do veřejného života* .....> 0
- Přínos pro obec* .....> daně, odbornost, tradiční výroba, pracovní místo pro rodinu
- Pracovní doba* .....> denně 10 hodin
- Poslední dovolená* .....> nikdy, paní Roswitha je na mateřské

1 ZAČÁTKY

Rodina Pratzterova přibyla do České republiky v roce 1999 z Kanady. Pan Pratzter se narodil v roce 1934 v severomoravském Frýdlantu, v místních archívech je možné nalézt odkaz na jeho otce – kováře. V jeho třinácti letech byla rodina odsunuta. Podle slov paní Roswithy mu však zůstal domov hluboko v srdci: nikdy nejedl bílý německý chléb, nechutnala mu německá káva, celý život vzpomínal na dětství a choval v sobě víru, že se jednou vrátí do míst, kde vyrostl. A když se v roce 1981 celá rodina odstěhovala do Kanady, bylo to proto, že mu krajina kolem Montrealu připomínala české pohraničí. Paní Roswitha jej bez komentáře následovala. Její hlavní a vlastně jediný zájem jsou její děti, jak nazývá svoje stádečko mléčných krav. A těch měla v Kanadě plnou stáj, a pokud její muž kývl na to, že alespoň 10 nejlepších si může vzít s sebou do Čech, souhlasila s přestěhováním.

Kanada

Přírodní podmínky v Kanadě jsou pro Středoevropana velmi drsné. V místě, kde žili, byl sedm měsíců v roce tuhý mraz – mnohdy i minus 40 stupňů. Přesto se Pratzterovi v Kanadě ne snadno, ale uchytili. Paní Roswitha s manželem absolvovala kurs angličtiny, rychle a levně získali půdu k založení mléčné farmy, mléko prodávali do místní mlékárny. (Pro zajímavost: Kanada nesubvencuje zemědělce s tzv. „denním příjmem“, jedinou státní intervencí do chodu farmy paní Roswitha zmínila v souvislosti s přeplatbou mléka: mlékárna platila 30 centů za litr (podle kvality). 1 cent dostali za transport a půl centu vrátila vláda. Respektive o půl centu jim mlékárna zaplatila méně a oni jej později dostali od vlády.)

Za několik let Pratzterovi dokázali zbudovat fungující farmu, a když byli etablovaní do té míry, že dva z jejich tří synů již byli ekonomicky soběstační (nejstarší syn s rodinou zůstal v Kanadě na farmě po rodičích, mladší tam před rokem koupil vlastní farmu, nejmladší syn Boris přijel do Čech s rodiči), ohlédl se Pratzterovi za svým životem a práci a v panu Horstovi se ozval starý stesk po domově.

Zima a stesk po domově byly hlavními důvody, proč v roce 1996 zašel Horst Pratzter na českou ambasádu v Kanadě a zeptal se na možnost hospodaření v České republice. On i jeho žena zde byli ujištěni, že jsou v České republice vítáni, pouze že doporučují necestovat přímo z Kanady, ale vyřídít si nejprve vše v Německu. V letech 1996–98 proto Pratzterovi hospodařili v Německu a v roce 1999 přijeli k nám.

„Doma“

První působiště rodiny, která u nás neměla tříletý trvalý pobyt a nemohla proto nakoupit nemovitost ani půdu, byl na statku pana Jonáše v Liblínském sedle. Pratzterovi si z Kanady přivezli pár kusů milovaného dobytka a původně mléčná farma pana Jonáše jim poskytla útočiště. Statek byl

v úpadku a jeho majitel se dohodl s Pratzterovými, že pokud mu pomohou splatit dluhy a obhospodařovat krávy, tak jim statek po třech letech prodá.

Pan Jonáš vyjedl statek až na dno, řízení a provoz farmy byl od počátku nad jeho síly. Na podzim roku 2001 se bez předchozího varování v chlévě objevil jakýsi pan František Mareš a oznámil Pratzterovým, že je novým majitelem farmy a že nemá nadále zájem o mléčné krávy, naopak přivezl své vlastní (odněkud z jiného zkrachovaného podniku) – a oni tedy mohou jít.

Pratzterovi investovali do zadluženého hospodářství mnoho peněz, v příloze zprávy vidíme desítky tisíc za náklady na krmení pro celé stádo krav, ale především odhadem za celou rodinu 20 tisíc hodin dřiny. Z prostředí, z kterého přijeli, si přivezli důvěru v dané slovo. A první dějství jejich české odyssey začalo právě na jeho nedodržení. Netřeba však jítřit česko-německé vztahy, Pratzterovi nemusí svůj případ brát osobně: prostě tak byly tehdy rozdané karty a tak probíhala celá transformace zemědělství.

Příběh pana Jonáše připomíná příběhy přídělčů z poválečných dob záboru německého majetku. Do Liblínského sedla jej z Moravy v osmdesátých letech přilákala náborová akce: „Byt a zaměstnání na Šumavě“. Na statku pracoval jako krmič a stájník, posléze jej s kovbojskou vizí rančera privatizoval, hospodařit však neuměl a brzy statek zadlužil.

Byl to jen jeden příběh z mnoha privatizačních zemědělského majetku, které předcházely privatizaci (státní) půdy. Probíhaly v krátkém období dvou let a teprve s odstupem času vycházelo najevo, jakou za sebou nechaly spoušť. Na Prachaticku byl nejsmutnějším případem statek Netolice.

Netolice

Hřebčín s chovem polokrevníků byl od patnáctého století klenotem místních chovatelů teplokrevných koní. Zájem o jeho privatizaci měli nejen chovatelé z celých jižních Čech, ale především management podniku. Tomu ale byla možnost podat privatizační projekt přísně zakázána, údajně přímo plemenářskými podniky. Později se ukázalo proč.

Praxe byla taková, že místní privatizační projekty se scházely na stole okresního pracoviště Zemědělské agentury a Pozemkového fondu v Prachaticích. Projekt na Netolice se tam ale nikdy neobjevil. Byl podaný přímo na MZe, komisi, která privatizační projekty schvalovala, (v konečné fázi je schvalovalo ministerstvo pro privatizaci) a zaměstnanci hřebčína se o tom dozvěděli až v den, kdy se v Netolicích objevil jakýsi Vlastimil Petráš z Židlochovic u Brna s papírem vítězného privatizačního projektu v ruce. Na jeho základě požádal vedení podniku o předání majetku (nejprve do nájmu, později pod hlavičku jeho právnické osoby). Nikdo z hřebčína o podnikateli z Židlochovic u Brna nikdy neslyšel, nový majitel se nedokázal prokázat ani jediným dokladem, že pro kvalifikovanou práci chovatele má jakékoli profesní či odborné předpoklady. Nezbylo

jim však nic jiného než statek předat a vyklidit své kanceláře.

Jak se dostal podnikatel z okresu Brno-venkov na Prachaticko? Značnou oklikou. Původně začal podávat privatizační projekty na severní Moravě. Podle slov svědků nikdy neměl malé cíle a v první fázi jej zajímal prakticky celý okres Bruntál. Zřejmě jej tam ale někdo znal, protože na severní Moravě neuspěl. Poučen nezdarem se soustředil na jižní Čechy, ne však již v jižních Čechách, ale přímo na MZe. A tudy vedla jeho cesta do Netolic. MZe (respektive dnes jeden ze stovek stále cirkulujících úředníků, o němž nikdo neví, kde je mu konec) obešlo schvalovací procedury, které vycházely z regionů, a posvětilo projekt, který při odborném posouzení od samého začátku indikoval více otázek než odpovědí.

To, že pan Vlastimil Petráš přišel do Netolic jako značně zadlužený, se ukázalo poté, co postupně prodal majetek statku, zadlužil hřebčín a druhý rok jeho působení hrozilo, že Elektrorozvodné závody odstříhnou přívod elektřiny do celého objektu, protože elektřinu neplatil již déle než rok.

Mezitím stačil ještě podat žádost o grant na uchování genofondu ovcí, prasat a embryí skotu (statek byl chovatelskou stanicí obecně). Zatímco státní peníze se na účet pana Petráše dostaly, embrya do Netolic nikoli. Ještě po letech běželo řízení na Finančním úřadu v okrese Brno-venkov, samozřejmě bez výsledků – peníze stát už nikdy neviděl.

Tehdy se místní lidé ze zemědělské agentury dohodli a napsali srdceryvný dopis na Ministerstvo zemědělství tehdejšímu ministru Luxovi, který na jeho základě zrušil Rozhodnutí o privatizaci a stát za pana Petráše závazek zaplatil. Na pana Petráše byla podaná spousta žalob, skrýval se však jako nemocný a posléze z Prachaticka beze stopy zmizel.

Příběh se šťastným koncem to však nebyl. V dalším kole privatizace hřebčín získala dceřiná společnost Zemědělského zásobování a nákupu, která dokonala dílo zkázy: z Netolic zmizely nejdříve prasata, pak ovce a nakonec i koně. Chov, který plemenáři střežili jako oko v hlavě celá staletí, skončil během dvou let.

Nepoučili jsme se. Jak jsme špatně privatizovali zemědělský majetek, stejně špatně privatizujeme i půdu. S horšími následky. Zatímco jatka skončila a dál není co krást, s půdou jsme teprve na startovní čáře. Budovy a majetek, které z „půdy“ vznikly a které jsme od ní uměle odsekli, z venkova udělaly jen „krajinu“ a „seno“ – to znamená pusto a prázdno.

Kdo rozhoduje o českém venkově?

Model Netolic, který jsem vybrala, protože už není tak živý, je pro současný vývoj českého venkova typický. Do mateřského prostředí (slabé a nestabilizované) venkovské komunity pronikne cizorodý predátor. Privatizace tradičních místních značek neznámými dobrodruhy, zmanipulované dražby státní půdy spekulanty z měst, podezřelá nabývání desítek milionů dotací lidmi z vnějšího prostředí, stále fungující pavučina bývalých předsedů JZD a státních statků a komunistických starostů obcí, to jsou modelové situace dohledatelné po celém území republiky. Určitý typ jednoduché agresivní virózy, která by se

nerozšířila v centru organismu, napadá jeho periferní a slabší oblasti a nachází svou živnou půdu tam, kde je daleko pro do-pravní obsluhu, policii i média. Jejím hostitelem je původně zdravá idea – v našem případě čistá myšlenka ekologického zemědělství. K rozšíření nemoci by nemohlo dojít, pokud bychom jí sami neotevřeli dveře. Predátoři se v přírodním prostředí vyskytují běžně. Záleží však na síle a efektivnosti imunitního systému, zda jim dovolí se rozšířit. Ten v našem případě selhává především ve třech fázích.

1. Centrála: MZe, Parlament, vláda, soudy. *K rozhodování o majetku dochází mimo region, mimo obor, mimo skupinu, které se týká. Jsou to případy, kdy historicky a tradičně vzácné hodnoty, jako například Netolický hřebčín, přecházejí do rukou čerstvým podnikatelům z jiných odvětví, kteří nemají ani úctu, ani vztah, ani předpoklady s nimi nakládat. Případně zůstávají v rukou, do kterých nikdy nepatřily. Z dotazování všech účastníků studie vychází jednoznačný závěr, že venkov má dojem, že nemá správu nad sebou samým. K podstatnému rozhodování o klíčových otázkách metodiky a legislativy, ať už zemědělské strategie, rozdělení dotací nebo státního majetku, dochází mimo něj. Zákony a pravidla již od začátku zásadně ovlivňují či přímo diktují zájmové mocenské skupiny, které mají „kontakty“ a především čas a peníze komunikovat s centrálou (centrálami). To ze své podstaty nemohou být lidé, kteří pracují na poli nebo v chlévě. Ti jsou pak pouze materií obesiláním stostránkových mailů, které postrádají erudovaný komentář nebo i jen prostou informaci o tom, jak se tento mail s popisem nového nařízení liší od předchozího. Touto velmi prostou metodou „administrativního zahlcení“ se podařilo prosadit jako „odsouhlasená“ či „opřipomínkováná“ pravidla, která byla v přímém rozporu se zájmy lidí, kteří na venkově žijí. Tak se rozdělilo nejvíce peněz a majetku, ať už v první fázi privatizace zemědělského majetku nebo druhé etapě privatizace státní půdy, a dnešní pracovní skupiny už jen paběrkují na sklizených polích. V regionální správě a pravomoci zůstává až druhá sorta jeho majetku, to, o co predátoři neměli zájem. K prvnímu pootočení dveří nákaze tedy dochází přímo v centru.*

2. Podle stejného vzoru selhává další složka obranného systému, kterou je „regionální správa“: *policie, soudy, pozemkové fondy, finanční úřady, veterinární správa, hygiena... Většinou tak činí drobnými „regionálními“ falšemi borců okresního přeboru. Okresní veterinář z Prachatic kontroluje, zda má farmářka evidovaný potrat telete, utíká však před fotografiemi utýraného stáda dobytka; místní soudce se zabývá metodikou grafologických rozborů zfalšovaného podpisu, ne však tím, co bylo záměrem tohoto činu; ředitel Pozemkového úřadu neoznámí rodině, které dochází krmení pro dobytek, že jsou její investice do právníka zbytečné, protože současně úpravy legislativy jim již nedají možnost koupit žádnou půdu... Ani jeden z těchto státních zaměstnanců není postižitelný, protože takto naše Veterinární správa pracuje, takto pracují naše soudy a takto pracuje náš Pozemkový fond. Pokud se najde nějaký „rozhněvaný“ farmář či občan, který si dá práci a zformuluje stížnost, ta pak leží měsíce na centrále, odkud je postoupena zpět na region, kde ji v temných močálech šanonů s vyhláškami a nařízenými utopí sama instituce, na kterou byla stížnost podaná. Příklad: pokud by šéf*

Zemědělské agentury v Prachaticích chtěl podat stížnost na způsob vedení soudního sporu o zfalšovaných podpisech, které odhalil a které nebyly potrestány, zákon mu nenabízí jinou možnost, než dát podnět ke Kárnému řízení předsedovi soudu, ovšem opět v místě, kde k selhání došlo. Ten na tuto možnost buď rezignuje, nebo se nechá ještě jednou ponížit odpovědí, že soudní proces proběhl (formálně) naprosto v pořádku a v souladu s platnými předpisy.

3. „Odborníci“: poslední složkou záchranné sítě v případě obrožení by měli být poradci, odborníci, neziskový sektor, oborové organizace. Ve skutečnosti je to další ne zcela levná položka na účtu daňových poplatníků: výzkumné ústavy, oborové a tzv. neziskové organizace typu Agrárních komor, PRO-BIO, odborných spolků, poradenských agentur atd. Ty většinou žijí z příspěvků farem, které opět tvoří dotace, případně z MZe, které jim zadává granty a práci. Jakou pomoc nabídnou ve chvíli, kdy se farmář dostane do mezní existenční situace způsobené sporem s predátorem? Většinou ještě přirostí jeho názor, že farmář žije ve světě rozděleném na farmáře a ty druhé. „Odborníci“ jsou stejně jako „vláda“ a „státní správa“ ti druzí. Jakkoli schematicky mohou předchozí řádky znít, praxe jim přitakává: v případě GMO u Šourků, který téměř zapříčinil konec bioproduktů farmy Filoun (viz případ Josef Šourek), jej PRO-BIO nechalo zcela na holičkách. Zbytečný státem vynucený úvěr, který málem zadusil farmu Emílie Cíttebartové, pomáhají splácet drobnými výpůjčkami její přátelé, MZe, SZIF a banka s ní na toto téma odmítly komunikovat. V případě zatrasené příjezdové komunikace k farmě Aleny Králové pomohla pouze média, Pozemkový fond se od případu distancoval atd. atd. Tato studie přináší desítky případů.

Nákladná síť státního aparátu a neziskového sektoru krizové situace, do kterých se farmy permanentně po dobu delší než patnáct let a velmi často ne vlastní vinou dostávají, není s to zvládnout a nemá pro ně vypracovanou žádnou metodu. A především jejich pupeční šňůra vede na jejich společnou mateřskou loď, kterou je ... centrála. Jejich hlavní příjmovou položkou jsou nejrůznější příspěvky, granty, rozpočty, dotace atd. A nejvíc těchto peněz teče přes centrálu. Ta (i pro ně) bude s ostatními ministerstvy bojovat o co největší rozpočet. Za to žádá tyto „odborné“ instituce (kromě loajality) o „zprávy“ a argumenty, které její požadavky učiní legitimními. Kruh se tak uzavírá. Virus má kompletně ideální prostředí pro svou práci.

Jak pracoval konkrétně v případě Pratzerových? Začátek známe – v prvním kole transformace venkova přišli – jako desítky jiných začínajících zemědělců – o stovky tisíc. A jako v případech stovek dalších to byl jen začátek.

Podle slov zástupce zemědělské agentury v Prachaticích byl pan Jonáš amatér, který na Šumavu přijel od Brna, statek dovedl ke krachu a pod nosem Pratzerových ho i s jejich investicí prodal. Pratzerovi ze svých peněz neviděli ani korunu a v roce 2001 se vydali na novou pouť po České republice, aby hledali nové místo k podnikání. Objeli na dvě stě míst. Na Teplickou, Českolipsku, Tábořsku, Písecku, byli v Soběslavi, v Prachaticích. Nakonec našli Chroboly.

Chroboly – další nový začátek

25. února 2002 si Pratzerovi pronajali 35 hektarů půdy v malebné jihočeské obci Chroboly-Ovesná od bankrotujícího farmáře pana Nachlingera, který měl tyto pozemky spolu s několika hospodářskými budovami v pronájmu od Pozemkového fondu v Prachaticích. Pozemkový fond neměl problém s tím, že jeho majetek pan Nachlinger podpronajme Pratzerovým, v domnění, že on z nájmu bude vracet dluh Pozemkovému fondu, kterému již delší dobu neplatil nájem právě za budovy a půdu. Pozemkový fond také od začátku od Pratzerových věděl, že mají zájem po třech letech nájmu půdu i část budov koupit. Pratzerovi založili s. r. o. Horst Pratzer, na cizinecké policii si vyřídili pas a na radu jejího zaměstnance zažádali o dočasný pobyt v ČR. Jeden z těchto drobných administrativních kroků bude pozdější příčinou, která málem způsobila tragédii.

Pratzerovi svou situaci chápali tak, že budou na pronajatém pozemku a majetku tři roky hospodařit a získají podle zákona předkupní právo k jeho koupi. Hospodařili, zprovoznili stáj, starali se o stodolu, chovali dobytek. Na novém působišti na sebe upozornili cípem neposekaného pozemku, o kterém paní Pratzerová tvrdí, že z map nebylo zřejmé, komu patří. V tomto případě horlivý SZIF jim obstavil účet, další rok jej již řádně posekali.

Z 5. 5. 2003 čteme jejich žádost směřovanou PF o koupi buď celého areálu, nebo stodoly a kravínu včetně pronajatých pozemků. Z 5. 10. 2005 však vidíme Exekuční výměr na vyklizení majetku a pozemků v Chrobotech a ručně psanou ceduli: Vstup zakázán, v případě narušení nahlásím Policii ČR. Podepsán Houba. Co se stalo?

2 STÁT VERSUS PRATZER

Pozemkový fond v Prachaticích: Prodej půdy model 1

Pozemkový fond skutečně pozemky po třech letech užívání prodal. Ne však Pratzerovým, ale jakémusi panu Houbovi z Rokycan, bývalému zaměstnanci Policie. (A panu Šimkovi, akcionáři prachatické KB, členu představenstva

Prachatické nemocnice, velkopodnikateli se šumavskou půdou (a dotacemi) a postrachem drobně hospodařících farem v okolí).

Prohlédnout příčiny, proč k exekuci došlo, je stejně složité jako jednoduché. Složitě to dokáže udělat Pozemkový fond, jednoduchý je výsledek.

Pratzerovi jako nájemci měli přednostní právo na koupi, o půdu projevovali zájem od samého počátku hospodaření, vlastně ji od PF Prachatice najímali s tím, že ji za tři roky koupí a tento fakt byl na prachatickém Pozemkovém fondu znám. Z 5. května 2003 vidíme „Žádost o akvizici zemědělského objektu v Chrobotech“, sepsanou právním zástupcem Pratzerových a adresovanou prachatickému PF. Ještě v prosinci 2004, když paní Pratzerová byla žádat o koupi půdy v okolí kravína, ji na Pozemkovém fondu ujišťovali, že vše je na nejlepší cestě.

Ovšem o případech, jako je tento, často rozhoduje ne to, co bylo řečeno nebo na co byl vystavený doklad, ale to, co řečeno nebylo. Pan Nachlinger byl ve skutečnosti prvním nájemcem chrobolského majetku a půdy a Pozemkovému fondu v Prachaticích neplatil. PF souhlasil s dalším podpronájemem části chrobolského statku Pratzerovým, tím však nezanikl nárok pana Nachlingera na přednostní koupi.

Trvalý pobyt neznamená trvalý pobyt

29. srpna 2005 odeslal PF Pratzerovým Výzvu k doložení žádosti o koupi pozemku, kde žádal: 1. Průkaz o povolení k pobytu pro státního příslušníka členského státu EU, 2. Doklad ověřující trvalý pobyt nejméně 3 roky na území ČR, 3. Zápis v evidenci zemědělského podnikatele.

Průkaz o povolení k pobytu a Zápis v evidenci zemědělského podnikatele Pratzerovi měli, místo dokladu o trvalém pobytu však mohli nabídnout jen pas s tříletým pobytem přechodným. Paní Pratzerová dodnes nechápe, jaký je rozdíl s r. o. Prater a soukromá osoba Prater.

Že to nechápe ona, je lidsky pochopitelné: převod půdy z fyzické na právnickou osobu a obcházení zákona § 7 odst. 1 písm.c) zákona 95/1999 Sb., (ve znění pozdějších předpisů, které se stále a stále doplňují a mění tak dlouho, až změny původní záměr zákona) je nejčastější legalizovaný podvod v české privatizaci státní půdy. Paní Pratzerová všude kolem sebe viděla, jak bývalé statky – nově akciové společnosti, nakupují státní půdu ve velkém. Neviděla však nastrčené fyzické osoby, které tyto kupní smlouvy přikrývají svým jménem a následně ji jako pronajímatel podnikům.

Kdo to však nepochopil vůbec, byl její německý právník JUDr. Matas. Respektive nechápal jednu základní věc: proč o požadavku trvalého pobytu Pratzerovým někdo neřekl. Buď předchozí najatý právník, který za ně sepisoval žádosti o koupi půdy pro prachatický Pozemkový fond, nebo úředník cizinecké policie, kde Pratzerovi jasně řekli, že potřebují doklady pro občany EU nutné ke koupi půdy, případně proč jim tento seznam požadavků nutných ke koupi nedali přímo na Pozemkovém úřadě při podání žádosti o pronájem a následně jako odpověď na akvizici Pratzerových.

Z hlediska zákona, tak jak je postaven, je případ prostý: stejně tak jako Pozemkovému fondu nikdo nepředložil mapy s údaji o tom, kterých 30% půdy nepatří k přednostním právům prodeje (viz případ Ivana Krátkého), tak také PF nikdo nepředložil tabulky s harmonogramem prodeje jednotlivých parcel, ani mu nikdo nepřikázal, aby sestavil manuály k informování zemědělců a komunikaci s občany.

Tím pádem Pozemkový fond nemá povinnost nikoho o ničem informovat a s prodejem dražené půdy ani... počkat. A tak ve chvíli, kdy příslušný zaměstnanec PF viděl, že Pratzerovi spadli do jedné z mnoha administrativních pastí – jednoduše prodal. Stejně jako v případě Netolického hřebčína osobě, která v Chrobotech nikdy předtím nebyla, nikdo ji neznal a která v zemědělství nikdy předtím nepracovala.

Jak prodat dvakrát pronajmuté

Dotazování na Pozemkovém fondu mnoho světla do případu nevneslo. Hájí se tím, že Pratzerovy písemně vyzval, aby ke koupi přiložili potřebný doklad o trvalém pobytu, a protože se tak nestalo, vyřadil je ze soutěže a prodal pozemky pánům Šimkovi a Houbovi, protože nájemce s přednostním právem koupě byl stále neplatič pan Nachlinger, který však své přednostní právo neuplatnil. Dohodl se totiž s panem Houbou, že pokud mu pomůže získat majetek, nechá jej na statku dál pracovat. Pratzerovi propadli mezi „normální“ účastníky kauce navíc s handicapem občana EU.

Ve skutečnosti však státu za pronajatý pozemek platili Pratzerovi, kteří jej také 3 roky udržovali a kterým svou nájemní smlouvu pan Nachlinger přepustil. Podle „vyššího principu mravního“ předkupní právo tedy mělo spadnout na ně a umožnit jim získat čas pro odvolání proti nedorozumění ohledně trvalého pobytu, který měl v jejich případě více právních souvislostí.

(Pan Prater pobírá důchod z Německa a trvalého pobytu se trochu bál, zřejmě z tohoto důvodu. Pokud by mu ovšem kterákoli z dotčených českých institucí vysvětlila, jaká jsou jeho práva a povinnosti, neměl by žádný důvod k tomu, aby se radou neřídil. Ovšem takovou informaci nedostal ani na živnostenském úřadě, ani na cizinecké policii, ani na Obchodním rejstříku, ani na PF. Osobní angažovanost a spoluodpovědnost za výsledek zatím není v pracovní náplni českého neziskového sektoru.)

Co je však nezvratné, to je fakt, že v době prodeje Chrobol firma Horst Prater v ČR prokazatelně tři roky existovala a rodina zde prokazatelně tři roky trvale pracovala a žila, takže věcné požadavek zákona naplnila. Nesplnění bylo pouze administrativní a bylo by na výkladu právníků, proč k tomu došlo, kdo je za to zodpovědný a jak celou věc posoudit v prvé řadě s otázkou, zda zákony posuzujeme šikanozním způsobem, či zda hledíme na jejich věcný účel a společenský dopad.

Česká pošta – státní pošta

Dalším otazníkem je samotný dopis s požadavkem předložení dokladu o trvalém pobytu. Pratzerovi tvrdí, že jej neobdrželi, PF tvrdí, že si jej nevyzvedli.

Jaký by Pratzerovi měli důvod dopis od Pozemkového fondu si nevyzvednout? Na veřejnou kauci chrobolského majetku dlouho čekali a koupě pro ně byla životně důležitá. V té době naopak poštu sledovali velice bedlivě. Paní Pratzerová navíc pravidelně dostává poštu z Kanady od svých dětí a není týden, kdy by v Prachaticích u své schránky nebyla. Pratzerovi tedy neměli žádný zájem ne-

vyzvednout si dopis od PF – právě naopak. Paní Pratzterová tvrdí, že pošta musí mít evidenci doručené pošty z týdne, kdy PF údajně dopis poslal, a že musí vyjít najevo, že dopisy byly v tomto období řádně vyzvednuté.

Shodou okolností jsem byla minulý týden požádána o pomoc s reklamací nedoručeného dopisu Českou poštou. Na centrále v Jindřišské ulici v Praze jsem na vlastní oči viděla podobné případy hned dva. V prvním se jednalo o to, že paní měla zřízený POBox, a protože je dlouhodobě v zahraničí, zatelefonovala manažerovi oddělení příbrádek a zeptala se, zda jsou pro ni nějaké doručenký s červeným pruhem, které nemůže její zmocněnec vyzvednout, a jaký mají termín k vyzvednutí. Vedoucí ji informoval že ano, a pošta je může pozdržet do 17. 10. Když si dotyčná 15. října pro dopisy přišla, pracovníce na přepážce POBoxů jí řekla, že jeden z dopisů již poslali zpátky. Když se dotyčná žena obrátila na vedoucího oddělení poštovních příbrádek s dotazem, jak jí to může vysvětlit, nebyl schopen odpovědět, ale protože nemohl situaci zapřít, řekl, že příště si dá pozor. Podle jeho interpretace v době, kdy se šel do příbrádky podívat, někdo dopis zrovna vyndal. Shodou okolností se jednalo o dopis z exekučního úřadu, jehož ztráta mohla mít pro rodinu fatální následky.

Během řízení v reklamačním oddělení jsem měla možnost vyslechnout ještě jednu podobnou kauzu: manželé si přišli na poštu stěžovat, že jim vrátila jako nedoručitelnou obálku s právními dokumenty z Německa. Paní argumentovala tím, že před třemi týdny byla totožná obálka se stejnými údaji příjemce a odesílatele řádně doručena. Zaměstnankyně pošty chtěla nejprve věc popřít a trvala na tom, že uvedená adresa je špatná. Poškozená paní nejprve ukázala obálku, řádně doručenou před třemi týdny, a pak obálku s totožnými údaji, ale s razítkem České pošty: „adresát se odstěhoval.“ Na to pracovníce pošty odvětila, že je tam sice razítko, ale ne podpis zaměstnance pošty, který je tam umístil, a tak nemůžeme vědět, kdo to udělal a ne lze nikoho potrestat.

Dobře, je možné, že zaměstnanec pošty se spletl. Je to však stejné, jako kdyby se spletla paní Pratzterová? Jaké jsou důsledky drobného omylu pro státního úředníka a jaké jsou pro občana? Jsou v proporcii?

Finanční úřady, úřady sociální správy, zdravotní pojišťovny, pracovní úřady, zemědělské agentury, stavební úřady, potravinářské inspekce, veterinární správy, obchodní inspekce, hygienici, požárníci, SZIF, centrální evidence zvířat, životní prostředí – kam farmář šlápne, tam najde seznam požadavků. Zatímco farmář je spojovacím článkem pro všechny instituce, ony navzájem si chtějí udržet své pohodlí a vytvářejí svůj metasvět: právník vykládá realitu jazykem nesrozumitelným pro veterináře, veterinář nechápe řeč obchodníka, banka nerozumí jazyku SZIF. V takhle zadušeném prostředí, kde nikdo nikomu nerozumí, ale jeden druhého překřikuje, se těžko žije, natož podniká. Zůstaňme ještě chvíli u České pošty. Instituce, která by měla být spojovacím článkem mezi všemi zmíněnými státními orgány a farmářem. Má farmář a zaměstnanec státní správy rovný přístup ke svým poštovním zásilkám?

Farmáři z podstaty věci žijí na izolovaných místech. Pošta má otvírací hodiny, přerušené poledními přestávkami, které jsou každý den jiné a vždy v běžné pracovní době. Výlet pro poštu si musí farmář platit sám a přerušit na několik hodin svou práci. V zimě je to hotové dobrodružství. Do kleští nevyzvednuté obálky a chladného úředního „výkonu“ padla i jiná farma, shodou okolností zpracovatel bioproduktů, a my občané jsme tak přišli o další bioprodukt. Správně nebo nesprávně?

Komunikace a venkov

Farma Křišňov dvůr v Městečku u Benešova je pověstná svou péčí o dobytek. Obyvatelé farmy kravky považují za posvátná zvířata, v chlévě je čisto, jako mají jinde v kuchyni, o každém zvířeti se dozvíte strhující životopis, za patnáctiletou historii farmy žádné zvíře neposlali na jatka, za své věrné služby mohou všichni čtyřnozí obyvatelé farmy v účtě a lásce na farmě dožít až do smrti. Mléko je pro mladé farmáře léčivý elixír, z kterého s láskou zpracovávají jogurt, sýry, tvaroh a přepuštěné máslo. Půdu obdělávají pokud možno bez těžké mechanizace pouze s voly. Pěstují obilí, luštěninu i zeleninu. Mají vlastní mlýn s pravými mlýnskými kameny, sami si melou mouku pro sebe i na zakázku: pšeničnou, žitnou, kukuřičnou, brachovou, rýžovou. Sami z ní pečou, odborníci se shodnou, že není lepší chléb v Praze než z „Křišňovy“ mouky. Na farmě je vyhlášená indická kuchyně, která mimo jiné obslubuje slavné pražské filmové večírky. Každou neděli od 14 hodin mají možnost návštěvníci farmy poobědvat spolu s farmáři a prohlédnout si farmu. Trh jejich produkty vysoce cení a respektuje. Přesto byla jejich farma vyřazena ze systému ekologického zemědělství a jejich produkty nesmějí nést označení bio. Proč?

Kdo na farmě byl, zná pověstné údolí, které k ní vede. Je to strmá rokle, na jejímž dně se lesknou kolejnice železniční tratě z Benešova. Vzdálenější přístupová cesta vede mezi chatkami, ale i ta má strmý úsek v lese. Rokle je sice nebezpečnější, je však blíž k farmě a uvolněného řidiče tak kamarádi mohou vytáhnout nebo vytlačit. Do roku 2002 byla farma registrovaná jako ekologická.

Při jedné inspekční návštěvě Kontrolní ekologické organizace KEZ majitel farmy s inspektorem tuto okolnost probral a osobně mu roklí ukázal. Vysvětlil, že přes zimu může nastat období, kdy se z farmy na poštu nedostanou, a požádal jej, že pokud bude KEZ plánovat příští kontrolu, aby s ohledem na demografické položení farmy a chybějící infrastrukturu termín kontroly oznámil ještě mailem nebo telefonem. Asi je zbytečné líčit, co následovalo.

Jednoho obzvláště tuhého zimního dne zaklepal kontrolor KEZ na dveře farmy. Na otázku, proč nedodržel domluvu, kterou při minulé kontrole uzavřeli a nezavolal či neposlal mail, odtušil, že o své návštěvě informoval poštu. Zahájil kontrolu a žádal účetnictví farmy. Protože byl konec čtvrtletí, doklady byly kvůli DPH u účetní v Benešově. Inspektor neřekl nic a odjel. Za týden přišel z KEZ dopis: „... farma nesplňuje podmínky ekologického zemědělství a nesmí používat pro své produkty označení bio.“ Byl to jediný mlýn ve středních Čechách, kde bylo možné nechat si umlít biomouku. Uražená farma již o certifikát znovu nepožádala, zato si archivuje výstřižky s fotografiemi týraného dobytka z ekologických farem, které místo zvířat

opečovávat své šanony s výdejkami a dodacími listy a právními konzultacemi.

Čím menší, tím nenápadnější

O handicapu života na venkově máme popsáno desítky skript, nikdo v nich nepopírá, že život na vesnici má svá specifika. Když však přijde tvrdé na tvrdé, jsou nám skripta k ničemu a naše poznání také. Most mezi našimi deklaracemi a životem na venkově není sklenut tak, aby po něm bylo možné bezpečně přejít. Zde se na půldruhém stránce zabýváme tím, že jsme zničili deset let práce na bioznačce kvůli nedoručenému dopisu. Na dalších deseti stranách budeme sledovat jeden drobný úrok Pozemkového fondu, který nechal vyhladovět stádo krav. Na dalších pěti stranách selhání veterinářů, které vlastně není selhání, jen zanedbání. Na dalších x stranách to bude zaujatý přístup policie která ovlivňuje znalecké posudky.

My v tuto chvíli nevíme, který z těchto detailů zničí farmu Prutzerových, nevíme, za který z nich mohou skončit ve vězení. A to je ten problém: jeho rozptýlenost, jeho anonymita. Minimalismus technologických společností, které nedokonalosti softwarových programů vytlačily z procesů rozhodování rozum na jedné straně a komplexnost velkých institucionalizovaných celků, které samy sebe brání tím, že berou svým členům jméno a moc a tím i odpovědnost, na straně druhé. Výsledkem je, že nevíme, odkud může přijít rána. Pošta nespadá pod MZe, a to se celkem jasně vyvolékně. Kontrolor má ve svých stanovách, že obesílá klienty poštou, takže na tom si také nic nevezmeme. Policie žije vlastním životem stejně jako Pozemkové fondy, kterým se podařilo získat autonomii na MZe. A tak farmy žijí ve světě, kde máme jenom poškozené a žádné viníky. A instituce, které dále víří ve svém tanci ještě více rozdrobovat, ještě více dělit.

Skočit za farmou do rozvířeného proudu jejího života znamená utonout v chaosu. Je jasné, že je to emocionálně vysilující pohled, a je jen přirozené, že se tomuto poznání každý chce vyhnout. A každý to dělá po svém. V našem případě vidíme, jak si každá jednotlivá instituce chce vymezit svoje hřiště, aby vůbec mohla začít hrát. I za cenu toho, že rezignuje na to, co o problé-

mu ví, co je jeho podstatou. V tomto babylonu je jedno, jestli mluvíte německy nebo česky. Pokud nebude vůle k tomu se domluvit, pak jsme jen figurkami ve hře, jejíž pravidla se vymkla naší kontrole. A ta hra má konkrétní dopady: důsledky dopadájí na toho, který s příčinou nemůže nic dělat.

Zpátky v Chrobolech

Jakákoli investice do zemědělství vyžaduje čas. Zničit tisíce hodin práce a úsilí jedním škrtem pera, který sleduje pouze formální, nikoli faktickou podstatu problému, znamená škodu ne pro farmu nebo nejen pro ni, ale pro hodnotový žebříček, o který opíráme své životní úsilí. Nyní se zaměříme na Pozemkový fond v Prachaticích, který nás školometickým mentorováním a povýšeným opisováním většinou děravých předpisů upozorní na známý fakt, že tvrdě pracujeme a odvádíme daně někam, kde je bezstarostně vyhazují oknem.

Kdyby Prutzerovým ve chvíli, kdy pronajímali pozemek a zemědělský majetek od pana Nachlingera, někdo z PF předal jediný list papíru, na kterém by bylo napsáno, jaká jsou jejich práva a povinnosti jako občanů EU při uzavírání kupních smluv s PF a jaký je rozdíl v povinnostech mezi uzavíráním nájemní a kupní smlouvy, nemuselo dojít k událostem, které za sebou strhly lavinu.

A když už k politováníhodnému skutku došlo, bylo by více než namístě, aby PF informoval Prutzerovy o jejich právech v situaci, kdy jimi pronajaté pozemky získaly jiného vlastníka (výpověď musí mít nějakou formu, nájemník s ní musí souhlasit, výpovědní lhůta je u nás tzv. od září do září atd.). Mohlo se tak předejít soudu s novým majitelem panem Houbou, který nyní Prutzerovy žádá o uhrazení nájemného za jeho nově nabytý majetek.

Prutzerovi v Chrobolech zůstali v domnění, že nový majitel jim půdu alespoň pronajme, stejně jako předtím pan Nachlinger, a oni zatím získají čas hledat něco jiného. Taková byla alespoň jejich domluva. To ovšem nevěděli, s kým mají tu čest.

3 VÍTĚZ A TI, KDO MU K VÍTĚZSTVÍ POMÁHAJÍ

Kde se vzal v Chrobolech pan Houba z Rokycan? Jak víme, nájemcem chrobolského majetku, do kterého patřil i kravín s dobyt看em, byl neplatič pan Nachlinger. Ten do Chrobol přivedl pana Houbu, bývalého zaměstnance Policie v Rakovníku. Pan Nachlinger mu slíbil, že mu přepronajme svůj zadlužený pronájem stejně jako Prutzerovým a pomůže mu s koupí statku. Na fotografii z 15. 6. 2003 proto vidíme vývěsní tabuli: Pavel Houba SHR, IČO 453 06 205, pověšenou na vratech chrobolského chléva.

Pan Houba se v Chrobolech představil jako člověk, který celý život snil o farmaření, který má hluboký vztah k země-

dělství a velkou lásku ke zvířatům a do jižních Čech přijel investovat. Prutzerovi byli rádi, protože zvířata pana Nachlingera byla zanedbaná. Zemědělská agentura potvrdila, že se jim nedostávalo péče a že v kravíně kontrola našla mrtvé kusy a zaslapaná telata, o kterých zaměstnanci tvrdili že „tam ještě ráno nebyla“. Posléze však Prutzerovi začali ve výrocích pana Houbu shledávat drobné nesrovnalosti.

Traktor, který vydával za svůj, se ukázal jako leasingový, hospodaření nemělo nic společného s profesionálním provozem podniku. Příkladem může být jeden z prvních střetů mezi panem Houbou a Prutzerovými, v kterém šlo o seno:

zaměstnanci pana Houby jej okrádali v tomto případě tak, že balíky sena z farmy odváželi a prodávali jinde. Oběti falešných udání se stali Pratzerovi. Ti však měli fotografie auta, které balíky odváželo a z kterých jasně vyplývalo, že balíky sena odvázejí sami zaměstnanci statku. Ovšem nebyly to jediné fotografie, které kolovaly v roce 2003 a 2004 v Chrobotech a Prachaticích. Za normálních okolností zcela jasně a bez potřeby dlouhého komentáře vnesly jasno do otázky, kdo je kdo v případě chrobolské privatizace.

Chrobolský masakr – zapomeňte a běžte dál

Lásku k domovině pana Pratzera snad překoná jen láska paní Roswithy ke zvířatům. O svých kravách hovoří jako o svých dětech, několik kusů s nimi cestuje po celém světě, podle svědectví místních kontrolních institucí je rodina vyhlášená péčí o zvířata. Protože v Chrobotech nemohla věřit vlastním očím, tak fotila.

Na některých fotografiích vidíme zkrvavené kusy dobytka, který s polámanými údy a těžkými zraněními způsobenými těžkou mechanizací celé dny umíral v okolí hospodářských budov chrobolské farmy, na jejíž vratech vidíme údaje zmíněného podnikatele z Rokycan.

Na fotografii z května 2004 vidíme dva kusy mrtvého dobytka ležet přímo v dílně statku vedle strojů, na jiných vidíme březí krávu, jak se v agónii snaží porodit tele, jiné mrtvé tele vidíme ležet mezi dvěma mrtvými kusy dobytka z 19. 5. 2004. Na další fotografii z února 2004 vidíme stopy traktoru v zakrváceném sněhu, na dalších snímcích z listopadu 2003 vidíme ohořelé zbytky zvířat, které byly polity naftou a spáleny spolu s pneumatikami. Poslední fotografie jsou z jara 2005.

Na fotografiích z prosince 2003 vidíme celkové záběry na prostory farmy v Chrobotech a černý dým z ohňů, na kterých byla umučena zvířata pálena. Svědci tvrdí, že některá ještě nebyla mrtvá.

Jedná se zřejmě o desítky zvířat, nelidsky mučených, umírajících bez pomoci, následně naházených na hromady a spálených. Tyto akce byly nahlášené na všech dotčených institucích a probíhaly déle než rok.

Při místním šetření vyšlo najevo, kdo je pachatelem těchto skutků a jak se jich dopouštěl. Existují svědci a jsou známa i evidenční čísla dobytka. Z fotografií je naprosto zřetelné, kde k událostem došlo a kdy, i kdo byl odpovědným správcem podniku. Jsou známa i místa, kde jsou pod tenkou vrstvou hlíny zakopány kostry ohořelých zvířat.

Paní Pratzerová v roce 2004 a 2005 předložila tyto fotografie na SZIF České Budějovice, na Veterinární správě v Prachaticích, na Pozemkovém fondu v Prachaticích, na Policii v Prachaticích, v Praze v instituci zabývající se welfare zvířat. Zvažovala možnost podání žaloby na neznámého pachatele. Německý právní zástupce jí to však nejen nedoporučil, on jí to přímo zakázal. Proč, uvidíme dále.

Pro účely studie jsem proto tyto fotografie znovu a doporučeně odeslala všem dotčeným institucím. Přesto k vyšetřování chrobolského masakru nikdy nedošlo, viník nikdy nebyl potrestán.

Falešný podpis – to už je maličkost

Zatímco pan Houba tvrdil, že utýraný dobytek za vraty s jeho jménem není jeho, na Okresní soud v Prachaticích došla 7. 3. 2007 obžaloba, kde státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Prachaticích podává podle § 176 odst. 1 trestního řádu obžalobu na obviněného Pavla Houbu z Rokycan, protože: „dne 12. 4. 2006 předložil Zemědělské agentuře a pozemkovému úřadu MZE v Prachaticích ohlášení změny uživatele pozemku, na kterém bylo padělané razítko a podpis společnosti Horst Pratzer...“.

Soudní znalci potvrdili zfalšování podpisu, ředitel prachatické Zemědělské agentury, který podvod pana Houby odhalil, nám předal následující vysvětlení: „Pan Houba uzavřel na zmíněné pozemky kupní smlouvu 20. 3. 2006 a vklad do Katastru nemovitostí byl proveden 10. 5. 2006. Žádost o dotace však musela být podána v dubnu a v té době byl nájemcem pan Pratzer, který ze zákona ani nesměl být vypovězen ze své nájemní smlouvy, každopádně v dubnu nebyl ukončen jeho nájemní vztah. Podáním žádosti „Ohlášení změny uživatele“ by panu Houbovi vznikl nárok na vyplacení dotací ve výši cca sedm tisíc za hektar“.

Na pozadí a důvod tohoto činu jsem se na prachatické zemědělské agentuře informovala já, ne však prachatický soudce pověřený případem Houba, JUDr. Mühlstein.

Podle slov ředitele Zemědělské agentury v Prachaticích pana ing. Hucka je systém prodeje a nájmu pozemků a jejich následné převádění mezi různými evidenčními systémy, stejně tak jako metodika uzavírání dotačních smluv a kontrola jejich plnění, natolik složitý, že rozhodně vyžadoval konzultaci. Uvedl, že s JUDr. Mühlsteinem se osobně zná a že očekával, že jej v této kauze bude kontaktovat a o tuto konzultaci jej požádá. Nestalo se tak, místo toho aby sledoval jemné předivo sítě převodů a následného získání dotací na čerstvě koupenou půdu pana Houby, soustředil se prachatický soudce na špatně překládaný výslech Horsta Pratzera, během kterého se jej opakovaně s právním zástupcem pana Houby dotazovali, zda může soudu vysvětlit, proč si myslí, že se nejedná o jeho podpis a razítko. Pan Houba využil své právo nevypovídat a svůj čin rozhodně popřel.

Dále se pak v třikrát odvolávaném soudním řízení soudce soustředil svými otázkami na předvolaného soudního znalce, kterého se dotazoval, jakou metodou přišel na to, že jsou podpis a razítko falešné. Dlouze se také diskutovalo o tom, proč se vlastně pan Houba tohoto činu dopustil. Bohužel ne s ředitelem Zemědělské agentury, který byl během pěti minut vyslechnut pouze v okolnostech přijetí zfalšované žádosti, ale s advokátem pana Houby. Ten obsáhle vysvětloval, že Pratzerovi dluží panu Houbovi za nájem z divokého chrobolského prodeje. Doporučení soudu se v této souvislosti a za těchto okolností zabývat případem utýraných zvířat, se soudce z důvodu, který je znám pouze jemu, nevěnoval. Právní termín „vedení v omyl“, během celého soudního řízení vůbec nepadlo. Rozsudek byl v souladu s postupem soudu.

Protože ředitel Zemědělské agentury v Prachaticích doslova chytil za ruku pana Houbu ve chvíli, kdy podvod spáchal, tento již nezažádal o dotace v dubnu 2006. Soud tak

mohl vynést rozsudek, že se pan Houba vlastně nedopustil žádného trestného činu a to poté, co zmatený státní zástupce stáhl obžalobu. Odkaz rozsudku tvoří věta, která zmiňuje bývalé „prohřešky“ Pratzterových – využívání pastvin v Chrobolech, o které přišli díky PF. Bývalé prohřešky pana Houby soud nejprve ignoroval a později nezmínil (srov. Případ pěnčínského náhrdelníku, kde za snahu zmanipulovat doklady pro získání dotace je starosta obce téměř rok vyšetřován kriminální policií a hrozí mu až 12 let vězení nepodmíněně).

Zemědělská agentura v Prachaticích zvažovala podání stížnosti na výkon prachatického Okresního soudu, po konzultaci s právníky od něj odstoupila. Dozvěděla se totiž, že podle stávajících předpisů lze učinit jedině: vzhledem k tomu, že nedošlo k formálnímu porušení pravidel, zbývá jen podat podnět ke kárnému řízení se zmíněným soudcem (který je v okrese pověstný svými problematickými rozsudky) a tuto stížnost je možné adresovat opět jen na Okresní soud v Prachaticích. Pravděpodobnost, že soud shledá svůj vlastní postup závadným, je stejná, jako že Pozemkový fond přizná, že porušuje zákon. Na tom se shodnou pouze právníci z vně těchto institucí, ne instituce samotné.

Pozn.: Zde už je snad lépe pochopit, proč evropský právník nedoporučoval paní Pratzterové podat žalobu ohledně utýraného dobytka. Z výše uvedené zkušenosti s prachatickým Okresním soudem vznikla reálná obava, že by paní Pratzterová byla vyslýchána, proč fotila utýraný dobytek, jak ví, že to bylo opravdu v červnu, a jak může dokázat, že s fotoaparátem nemanipulovala. Protože ji nechce vystavovat dalšímu psychickému týrání, navrhuje od podání žaloby na neznámého pachatele odstoupit. Reálně se totiž obává, že by kauza vyústila ve svalení viny za týrání zvířat na paní Pratzterovou. Jak uvidíme, jeho obavy byly namístě.

Kromě mravního nihilismu, který tyto případy na venkově šíří, mají svůj kruhovitý efekt: slaboši, kteří o těchto a stovkách podobných případech vědí a nejsou s to jakkoli zasáhnout, si takto uchlácholí svědomí s tím, že by to stejně nemělo cenu. Mohou si jen mnout ruce, když vidí, že mají pravdu. Zde je jejich muna:

Chrobolský masakr s požehnáním státu

Mezi tím, než proběhl soud se zfalšovanými podpisy, uběhla také doba, za kterou mají povinnost státní instituce odpovědět na podněty občanů. V tomto případě na upozornění na týrání chrobolského dobytka ze stáje výše zmíněného pana Houby. Zatímco přešla kauza se (s výjimkou přítomnosti mé a pražského právního zástupce Pratzterových) odehrávala na Prachaticku, zde jsou osloveny kompetentní instituce státní správy celorepublikově, včetně MZe a ředitelství veterinární správy.

Obsah dopisu byl zhruba pro všechny adresáty stejný: „... Vážený pane řediteli, v dubnu a květnu jsem se u Okresního soudu v Prachaticích účastnila kauzy zfalšování podpisu rodiny Pratzterových, z kterého byl obviněn a usvědčen pan Houba. Při té příležitosti se mi dostaly do rukou fotografie, které vám právě zasílám. Je na nich zřetelné, že v Chrobolech na farmě pana Houby docházelo v rozmezí let 2003–5 k týrání a ubíjení

dobytka, k jeho následnému polévání naftou a upalování. Z fotografií je patrné místo, datum i odpovědné osoby. Svědci nám ukázali bromadné pohřebiště, kde jsou kostry zahrabané. Místní zemědělská agentura zná jméno pachatele.

A společný závěr: „Vážený pane řediteli, žádám Vás tímto o oficiální stanovisko vaší instituce... děkuji, Š.D.“

Na konci dopisu jsou pak kontakty na svědky události (nejsou to Pratzterovi, je to Zemědělská agentura v Prachaticích, kde jsem se dozvěděla jméno viníka) a jako třináct příloh jsou uvedeny fotografie brutálně umučeného dobytka.

Zde máme stručný výčet odpovědí, seřazený podle adresátů:

Jako v pohádce o kohoutkovi a slepičce můžeme tedy celý případ posunout zpět na začátek. Veterinární kontroly používají, stejně jako další kontroly, pro svůj výkon dvojí metr. Zatímco bylo nadlidským problémem získat pro Pratzterovy krásy mléčnou kvótu z důvodu, že dvě z jejich jalovic byly na doporučení německého veterináře ještě v Německu očkovány proti viru IBR a naše laboratoře sérum zaznamenaly a vyhodnotily jako přítomnost viru, stejným veterinářům nevadí ohořelé zbytky dobytka, které se povalují kolem veřejně přístupných hospodářských budov, kam se bez problémů mohou dostat zvědavé děti z okolí (přece jen se krásy s pneumatikami nepálí každý den a na telata rozježděná traktorem je také unikátní pohled). Tato zvířata neprošla ani jateční kontrolou ani kafilerií, klidně mohou být zdrojem infekce jak IBR tak slintavky, kulhavky atd.. Zde však dojemná péče našich veterinářů chybí. Zcela. Protože hromadu ohořelých těl ještě dnes kryje jen tenká vrstva hlíny.

Pohoda zvířat? Nepřehánějme.

Z výše uvedené zkušenosti se můžeme poučit o tom, jakou nám MZe a stát poskytuje jistotu o stavu a kvalitě života hospodářských zvířat. Až se v případě ing. Aleny Králové dostaneme k pruděrnosti, s jakou veterináři trvali na značkování každého jehněte nebo kůzlete těžkými plastickými visačkami s čísly, které jim trhají uši a způsobují záněty a nesnesitelné bolesti hlavy, dozvíme se, že je to nevyhnutelné z toho důvodu, že pro EU musíme znát a umět evidovat život a stav každého jednotlivého kusu dobytka. Z důvodu jeho ochrany a z důvodu evidence dotací.

Pokud však stejný systém propustí a vyplatí dotace na stádo dobytka, které máme možnost vidět na fotografiích, ať už jsou zvířata odkudkoli a kohokoli, pak je jasné, že nedokážeme ochránit ani jejich život, natož jejich pohodu. Naopak, i kdybychom zvířatům zažívali krájeli vnitřnosti, není problém být souběžně ekologickým zemědělcem. Ostatně na severu Čech takto během zimy na jediné ekofarmě uhynulo 220 kusů dobytka a nebyť televize Nova, tak o tom také nevíme. A majitel chrobolské farmy je dnes taktéž ekologický zemědělec.

Pokud se zde ptáte, jaké předpoklady musí splnit farmář, který se chce zaevidovat do systému ekologického zemědělství, zda někdo prověřuje, jestli se v minulosti nedopustil či nenese odpovědnost za čin, který je v rozporu se základ-

Instituce	Odpověď
Ústřední komise ochrany zvířat, MZe Praha, ředitel ing. Novák	Pan Novák mi osobně zavolal a vyzýval mě ke schůzce, „abychom si o věci popovídali“. Odmítla jsem s tím, že potřebuji písemné stanovisko. Odpověděl, že on žádné stanovisko poskytovat nebude. (MZe takto běžně pracuje: nejdříve zjistit, kdo dotyčná osoba je, jaká je její síla, kdo za ní stojí a podle toho teprve jednat). Řekla jsem, že i to je stanovisko, a zda mi je řekne na mikrofon. Zakřičel, že si nic nahrávat nebudu, a zavěsil. V rozporu s jeho tvrzením přišel z UKOZ dopis s jednou větou: „Doporučuji Vám obrátit se ihned na místně příslušnou krajskou veterinární správu. Odborní pracovníci veterinární správy po oznámení posoudí, zda dochází k týrání zvířete...“ to jsem učinila a zde byla reakce:
Krajská veterinární správa Prachatice	Na dopis během 2 měsíců neodpověděla. Do telefonu její zaměstnanec připustil, že ví, kdo byl u nich o případu chrobolské farmy v roce 2004 informován, ale dotyčný veterinář byl v době telefonátu v nemocnici, „protože už ho tady z toho kleplo, víte?“ Byl to stejný veterinář, který hodil v roce 2004 fotografie týraného dobytka na zem, skočil do auta a ujel.
Krajská veterinární stanice JK, České Budějovice	Odpověď: „Při místním šetření z 21. 9. 2007 byl u chovaných hospodářských zvířat zjištěn uspokojivý klinický stav... a není důvod k zásahu ze strany veterinárního dozoru. Volně cituji: „na blízkých záběrech fotografií nevíme, kde mrtvola leží a na celkových zase nevidíme, jakým způsobem došlo k úhonně...“ „Centrální evidence podle našeho šetření zaevidovala případy mrtvě narozených zvířat a uhyn s tím, že byla odsunuta do kafilerie... “ „Ale i v případě, že by zvířata uhynula následkem týrání, tak nelze doložit skutečnosti potřebné k tomu, aby konkrétní osobě bylo možné prokázat porušení povinnosti spojené s uložením pokuty...“ „A i kdyby bylo možné prokázat (například na základě šetření Policie), že k trestnému činu došlo, tak u přestupku po roce dochází k vypršení lhůty .“
Prachatická Policie, ředitel ing. Ivo Novotný	Bez odpovědi
Státní veterinární stanice, útvar ústředního ředitele, Slezská	Bez odpovědi
Českomoravská společnost chovatelů Hradištko, centrální evidence zvířat	... přestože jsem fotodokumentaci ze zacházení s uhynulými zvířaty v Chrobotech otesen, nemám možnost v rámci své kompetence případ řešit. Podstoupil jsem je na MZe. S úctou ing. Růžička

ními podmínkami ekozemědělství, z nichž na prvním místě je pohoda zvířat, tak přesně tu otázku jsem písemně položila manažerovi PRO-BIO Ing. Trávníčkovi. Protože na ni neodpověděl, požádala jsem Jarmilu Abrlovou, členku výboru PRO-BIO, zda by na zasedání výboru nepředložila chrobolské fotografie a nepožádala vedení o stanovisko. Tentokrát jsme se jej dočkali: podle vyjádření PRO-BIO chrobolský dobytek utýrali Pratzerovi. Když jsme se písemně dotázali, o jaký argument a svědectví své tvrzení opírají, neodpověděli.

Stejně jako Krajská veterinární správa, inspektorát v Prachaticích, dotčené ekologické instituce odpovědné za etiku a dodržování pravidel EZ tvrdí, že dnes pan Houba hospodaří v souladu s platnými předpisy a je tedy naprosto plnohodnotný ekologický farmář. Z útrob protoekologů dokonce zazněl názor, že důležité je, že dnes už farma „přeběhla“ na správnou stranu a posílila vojsko „ekologických“ statistik. Tento jejich dojem je zcela v rozporu s názorem zakládajících ekologických farmářů, kteří tyto instituce obviňují z alibismu a zcela se distancují od těchto novodobých „ekologických“ podnikatelů-zlatokopů, upozorňují na to, že devalvují podporovanou značku ekologického zemědělství a tím i jejich, a poukazují na bezzubost stávajících zákonů

i díry v pravidlech. Místní obyvatelé mají na tohoto ekologického farmáře stejný názor jako na privatizátora Netolic.

Než chrobolskou farmu hrůzy definitivně opustíme a budeme sledovat další osud rodiny Pratzeroových v Čechách, ještě jako doušku uvádím, že podle výpovědi sousedů Pratzeroových letos tento „farmář“ pan Houba od státu získal dotaci 30 milionů na výstavbu bioplynové stanice. Protože nemá žádné zkušenosti s rostlinnou výrobou, obchází v okolí místní farmáře a nabízí jim odkup kukuřice a obilí, které jsou pro její chod nezbytné.

(Bioplynové stanice EU sponzoruje kvůli nadprodukcí rostlinné výroby, kterou farmáři nejsou s to na svém trhu uplatnit. I v Evropě je to v současné době eticky nejčastěji diskutovaná zemědělská strategie: pro zajímavost letos bylo v Evropě spáleno 40 milionů tun /dotované/ pšenice pro výrobu elektřiny. Etický problém „znesvěcování“ základní potraviny s sebou nese ekonomické důsledky, které jsme letos pocítili i u nás: cena obilí na potravinářském trhu stoupá a v důsledku toho i cena mléka a mléčných výrobků. Je otázka, zda u nás tomu nebude naopak. Zda se místní zemědělci nestanou levnou pracovní silou pro městské podnikatele, kterým budou sekát jejich pastviny a krmit jejich elektrárny).

4 KLENOVICE: JDEME DO FINÁLE

Až ve chvíli a jen ve chvíli, kdy pochopíme každý článek farmářova života v jeho detailu, je možné pochopit problémy venkova jako celku. Jak vyplývá z šetření v terénu, jsou to velmi často nezaznamenané, opakované a neřešené drobnosti, o které farma klopýtne a skončí. Zatímco skončí výrobní podnik, skončí s ním pár kusů železa a kancelářských mašin, když skončí farma, končí s ní i život, který vybudovala a udržuje (pokud je považován za hodnotu – samozřejmě). U Pratzerových jsem podnikla tuto drobnou detailní práci. Byla stejně namáhavá jako zbytečná. Nepřinesla žádný výsledek. Vlastně ano – jen situaci zhoršila.

Pratzerovi se svým stádečkem mléčných krav již potřetí zahájili pouť po českých opuštěných kravínech. Jeden našli v nedalekých Klenovicích. Potřebovali být někde blízko Chrobol, kde měli poslední kus pozemku a na něm krmení pro svoje kravky. I to byl důvod, proč se začali zajímat o ruinu kravína, kterou postavil za vesnicí bývalý kolchoz, dnes s názvem ZEMI, a.s. Mičovice. Pratzerovým ji prodal prostřednictvím realitní agentury s příslibem, že pokud za ni zaplatí nadhodnocených 360 tisíc korun, tak jim ke kravínu přepustí nájem 5000 metrů okolních pozemků, který uzavřel s PF Prachatice jako vlastník stáje. Ředitel ZEMI Mičovice pan Voráček měl v ruce nezvratný argument: přílehlé pozemky mohou být převedeny pouze na vlastníka stavby, tak jsou totiž i evidovány v katastrálním výpise, a proto je třeba nejprve doložit výpis z LV (listu vlastnictví) a pak je možné měnit smlouvy.

Protože Pratzerovi v prvé řadě potřebovali pozemek pro svůj dobytek, zaplatili ZEMI Mičovice 360 000 s vírou, že po koupi kravína dojde k převodu pozemku, který k němu patří. V tuto chvíli si pamatujte částku 360 000, protože ta bude hrát později důležitou roli.

ZEMI Mičovice jim však žádnou nájemní smlouvu na parcelu, na které stáj stojí, a na parcelu, na kterou by mohli vyhnat dobytek, nepodstoupila. Dokonce jim na okolní prostranství zakázali vstup. Pozemkový fond sestavil nájemní smlouvu tak, že v ní nebylo pamatováno na změnu majitele budovy, která na něm stojí, a dveře k tragédii se otevřely.

Pratzerovi se ocitají v protiprávní situaci: pozemky, které se dotýkají stáje, patří podle katastrální mapy k jejich budově, vyhláška 501 z roku 2006 v paragrafu 20 jasně říká, že pozemek přílehlý k nemovitosti musí být vyměřen tak, aby majitel nemovitosti měl zaručen přístup k jeho užívání. Majitelem těchto pozemků je stát. Ten jako podmínku převodu pozemků náležejících Pratzerovým jako majitelům nemovitosti, od nich žádá podle jiného zákona, tentokrát 95/1999 Sb., nájemní smlouvu na tyto pozemky. Tuto smlouvu však drží v rukou PF jako jejich majitel a nehodlá ji vypovědět. Je to velmi zajímavý případ k diskusi, ale ještě zajímavější je, když vám během ní dojde krmení. A to přesně se Pratzerům stalo na jaře 2007.

Spory uměle státem vytvářené

Případ Pratzerů je jako psaný přes kopírák. Ve stejné situaci se u nás nacházejí desítky farem. Zvířata ve stájích, které

stojí na státním pozemku, dělají z hospodářů rukojmí a terč vydírání. Je třeba jasně říci, že tyto kauzy vytváří stát uměle systémem, který pro zemědělce nastavil a který není ochotný změnit. Budu-li na chvíli proletářsky jízlivá, glosnu si, že by si pan ministr zemědělství těžko koupil domek, pod kterým by nebyla stavební parcela. Přesto však do této situace MZe natlačilo farmáře, kteří mají zájem chovat zvířata nebo zpracovávat potraviny. Obé lze totiž vykonávat pouze pod střechou. A to navíc pod střechou, pod kterou vám rozhoduje stát.

Zatímco v prvním kole došlo k privatizaci zemědělského majetku (budovy, stroje, zásoby, dobytek), půda zůstala v rukou státu. Jeho prostřednictvím se nachází v rukou bývalých JZD a státních statků – dnes akciových společností, případně spekulantů s půdou a dotacemi. V jakém poměru je půda, která slouží k obživě, a půda, která slouží jako koňhoutek k dotacím, nevíme, protože o tato čísla není politický zájem, jakkoli o ně opakovaně žádají jak zemědělci, tak média. Každopádně výsledkem je, že stáj plná dobytka má jiného majitele než stavební pozemek, na kterém stojí. V našich případech první z nich mají životní filozofii samostatně pracovat, druzí následovat systém. A pokud je systém děravý, tak nám skrze něj utíkají peníze a potenciál. A systémem státu je, že nedotuje práci a její výsledek, ale půdu. Byl by zázrak, kdyby takto nastavené podmínky nevytvářely třaskavé prostředí a mezi zemědělci a „zemědělci“ nedocházelo ke sporům. Zde vidíme genezi jednoho z nich.

Pozemkový fond Prachatice podruhé

V květnu 2007, týden po kritickém telefonátu, jsme se obrátili s prosbou o pomoc Pratzerovým a jejich mléčným kravám na 13 institucí, podniků a soukromých osob. Pozemkový fond Prachatice, právníky, PRO-BIO jižní Čechy, ZEMI Mičovice, Zemědělskou agenturu v Prachaticích, ekologické farmáře a další. Zde je například žádost pro prachatický Pozemkový fond, kterou jejich řediteli směřoval právní zástupce Pratzerových ze dne 18. 4. 2007: (cituji)

Vážený pane řediteli... žádáme o součinnost při řešení nezáviděníhodné situace rodiny Pratzerových... pan Pratzer se v Čechách narodil... trvale na území ČR hospodaří jako právnická osoba od roku 1999... Přes opakované žádosti o koupi pozemků stále nemají možnost hospodařit na svém... vždy nějaký drobný administrativní detail a neochota státních institucí pomoci, jim způsobily újmu na majetku i jejich právech... Vážený pane řediteli, pomozte prosím napravit chybu, ke které došlo, a zmírnit utrpení, kterým rodina a její dobytek prochází... doufáme, že s Vaší pomocí dokážeme najít cestu, jak zamezit tomu, aby se podobné situace v budoucnu neopakovaly... v očekávání Vaší odpovědi zůstáváme... s přátelským pozdravem. JUDr. Robert Matas, evropský advokát.

Odpověď PF na sebe nedala dlouho čekat, byla pozoruhodná. Ing. Štambaský, ředitel PF v Prachaticích odpověděl 26. dubna 2007 toto: (varuji předem, následující strany se nedají ani číst, ani pochopit, ale je to onen v úvodu zmíněný detail, je zapotřebí, abychom pochopili kam, na co a komu plynou peníze do státní správy).

„... k vaší žádosti o prodej pozemků č. 833/1 grafický přírůstek č. 854 grafický přírůstek a č. 833/2 grafický přírůstek v k.ú. Klenovice u Mičovic Vám sdělujeme následující:... **Pozemek 833 byl zařazen do nabídky 5. 4. 2005 a prodán. Dále byl vyhotoven nový geometrický plán, kterým byly rozděleny pozemky 854 a 833/1 tak, že vznikla nová parcela 855/2,** která by měla být převedena pouze na vlastníka stavby stojící na stavební parcele č 107 (Pratzerovi). **Na ostatní pozemky, které vznikly novým vyhotovením geometrického plánu, byla vyhlášena nabídka 1. 2. 2006 a jsou na ně v současné době uzavírány kupní smlouvy.**“

Přeložím: ZEMI Mičovice, a.s., je bývalé JZD, které v Klenovicích na soukromníkům zabraných loukách kdysi postavilo kravín. Protože z kravína neplynou dotace (ale jenom práce) a kravín neodkladně chátral, rozhodla a. s. Mičovice zbavit se ho, ale tak, aby jí zůstaly pastviny/louky, na které uplatňuje dotace v hodnotě 7000 korun za hektar. Jak se to dělá? Těsně před prodejem kravína s PF Prachatic vytyčili nový geometrický plán, kde kravín oklestili o parcely 833 a 854 a vytvořili narychlo novou parcelu 855/2, kterou katastrální úřad vede jako ostatní. ZEMI Mičovice a nový holandský podnik Groen koupí nově vzniklé parcely a měsíc nato oklestěnou stáj nabízí Mičovice k prodeji.

Ve chvíli, kdy nově vytvořená parcela 855 vznikla, Pozemkový fond na ni uzavřel s ZEMI Mičovice jako majitelem kravína nájemní smlouvu. Bezprostředně po jejím uzavření kravín koupili Pratzerovi. V den, kdy ZEMI Mičovice kravín prodává, by sice ze zákona mělo zaniknout jejich nájemní právo na parcelu vázanou k budově, ovšem nestalo se tak, protože PF nájemní smlouvu neopatřil tak, aby pronájem parcely automaticky přešel na eventuálního nového majitele kravína.

Pratzerovi za 360 tisíc koupili ruinu chléva, do kterého se nedostane sanitka, veterinář ani požárník, protože k němu neexistují vůbec žádné přístupové cesty. Jejich mléčný dobytek, který je věrně doprovází z Kanady přes Německo, Liblínské sedlo a Chroboly, se v den podepsání kupní smlouvy na kravín, která výhradně uvádí, že pozemky, na kterých stojí, jsou majetkem jiného vlastníka (státu), stal na dlouhé měsíce vězněm privatizační metody zemědělského majetku a pudy v ČR. Možná i obětí.

Co bylo dál? Jako kdyby Pozemkový fond Prachatic nebyl z Prachatic a neznal místní situaci kravína, který se nachází necelých sedm kilometrů od jeho kanceláře (a jeho ředitel dokonce v Klenovicích bydlí), a jako kdyby sám rok předtím nezhotovil nový geometrický plán okolí kravína a nese-psal čerstvé nájemní smlouvy na pozemky, na kterých stojí, dále v dopise Pratzerovým píše:

„... Firma Horst Pratzer, s.r.o., jako vlastník stavby stojící na st. parcele č 107 může požádat o úplatný převod (podle § 5 odst. 6, zák. č. 95/1999 Sb. v platném znění) nově vzniklého pozemku č. 855/2, nově vzniklé stavební parcely 107/1 a nově vzniklé parcely č. 107/2. K žádosti je třeba doložit nájemní

smlouvu za žádané pozemky, aby bylo doloženo užívání pozemků“.

Pomineme-li prznění češtiny, nepřeložitelný úřednický newspeak a syntaxové i logické kolapsy, dozvěděli jsme se, že PF jako jedinou reakci na naši žádost o pomoc Pratzerovým dodatečně vyměřil pod stáji dvě nové stavební parcely a chce za ně zaplatit. Jako podmínku prodeje na tyto nově vyměřené parcely, které podle Katastru patří k chlévu, žádá od Pratzerových nájemní smlouvu. Nájemní smlouvy na tyto parcely, které jsou ve vlastnictví státu, má však možnost uzavírat pouze Pozemkový fond a ten je uzavřel se ZEMI Mičovice a nehodlá je rozvázat. Že potom v chlévě bučí krávy hlady a Pratzerovi vylévají 150 litrů mléka denně? Jak by to za těchto okolností mohlo být jinak? Stovky farmářů v celé zemi skřípali a skřípou zuby nad podobnými bláboly a jsou bezmocní. Pokud k pohodlnému životu ve státní správě stačí na žádost občana o pomoc v krizové situaci opsat jeden zákon a současně jiný porušit, pak to tak bude.

Teprve v posledním odstavci se dozvíme to, co byl PF Prachatic ochoten pro Pratzerovy udělat: „...při místním šetření bylo zjištěno, že ke stavbě na stavební parcele č. 107 je přistavěna stavba, která není zapsána do katastru nemovitostí. Tato stavba byla zaměřena a vznikla tak nově parcela pod číslem 107/2. Aby bylo možné převést tuto parcelu, doložte vlastnictví k této stavbě.“

Proti obvinění, že k rozsáhlé rošádě s klenovickými pastvinami došlo na objednávku družstva ZEMI Mičovice, uvádí prachatický Pozemkový fond argument, že to není pravda, že jeho zájem byl uvést pozemky v okolí klenovické stáje do souladu s katastrální mapou. Že si při své horlivosti nevěšiml černého přístavku ke kravínu, který nejen že nebyl v souladu s katastrální mapou, on v ní ani nebyl uveden? A že k tomuto přístavku není nikde evidována stavební parcela? A že toto přeměňování stavebních parcel prováděl až poté, co Pratzerovi zažádali o koupi pozemků, které přiléhají ke stáji? Asi Pozemkovému fondu ten soulad s katastrální mapou přece jen na srdci tak neležel.

Chronologie klenovické privatizace

Znovu sledujme chronologii této privatizační akce:

1. 4. 2005 PF Prachatic zařadil do veřejné nabídky pozemek 833/2, který hraničí s budovou kravína v Klenovicích. Bezprostředně po její koupi, v květnu 2005, družstvo Mičovice nabízí budovy k prodeji. Přes advokátní kancelář JUDr. Nitrianský a Mgr. Jezl v Prachaticích.
2. V květnu 2005 Pratzerovi, kteří neuspěli v Chrobotech, objevili klenovickou prázdnou stáj. Podle katastrální mapy z května 2005 k budově přiléhaly pozemky 833/2, dále pozemky 833/1 a 854. Všechny patřily PF Prachatic a v době, kdy Pratzerovi jednali se zástupci prodávající strany, v katastrální mapě nebylo uvedeno, že parcelu již 833/2 prodal PF.

Na tyto pozemky, které byly zásadní pro existenci jejich dobytka, zeptali zástupce prodávající strany pana Kotta. Ten jim o dva dny později odpověděl, že s pozemky nebude problém, že jsou vázány na majitele budovy, a pokud ji koupí a prokáží, že jsou vlastníky, mohou PF

zažádat o jejich koupi. Stejnou odpověď jim dal i zástupce ZEMI Mičovice při osobní návštěvě

1. října 2005 Prutzerovi podepsali Kupní smlouvu na nemovitost, 9. října zaplatili 330 tisíc plus provizi, tedy 363 tisíc.

10. října 2005 Prutzerovi obdrželi exekuční příkaz k vyklizení předchozího působiště – stáji, budov a pozemků v Chrobolech, které firma Horst Prutzer s. r. o. tři roky obhospodařovala s cílem získat je ve veřejné dražbě, které však PF Prachatice prodal panu Houbovi, v jehož stáji došlo k hromadnému umučením dobytka a který následně na tyto pozemky zfalšoval podpis a razítko pana Prutzerera.

V listopadu 2005 firma Geoplan prováděla měření pozemků v okolí stáje.

24. 12. 2005 firma Horst Prutzer žádá PF Prachatice o koupi pozemků č. 833 a 854, jakož i 832-2, protože tyto pozemky hraničí s budovami, které koupili, a podle katastrální mapy k ní patří.

- Místo odpovědi PF v lednu 2005 vypracoval nový geometrický plán, kterým byly pozemky 854 a 833/1 rozděleny tak, aby se nedotýkaly nemovitosti, a 1. 2. 2006 je zařadil do veřejné nabídky a prodal. Rozdělením pozemků vytvořil 4000 metrů velkou parcelu pod novým číslem 855/2, která „by měla být převedena pouze na vlastníka stavby stojící na parcele 107“. Tu pronajal ZEMI Mičovice.
- 18. 4. 2007 právník Prutzerových žádá PF o součinnost při řešení situace, kdy v kravíně stojí hladový dobytek a Prutzerovi nemají možnost používat pozemky patřící ze zákona ke stáji.
- 26. dubna 2007 odpovídá Pozemkový fond Prachatice na žádost o koupi pozemků patřících ke kravínu, kterou mu zaslali Prutzerovi 24. 12. 2005: k žádosti o úplatný převod nově vzniklých pozemků vázaných k nemovitosti žádá předložit nájemní nebo podnájemní smlouvu na žádané pozemky. Autorem a držitelem této nájemní smlouvy je však PF samotný.

Na výtku na postup PF odpovídá, že Prutzerovi si nevybírají poštu a že v okrese Prachatice jsou jiní zemědělci, kterým rád pomůže, Prutzerovým však nikoli.

V této jediné drobné privatizační akci daňový poplatník přišel:

1. o tržní cenu pozemků v okolí stáje
2. o peníze, které udržují v chodu PF Prachatice
3. o svého zemědělce: místo aby Klenovice měly svého farmáře, který by se ze 70% sám uživil produkcí mléka a mléčných výrobků, tak máme akciovku, která seká trávu a inkasuje na dotacích 20 milionů korun ročně.

Na tomto případě můžeme pochopit jednu z příčin, proč stáji s mléčným dobytkem ubývá a přibývá dobytka bez stáji. A její důsledky: že máme nadprodukcí masa a mléčné výrobky dovážíme. A že na venkově vzniká volná pracovní síla, která plní hypermarkety spolu s produkty ze země jejich původu. Na aritmetice hodné druhé třídy základní školy však budujeme dojem o chytré administrativě a hloupém farmáři.

Družstvo Mičovice už nechce kravín

Pokud jsou nesrozumitelné právní konotace případu Prutzerových, tak lidské jsou ještě spletitější. PF vyčetl Prutzerovým, že jsou největším problémem v okrese, zaměstnanci a.s. Mičovice na Prutzerovy pokřikovali sprosté německé urážky, paní Prutzerová mi přeposílala textové zprávy, kde její rodině anonymní číslo vyhrožuje likvidací a ptala se mě, co znamená slovo „bagáž“. Neodpověděla jsem. V případě Chrobol jsem se styděla za to, že jsem člověk, v Klenovicích jsem měla příležitost stydět se za to, že jsem Čech.

Protože situace byla kritická, s další poníženou prosbou o pomoc jsem se obrátila přímo na předsedu družstva Mičovice pana Voráčka. Poukázala jsme na to, že to nebylo čestné zbavit se chléva a slíbit Prutzerovým pastviny okolo, které jsou (červen 2007) prázdné, zatímco dobytek v zavřeném chlévě bučí hladem. Nepřímo jsem mu vytkla, že se chtěli stáje zbavit, aby nemuseli pečovat o dobytek a pobírat dotace za TTP, a s tímto záměrem s Pozemkovým fondem provedli přeparcelování okolních pozemků s výjimkou pozemků budovy, kterou prodával. Stejně tak jsem mu vytkla že se na Prutzerových dopustil podvodu, protože nebýt jeho slibů, které později vzal zpět, tak by majitelé stáje krav nikdy nepodepsali kupní smlouvu na kravín bez pozemku.

Odpověď pana předsedy byla symptomatická. Tvrdil, že obyvatelé obce jsou převážně rekreanti (ano český venkov se vylidňuje i přes stamilionové dotace do jeho rozvoje) a těm zvířata zapáchala, a proto si v obci nepřáli kravín a to byl důvod, proč jej prodali. Otázka, zda pan předseda považuje za konzistentní se svým tvrzením fakt, že budovu prodal německým farmářům s dobytkem, jej nezaskočila, protože odpověděl, že chlév neprodával on ale advokátní kancelář.

Stejně jako v předchozím případě prosby na PF, reakce na tuto intervenci na sebe nedala dlouho čekat. Tyto systémy, které stát udržuje silné, mají silné sebevědomí a silnou moc: pan starosta, který ve vylidněné obci starostuje stejně dlouho jako vede přejmenovaný mičovický kolchoz pan Voráček, nechal vykopat přímo před vchodem do kravína hlubokou jámu, aby se krávy nedostaly ven, a a. s. Mičovice nechala posekat pozemky patřící podle katastru ke kravínu do posledního stébla a trávu z nich odvezla. Později, když Prutzerovi nevydrželi a pustili své krávy ven, posypal „neznámý pachatel“, jímž je na Prachaticku každý, kdo má známé na tamní policii, okolí kravína jedem na krysy, který otrávil jejich psa, kočku a tele.

Podívali jsme se do Obchodního rejstříku, s kým máme tu čest: jako ve stovkách podobných případů, existují v případě družstva Mičovice dva subjekty: Zemědělské družstvo Mičovice – prodávající, který je podle výpisu z obchodního rejstříku bez peněz, ZEMI Mičovice, akciová společnost, která má pozemky v pronájmu, ta má majetek značný. Personálně jsou tyto dvě právnické osoby propojeny. Jediným majetkem, kterým družstvo disponovalo ve výsledce za rok 2006, bylo 350 000 korun za prodej kravína. Ty se nyní z účtu vypařily. Chyběj tam? Kde je vzít?

Pozemkový fond Prachatice potřetí: Co není zakázáno, je povoleno

Další intervence směřovala opět na Pozemkový fond Prachatice. Tentokrát jsme pana ředitele Štamabského navštívili osobně s paní Pratzzerovou a jejím evropským advokátem. Bylo nutné rozhodnout, co s dobytkem, protože do nákupu sena rodina investovala poslední peníze. Oslovila jsem pana ředitele s prosbou, zda vidí nějakou možnost získat v okrese Prachatice pro tříčlennou zemědělskou rodinu s dvanácti kusy mléčného skotu pozemek. Odpověděl, že ano, a z počítače vytiskl sjetiny pozemků určených do veřejných dražeb. Ovšem tato odpověď byla slizce dvojznačná, stejně jako pan ředitel: ano, tyto pozemky jsou v prodeji, ale ne pro Pratzzerovy. Za současných okolností v **České republice nemá možnost začít hospodařit na státní půdě nikdo, kdo již nevládní v katastru, kde se prodává, alespoň 10 hektarů.**

Ti, co tento dodatek zákona schválili, dnes tvrdí, že toto opatření vzniklo proto, aby se na venkov nedostávali „predátoři“ zvenčí. Pravý opak je pravdou. Skutečnost je taková, že tento dodatek zákona vznikl až ve chvíli, kdy na venkově už byli. Na vyspekulovanou státní půdu si už stačili vylobbovat dotace a byli to právě oni, kdo byli skutečnými autory tohoto dodatku, protože místní lidé se v té době teprve začali rozhlížet a zjišťovat, že by se práce na půdě snad konečně mohla začít trochu vyplácet. Ovšem to už díky tomuto dodatku bylo pro ně pozdě. Pratzzerovi ani tisíce dalších venkovanů si na venkově nekoupí ani metr zemědělské půdy. Státní půdu si ošetřili spekulanti a bývalá JZD a statky, a ti ji neprodají. Teď už jde jen o to, aby to Pratzzerovým (a tisícům dalších vesničanů) někdo konečně řekl. Pozemkový fond v Prachaticích ani MZe se k tomu nemají.

Ředitel PF z předchozí korespondence velmi dobře věděl, že Pratzzerovi tuto podmínku (vlastnictví 10 hektarů v katastru) nemohou splnit – i díky PF v Prachaticích. Tento zákon lze pouze obejít (např. když zadlužený pan Nachlinger přestoupí své právo přednostního prodeje podpodnájemníkovi Houbovi z Rokycan...). Pratzzerovi, sedlačící v jižních Čechách od roku 1999, však již takto formulované líteře zákona vyhovět nemohou. Zde však nás zajímá jiná věc: zde pochopíme odpověď, kterou si kladl právní zástupce Pratzzerových v souvislosti s půdou v Chrobolech: proč Pratzzerovým situaci v českém zemědělství nikdo z dotčených státních zemědělských institucí nevyložil.

Znovu ke slovu přišli právníci a znovu strávili hodiny nad postupem PF Prachatice, znovu upozornili na to, že stávající legislativa v těchto mnohokrát se opakujících modelových situacích nedává hospodařícím farmářům žádné řešení:

Datum vyhotovení geometrického plánu následovalo až po uzavření kupní smlouvy na stáj. Rozdělením pozemků a vyčleněním parcely 855/3(2) vlastníkem stavby přišel o možnost pozemek koupit. Na druhou stranu:

– není nikde zakotveno, že by PF ČR nemohl pozemky rozdělovat, pokud to shledá jako účelné, a o tom, co je a není účelné, rozhoduje PF. (PF tedy nemá povinnost sledovat, zda budovu kravína obývají krávy nebo je v ní night klub.)

– vlastník stavby neměl v té době a ani ještě nyní právo užívání – tedy neměl a dosud nemá za tohoto právního stavu možnost úspěšně o prodej požádat

Co Pratzzerům podle právníků zbývá?

1. Spor o neplatnost kupní smlouvy. Byl by pro slabé argumenty zdoluhavý a s nejistým výsledkem.
2. Žádost PF ČR o pronájem pozemků 107/1, 107/2 855/2 s odůvodněním nezbytnosti. Za takové situace by bylo nutno nejdříve projednat. PF ČR nemá povinnost pozemky pronajmout.
3. Prodej nemovitosti. Pokud to lze, je to nejrychlejší způsob, jak problematickou situaci řešit, i když se ztratou.

Pokud došlo ke společenské škodě, ohrožení života zvířat, zániku zemědělského podniku, ztrátě pracovních míst, zastavení produkce „bezpečné potravin“ s odbytem – tedy jevům, které jsou v rozporu se zemědělskou politikou EU, tak se tak stalo za formálních okolností, které jsou současným českým legislativním systémem nenapadnutelné. Desítky stran petic, schůze a mítinky na MZe, podněty oborových sdružení farmářů, reportáže v TV, nic nepomohlo k tomu, aby došlo k jeho úpravám.

Právo občana EU na informace

Asymetrickým informacím byl v posledních letech věnován enormní prostor. Společná evropská zemědělská politika je závazný dokument pro všechny členské státy. Z ní vyplývá český Program rozvoje venkova, který zaměstnává stovky státních úředníků. Každý občan EU má právo získat veškeré informace, které se týkají jeho života a obživy, na tuto informovanost jsou ze státních rozpočtů uvolňovány ročně miliony korun.

Pratzzerovi nebyli informováni o ničem. Na písemné dotazy nedostali odpověď žádnou, na ústní zcela nepravdivou či zavádějící. PF, policie, veterináři, SZIF se hájí tím, že v jejich pracovní smlouvě není jasně řečeno, že mají občanům poskytovat rady či informace. Jak uvidíme později, v jiných případech však naopak projevují nebyvalou horlivost. Jejich nadřazení o tom vědí, ale tento stav neřeší ani metodicky ani procedurálně.

V intencích výše řečeného jsme se znovu ponořili do komunikace s PF ve snaze vydolovat z něj alespoň 5000 metrů výběhu náležícího ke stáji:

Pro: Ing. Lubomíra Štamabského, vedoucího územního pracoviště PF ČR Prachatice

Věc: **Odpověď na sdělení PF ČR 26/9 2007, pozemky náležící k budovám v Klenovicích**

Dat: 3. 7. 2007

Čj: 19 Nc 11457/2007-3

(Pro nesnesitelnou nudnost vynechávám detailní popis případu, mějme však na paměti, že úporná nuda je další z nabroušených čepelí MZe).

Vážený pane řediteli,

„...případ Klenovice je zdánlivě banální. Co hůře – našim farmářům už připadá normální. V průběhu sběru dat pro studii však vyšlo najevo, že právě těmito drobnými krůčky na hraně

zákona došlo v naší zemi k nevyčíslitelným škodám. Jak to je možné, je zapotřebí naprosto detailně a z mnoha úhlů vysvětlit, protože veřejnost a daňoví poplatníci tomu nerozumějí (a rozumět nemohou) a nebo nevěří (protože jsou skutečně neuvěřitelné).

Dovolte mi na tomto místě osobní poznámku: občané neplatí provoz Pozemkových fondů a mzdy jejich zaměstnanců ze svých daní proto, aby tito vyhledávali mezery a nedostatky v zákonech, napomáhali tak vylidňování venkova a jeho nezaměstnanosti, likvidovali původní farmy, případně bránili vzniku nových, a především napomáhali nehospodárnému zneužívání dotací do zemědělství na projekty, které nenesou ani minimální garanci návratnosti vložených investic. Zatímco Prutzerovi přišli do Klenovic a předtím do Chrobol s 20 kusy mléčného dobytka a mléčnou kvótou, která mohla být základem příjmu a ekonomické balance jejich podnikání, pozemky, které jste prodal družstvu, jehož obrat tvoří z 85 % dotace, takto neponesou občanovi nic než náklady na sekání trávy. Naopak občan od vás očekává, že nedostatky paragrafů č. 5 a 7 zák. č. 95/1999 Sb., nebudete zneužívat jako zástěrky k nadbíhání partikulárním zájmům konzumentů dotací ve velkém, ale budete na ně naopak upozorňovat a předkládat svým představeným případové rozborů, jaké mají tyto nedorazy v zákonech v praxi důsledky, a budete apelovat na jejich změnu. Ale především jim budete v praxi čelit tak, aby zůstala zachována především spravedlnost a lidská slušnost, které zákony mají sloužit.

Pozemkové fondy stejně jako další dotované instituce státní správy jsou servisními organizacemi ziskového sektoru a občanům odpovídají za to, že zemědělská politika a dotace do zemědělství splňují účel, kterými jsou zaměstnanost venkova, produkce bezpečných potravin, udržování tradice regionálního odkazu a především maximální ekonomická samostatnost zemědělských podniků, tak jak podepsala ČR při vstupu do EU v Programu společné zemědělské politiky. Je Vaším základním úkolem tento program znát a nasadit všechny síly a osobní angažovanost k tomu, aby byl naplňován. To se vašemu pracovišti v případě Klenovic (a samozřejmě nejen jich) naprosto nepodařilo.“

Mgr. Šárka Dittrichová, vedoucí projektu

Myslela jsem, že mám hodně tvrdý servis a že si jej neustojím. Na druhou stranu síť se však vrátil pomalý míč, který prakticky jen potvrdil to, z čeho jsem rozhorleně PF Prachatice obvinila: (případů, kdy druhá odpověď státní instituce popírá první, bylo tolik, že je možné je považovat za pravidlo). Například v prvním dopise PF tvrdil, že vyhotovením nového geometrického plánu pozemků okolo kravína vznikla nová parcela s číslem 855/2. V odpovědi na můj dopis však tvrdí, že tato parcela už existovala v katastrální mapě a byla vedena jako součást stáje. V tom případě nemohla nově vzniknout, jak tvrdí v prvním dopise. Buď platí výrok A, nebo výrok B. Jako obhajobu proti mému obvinění, že jednal na zakázku družstva Mičovice a zřejmě ne zadarmo, PF znovu opakoval, že mu nešlo o nic jiného, než uvést do souladu situaci kolem kravína s údaji v katastrální mapě. Této jeho dojemné péči o pořádek však uniklo to, co jsem uvedla výše, že v katastrální mapě není zanesen přístavek stáje a tento renonc PF nijak netrápil a začal se jím za-

bývat, až když stáj vlastnili Prutzerovi. Takováto jednostranná péče s sebou nemůže nést nic jiného než podezření, které PF nedokázal věcnými argumenty vyvrátit.

Dále se PF zmohl jen na obligátní výmluvu a útok: Proč se prý o Prutzerovi zajímáme, že si oni za vše mohou sami, protože si nevyzvedávají poštu a jsou zadluženi. Končí prohlášením: „PF se rozhodl, že bude pomáhat těm, které uzná za vhodné, a Prutzerovy to nebudou.“ Že advokát Prutzerových označil tento výrok Pozemkového fondu za diskriminační a protiprávní? Tomu se PF může jen smát. Ví totiž, že od jeho nadřízeného MZe mu nic nehrozí ani za daleko závažnější přestupky.

Kilo trávy za 20 korun

Klenovická stáj s kravami i Prutzerovými se pomalu nořila do dluhů. Na žádné zemědělské dotace se svými kravami nemají nárok, protože za stávajících okolností nevyhoví jejich podmínkám. Do rekonstrukce stáje přestali investovat, protože bez pozemků se pro ně stala bezcennou. Tím však přišli o možnost zpracování a mléko vylévali. Jarní naděje, že zdánlivě banální situace je jen formálním nedorozuměním, které se s trochou snahy podaří vyjasnit, se pomalu rozplývala.

Pan Houba na Prutzerovy podal trestní oznámení, že mu dluží nájemné za jím koupené chrobolské pozemky, které Prutzerovi obhospodařovali do doby, než odjeli do Klenovic. Prachatický soud tento spor řeší již déle než rok. Od prosince 2005 čekali do jara 2007 na odpověď Pozemkového fondu ohledně získání pozemků kolem kravína. Teprve v červenci 2007 se od PF dozvěděli, že to byla ztráta času. Jak vůbec trávili tento čas?

Podle nařízení EU musí dobytek alespoň na několik hodin denně ven ze stáje. Od chvíle, kdy klenovický kravín koupili, se Prutzerovi na doporučení PF snažili dohodnout s družstvem Mičovice na nájmu a užívání svých pozemků. Bezúspěšně. Když nebylo jiného východiska, pustili dobytek ze stáje alespoň na 3 hodiny denně. Na parcelu 855/2, 700/1 a 700/2, které podle katastru patří k jejich kravínu.

Jakmile to zástupci ZEMI Mičovice zjistili, s křikem krávy zaháněli zpátky do stáje. Prutzerovi se je snažili uprosit, ať je na „jejich“ parcele nechají a trávu, kterou spasou, ať jim prodají. Odpovědí byl zase jen agresivní řev.

Za této situace měli jedinou šanci: prodat stáj, zaplatit pár desítek tisíc dluhů a odstěhovat se. Pro tento plán se našla řada slušných Čechů, kteří byli ochotni si k sobě vzít Prutzerovy i s dobytlem, chybělo jediné – zbavit se stáje, která nemá pozemek. Paní Prutzerová vzpomíná na každý den, který je dělil od jejich vysvobození z pasti klenovického kravína: prvního kupce odradil pan Houba, který jej agilně informoval, že stáj je jeho, protože mu Prutzerovi dluží za nájemné. Druhý se ukázal, že nemá peníze, teprve třetí zájemce projevil vážný zájem, nabídl jim však o 140 tisíc méně, než za co Prutzerovi stáj v roce 2005 koupili. Protože se blížila zima a farma byla bez krmení, Prutzerovi na tuto nabídku přistoupili a začali počítat hodiny, kdy budou moci Klenovice opustit.

Pot mě polil ve chvíli, kdy 19. října zavolala paní Roswitha. Ten den k nim totiž přijela natáčet TV Nova.

Co? Družstvo Mičovice na ně podalo trestní oznámení, že jim jejich 13 krav spáslo pozemky v okolí stáje a způsobilo tak škodu v hodnotě **360 000 korun**. Ano, je to ta cena stáje, za kterou jim kravín prodalo družstvo Mičovice a která nyní chybí na jeho účtu. Je to také hodnota jediného majetku, který Pratzterům v Čechách zůstal.

Namítla jsem: „Ale vždyť ty pozemky byly dvakrát Mičovicemi posekané, tam žádná tráva nebyla, protože jinak by na ně nedostali dotace!“ A potom: „Vždyť to jsou vaše pozemky, které díky PF Mičovice protiprávně drží a na které vás nalákali, abyste stáj vůbec koupili.“ Paní Roswitha neodpovídala, slyšela jsem jen její přerývaná slova, kterými se do sebe snažila vstřebat další dávku bolesti.

„Kdo tu televizi zavolal?“ Zeptala jsem se nakonec. „Prachatická Policie,“ odpověděla reportérka zpravodajství TV Nova. Ano, stejná Policie, která ignorovala oznámení o utýraném dobytku v Chrobolech, který Pratzterovi nafotili.

Sdělení obsahu trestního oznámení před jeho prošetřením zákon klasifikuje jako únik informací a je nelegální. Představte si, že by vás soused udal na policii, že jste zapálili Říšský sněm. Než byste stačili dokázat, že jste v roce 1933 ještě nebyli na světě, celá země by z televize znala vaši fotku, kterou jí předala policie s titulkem: „Žhář“. Naštěstí pro Pratzterovy, ani televize nemá o naší Policii vysoké mínění a reportáž nakonec vyšla zcela opačně, než Policie zamýšlela: trestní oznámení ZEMI Mičovice komentovala jako křivé obvinění a Pratzterovy označila jako oběť podvodu.

To však prachatickou soldatesku, nadutou pohoršením nad všetečným okem kamery, které nahlédlo pod její páchnoucí ambaláž, rozdráždilo ještě víc. Tentokrát ke svému tažení svolala spojence hodné své úrovně: deníky Aha a Blesk. Ti věrní své novinářské cti otiskli doslova to, co jim policie nadiktovala: 13 krav na posekané trávě na pozemcích klenovického kravína za 3 hodiny denně spáslo trávu za 360 tisíc a Pratzterovým hrozí 3 roky vězení. Fotografie s palcovými červenými titulky dodaly prachatickým národním socialistům sebevědomí, a proto se rozhodli zacelit šrám, který utrpěli od Novy.

V domnění, že reportáže vznikají tak, jak Policie pracuje, tedy na objednávku, 25. 10. zavolala Policie Českou televizi. Aby případu klenovického klání přidala řádnou závažnost a ukázala pěst, která tvrdě vládne jižním Čechám, informaci s černobílou fotografií pana Pratztera televizi předala přímo Krajská policie České Budějovice. Ani Česká televize Policii nesedla na lep a obvinění kontrovala stanoviskem experta na travní porosty, který je prohlásil za mnohokrát nadhodnocené a nepodložené.

Jak je to ve skutečnosti

„Podle ocenění pastevního porostu je cena spasené píce v tomto množství krav maximálně 25 000. Ale to za předpokladu, že krávy nežraly nic jiného.“ Tak zněl verdikt kontrolora faremního hospodaření (detail v případě Abrlových). Ovšem hlavně za předpokladu, že na udaných pozemcích nějaká píce byla. Což být nemohla a nesměla. Podle závazné dotační smlouvy ji musí majitel ZEMI Mičovice a.s.

dvakrát posekat, což se stalo. Takže opravdu nadhodnocená škoda, kterou způsobily krávy rodiny Pratzterových, mohla být maximálně 4 tisíce korun.

Německý expert na pastevní porosty porosity (Amt für Landwirtschaft und Forsten Regen, Bahnhofstrasse 18, 94065 Waldkirchen) vyhodnotil škodu ještě přesněji: mléčný skot spotřebuje denně 14 kg trávy. To je 0,6 kg na hodinu, krát 5 hodin denně, kdy byly krávy venku ze stáje, představují 3 kg sena denně krát 10 krav je 30 kg denně krát 140 pastevních dní to je 4200 kg za celou dobu, kdy krávy chodily kolem kravína. 1 balík sena váží 400 kg a stojí 400 korun. 4200 kg je 11 balíků sena krát 400 korun je 4400 korun, za dva roky 8800 Kč. Konzultace s hospodářskými farmáři přinesla číslo: 1 tunu sena je možné na trhu prodat za 1000 korun, balík, na které paní Pratzterová krmení přepočítává, vyjde na 150 korun. „Tržní“ škoda tak vychází na 4400 korun, což je pod 5 tisíc, které zákon klasifikuje jako krádež.

Trestní oznámení však zní na 360 000 a prachatická a českobudějovická Policie tato čísla rozdává novinářům ze všech národních médií.

Pratzterovi několikrát nabízeli za trávu ZEMI Mičovice peníze, zaměstnanci družstva na ně však jen sprostě křičeli. (Stejně arogantně se předseda družstva pan Voráček choval podle slov reportérů z Novy i k nim.)

Naopak Pratzterovi přišli transakcí se ZEMI Mičovice o více než 300 tisíc korun. Stáj se jim nepodaří prodat za cenu, za kterou ji před dvěma roky koupili, přestože do ní investovali a cena nemovitostí stoupá. Příčinou jsou právě pozemky, které neoprávněně s pomocí PF drží ZEMI Mičovice. Dále přišli o zisk za vylévané mléko, které si paní Pratzterová cení na 35 000 korun. A náklady na transport rodiny, strojů a dobytka představují dalších minimálně 120 tisíc korun.

Týden poté, co si u nich fotografové a kameramani podávali dveře, se paní Pratzterová osmělila a vydala se na prachatickou Policii zjistit, zda by ji nezajímaly nějaké důkazy ohledně jejich případu. Vzala s sebou tabulky s kategoriemi travních porostů a objemy krmiva pro mléčný skot, fotografie posekaných pozemků z okolí stáje, výpis z katastrální mapy z října 2005, kdy stáj koupili, kupní smlouvu na kravín.

Vrátila se v šoku: „Na Policii na mě začali křičet. Nic z toho, co jsem přinesla, nechtěli vidět a tvrdili, že oni toho vědí o případu dost a nic dalšího vědět nepotřebují. Oni nás nenávidí!“ vydechla nakonec. „Nás také,“ přidala jsem tak pevně, jak si žádala daná chvíle.

Čí je ta tráva?

Tak jak Prachatičtí rozdali karty, to vypadá, že Pratzterovi přijdou o stáj a skončí ve vězení. Okradení, podvedení, vyčerpání neustálými soudy a placením za seno, nemají na právníka, aby mohli čelit trestnímu oznámení ZEMI Mičovice, a jistě si své řekne i ekolog pan Houbá.

Spor o klenovickou trávu je vyjádřením paradoxu, který se nazývá současné české zemědělství. Ze všech otázek, které v případě všechny strany kladou, zde totiž nezní ta

nejpodstatnější: Čí je ve skutečnosti klenovická tráva? Patří Pratzterům, když parcela patří podle katastru k jejich stáji? Nebo Pozemkovému fondu, který je jejím majitelem? Nebo ZEMI Mičovice, které má pozemek v nájmu? To se ale stále bavíme jen o pozemcích. Pokud chceme hovořit o travě, diskuse nabírá jiný směr.

Tráva ve skutečnosti není ani Pozemkového fondu, ani ZEMI Mičovice, ani Pratzterů a jejich krav, ale ... naše. Pokud stát přispívá v programu Agroenvi na údržbu krajiny v „málo výnosných oblastech“ 7000 až 13 000 korun na hektar, potom si tuto travu bohatě zaplatíme ze své kapsy a je to naše tráva.

Pokud 85 % obrátu podniku, který v Klenovicích žije ze sekání trávy, tvoří státní dotace, není možné travu považovat za jeho, ale za státní. Stejně tak krávy a mléko manželů Pratzterových jsou státní, do té míry, do jaké náklady na jeho „výrobu“ kryje stát, tedy my. A my máme plné právo od státu jako od „řádného hospodáře“ očekávat, že tyto dva „státní“ subjekty uvede do souladu, a to v intencích evropské politiky.

Místo toho jsme svědkem, jak stát funguje jako horlivý dopisovatel bulvárních deníků Aha a Blesk a ředitel Pozemkového fondu na stížnost na diskriminační a protievropský postup písemně! odpoví, že bude pomáhat tomu, komu sám uzná za vhodné.

Směje se v tuto chvíli Pozemkový fond Prachatice, jak se mu vydařil jeho kanadský žertík? Ví vůbec daňový poplatník, jakým subjektům jde stát a MZe na ruku? Známe jen ty největší. Ale co víme o těch drobných mrchožroutech, kteří dojíždají zbytky z velkých hostin?

Známe kvalitu venkovského obyvatelstva?

Všechnu předchozí zdánlivě zbytečně podrobnou práci na zdánlivě okrajovém případě jsem kumulovala do tohoto bodu.

Jedná se opravdu jen o ojedinělé případy, kdy „staré struktury“ dokonale ovládají prostor a na něm vládnou „starými pořádky“? Máme k dispozici evidenci objemu zemědělské půdy, která zůstala v rukou bývalých státních statků a JZD, které na ní konzervují svou dobře zvládnutou politiku nátlakového jednání, vyhrožování, zastrasování, násilného držení, nactiutrhání, udavačství, podvodů, nehoráznosti, násilí a sypaní jedu? A opačně: víme, že tyto modely chování na sebe navazují stejné vzorce? Že tito lidé na venkov přivedou a vedle nich dokáží přežít zase jen ti, kteří se jim podobají? „Dobrodruzi“, kteří disponují stejným povahovým a lidským potenciálem, jako bývalí členové revolučních a národních gard, později ožralí aparátčící krajských výborů KSČ a tuční bachaři politických lágrů, kteří tyranizovali bezbranné statkáře? Je za těchto okolností divné, že takto je náš venkov živným roztokem pro podezřelé živly odnikud, beze jména, zato lačné a hladové, kteří vytlačeni ze středozeří nacházejí své Eldorado v nestřeženém pohraničí a opakují tak sociální archetyp poválečného vývoje?

Víme, jak pohodlně si v tomto hustém nálevu plavou státní instituce, jako jsou pozemkové fondy, veterinární správy, policie a soudy? Uvědomujeme si, že dotacemi do

tzv. Programu rozvoje venkova, tak jak je nyní koncipovaný, dotujeme schizofrenii, kdy něco jiného proklamujeme a něco jiného děláme? Myslíme si, že daňovým poplatníkům nedlužíme odpovědi na výše položené otázky, že je nepotřebujeme znát, že jsou mimo veřejnou diskusi, že je můžeme udržet v tajnosti a vstoupit do „Evropy“ zadními vrátky?

Jsmo srozuměni s tím, že každá příčina má svůj následek, že věci nevznikají náhodně a že případ Pratzterů je modelová past, do které se dostávají ti, kteří chtějí na současném českém venkově poctivě a slušně sedlačit? Že těmto lidem hrozí reálné nebezpečí, že se stanou kořistí tohoto kulturního Ku-klux-klanu, který se neukájí jen zlodějnou, ale utrpením a bolestí?

Tady nejste v Holandsku

MUDr. Martina Zisková (martina.ayurveda@seznam.cz) stejně jako Pratzterovi zná svět. Jako lékařka působila nejdříve na pražských klinikách, později se vdala do Spojených států a pracovala u velké farmaceutické společnosti, kde měla na starosti PR. Paralerně studovala ayurvédskou medicínu u jejího samotného apoštola – slavného a vlivného MUDr. Deepaka Chopry. V jeho centru v USA určitý čas pracovala, mnohokrát byla i v Indii, kolébce světové medicíny.

Později ve Státech založila soukromou ayurvédskou kliniku, velmi úspěšnou, jako vše, na co do té doby sáhla. Rodina, přátelé a pacienti ji však stále táhli domů. Shodou okolností stejně jako u Pratzterových, její přechod z amerického kontinentu nebyl přímý, strávila ještě dva roky v Holandsku. Chtěla se tam naučit ještě jedné věci – ekologickému farmaření. Její vize budoucího života byla propojit všechny své nabyté zkušenosti. Ayurvéda stojí na bylinách a výživě, ekologická farma, která by byla součástí její kliniky, by kromě revitalizačních a léčebných procedur pacientům nabízela zdravé prostředí a potraviny se semináři, co znamená v praxi zdravý životní styl.

Paní doktorka přijela na první návštěvu do Čech na jaře v roce 2006. Navštívila několik ekologických farmářů – zpracovatelů a v terénu se snažila získat informace o podmínkách ekologického podnikání na českém venkově. Po určitém váhání se rozhodla koupit bývalý mlýn u Votic, ke kterému patří rybník a přibližně 25 hektarů zemědělské půdy. Tedy myslela si, že se podpisem kupní smlouvy a zaplacením majetku stává jeho majitelkou. Jen do chvíle, kdy stejně jako Pratzterovi zjistila, že všechno je jinak.

Na 25 hektarů pozemků náležících k mlýnu je vázaná nájemní smlouva s místním „ZEMI Mičovice“ – votickým družstvem, transformovaným do akciovky. To má od starých majitelů mlýna pozemky pronajaté na 10 a 15 let a radostně je, tak jak je naučil socialistický intenzivní kolchoz, sypou chemií.

Paní doktorka měla zájem se dohodnout na výpovědi smlouvy ještě před tím, než investuje do koupě celého majetku. K jejímu překvapení zjistila, že oněch 15 let nemá začátku, protože originál nájemní smlouvy nemá datum uzavření. Když se šla na místní pobočku družstva zeptat, jak budou společně věc řešit, jejich rozhovor vypadal následovně:

MUDr. Zisková: „Mám zájem na svých pozemcích zbudovat ekologickou farmu a pozemky uvést do stavu, kdy budou prosty chemie, a zařadit je do přípravného období, které je nutné před registrací do EZ. Mohli bychom se dohodnout na výpovědi neplatné nájemní smlouvy?“

Zástupci družstva: „My vás zde vůbec nevitáme, my vás zde naopak nevidíme rádi, my hospodaříme dobře a ekologické zemědělství je blbost.“

MUDr. Zisková: „Dobře, můžete mi tedy dát kontakt na vedení akciové společnosti? Pohovoříme si s mou právníčkou o formálních náležitostech nájemní smlouvy.“

Zástupci družstva: „Žádný kontakt vám nedáme, protože my jej neznáme.“

Týden nato paní doktorku vykradli. Mlýn, který zatím nebyl pojištěný, navštívil někdo, kdo jej a jeho okolí dobře zná. Policie: „To víte, paní doktorko, tady nejste v Holandsku.“ Tehdy od ní poprvé přišel mail, v kterém se vyznává, že lituje, že se do Čech vrátila. Není to snadné čtení. Začala zřetelně chápat, jaký je rozdíl mezi Evropou a námi, a musela se rozhodnout: buď začít bojovat o svůj majetek a vizi ekologické farmy s důsledky, že bude žít obklopená agresivitou, která se ve skryté podobě projevuje závistí a udavačstvím, v projevené útoky na její majetek, nebo se vrátit. Rozhodla se zůstat a bojovat. Zatím.

Pokud by MUDr. Zisková neměla peníze na právníky a na zaměstnance, kteří jí vysekají cestu houštím, jež zarůstá vlastnická práva k jejímu majetku, představme si například, že by se narodila a vyrostla ve Voticích, tak mlýn skončí v rozvalinách a okolní zemědělské pozemky jako tisíce jiných českých hektarů zůstanou v rukou ožralých zupáků, kteří nemají jiný zájem, než udržet poměry, v kterých vyrostli a které je nenutí pracovat, zato jim umožňují krást a ničít.

Pozemkový fond počtvrté – tentokrát Karlovy Vary

Ing. Alena Králová (chkz@seznam.cz) začala ekologicky farmařit v roce 1991. Když jsem ji v Žalmanově u Karlových Varů poprvé navštívila v roce 2002, z toho, co jsem viděla, jsem vyvodila jediný závěr a radu současně: „Vezměte svých 150 koz a utečte odtud!“ „Nechci,“ odpověděla, „jsem tady doma a mám to tady ráda.“

Stejně patetický argument jako Pratzzerových přinesl podobné následky. Tragické není nadnesené slovo.

V Žalmanově byl za socialismu vybudován obrovský zemědělský areál: vepřín pro stovky kusů zvířat, stáje, kravíny, sýpky, stodoly, stanoviště technické kontroly, jímky, nákladní plošiny – vše na celkovém objemu asi 3 hektarů.

Královi potřebovali jedině: budovu pro svých 140 koz, dvě krávy a koně, kde by si zřídili stáj, seník, zpracovnu a zázemí pro výrobu kozího sýra. Tu se jim při prvním kole privatizace podařilo získat. Ovšem ve stavu, který by normálního pozorovatele nutil k útěku. Tam, kde by jiní vzali nohy na ramena, oni se zastavili. S třicet let starou mechanizací, se střechou propadlou, s jímkou zasypanou, na staré panelce, která vedla k jejich stájím, začali budovat svoji ekologickou farmu, svůj sen. Téměř se jim to podařilo. Téměř. Letos obdrželi titul „Nejlepší sýr roku“.

Vítězství? Toliko zdánlivé. Po 16 letech nadlidské námahy, bez jediné dovolené a bez nároků na mzdu má farma zastavenou výrobu. Proč? Protože se Královi ke své budově nedostanou z žádného směru. Od nájemce pozemku, na kterém stáj stojí a který má pronajatý tentokrát od karlovarského PF, dostali Královi příkaz do konce října 2007 zlikvidovat sýpku i s obilím, která se opírá o budovu. Pracně ji zrekonstruovali a je plná zrní pro zvířata na zimu.

Rozplétání případu by bylo stejně úmorné jako u Pratzzerových a nebudeme se mu věnovat, jeho podstata je stejná. Pozemkový fond KV podepsal nájemní smlouvu na pozemky okolo stáje s podnikatelem, který je v areálu „nevidí rád.“ Ten jim nejprve odstříhl elektřinu, pak překopal vodu, nyní s asistencí Místního úřadu jim ohradil vjezd do stáje.

Paní Králová se obrátila na ČT, ombudsmana, právníka. Všichni jí dali za pravdu: k nemovitosti musí mít přístup a nic na tom nemění fakt, že privatizace budov neprobíhala paralelně s privatizací půdy, tudíž pokud chtěl občan začít sedlačit, mohl začít pouze bez pozemků, které stát uvolnil až později. Těmito argumenty však paní Králová jen ještě více rozzuřila síly ovládající prostor Žalmanova: starostka, okolní podnikatelé, stavební úřad i Pozemkový fond zahájili křížové tažení. Vedle práce kolem koz, farmy a tří dětí sedí paní Králová v archivech a snaží se obci a Pozemkovému fondu dokázat, že ke stáji vedla cesta od chvíle, kdy byla postavena. Dokonce již našla v okolí 8 svědků. Čeho? Že vždy bylo možné do hospodářské budovy vstoupit i vjet. Pomohlo jí to k něčemu? Ne. Zato se během prověrek veterinářů, „bezpečáků“, stavebního úřadu a hygieniků dozvěděla, že nemá povolení na výrobu, protože její téměř hotová mlékárna není kolaudovaná, nemá povolení od stavebního úřadu na výměnu oken a nesplňuje podmínky bezpečnosti práce, protože se do budovy nedostane veterináři ani lékař. Některá nařčení jsou nehorázně lži, jiné lži a jiné polopravdy. Vyvracet je stojí desítky hodin hledání ve starých šanonech. Den má ale jen 24 hodin. Jak s nimi naložit? Krmit zvířata? Obstarat děti? Likvidovat sýpku? Dokončit výrobu? Psát odvolání? Spát?

Přežijí, nebo nepřežijí? Odpověď z oboru reálných čísel neexistuje, můžete si hodit korunou.

SOS, sdružení restituentů

Abychom nemuseli odpovědi na otázku morálního profilu současných majitelů zemědělské půdy a majetku paběrkovat po několika živořících farmářích – zpracovatelích a obcházet celou republiku, můžeme navštívit pražský Mánes a část informací získat přímo v centru hlavního města.

Každé druhé úterý probíhá v pražském Mánesu setkání sdružení SOS – restituentů, kteří dosud marně usilují o navrácení svého majetku zkonfiskovaného minulým režimem. Sdružení úzce spolupracuje s Konfederací politických vězňů, obě instituce spolu vnitřně souvisí: sedláci, kteří se nechtěli dobrovolně vzdát svých polí a dobytka, často končili jako oběti politických procesů ve vězení.

Účastnit se jejich akcí je jako pustit si pozpátku některý z trezorových „venkovských“ filmů Vojtěcha Jasného. Starci ve vlněných prvorepublikových oblecích a v ručně šitých

botách třímají v rukou zažloutlá rozhodnutí psaná na underwoodkách, některá se skvrnami od krve, jiná od slzí. Třesoucím se hlasem čtou seznam kamarádů, kteří nepřežili. Ne lynch a vězení padesátých let, ale současné verdikty českých soudů a ministerstev.

Sdružení SOS – restituční vzniklo v roce 1991. Podle slov jeho tajemníka Arnošta Vršky (*tel: 547 351 001, adr: Máchalova 11, 625 00 Brno, Starý Lískovec*) má 35 000 členů, kterým dosud nebyly vyrovnány restituční nároky.

Kromě sedláků jsou jeho členy řemeslníci, živnostníci. Tyto profese k sobě v minulosti neoddělitelně patřily: například rodině Vrškových patřilo ve Starém Lískovci několik hektarů pozemků, vedle kterých měli obchod a hospodu. V roce 1962 svůj majetek museli nedobrovolně předat „státu“ a náhradou dostali malý byt. Od roku 1991 se o své hospodářství soudí. Konkrétně v jejich případě to mělo tento vývoj: brněnská notářka, která měla převod restituční na starost, je, jak vidíme v seznamu nabyvatelů restitučních nároků, převáděla na politické prominenty bývalého režimu. Když se Vrškovi proti převodu svého majetku ohradili, odpověděla jim, že se mohou soudit. Podle Vrškových to řekla proto, že znala soudce, kteří budou jejich případ řešit. Členové sdružení SOS tvrdí, že je soudí ti, kteří je o majetky připravili. „My se nechceme soudit,“ shodně tvrdí, „my chceme pozemky, které zůstali v rukou JZD.“

Od roku 1991 proběhly v případě majetku rodiny Vrškových tři soudy – v Brně u Městského soudu, pak u Krajského soudu a poté u Nejvyššího soudu. Všechny instance jen opakují původní odpověď na žádost o vydání majetku, která je negativní. Případ se táhne 17 let. Důvod? Žádný důvod soud neuvedl. Vrškovi dosáhli alespoň toho, že jejich majetek je „zaplombovaný“ a v tuto chvíli nemá majitele. O kolik peněz za těchto 17 let přišel majitel, ať jím je kdokoli? Krát 35 000?

SOS a Konfederace politických vězňů společně oslovily v roce 2006 a 2007 poslanecké kluby všech politických stran, MZe, Senát a média. Zatím dosáhli alespoň toho, že se nad zabaveným majetkem nezavřela voda a prodloužil se termín uzavření restituční. Případů „našich otců“ se nyní chopila nová generace – dědicové původních vlastníků. Jejich cíl je Štrasburk. Jako by těch ostud u nás bylo málo.

Od koho se chceme učit rozvíjet venkov? Od pana Houby nebo Nachlingera, vítězů v kategoriích nestoudnosti a drzosti? Nebo od sedláků, našich „otců“ kteří jej kdysi dokázali oživit a kterými dnes tak opovrhujeme? Jakému zmatení venkov vystavují instituce, které požehnají svým razítkem člověka, jenž je schopný zfalšovat příslušný formulář, a zlikvidují ty, kteří přicházejí na „úřad“ s cílem žít na venkově a normálně sedlačit?

Známe výkon našich regionálních institucí?

Život však jde dál. Právní zástupkyně podala na postup prachatické Policie stížnost. Připomeňme si, že jsme v místě, kde se jedná o to, zda pan Horst Pratzler skončí na tři roky v kriminále, rodině bude zabaven majetek nebo budou vykázáni ze země

PČR OŘ Prachatice,
SKPV Pivovarská 4
383 24 Prachatice

ČJ: ORPT 1002 /TČ -70 -2007

Obviněný: **Horst Otto Pratzler**, nar. 21.3.1934, trvale bytem Mičovice – Klenovice, okr. Prachatice

Obhájce: JUDr. Ivana Heřmanská, advokát, AK Stavitzská 6, 160 00 Praha 6, ČAK: 3668

Stížnost

proti usnesení. SKPV, PČR OŘ Prachatice, čj. ORPT 1002 /TČ -70 -2007 ze dne 17. 10. 2007 o zahájení trestního stíhání podle ust. § 160 odst. 1) tr.ř.

Shora uvedeným usnesením bylo zahájeno trestní stíhání obviněného pro trestný čin krádeže podle ust. § 247 odst. 1. písm. a), odst. 2. tr. zákona, které se měl obviněný dopustit jednáním tak, jak je v usnesení uvedeno.

Proti tomuto usnesení podává obviněný prostřednictvím obhájce stížnost, kterou odůvodňuje takto:

1. Skutek není trestným činem, neboť chybí materiální znak trestného činu (§ 3 odst. 2 tr. zák.)

Z podaného vysvětlení obviněného a svědectví jeho manželky Roswithy Diany Pratzlerové, učiněného před policejním orgánem OŘ PČR, SKPV Prachatice dne 21. 11. 2007 vyplývá že obviněný nejednal s úmyslem zmocnit se věci cizí, jednal v omylu a ve stavu nouze. Obviněný se nijak nebránil a nebrání uhradit poškozenému vzniklou škodu v reálné výši.

Obviněný jako jednatel a jediný společník společnosti Horst Pratzler, s. r. o., na základě kupní smlouvy ze dne 3. 10. 2005 koupil stáje – hospodářské budovy bez čp. na st. parcele č. 107 v k. úz., Klenovice u Mičovice, okr. Prachatice. Účelem koupě bylo získat stáje pro své stádo hovězího dobytka charolainského chovu, které dlouhodobě vlastnil už před příjezdem do ČR. Stáje koupil s tím, že přílehlé pozemky po nezbytných formalitách odkoupí, tím zajistí krmení pro dobytek a zejména zajistí jeho pobyt venku, tedy splní zcela nezbytnou podmínkou podle striktních předpisů o chovu dobytka a výrobě mléka.

V podaném vysvětlení dne 21. 11. 2007 uvedl, že prodávající jej ústně ujistil, že přílehlé pozemky lze přikoupit a do doby jejich odkoupení může dobytek na pozemky vypouštět. Toto mu měl přislíbit člen představenstva Zemědělského družstva Mičovice (prodávající) pan ing. Štrobl.

Obviněný sice pásl dobytek na části pozemků, které nevlastnil a ani neměl v pronájmu, nicméně stále vycházel z přislíbu statutárního orgánu prodávajícího, že do vyřízení prodeje se dobytek může na pozemcích kolem kravína pást. Obviněný uvedl, že byl ochoten zaplatit ZEMI Mičovice, a. s., spasenou travu. Obviněný tedy nejednal s úmyslem zmocnit se cizí věci, ale realizovat právo, které mu prodávající přislíbil.

Obviněný vysvětlil, že po uzavření kupní smlouvy jednal s Pozemkovým fondem ČR o prodeji pozemků obklopujících kravín, avšak zcela neúspěšně, neboť Pozemkový fond oddělil část pozemku (geometrický plán ze dne 5. 12. 2005) a tuto oddělenou část převedl na třetí osobu. V této situaci žádal ZEMI Mičovice, a.s., o možnost prodeje či pronájmu, avšak marně. Dále je zjevné, že po změně vlastnických práv (oddělení pozemků a prodej pozemků Pozemkovým fondem ČR) se pro obviněného stala situace zcela nepřehlednou.

Je zcela nepochybné, že obviněný, nyní ve věku 74 let, občan jiného členského státu EU, celoživotně zaměřen na chov skotu, bez znalosti právních předpisů a nepřizpůsobený místním poměrům, naprosto podcenil formální stránku celé obchodní transakce a ocitl se v situaci nouze se subjektivním pocitem, že naopak sám byl uveden prodávajícím v omyl a na vše doplatil. Za omyl především považuje to, že jak prodávající, tak i realitní kancelář (pan Kot) jej přiměli koupit stále s příslibem následného odkupu potřebných pastvin, aniž by příslib realizovali, a on se tak ocitl se svým hovězím dobytkem v bezvýchodné situaci.

2. V usnesení není dostatečně specifikováno místo škodné události

Hovězí dobytek společnosti Horst Pratzter, s.r.o., měl spásat trávu celé plochy bloku č. 2110/4 přečíslovaného na 2110/5 vedeného na Pozemkovém úřadu Prachatice o výměře 19,56 ha, tak je uvedeno v usnesení. Ze základních údajů, a to výměry pozemku a času, který měl dobytek na pozemku pobývat, je nepravděpodobné, že by během 2 hodin dobytek stihl dojít na vzdálené hranice a vrátit se zase zpět do kravína.

3. Výše škody vychází z nesprávných údajů, výpočet výše škody je chybný

Obviněnému se klade za vinu, že společnosti ZEMI Mičovice, a.s., způsobil škodu ve výši 366.800,- Kč. Tento údaj vychází z odborného vyjádření Katedry genetiky, šlechtění a výživy zvířat Zemědělské fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Výpočet vychází ze základních údajů:

výnos sušiny z 1ha dvousečné louky 5 000 kg

náklad na 1 ha 10 000 – 16 000 Kč

náklady na 1 kg sušiny 16–30 Kč/kg, průměr 20 Kč/kg

spotřeba sušiny 1 kusu dobytka za 2 hod (1 den) 5 kg

spotřeba sušiny 14 kusů dobytka za 2 hod (1 den) 1 400 Kč

počet dnů (19. 5.–30. 9. 2006 a 7. 5.–10. 8. 2007) 262

výsledná spotřeba v Kč 366 800 Kč

V uvedeném výpočtu je aritmetická chyba – umístění desetinné čárky v podílu výnosu a nákladu na 1 ha, a chyba v počtu dnů – nikoli 262 ale 229.

Při stejné metodice, tj. cena 1 kg sušiny (2 Kč) násobeno denní spotřebou na 1 kus dobytka (5 kg) násobeno počtem kusů (14) násobeno počtem dnů (229) by měla výsledná spotřebovaná sušina mít hodnotu pouhých 32 060 Kč.

Ve výpočtu spotřeby však není zohledněno to, že dobytek byl krmen i ze zdrojů obviněného, a nemohl tak spotřebovat denně ani 5 kg sušiny na pozemcích poškozené společnosti.

Hypotetické zjištění výše škody vychází z neúplných údajů a je aritmeticky vadné.

Chybný početní postup ve výpočtu ceny 1 kg sušiny je evidentní a lze jej zjistit i běžným způsobem porovnáním s inzerovanou nabídkou sušiny. Policejní orgán výpočet vycházející z odborného vyjádření uvedl ve výrokové části odůvodnění v celkové sumě, což lze ještě tolerovat, pokud by vycházel pouze ze závěru odborného vyjádření. Pokud však popsal v odůvodnění výroku i způsob výpočtu spotřebované sušiny, pochybil, pokud odborné vyjádření i po prostudování použil ke stanovení výše škody. Navíc tento chybný údaj včetně dosavadních výsledků vyšetřování prostřednictvím policejního mluvčího Jaroslava Pangla převzala média, dne 19. 10. 2007 vyšel v bulvárním deníku Aha článek pod názvem Německému podnikateli hrozí vězení: Jeho krávy sežraly trávu za 366 tisíc!“ Takový postup je přinejmenším nekorektní.

4. Není odůvodněn závěr, že škoda vůbec vznikla

ZEMI Mičovice, a. s., dle podaného vysvětlení provedla ve sporném období dvakrát senoseč. Nebyl zjištěn rozdíl mezi množstvím sklizené trávy a množstvím trávy, která by mohla být sklizena.

5. Není odůvodněna subjektivní stránka trestného činu

Policejní orgán viní obviněného z úmyslného jednání, aniž by vzal v úvahu jeho pokročilý věk, sociální zařazení, existenční nouzi a jazykovou bariéru, tedy paušalizuje a nehodnotí jeho jednání individuálně a tedy objektivně.

Na základě shora uvedených námitek máme za to, že jednání obviněného nenaplnuje znaky trestného činu, který mu je kladen za vinu, jedná se nejvýše o spor, který lze řešit občanskoprávně. Z toho důvodu považujeme výrok policejního orgánu o zahájení trestního stíhání za nesprávný, nedostatečně či chybně odůvodněný, a navrhuje proto, aby nadřízený orgán napadené usnesení svým rozhodnutím zrušil a trestní stíhání zastavil.

V Praze dne 23. 11. 2007

Horst Otto Pratzter
JUDr. Ivana Heřmanská, obhájce

Stejně jako na mé dopisy ohledně hromadného násilného usmrcování zvířat v Chrobolech, ani na tento dopis nepřišla z prachatické Policie žádná odpověď a následovalo soudní přelíčení. Popisovat jeho průběh je skutečně nad rámec této studie, současnému postupu českých soudů se věnují jiné subjekty. Pro nás je jen důležité vědět, že stačí pouhé přerušení procesu a vrácení na Policii k dalšímu prošetření, a farmář přijde na mizinu, protože hodina právníka jej stojí 2500 korun plus cestovné do Prachatic.

5 KDO JE DLUŽNÍK A KDO JE VĚŘITEL?

K Pratzterovým jsem přišla náhodou. Potřebovala jsem do studie „mlékaře“ z jižních Čech, aby pan Šourek z Tanvaldu nebyl jediný příklad rodinné biomléčné farmy u nás. Kontakt mi dal jihočeský ekologický farmář, který si vymínil, že jeho jméno nesmí být ve zprávě uvedeno. Jeho argument byl pragmatický. Když se v roce 2006 svěřil prachatickému státnímu zástupci s obavou o svůj majetek, ten mu odpověděl zcela jasně: „Pane XY, já vám rozumím, ale ochránit vás nedokážu.“ Farmářův závěr je jasný: „Chci, aby můj život zůstal takový, jaký je. Pokud budu svědčit, vystavuji se nebezpečí, že už stejný nebude.“ Respektuji to. Jak bylo řečeno, jeho nejbližší kolega, ekologický zpracovatel kravského mléka je až v Tanvaldu. Osamělost na odvaze nikomu nepřidá.

Pratzterovi nejsou ekologičtí farmáři, jakkoli by jimi rádi byli. Z jejich mozolů a odříkání však jedna „ekologická“ farma vznikla. Přišla jsem k nim právě včas, abych měla možnost na vlastní oči vidět, jak tisíce hodin jejich dřiny a odříkání, sny a snaha slušně žít pomalu klesá ke dnu kolabující imunitní sítí a choroba se šíří bez podání léku. Přes veškerou snahu, kterou jsme od onoho 24. dubna podnikli, čas stále pracuje proti nim.

Pratzterovy, kterým není nikdo s to odpovědět, na co mají v této zemi jako zemědělci nárok, respektive na co všechno nárok nemají, každý den tlačí hlouběji do dluhů. Na rozdíl od Ameriky se evropský subvenční zemědělský systém deklaruje jako solidární. U nás však předkládá občanům účet, na kterém stojí, že (pracující) občané na venkově právo na své ergonomické životní podmínky, které jim zaručují srovnatelnou kvalitu života, jakou má městský obyvatel, nemají. Pokud se nad Pratzterovými zavřou šumavská rašelinště, pak poslední verdikt bude znít: dluhy. Ovšem jak může mít dluhy někdo, kdo poctivě 12 hodin denně pracuje a vytváří produkt, o který je na trhu zájem? V oboru, který je „nejpodporovanějším podnikáním u nás“?

A na druhou stranu, jak může zbohatnout někdo, kdo žádný produkt ani hodnotu nevytváří? Kde je ona miliardami vykoupená ergonomie?

Kdo zná bezmocný pohled na kout stolu s nezaplacenými fakturami za naftu, telefon, leasing či zdravotní pojištění, ví, že to úplně stačí k tomu, aby byl farmář unavený, jako by lálal celý den skálu, a to nemusí ani vejít do maštale. A farmáři – zpracovatelé, čekající na opožděné výplaty dotací, na nedořešené nájemní a kupní smlouvy na pozemky, ke kterým se vážou subvence, na peníze za loňskou sklizeň, za zimní mléko, na vyřízení úvěru atd. atd. investují měsíc co měsíc, rok co rok do chodu farmy nejen svou podhodnocenou mzdu, ale svou životní energii, radost z práce a životní pocit vůbec. Bez garance, zda jejich majetek je jejich, nebo cí vlastně je nebo bude, a hlavně proč. Nekončící stres z chaosu, kterému není v lidských silách vyhovět, a bezmocný vztek na věčné zlodějny, podvody, neřešené stížnosti a markantní nespravedlnost vysávají životní energii farmářů spolehlivěji než nekonečné hodiny dřiny na farmě.

Pratzterovi, kteří se v pohodě uživilí zemědělstvím v Německu, ve čtyřicetistupňových mrazech v Kanadě, by se uživil i u nás. Místo toho se stali svědky, jak stát dal přednost podnikatelům, kteří by v Kanadě nebo Německu nepřežili zimu. Snaha implementovat evropský zemědělský systém, který vyrůstá z odkazu a tradice rodinných farem, na postkolchozní hybrid současného českého zemědělství, je snaha naroubovat bolševník obrovský na fialu zahradní. Nemohlo se stát nic jiného, než že Pratzterovi, zvyklí na německý a kanadský systém zemědělství, u nás přišli o spoustu peněz a zařadili se do transportu vedle dalších mnoha obětí transformačního a privatizačního procesu. Navíc byli vystaveni beztrestným urážkám a křivým obviněním a stali se svědky jak (ne)funguje soudní a trestní systém a zemědělské instituce vůbec.

Bohužel jsme u nich zdokumentovali i jeden z největších masakrů hospodářských zvířat dnes ekologické farmy v Chrobolech a zblízka byli svědky, jak podnikatel bez zemědělského backgroundu a z opačného konce republiky přišel díky drobnému administrativnímu nedorozumění k jejich pozemkům, následně zfalšoval jejich podpis a později inkasoval ze státních peněz desítky milionů na bioplynárnu, aby se dodatečně poptával v okolí, zda by mu místní farmáři vypěstovali surovinu pro její provoz. Že takové případy probíhají v souladu se zákonem? S českým ano. Je možné se divit, že tyto okolnosti mohou dovést člověka až na samotný práh života a smrti? Pokud nejsme stroje, ale lidé, pak samozřejmě ano.

Závěr

Pratzterovi neudělali nic špatně. Hledali vodu tam, kde ji viděli. Jako občané EU nesměli nakupovat půdu a majetek dříve, než za tři roky. Oni u nás však poctivě od roku 1999 hospodaří, jak to sedláci dělají: krmí zvířata, dojí mléko, které prodávají do místní mlékárny, sekají louky, opravují stroje. K zvládnutí administrativy potřebují pomoc. Stejnou, jaké se dostává jejich evropským kolegům.

Nejdříve platili provoz statku v Liblínském sedle za slib pana Jonáše, že jim statek po třech letech prodá. Prodal jinému, peníze nevrátil. Pak další tři roky v Chrobolech, kde už si najali právníka, aby měli jistotu, že půdu získají. Zase jen vyhodili peníze. Pozemky unikly o fous jako tisícům prostých sedláků před nimi a bohužel i po nich. Dnes jsou zavřeni i s dobytkem ve zbořeném stáji v Klenovicích, syn spí v koupelně a paní Roswitha vylévá 150 litrů mléka denně.

Bez ohledu na to, jak jejich případ interpretuje jihočeská Policie, Pozemkový fond, veterinární správa či soud, čeští farmáři se shodují na tom, že rodině Pratzterových patří veškerá účta a obdiv za odvalu a čistotu, s kterou chtěli u nás žít svůj prostý, těžký a poctivý život. Není jejich vinou, že se nevyznají v systému, který místo aby sloužil k jejich pomoci, slouží pravému opaku. Nejsou sami. Neznám Čecha, který by se v něm vyznal. Ani na ministerstvu, ani v terénu.

Dokonce autoři Programu rozvoje venkova vždy znají jen svůj kousek vytržený z kontextu. Zákony a nařízení a jejich stále doplňky jej dělají mnohoznačným, slizkým a zneužitelným a především nepoužitelným.

Nyní právník rodiny Prutzerových shání informace v Německu, krajské spolky se rádi sudetské kauzy chopí. Jako jediné řešení jejich situace vidí opuštění České republiky. Stejně řešení vidí i ředitel Zemědělské agentury v Prahatcích. Kupodivu ne však pro Prutzerovy, ale pro sebe. Jasně řekl, že kdyby byl o dvacet let mladší, bez váhání emigruje. Přivítali by jej v Německu, které poskytlo za minulých čtyřicet let azyl tisícům Čechů, stejně, jako jsme my přivítali Prutzerovy u nás? Nevím, ale rozhodně by tato zpráva měla být povinnou četbou zaměstnanců všech českých ambasad ve světě. Aby příště vážili slova.

Dodatek:

2. 9. 2007 jsem pro obecnou představu vytiskla aktuální Chronologický seznam právních předpisů MZe. Některá nařízení, vyhlášky či rozhodnutí a zákony se mění ani ne po roce. (V průběhu práce na této studii se vyměnili 4 ministři zemědělství)

Vyhláška č. 4/2007 Sb., kterou se mění **vyhláška č. 201/2003 Sb.**, **vyhláška č. 202/2003 Sb.**, **vyhláška č. 203/2003 Sb.**, a **vyhláška č. 638/2004 Sb.** a zrušuje **vyhláška č. 200/2003 Sb.**, (pozn. účinnost předpisu od 4. 1. 2007)

Vyhláška č. 7/2007 Sb., kterou se mění **vyhláška č. 7/2003 Sb.**, o vodoprávní evidenci, ve znění **vyhlášky č. 619/2004 Sb.**, (pozn. Účinnost předpisu od 1. 7. 2007)

Vyhláška č. 8/2007 Sb., kterou se mění **vyhláška č. 296/2003 Sb.**, o zdraví zvířat a jeho ochraně, o přemísťování a přepravě zvířat a o oprávnění a odborné způsobilosti k výkonu některých odborných veterinárních činnostech, ve znění pozdějších předpisů (pozn. Účinnost předpisu od 29. 1. 2007)

Vyhláška č. 23/2007 Sb., o podrobnostech vymezení vodních děl evidovaných v katastru nemovitostí České republiky. (pozn. Účinnost předpisu od 1. 3. 2007)

Vyhláška č. 36/2007 Sb., ... o změně **vyhlášky č. 299/2003 Sb.**, o opatřeních pro předcházení a zdolávání nákaz a nemocí přenosných ze zvířat na člověka, ve znění pozdějších předpisů (pozn. Účinnost předpisu od 1. 3. 2007)

Nařízení vlády č. 47/2007 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování jednotné platby na plochu zemědělské půdy a některých podmínek poskytování informací o zpracování zemědělských výrobků pocházejících z půdy uvedené do klidu (pozn. Účinnost předpisu od 15. 3. 2007)

Nařízení vlády č. 48/2007 Sb., kterým se mění **nařízení vlády č. 144/2005 Sb.**, o stanovení některých podmínek poskytování jednotné platby na plochu zemědělské půdy a některých podmínek poskytování informací o zpracování

zemědělských výrobků pocházejících z půdy uvedené do klidu (pozn. Účinnost předpisu od 15. 3. 2007)

Nařízení vlády č. 75/2007 Sb., o podmínkách poskytování plateb za přírodní znevýhodnění v horských oblastech, oblastech s jinými znevýhodněními a v oblastech Natura 2000 na zemědělské půdě (pozn. Účinnost předpisu od 10. 4. 2007)

Nařízení vlády č. 79/2007 Sb. o podmínkách provádění agroenvironmentálních opatření (pozn. Účinnost předpisu od 20. 4. 2007)

Nařízení vlády č. 80/2007 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování platby pro pěstování energetických plodin (pozn. Účinnost předpisu od 20. 4. 2007)

Nařízení vlády č. 81/2007 Sb., kterým se mění **nařízení vlády č. 242/2004 Sb.**, o podmínkách provádění opatření na podporu rozvoje mimoprodukčních funkcí zemědělství spočívajících v ochraně složek životního prostředí (o provádění agroenvironmentálních opatření), ve znění pozdějších předpisů (pozn. Účinnost předpisu od 20. 4. 2007)

Vyhláška č. 91/2007 Sb., kterou se mění **vyhláška Ministerstva zemědělství č. 274/1998 Sb.**, o skladování a způsobu používání hnojiv, ve znění pozdějších předpisů. (pozn. Účinnost předpisu od 20. 4. 2007)

Vyhláška č. 101/2007 Sb., kterou se mění **vyhláška Ministerstva zemědělství č. 113/2005 Sb.**, o způsobu označování potravin, ve znění pozdějších předpisů (pozn. Účinnost předpisu od 9. 5. 2000, část od 23. 12. 2007)

Vyhláška č. 122/2007 Sb., kterou se mění **vyhláška 545/2002 Sb.**, o postupu při provádění pozemkových úprav a náležitostech návrhu pozemkových úprav. (pozn. Účinnost předpisu od 1. 7. 2007)

Vyhláška č. 125/2007 Sb., kterou se mění **vyhláška 449/2006 Sb.**, o stanovení metodik zkoušek odlišnosti, uniformity, stálosti a užitné hodnoty odrůd. (pozn. Účinnost předpisu od 1. 7. 2007)

Vyhláška č. 134/2007 Sb., kterou se mění **vyhláška 296/2003 Sb.**, o zdraví zvířat a jeho ochraně, o přemísťování a přepravě zvířat a o oprávnění a odborné způsobilosti k výkonu některých odborných veterinárních činnostech, ve znění pozdějších předpisů (pozn. Účinnost předpisu od 15. 6. 2007)

Nařízení vlády č. 155/2007 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování národních doplňkových plateb k přímým podporám pro rok 2007. (pozn. Účinnost předpisu od 1. 7. 2007)

Vyhláška č. 199/2007 Sb., kterou se mění **vyhláška č. 136/2004 Sb.**, kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence a evidence hospodářství a osob stanove-

ných plemenářským zákonem. (pozn. Účinnost předpisu od 15. 8. 2007)

Vyhláška č. 206/2007 Sb., kterou se mění **vyhláška č. 201/2003 Sb.**, o veterinárních požadavcích na čerstvé drůbeží maso..., maso zvířete ve farmovém chovu a maso volně žijící zvířete, ve znění pozdějších předpisů (pozn. Účinnost předpisu od 1. 9. 2007)

Narizení vlády č. 211/2007 Sb., kterým se mění **narizení vlády č. 205/2004 Sb.**, kterým se v rámci společné organizace trhu s mlékem a mléčnými výrobky stanoví bližší podmínky poskytování podpory a národní podpory spotřeby mléka a mléčných výrobků žáky, kteří plní povinnou školní docházku ve školách zařazených do sítě škol, ve znění pozdějších předpisů (pozn. Účinnost předpisu od 1. 9. 2007)

Zákon č. 214/2007 Sb., kterým se mění **zákon č. 91/1996 Sb.**, o krmivech, ve znění pozdějších předpisů (pozn. Účinnost předpisu od 1. 1. 2008)

Vyhláška č. 231/2007 Sb., kterou se mění **vyhláška č. 384/2006 Sb.**, kterou se stanoví podrobnosti o uvádění osiva a sadby pěstovaných rostlin do oběhu (pozn. Účinnost předpisu od 31. 8. 2007)

Toto je samozřejmě výčet jen z Ministerstva zemědělství. Farmářova života se bezprostředně týkají další seznamy vyhlášek z Ministerstva životního prostředí, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva obchodu z Ministerstva pro místní rozvoj, z Ministerstva dopravy a spojů, a každé z nich si myslí, že je pupkem světa.

Můj názor? Zajímá-li někoho: buďme realisté. Není v silách farmáře, jehož práce spočívá v péči o dobytek a pole, toto obsáhnout, natož státu reportovat. Důsledkem je, že k zemědělským dotacím se dostanou jen subjekty, které si mohou dovolit právníky, ekonomy, účetní a „poradce“, kteří za nich výše uvedený virtuální svět udržují v chodu spolu s armádou administrativy, kterou vyživuje. Venkovské rodiny se za současných okolností do vlaku z Bruselu nedostanou.

Pokud jsme si vytvořili a vytváříme výše uvedené seznamy závazků, pak je možné je zvládnout jen tak, jak je tomu jinde v Evropě: zkrátit je, otestovat je a pak dodržovat s pomocí motivované, důsledné, odpovědné a kontrolovatelné regionální správy. A s bezplatnou poradenskou sítí, která na sebe vezme část konkrétních administrativních úkonů a na kterou Brusel přispívá nám, stejně jako ostatním členským státům. Taková však v Prachaticích (ani jinde) není. Zatím živíme systém, který živí pouze sám sebe.

Epilog

2. ledna 2008 mi zavolala prachatická Státní policie: „Z Krajské veterinární správy nám přišel dopis o případech dobytka v Chrobolech a chceme si Vás pozvat, abyste nám k tomu něco řekla.“ Omluvila jsem se, že mě zastihl upro-

střed schůzky, a požádala jej, aby zavolal za hodinu. Rychle jsem prošla korespondenci kolem chrobolského masakru hospodářských zvířat. Jihočeská Krajská veterinární správa?

Vzpomněla jsem si na horký letní večer, kdy jsem otevřela patnáctý dopis se stanoviskem dotčené instituce státní správy k případu chrobolského hromadného utýrání dobytka. Tenkrát to byla odpověď jihočeské Krajské veterinární správy, která se odmítla případem zabývat proto, že „je starý“. Dílem z bezmoci a dílem v afektu jsem tehdy sedla k počítači a napsala řediteli KVS v Budějovicích odpověď, v které jsem dvouletou systematickou likvidaci dobytka v Chrobolech označila ne za týrání zvířat, ale obecné ohrožení s následkem šíření epidemie a nakažlivých chorob a jeho osobně jsem obvinila z blbosti, nekompetentnosti, korupce, xenofobie, sadismu a zneužívání funkce veřejného činitele. Do rána jsem si to rozmyslela, že to přece jen nemám „prodiskutované s právníkem“, ale když jsem šla pro dopis, abych jej hodila do koše, řekl mi jeden z mých zaměstnanců, že jej v noci z hlavní pošty odeslal. Paradoxně to byl zřejmě jediný dopis, který vzbudil nějaký ohlas. A teď volala prachatická Státní policie a chtěla vědět, co všechno víme.

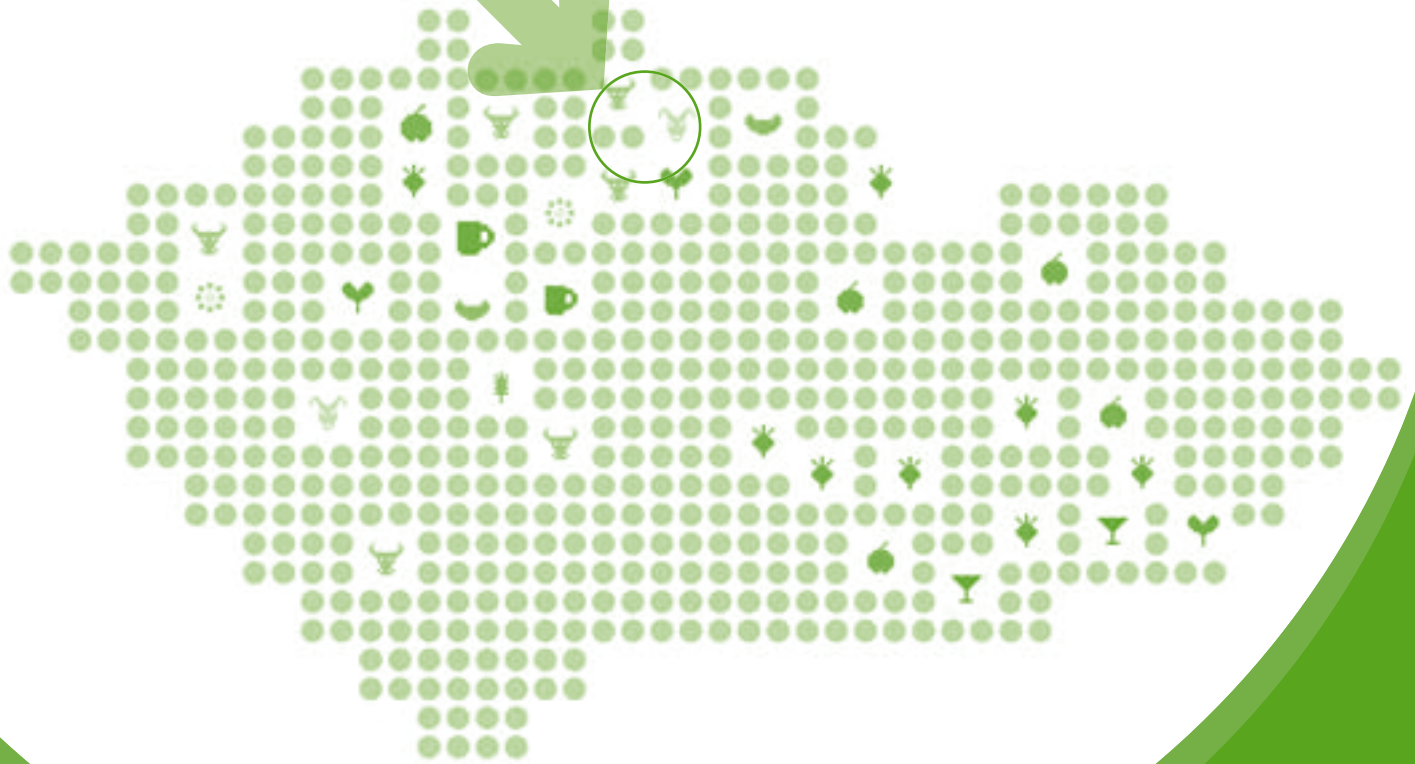
Jako novinář mám mít informaci ověřenou ze tří zdrojů. Pustila jsem se do toho:

1. Zavolala právníkovi Pratzerových: Ano, potvrdil, prachatická Státní policie během vyšetřování kauzy spasené trávy v Klenovicích dávala jasně najevo, že chce Pratzerovy „dostat“ a naznačovala i to, že ví jak na to. Ano, indicie naznačují, že je spojená s místní „mafii“ a nevede vyšetřování řádně. Ano, výslech trval 9 hodin proto, že vyšetřující odmítal řádně zapisovat výpovědi svědků a manipuloval jimi v neprospěch obžalovaných. Ano, na stížnost proti postupu policie neodpověděla. A ano, na šíření nakažlivých chorob a epidemie se vztahuje paragraf 191 a 171 Obecného ohrožení.
2. V Klenovicích jsem si ověřila, že Pratzerův dobytek je už sice v bezpečí, ale oni sami jsou stále ještě v prázdném chlévě a čekají na kupce. Paní Roswitha mi připomněla nájezdy policejních aut s houkačkou, kdykoli o jejich případ na Policii projevil zájem někdo z Prahy.
3. Na Jihočeské univerzitě, která byla autorem znaleckého posudku na údajně ukradenou trávu, jsem si ověřila, že prachatická Policie tlačila autora posudku do co nejvyššího možného odhadu. Pod tímto tlakem se dopustil chyby v desetinné čárce.

Vybavuji si přesně ten pocit, když Státní policie Prachatic zavolala znovu. A znovu mi naskočila věta farmáře, který odmítl do studie své svědectví po konzultaci s prachatickým státním zástupcem, který mu řekl: „My vás ochránit nedokážeme.“

Policii jsem na její otázky odpovídala s přesností na dvě desetinné čárky: „Ne, nevím, kdo má na vyšetřování zájem. Ne, nevím, jaký by se na událost měl vztahovat paragraf. Ne nevím, kdo navrhl obecné ohrožení. Ano, velice mě mrzí, že vám nemohu pomoci, ale bohužel, o případu chrobolské likvidace krav, panu Houbovi a Klenovicích nic nevím a ... žádné Pratzerovy neznám.“

Pěňčínský náhrdelník

Spolupráce Ministerstva zemědělství a Ministerstva pro místní rozvoj je pro venkov esenciální a případů jejich společného postupu je mnoho, stejně jako důsledků jejich selhání. Zde je jeden z těch, který přinesl zcela konkrétní plody.

Richard Hübel je starosta obce Pěňčín. Není to farmář, ale s místním farmářem panem Pulíčkem chtěl spolupracovat. Respektive oslovili jej z Ministerstva pro místní rozvoj, že „Evropa“ podporuje projekty, v kterých spolu na venkově spolupracují podnikatel, zemědělec, obec a školy. Přikývl na jejich nabídku. Opravdu, tak jak mu to holandská agentura na místním úřadě prezentovala, vypadalo to, že se na Pěňčín po čtyřiceti letech usmálo štěstí. Dnes starostovi hrozí 12 let vězení. Za paragraf, u kterého neexistuje podmíněčný trest. Jeho škody jsou menší, ale výsledek stejný. Stop dalším podnikatelským aktivitám.

milk

<i>Farmář</i>	.....>	Josef Pulíček
<i>Kontakt</i>	.....>	josef.pulicek@fipobex.cz
<i>Kvalifikace</i>	.....>	sklář, agronom
<i>Místo podnikání</i>	.....>	Pěnčín u Železného Brodu
<i>Předmět podnikání</i>	.....>	ekologická farma, zpracování kozího mléka, obrat 3 mil. ročně
<i>Majetek</i>	.....>	235 hektarů půdy, 400 koz a 120 ovcí
<i>Způsob nabytí majetku</i>	.....>	rozšířením mateřské firmy tradičního skla, zpracování skla
<i>Zahájení podnikání</i>	.....>	1997
<i>Zdroje financování</i>	.....>	vlastní
<i>Zaměstnanci</i>	.....>	4
<i>Produkce farmy</i>	.....>	cca 200 ks jatečních kůzlat a jehňat, 5 t kozího sýra, mléko
<i>Potenciál</i>	.....>	zvýšení odbytu mléka, agroturistika
<i>Současné plány</i>	.....>	odstoupení od projektu Pěnčinský náhrdelník (viz dále)
<i>Státní příspěvek na rozvoj podniku</i>	.....>	400 tisíc na investice, dále platby na plochu, dotace na půdu (agroenvi a orná)
<i>Státní příspěvek na adaptaci zpracovny podmínkám EU</i>	.....>	0
<i>Státní příspěvek na nákup půdy</i>	.....>	0
<i>Příspěvek na opravy či stavby budov</i>	.....>	0
<i>Příspěvek na technologie a zpracování</i>	.....>	0
<i>Příspěvek na stroje a mechanizaci</i>	.....>	0
<i>Podíl dotací na investici do podniku</i>	.....>	10%
<i>Podíl dotací na obratu podniku</i>	.....>	70%
<i>Hlavní brzda rozvoje podniku</i>	.....>	problémy s odbytem, stagnující výroba mateřského podniku, závist spoluobčanů
<i>Členství v oborových organizacích</i>	.....>	Agrární komora
<i>Důvěra v politickou reprezentaci</i>	.....>	10%
<i>Důvěra v poradenské a oborové organizace</i>	.....>	15%
<i>Důvěra v média</i>	.....>	15%
<i>Důvěra ve výzkumné ústavy a odborné poradce</i>	.....>	15%

Zapojení do veřejného života .....> členství v místním zastupitelstvu
Přínos pro obec .....> daně, odbornost, tradiční výroba, pracovní místo
pro rodinu
Pracovní doba .....> 10 hodin denně
Poslední dovolená .....> letos

1 FARMA

Začátky

Pan Pulíček zahájil své podnikání tím, že v obci Pěňčín u Jablonce nad Nisou začal v roce 1991 vyrábět broušené sklo, které má na Železnobrodsku tradici. Učil se stejně jako stát – za pochodu. Následoval nařízení a podnikal tak, aby svou firmu mohl předat dětem. Jeden ze skrytých omylů té doby mu dnes téměř zlámal vaz, dočteme se o něm na konci. Zatím jsme v devadesátých letech. Tak jak se mu dařilo rozšiřovat klientelu, rozšiřoval i areál, v němž výrobu provozoval. Protože začal ve správný čas, byl šikovný a dařilo se mu, postupně v Pěňčíně otevřel místní restauraci s jehněčím a kůzlečím specialitami, pro turisty zřídil jako atrakci vláček, který je vozí po hřebenu Jizerských hor, koupil exotická zvířata a nechal pštrosy a pávy procházet před zraky zvědavců vedle domácích kachen a husí. Díky sousedství se zaměstnancem MZe, který mu vysvětlil politiku rozvoje venkova, se bývalý agronom začal zajímat i o zemědělství. Nakoupil půdu a první kozy a ovce a přihlásil se do ekologického systému. V areálu vybudoval mlékárnu a obchůdek a začal zpracovávat kozí produkty – zpočátku převážně pro prodej ze dvora turistům a místním, později do národní sítě. Pan Pulíček je natolik nekomplikovaný případ, že by samostatně nestál za kapitolu, přesto ani on nemá šanci v klidu žít a podnikat. Využijme této návštěvy k tomu, abychom se podrobněji podívali na další z vrstev, kterými se farmáři musí prokousávat na světlo – a tou je Státní veterinární správa.

Náklady na kontroly (bio)zpracovatelů jsou vyšší než jejich výnosy

MZe se hlásí k politice podpory faremního zpracování. Pokud ne dotacemi, má ještě jiné podpůrné nástroje. Začněme konkrétně – říjnovým (2007) veterinárním auditem na farmě pana Pulíčka. Do pidimlékárničky, kde se u Pulíčků vyrábějí 3 druhy kozích sýrů, přišlo 6 (slovy šest) veterinářů a celý den kontrolovali, jak zpracovna dodržuje předpisy, které má u pana Pulíčka na starosti 1 (slovy jedna) zaměstnankyně. Jistě daňového poplatníka napadne stejná otázka jako nás: zda byl počet kontrolů adekvátní počtu kontrolovaných a kdo těmto pánům tento celodenní výkon zaplatil – v době, kdy nutíme důchodce přispívat 30 korunami za návštěvu lékaře. Odpověď můžeme nalézt v zápise o auditu: Veterináři našli v obchodě za kasou odchlípnutou omítku velikosti dvoukoruny a v dvouletých denních záznamech pasterace pak jedno sporné datum: pasterizace začala v noci, ale skončila nad ránem a v tabulkách byl uveden den, kdy začala. Zda tento státní „produkt“ má hodnotu „vstupních nákladů“ nechť posoudí daňový poplatník sám.

Delegace nakonec ve výrobě pana Pulíčka skutečně zanechala nějaký otisk: byl jím verdikt, že pan Pulíček nesmí rozšířit své produktové portfolio 3 druhů kozích sýrů o nový výrobek – kozí kefir, na jehož vývoji pracoval s Milcom

Praha několik měsíců. Prý jde o paralelní výrobu nad kapacity zpracovny. To je samozřejmě nesmysl. Pokud ve výrobě pracuje s daným objemem mléka jeden zaměstnanec, tak nemůže nic jako paralelní výroba ani přetížení kapacity vzniknout: v pasteru se nemůže pasterovat dvojitá dávka mléka najednou, stejně jako v jedné obyčejné troubě nemůžete péct husu a koláč současně, nebo v jedné chvíli škrábat brambory a tlouct máslo. Nicméně občan v případě názorového střetu s kontrolní složkou nemá možnost prosadit svůj hlas, dokonce jej kontrolní komise ani neuvedla v zápisu z auditu.

Pro zajímavost: týden nato byl stejný veterinární audit proveden u Šourků v sousedních Plavech u Tanvaldu, u jediných zpracovatelů bio kravského sýra, másla a tvarohu v Čechách. Celodenní kontrola pana a paní Šourkových opět šestičlenným kontrolním týmem veterinářů přinesla podobné plody: na stole v mlékárně našli kelímek se solí, kterým paní Šourková přisoluje koření. To nesmí být, a tato závada se ocitla v zápise o inspekci. Další chyba byla stejně závažná: v šuplíku ve stole v mlékárničce našli sešit a tužku. Potkal je stejný osud jako slánku – nesmrtnost zápisu v protokolu a naléhavá výzva k odstranění závady. („Jak ale potom mám zapisovat všechno to, co po mně chtějí, když tady nemůžu mít tužku?“ zeptala se paní Šourková sama sebe, když odešli). Zbytek dne se jeden z týmu veterinárního auditu bavil s farmářkou o tom, zda je lepší zůstat v lázních Podhájská týden nebo měsíc, další se procházel po výhledech na protější Zlatou Olešnici a zbývající členové týmu seděli v teple farmářovy kanceláře a kontrolovali kontrolované – hlášení o pasteraci a povinných odběrech a rozborech mléka. Proč? Protože to údajně chce Evropa. To je další nesmysl, o tom, kolik kontrolů má provádět kontrolu žádná evropská pravidla neexistují:

Tyto audity, které balancují na hraně mezi klauniádou a absurdní komedií jen znovu poukazují na to, že to, co stát kontrolovat má, na to nestačí (viz veterinární výkon v jižních Čechách v případě utýraného stáda dobytka), ale na hledání slánek a tužek prokazuje horlivost, která není kontrolou, ale taháním peněz ze státní kasy z jedné strany a z druhé šikanou a neuctivým zneužíváním naivity farmářů, kteří dodnes neznají svá práva a nechají tyto pseudokontroly bez dozoru slídit na svém soukromém území, na které nepřišli s úmyslem být nápomocni v procesu obnovy venkova, ale s úmyslem zanechat po sobě otisk, který opodstatní tuto předimenzovanou mrhání časem farmáře a penězi poplatníků. Z takovýchto výkonů nemá nikdo nic: farmář se nic nedozví, protože výsledky auditu chodí až čtrnáct dní po návštěvě, formulované do úřednických anakolutů, a daňový poplatník se rovněž nic nedozví, protože farmář a jeho život a problémy veterináře zajímají zcela okrajově.

Z auditů nikdy nevzešel systematický sběr informací a zpětná vazba o dopadu hygienických a veterinárních nařízeních na ekonomiku a fungování farmy, na pracovní zátěž

rodiny, na marketing farmy, prostě na všechno, čeho se tyto předpisy přímo dotýkají. Až se dostaneme k jednání s hlavním českým laktologem, odpovědným za veterinární a hygienickou legislativu malých zpracoven, tak nás tedy nepřekvapí, že vyzval farmáře, aby si tedy sami (2008!) napsali své představy o rodinném zpracování potravin.

Protože veterinární a hygienické předpisy přivádějí k zoufalství každou zpracovatelskou farmu a dnes už velkou část českých spotřebitelů, podívejme se na ně teď systémověji. Jak vůbec vznikají? Kdo jsou ti, kteří je pro nás připravují, jak přemýšlejí a jaké cíle sledují? Jak vycházejí s farmáři a jaký mezi nimi panuje poměr?

2 VETERINÁRNÍ A HYGIENICKÉ POŽADAVKY NA MALOPRODUCENTY JAKO PŘEDPOKLAD JEJICH PODNIKÁNÍ

Brněnský grantový projekt Trust zorganizoval v Praze 24. ledna 2008 seminář na téma: Konkurenceschopnost, rozvoj ekozemědělství a regionů, gurmánské speciality, plemena hospodářských zvířat. Téma: Evropská komise má zájem usnadnit život malým zpracovatelům.

„Na 12 farmářů přišlo 18 činovníků,“ poznamenala farmářka sedící po mé levé ruce. Vedle zástupce MZe, PRO-BIO, kontrolorů a organizátorů to byli severočeské veterinářky z KVS Liberec a MVDr. Jiří Hlaváček – šéf metodolog-laktolog z pražského ústředí Státní veterinární správy.

Nově, ale od začátku trochu defenzivně formulovaná podtémata semináře byla:

Specifika výroby na farmě: Omezené množství produkce, Periodická výroba, Málo zaměstnanců – rodina, Malý farmář si nemůže dovolit nabídnout špatný výrobek, Prodej v místě – okruh stálých zákazníků.

Ze zamotané formulace podtémat můžeme tušit určitou prosbu – „vždyť jsou malí, žádnou škodu nenapáchají, pohybují se na vymezeném prostoru, kontrolují se navzájem, tak je nechte“. Já osobně tuto submisivitu nevidím namísto.

Farmáři především v našem morálně, ekonomicky, kulturně a urbanisticky zdevastovaném pohraničí, které bojuje o zachování alespoň základní infrastruktury, vytvářejí pracovní místa, možnost rodinného života, roztáčejí kola stagnující ekonomiky, vytvářejí jiné obrazy maloobchodu než vietnamské salámy v Hřensku či prostitutky na hraničních pumpách – jsou příkladem pro ostatní, aby nečekali na to, až z nich někdo udělá levnou nájemní pracovní sílu. Moje téma by tedy znělo: Vy jste nám, vážení pánové a dámy, za posledních 5 let dvě třetiny těchto malých provozů, které měl stát od EU za úkol převést do nových podmínek a dostal na to jak peníze, tak metodiku, zlikvidovali. A my bychom teď rádi slyšeli něco jiného než tu vaši alibistickou ambaláž o invazivní EU a našich zářných včerejších.

Hygienický balíček

Vyposlechnout si genezi vzniku hygienických a veterinárních opatření pro malé provozy a její nekončící sérii výkla-

dových omylů a nedorozumění v přizpůsobení se evropské strategii, je jako mluvit s manželkou, která je popadesáté přítomna selhání svého partnera a už jen stěží, protože zjevně marně, hledá slova útěchy. Na tomto pozadí bylo vystoupení pana ředitele – laktologa, metodologa RNDr. Hlaváčka, který za domácí vysvětlil svůj „svět podle českých veterinářů“, od začátku neustrojně, už jen v sebevědomí a žoviálním tónu, kterým svou prezentaci promítl na stěnu konferenční místnosti.

„Od 1. 1. 2006 platí české směrnice hygienických a veterinárních norem. Do té doby jsme v rámci implementace podmínek EU doslova převzali její směrnice. *(To je ovšem formulace pana Hlaváčka. Doslovné převzetí směrnic EU od nás nikdo nežádal. Byla to naopak až EU, která našim hygienikům a veterinářům doslovně přebírání evropských směrnic zadržela s jasným imperativem – implementace nařízení EU nesmí vést k zavírání provozů. Navíc k tomu, aby stávající zpracovny mohly dostat novým podmínkám, sloužil program SAPARD, který měl pomoci nové požadavky zafinancovat, tedy splnit. Dříve než se veterináři dohodli na bezdotykových bateriích a omyvatelných stropech, se SAPARD rozkutálel bůhví kde, a my stojíme v roce 2008 a pan Hlaváček pokračuje:)* „Obecný rámec Hygienického balíčku z roku 2004 vymezovalo nařízení 178 s přímo uplatnitelnými předpisy. Dále existuje nařízení 852 o hygieně potravin, které nám vymezuje, jak má vypadat potravinářská provozovna a co musí splňovat každý, kdo se zabývá společným stravováním. Tato směrnice také stanoví podmínky pro maloobchod a směrnice 2072 se zabývá mikrobiologickými požadavky na potraviny. Na toto nařízení navazuje nařízení 853 – o živočišných produktech, které se týká právě malého zpracování na farmách“.

V tuto chvíli by to vypadalo, že jsme se ve dvou velmi bolestných krocích a za cenu nenahraditelných ztrát dostali během pěti let k závazným nařízením o tom, co má splňovat farma, která chce vyrábět sýry nebo klobásky. Není tomu tak, nadýchl se pan Hlaváček. Nařízení 1662 doplnilo nařízení 853, které vlastně nahrazuje.

Dále jsme se prakticky bez přechodu dozvěděli, že existuje novelizovaná vyhláška 375, která se změnila na 298

a připravuje se novela zákona, která je opřipomínkována, očekává se vydání v první polovině roku. Čili jsme pět let nepřetržitě uprostřed procesu. Proč je tomu tak? Pan Hlaváček trochu nesrozumitelně odpověděl:

„Národní předpisy mohou upravovat jen ty, které nejsou unijní. Jmenujme jediné, co na téma semináře, to znamená malého zpracování, pan Hlaváček řekl: „Máme přímý prodej mléka ze dvora, ale přímé zpracování nemáme! (Přesnější formulace by byla: „My bychom měli, ale pan Hlaváček nemá, takže my mít nebudeme.“) Jakkoli zešíroka, nakonec jsme se dozvěděli, že dosud se u nás malým zpracováním v rámci hygienických a veterinárních pravidel odpovědné instituce nezabývaly.

Jinými slovy: podhorské oblasti, v kterých se nachází třetina naší půdy, kde historicky neexistovalo nic než pastevectví a domácí zpracování, které ale předchází režim svými družstvy a statky dostal do dezolátního stavu a nový režim vytuneloval za socialismu vzniklé a jediné centralizované zpracovny, jsou dodnes v legislativním vakuu a neexistuje pro ně metodika ani fondy jejich rozvoje, a tudíž ani možnost místního obyvatelstva se uživit.

Zatímco v normálním demokratickém prostředí by manželka mohla oprávněně požádat o rozvod, patologické prostředí státní správy tyto trubce o jejich teplé hnízdečko pod penzí nepřipraví. Naopak, ještě jsou za svou neschop-

nost ze státní kasy připláceni. Konkrétně pan Hlaváček řekl, že tedy jo, když ho o to všichni prosí, pojedete do Rakouska se podívat, jak to tam dělají. V ironii jeho hlasu zaznělo, že už nemá dál chuť poslouchat to unisono ozývající se ze všech stran, proč to venku jde a u nás ne.

Cesta pana Hlaváčka je ale v podstatě zbytečná, protože on už svůj názor na to, jak funguje malé zpracování v EU, má: na rozdíl od nás v okolních státech vládne špína, kverulantství a anarchie, což jsou jeho výrazy pro demokracii a společnou odpovědnost za prosperitu země. Jak pan doktor uzavřel, i kdyby v EU viděl cokoli, v žádném případě nedopustí, aby došlo k produkci zdravotně závadných potravin a nekalé konkurenci. Dříve než mu jeho nadřízený podepíše cesták, měl by si pan Hlaváček udělat jasno alespoň v základních pojmech.

Menší než malé množství mléka

Moderátoři semináře se pomalu snažili tlačit pana Hlaváčka k tématu semináře: Evropská unie chce podpořit malé zpracování.

Po další chvíli odbíhání od fungování rodinných farem (my jsme mlezivo považovali vždy za zdraví škodlivé, severské státy je dovolují, a to je zajímavost, houby jsou považované za prvovýrobu...) pan ředitel nakonec přiznal: „Podle

Evropy nesmíme dělat detailní předpisy. Ale také nesmíme dělat obecná pravidla.“

Samozřejmě – „Evropa“ od nás žádá flexibilitu a flexibilita znamená operativnost. A ta je možná jen v podmínkách individuálních případových řešeních v terénu přímo na farmě a ty vyžadují osobní odpovědnost terénních pracovníků. Jenže přesně tohle se našim veterinářům nechce. Terénní pracovníci žádají svůj jednoduchý a pohodlný svět. Papír a na něm kolonky ano a ne, a jinak pokuty, zákazy a správní řízení. A o toto své pohodlíčko se teď bude svádět boj. Zde jsou zbraně veterinářů. Psychologický slovník pro ně má jednoduchý název: Rituál tazatel. Pan Hlaváček zahajuje svůj part:

„Nařízení 852 má stanovit malé množství potravin a produkty prvovýroby. Malé množství se má stanovit národním předpisem. No a my tento národní předpis v lednu 2008 nemáme.“ Proč? Protože nevíme, co to je ... malé množství.

„Ano, co to je, malé množství mléka?“ klade do prostoru otázku pan ředitel. „Je to denní spotřeba jednoho člověka? Tuto otázku přece známe z diskuse kolem legalizace marihuany, že?“ postavil pro tento případ celkem trefně na roveň vnímání čerstvého mléka a drogy v ČR člověk, kterému za odpověď na tyto otázky již pět let platíme mzdu, odměny, sociální, zdravotní, cestáky, telefony, notebook a nekončné množství seminářů.

„A zachování tradičních postupů?“ – další otazník. „Co to je, tradiční postup, že?“ pokračuje rozšafně skrytý filozof pan Hlaváček. „Je to švýcarská farma, jejíž západní výroba rodinné receptury sýra nebyla přerušena východní myšlenkou, že všechno patří všem? Nebo je to receptura, kterou našel farmář schovanou na půdě jako nejdražší poklad v truhle v podkroví, kam ji děd schoval před razíí chlapů v kožených kabátek v padesátých letech?“

„A okrajová činnost?“ dostává se do varu pan ředitel, „Co to je? Když někdo vyrábí pro přímý prodej nebo okrajově něco jiného? Například domácí porážka zvířat. Játka musí být registrovaná. A aby mohla být registrovaná, musí splňovat nařízení. Jenže domácí zabíjačka není žádným národním předpisem ošetřena...“ takže musíte uznat, že když si chcete doma zabít prase, tak to nesmíte, protože my jsme na to nebyli s to udělat předpis a vy tedy musíte vést vepřé padesát kilometrů na jatka, která jsme označili naším razítkem. Pokud na to máte chladicí auto, samozřejmě. Hody? Škrtněte z kalendáře a podtrhněte Masopust.

Ty opravdu nebezpečné zásahy do přirozeného vývoje komunity bývají skryté za velmi nenápadné a zdánlivě důležitějšími „fakty“ obklopené poznámky. Aníž jsme si pořádně všimli, pan ředitel nám izoloval farmu a zamezil do ní přístup „třetí strany“ další prostoučkou otázkou: „A co teprve místní trh? Je to farma? Nebo farma a nejbližší prodejna? 50 kilometrů v okolí farmy? A to vzdušnou čarou, nebo po silnici? A co kdyby se našel místní překupník, který by farmy objel a jejich zboží rozvezl do obchodů?“ Z míst, v kterých podle veřejně přístupných demografických údajů a učebnic prvního stupně základní školy zmizelo obyvatelstvo již v roce 1947, a tedy i zákazník. Z farem, které nemají slušná auta ani čas nikam vyjždět, z trhu, v kterém místní obchody zanikly v konkurenci státem po-

bízených hypermarketů, které bez zalistovacích poplatků zboží nepřijmou... „To nedovolíme v žádném případě!“

„Trestání“, „restrikce“ a „likvidace“ mají sto administrativních tváří: například se dohodnou tři farmy, že by si společně vybudovaly jednu expedici, kam už by se mohl obchodník uvolit zajet. Případně časem i malou zpracovnu. Bez ohledu na to, jak velký objem mléka by to byl a jak velké množství výrobků by mléčnice produkovala, okamžitě mezi ně vstoupí stát a jejich komunitní snahu jim zamezí tím, že je donutí postupovat podle stejných pravidel a administrativních úkonů technologických investic, jako např. Olmu Olomouc, protože „přece pracují podle stejného principu, že,“ zašvejkuje si pan Hlaváček? Olma Olomouc ovšem mléko homogenizuje, takže pro stále rostoucí vrstvu spotřebitelů znehodnocuje a především bezmocným farmářům za biomléko zaplatí dvě třetiny toho, co by zaplatil „jejich kamarád farmář, nebo jejich kamarád zpracovatel“. Touto nenápadnou poznámkou tak pan ředitel připraví farmu o zisk a možnost investovat a růst a z venkova máme jen skanzen levné pracovní síly a mucholapku na podporu v nezaměstnanosti. Pokud to chceme a nevádí nám to, v pořádku. Ovšem v tom případě je to třeba občanům otevřené a bez vytáček přiznat. Potom však Program rozvoje venkova nemůžeme nazývat Programem rozvoje venkova, ale Programem rozvoje měst.

Necháme ještě pana Hlaváčka zakončit: „Nebo co kdyby farmář jel se svým zbožím dále než do nejbližší prodejny? Přece poznáte, že je rozdíl v tom, když vezu v autě mrkev, nebo tvaroh.“ To samozřejmě rozdíl je, ovšem z povahy tématu, o kterém je řeč, farmář objíždějící svou stálou klientelu ji těžko může nabídnout kyselé mléko nebo plesnivý tvaroh nebo shnilé maso, už jen proto, že je za svou práci jmenovitě podepsán. Takové produkty se nabízejí spíše v hypermarketech než na farmách, jak známe z médií i z praxe.

Sama si jako bývalá ředitelka hypermarketu pamatují letní měsíce, kdy např. kuřecí půlky navázela chladicí auta, která ve všudypřítomných dopravních zácpách jak po silnici tak před samotnými rampami obchodu vypínala motor, protože šéf své řidiče hodnotil mimo jiné i podle spotřeby paliva. Ve chvíli, kdy se maso dostalo do chladicích boxů v obchodě, mělo už „své nejlepší“ za sebou a zákazník, který je koupil, naložil do auta a odvezl řekněme z Plzně do Třemošné, protože takové jsou spádové oblasti našich hypermarketů a taková jsou také území, kde vzal za své místní obchod, tak maso bylo zelenomodré. Sama vím, kolik jsem těchto reklamací vyřizovala a že jsou systémově neošetřitelné.

Transport, na kterém je postaven soudobý obchod s potravinami, je natolik problematické téma, že bránit vzniku místních trhů je možné hodnotit jako sociopatické chování. Bohužel současná potravinová politika situaci jen zhoršuje. Minulý týden mi ukazoval kamarád šéfkuchař velké pražské restaurace etiketu z hovězího masa. Díky povinnému značení země původu jsme mohli vystopovat, že kráva se narodila v Čechách, vykrmená byla v Polsku, na jatka jela do Itálie a zabalili ji v Rakousku. Každý jednotlivý krok byl posvěcen veterinárním razítkem, každý z nich poškozoval spotřebitele, kvalitu produktu, konkurenceschopnost, životní prostředí, místní zaměstnanost. Jak k tomu dochází? Nedělejme, že to jde mimo nás, poslouchejme dále:

Vystoupení pana ředitele totiž nebylo dramatem člověka, který se nedokáže rozhodnout, ale velmi precizně vysoustružený kalkul ve hře kdo s koho.

Bezpečná potravina, spotřebitel, konkurenceschopnost

Za farmáře vykopl Josef Šourek a zahájil hru stejnou taktikou jako veterináři – otázkou. Netázal se však do prostoru, ale přímo pana ředitele Hlaváčka: „Co to je nezávadná potravina?“ zeptal se prostě a přímo. „Jsou to mléčné výrobky, které neobsahují bakterie lysterie? Měří se ještě počty somatických buněk? E-coly? Nikde nemáme hranici, co je zdravotní závadnost. Bakterie, které se laboratorně testovaly ještě před několika lety jako krajně zdraví nebezpečné, dnes již nikoho nezajímají.“ Stejně jako v předchozích případech, zástupci veterinární správy na tyto otázky neodpověděli.

Pan Mejsnar (alojsmejsnar@tiscali.cz), který již 10 let pracuje na rodinné mléčné farmě, odpověděl na otázky z předchozího vystoupení veterinářů také srozumitelně a jednou větou: „Malé zpracování je takové zpracování, které užívá jednu rodinu. V případě mléčné farmy je to přibližně 100 krav a objem produkce z 500 litrů mléka denně. A malý prodej? Vyplývá z malého zpracování. Vše, co z této farmy prodám. Kde? Kdekoli, kde si najdu klienta. Je mým zájmem, aby zboží bylo kvalitní, protože jinak bych o něho přišel.“

Pan Šourek jej doplňuje svým doporučením: „Jestliže někdo, kdo zatím neprovozuje nebo jen doma vyrábí sýr či tvaroh a má zájem začít prodávat, tak ten někdo by měl přijít na KVS a říci: Tohle a tohle vyrábím a baví mě to, dělám to zatím pro rodinu, ale čím dál více našich známých a sousedů mě přesvědčuje, že by rádi moje výrobky kupovali, tak jsem si tady nechal udělat rozbor, že jsou moje výrobky zdravotně nezávadné, a teď chci, aby KHS přišla k nám, zhodnotila situaci a řekla: tohle je hygienické minimum, které budeme kontrolovat, můžete začít, hodně štěstí. Individuálně, na míru každého jednotlivého zpracovatele.“

Veterináři, kteří původně žádali farmáře, aby sami přednesli své návrhy, hned po třetím z nich strčí nohu do dveří: jejich abrakadabra je tentokrát zájem spotřebitele, konkurenceschopnost a nekalá soutěž. Vezmeme jedno po druhém:

Spotřebitel: Položil vůbec někdo českému spotřebiteli otázky ohledně jeho zájmů a vysvětlil mu jeho práva, situaci, v které se nacházíme, a výsledky posledních výzkumů? Následuje bezradná česká státní správa doporučení EU ohledně zájmu spotřebitele? Například složení jídel pro nemocnice, školy, úřady? Ta podle EU obsahují receptury, které jsou prakticky prostě červeného masa. Naše zemědělská legislativa je však nastavena tak, že v organických produktech podporuje prakticky výhradně hovězí. Kde je tedy ten proklamovaný zájem spotřebitele a kde jsou doporučení EU jíst čerstvé lokální potraviny? Navíc jako daňového poplatníka mě značně zneklidňuje, když vidím, jakým útrapám a trapnostmi jsou naši farmáři státní správou vystavováni. A o zemědělských dotacích protočených přes venkov do měst nemluvě. To také není zájem spotřebitele.

„Pro mě existuje jediné kritérium kvality mé práce a tím je zájem našich klientů – spotřebitelů, kteří by měli zájem

o trojnásobně větší objem našich sýrů a mléčných produktů, než je kapacita naší výroby,“ pokračoval pan Šourek. „Kromě toho, že má naše farma neustále všechny produkty vyprodané, jsme se svými sýry vyhráli první cenu v konkurenci všech místních produktů. A rozhodovala komise, která měla sto třicet členů.“ Ticho. Ministerstvo, veterináři, PRO-BIO, nikdo ten míč nerozhraje. Přišli si sem odseďt další pracovní den.

Zájmy spotřebitele a nekalá soutěž

Kdo u nás rozhoduje o tom, co je zájem spotřebitele? Má spotřebitel stejný názor na to, co je pro něj dobré, jako veterinární správa a hygienici? Skutečně by dal přednost masu, které putovalo přes celou Evropu, před masem z domácí porážky farmy ze sousedství své chalupy? Za sebe mohou říci, že spotřebitelské zájmy jsou zcela v rozporu s výsledky praxe našich veterinářů. Liší se například tím, že máme zájem svými penězi podporovat lokální produkci čerstvých sezonních potravin a považujeme se za natolik soudné, abychom na místě byli schopni posoudit koncept té které zpracovatelské farmy, její provoz, erudici a názorovou příslušnost farmáře i kvalitu jeho produktů. Žádných razítek a certifikátů nám pro zacházení s našimi penězi netřeba.

O tuto možnost nás však veterináři a hygienici připravují a dokonce – což je neuvěřitelné – se ohánějí našimi zájmy. Ohrožení jako spotřebitelé se cítíme naopak a zcela oprávněně veterinárními a hygienickými zásahy do zpracování potravin. Sterilní a emulgátory dotované trvanlivé koláče na benzinkách, plastem obalené chlebičky, kde cena vaničky je vyšší než cena produktu, fastfoodové koncepce, které obcházejí hygienické normy tím, že štěpí výrobky na izolovaně zpracovávané komponenty a v obchodě pak spotřebitelům nabízejí už jen energeticky a nutričně bezcenné zmražené nebo trvanlivé polotovary – to nás spotřebitele ohrožuje a ohrožuje to především naše děti. Rozhodně nás neohrožuje slánka paní Šourkové nebo datum pana Pulíčka, jak by mi zde pan Hlaváček rád vsugeroval. Tak a teď ke konkurenceschopnosti:

Jak nám vysvětlil pan Hlaváček, leží mu na srdci především to, aby speciální pravidla či výjimky pro malé provozy nevytvořily prostředí nekalé soutěže. Tváří v tvář realitě českého zemědělství je obava pana ředitele srovnatelná s obavou člověka, který se uprostřed záchvatu padoucnice, kdy už stačil rozbít židle, strhnout ze stolu ubrus i s porcelánovým servisem po babičce a prokousl prst manželce a oba telefonní seznamy, pídí po svém nočním krému s výtažkem jojoby.

Ani celá babiččina apatyka by nedokázala zamaskovat podstatu obav pana doktora: pokud veterináři malou zpracovatelskou farmu před třemi lety donutili k zbytečným investicím do čtyř bezdotykových baterií, do omyvatelných stropů a do chladičích aut a farma se teď díky nim topí v dluzích, tak se jejich strach, jak by se nyní dívala na to, že to soused vůbec mít nemusí, netýká farmy, ale jich samých. Protože řešení je příliš jednoduché: ti, kteří investovali v rozporu s evropskými standardy, podají hromadnou žalobu na veterináře a stát jim zbytečné investice vrátí a bude po nekalé soutěži raz dva.

A velké provozy, které poukazují na to, že pravidla mají být závazná pro každého? Odpověď je ještě jednodušší než v předchozím případě: kalkulace zatížení výrobní ceny produktu fixními náklady a rovné možnosti obživy a podnikání. Jde jen o to, zda jsme se rozhodli hájit ústavní práva, nebo partikulární zájmy konkrétních státních úředníků. Pokud jsme se rozhodli pro první z nich, návrhy na metodiku drobných zpracoven z úst farmářů – zpracovatelů, jsou uvedeny v předchozí kapitole a jsou zcela jasné.

Pokud jdeme druhou cestou, tak nekalá konkurence, která tak leží na srdci srdatému panu veterináři Hlaváčkovi, odpovědnému za metodiku zpracování mléčných výrobků v malých provozech, by totiž měla v první řadě ležet na srdci nám. Tito lidé, a to počínaje panem ředitelem a ministrem konče, nemohou hovořit o tom, co je konkurenceschopnost, protože – pomíneme-li množství dalších důvodů, jako například ten, že k tomu nemají odpovídající kvalifikaci ani praktické zázemí – je jim toto slovo díky povaze jejich vlastní existence zcela cizí. Zatímco v konkurenčním prostředí by si farmáři našli jiné partnery pro bezpečné budování a chod zpracovatelských farem, takto si nemohou vybrat ani hygienika, ani veterináře. Navíc jenom v nekonkurenčním prostředí je možné, aby za špatně splněné úkoly, které jsou mnohdy zcela v rozporu s podepsanými deklaracemi EU, a za nekonečné série terénních omylů, které měly za poslední čtyři roky za následek nevyčísitelné kulturní, urbanistické, demografické a ekonomické škody, jejich viníci nenesli žádné následky a naopak v nich bez skrupulí dále pokračovali.

Stanovisko veterinářů je v diskusi – co je dobré pro koho – jen jedním hlasem z mnoha, a to navíc hlasem ne zcela věrohodným, protože je od začátku obtěžkán dvěma zátěžemi. Za prvé jejich vlastními zájmy, které je nutí hledat pro ně pohodlná řešení a přenášet odpovědnost mimo sebe, a za druhé tím, co jsme měli možnost sledovat v předchozím vystoupení, že dodnes neznají odpovědi na samotný korpus diskuse, kterým je vymezení a „legalizace“ drobného zpracování jako takového. Naším problémem ale je, že si tito lidé osobují právo na to, aby jejich hlas byl v této diskusi jediný. A docilují toho stejně jednoduchou taktikou jako v předchozím případě nahrazovali odpovědi žoviálními dotazováním. Sverepým a dlouhodobým ignorováním stížností a návrhů těch, jejichž příspěvky do této diskuse jsou nejvíce relevantní – tedy samotných farmářů. Důsledky jsou jasné: mnohačlenné audity bez rozborů jejich efektivity a výtěžnosti, jednostranná odpovědnost přenášená výlučně na farmáře, za jejich zády dělaná rozhodnutí o kvalitě jejich práce, ignorování připomínek a kritiky farmářů, obcházení zájmů spotřebitele a daňového poplatníka. Zde si to můžeme vyslechnout konkrétně, i když je to písnička, kterou už jsme od roku 2003 slyšeli stokrát.

Praxe

„Provozují mlékárnu asi 10 let,“ vzal si slovo farmář Alois Mejsnar z mléčné farmy na Trutnovsku. „S rodinou jsme do ní investovali něco kolem šesti milionů korun. Naivně jsme se domnívali, že tím jsme pro veterinární správu splnili vše, co požaduje. Ale poslední dva roky jsou důkazem

toho, že jsem se mýlil. V tuto chvíli na produkci cca 500 litrů mléka denně potřebujeme jednu pracovní sílu, která dělá jen papíry. Namátkou audit z roku 2004, na který přišlo 9 lidí, nám předal seznam nedostatků, které je třeba odstranit. To jsme za nemalé peníze odstranili. Ovšem v roce 2005 tam byli znovu. Každá jejich návštěva nás stojí mnoho desítek tisíc korun a má jediný výsledek – zošklivuje nám naše podnikání. Na Trutnovsku jsme už jediní, kdo zpracovávají. Z ostatních farem sváží mléko do Drážďan Müller a jako do správné banánové republiky nám zpátky vozí sýry a tvaroh.

Minulý měsíc jsme dostali pokutu za to, že máme špatně vedené administrativní zápisy o úklidu venkovních prostor. Provoz je mezi rodinnými příslušníky, nikdo zvenčí nemá na farmu přístup. Jak se vyvléci z množství kontrolních a kritických bodů, které nám při jejich tvorbě nikdo pořádně nevysvětlil a neudělal to dodnes, nevíme. A přibývají další a další, většinou úplné nesmysly, které nemají s ochranou spotřebitele a nezávadnou potravinou naprosto nic společného. Vadí nám i ten pokrytecký přístup. Kontrola na místě neřekne nic a za čtrnáct dní přijde bez varování správní řízení nebo pokuta. Přitom by stačilo jedno slovo a závada – i tak bez jakéhokoli dosahu – může být odstraněna. Ti lidé vidí, že jsme přetíženi, že jsme pod neúnosným tlakem ze všech stran, musejí vědět, že sami mají v nařízeních takový chaos, že nevědí, co mají kontrolovat, a i ten zmatek se každých šest měsíců mění, přesto jakákoli týmová práce a osobní zodpovědnost nebo normální slušná domluva je s nimi nemožná.“

Chvilku se diskuse točila okolo toho, jak je možné, že v každém okrese panují jiná pravidla, a ředitel Hlaváček i to obhájil slovy, že právo veta mají Krajské veterinární správy a ať si to farmáři řeší s nimi.

Farmářka z Frýdlantska paní Ondřejíková potvrzuje, že v době, kdy od nich veterináři požadovali HACCP, nevěděla, co to je, a protože dodnes není definován malý zpracovatelský provoz, není možné ani individuální HACCP udělat, protože farmáři neznají svá práva. Pan Mejsnar se přidává: „Ne, opravdu nám nikdo nevysvětlil, že můžeme mít jednoduchý seznam kontrolních kritických bodů, jak to známe např. z čínských bister. Naopak veterináři přicházejí se stále dalšími požadavky. Jediné, co víme, je to, že náš provoz neustále nevyhovuje podmínkám. „Můžete uvést konkrétní případ?“ skáču mu do řeči, protože to vypadá, že co chvíli začne brečet. Vybaví se mu: „Teploměr. Evidence teplot. Tedy teploty byly v pořádku, ale papír o nich ne. Nikdo nám to ale na místě neřekl, až za 14 dní následovalo správní řízení a pokuta 1000 korun.“ „Ale to si teď ohlídáte a budete mít pokoj, ne?“ snažím se dál chlácholit. „No to ani náhodou! Ted' například přišli s těmi plášti. Poslední veterinární kontrola nám oznámila, že musíme mít pláště prané ve speciální čistírně a zatavené v igelitu a na ramínku musí být razítko s datem čištění, které nesmí být starší než tři dny. Jinak do mlékárny nesmíme.“ Dívám se po týmu veterinářů. Ani to s nimi nehne. Zaprovokují:

„Můžete nám prosím říci, kolik lidí tvoří audit a kdo jej platí?“ obracím se na ně. Mladá liberecká veterinářka v obepnutém oblečku zcela uvolněně odpoví za všechny kontroly v ČR: „Já osobně to mám ráda, vzít si na audit své ko-

legy. Přece jen v terénu máme možnost vyslechnout víc názorů a mě i zajímá jejich názor.“ Jen pohledem dodávám: jistě vám nemůže nikdo zabránit v tom vzít si s sebou na služební cestu psa, babičku na vozíčku a spolužáka ze základní školy, tady projde všechno, jsme tak bohatí, že si to můžeme dovolit. Na oblečení a mobilech přítomných farmářů to vidíme na první pohled.

Pan Mejsnar mezitím těžce pokračuje: „Zrovna v tuto chvíli u nás na farmě probíhá další audit. Zase přišlo 9 lidí. Před chvílkou jsem dostal od manželky sms zprávu, že máme velké problémy. Mám chuť to vzdát a s výrobou skončit, mám toho plné zuby.“ Znovu si pozorně a pomalu prohlížím tváře všech osmnácti přítomných veterinářů a činovníků. Neřeknou na to ani ň. Poslední zpracovna na Trutnovsku. No a co nám je do ní? Jestli jsme nedokázali vybudovat jiné prostředí, než kdo s koho, tak to bude kdo. Poslechněme si farmářku paní Ondřejíkovou z Frýdlantska.

Důsledky?

Zatímco před ní během líčení svých zkušeností s veterináři a hygieniky téměř plakal pan Majšler a dokládal, proč je se silami u konce a svou práci na farmě hodlá vzdát, řada jeho kolegů je na tom zdravotně tak, že dřív, než se dovolají svých práv, tak jednoduše zemřou. První tragické případy už máme za sebou. Možná jsou to ti šťastnější. Já osobně si vzpomínám, jak jsem jednou chtěla namasírovat záda nejmenované ekologické farmářce. Byl to tristní zážitek: nikdy předtím jsem totiž nezažila nikoho, komu by se na zádech nenašlo jediné místo, které by nebolelo. A to jsme jen u těla. Nikdy jsem neslyšela, že by farmářům vadila práce. Vadí jim ta nekonečná arogance státu a Ministerstva zemědělství, která je stejně bezedná jako nekonečná a která má horší důsledky, než kdyby se po našem venkově přehnalo mračno kobylek. Tady je jeden z tisíce a jednoho případů:

Zatímco předchozí scény balancovaly na hraně Formanova Hoří má panenka, závěr už tak komický nebyl. Na semináři jsem seděla vedle vzorné statkářky Anny Ondřejíkové ze Vsi u Habartice na Frýdlantsku. Jediná rodinná mlékárnička zpracovna v okrese. Přijela do Prahy na čtvrté setkání o den dříve, protože má problémy se srdcem. V pondělí to dokonce vypadalo, že nebude mít sílu zajet z Frýdlantu do Hradce opravit chyby, které SZIFu „vyhodil“ špatný administrativně-kontrolní systém, který mimochodem svou stupiditou přivedl k zoufalství všechny žadatele o dotace na rozvoj zpracování na farmách (srovn. v kapitole Lištičky na vinici). Den před seminářem jsme byly společně u lékaře. Co jsme chtěly slyšet? Vyčerpání, stres. Odpočinek? Teď, když bojuje s veterináři o možnost prodeje kravského mléka z kozí farmy?

Anička celkem nezastírala, že ji obecné a nikam nevedoucí prezentace na semináři nezajímají, její cíl byl zcela konkrétní: snad ředitel pan Hlaváček nebude mít přede všemi odvahu jí zakázat z její kozí mlékárny prodávat kravské mléko, jak tomu právě učinila jeho kolegyně, krajská veterinářka. Mimochodem právě ta, co má tak ráda skupinové zážitky se svými kolegy. Na seminář proto přijela s připravenou otázkou, která pro její farmu byla v této chví-

li fatální: proč KVS Liberec žádá k jejím 12 místnostem (popsáno samostatně v kapitole Anna a tygr) ještě další stavební úpravy, aby mohla ze své kozí mlékárny prodávat kravské mléko, když třeba na kozí farmě Březí z jižních Čech to není žádný problém.

Těžce sbírá síly, obrací se na pana Hlaváčka s otázkou, zda když má 4 hygienicky zkolaudované místnosti – chladírnu, expedici, obchod a sklad, jestli to stačí k tomu, aby mohla prodat mléko. Dočkala se. Pan Hlaváček neprohlédl její drobný ženský úskok a odpovídá bodře, jako člověk, jehož pozice mu umožňuje se svobodně a na základě vlastní vůle rozhodnout o tom, zda bude hodný, nebo zlý. A teď zrovna se rozhodl, že bude hodný: „Samozřejmě že ano, můžete kravské mléko od zvířat na své farmě klidně prodat.“ Oddechne si. Jedno slovo a právě ušetřila desítky tisíc korun včetně času na nekonečná jednání s tápajícími terénními pracovníky, která mají tak zhoubný vliv na její srdce.

Když se však ještě pro jistotu tváří v tvář krajské veterinářce pana ředitele zeptala, zda to opravdu znamená, že dostane na prodej kravského mléka razítko, protože právě ona krajská veterinářka Dvořáková jí toto povolení odmítla vydat, tak se její kolegyně Chaloupková tváří v tvář dvaceti lidem neovládla a přede všemi paní Ondřejíkovou začala okřikovat: „Paní Ondřejíková, už jsme pro vás udělali dost, o tom, jestli budete prodávat kravské mléko, se tady opravdu nebudeme bavit.“

Zavírám notebook a odcházím. To, co jsem potřebovala slyšet, jsem slyšela. Tedy hlavně to, co jsem slyšet a vidět nepotřebovala. O malém zpracování jsme se nedozvěděli nic, jen to, že pan Hlaváček a jeho skvadra krásných svazáčků nepředvedli, že by byli kompetentní někoho kontrolovat, zatím z jejich vystoupení nevyplývalo nic jiného, než že si nevědí rady sami se sebou.

Že EU podporuje malé zpracování? To je otázka. V sobotu, která následovala po tomto semináři, probíhalo shodou okolností neformální setkání veterinářů v Praze, kde jsem měla bývalou kolegyni. Kromě stesků na chaos v pravidlech a na nároky na individuální řešení problémů, případně na participaci veterinářů přímo v procesu budování zpracoven, probírali své vlastní starosti s nefunkčními softwary (například na evidenci poražených zvířat). Na závěr padlo jasné. Od roku 2009 končí všechny výjimky pro malé provozy a ty budou muset dodržovat všechna pravidla, týkající se masových provozů jako např. Hypernova nebo Xaverov. Třeba to není pravda – volám místopředsedovi asociace soukromých zemědělců Josefu Šourkovi. „No, nedivil bych se tomu,“ odpověděl zkušeně.

Epilog

18. dubna 2008 přišel na farmu paní Ondřejíkové z KHS Liberec tento dopis:

„Na základě Vaší žádosti ze dne 20. 12. 2007 o registraci potravinářského podniku, konkrétně produkce syrového kravského mléka s dodávkou do mlékárny, bylo dne 21. 12. 2007 v hospodářství na adrese Ves 8 Habartice provedeno inspektorkami KHS pro Liberecký kraj Dvořákovou a Chaloupkovou místní šetření. Vzhledem k tomu, že před-

mětem registrace byly prostory stávající mléčnice, určené pro skladování kozího mléka v době produkce, které se dále zpracovává pouze v přilehlém prostoru mlékárny, byla produkce syrového kravského mléka schválena pouze s podmínkou, že prostor mléčnice bude využíván pro skladování kravského mléka pouze do doby k zahájení produkce kozího mléka. Do této chvíle měl být pro skladování určen jiný prostor.

Při následné kontrole 11. 4. 2008 bylo zjištěno, že dosud není pro kravské mléko tento prostor vyčleněn. Vzhledem ke zjištěnému Vás žádáme o doplnění informací týkajících se upřesnění podmínek získávání kravského mléka, jeho skladování a způsobu předávání do zpracovatelského podniku po zahájení produkce kozího mléka.

Jitka Dvořáková, vedoucí oddělení hygieny inspektorátu Liberec. Vyřizuje Chaloupková.“

3 KOMENTÁŘ – REBELIE A SEDLÁCI U CHLUMCE

Každý člověk po sobě chce zanechat otisk a základním puzením každé bytosti je projevit se. Potud jsou aktivity naší administrativy nevyhnutelnou zákonitostí. Ovšem je třeba rozlišovat zdravý růst a rakovinové bujení. Obojí je růstem, jedno však život podporuje, druhé ničí. Nemohu-li jít rovně, půjdu stranou, protože jít prostě musím, říkají nám každou svou novelou lidé, kteří si osobují právo vystupovat jako arbitři toho, co občan smí a co nesmí, případně ti, kteří mají jen „nevymyšlet vymyšlené“.

Ne co, ale kam, je otázka dneška. Kam jdeme? Děláme prostor rostoucí anonymní a tápající administrativě a ženeme na ústup lidskou tvořivost a fantazii? Jsme na tom už tak špatně, že se dokonce slova tvořivost a fantazie bojíme na území obsazeném úředníky a státními zaměstnanci vůbec vyslovit, protože jsme z radosti a potěšení učinili hřích. V záłudnosti, rigidnosti a demagogii jsme horlivější než jakákoli církev. Jen na své korouhve jsme vyvěsili hesla jako bezpečná potravina, spotřebitel a konkurenceschopnost,

jakkoli je nikdo nikdy neviděl a nikdo dokonce ani neví, co to je. Jako scholastici opakujeme i jejich metodu, tisíce hodin – rozdělení do pracovních skupin a výborů – trávíme diskusemi o tom, kolik andělů dokáže balancovat na hrotu jehly, a tyto konstrukce chrlíme jako nebezpečné bujení útroby mailů a institucí, jejichž členové rezignovali na svůj názor a tedy i své jméno a jako kopím s nimi propichují ty, kteří se své svobody nezalekli.

Farmáři se proti nemilosrdně postupujícímu bloku legalizovaného násilí a chaosu brání drobnými rebeliemi, které však mají spíše parametry kverulantství než systematického odporu. Občas zaslechneme o veterinářce zavřené do chladáku, o vyražených dveřích z provozovny zády kontrolora. Proti tomu se manažeři kontrolních institucí za peníze občana obklopují suitami sekretářek, tiskových mluvčích a tajemníků, takže je normální člověk nebo novinář nemá šanci v životě spatřit (SZIF, PGRLF, ÚKZÚZ, SVS, MZe). „Terénní pracovníci“ se brání tak, že okázale porážejí byt i zárodky odporu svým množstvím a nastupují na právním protestující farmáře ve skupinách a jako štít proti jejich argumentům šíří ne opravy svých chyb, na které je farmáři upozornili, ale své další požadavky a papíry, kterými se jejich odpor snaží pacifikovat.

O tom, kdo je odpovědný za jejich vyplňování, se začínají vést vášnivé spory. Příklad z poslední doby: při svozu uhynulých zvířat, kafilerního odpadu nebo i zkaženého mléka z farmy došlo v posledních měsících k povinnosti vyplňovat další papír. Vypráví farmář: „Normálně přijela kafilerka s kartou jako průvodním listem skotu (odpadu), kde bylo jeho číslo podle náušnice, iniciály farmy, veterinární kontrola. Teď veterináři přišli s novým papírem, kde se tyto údaje vyplňují ještě jednou. Farmáři se s nimi chvíli hádali, či je to zájem a povinnost to vyplňovat, nakonec opět vyšlo to, že »farmář je povinen«, protože »zákon MU ukládá.«“

Nebudu zde popisovat, jak se pracuje s kafilerním odpadem v hypermarketech. Jednak nechci poškodit své bývalé kolegy a jednak si musíme být stále vědomi toho, že se pohybujeme na území, v kterém argumenty nehrají žádnou roli. Každopádně stejně jako v předchozích případech je tato úzkoprsá akurátnost s duplikováním papírů z důvodu „bezpečnosti“ směšná v porovnání se skutečnými nebezpečími. Opakovat případ, kdy se stádo upáleného dobytka povaluje volně kolem statku zakryté jen tenkou vrstvou hlíny a veterináři nereagují na upozornění již dva roky, je stejně zbytečné jako volat za komunismu, že je porušována svoboda slova: není na koho se obrátit.

Pravidla, která platí jen pro jednu stranu, hezky zdokumentoval případ ÚKZÚZ (Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, sídlo v Brně, ředitel RNDr. Jaroslav Staňa) z prosince 2007. V odporu proti postupujícímu bloku státní mašinerie, schované za tzv. evropské zákony a nařízení, zatím nejkonzistentnější výkon podali členové Asociace soukromých zemědělců. O co šlo? Znovu vypráví Pepa Šourek: „Jsme malá mléčná farma, ale podle ÚKZÚZ jsme také krmivářský podnik, protože krmím svoje zvířata. Takže zase další administrativní dohled, dalších deset zákonů a jejich novel a především úprav ceníků ÚKZÚZ za jejich služby. Jsou to dva měsíce, co od nich přišel formulář.

Prohlášení, v němž máme podepsat, že budeme dodržovat řádné zacházení s krmivou. Ani slovo komentáře proč, proč teď a ne loni, kdo to chce a čemu to slouží. Měli jsme výhrady proti formě – opět další požadavek, opět bez vysvětlení, opět bez vnitřní struktury.“ (Z pana Šourka a ostatních rodinných farem se tímto stal „vysoce specializovaný potravinářský a krmivářský podnik.“) „Sestavili jsme tiskopis podobný tomu jejich a udělali jsme přesně to, co ÚKZÚZ. Mailem jsme jej poslali z adres členů Asociace a společně jsme pana ředitele Staňu požádali, aby oplátkou on podepsal prohlášení, že bude dodržovat své pracovní povinnosti a zákony. Pan ředitel se nafoukl jako krocán, že on nikomu účty ze své práce skládat nebude a že si vyprošuje, a že povinnosti máme ze zákona pouze, jediné a výhradně my, a citoval evropské nařízení č. 183/2005 o tom, že od 1. ledna 2008 přebírá zodpovědnost za veškerou produkci podniku její majitel. Proč tento požadavek Evropy zkusnul na ÚKZÚZ 3 roky, proč nikdo podnikům nevysvětlil, o co se jedná, proč Ústav nevydal harmonogram úkolů a s farmáři je nekoordinuje, nikdo neví a nikdo se to ani nikdy nedozví. Pan ředitel v Zemědělcích pouze zdůraznil, že podniky musí, aniž by uvedl, kde je napsáno, že on nemusí, a aniž by – samozřejmě – přiznal své pochybení, kterým je nulová informovanost a komunikace se zemědělci.

Při bližším pohledu na podstatu sporu jsme se dozvěděli, že jedinou vůli, kterou Evropa ÚKZÚZ dala, byla forma prohlášení. ÚKZÚZ ji využil dokonale. Ano, pro pamětníky je to stejný ÚKZÚZ, který spolupůsobil v roce 2005 slušné finanční újmou ekologickým farmám v případech nelegálních sankcí za krmivo (spadající výhradně do jeho pravomoci) obsahující GMO (Reflex 33/2005). Tam také farmář nesměl a ÚKZÚZ směl, a farmář platil a ÚKZÚZ nařizoval.

Z pražské exkurze se vraťme zpět na farmu pana Pulíčka.

Dotace do „Přidané hodnoty potravinářským výrobkům“

Asi už nás nepřekvapí, že se pan Pulíček proti výsledku veterinárního auditu a jeho rozhodnutí nemá kam odvolat a nezbyvá mu, než dále stavět a investovat tam, kde to on sám považuje za zbytečné. Návratnost takovéto investice je otázkou, protože klienty pro svůj bio kozí kefir zatím nemá, je to novinka. Byla tu však jedna šance: ekologičtí zpracovatelé tím, že proti vůli vedení svého svazu PRO-BIO podepsali na MZe petici za opravení manipulativního výpočtu na vyplácení dotací na neexistující zvířata v programu TTP, získali od MZe slib, že ušetřené peníze přesune do programů podpory zpracoven bioproduktů. Na tento slib MZe se upnul pan Pulíček a žil v sobě naději, že mu s náklady na veterináři předepsané rozšíření mlékárny pomůže operační program OSA I, opatření 1.3.1 „Přidání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům“ Tato naděje se ukázala jako lichá. Nůžky mezi tím, co musí farmář a co nemusí stát, se totiž stále více rozvírají.

Dotiční program byl ale vypsán tak, že si jednotlivé body vzájemně protirečí a není možno jeho podmínkám vyhovět (konkrétně bod č. 3 odporuje bodu číslo 7, jak je uvedeno

v případě rodiny Abrlů, v kapitole „Dobrý den, kolik máte bodů?“) Pamatuji si, jak mi pan Pulíček papír s programem předal v obálce v domnění, že jej odvezu na MZe, chybu ukáží a oni ji opraví. Do odevzdání žádosti zbývalo tehdy půl roku. Je mi těch lidí a jejich naivity znovu a znovu líto. Systém, který farmáři opodstatňují svými jmény a prací, vytvořil desítky komisí a stovky hodin placených ze státní kasy, ale především neprostopnou zeď, kterou vně prosakují chyby, ale směrem ven trčí halapartny. Je to jednostranný tlak, jednostranné riziko a jednostranný zisk.

Jak suše zhodnotil Pulíčkův zkušenější soused farmář pan Šourek, jehož farma díky podobnému logickému kolapsu v operačním programu Mladý zemědělec málem přišla o milion dvě stě tisíc korun (viz jeho samostatný případ): chyby, které nasekalo MZe při vypsání programů pro roky 2007–2013 bude odstraňovat 3 roky. Mimochodem při příležitosti nahlášení chyby v podmínkách operačního

programu pan Pulíček na MZe zjistil, že se tam ztratila jeho žádost o výrobu bioproduktů. Složitým obcházením přes kontrolní instituci dosáhl toho, že se bio certifikace posunula místo o dva roky o šest měsíců.

Problémy s farmařením nejsou u pana Pulíčka jiné než problémy již dříve zmíněných farmářů, ale protože pro něj statek není otázkou přežití či nepřežití jeho rodiny, případ Pěňčinské farmy by v této studii „nestál“ za samostatnou kapitolu. Proč jsme jej vybrali, mělo jiný důvod. Jak jsem psala v kapitole Anny Ondřejíkové, cílem studie byl konkrétní projekt – MAS v severním pohraničí, cílený na odbyt a zpracování bioproduktů (popsáno v samostatné kapitole). Na farmě pana Pulíčka jsem našla, co jsem hledala, konkrétní zkušenosti se subvenčním programem cíleným na spolupráci podnikatele, zemědělce, školy, obce a státu. Poučme se dříve, než na venkově začneme investovat. Konkrétně tento státem podporovaný projekt se jmenoval...

4 PĚŇČÍNSKÝ NÁHRDELNÍK

V roce 2004 oslovilo pana Pulíčka a obec Pěňčín Ministerstvo pro místní rozvoj. Úspěšný podnikatel v atraktivní lokalitě Jizerských hor s potenciálem zemědělské produkce i turistických zajímavostí se zdál ideální výkladní skříň pro první zrealizovaný česko-evropský projekt po vstupu republiky do Unie.

Z Holandska přijeli odborníci, kteří s panem Pulíčkem začali sestavovat vizi Pěňčinského náhrdelníku. Ta zahrnovala zimní sportovní areál, turistické zastávky, ubytování, výrobu bioproduktů, muzeum skla atd. Projekt se měl zrealizovat v rámci programu Přátelství: EU pod tímto názvem vyhláší projekty partnerství mezi obcemi, školami a soukromými subjekty. V našem případě MMR a holandská delegace komponovaly projekt tak, že partnerem firmy Fipobex pana Pulíčka by byla z 50% obec Pěňčín a jako neziskový partner měly být školy z Jablonce a Brodu. Celkový rozpočet projektu byl 60 milionů, stát měl v dotaci do programu Přátelství vložit 30, zbytek měl investovat Fipobex. Pro obec s rozpočtem 14 milionů ročně by investice 30 milionů byla nedostupná a na vějičku MMR skočila.

Formulace projektu však trvala MMR téměř 3 roky. Mezitím Pěňčín a Fipobex spolu s Holanďany pracovali na projektu. Jen projektová dokumentace návrhu stála 360 tisíc korun. Nakonec obec Pěňčín za tři roky investovala do projektu 1 985 343 Kč a Fipobex bezmála 950 tisíc Kč. Tyto 2 miliony uhradila obec ze svého rozpočtu. Od roku 2003 starosta obce společně a trpělivě s panem Pulíčkem procházel nákladnou administrací Programu. V lednu roku 2007 od projektu společně odstoupili. Proč?

Tři roky na vypsání podmínek projektu? Normální!

Co se týká Fipobexu, jeho oficiální stanovisko k odstoupení od spolupráce se státem zveřejněné v obecních novinách

znělo: „Vedení firmy si bylo vědomo, že se jedná o velký projekt, ke kterému je třeba přistupovat zodpovědně a v klidu mít čas řešit vzniklé problémy, které takový projekt přináší.

„...V atmosféře, která kolem celé akce vznikla, není možné projekt realizovat. Jelikož se výše uvedené okolnosti začínají dotýkat více než jindy i našich rodin, rozhodli jsme se ukončit projekt dříve, než začne. Tato skutečnost je již neměnná a byla oznámena oprávněným subjektům. Smlouva s vítězem výběrového řízení SSŽ nebyla podepsána, tudíž nehrozí sankce, podepsaná smlouva o úvěru s ČS bude dohodou, bez sankcí, ukončena – nezačalo se čerpat.“

Z tohoto oficiálního prohlášení lze leccos tušit, nedozvíme se z něj ale, co se vlastně v Pěňčíně stalo. Teprve když jsme se s panem Pulíčkem lépe poznali, vyplouvalo postupně na povrch, jak to s tou spoluprací se státem ve skutečnosti bylo:

1. Vláda projekt Přátelství ve znění, jak jej zástupci MMR a holandská agentura v roce 2004 nabídli obci Pěňčín a Fipobexu – tedy jako kooperaci mezi podnikatelskými subjekty, obcemi a školami – vůbec neschválila. Všechny peníze původně určené na rozvoj podnikání a vzdělání v obcích skončily jako investice na stavbu dálnic, silnic a železnic, po kterých k nám přátelsky jezdí zahraniční zboží.
2. Protože Pěňčinský projekt měl linku do Holandska, bylo třeba jej nějak zakončit. MMR tedy projekt nemohlo zastavit, ale podmínky a pravidla programu zadávalo až během toho, jak do něj Fipobex a Pěňčín investovaly. Například Fipobex musel zaplatit propagaci projektu a tyto peníze musí být uloženy v bance po několik měsíců.
3. Výběrové řízení na realizátora stavby neprovede ani obec ani Fipobex, ale MMR. To vybralo firmu SSŽ. Je veřejným tajemstvím, že těchto několik pražských firem, které jsou dnes specialisty na státní zakázky, vyhrávají tyto tendry tak, že podhodnotí svou cenovou nabídku až o 20 %

procent, a teprve až tímto krokem vyřadí ze soutěže konkurenci (většinou místní dodavatele), tak v průběhu stavby podhodnocené miliony naučtuje investorovi jako vícenáklady. Takto například Metrostav postupoval při stavbě Prachatického hospicpu (Reditel@hospicpt.cz).

4. V průběhu přípravných prací vydalo MMR opravné pravidlo, které zcela popřelo původní smysl projektu: soukromý podnikatelský subjekt nemohl být jako partner projektu vůbec uveden, státní peníze mohla inkasovat pouze obec a ta také byla investorem projektu. Ovšem splátky úvěru by musel platit Fipobex. Protože však majitelem celého areálu by papírově musela být obec, Fipobex by musel svůj majetek jako pronajmout obci a peníze na splátky převádět obci a obec bance.
5. Termíny: MMR otálelo s vypsáním programu tak dlouho, že na samotnou realizaci areálu zbylo 8 měsíců. Tento termín si vymínilo MMR jako závazný a ošetřilo jej sankcemi. Mimo to – a nyní se blížíme k příčině soudního stíhání pěččinského starosty – termín na odevzdání programu, s jehož vypsáním MMR otálelo tři roky, byl technicky nespílnitelný. Jak jsme si dali práci doložit v předchozích případech, stavební povolení může ležet na českém stavebním úřadě také třináct let. Měsíc není termín, který je pro české stavební úřady dostatečný, a MMR to muselo vědět. Pokud to nevědělo, není kvalifikované k vypisování operačních programů. Po třech letech přešlapování se projekt dotahoval na koleně a na poslední chvíli.

Pokud by měl pěččinský starosta, takto plně zodpovědný za projekt a obecní investice do jeho přípravy, vyhovět požadavkům jedné části státní správy, takto MMR, musel by obejít její jinou složku, takto železnobrodský stavební úřad.

Co teď? Co byste na místě starosty Pěččina dělali vy? Nejlepší by bylo se na celou takovouto práci vykašlat, že? Ano, přesně to měl pan starosta udělat: vzít projekt, faktury, zajet do Prahy a podat na MMR trestní oznámení za finanční poškození obce a tahání slušných lidí na venkově za nos. Kopii oznámení a dvacetikilový projekt měl poslat do Bruselu a do Holandska. Kdyby to býval udělal, zachránil si kůži. Neudělal to. Věřil totiž, že MMR přece musí vědět, jak to bylo, a že jsou spolu na jedné lodi.

A přesně tohle občan nikdy nesmí udělat. Celá studie je jediný proud desítek případů, které ukazují na to, co se stane, když občan – farmář uvěří tomu, že je s MZe (Parlamentem, vládou) na jedné lodi. V případě pěččinského starosty čteme jen další příběh, který dokládá, že ministerským úředníkům, poslancům, senátorům naprosto nezáleží na tom, jestli pan starosta Hübel za jejich chybu půjde do vězení, přijde o jméno, o majetek, zblázní se nebo spáchá sebevraždu. Tato studie mimo jiné přinesla statistiku, že žádný sledovaný farmář nemá důvěru ve vládu a ministerstvo. Takto suše to ale říci nestačí. Je zapotřebí pečlivě a trpělivě ukázat proč. Sledujme tedy dále.

Ministerstva – rovná se hodně času a málo práce

Program, s kterým za starostou Pěččina Richardem Hübelem MMR v roce 2003 přišlo, se jmenoval SROP, číslo jed-

nací měl CZ.04.1.05/4.2.00.3/0971, a spadal do podopatření č. 5.4.2.2. : Podpora místní infrastruktury cestovního ruchu. Pod tímto názvem je možné si představit cokoli, jak jsme už tolikrát četli, ministetrstva zacházejí s jazykem jako s farmáři – zcela opovržlivě. Cestovní ruch jsou přece cesty, že ano? Že se projekt od začátku jmenoval Pěččinský náhrdelník a ne E 34? O krk v něm přece jde, nebo ne?

Proti projektu se v Pěččině ozývaly hlasy místních od začátku. Kolik jich bylo na začátku nevíme, ale časem jich přibývalo. Stejně jako Kaplického knihovna, Abrlovic sušárna bylin nebo náš ekohotel, i Pěččinský náhrdelník byl projekt, který vrtal díru do šedivé lodi postkomunistického rovnostářství a malosti. A protože současná vláda nemá pro dobrou třetinu venkovského obyvatelstva žádný program, tito lidé pak žijí z toho, že protestují a hází klacky pod nohy těm, kteří program mají. Se státem naši venkovští kazisvětí výborně korelují, protože jejich metoda je stejná. Počkají na toho, kdo přijde s nápadem, a pak mu jej zničí.

Protože stát na venkově 19 let systematicky buduje povědomí, že kdokoli se o něco pokusí, tak na to tvrdě doplatí, a že jediné bezpečné přežití je na podpoře s fuškama u Němců, musí být projekt, který v sobě navíc obsahuje slovo Přátelství, trnem v oku líně se převalující většině, jejichž státem podporovaná nanicotost plodí emoci zcela opačnou, a tou je nepřátelství. A podle toho to s Pěččinským náhrdelníkem také dopadlo.

V první fázi autory Programu Přátelství usvědčila jejich vlastní nemožnost, když nebyli schopni sestavit a zformulovat program tak, aby pro něj získali podporu vlády. V druhém je vytlačila i s jejich zmetkem z obce ven.

Náhrdelník? Ne, oprátka!

Zatímco v roce 2004 by ještě starosta rozehnal odpor místních odpůrců projektu jako malou rebelii, více než po dvou letech přešlapování a dvou milionech nasypných konzultantským agenturám z obecní kasy to už taková legrace nebyla. Jak jsme četli v první kapitole, na státních zakázkách se nejdříve napasou ti, kteří prodávají čísla a razítka – jen se podívejte na ten název projektu.

Pěččinská mlčící většina cítila krev a najednou čím dál hlasitěji upozorňovala na náklady, které obci s projektem Pěččinského náhrdelníku vznikly a – stále bez výsledku. Začala zpochybňovat celý program a argumentů měla dost: změnu původní strategie, převádění majetku mezi obcí a Fipobexem, podivné výběrové řízení, které odsunulo místní stavební firmy za pražského dodavatele atd. atd. Starosta byl pod čím dál větším tlakem, MMR spalo a obecní skeptici mu šli po krku.

V této náladě přišel den rozhodnutí. MMR vypsal termín odevzdání projektu. Přestože projektová dokumentace byla úplná, úvěry v bankách schválené a na realizaci byla Ministerstvem dokonce vybraná stavební firma, dodatečně vznikl požadavek nového stavebního povolení. Vystavení stavebního povolení v Železném Brodě však trvalo déle, než byl termín odevzdání žádosti pro MMR.

Pěččinský starosta termín vystavení razítek v Železném Brodě ovlivnit nedokázal, jakkoli mu zástupce stavebního

úřadu řekl, že se jedná o formalitu. Vzal tedy projekt a razítka a stavební povolení si vystavil sám za obec Pěňčín. Projekt na agentuře odevzdal s tím, že razítka ze stavebního úřadu v Železném Brodě dodá dodatečně, až je v Brodu vystaví, a pak je v žádosti vymění za svá. To také později udělal: přijel na agenturu, představil se, vysvětlil, o co se jedná, že nese stavební razítka a proč. Agentura od něj papíry převzala, zvedla telefon a zavolala na MMR. MMR zvedlo telefon a zavolalo na... kriminální policii. Od této chvíle jsme všichni, kdo okolnosti vzniku operačního programu MMR Přátelství sledujeme, spolupachatelé.

Speciální útvar protikorupčního oddělení specializovaný na evropské fondy, který tak vytrvale a okázale přehlíží stovky milionů dotací, které se točí přes pohraničí zpátky do Prahy, si vzalo banální projekt Pěňčinského náhrdelníku jako věc své osobní cti a investigativní potence. Na oběti úředních tahanic má plk. Farkaš, který případ vede, možnost ukázat, co je to vyšetřovatel, co to je protikorupční oddíl a co to je chlap. Vyděšený starosta, který se provinil jen tím, že se narodil v Pěňčíně, je tři čtvrtě roku pod palbou výslechů a vyšetřovatel na něj podal trestní oznámení na Nejvyšší státní zastupitelství. Případ je posuzován tak, jako by 30 milionů do pokladny jeho obecního úřadu bylo z Evropy vyplaceno, a jak bylo řečeno v perexu, nyní mu hrozí soud a 12 let nepodmíněně. Pokud máte trochu více trpělivosti, porovnejme společně metodu vyšetřování zneužití evropských fondů v Pěňčíně a v Prachaticích.

Operační program? Děkuji, nechci

Na farmě pana Pulíčka jsme měli možnost vidět státní politiku rozvoje venkova jako na talíři. Nejdříve stát zadusil jeho podnikatelskou aktivitu desítkami předimenzovaných státních intervencí ze strany veterinářů, potom si pan Pulíček nedosáhl na „své“ peníze, aby tyto zbytečné požadavky mohl splnit, a to díky špatně vypsánému operačnímu

programu MZe, a mezitím čelil kriminální policii za to, že přistoupil na nabídku spolupráce mezi obcí a podnikem od MMR.

Toto jsou poslední slova Fipobexu k projektu Pěňčinský náhrdelník: „Na základě vývoje situace kolem Pěňčinského náhrdelníku, projektu podpořeného ze strukturálních fondů EU (SROP) zaměřeného na rozvoj cestovního ruchu Pěňčinska sdělujeme, že po důkladném zvážení všech okolností odstupujeme od realizace projektu. Jako příčinu uvádíme dva důvody:

Kriminalizace celého projektu a zpochybňování spolupráce obce a firmy Fipobex. Trestní oznámení, které zpochybnilo spolupráci obce a firmy Fipobex a následné šetření protikorupčním oddělením Policie ČR, vyšetřování starosty a zaměstnanců firmy Fipobex, stížnost občanů zpochybňujících třetí kolo výběrového řízení...

Pochybnosti občanů k partnerství obce a firmy Fipobex (proč právě tato firma, proč investovat do jejího majetku, proč investovat obecní peníze do soukromého majetku, zpochybňování partnerské smlouvy, zpochybňování projektu jako takového, zpochybňování schváleného postupu zastupitelstva).

Mimo protokol mi pan Pulíček sdělil, že současná vláda není připravena na evropské programy. Opsat evropské učebnice nestačí. A česká vesnice není vesnice, o které čteme v našich hlášeních a výzkumech či prezentacích pro Brusel. V průsečíku těchto dvou proměnných může dojít k tomu, co se stalo v Pěňčíně a mnohde jinde. Jeho další podnikání a plány? Útlum podnikatelských aktivit a uzavření se okolnímu světu.

A starosta? Jeho hlavní chyba spočívala v tom, že na sebe nesprávně nechal působit dojem, který chtělo MMR vytvořit – že něco dokáží. Že to dokáží spolu. A když jej pak z ministerstva nechali na holičkách a hodili ho přes palubu jako stovky jiných „pokusných králíků“, na kterých stát testuje své roztoky plné jedu, zůstal se svou investicí do slibů MMR sám.

5 EPILOG: JOSEF PULÍČEK A JEHO 2 MILIONY

V prvním lednovém týdnu 2008, kdy se zapracovávaly korektury, byla kapitola pana Pulíčka ohrožená. Farmáři jsou velmi odvážní a patří jim náš dík, že jsou ochotni se s námi podělit o své zkušenosti. Ale někdy stačí jediná kapka a nedozvěděli bychom se nic. Co bylo tou lednovou kapkou?

Pan Pulíček nám napsal: „V roce 1991, když jsme začali podnikat, jsme měli původně firmu rozdělenou kvůli platbám DPH na 4 samostatné právní subjekty. Jeden z nich v roce 1993 překročil sazbu na platbu DPH v úhrnu hospodaření firmy za celý rok o 30 tisíc korun. Okamžitě jsme na Finanční úřad poslali omluvný dopis s tím, že chybu okamžitě napravíme – podle stále vznikajících a doplňovaných státních předpisů – a DPH rádně zaplatíme, což jsme také následně udělali. FÚ na nás však podal žalobu, kterou soud řešil až do letošního ledna, tedy celých 7

let. Přestože DPH již byla ubrazena, s částkou stále operoval soud jako s předmětem žaloby a celé ty roky nám z ní běželo penále ze sporné částky. To do doby uzavření soudního sporu, s jehož výsledkem jsme byli seznámeni minulý týden, činí rovné dva miliony korun.“

Při této příležitosti nám pan Pulíček znovu zopakoval, že zpracovatelé stát nepotřebují. Dotace a následný státní dohled s sebou nesou tolik negativních aspektů, že se jich rádi vzdají. Farmáři nechtějí dotace, nepotřebují návody, semináře ani programy a projekty, chtějí jediné – dodržování svých práv a zákonů, především ústavního práva na ochranu svého majetku a podnikání.

A výsledek pro nás? Po silnicích vybudovaných místo programu rozvoje cestovního ruchu k nám budou přijíždět zahraniční kefirý. Alespoň už víme proč.

Jediný

Tato kapitola nebude jednoduchá. Jednak se blíží k závěru zprávy (Bio-region a Půda je dobrá investice už „jen“ shrnují a uzavírají předložená témata) a jednak Pepa Šourek je doyen českého ekologického zemědělství, předseda Klubu biozpracovatelů a místopředseda Asociace soukromých zemědělců, který na svých bedrech nesl po dobu předchozích 19 let celou jeho zátěž. Probírali jsme dosud sporná východiska Programu rozvoje venkova a klikaté cesty dotačních peněz (Abrlovi), Pozemkový fond a privatizace půdy (Ivan Krátký a Pratzerovi), podmínky získávání operačních programů (Josef Pulíček, Josef Šmakal), hygienické a veterinární podmínky malého zpracování, financování, úvěry a SZIF (Emílie Cittebartová), práci našich vyšetřovacích orgánů a soudů v zemědělských kauzách (Pratzerovi), utajované demografické a sociální záludnosti příhraničních oblastí (Anna Ondřejíková), pokrytectví a faleš těch, přes které protékají naše peníze a díky kterým je zpochybněn celý subvenční systém (Emílie Cittebartová), ale přesto v životě farmářů existuje ještě mnoho dalších faktorů, které přímo zasahují do jejich podnikání a života. Nelze je zasunout pod jednu kapitolu v textu, ale potkávají se pod jednou střešou farmáře a způsobily, že v Čechách existuje jen jeden faremní zpracovatel biopotravin z kravského mléka.

Kolik stránek textu by dokázalo popsat jeho frustraci z předchozího devatenáctiletého vývoje zemědělství? Kolik jednotlivých případů podvodů a chyb Ministerstva zemědělství složilo dohromady pocit a náladu, s nimiž tento farmář žije? Kolik selhání jednotlivých politických stran a jejich představitelů na své farmě už pocítil? Já jsem popsala 40 stran. A když jsem si je přečetla, vidím, že je to špička ledovce. Na to, abych se byť jen dotkla všech těch žil, odkud z farmy předchozích devatenáct let odtékal a odtéká život, peníze a energie, by stejně ani sebeobjemnější kniha nestačila.

Farmář ..... **Josef Šourek, Vlasta Šourková,
synové Josef a Martin**

Kontakt ..... sourek.josef@seznam.cz

Kvalifikace ..... Střední zemědělská škola, 18 let agronom (9 let úsekový a hlavní). Manželka a synové učiliště a zkušenosti na farmě

Místo podnikání ..... Plavy u Tanvaldu

Předmět podnikání ..... Výroba a prodej mléčných výrobků

Majetek ..... 82,5 ha, z toho 2 ha orné. Vlastních 17 ha, ostatní v nájmu od 32 majitelů. Od PF 18 ha. 25 dojných krav, 65 kusů dobytka. Stáj, stodola a garáže, zpracovna mléka a obchod

Způsob nabytí majetku ..... restituice, privatizační projekt JZD Zásada.

Zahájení podnikání 1991

Zdroje financování ..... vlastní, úvěry, leasingy, z účetní hodnoty farmy představoval 30% dotace do investic

Zaměstnanci ..... 5 členů rodiny, 4 na živnost, 1 zaměstnanec

Produkce farmy ..... cca 190 000 litrů mléka ročně, produkty se přepočítávají koeficientem na kilo mléka, (tvaroh, sýry, smetana, máslo) maso: 14 kusů dobytka ročně (z toho třetina mladých a 20% brakačních, 1 kus je asi 3 metráky masa), maso do konvenčních jatek, protože biojatek v okolí chybí, se Spojenými farmami nechce mít nic společného

Potenciál ..... vyšší kvóta mléka, budovat regionální zpracování, projekty výroby energie (rekuperace vody, solární/větrná energie, pelety z trávy...)

Současné plány ..... dobudovat prostory pro agroturistiku, vybudovat salaš, předat farmu synům

Státní příspěvek na rozvoj podniku ..... 2,3 mil. na investice, dotace na plochu

Státní příspěvek na adaptaci zpracovny podle podmínek EU 0

Státní příspěvek na nákup půdy 0

Příspěvek na opravy či stavby budov 0

Příspěvek na technologie a zpracování ..... v rámci budování farmy

Příspěvek na stroje a mechanizaci ..... dotace úroku z PGRLF – 150 tisíc na pořizovací cenu 2 miliony

- Podíl dotací na investici do podniku* .....> 30%
- Podíl dotací na obratu podniku* .....> 25 % (3,3 milionů je průměrný roční obrat farmy, z toho je 800 tis. dotace, což je 25 % (před vstupem do EU to bylo 10 % a než jsme investovali do agroturistiky, také to šlo)
- Hlavní brzda rozvoje podniku* .....> finance, splátky, dohadování se státem, složitá byrokratická administrativa
- Členství v oborových organizacích* .....> na regionu předseda Asociace soukromých zemědělců, navržený do funkce místopředsedy na národní úrovni, ale nemá čas. Předseda Klubu ekofarem – zpracovatelů, v zastupitelstvu obce.
- Důvěra v politickou reprezentaci* .....> 50%: „Po volbách jsme měli radost, chtěli jsme, aby ODS vyhrála, ale přestože se podařilo, že ji máme na MZe, tak jsme si to představovali jinak“ (viz dále)
- Důvěra v poradenské a oborové organizace* .....> Agrární komora:
národní 0%,
místní 80%
regionální agentury: 90%
Asociace – 90% předseda regionální pobočky, Semily nejlepší
PRO-BIO: 20% (co jim kdo neřekne, to neudělají, aktivita minimální)
Klub: krizové akce
- Důvěra v média* .....> Zemědělec 50% – cenzura pod taktovkou Agrární komory, Jablonecký (regionální) deník 40% povrchní, ČT – 70% málo o venkově, jinak kvalitní
- Důvěra ve výzkumné ústavy a odborné poradce* .....> byt' přemýšlí, nikdy nečetl výzkum, který by mu pomohl v práci. Jen Milkom Praha a Troubsko u Brna, tam je pár odborníků
- Zapojení do veřejného života* .....> Asociace, předseda Klubu, obec
- Přínos pro obec* .....> daně, odbornost, tradiční výroba, bio obchod, reprezentace, penzion, zapojení do práce zastupitelstva, pracovní místa pro rodinu a brigádníky
- Pracovní doba* .....> přes sezonu 12 hodin denně, přes zimu 10
- Poslední dovolená* .....> (9 dní v Pálavě a na Slovensku v termálech)

1 ZAČÁTKY

Josef Šourek se pro soukromé hospodaření rozhodl již v roce 1991. Devět let předtím pracoval v manažerské funkci v místním JZD Zlatá Olešnice v Jizerských horách, měl však svou představu o tom, jak se dělá zemědělství. Po otci zdědil 7,5 hektarů zemědělské půdy a 6,5 hektarů lesa. Když dnes vzpomíná na restituci, podle svých slov dopadl dobře, protože začal jako první. V družstvu ještě něco bylo, například si vzal v rámci restituce nějaké stroje, ty prodal a mohl si za utržené peníze koupit jiný stroj, který potřeboval. Také se mu podařilo získat 7,5 hektaru pastvin. Jiným restituentům, kteří zažádali o zabavený majetek později, vydávalo např. sousední JZD Zásada místo zemědělského majetku a půdy například půlku bytovky, silážní jámu nebo kusy asfaltové cesty.

Začínal na 7,5 hektarech restituované půdy, s družstvem si však dokázal vyjednat další pastviny, takže dohromady obhospodařoval 12,5 hektaru. Začal tak, že první rok družstvu opatroval 20 jalovic, které si přivezl z Nymburska. Krávy byly družstva, a to mu za to, že je pásal a ošetřoval, platilo za krmný den 400 korun. Tak to bylo od 1. května 1991.

To už měl projekt svého vlastního podnikatelského záměru: chlév se stodolou a strojovnou a základní mechanizaci v Plavech u Tanvaldu. Statek bez mlékárny pro 65 kusů dobytka, z toho 25 dojnic s produkcí mléka, které chtěl dodávat do liberecké mlékárny. S tímto projektem se přihlásil na MZe a to mu bez průtahů či potíží schválilo 80 % investice jako státní dotaci.

Hned poté, co byl projekt na MZe schválený, obešel v okolí majitele půdy a od 1. ledna 1992 měl sjednané podnájmy na dalších 30 hektarů. Na Železnobrodsku nakoupil 25 březích jalovic.

Investice: dotace, úvěry, úroky

Tehdejší náklady na vybudování farmy představovaly 5 510 000 Kč. Byly v tom zahrnuty budovy, zvířata, traktor a cisternový vůz. (Pro představu: s objemem současných dotací na podporu zahájení provozu by dnes stejné zázemí rodinné farmy představovalo trojnásobně vysokou investici. V roce 1992 stál například traktor 283 tisíc, dnes by stál cca 930, fěkál stál 63 tisíc korun, dnes 300 tisíc... Investiční politiku pro nově vznikající zpracovatelské rodinné farmy však MZe dodnes vypracovanou nemá, začínajícím farmářům nabízí milion korun v dotačním titulu Mladý zemědělec, jehož úskalí jsou uvedena dále.)

Jak bylo řečeno, stát s farmáři podepsal smlouvu na státní subvenci v objemu 80 % celkové investice do farmy. Zbývajících 20 % si pan Šourek vyřídil jako úvěr od jablonecké Komerční banky. Na ty byla s bankou sjednaná smlouva, splátkový kalendář a ty také začal čerpat. Harmonogram stavby byl jasný a odpovídal faremnímu kalendáři: aby mohl začít v zimě splácet, musel dojít. Na jaře proto nechal jalovice zabřeznout. Stavba musela být zahájena, když na horách sleze sníh, to je v dubnu, a dokončená tak, aby se v ní

mohl dobytek zazimovat, tedy v listopadu. Jenže všechno bylo jinak.

Přestože v roce 1991 MZe podepsalo s farmáři smlouvu na dotaci, v lednu 1992 tuto smlouvu zrušilo. Místo ní velmi vágně farmářům nabídlo bezúročnou půjčku. To však znamenalo „dělat komplet znovu papíry“, což je úsilí srovnatelné se samotnou stavbou, a konkrétně dalších 90 tisíc navíc. Právníci, kteří původní smlouvy, kde bylo v dodatku jasně napsáno, že stát formou dotace doinvestuje 80 % farmy, museli zkonstatovat, že je právně nenapadnutelná, protože na dotace občan nemá právní nárok. Navíc na ministerstvu se tyto dodatky záhadným způsobem ztratily. Celý projekt farmy se začal hroutit jako domeček z karet.

Ve chvíli, kdy se banka dozvěděla, že stát rozestavěnou stavbu nedoinvestuje, zarazila Šourkům čerpání úvěru, protože zrušením smlouvy ze strany ministerstva přišla o svou garanci splátek. Březím kravám hrozilo, že pojdou zimou a hladem, protože březí jalovice ze zákona není možné poslat na porážku. Začala první fáze řešení kvadratury kruhu.

Panu Šourkovi se po známostech podařilo přesvědčit banku, aby mu celý úvěr proplatila, peníze však došly v červnu. Od jara jezdil Pepa třikrát týdně do Prahy na MZe, dostal se až k nejvyššímu poradci ministra, který mu doporučil, aby hlídal každou dávku žádostí o bezplatnou půjčku, kterých komise projednávala denně osm. Jeho projekt podepsali v červnu. Přesně v den, kdy zedníci odmítli na stavbě dál pokračovat.

První etapu podnikání pan Šourek uzavřel slovy: „13. dubna jsme začali stavět a 13. listopadu šel dobytek z pastvy do stáje, zrovna začal padat sníh. Byly to nepředstavitelné nervy.“

Příběh se šťastným koncem? Ne, teprve začátek

„Začali jsme splácet úvěr u banky podle splátkového kalendáře a podle smlouvy, která pracovala s údaji ekonomiky podniku. Už tak byly splátky nadoraz, protože kromě stavby farma potřebovala na zahájení provozu ještě mnoho dalších investic, jako je auto, další stroje, např. obrabeč atd.“

Farma byla postavena před situací, se kterou nemohla počítat: kromě napnutého úvěru od banky musela splácet úvěr státu. Na to nikdo ze začínajících neměl peníze a stát to musel vědět, stejně jako to, že venkov a především pohraničí je vyrabované bývalým režimem a půda, stroje, zvířata i budovy byly v žalostném stavu. Každý začínající soukromník odevzdal na MZe podnikatelský záměr a MZe je případ po případě posuzovalo a schvalovalo. Muselo vědět, že se sedláci zadluží u banky, stejně jako to, že nebudou mít na účtu peníze ihned poté, co naženou dobytek do nových stájí.

V roce 1991 tak MZe zahájilo na venkově chaos, který se mu daří úspěšně udržovat dodnes. Po mnohakolových jednáních se takto postiženým farmářům podařilo na MZe vyjednat, že stát odložil splátkový kalendář na nově vznik-

lou bezúročnou státní půjčku do té doby, než budou mít splacené své závazky u banky. Tato vyjednávání o podmínkách splátek státu probíhala individuálně a například pan

Šourek takto uběhl své kolečko mezi Ministerstvem financí a Ministerstvem zemědělství, která si mezi sebou házela farmáře jako horký brambor, celkem dvanáctkrát.

2 ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA – PRVNÍ KROK STRANOU

Ve stejné době se ale hroutila infrastruktura a v první vlně privatizace zanikla regionální „socialistická“, tedy centrální a jediná odbytová místa jako jatky, mlýny, síla, pekárny a mlékárny. Celá řada nových a zadlužených farem tak přišla o odbyt a nebyla s to závazky vůči státu plnit. Stát nebyl schopen na novou situaci reagovat jinak, než že ústy socialistických veterinářů a hygieniků novým farmářům vzkázal, že oni zpracovávat doma nikdy nebudou, a tím své závazky bankám a státu nebudou mít šanci plnit. Takto jednoduchou trojkombinací se nové farmy nedostaly ani za první metu a zkrachovaly.

Tyto první katastrofické případy zemědělských podnikatelských záměrů měly jednoduchý, ale pro tuto zemi fatální následek: opatrní a impotentní MZe do nových projektů přestalo investovat zcela a místo transformace začalo dotacemi udržovat při životě staré statky a JZD, které nevyžadovaly investici, protože stále ještě živořily z podstaty, čili nakradeného. Tento krok zpětně pozastavil restituci, protože JZD opět přišla ke svým subvencím na velké objemy znárodněné půdy a neměla důvod hospodařit s výsledkovou černých čísel, a tudíž ani se majetku, který nikdy neuměla a ani dnes neumí spravovat, zbavovat v restitucích.

Takto se k moci a rozhodovacím procesům velmi rychle po „revoluci“ dostali zpátky předsedové bývalých kolchozů, kteří se zkorumpovanými nebo neschopnými úředníky MZe jen rozehráli kolosální podvody v transformaci, v privatizaci zemědělského majetku i půdy. Na ně se pak nabalili novodobí rádobyevropané, kteří si v tomto právním vakuu vytvořili svou vlastní interpretaci evropských pravidel zemědělské politiky a spolu s MZe přelévají naše peníze, které jsme ušetřili pro naše Šourky a Krátké, do kapes lidí, kteří udržují při životě sto let staré pavědy o kolektivním vlastnictví. Každopádně poctiví zemědělci byli vyřazeni z politiky, podnikání a života na venkově již začátkem devadesátých let, a je tomu tak dosud. A my si teď krůček po krůčku odkrýváme jak a proč, a hlavně jak je možné, že dosud nebylo zahájeno vyšetřování.

Agrární komora versus Asociace soukromých zemědělců

Tím, že stát nabral bývalé kolchozy na svá bedra (resp. na bedra daňových poplatníků), ztratili v nich (a v Agrární komoře, která je oborově zastřešuje) začínající soukromí zemědělci své spojence. Ti, kteří podle původní strategie

rozvoje venkova měli převzít majetek JZD a státních statků, zabředli do neřešitelných problémů hned v prvním kole a navíc politicky zůstali na jednání se státem sami.

Byla a je jich hrstka a jejich vyjednávací a politická síla, zastřešená pod Asociací soukromých zemědělců, byla a dodnes je blokována objemem zemědělského majetku, kumulovaného v bývalých státních a družstevních podnicích. Ty ale mají zcela jiné politické a podnikatelské zájmy, než nově vzniklé rodinné farmy a zemědělské podniky. Konkrétně v regionu, kde hospodaří pan Šourek, to vypadá takto: V 70. letech stát centralizoval JZD do statků. Ty se v rámci transformace opět rozpadly zpět na JZD, průměrně asi 150 hektarů velkých. A ty se později přejmenovaly na akciové společnosti, ale jejich hlavní náplň zůstala stejná jako za „totáče“, a to je zemědělská prvovýroba. V minimálním objemu produkují mléko. 85 % z nich „vyrábí“ nejméně manažersky a profesně náročný, nejvíce dotovaný a nejméně na trhu žádaný hovězí masný dobytek.

V okrese Jablonec jsou v tuto chvíli dva soukromníci – paní Šmídová a pan Šourek. Zpracovatel je jediný pan Šourek. Kravských bioproduktů jeden ze dvou v celé republice. A otázka, zda přežije, je záležitostí dennodenních bojů, jak budeme sledovat dále. A navážeme tam, kde jsme skončili, to je na rok 1992.

Hrstce nově vzniklých farem se podařilo s MZe vyjednat alespoň to, že pokud podnik dokáže, že skutečně hospodaří podle původního podnikatelského záměru, tak mu stát určitě procento objemu dotace (půjčky) odpustí, 30, maximálně 80 % z půjčky (už ne investice).

Čas farmáře a čas administrativy

Dohadování se státem o jeho sliby se vlekle měsíc za měsícem. Najednou, aniž přišlo jakékoli varování, stát k půjčce naučtoval sedlákům úroky. V případě Šourků to dělalo 111 tisíc ročně po dobu 12 let. Prakticky celý zisk farmy, který mohli použít na plat pro zaměstnance, eventuálně rozvoj zpracování. Ano, rozumíme dobře: původní schválenou dotaci stát uprostřed stavby změnil na bezúročnou půjčku a tu posléze zúročil.

Částečné odpuštění splátek státem také nebylo zadarmo. Podmínky splnění tohoto požadavku rozhodně nebyly tak vágní, jaké kladl stát sám na sebe.

Například součástí hry bylo, že sedlák se nesmí se splátkou zpozdít. Pan Šourek zmiňuje tlak, kterému stát farmáře vystavil. Sám sebe nevidí jako velkého dlužníka a vždy

řádne platil, s výjimkou jediného případu, kdy se opozdil se splátkou o týden. Důvod? Liberecká mlékárna mu neplatila za mléko.

Bez prodlení s ním Finanční úřad zahájil správní řízení: „Zadržel jste státní peníze, nesplnil jste dohodu...“ Pan Šourek v klidu odpověděl, že žádné peníze nezadržel, protože žádné neměl, a doložil výpis z účtu, na kterém bylo pět korun, a jako přílohu doložil nezaplacené faktury od mlékárny, která byla v té chvíli našťěstí pro něj stále ještě státní podnik. Tímto argumentem se mu podařilo udržet se mezi farmami, které plní své závazky.

Takto pan Šourek nakonec skutečně dosáhl toho, že mu stát sedmdesát procent z osmdesáti procent investice do farmy odpustil (dvacet procent si půjčoval pan Šourek od banky). Jednoduchým aritmetickým součtem pak zrekapitulujeme, že z původní investice do farmy, která představovala pět milionů pět set tisíc, pan Šourek od státu pokryl zmíněných osmdesát procent, to jsou čtyři miliony čtyři sta tisíc. Z nich zaplatil státu zpět 30%, což je jeden milion tři sta dvacet tisíc. Ovšem pokud k nim přičte neplánované úroky v hodnotě jeden milion dvě stě tisíc, pak zaplatil státu již dva miliony pět set dvacet tisíc, což znamená, že podíl

státu na celkové investici do farmy (pět milionů pět set tisíc) byl 32 %.

Zda tato třetina stála za tu nejistotu a bezmoc, lze zpětně těžko posoudit. Pan Šourek se považuje za toho šťastnějšího a namátkou vzpomíná na farmáře Karla Stříbrného od Jičína, který takové štěstí neměl. Měl větší hospodářství a závazek vůči státu 12 milionů, když onemocněl rakovinou. V týdnu, kdy ležel v nemocnici na operaci, zaplatil splátku půjčky, ale ne její úrok, s jehož splátkou se zpozdl o 10 dní. Bez milosti mu nárok na odpuštění až 80% možných procent z půjčky od státu propadl a zaplatil o tři a půl milionu víc, byť stát o nic nepřišel, zaplatil řádně a za zpoždění úroku zaplatil i penále. Pan Plecháč z Branné také přišel o 2 mil. 400 tisíc atd. atd. Tato topornost typická pro začátečníky přetrvává na našich ministerstvech dodnes.

Dozvuky případu s dotací do provozovny definitivně skončily až v listopadu 2006, kdy pan Šourek zaplatil s pomocí přátel poslední úroky z takzvané státní pomoci, která sama sebe formulovala 15 let.

Zjednodušeně: tam, kde se farmářův čas počítá na hodiny a neomluví jej ani smrtelná nemoc, stát má k dispozici roky, a za škody, které napáchá, nenese žádnou odpovědnost.

3 ZPRACOVÁNÍ JAKO VOLBA? JEDINÁ VOLBA

Liberecká mlékárna zbankrotovala v roce 1995. Předtím ještě – stejně jako českolipská v případě pana Ivana Krátkého – stačila stáhnout pod vodu mlékaře, kteří začali soukromé podnikat, nebo družstva, která se snažila transformovat. Například VK Zásadě mlékárna dlužila 2 miliony 700 tisíc. Dostali z nich 50 %. To, co následovalo, bylo nevyhnutelné.

Ředitel varnsdorfské mlékárny a lokální patriot Ing. Timotej Šimko vzpomíná, že ještě v roce 1991 představovala produkce mléka na Děčínsku kolem jednoho milionu litrů mléka měsíčně. Dnes zbylo necelých 30 tisíc. Jeho jediní tři zbylí místní dodavatelé mléka dojí řádově stovky litrů denně.

Jak pokračuje ing. Šimko, a potvrzuje tak slova pana Ivana Krátkého z Lindavy, mléko prakticky z celých Čech (včetně Pardubicka a Vysočiny) skupuje německý velkopodnikatel Müller, který vlastní oblíbenou mlékárnu v Egen Dorf u Drážďan. Ta má kapacitu zpracování 4,5 milionů litrů mléka denně, s níž obsluhuje prakticky celé bývalé východní Německo (a část naší republiky, pochopitelně). Smlouvy s našimi farmami, které uzavřel v době, kdy se u nás vytunelovaly mlékárny a farmáři neměli jinou možnost kam dodávat, jsou dlouhodobé a formulované tak, že se dnes mezi ně český zpracovatel prakticky nedostane. Tak jak roste zisk drážďanského obra, dodavatelé získávají od prosperujícího Němce příplatky, zálohy na platby, dává jim peníze na vybílení mléčnice, ale hlavně o 2 koruny víc za litr, než zpovzdálí závistivě pokukující čeští mlékaři. Například pan Tůma z mlékárny v Příšovicích už přišel o hodně dodavatelů, a protože Němci náskok neustále zvy-

šují prodejem mléčných výrobků z našeho mléka u nás, což jim umožňuje dávat dodavatelům ještě lepší podmínky.

Když ale zůstaneme u soukromníků v devadesátých letech, jak vyprávěl pan Krátký, mléčným farmám v podhorských oblastech, které tvoří skoro polovinu objemu zemědělské půdy u nás, zbyla jediná šance: domácí rodinné zpracování suroviny, které by je zachránilo před nezaplacenou dřinou za podhodnocenou cenu mléka a masa. Jedním z těchto farmářů je právě pan Šourek.

Odbyt = spotřebitel

Pan Šourek vzpomíná, jak začal v roce 1993 dodávat vlastní mléko do Milko Liberec. První měsíc mu zaplatili, další ne. Jinam dodávat nebylo kam. Když mu Milko dlužilo peníze za čtyři měsíce, neměli Šourkovi na splátky bance. Pan Šourek tehdy jezdil denně do Liberce a celé odpoledne seděl v Milku v kanceláři, než přinesli denní tržby, aby alespoň část svých peněz přímo na místě inkasoval. Doma zatím stála práce. Nic jiného mu nezbylo, protože jinak bylo jasné, že zkrachují dříve, než začnou. Ovšem dlouhodobě to nebylo řešení. Bylo třeba najít jiný odbyt než mlékárnu a jiný produkt než syrové mléko.

Přeinvestovaný pan Šourek s úroky jako bonusem od státu musel – chtěl-li rodinu zachránit před bankrotem – dále investovat, tentokrát do mlékárny. Riziko to bylo stejně velké jako původní rozhodnutí podnikat, navýšené všemi vzniklými závazky a faktem, že pro svůj produkt zatím nemá žádný trh.

Shodou okolností se v té době u nich na farmě zastavil turista od Lipna, který jim vyprávěl o jakémsi Václavu Balounovi, který u nich na Šumavě vyrábí výborné mléčné bioprodukty. Šourkovi se za ním v květnu vypravili. Guru biomléčných výrobků v Čechách pan Baloun je zasvětil, stejně jako mnoho jiných biozačátečnicků, do základních receptur na faremní výrobu tvarohu, sýrů a jogurtu (farma pana Balouna dnes již neexistuje, patří mezi dvě třetiny biomléčných farem, které „nepřežily“ vstup do Unie).

Pan Šourek pod tlakem neplatiče liberecké mlékárny opět jednal velmi rychle. V září měl zpracovaný projekt, znovu se zadlužil o dalších 870 tisíc korun, 80% opět u státu. Do konce roku stála mlékárna a v únoru začali prodávat své vlastní mléčné výrobky. V roce 1994 si Šourkovi stačili vybudovat klientelu (začínali s místním domovem důchodců, kam dosud dodávají tvaroh a mléko), takže veškerou produkci bez problémů prodali buď přímo ze dvora, nebo na regionálním a národním trhu. A byť s napětím, byli schopni své závazky plnit.

4 PŘECHOD DO UNIE

V zápase o vybudování farmy mohlo zprovoznění mlékárny otevřít etapu nazvanou oddychová rovinka (pokud v 365denním pracovním režimu rodinné farmy něco takového jako oddych vůbec může existovat). Ve skutečnosti nezbyl čas ani na nadechnutí před dalším stoupáním, tentokrát pěkně strmém.

V roce 2002 přišla příprava na vstup do Unie a nově postavená a zkolaudovaná mlékárna byla přes noc nepoužitelná. Ne podle evropských společných pravidel „Acquis com-

munautaire“, ale podle jejich výkladu našimi úředníky z hygienických stanic a veterinární správy byla nová zpracovna sýrů dobrá tak na zavření. Pokud měla přežít, musela projít zásadní stavební a technologickou přestavbou. Ta představovala investici, která se téměř rovnala polovině investice do výstavby nové mlékárny. Farma zatížená dvěma státními půjčkami a úvěrem však ekonomicky jela nadoraz.

Proč byli Šourkovi vystaveni tomuto dalšímu stresu, když EU uvolnila právě pro tento případ – adaptaci zpracoven

na nové podmínky EU – jen pro Českou republiku přes 800 milionů korun ročně a pan Šourek byl jediný zpracovatel mléčných bioproduktů v kraji?

Proto, abychom se zorientovali, je třeba trochu zpomalit a současně před očima držet tři komponenty, které zásadním způsobem ovlivňují situaci, v níž se nachází.

- I. zemědělská politika EU
- II. společná pravidla EU
- III. předvstupní program "SAPARD

Jak jsme dosud viděli, národní český program rozvoje zemědělství prakticky neexistoval. Existovaly dílčí projekty, které se měnily s každým novým vedením Ministerstva zemědělství a s každou odhalenou korupční aférou. Restituce a privatizace zemědělství byly provázeny tolika skandály a výměnami ministrů, že se pozornost veřejnosti a politiků soustředila jen na ty největší podvody, v jejichž stínu se pomalu ale jistě zhroutily neřízené a neošetřené drobnější projekty, o které by se za normálních okolností zemědělství mohlo opírat. Abych nezůstala u obecných tezí, nechme dál vyprávět pamětníky.

Zemědělská politika EU – důraz na ekologické zemědělství

V době, kdy pan Šourek s hrstkou nadšenců u nás ekologické zemědělství zakládal, v letech 1990–92, bylo dotované směšnými 90 miliony ročně, a to skončilo s Klausovými balíčky úplně. Farmáři, kteří do něj vstoupili, se tak rozhodli proto, že jim byly blízké myšlenky ekologického zemědělství, které se opírají o zachování půdy a krajiny ve stavu, v jakém ji předávali jejich předci, na lidský a adresný přístup k hospodářským zvířatům a především na výstup – to znamená ne na obrat cílící objem produkce, ale opečovaná kvalita a „přidaná hodnota“ biovýrobků. V době, kdy pan Šourek zápasil se svými démony a byl s hrstkou několika desítek ekologických nadšenců u nás sám, nikdo z nich nekalkuloval s faktem, že „Evropa je zelená“.

Ve stejné době se bohužel ne farmáři jako pan Šourek, ale MZe a lobby blízká jeho strukturám dostali k číslům z Bruselu, z kterých vyšlo najevo, že EU problém neprodějně nadprodukce potravin řeší (mimo kvótového systému, který kontroluje a limituje produkci jednotlivých zemědělských komodit a zbytek ušlého zisku vyplácí sedlákům v dotacích) podporou nízkoproduktivního extenzivního (ekologického) zemědělství. Tento koncept vychází z evropského zvykového práva, podle kterého odvětvě „půda patří Bohu a úroda farmářů“. Z této premisy vyplývá pak další krok, kterým je snaha vybalancovat vysoké dotace za ušlý zisk ekofarmářům podporou ekonomické samostatnosti farmy zaváděním tzv. mimozemědělských aktivit.

Státy EU tak pomáhají farmářům uživit se dalšími (dotovanými) nezemědělskými ekologickými aktivitami typu agroturistika, rekuperace pitné vody, solární, větrná nebo vodní elektřina, dnes diskutované bioplynárny, výroby pelet ze suchého sena atd. atd. Než se dostaneme k tomu, jak

jsme s touto informací naložili u nás, zůstaňme ještě chvíli ve „staré“ Evropě.

Průměrná velikost evropské farmy je založena na rodinném držení a nepřesahuje 40 hektarů. To je model, na kterém stojí subvenční evropská politika. Na farmách hospodaří rodina a například francouzský systém počítá se zapojením každého člena do faremního života a s příspěvkem na jeho slušnou životní úroveň. Pokud starý hospodář nemá následovníka v rodině, stát koupí farmu a zadarmo ji dá k dispozici každému (doporučenému) zájemci, který je ochoten v jejím provozu pokračovat.

Každým svým nadýchnutím dává Evropa ve své zemědělské politice najevo, že na rozdíl od Spojených států či Asie je jí cizí velkoprodukce, anonymní lány a velkochovy, kde zvířata nemají jména a svou postel, ale je jí drahá kultura staletí budovaných usedlostí, které vytvořily nezaměnitelný urbanismus evropské krajiny s tradiční architekturou, která vychází z odvěké symbiózy zvířat a člověka v přírodě. To je jeden směr, kterým tečou evropské dotace do zemědělství.

Druhý pak souvisí s prvním. V osobitých podmínkách vznikají osobité produkty. Unie v mnohabodovém programu podporuje udržení tradičních (lokálních a originálních) postupů a receptur zpracování potravinářských výrobků, k jejichž zachování rovněž uvolňuje nemalé prostředky (u nás pro představu Olomoucké tvarůžky, Hořické trubičky, Plzeňské pivo etc.)

Třetím směrem kudy tečou peníze je výše zmíněná „mimozemědělská činnost“, která má ulehčit státu od dotací do provozu farmy a pomoci farmářům udržet se s tradičními výrobky v tlaku levného zboží v řetězcích (biopalivo, rekuperace, elektrárny...).

Čtvrtým kanálem toku evropských peněz je „komunitní podpora“, budování venkova jako celku. Tomu se budeme věnovat podrobněji v předposlední kapitole, zde jen zmínka, že se jedná o podporu místních kulturních, vzdělávacích a ekonomických – podnikatelských aktivit.

Co se týká politiky podpory konkrétně ekologických farem jednotlivých států Unie, je třeba si uvědomit, že výše uvedená strategie je závazná jen v dodržování směru, ale žádné společné předpisy v Evropě neexistují. Pro ty, kteří nemají příslušné tabulky po ruce, uvádím (velmi letmo) politiku národní a evropské podpory ekologických zemědělců vybraných členských států EU.

Země	Komodita	euro/ha	Poznámka
Rakousko	Orná	327	50% subvencí hradí EU a
	TTP	250	50% národní rozpočet
	Zahrada	508	
	Vínice	800	

Země	Komodita	euro/ha	Poznámka
Belgie	Orná	223	
	TTP	173	
	Zelenina	743	
	Trvalé kultury	743	

Země	Komodita	euro/ha	Poznámka
Dánsko	Trvalé kultury	600	
	Senzitivní oblasti	500	

Země	Komodita	euro/ha	Poznámka
Finsko			147 euro za hektar bez ohledu, zda je to orná půda nebo TTP

Země	Komodita	euro/ha	Poznámka
Francie	Zelenina, osivo, léčivky	511	1–2 roky
		255	3–4 roky
		170	5 roků
	Sady	511	1–2 roky
		255	3–4 roky
		170	5 roků
	Ostatní jednoleté rostliny	409	1– roky
		205	3–4 roky
		136	5 roků
	TTP	180	1–2 roky
		90	3–4 roky
		60	5 roků
	Olivy	640	1–2 roky
		385	3–4 roky
		255	5 roků
Ostatní trvalé kultury	980	1–2 roky	
	588	3–4 roky	
	392	5 roků	

Země	Komodita	euro/ha	Poznámka
Velká Británie	Orná	360	0...rok
		216	0...rok
		80	0...rok
		32	0...rok
		32	0...rok (celkem 720/5 let)
	TTP	280	0...rok
		168	0...rok
		64	0...rok
		24	0...rok
		24	0...rok (celkem 560/5 let)
	Unimprovement land /půda méně vhodná pro zem. Využití – u nás LFA)	40	0...rok
		16	0...rok
		8	0...rok
		8	0...rok (celkem 80/5 let)
	Náklady s certifikací	480	0...rok
320		0...rok	
160		0...rok	

Země	Komodita	euro/ha	Poznámka
Švédsko	Jetelotrávy		
	Směsky	37	
	Obilniny	147	
	Olejníny, cukrovka, brambory	253	
	Zelenina	862	
Berries (ovoce)	195		

Země	Komodita	euro/ha	Poznámka
Německo	Orná I TTP	100	
	Víceleté	500	Jednotlivé federální státy mohou tuto podporu snížit o 20% nebo zvýšit o 40% v rámci regionálních rozpočtů

Země	Komodita	euro/ha	Poznámka
Itálie	Píce	45	Příspěvky na vzdělání

Země	Komodita	euro/ha	Poznámka
Lucembursko	Orná I TTP	175	Rok 1–2
		150	Rok 3–5
			Pouze do velikosti farmy do 70 hektarů

Země	Komodita	Euro/ha	Poznámka
Nizozemsko	Orná	1 136	Souhrnem za 5 let
	Zelenina	5 682	dtto
	Ovoce	11 364	dtto

Země	Komodita	Euro/ha	Poznámka
Portugalsko	Produkce bez zavlažování	181	
	se zavlažováním	301	
	Ovoce se zavlažováním	603	
	bez zavlažování	483	

Země	Komodita	Euro/ha	Poznámka
Španělsko	Průměr	350	Každoročně stejná podpora státem neurčená, liší se podle plodiny a podle regionu

(Zdroj: Zemědělec 34/05)

Z výše uvedených příkladů vyplývá, že přes podepsanou Společnou zemědělskou politiku má každá členská země volnost vybudovat si vlastní subvenční strategie. Některé země platí na farmu, jiné na plochu, jiné na komoditu, jiné na pětileté období odstupňovaně, Itálie neplatí ekology vůbec, Španělsko různě – rok za rokem. Lucembursko si například prosadilo velikost ekologické farmy maximálně do 70 hektarů, Německo platí dotace v každém ze svých federálních států jinak, Velká Británie, která má vedle nás cel-

kem srozumitelný subvenční systém, přesto navíc přispívá na náklady s certifikací – papírování, chcete-li.

Bez komentáře národních přístupů k ekologickému zemědělství vidíme, že každý členský stát má jinou politiku jeho dotování. To pro ty reprezentanty naší politiky, kteří si stěžují, že existuje jakýsi diktát z Evropy. Jak vidíme, nic nemůže být vzdálenější pravdě. Německo například zcela ignoruje imperativ zákazu dotování produktu a stále dotuje výkon – jak obilí, tak mléko. Naši farmáři to znají z případů, kdy němečtí majitelé orné půdy v českém pohraničí vypěstují obilí a pak je převezou přes hranice domů, kde je vykazují jako německou produkci a zažádají na ně o německé dotace.

Jedno však mají všechny členské státy společné: velkou opatrnost při rozdávání subvencí a hledisko ekonomické udržitelnosti farmy. Příští období (od roku 2013) zemědělské dotace mohou být poloviční, nebo nemusejí být vůbec, a to nejen z důvodu odporu z WTO, průmyslového a obchodního sektoru, ale samotných zemědělců, a to nejen v Evropě, ale i mezi našimi (eko)farmáři. Nikomu nejsou dotace protivnější, než poctivě se živícímu farmáři, který zblízka vidí, jak z nich první polovina končí v soukolí administrativy a druhá v kapsách zdatných lobbistů:

(Při výkladu a interpretaci evropských pravidel je vždy nutné sledovat jediné – co ze své verze má ten, který ji tak horlivě prosazuje. Tam, kde se chce Ministerstvo vyhnout obvinění z korupce či nekompetence, je třeba, aby ke každé verzi výkladu například LFA a tzv. Marginálních oblastí zaznělo i to, co z ní má daňový poplatník, spotřebitel a venkovská komunita. Pokud za výpočtem dotací do LFA stojí majoritní majitelé půdy do tohoto systému zařazení a firem, do které ji dále rozdělili, pokud jména jejich představitelů můžeme najít v desítkách těchto firem stejně jako v soudních sporech, v kterých čelí obvinění z defraudace, podsouvání falešných směnek, zadržování mezd, falešných konkursů na místní farmy, jejich jména čteme pod udavačskými dopisy, jejichž cílem není nic jiného než tyranizování hrstky místních obyvatel, pak je otázka, zda jsme stále ještě na platformě PRV, nebo už jde o porušování základních lidských práv. V závěrečné kapitole jsou znovu citováni právníci a místní starostové, kteří na MZe prostřednictvím schůzek, peticí, dopisů, této studie, médií znovu a znovu upozorňují, že privatizace zemědělské půdy, tak jak probíhala pod jeho taktovkou, má pro venkov destruktivní důsledky, pro oblasti tzv. LFA je nástrojem k stagnaci obcí a jejich obyvatel, že politika LFA je výhodná jen pro majitele půdy zařazené do LFA, ale těmito majiteli nejsou venkovští a místní obyvatelé a dotace se přes ni jen protáčí mimo obce. Dopládá na ni daňový poplatník, spotřebitel, ale i Škodovka, která přichází o své trhy v Indii a Číně. „Ekologické zemědělství“ v podobě, jak ji podporuje MZe, nekritizuje jen hrstka živořících lokálních obyvatel a médií, ale například i NKÚ ji ve své analýze označilo jako nenáratnou investici. Arogance představitelů MZe vůči venkovskému obyvatelstvu zdá se však být bezedná: konkrétně v ubohoučkém plátku tzv. Marginálních oblastí z 23. 4. 2008 může např. starosta Krompachu, který posílal své bědující dopisy na PF v Praze a MZe o tom, že členové Spojených farem a představitelé těchto Marginálních oblastí skupili místní komunikace za 7 korun metr a nyní je prodávají chalupářům za 400, dále ředitel vyhlášené Lindavské sklárny, které PF Česká Lípa prodal pod noseem slíbený pozemek nutný ke vzniku no-

vých pracovních míst spekulantovi, který mu jej obratem nabídl za padesátinásobek kupní ceny, dále bývalí zaměstnanci Spojených farem, kteří se s nimi již léta soudí o své mzdy, dále farmáři, kteří už čtyři roky marně čekají na zabájení projednávání žalob na reprezentanty Marginálních oblastí, dále místní farmáři, jejichž dobytek skončil v chlévech Spojených farem a posléze v balících jako všimné pro úředníky MZe od zástupců Marginálních oblastí, společně mohou ve zmíněném plátku přečíst, že proti nim se spekulanty s půdou a dotacemi kope ministr Gandalovič, jeho náměstek Hlaváč a ředitel Landa, kteří jsou zde citováni jako horliví zastánci korupce, nevymahatelnosti práva a porušení zásad tripartity. Mimochodem za zastupování místních farem spolu s oběžníkem Marginálních oblastí přicházejí farmářům i faktury s výpalským podepsaným předsedou Spojených farem, přestože ti se od nich zcela distancují a s jejich metodami farmaření, péče o zvířata a produkce nemají naprosto nic společného).

Zpět k EU: každý členský stát si uvědomuje, že investice do zemědělství má cenu jen tehdy, pokud se zhodnotí – jak v terénu, tak na trhu. Stále mají před očima otázky: proč to dotovat, co z toho občané mají a co jim to přinese?

Zůstaneme-li s příklady u sousedů, ukážeme si jednu z pádných odpovědí na tyto otázky. Jen za první čtyři měsíce roku 2007 se v Rakousku prodalo biopotravin za 68 milionů eur.

Pokud nás zajímá (a mělo by), za jaké konkrétní dotované bioprodukty rakouští poplatníci své peníze utratili, tak zde je zběžný market sheet:

Odbyt	%
Mléko	15 %
Sýry	14 %
Ost. mléčné produkty	19 %
Ovoce + zelenina	21 %
Maso	14 %
Vejsce	17 %
Brambory	5 %

(Zdroj: agroweb)

Než se malou glosou dostaneme k proporcím odbytu biopotravin na evropském trhu, je třeba za těmito čísly vidět ještě: počet kvalifikovaných pracovních míst, které tyto tuny sýrů, tvarohů, pomazánek, jogurtů a ovoce a zeleniny na trhu práce vytvoří, obchody, které si dokáží udržet místa pro národní produkci, a spotřebitele, kteří jsou s to se identifikovat s politikou udržitelného rozvoje (a sáhnout trochu hlouběji do kapsy, přestože v tomto objemu není cena bioproduktů dramaticky vyšší než konvenčních).

Především však tabulka ukazuje, že téměř půlku odbytu tvoří mléčné produkty. Na druhém místě je ovoce a zelenina (s bramborami čtvrtina objemu), potom vejce, a na posledním místě je maso – tady vede drůbež, králíci a ryby.

Poptávka po biopotravinách dále roste. Například odbyt bio vajec vzrostl z 6,6% v roce 2002 na téměř 17% v roce 2006. Ve Francii ve speciálních sekcích hypermarketů Auchon či Carrefour, stejně jako v britském Tesco můžeme na ledu vybírat z nevykuchaných či kuchaných kuřat, ka-

chen, hus. V sezóně se nabízejí metráky biojahod a třešní, hroznového vína, okurek, paprik, rajčat atd.

Navzdory těmto číslům se naše republika rozhodla v národním ekologickém programu dotovat primárně hovězí bio maso olbřímích majitelů právně velmi problematicky privatizované státní půdy, a to hned poté, co ze soutěže o její získání vyřadila domorodé venkovské obyvatelstvo, které by bylo ochotné na půdě – stejně jako je tomu v okolních podobně demograficky řešených státech – pracovat a nabízet pestrou produkci biopotravín v souladu s požadavky regionálního i národního trhu.

Tito obrovští majitelé půdy trh nekopírují, protože trh vůbec nepotřebují. Popravdě: pokud vlastním 1000 hektarů travních porostů s dotací 10 tisíc korun (i více) na hektar, požadavky trhu mi mohou být šumák. 200 krav, které jsou jedinou podmínkou k jejich získání, nechám celý rok venku bez obav, že mi vytvoří nadprodukcí, a deset milionů ročně nevytvoří ekonomický tlak, který by mě donutil řešit marketing. V hypermarketu prodám pár balíčků hovězího a nějaké husy, kachny, ryby, vejce, brambory a mrkev jsou pro mě na Bahamách nebo v Dubaji zcela exotické pojmy.

V naší obchodní síti a hypermarketech pak český spotřebitel, který, jak jsme viděli v úvodní studii Eposu, hojně dotuje ekologické zemědělství, nevidí to, co jeho soused v Rakousku, Německu, Francii či Itálii. Respektive občas vidí jen to, co spotřebitel z těchto zemí, protože čerstvé biopotraviny jsou z 90% z dovozu právě z těchto zemí. Vyjma biomléko z Olmy Olomouc, za které platí „chudým“ ekofarmářům, kteří nemají možnost budování vlastních zpracoven, o čtyři koruny na litr méně, než by je prodali na regionálním trhu. Místním čerstvým sortimentem jsou pak biohovězí plátky, ovšem která česká matka krmí své děti tataráky nebo roštěnkami? Např. pro veřejné stravování, nemocnice, školy a školky EU vůbec červené maso nezařazuje.

Jiným příměrem uvidíme obraz, v kterém producenti hovězího masa, jimž k porážce deseti kusů hovězího stát přidá 2 miliony na dotacích (info o počtech skutečně na trhu zrealizovaných kilogramů biohovězího k dispozici na MZe), strílejí celou zimu v JAR exotickou zvěř, a vedle nich udřené matky z několika posledních mléčných farem, které nemohou jet s dětmi v létě ani na Lipno. A daňový poplatník, který na trhu očekává a žádá mléčné výrobky a lokální ovoce a zeleninu, je nedostane, zato zaplatí na dotacích stovky korun za kilo hovězího a k nim ještě přidá jeho tržní cenu v obchodě. A k tomu si na svůj hřbet naválí tisícíhlavou obludu ministerstva a státní správy (pozemkové fondy, veterináři, hygienici, SZIF, zemědělské agentury atd.), která likvidaci zpracoven, převody půdy do „ekologie“ a dech beroucí prodeje pozemků mlčky a ochotně (ne vždy zadarmo) podporuje.

Pokud na regálech našich obchodů vidíme čerstvé bio zboží výhradně ze zahraničí, je třeba si připomenout, že jsme v objemu ekologické půdy na předních místech v Evropě (k 7% z celkového objemu zemědělské půdy, proti například 2% v Polsku), a naše dotace do ekozemědělství jsou srovnatelné s Velkou Británií, dokonce vyšší než v Irsku nebo Švédsku.

Máme nejen nejdražší seno v Evropě, ale navíc za ně platíme sociálním propadem venkova, protože dotace za toto seno neinkasují obyvatelé obcí, ale měst.

Není třeba se rozčilovat nad zoufalstvím české politiky. Zemědělské dotace jsou otázka času i bez nás i bez MZe, stejné peníze budou za daleko více práce a postupem času se půda stane koulí na noze. Zelená revoluce započatá v 60. letech skončila. Ceny potravin rostou i v důsledku vyčerpání a kontaminace půdy, z které nelze donekonečna odebírat organickou hmotu ani pro potraviny, ani pro biopaliva. Průmyslové lobby je silnější a předkládá větší čísla než naši zemědělci, ve skutečnosti ekonomičtí borci. Podle prognóz nás v příštích letech čeká nevyhnutelná ekonomická stagnace, která nás donutí počítat. Pokud nebudou zemědělská subvence a část naší zemědělské půdy bude ležet ladem, jen na tom můžeme vydělat. Moderní zemědělství totiž připomíná hydroponii, kde půda jen kotví rostliny v zemi a živiny jsou dodávány hlavně v podobě průmyslově připravených roztoků (srov. Václav Cílek, Žijeme na dluh – Respekt 19/2008). Ve chvíli, kdy se zavře kohout s plýtváním, si jen připomeňme, že jsme v letech 2007–13 mohli za cca 55 miliard korun zemědělských subvencí na venkově přece jen vytvořit nějaké hodnoty a pomoci lidem, kteří v něm měli vlastní nápady a sny.

Společná pravidla: Globální trh, globální kontroly

Nyní se ještě jednou podívejme na škrtiče kontrolního systému, který nám ničí lokální produkci. Abychom je chápali lokálně, myslíme chvíli globálně: Globálním nástrojem kontroly je HACCP (Hazard Analysis of Critical Control Points). Systém kontrolních bodů, který klade veškerou odpovědnost za produkci a vše, co s ní souvisí, na majitele firmy. Jak to s ním bylo?

Ze začátku to vypadalo optimisticky: za sto dolarů bylo možné v USA nakoupit pro šestičlennou rodinu jídlo na týden. Hodně jídla. Automatizace zemědělské výroby a masová produkce zemědělských surovin i potravin pro objem, který byl garancí „dobré“ ceny, však brzy přinesly snížení „dobrých mravů“ farmářů i producentů. Půda a zvířata se nadupala vším, co dokázalo zlevnit a zvýšit produkci, pro kterou na druhé straně už nebyl odbyt. Nutně následovalo snížení kvality zemědělských produktů a potravinářských výrobků a nedlouho poté skandály s ohrožením zdraví spotřebitelů. (Silkwoodová, Erin Borowitz, dnes i Michael Clayton jsou hrdinové těchto dramát).

HACCP do Evropy přišel právě ze Spojených států a právě jako důsledek masové a nelítostné produkce a filozofie drancování půdy a strhání zvířat.

Stát v době skandálů a soudních sporů s nekvalitními a život ohrožujícími potravinami plnými příměsí a hnojjiv připustil, že není v jeho silách kontrolovat každý krok v nepřetržitě pracujících velkochovech a velkovýrobách, a proto uložil producentům samotným sestavit si „bezpečné“ a kontrolovatelné technologické postupy, které si musejí kontrolovat a ručit za ně spotřebitelům (a před soudem) sami. Ve Státech to nebylo jednoduché, stejně

jako u nás. Z té doby je často citovaný případ americké dobytčí farmy, jejíž majitel zastřelil státního kontrolora právě při jedné z prvních kontrol systém HACCP, kterému při jeho zavádění nerozuměli farmáři v Americe, stejně jako mu nerozumějí u nás. Zda se jednalo o skutečně nemístný či opakovaný státní zásah do soukromé integrity farmy, nebo zda byl farmář pod nesnesitelným konkurenčním tlakem, který mu neumožnil vyhovět nově vznikajícím pravidlům, není z dostupných pramenů zřejmé. Zřejmý je však samotný čin – střet ziskového a neziskového sektoru je střet dvou navzájem neznámých světů, a pokud nedojde k oboustrannému konsensu, může jít i o život. Na čí straně je pravda, je na individuálním posouzení.

Jak znám (velko)provoz já osobně, výsledkem těžce vybojovaného a prosazeného HACCP jsou většinou bezmyšlenkovitě vyčárkované tabulky rozvěšené v jednotlivých místnostech zpracoven a vyroben všech obchodně souvisejících lokalit, tedy ve Spojených státech, v Evropě i v Asii. Jsou ale spíše než garancí kvality potravin sociální pákou. Na pracovní úkoly atomizované do kolonek tabulek reportovaných nižším managementem není nutné přemýšlení a nápadů – ty jsou v něm spíše na překážku. Bezmyšlenkovitá práce je však na druhé straně neproduktivní a „nevydělá si

na sebe“ a domácí pracovní síla „to“ nechce dělat, protože se jí „to“ nevyplatí.

Kontrolní pravidla pak slouží jako nástroje udržování kázně levné a nekvalifikované pracovní síly z dovozu. „Vytřel jsi podlahu v expedici zboží?“ táže se tabulka v chodbě do dvora. „Ano,“ unisono mázne tužkou kostarický běželec ve floridské restauraci, černochoch v anglickém hudebním klubu i Ukrajinka v pražském hotelu. Tyto tabulky se pak hromadí v šanonu do příchodu kontroly, která vyplní zase svou tabulku o tom, že tabulky viděla.

Kontroly, které jsou z větší míry pouze formální (protože i IQ kontrolora má svůj strop), snad zamezily obviňování výrobců potravin z „drancování“ kapes spotřebitele a přírodních zdrojů, ovšem velkoproducenti dokázali ošálit laboratoře a udržet si masový trh dopováním potravin „ěčky“, konzervanty, zmraženými produkty a polotovary, v jejichž „výběru“ opět vyhrává ten nejlevnější.

Co opravdu přinesla současná metodika kontroly výroby potravin spotřebiteli, si musí odpovědět spotřebitel sám. Výsledek má každý den pod nosem. Důsledkem jsou velkokontrakty obchodních řetězců, které ovládají třetinu světového trhu s potravinami a které nasmlouvají transporty drůbeže z čínské provincie Chuen do italské továrny na pizzu v Turínu, italskou mraženou kuřecí pizzu pak

po dotovaných evropských dálnicích posunují do liberecké Olympie, zatímco liberecké kuře krákoře doma na dvoře.

Jakým způsobem jsme evropského spotřebitele skutečně ochránili před nehygienickými postupy, je možné si prohlédnout například na středomořských plážích: tukem zalitá těla bezmocně se převalující v horkém písku a reagující pouze na pokyny příbalových letáků svých farmak a psychofarmak, jsou aplausem potravinářským laboratořím a politice ochrany spotřebitele.

A v roce 2002 tato pravidla, „hájící zájem spotřebitele“, vytvořená pro tisíce hektarové producenty kukuřice v jižní Virginii, přišla oklikou přes Brusel na farmu pana Šourka v Plavech u Tanvaldu. Verdikt našich úředníků byl nemilosrdný: „Váš provoz nevyhovuje evropským požadavkům“. Zavřít? Ne, to „Evropa“ rozhodně neměla v úmyslu. Buďto doúřadovat na míru národního trhu, nebo dotovat.

Pravidla EU a Předvstupní program SAPARD

Na pozadí světových souvislostí produkce a prodeje potravin, evropský program podpory venkova obhájuje ve svých tezích decentralizovanou regionální infrastrukturu a lokální produkci, která v Evropě (i u nás) vznikala tisíciletí, a snaží se ji zachovat a udržet. Pro Českou republiku byl tímto nástrojem SAPARD.

(Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) – speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova byl jedním z programů finanční podpory Evropské komise s cílem napomoci reformám hospodářství v kandidátských zemích, které usilovaly o členství v EU. Hlavními cíli tohoto programu bylo:

- Podpora udržitelného rozvoje zemědělství a venkovských oblastí před vstupem do EU
- Pomoc při řešení problémů vznikajících v důsledku dlouhodobých změn v zemědělském sektoru a na venkově
- Pomoc při zavádění pravidel a předpisů Evropského společenství (tzv. *acquis*) v oblasti společné zemědělské politiky.

Kandidátské země mohly využívat fondy přístupné z programu SAPARD do roku 2007 nebo do okamžiku vstupu do EU, kdy začnou tyto země čerpat ze strukturálních fondů EAGGF. Roční rozpočet fondu SAPARD představoval (pro přistoupivší Bulharsko, Estonsko, Lotyšsko, Litvu, Maďarsko, Rumunsko, Polsko, Slovinsko, Slovensko a Českou republiku) ročně 520 milionů eur, pro nás pak něco málo přes 22,063 mil. eur.

Kam se tyto peníze dostaly, dodnes nevíme, ale jistě víme, že na farmu pana Šourka, jediného soukromého bio mlékaře na Liberecku, to opět nebylo.

Národní vlády měly čas na zpracování národních programů na hospodaření s penězi, které – většinou bez komentáře – schvalovala Evropská komise. Podle slov MZe a MMR tento plán údajně vycházel z analýzy venkova (těžko říci, jak tato analýza vypadala – pokud vypadala jako analýza, z které vycházel následný EAFRD, pak to mnohé vysvětluje). Tento plán podle vlastních slov definoval politiku země v oblasti rozvoje venkova, stanovil priority...

Program prošel a představoval ročně 540 milionů korun pro sektor zemědělství a 270 milionů pro rozvoj venkova. Speciálně pro tento program vznikla dnes farmáři tolik proklínaná agentura SZIF (viz dále), která byla zodpovědná za výběr projektů a alokaci peněz, která je stále jednotkou MZe.

Jak se dá rozmlžit 800 milionů korun ročně, jak slova ztrácejí svůj význam a jak se dají zneužít dobré záměry, je možné sledovat při přiložení deklarací programu SAPARD na území venkova.

Takto hovoří autoři programu SAPARD:

Pro zemědělství byly formulovány tyto priority:

- Investice do zemědělského majetku
- Zlepšení zpracování a marketingu zemědělských produktů a produktů z ryb
- Zlepšování struktur pro kontrolu kvality, pro kvalitu potravin a ochranu spotřebitele
- Meliorace a pozemkové úpravy

Pro rozvoj venkovských oblastí byly formulovány tyto zásady:

- Obnova a rozvoj vesnic a venkovské infrastruktury
- Rozvoj a diverzifikace hospodářských činností
- Metody zemědělské produkce určené k ochraně životního prostředí a uchování krajiny
- Zlepšení odborného vzdělávání

A nakonec: odborná pomoc při zavádění a využívání programu: Odborné studie napomáhající přípravě projektů, jejich monitorování, akce podporující zavádění programu.

A takto hovoří pan Šourek:

„Opravdu na první čtení to vypadalo, že nikdo nemohl splnit většinu těchto podmínek uvedených v SAPARD lépe, než ekologičtí zemědělci – zpracovatelé. Jako by program byl šitý přímo nám na míru. Protože nás v té době bylo v republice asi 20, těšili jsme se téměř s jistotou, že z 800 milionů ročně na nás jistě získáme potřebné peníze na požadované změny provozu mlékárny.“

Nestalo se tak. S výjimkou tišnovské ekofarmy ing. Štěrbý s 5 dojnícemi, který dva roky litoval svého rozhodnutí nechat si pomoci, protože přesně tak dlouho ho stálo zúřadování dotace, ani jeden ekologický zpracovatel nedostal z programu SAPARD ani halíř.

Takto vstup do EU nepřežily dvě třetiny stávajících producentů, kteří stejně urputně a klopotně jako pan Šourek v rozvalinách transformačního procesu vybudovali své mlékárny (viz studie Romana Rozsypala: Jako podmínku získání dotace z programu SAPARD stanovilo MZe její výši od 1 do 10 milionů korun, například). Řada z těch, které přežily, přežily buď za cenu výstavby nových provozů, nebo doinvestice stávajících provozů ze svých prostředků nebo úvěrů a dodnes se potácejí nad propastí krachu – viz případ farem rodin Cíttebartových, Králových...

Jak konkrétně to probíhalo? Kdyby to bylo tak, že by stát zpracovatelům řekl: „Nezlobte se, milí soukromí zemědělci, naši reprezentanti evropského modelu zemědělství, pod který jsme se podepsali při vstupu do EU, peníze z programu SAPARD jsou již rozdané našim kamarádům kolchozníkům a spekulantům,“ bylo by to ještě dobré. Ovšem takhle jednoduše by to asi neprošlo. Ministerstva použila jinou taktiku:

Rodinná mlékárna – jediná v kraji – a SAPARD

„10 let běžela mlékárna bez problémů, když v roce 2002 přišli z veterinární správy a prohlásili, že všechno děláme špatně: strojevna musí přijít jinam, na její místo prodejna a expedice, mléčnici rozdělit na čistou a špinavou, přidělat obklady do stropu, kulaté rohy, bezdotykové baterie, plastové dveře, dodělat dvě šatny – pro mě špinavou a pro mámu čistou... Něco jsme uhádali, ale například dveře, které stojí jedny 20 tisíc korun, ne. I po velkých dohadách a kompromisech úprava mlékárny vyšla na 440 tisíc,“ vypráví pan Šourek. Pokud by ale požadavkům veterinářů a hygieniků ustoupil jako jiní farmáři, jeho mlékárna by dnes již nestála. Jen povolení stavby probíhalo natřikrát, veterináři chtěli mlékárnu nejméně 100 metrů od chléva a dohromady žádali 21 místností. S velkým křikem bojovali Šourkovi o každý centimetr čtvereční provozu, jako ti, kteří stojí s čepicí v ruce, aby jim bylo povoleno pracovat a žít na venkově, jako někdo, kdo je na obtíž, kdo stále kveruluje, kdo je obtížný a neposlušný, jako někdo, kdo neví, nezná, nerozumí, musí a nesmí. Není divu, že zůstali jedinými biozpracovateli kravského mléka v Čechách. Netrvalo dlouho, a nemusel zůstat žádný.

„Tvrдили nám, že je to proto, aby vyhověli předpisům EU. Skutečnost byla taková, že si to hygiena a veterináři pouze zjednodušili, aby nemuseli rozdělovat provozy podle velikosti, objemu produkce a dosahu na trhu, a tak pro třicetimetrovou domácí sýrárnu nastavili stejná pravidla okruhu zboží jako pro Olmu Olomouc, říká pan Šourek. Jen za dvojí šatny zaplatily rodiny, které žijí a jedí pod jednou střechou, desítky tisíc zcela zbytečně. Byly to peníze, za které by mohli jet na dovolenou nebo si koupit nový počítač. Stejně jako za omyvatelné stropy, kulaté rohy, bezdotykové baterie a probourané dveře do „expedic“ a „prodejen“ „skladů čisticích prostředků“, což jsou všechno jen prázdné pojmy (a místnosti) ve výrobně s objemem zpracování 5001 mléka denně.

„Pokud by se peníze rozdávaly regionálně, asi by to vypadalo jinak,“ opakuje pan Šourek. Jediné peníze totiž dostal od Libereckého kraje, který mu zaplatil za přestavbu mlékárny alespoň 45 tisíc za projekt a 20 tisíc na stavební dozor.

SAPARD a mimozemědělská činnost – Agroturistika, jediná v okrese

Jak jsme uvedli výše, EU podporuje ekonomickou samostatnost nízkoprodukčních ekofarem, jak může, i s ohledem na nejistou perspektivu dotací do zemědělství v budoucnosti. Jednou z výrazných a logických podpor, které kopírují filozofii strategie společné evropské zemědělské politiky, jak byla nastíněna výše, je podpora agroturistiky. Proč:

Dotované rodinné farmy jsou přátelská a udržovaná místa s kultivovaným a vzdělaným farmářem a v pořádku vedeným a řádně obhospodařeným dobyt看em, intenzifikací nezničeným okolím farmy, zajímavými lidskými příběhy a – a to především – s vydatnými a poctivými bio dobrotami. Proto jsou tyto farmy atraktivní pro stále rostoucí počet domácích turistů v členských státech (i v ČR).

Pro stát je to rovněž politická investice: na místě předvede daňovému poplatníkovi funkčnost dotací do hospodářských budov a technologií a vytvoří z farem rustikální výstavní síně své politiky udržitelného rozvoje evropského venkova, kde se ministři nechávají fotit se sklenicí mléka vedle stračeny a červenolící selky.

Farmáři mají o motivaci více, aby své farmy vyšperkovali a napentlili pro turisty, kteří se rádi nechají nakazit jejich vztahem k venkovu a přírodě, a jako bonus k ceně za ubytování a stravu jim pyšně předvedou, co všechno musejí umět, aby farmu udrželi nad vodou, čímž na místě vysvětlí, že státní dotace u nich rozhodně nejsou vyhozené z okna. Navíc peníze za agroturistiku jsou peníze na dřevo, ne za sklizeň, nebo dotace, na kterou čekají mnohdy dlouhé měsíce.

Potud Evropa. Dále pak ČR.

Farma manželů Šourkových živí dva syny a jednu dceru. Oba synové se nedávno oženili, dcera se vdala. Všechny tři nové páry mají děti. Těchto šest mladých lidí má zájem na farmě bydlet a pracovat. Zkušenosti se zemědělstvím mají, protože odmala na farmě pracují. Teď když se „rozrostli“, vítají každou novou příležitost na rozšíření potenciálu pracovních míst na rodinné farmě.

Proto státní podporu agroturistiky, jako jednoho z programů dotací nezemědělské činnosti farem, Šourkovi velmi uvítali. V jejich případě by umožnila zrekonstruovat dosud nepotřebnou budovu patřící k farmě a přinést příjem a práci jedné ze tří mladých rodin. Opět přišel ke slovu SAPARD.

Agroturistice je v programu SAPARD věnováno 12 stran. Pravidla a požadavky ke zpracování žádosti byla stejně vágní jako přehnaná („je třeba, aby se žadatel doslova nadchl myšlenkami programu...“; dočteme se v něm například). Ke zpracování projektu, tak aby vyhověl požadavkům Programu, však nadšení nestačilo. Pan Šourek obcházel a obvolával všechny dotčené instituce, až se mu podařilo přes Asociaci soukromých zemědělců přemluvit svého kamaráda Ing. Pospíšila, pozdějšího poradce ministryně Vicenové, který s ním dal dohromady projekt agroturistiky na farmě Filoun, vycházející z reality místa, to je rodinný penzion pro 10 hostů v 5 pokojích.

Desítky hodin strávili přípravou žádosti, aby podle manuálu z ministerstva splňovala všechny podmínky. Byli jediní zpracovatelé v kraji, kteří mohli nabídnout potenciálním turistům nejen exkurzi v mléčné farmě, ale i atraktivní umístění budoucího penzionu přímo na vrcholu kopce Filoun, z kterého vede do údolí k Plavům lyžařský vlek. Pohled na hřebeny Jizerských hor naproti farmě a výlety do blízké Zlaté Olešnice a Krkonoš splňovaly a splňují všechna kritéria, která je možná si pod agroturistikou představit.

Žádost na 2 miliony proto do Hradce Králové na SZIF odeslali Šourkovi s velkou nadějí a očekáváním. Jako odpověď přišel stručný příspěvek s jednou větou z MMR, regionálního pracoviště pro SAPARD. Papír se jmenoval Protokol o závadách v žádosti, byl ze dne 22. 5. 2002 a obsahoval tuto informaci: „Při pořízení formulářů nebyly zjištěny žádné závady.“ A ještě: „Jsou doloženy všechny požadované přílohy, projekt postoupen dále ke kontrolám přijatelnosti.“ Nadšený pan Šourek vyhlížel s velkým očekáváním poštu. To však jen proto, že opět nevěděl to, co věděli ostatní.

MMR totiž ve chvíli, kdy se v Hradci shromáždily všechny požadavky na dotaci agroturistiky, dodatečně a nečekaně změnilo podmínky pro získání dotace. Po uzavěře termínu odevzdání žádosti vyhlásilo nové pravidlo, které říkalo, že uspět mohou jen takové projekty, které vytvoří 8 a více pracovních míst.

O tom však při schvalování programu v Bruselu nebylo ani slovo. 7 lidí v Plavech (a stovkách horských a podhorských obcí, vhodných právě tak pro turisty) ani nežije. A deset postelí, které by se vešly do plánovaného přístavku, by neuživilo ani sedm trpaslíků.

Co dál? Jako tolikrát předtím si pan Šourek půjčil – tentokrát od svých kamarádů, příbuzných a od banky. Model je stále stejný. V podmínkách venkova tyto provozy a projekty s odřenými ušima zaplatí provoz. Pokud musí počítat s investičním úvěrem, je třeba jej natáhnout na desetiletí a ještě podepřít dotací. Na to se nepotřebujeme nikde ptát, to už je vyzkoušené.

My však necháme vládu a Brusel schválit dobře znějící převzaté strategie, které však v sobě obsahují zádrhele a které vyplynou na povrch až při jejich realizaci, nebo je dodatečně měníme a zanášíme falešnými šťouchy, které

z původně jasných, vyzkoušených a odtrovaných strategií vytvářejí když ne přímo podvod, tak paskvil. Autoři těchto projektů surfují v pohodě mezi jednotlivými ministerstvy, jméno podepsané pod SAPARDEM jsme později měli možnost vidět na MZe, v oddělení ekologického zemědělství. Dnes tatáž osoba podle slov jejího nadřízeného, který ji odtud vyhodil, „škodí na MMR“.

Zde jsme tedy měli možnost získat představu o tom, jak vzniká v České republice (ekologická) farma s výrobou (bio) potravin. Dále se budeme věnovat jejímu provozu. Následující tři kapitoly jsou zde uvedeny především pro ty čtenáře, kteří žijí v představě, že je nutné vydržet a překlenout strašný začátek, ale toto úsilí se zúročí tím, že farmář pak za odměnu může na farmě žít svůj slušný a poctivý život v souladu se svým přesvědčením a umem. Není to tak. O co víc stát ušetřil na investici do farmy, o to víc horlivosti projevuje v zásazích do jejího chodu:

Následující 3 případy (GMO, SZIF a pozemky a mléčná kvóta) nám kromě zásahů státní správy do chodu těžce zkoušené farmy ukáží možnosti zapojení farmáře do politické práce a sílu jeho hlasu.

5 PROVOZ FARMY: GMO

Abych nepopisovala popsání, zkopíruji reportáž z letního Reflexu z léta 2005. Tehdy Pepa Šourek přišel o certifikát na biopotraviny. Všechna jeho předchozí práce byla škrtnutím pera ztracená. Ve spolupráci s Reflexem jsme tehdy vymysleli jednoduchý plán: Pokud bych začala s reportáží, kterou jsem zkopírovala níže, a postavila proti molochu státní mašinerie v čele s kontrolou ekozemědělců samotného Josefa Šourka, bylo už z prvních rešerší jasné, že by z něj dotčené instituce udělaly blázna, který nezná zákony, a Pepa, který už logicky po tom všem balancoval na hraně, by to s bioprodukcí zabalil. Nejdříve jsme tedy otiskli cover story o ekologickém zemědělství obecně (Operátoři již bio nechtějí Reflex 33/05), kde Pepovu lapálii s kontrolami zaštitili svými jmény ostatní farmáři, kteří poukázali na absurditu zemědělského systému a jeho kontrol. Ve chvíli, kdy potrefenci vystříleli své patrony, z nichž mnohé měly velmi vysokou kadenci a přicházely z nečekaných stran, vyšel v Reflexu 36/05 následující text:

GENETICKY MODIFIKOVANÉ ZÁKONY

Text Šárka Dittrichová

V České republice, stejně jako skoro v celé Evropě, vedle sebe dnes existují tři typy zemědělské výroby. Konvenční farmy, biofarmy a nastupující trend zemědělství využívající geneticky modifikované plodiny. Po svém právu na existenci volají všichni a je třeba jim nastavit taková pravidla, aby si navzájem neškodili. Protože přesně k tomu v současné době dochází. Biofarmáři se bojí, že modifikované plodiny znečistí jejich produkci, pěstitelé transgenních rostlin se

obávají ekologů, že jim posečou jejich pole. Obě strany se bojí oprávněně.

Paní Šourková má špatnou náladu. Zjevně se něco děje. Zkousím ji povzbudit výřtem jejích mnohaletých brdinských činů, biofarma Filoun nedaleko Tanvaldu patří k těm, které byly oceněny titulem Ekofarma roku, loni je navštívil prezident. Ona ale jen dál sverepě sází afrikány při vchodu do mléčnice. „GMO,“ řekne nakonec. „Přišli jsme o certifikát. Na všechno. Na tvaroh, na mléko, na máslo, na sýry, na podmásli, na maso...“ vyjmenovává jobovy rány jednu po druhé. „Cože? Tady v Jizerkách? Na ekologický farmě? Kde to našli? V osivu? Na poli? V krmivu?“

CO JE TO GMO?

Geneticky modifikované organismy hned od svého vzniku rozdělily veřejnost do několika skupin. Je přece jenom trochu něco jiného, když vám spadne mol do hrnku mléka a vy ho vypijete, nebo když je tentýž mol součástí genetické informace v sušence, kterou si do něj namáčíte, jakkoli v obou případech jíte pouhou bílkovinu, kterou jíte vždy, když jíte. Fundamentalista ekolog vám řekne, že celé genetické inženýrství je zásah do řádu věcí a žene svět do záhuby, stejně jako nadnárodní řetězce, mobilní telefony a feministky.

Veřejnost je snášenlivější. Podle průzkumů 91 % lidí o GMO něco slyšelo, ale při diskusi přiznávají, že už si nepamatují přesně co. Stačí jim, když GMO bude značeno, aby si mohli vybrat.

Vědci z chemicko-technologických a biologických fakult naopak přísahají, že netransgenní plodiny jsou zdraví nebezpečné zdroje plísni a bakterií, jejichž požití může mít jediný následek – smrt. A uplatňují své nároky na to, aby mohli na trhu sehnat GMO potraviny.

Mezinárodní organizace pro výživu a zemědělství (FAO – Food and Agricultural Organization of UN) v názorovém spektru na GMO stojí někde uprostřed. Ve své květnové zprávě z roku 2004 se staví k uplatnění geneticky modifikovaných – transgenních rostlin v zemědělství pozitivně, ale oprávněně zdůrazňuje, že biotechnologie nejsou univerzálním lékem na problémy současného zemědělství a jejich budoucnost vidí spíše v zemích třetího světa. Jednoduše u nás je nepotřebujeme, rozvinutý svět má tolik potravin, že neví, co s nimi.

Evropská politika je v názoru, jak s geneticky modifikovanými plodinami zacházet, nejednotná. Ještě do začátku roku 2004 Evropská unie vedla o GMO válku s USA. Prezident Bush na oplátku obvinil evropské politiky, že svým bojkotem dovozu americké kukuřice na evropský kontinent chtějí vyhladovět chudou Afriku.

K oficiálnímu rozhodnutí došlo 18. února 2004, kdy Brusel ukončil moratorium na uvádění GMO do oběhu. Vznikl společný evropský katalog GMO odrůd zemědělských plodin. Ten však hned bojkotovaly Wales a Skotsko, které odmítly udělit povolení k pěstování GM kukuřice MON810 (s vneseným genem pro produkci toxinu proti zavřející kukuřičnému) a zablokovaly tak její pěstování i v Anglii. Úplný zákaz pěstování GM plodin platí dnes v Maďarsku a Polsku. Česká republika pěstování v omezené míře umožňuje, ale má jeden primát. Jde asi o jedinou zemi, která v globální hře politických a ekonomických zájmů nechá otázku GMO řešit nešťastného farmáře v Jizerských horách.

VÝŽIVA, TO JE VĚDA

Příběh farmy Filoun dobře ilustruje zmatený přístup našeho Ministerstva zemědělství ke geneticky manipulovaným plodinám.

„To mlíko má nějak málo smetany,“ oznámila jsem v zimě panu Šourkovi, jako by to sám nevěděl. „To bude tím, že krávy mají teď v zimě málo zeleného, že jo,“ dodala jsem, domnívajíc se, že bystře. „Ale to ne, nízká bílkovina a nízký tuk je věc složená krmiva. Tady na horách je to problém, je tady málo orné půdy a zima na pěstování obilí, a tak si do našeho krmení z farmy musíme přikoupit alespoň tři procenta směsi, aby mléko mělo správné složení. Výživa, to je věda.“ I zkušený pan Šourek si raději najal poradce pana Masopusta, nastudovali Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91, připomněli si, že 10 % objemu krmiva je možné použít z konvenčních surovin. Jen se musí dát pozor, aby krmivo neobsahovalo GMO. Krmnou směs několikrát vyzkoušeli, když byl rozbor mléka, tak jak měl být, všechno řádně nahlásili. Co však nemohli tušit, že organizace zabývající se kontrolou ekologického zemědělství (KEZ), odebrala v průběhu roku 2004 na jiných farmách šest vzorků krmných směsí a ve třech z nich laboratoř detekovala GMO. Na jaře inspektor KEZ zaklepal u Šourků a šel celkem najisto po nahlášené směsi. A pak to šlo ráz na ráz. 26. 4. přišel nic netušícímu panu Šourkovi dopis, kde mu bylo oznámeno, že „... provozována nesplňuje požadavky Nařízení Rady a KEZ tímto odmítá panu Šourkovi s okamžitou platností vydat certifikát na jeho biopotravinu.“ 16. května přišel tumpachovému panu Šourkovi další dopis z MZe, kde mu bylo oznámeno, že porušil zákon a k celé patálii mu může být navíc vypálena nějaká kulatá pokutička.

„Ale já jsem přece nic neudělal, dodržel jsem množství směsi, nahlásil jsem ji, dodavatel mi garantuje, že v ní GMO není!“ vidím jeho oči jako dneska.

PRO A PROTI GMO

Geny, které podmiňují třeba odolnost vůči herbicidům či hmyzím škůdcům, je možné izolovat z jakéhokoli organismu, například bakterie nebo ryby, a kombinovat je ve zkmavce s úseky genu z jiného organismu, například rostliny. Takto upravený gen je vpraven do cílové buňky a z ní je pak odvozen celistvý organismus. Je jasné, že z takové perspektivy se mnohému vědci může zatočit hlava, ale výzkumné ústavy tvrdí, že vývoj modifikovaných plodin je svázán přísnými etickými normami.

Více se hovoří o zdravotních a ekologických rizicích spojených s uvolněním geneticky modifikovaných produktů z laboratoří do volné přírody. Ta mohou být buď přímá – postižení lidského zdraví nebo životního prostředí, nebo nepřímá – modifikovaný organismus může spustit řetězec dalších událostí, například zmutovat s plevele. Odborníci i veřejnost se rozdělili na dvě skupiny. Na ty, kteří vidí především rizika, a na ty, kteří vidí především výhody.

Takhle by mohl vypadat jejich dialog

Proti GMO: Pravděpodobnost, že dojde k mutaci genu modifikované rostliny s jejím predátorem, se pohybuje v řádech 10^{-8} , ale nedá se vyloučit.

Pro GMO: Tisíckrát větší pravděpodobnost je, že tam ten gen vnikne normální přirozenou mutací. Jako když se budete starat o to, že vám v koupelně kape kohoutek, a kuchyní vám bude protékat povodeň.

Proti: Oficiální data ministerstva zemědělství USA uvádějí, že v letech 1996–2003 došlo v USA v důsledku pěstování GM plodin k nárůstu spotřeby herbicidů. Příčinou je přenos rezistence z GM plodin na plevel a ten je pak k neudržení. Což je argument proti původnímu

Pro: které uvažovalo, že GMO rostliny modifikované proti plevelům sníží množství chemických hnojiv nutných k jejich ochraně a podpoře.

A tak podobně, debata to není jednoduchá.

KDO JE VINEN?

„Požadovat od farmáře, aby si zajistil stabilní a nepřerušovanou řadu testů na obsah GMO v surovinách, které vstupují do farmy, je likvidační. Jeden takový test, kdy se měří každý komponent směsi, může přijít na víc než 40 tisíc,“ říká jasně ing. Ladislav Kučera, CSc., z Výzkumného ústavu rostlinné výroby v Ruzyni. On má garanci – certifikát dodavatele.“

„A návrh ministerstva na vytvoření uzavřeného výrobního okruhu – tzn. vše, co se na farmě nachází z ní pochází?“ prezentují mu stanovisko ministerstva na Šourkovu patálii. „Pro osiva a pro pole platí stejná rizika nezaviněných příměsí, jako pro směsi. Co měl v té směsi?“ „Hlavně řepku,“ vzpomínám si. „Když by se pan Šourek nakrásně rozhodl, že si tu řepku vypěstuje u nich v horách, tak zrovna ta ráda transgenuje přírodní cestou. Pole může napadnout pyl z modifikované kukuřice, kterou vezl soused na nákladáku do své siláže, přímo u něj ve skladě se mu do řepky může přimíchat něco, co mu do něj přinesla kontrola na svých kalhotách. To byl ten důvod, proč se ve světě dohodli, na tzv. nezaviněných příměsích, kvůli kterým je pro označení GMO free povolena tolerance 0,9 %. O tyto argumenty se pan Šourek opřel ve svém odvolání na KEZ. Odpověď podepsaná ředitelem Dvorským z 16. května byla jasná: „... lhůtu, která musí následovat po porušení pravidel, bohužel ne-

lze na Vaši žádost nijak krátit... bylo vám prokázáno porušení zákona... " Ovšem teď jde o to jakého.

ZE ZÁKONA DO ZÁKONA

Při vstupu do EU Česká republika podepsala dvě nařízení stejné právní síly, která jsou ovšem ve vzájemné rozporu. Jedno nařízení říká, že GMO je třeba značit, ale pro výše zmíněné nezaviněné příměsi stanoví pro označení přípustný limit 0,9 %. Druhým je Nařízení Rady (EHS) č. 242/2000, které od ekologického farmáře žádá nulovou přítomnost GMO na celé farmě.

„O této mezeře v zákoně, kdy ekologové trvají na absolutní nule a ostatní svět toleruje pro GMO free 0,9 % příměsí, obě strany věděly již v roce 2003, kdy jsme tento zákon diskutovali a komentovali v České komisi pro GMO při MŽP. Myslel jsem tehdy, že rok 2004 na tuto mezeru při prvních případech poukáže a nastartuje nápravu. Tady ale vidím, že místo nápravy to odnášejí farmáři, kteří jsou v tom naprosto nevinně,“ vysvětluje mi náš největší a nejrespektovanější odborník na GMO a jeho vášnivý zastánce sympatický docent Jaroslav Petr z VÚRV z Uhřetěvsi.

GMO je testem (indikátorem schopnosti) koexistence. To v dnešním světě znamená schopnosti přežít. Po celostátním ohlase, které zásahy úředníků na farmách vyvolaly, úředníci z ministerstva a KEZ nakonec přišli na to, že to, pod co se podepsali v květnu, už v srpnu není tak horké, a vymysleli něco, co měli vymyslet před rokem, totiž že ono to nakonec přece nějak půjde, a pan Šourek své certifikáty dostane zpátky. Co jim ale došlo především, že v dnešním světě již neplatí absolutní nuly, jediný zákon, jediná pravda. Tak, jako má docent Petr právo se ubránit před požitím byť jen mililitru šťávy z mrkve, která vznikla z pouhé země, vody a slova, mám i já právo uchránit svou louku před zmutovaným pyřem plazivým, který věrný

svému programu každou půlnoc ožtvá, aby vyžral můj šťovík, a pan Šourek má právo na to, vyrábět své dobré sýry a podmáslí bez toho, aby zmatení úředníci kontaminovali náladu jeho ženy svými zmutovanými zákony.

Vznik Klubu ekologických farmářů – zpracovatelů

PRO-BIO a MZe, kteří Šourkovy přesně podle mého očekávání hodili přes palubu: „Pan Šourek přece věděl, že nemá krmít GMO,“ temně pronesl manažer PRO-BIO, oborového sdružení farmářů, ing. Trávníček. „Nezávislý“ Výzkumný ústav zemědělských informací v Praze svou vědeckou objektivnost vyjádřil takto: „Farmáři začnou vyrábět sejra, udělají si z toho kšeft, a když jim kontrola něco najde, tak jsou agresivní“, řekl ke kauze GMO jeho manažer ing. Zídek, tehdy rovněž na výplatní listině kritizovaného KEZ. Když byl ředitel KEZ nakonec přece jen odvolán, právě přes tento kanál VÚZE získal grant, který mu zajistil další pohodlnou existenci. Vše jsou to pochopitelně napajedla MZe.

Tehdy se ale podařilo to, co mělo. Na rozdíl od řečeného a napsaného pan Šourek dostal svůj biocertifikát zpátky a ředitel KEZ byl odvolán. Ovšem džin byl vypuštěn z lahve a ekologické zemědělství se vyprofilovalo na dvě jasné ohraňované skupiny: ekologičtí farmáři – zakladatelé, kteří kolem pana Šourka vytvořili v září 2005 Klub ekologických farmářů – zpracovatelů, a producenti a ekologičtí farmáři podle jména. Klub se od začátku definoval jako součást PRO-BIO, protože na konstitucionování s vlastní kanceláří, počítačem, telefonem a sekretářkou přispíval svými příspěvky právě této organizaci. Když se hned v září ukázalo, že PRO-BIO ze své

kanceláře není ochotno kolportovat ani domluvené mailly a s Klubem nekomunikuje ani neodpovídá na jeho dopisy, bylo jasné, že politika ekologického zemědělství a PRO-BIO jsou dva zcela protivné světy, a u toho zůstalo dodnes.

Jednou z prvních akcí Klubu bylo výběrové řízení na další kontrolní ekologickou instituci.

Praktická politika – Konkurs MZe na kontrolní organizace EZ

MZe vypsaló výběrové řízení, ke kterému se mohl přihlásit pouze subjekt, který vlastnil akreditace, které jej ke kontrole zmocňovaly. Ty však stály několik set tisíc korun a akreditační ústav k jejich vystavení potřeboval řádově měsíce. V té době měl akreditace v Čechách jen KEZ, který byl dotovaný MZe přibližně sedmi miliony korun ročně, a zahraniční kontrolní agentury, z nichž německá se do konkursu přihlásila. Jako jediný český subjekt se přihlásil Biokont – sdružení vzniklé kolem zakladatele KEZ Romana Rozsypala. Do konkursu šli s tím, že o všechny požadované náležitosti mají řádně zažádáno a běží jim doba, než je příslušné instituce vyřídí. Mezi tím Klub farmářů vyvolal v prosinci 2005 schůzku na MZe, kde si nechal všechny kontrolní subjekty představit a jako nejerudovanější doporučil právě český Biokont.

MZe však vzalo výběrové řízení do rukou po svém. Z konkursu vzešla jen jedna německá organizace a česká byla vyřazena. Protože nesplňovala podmínky. Znovu jako v pohádce o kohoutkovi a slepičce jsme vysvětlovali, že se Biokont do konkursu přihlásil tehdy, když mu MZe slíbilo, že statisíce za akreditaci a ostatní administrativní záležitosti nevyhazuje zbytečně, že MZe chápe, že Akreditační ústav má rovněž své postupy a potřebuje čas, a MZe (ústý vrchního ředitele) slíbilo licenci Biokontu udělit ve chvíli, kdy akreditaci předloží. Mezi tím však MZe konkurs uzavřelo s tím, že v daném čase splnili podmínky jen Němci. A mezi tím Biokont obdržel od Akreditačního ústavu kontrolní akreditaci a mezi tím za ni zaplatil tři sta tisíc a mezi tím MZe rozhodlo tak, že ji zrovna mohl vyhodit z okna.

Klub rozesílal další protesty – tehdy na lidoveckou notu.

Pro: Ministerstvo zemědělství ČR, Odbor rozvoje venkova a environmentální politiky, Ing. arch. Kamila Matouškovou, CSc.

Na vědomí: Ing. Martin Fautyš, vrchní ředitel

Věc: Kontrolní organizace – Komentář k telefonickému rozhovoru ze 16. února 2006

23. 2. 2006

Vážená paní ředitelko,

po důkladné diskusi s členy Klubu jsme se rozhodli adresovat Vám následující řádky:

Ve čtvrtek 16. února jsme prováděli kompletaci petice Klubu výrobců na podporu společnosti Biokont. Formulace dopisu, který petici uvádí, byla konzultována a připomín-

kována přímo na vašem oddělení Ing. Leiblem, logicky vyplývala z předchozích událostí – především z pracovního setkání farmářů se zástupci kontrolních organizací přímo u vás na ministerstvu.

Shromáždit podpisy z farem, které se prakticky bez zbytku nacházejí v těžko dostupných lokalitách, bylo v tuto zimu více než velmi náročné a trvalo možná o týden déle, než jsme plánovali. Nicméně minulý čtvrtek byla většina podpisů pohromadě a zbývalo, jak jsme se domnívali, pouze dohodnout technické podmínky předání. Jevilo se nám účelné pokusit se zastihnout přímo Vás, Vám je ostatně petice adresována. To, co jsme se od Vás dozvěděli v průběhu telefonického rozhovoru, nás ovšem naprosto šokovalo.

Věřte nám, že jste nám nemohla připravit větší překvapení než oznámením, že jste o tom, že má společnost Biokont zájem stát se kontrolní organizací, vůbec nevěděla, a poté jste se opravila, že jste se o tom dozvěděla od ing. Romana Rozsypala „minulý týden“, tzn. ve chvíli, kdy na ministerstvo donesl Vámi požadované akreditace, do kterých mimochodem investoval několik set tisíc korun a na kterých spolu s pracovníky vašeho oddělení pracuje od léta. Dále jsme se od Vás dozvěděli, že výběrové řízení je uzavřeno, Vás se nadále netýká, další kroky ohledně výběrového řízení jsou v kompetenci ing. Fautyše a Trnky, Vy osobně chcete zůstat v této věci neustranná a nemáte v úmyslu se v ní nadále angažovat. Dále jste uvedla, že je pro Vás novinkou, že je společnost Biokont od počátku podporována farmami, které byly nejvíce poškozeny bývalými praktikami KEZ.

Během dalšího hovoru navíc vyplynulo, že se neorientujete ani v současném dění kolem KEZ a ABCertu, že neznáte jejich nabídky, respektive nemáte zpětnou vazbu farmářů na ně a na to, jakým způsobem je přijímají, jak komentují nově vzniklou situaci, co z ní vyvozují.

Absolutně jsme nemohli uvěřit tomu, že mluvíme s ředitelkou odboru, který je pověřen správou ekologických farem v naší zemi. Řekli jsme Vám to do telefonu a znovu zdůrazňujeme, že od Vás neočekáváme, že z titulu své funkce budete ve věci stabilizování situace kolem kontrolních organizací neustranná, že se budete zříkat odpovědnosti za průběh a vývoj událostí kolem výběrového řízení či že svou odpovědnost budete posouvat na ing. Fautyše a Trnku. Naopak, jak bylo řečeno, očekáváme od Vás zasvěcený a kompletní komentář, který posune věc kupředu a pomůže dosáhnout stavu, kvůli kterému bylo celé výběrové řízení vyhlášeno – tzn. konečně klidnou a soustředěnou práci na farmách.

Jak uvádíme v průvodním dopise petice a jak Vás průběžně informujeme v zápisech z jednání Klubu, na která jste byla vždy osobně pozvána, i jak jsme Vám obšírně vysvětlovali v mailu, v němž jsme Vás žádali o schůzku se zástupci kontrolních organizací přímo u vás na ministerstvu, vyřešení a náprava chyb kontrolní organizace, ke kterým v minulých letech docházelo – bohužel s Vaším tichým souhlasem – je pro nás primární a na řádném průběhu výběrového řízení nám velmi záleží.

Od ing. Romana Rozsypala, CSc., jsme si vyžádali dosa-
vadní rozbor celého výběrového řízení a věřte nám, že ne-
vycházíme z údivu. Výběrové řízení bylo vypsáno s chybami

a logickými nejasnostmi, muselo být přerušeno, oba kandidáti (ABCert a BIODONT) doplňovali další náležitosti, česká strana však byla oproti zahraničnímu kandidátovi v celé řadě nevýhod, které postup pracovníků odboru rozvoje venkova ještě prohluboval, navíc se nejste schopni zorientovat a rozhodnout ve stále se měnící legislativě týkající se akreditací. Nejasně formulované podmínky dalšího průběhu výběrového řízení a to, že pro ně nejsou ani jasně delegované pravomoci a termíny, z něj dělají frašku. Ostatně na jeho problematičnost dobře ukazuje současný vývoj události, kdy o německou kontrolní organizaci, která sice výběrovým řízením prošla, není zájem, a naopak společnost, na kterou farmáři čekají a kterou jmenovitě podporují, je Vaším postupem zablokována.

Bohužel je to vedle celostátně sledované kauzy GMO již druhý případ během jednoho roku, kdy Vámi vedený odbor předkládá jasné důkazy o tom, že si není s to poradit s úkoly, které farmáři musejí řešit dnes a denně, ovšem ti zcela po právu upozorňují na to, že oni by i za mnohem menší selhání a chyby byli vystaveni dalekosáhlým následkům. Já si dovolím dodat, že absurditu celé situace podtrhují zkušenosti, kdy dalekosáhlým následkům za Vaše chyby jsou vystavováni farmáři.

Vážená paní ředitelko, Klub výrobců biopotravin tvoří farmáři, kteří svými jmény a prací reprezentují pojem ekologického zemědělství v této zemi. V regionech a lokalitách, s kterými si současná politická reprezentace tak těžko ví rady, v kterých chybí základní infrastruktura, kde nejsou školy, dopravní spojení, úřady, mnohdy i základní obchody a tím i odbyt, po léta odvádějí a odvádějí práci, která je neměřitelná s průměrným pracovním výkonem, tak jak jej zná Zákoník práce této země, navíc je zcela nespravedlivě velmi špatně ohodnocena. Jejich motivem je nejen přežít další volební období, ale zanechat po sobě odkaz a dědictví v době, která se těmito pojmy vysmívá. Cítíme tuto chvíli jako vhodnou i k připomenutí toho, že řada farmářů patří po generace mezi hluboce věřící křesťany, kteří ctí principy tradičních hodnot, jako jsou vzájemná pomoc a obětavá podpora, otevřenost a úcta jednoho k druhému a především pak poctivá a zodpovědná práce. Váš přístup úředníka, který je do své funkce nominovaný Lidovou stranou, je s těmito hodnotami těžko slučitelný, a měřeno výsledky práce, která stojí za Vámi a za těmito farmáři, je Vaše chování urážlivé.

Je nám skutečně líto, že necítíte ani profesní či morální a lidskou povinnost zakomponovat aktivitu a podněty farmářů vyrábějících biopotravinu do svého pracovního programu, že se jim naopak dokážete vyhýbat a ignorovat jejich činnost a podněty již déle než půl roku a svým přístupem, který považujeme za směs alibismu, nízkého výkonu a neprofesionality, dokážete otrávit i tak nadšené lidi, jakými členové Klubu jsou. Věřte nám, že nás mrzí, že se musíme nechat zastupovat lidmi, kteří o nás nemají zájem a kteří o našich problémech a požadavcích nic nevědí, a co více, dávají najevo, že ani vědět nepotřebují.

S pozdravem
Josef Šourek, ekofarma Filoun
Předseda Klubu EFaZ

Stejně jako v případě GMO se po desítkách hodin práce podařilo MZe donutit k pohybu a nová kontrolní instituce ekofarem a bioproduktů je na světě. Vedle ní se zcentrovaly i obě stávající, takže tento plán Klubu vyšel. Ing. Matoušková byla ze své funkce odvolána a podle výše citovaných slov jejího bývalého nadřízeného v současné době „škodí na MMR“. Změny jmen však nic neřeší. V šupletí jejího nástupce se vloni na jaře našly nevyřízené stížnosti farmářů – některé starší než rok.

Než se dostaneme k budoucnosti farmy, uzavřeme tematický okruh provozních kontrol. Kdo by se domníval, že zmatky provázely vstup do EU a zůstaly v archivech z roku 2005, opět se mýlí. Toto jsou případy z léta 2007.

Provoz farmy a SZIF 2007

Představte si, že je 10 hodin večer, vy se vrátíte z pole a otevřete takový dopis z MZe:

Rozhodnutí o dovolání z 17. května 2007:

„...V daném případě odvolatel podal dne 28. 4. 2006 na SZIF žádost o změnu zařazení v rámci Agroenvironmentálních opatření (dále jen změnová žádost o zařazení do AEO) podle nařízení vlády č. 242/2004 Sb., ve které odvolatel mimo jiné v podopatření ošetřování travních porostů oznamuje přečíslování a změnu výměry u půdního bloku/dílu (dále jen PB) i.č. 670-0980 0303 o výměře 0,16 ha na PB i.č. 670-0980 0312 o výměře 0,15 ha a v podopatření ekologické zemědělství stažení PB i.č. 670-0980 0303 o výměře 0,16 ha, což odvolatel potvrdil svým podpisem. Ve stejný den podal odvolatel na SZIF i žádost o poskytnutí dotace v rámci Agroenvironmentálního opatření, kde je předmětný PB i.č. 670-0980 0312 uveden pouze v deklaraci pozemků pro ošetřování travních porostů.

Dne 13. 9. 2006 SZIF vydal pod č.j. SZIF/2006/0327307 změnové rozhodnutí o zařazení do AEO podle nařízení vlády č. 242/2004 Sb., kde vyhověl odvolateli podle jeho změnové žádosti o zařazení do AEO. Následně SZIF vydal rozhodnutí o poskytnutí dotace...

Uvedenému odvolání se nevyhovuje, neboť uvedeným rozhodnutím o dotaci byla odvolateli poskytnuta dotace... v plném rozsahu podle jeho žádosti o dotaci na AEO a uvedené rozhodnutí o dotaci je tak vydáno v souladu s § 4 odst. 2 nařízení vlády č. 242/2004 Sb. ... Proti rozhodnutí o odvolání se nelze dále odvolat (§ 91 odst. 1 správního řádu).

Podepsán: Ing. Ivan Landa, CSc., ředitel odboru řídicího orgánu HRDP

Co se stalo? „Žádosti o dotace na pozemky zařazené do programu Agroenvironmentální opatření: ekologické zemědělství a louky a pastviny, se podepisují vždy ke konci roku a posílají se na Státní zemědělský a intervenční fond (SZIF), který je vyplácí,“ vysvětluje pan Šourek. V našem případě tak žádá každý rok o dotace na faremní pozemky. Pro naši farmu představuje 300 katastrálních čísel a výpisů z LPIS. Z toho 50 procent je jeho vlastní půdy, 20 procent pronajaté od státu a 30 procent pronajaté od místních vlastníků. Z těchto 80 hektarů je navíc 40 ha pastviny, 40 ha luk

a 2 ha orné půdy. Většina z nich je zařazena do dotačně zvýhodněných LFA (Low fat areas), které mají další 2 podkategorie. Tuto žádost vyplňuje pan Šourek na základě údajů SZIF.

S půdními bloky však stále pracuje, takže to, co bylo vloženo v řádku 45, už tam letos být nemusí. Buď byla půda převedena pod jinou kategorii, nebo jinak vyměřena, nebo změnila vlastníka atd. atd. Prostě je to hokej a je třeba to hlídat. Pan Šourek už v tom umí bruslit patnáct let.

V roce 2007 LPIS aktualizoval své snímkování v rámci své administrace a zmíněný ani ne čtvrthektarový pozemek byl jinak zakreslený, než je uvedeno v centrální evidenci. Pan Šourek o tom dostal vyrozumění a při té příležitosti si měl povinnost zažádat o jeho zrušení a nové založení zařazení na SZIF, což řádně provedl. SZIF však jeho žádost nechal v potaz a v dotační evidenci vyjel sjetinu čísel pozemků bez této změny. Protože to byl telefonní seznam tří set parcel, u každé z nich tři sta čísel, pan Šourek ji podepsal a nevěřil si, že zatímco on své úkoly splnil, SZIF ne. A proto přestože tento čtvrt hektar řádně obhospodařoval i řádně zařadil, dotace na něj nedostal, naopak tento čtvrt hektar mu zpozdil výplaty na celou farmu a ještě byl právním oddělením MZe proškolen, že je hlupák.

Původně pan Šourek ještě zkoušel volat na SZIF s dotazem, co tam zase dělají. „No to je špatně, to musíte poslat zpátky. Jinak se můžete odvolat. Ale trvalo by to 3 měsíce,“ dozvěděl se. Ne že by tři měsíce trvalo, než by dostal dotaci na svých pár korun za čtvrt hektaru, ale než by kvůli tomu čtvrt hektaru dostal dotace na všech svých 299 parcel. Když tři měsíce bance nezaplátíte, tak vás ten jeden čtvrt hektar může stát celou farmu. Pan Šourek se navíc žádného pochybení nedopustil.

21. února 2007 se proti rozhodnutí SZIF odvolal: „Odvolávám se tímto proti rozhodnutí SZIF Hradec Králové ve věci poskytnutí dotace v rámci agrenvironmentálních opatření. Na tomto rozhodnutí v podopatření ekologické zemědělství chybí blok číslo 670-0980/0312 o výměře 0,15 ha, což není v souladu s Potvrzením zařazení do evidence ke dni 15. 5. 2006. V rámci podopatření ošetřování travních porostů je tento blok již zařazen a je to tedy v pořádku.“

Odpověď jste četli na začátku. Chybu sice udělal ZSIF, ale farmář ji podepsal, a tak si to odnese. A tak to u nás chodí. Jenom tímto jediným (výše popsáním nesrozumitelným) mechanismem ročně farmáři přicházejí o miliony. Než se prodírat tímto chaosem, rezignují a peněz, na které mají nárok, se vzdají. Ne však několika tisíc, ale třeba půlky a více nároků na dotace. (Podrobněji ve studii JUDr. Heřmanské.)

Mléčné kvóty na příděl

O kvótách zatím nebyla řeč, dotkneme se jich jen stručně. Aby nedocházelo k nadprodukcí, státy EU si mezi sebe rozdělují objemy zemědělských surovin a přidělují je jednotlivým farmám. V našem případě se jedná o mléčnou kvótu. Přestože je u nás mléka nedostatek, mléčné kvóty provází řada paradoxů. Pan Šourek vypráví, že na jeho farmu byla od začátku kvóta nedostatečná. Přidělovala se totiž na základě skutečné dojivosti z roku 2001. Ten rok byl však

výjimečně suchý a dojilo se málo. Nicméně právě tento rok MZe vzalo za základ udělování kvót.

Asociace soukromých zemědělců proti tomuto nařízení manifestovala, ale dosáhla jen malých úprav. Ještě v dobách ministra Fencla MZe farmáře ujišťovalo, že se naučí SZIF i ministerstvo kvóty úřadovat. Ovšem jak vypráví pan Šourek, skutečnost byla taková, že místo aby ubrali kvóty těm, co nedojí, a dali je těm, co dělají, tak jen úřadovali.

Výsledkem byly zase další nehorázné podvody. Především bývalé kolchozy neměly velký zájem ani pracovat, ani dojít, přidělené kvóty tedy nevyčerpali. Ovšem místo toho, aby jim podle reálných čísel ZSIF tyto kvóty vzal a přidělil je těm, kteří pracovat chtějí, nechal farmáře mezi sebou s kvótami šmelit. Dopadlo to tak, že ti, kteří nic nedělali, prodávali kvóty těm, kteří je potřebovali pro svou práci, a to za cenu vyšší, než byla tehdejší cena mléka.

Sám pan Šourek to dělal takto: Kvótový rok je od dubna do března. Aby nepřepřelňoval svou nedostatečnou kvótu, od někoho jiného si ji půjčil, a na konci roku, kdy se to kontrolovalo, ji musel vrátet. V horším případě ji prostě koupil.

To, že je jediný biomlékař v kraji? To MZe nezajímá, pro úředníky to nehraje roli. „Náš stát má přiděleny necelé tři miliardy litrů mléka ročně,“ pokračuje pan Šourek. „Je to dost, protože většinu roku se tato kvóta nenaplnila, proto ti, kteří překročili, nedostali sankci. Celý kvóty jsou ale na prd,“ pokračuje. „V Unii vědí, že v Asii je nedostatek mléka, ale my se tam nedostaneme,“ mudruje politik Pepa. Jeho se však víc než Asie dotkla ruka našeho MZe.

V roce 2007 zažádal SZIF o zvýšení kvóty ze svých 192 300 litrů ročně. Splnil podmínky zažádání: „Jakmile plníte víc než ze 70%, je možné zažádat o zvýšení. Je ale třeba doložit počet krav a vysokobřezích jalovic a na základě žádosti ji ZSIF zpracovává.“ To učinil. ZSIF jeho žádost zamítlo. Použili taktiku, že má vyšší kvótu, než je výrobní potenciál jeho mlékárny. Ale neměli na to právo. 6,5 tisíc litrů mléka na krávu a rok jako průměrná dojivost. „Tento potenciál ale SZIF stanovil pro ty, kteří začínali,“ komentuje toto rozhodnutí pan Šourek. „Já už jsem měl deset let historie, na mě to nemohli použít. Přesto to udělali.“ Proč? „Podle mě se snažili vyřadit určité subjekty, aby snížili počet podniků. Komu mohli, tak to takhle zamítli. Tím jim klesne počet zájemců o navýšení a mléčné kvóty zůstanou v rukou okruhu vyvolených.“

Protože postup SZIF byl i v tomto případě protiprávní, pan Šourek se svého navýšení nakonec dočkal. V únoru 2008. Po dalších desítkách telefonů a dopisů.

Budoucnost? S otazníkem

Dnes má farma Filoun ještě 400 tisíc korun dluhu na penzion, 200 tisíc kontokorent na mlékárnu a traktor na splátky. Je to ale fáze, kdy už by si mohl dovolit – a rád by to udělal – přepsat farmu na syny. Má to ale zádrhly. V první řadě se bojí o to nejpodstatnější – o půdu, na které farma již přes deset let hospodaří a kterou má pronajatou od Pozemkového fondu.

Vzhledem k divokým veřejným dražbám se oprávněně bojí, že mladí nebudou moci uplatnit nárok na předkupní právo na jím pronajaté pozemky, protože s převedením far-

my na potomky zákon o privatizaci půdy nepočítal. Protože stát dosud (18 let) nevyřídil restituce, tak je na Liberecku stop stav na půdu a Pozemkový fond nesmí prodávat. Co mohli, nakoupili od soukromníků, ale téměř jednu čtvrtinu farmy stále drží v rukou stát.

Českou patologii výkladu vlastnictví půdy a zákonů k němu vztážených však musíme pro tento případ překročit, bylo by to dalších 10 stránek a nedozvěděli bychom se nic, co už bychom nečetli výše. Fakt, že farmáře o půdu může každou chvíli připravit mafie nebo stát, teď nebudeme brát v potaz a spolu s panem Šourkem se budeme modlit, aby se mu podařilo nějak prokličkovat a přesvědčit Pozemkový fond v Liberci, aby na jím pronajaté státní pozemky, které by převedl na „mladého zemědělce“, vydal nějaké speciální opatření a neprodal je v dražbě někomu cizímu a takovým krokem „naplnil zákon“. Ale vezměme také v potaz, že takovýto dvacetiletý maraton utahá, a panu Šourkovi už je 59 let. Je třeba se podívat, co dál.

Za normálních okolností, v normální Evropě, by panu Šourkovi v jeho situaci, to znamená po dvaceti letech nepřetržitého budování, přesněji budování farmy navzdory státu, byly k dispozici dva operační programy: „Předčasný odchod do důchodu“ a „Mladý začínající zemědělec“. Podívejme se na ně:

Program Předčasný odchod do důchodu

Evropa dotuje předání farmy za chodu: pokud starý hospodář dosáhne věku 55 let a farmu předá svým nástupcům a bude garantovat, že na farmě již dále nebude pracovat, může dostat od státu odstupné v podobě slušných příspěvků na důchod. „Nepřekážet“ mladým a současně si zasloužené odpočinout.

Tento operační program znovu upozorňuje na evropský systém, který nepodporuje velké fúze, tedy slučování zemědělského majetku. K tomu by nutně došlo ve chvíli, kdy starý hospodář by již dále neměl sílu farmu obhospodařovat a koupil by ji silnější soused. Tento program současně hledá a podporuje mladé nástupce, kteří by farmu převzali (ve Francii například to nemusí být nutně rodinní příslušníci) a „staré“ farmáře motivuje k tomu, práci na statku „vydržet“.

„U nás v době, kdy platila původní pravidla Plánu rozvoje venkova to chvíli vypadalo, že to bude také tak fungovat,“ vypráví pan Šourek. „Tehdy bylo do tohoto programu přihlášeno 300 farem. Ale teď je EAFRD a už to nejde. A tak možnost čerpat peníze, na které měli podle evropských pravidel nárok, mezitím farmářům, kterým bylo 62 nebo 63 let, utekla, protože už spadli do normálního důchodu. Ministerstvo je svou liknavostí připravilo o možnost slušně dožít.“ Proč?

„Několikrát jsem se na to na MZe ptal, proč tak nekoněně dlouho dotační titul Předčasný odchod do důchodu chystají. V Evropě to dobře funguje už léta, je to vyzkoušené, co na tom chtějí vymýšlet? Díky jejich průtahům se řada mých kamarádů už do podmínek nevejde a stát je tak okrade o stovky tisíc korun. Odpověděli mi, že program nelze převzít, že se musí zabudovat národní specifika. To bylo to nejhorší, co se nám mohlo stát,“ krčí rameny pan Šourek a pokračuje: „V létě 2007 vyšlo prvních 18 stránek návrhů.

V těch se vrtali právníci a znovu a znovu se to předělává, ale nejsou tam vyřešené problémy s PF, které ani vyřešené být nemohou, dokud se nepřizná, že privatizace půdy je jeden velký binec. Zamotali to tak, že se v tom teď sami plácají. Například živý inventář, v našem případě krávy. Právník vymyslel, že 5 let nesmí nový majitel krávu prodat a nesmí se ani ztratit, musí zůstat na faremním soupisu. Co to je za blbost? To je jako bych musel podepsat papír, že příštích pět let neumřu. Já nevím, kdo ty programy píše a proč nás vůbec s tímhle zdržují.

Ale jsou tam další problémy:

1. Dotace. O ty musím zažádat v dubnu. Část jich přijde do konce roku a další část v březnu nebo dubnu následující rok. Když v tomto období farmu předám synovi, tak dotace přijdou mně, a já je zdaním.
2. Další problém je zdanění. Předáme synům farmu řekněme za 10 milionů, předání stát zdaní a my zaplatíme na daních víc, než dostaneme od operačního programu. V září MZe slíbilo, že se daň platit nebude, ale stejně jako s ostatními částmi programu, na jejich sliby je těžké se spolehnout.
3. Termíny: V září 2007 měl být program hotový. Pak MZe hovořilo o listopadu, nakonec se spustil od ledna 2008. Pan Šebek, otec manažera Asociace soukromých zemědělců, ztratil možnost svůj důchod čerpat díky jedinému dni, který dělil vypsání titulu od termínu jeho skutečného nástupu do důchodu. A to přesto, že MZe slíbilo, že na dobu, o kterou MZe prodloužilo vypsání programu, se bude vztahovat výjimka. Stejně tak jako sliby, že díky nejasným podmínkám vyhoví MZe všem žadatelům. I to se po deseti dnech změnilo.

„Výstupy z ministerstev by měly být naprosto jednoduché: dnes končím a zítra farmu přebírá syn se všemi právy a povinnostmi. Co na tom hledají, to nechápu. Úřednice, která na programu pracovala v lednu, šla na mateřskou, a dnes na tom dělá někdo jiný a zase vzdychá. Co tam vytváříte? Ptám se pořád znovu. Vždyť ve staré patnáctce EU to běží patnáct let – proč se tam nepodíváte, do Německa a Rakouska? To je taková ostuda, co nám ti úředníci v Evropě dělají, uměle nás drží za zdí, aby na ten náš zmatek nebylo vidět.“

Mnohokrát jsme si s farmáři říkali, že je sice neodpuštělné, že se tato první generace soukromých zemědělců musela doslova (ale hlavně zbytečně) obětovat, a také jsme většinou došli k tomu, že to vydrželi proto a s tím, že se jejich mladí už budou mít lépe. To je ale otázka. Jak to vypadá, mladí převzímou celý ten chaos, který se „starým“ ani při sebevětším úsilí nepodařilo vyřešit, a stát jim k němu naloží ještě nový.

Dotační titul Mladý začínající zemědělec

Pokud se na tento program podíváme politicky, je dotační titul Mladý zemědělec koněm Asociace soukromých zemědělců, která sdružuje farmáře, jako je pan Šourek. Tento program má motivovat mladé lidi k práci v zemědělství a umožnit jim start. Je jasné, že zástupcům holdingů a akcievek, politicky soustředěným pod postkolchozním skanzenem akciové Agrární komory a inkasujícím dotace na plochu z desítek tisíc hektarů, bude těžko ležet na srdci tátnův grunt, budme realisté.

Limit programu byl milion dvě stě tisíc korun. To je dnes tak desetina investice nutné k tomu, aby mladý zemědělec mohl začít a vybudovat poctivou rodinnou farmu, řekněme takovou, jako má Josef Šourek. Čili hovoříme opět o jakýchsi kompromisních dohodách, přelévání dvou set milionů v rozpočtu sem a zase jinam. Otázka je, zda ministerstvu jde skutečně o mladého začínajícího zemědělce, nebo o to, aby na své internetové prezentaci mohlo vyvěsit mladou šťastnou tvář s titulkem, že ČR podporuje mladé zemědělce, a tuto konstrukci reportovat do Bruselu. Těmto naleštěným reportům chybí jen drobnost: komentář mladého začínajícího zemědělce.

Za prvé: nikde není dořešeno, kde mladý zemědělec sežene zbývajících 8–15 milionů k tomu, aby mohl vyhovět podmínkám, které mu stát klade, aby vůbec mohl začít hospodařit. Jak víme z předchozích řádek, jenom rodinná mlékárna, aby vyhověla požadavkům státu, stojí 1 milion dvě stě tisíc korun, a i to závisí na výjimkách, které neposkytují žádnou investiční garanci, takže raději počítejme miliony 3. 1,5 milionu stojí traktor a pole, stejnou částku půda, stejnou zvířata, přibližně stejnou stáj s dojrnou. Úvěry se u nás nikdo nezabýval, banky obecně v těchto případech začínající farmě neposkytnou víc než opět něco přes milion (viz případ Abrlových a Šmakalových), ministerský PGRLF odmítal na toto téma komunikovat.

Přehlédneme tyto otázky a podíváme se na podmínky získání této dotace tak, jak je stanovilo MZe:

„Češi“ si do evropského programu dali podmínku, že uchazeč o program Mladý zemědělec nesmí mít živnostenský list. Je to podle ministerstva jediná možná garance Unii, jak zaručit, že uchazeč je skutečně začínající. Jenže jak bylo výše řečeno, všichni (mladí) na farmách pracují na „živnostník“¹, protože jejich mzda je jediný zdroj peněz na budování farmy. Tím se ale na ministerstvu nikdo nezabývá. Jinými slovy, farmáři si nevyplácejí mzdu, a je to všeobecně známý fakt, který je sám o sobě nelegální a stát jej téměř dvacet let arogantně přehlíží, stejně jako skutečnost, že na farmách nefunguje Zákoník práce a farmáři se dřou tak dlouho, dokud to prostě vydrží, protože odvody za zaměstnance neutáhnou. Místo své mzdy pak kupují zvířata, staví oplůtky, opravují traktory, na což jsme jim ovšem my, zase ze svých odvodů, zaplatili dotace.

Obecně podhodnocenou pracovní sílu v zemědělství by stát na pracovních smlouvách a odvodech stáhl z kůže. Přestože celý evropský zemědělský dotační systém je vybudován pro člověka, u nás je člověk ten, který sponzoruje zemědělský systém. (Samozřejmě člověk a člověk. Žijeme v zemi, kde jsou si zemědělci rovni, jen někteří rovnější). V Polsku například na tyto Šourky stát přispívá zdravotním a sociálním pojištěním, mají daňové úlevy, které vyplývají z čísel, s nimiž si někdo dal v terénu práci. U nás to prý nejde. Ani nemůže. Zatímco rančerům přispívá stát na jedno pracovní místo jeden a půl milionu ročně, tak Šourkům není s to garantovat ani padesát korun na hodinu dřiny. Tak se to obchází a pytlíkuje, jak to jde, v tomto případě živnostenským listem.

Jenže právě tento živnostenský list se stal překážkou k získání dotace pro mladé, jak volal na podzim 2007 Pepa

Šourek: „Mladý začínající zemědělec nesmí mít živnost starší než 18 měsíců, ale současně nesmím předat farmu hospodáři, který nemá alespoň rok praxe. Byla to šance pro naše kluky, že by si koupili na farmu nějaký stroj, ten titul je takhle taková lumpárna!“

Znovu jsme sedli a za Klub sestavili stopadesátou poníženou supliku, zda by nebylo možné tento návrh ještě přehodnotit, přece jen, s ohledem na dobré vztahy a předchozí spolupráci, by pro tentokrát MZe mohlo alespoň trochu zohlednit fakta a to, jak to na farmách ve skutečnosti chodí a jinak chodit nemůže. Zde je znění naší interpelace, z kterého je i zřetelné meritum problému:

Pro: Ministerstvo zemědělství ČR, ing. Sekáče

Na vědomí: ing. J. Stehlík

Dat: 17. 5. 2007

Věc: Dotační titul Mladý začínající zemědělec – živnostenský list ne starší 18 měsíců – připomínka

Vážený pane řediteli,

dovolte nám připojit poznámku a prosbu k pondělnímu zasedání pracovní skupiny Monitorovacího výboru, týkající se – mimo jiné – i schválení znění a podmínek dotačního titulu Mladý začínající zemědělec.

Většina mladých zemědělců se rekrutuje z rodin, které v zemědělství pracují. Opačně běžná praxe rodinných farem je, že každý hospodář se snaží získat pro farmu pokračovatele ve svých dětech. Mnohdy to bývá hlavní motivace jeho celoživotního odříkání. Děti začínají pracovat na farmě již na studiích o prázdninách, později přebírají samostatnější úkoly a cílem rodičů – a věříme že i dotačního titulu Začínající zemědělec – je naučit je postupně všem jednotlivým dovednostem tak, že jednoho dne budou dost zdatní, aby se od rodinné základny odštěpily a pokračovaly v zemědělství ve svém vlastním podniku, který většinou rozvíjí stávající činnost farmy nebo přináší nový marketingový podnik.

Majitelé rodinných farem hospodářících v oblastech s nízkou infrastrukturou a zalidněním řeší ve většině případů zaměstnanecký vztah svých dětí pracujících na farmě formou dodávek sezónní i celoroční práce na živnostenský list.

To má mnoho důvodů. Není tajemstvím, že se takto snaží **ušetřit na dávkách** za sociální a zdravotní pojištění, které by ekonomiku farmy zatížily, nebo by si je jednoduše farma nemohla vůbec dovolit. Někdy děti pracují na farmě **vedle své práce nebo studií** a farmáři se jim snaží touto formou přilepšit, jindy děti **ještě nemají dostatečnou kvalifikaci** k tomu, aby zastaly plnohodnotné pracovní místo, tak na živnostenský list dělají jen práce, které zvládnou, a jedním z dalších důvodů je, že se je farmář snaží již od mládí vést k samostatnosti, **vychovávat v nich podnikavost a vlastní zodpovědnost**.

Ve všech těchto případech děti farmářů mají živnostenský list již od 18 let. Ten však zakládá jen na jejich pracovním vztahu k farmě, ne však na jejich způsobilost farmu samostatně vést. Za 18 měsíců začínající farmář ani neodchová tele, ani nevybuduje trh pro odbyt mléka, ani nepostaví stodolu, ani se nedokáže vyrovnat s první neúrodou – což jsou všechno dovednosti nezbytné k tomu, aby

mohl začít samostatně hospodařit. Tlačit jej do toho dříve, by bylo nezodpovědné jak pro začínajícího farmáře, tak i z hlediska investice.

Dozrání do titulu Mladého zemědělce je dlouhodobý proces. Během učednických let mladý farmář většinou zjišťuje, že jeho spolužáci z jiných oborů mají více času i více peněz a často z farmy odcházejí na zkušenou, někdy se zpátky na farmu už nevrátí, někdy naopak zjistí, že farmaření je to pravé, někdy si sourozenci mezi sebou na farmě vymezují vlastní prostor atd. Během této zkušební lhůty rodiče v dětech nesmějí vzbudit dojem, že jsou k farmě nějak nuceně připoutáni – třeba závaznou pracovní smlouvou. I k tomuto volnějšímu vztahu k mateřské farmě slouží živnostenský list jako určitá nabídka, ale ještě ne závazek. Rozhodnutí samostatně podnikat u mladých farmářů padne většinu až ve chvíli, kdy chtějí založit rodinu, a to zase bývá tehdy, když jsou již dostatečně pevní a zkušení, aby ji mohli uživit.

Zákoník práce bohužel nepamatuje na žádný pracovní-právní vztah založený na „učednických“ letech začínajícího zemědělce na farmě, rozvoj evropské strategie celoživotního vzdělávání takto deleguje vně farmy na externí agentury a poradce, kteří ale nepředávají začínajícím zemědělcům praxi každodenního chodu farmy ani moudrost a nadhled starého farmáře. Realitu v zemědělství, která funguje již tisíce let, současná legislativa nezohledňuje a živnostenský list je pak jakousi nedokonalou náhražkou, která se snaží překlenout dobu, kdy dítě jen na farmě pomáhá do chvíle, než začne samostatně podnikat.

Žádáme Vás proto touto cestou přehodnotit požadavek získání dotačního titulu za předpokladu, že začínající zemědělec nemá živnostenský list starší 18 měsíců, a navrhuje jako určení začátku podnikání nejen existenci živnostenského listu a příjmů z něj vyplývajících, **ale příjmy vázané na samostatný zemědělský projekt, to znamená vyplývající ze skutečně samostatného zemědělského podnikání.**

Věříme, že dotační titul je určený pro naše děti, které chtějí zůstat v zemědělství, a že nám současně pomůže zhodnotit naši práci, kterou jsme investovali do jejich vzdělání a budování vztahu k zemědělství. V případě, že bychom Vám mohli jakkoli pomoci, se na nás bez váhání obraťte.

Děkujeme za spolupráci
Za Klub ekofarmářů – zpracovatelů
Josef Šourek

Jaká byla odpověď MZe? „Nejde to. Co kdyby ten živnostenský list žadatelé zneužili? Co kdyby chtěl tento titul čerpat někdo, kdo už předtím v zemědělství pracoval?“ Projevili přehnanou starost o dvě stě milionů ti, kteří rozházejí ročně miliardy a nejsou s to nám ani po mnoha urgencích předložit analýzy, kde končí. Řešení? Zase hezky po straně a mezi námi. „No tak ať si zažádá manželka a je to.“ A tak se na jedno obcházení nabalí další a na ně zase další.

Živnostenský list však nebyla jediná překážka. MZe přidělovalo k žádostem speciální body pro biozpracovatele. Aby je pan Šourek získal, musel na jméno snachy (protože na syna, který na farmě pracuje na živnostenský list, žádat nemůže) pronajmout pozemky a ty zařadit do systému ekozemědělství, by získal nutné body. Jenže mezitím se MZe zamotalo do pravidel programu tak, že mělo s jeho vydáním více než pět měsíců zpoždění (program měl vyjít v září 2007, dokončen byl v únoru 2008) a stále si nevědělo rady a přidávalo další požadavky na získání bodů. U pana Šourka se jednalo o to, že musel převést na snachu dobytek, což s sebou neslo řadu kontrol a samostatný projekt. Protože se ale přihlásilo velké množství uchazečů, body za ekologické zemědělství MZe stáhlo a tato akce se ukázala jako zbytečná.

Kdo panu Šourkovi každou tuto hodinu zbytečné práce pro MZe zaplatí, kdo ji zdaní, kdo mu uhradí morální a psychickou újmu? Kdo spotřebiteli vynahradí škody, které mu stát způsobil tím, že na něj Šourkovi věčně nemají čas, protože flikují lajdáctví ministerstva? Kdo uhradí daňovému poplatníkovi náklady spojené s půlročním přešlapováním úředníků, kteří za tu dobu nebyli s to odvést relevantní práci?

A to pořád ještě nejsme u konce. V roce 2007 například v programu Mladý začínající zemědělec prošlo jen 43% žádostí. Ostatní neměli dost bodů nebo MZe dost peněz, což je jinými slovy totéž. Jenže paralelně s žádostí o tento titul měli stejně jako pan Šourek „staří“ farmáři zažádáno o titul Předčasný odchod do důchodu, v kterém je podmínka, že farmu předají mladému farmáři, a tak nutně s „Mladým zemědělcem“ počítali, protože jeho podmínkou zase je samostatné hospodaření na farmě. Jenže v programu Mladý zemědělec neuspěla ani každá druhá žádost a původní hospodář se ocitl v patové situaci. Protože pro Mladého zemědělce nesměl mít živnostenský list starší 18 měsíců, tak tímto nemůže předat farmu, aby získal titul Předčasný odchod, protože tam zase je podmínka, že nový majitel musí mít minimálně dva roky praxe. Takže musí svůj důchodový program stáhnout a čekat. Pokud je ale starší, tak mu hrozí, že tuto šanci promešká (jedná se přibližně o 220 tisíc ročně hrubého, z nichž 75 tisíc je základ a 4,5 tisíce se vyplácí za hektar a to jen majiteli). Navíc musí podepsat, že pokud synovi hospodaření nepůjde, tak ačkoli nesmí pracovat ani na farmě ani v zemědělství, tak ručí za to, že farma bude prosperovat, jinak o důchod přijde. Prostě v Evropě tyto tituly vznikly a fungují dohromady, a tím, jak je u nás rozdělili a nikdo neví proč, tak to přináší tolik problémů, že by bylo lepší, kdyby je MZe vůbec nevydalo.

Poslední změny v pravidlech programu proběhly 15. února 2008, žádosti se odevzdávají v březnu na SZIF. O programech oficiálně rozhoduje Monitorovací výbor MZe, kde musí být garantován princip tripartity. Připomínky a návrhy zástupce farmářů však MZe nerespektuje a mění pravidla podle svého.

6 POLITIKA MALÁ A VELKÁ

Zakladatelé českého ekologického zemědělství byli v devadesátých letech jediní moderně smýšlející Evropané, od kterých bylo možné se zemědělství učit. Každá poctivá ekologická farma mohla být laboratoř, kde se mohly vychytat jednotlivé chyby, které provázely proces transformace i privatizace. Nestalo se tak. Přes jejich hlavu se přelila „velká čísla“ která vygenerovala později „velké problémy“. S odbytem, trhem, zaměstnanci, marketingem, produkcí atd.

Ekologické zemědělství představuje malé dotační případy. Kdysi jsme poradcům MZe navrhli, že pokud bychom byli schopni zvládnout metodiku „malého“ ekologického zemědělství a udělat v něm pořádek, stejný krok by se mohl aplikovat i na hybrid postsocialistického konvenčního zemědělství. Ve své úvaze jsme byli vedeni zkušenostmi práce v zahraničí, kdy se nejprve vytvářejí modelové situace na jednotlivých projektech a pak se teprve vytváří metodika pro celek, ne naopak, jako to děláme my. Myšlenka nám dosud připadá správná, respektive lepší jsme neslyšeli, ale potkal ji osud všech podobných návrhů: neumíme odpovědět, komu by přinesla na MZe prospěch. Těm postkolchozním novotvarům jistě ne, a kromě nich u nás nikdo jiný o zemědělství nerozhoduje. Takže to dopadlo opačně, do malých – evropských – farem Šourků, Ablů a Špatných vletěli tisícihektarové rančerské svazky a vlili do ekologického zemědělství manýry socialistických mamutů. Výsledky si přečtete v tabulkách Romana Rozsypala: kilo biohověziny dotujeme 120 korunami a nemáme pro ně odbyt, pracovní síla za jeden a půl milionu ročně, žádané čerstvé bio-produkty vozíme ze zahraničí, nezaměstnanost, biopaliva etc.

Jaké jsou skutečné možnosti farmářů, jako je Pepa Šourek, podílet se na demokratických procesech, zařadit se do tripartitních jednání? Viděli jsme to na předchozích stránkách zcela prokazatelně: žádné. Samozřejmě mají váhu slova a váhu zkušeností, které za tímto slovem stojí a takto jsou nezpochybnitelné, ale jak jsem pro zajímavost v jeho případě doložila, všechny typy intervencí: celonárodní reportáže, petice, připomínky, interpelace, výpočty – nemají ohlas, ať jsou sebezprávnější a sebebádnější.

Pro farmáře jsou za nimi skryty desítky, stovky hodin práce navíc, kdy se snažili vládu a úředníky přesvědčovat, domlouvat, vysvětlovat, ukazovat a dokazovat, že to, co MZe dělá, je nesprávné, nedbalé, proti smyslu a povaze práce a života na venkově a proti smyslu a povaze evropské zemědělské politiky a především zdravého selského rozumu.

Konkrétně pan Šourek to komentuje takto: „Jedině, kde to funguje, je na regionální úrovni. Tam se domluvíme i s Agrární komorou, mimochodem u nás byla regionální agrární rada první v republice a tam sedíme všichni: pekaři, řezníci, lesáři a potraviny, a funguje to. Ale v Praze jsme už úhlavní nepřátelé. Kdyby mohl kraj dát peníze na mlékárnu, dal by nám je, ale současná pravidla to neumožňují.“

„Přes PRO-BIO zpracovatelé neprosadí nic, ti jsou politicky s rančery, kteří jim platí poplatky z hektaru, na regionu nedělá nic. V lednu založili regionální centrum Krkonoše

a Podkrkonoší. Jen jednou za rok je valná hromada v Rumburku a nic víc.“

„Výzkumné ústavy, ty pracují s údaji, jaké jim kdo řekne, někdy si je upravují, to víme, zatím jsem nikdy nečetl nic, co bych nevěděl.“

„I nadále se těžko prosazují věci, které je třeba udělat. Agrární komora prosazuje šílenou výrobu a dotace do bývalého způsobu hospodaření, na ministerstvu mají příliš velký vliv a chtějí něco jiného než my. Ministr se navenek snaží, jezdí na farmy i po republice, ale nerozumí sedlačině a hraje to s každým, ale neprosazuje zásadně pravcovou ani evropskou zemědělskou politiku.“

Pokud v květnu 2008 evropská komisařka pro zemědělství Miriann Fischer Boelová předložila návrh: „...méně peněz pro velké podniky a ušetřené peníze pro ekologické projekty a rozvoj venkova“. Jen tím rozvíjí teze této studie. Za nás však v Bruselu nehovoří evropští zemědělci ale pan Gandalovič. A ten zřetelně vystoupil proti tomuto programu zvýhodnění menších a středních farmářů slovy: „...snažili jsme se zabránit prosazení tohoto návrhu.“

Drahé důsledky malé politiky

Daňoví poplatníci by měli vědět, že vybraná skupina zakladatelů ekologického soustředění v Klubu ekofarmářů – zpracovatelů, jehož předsedou je právě pan Šourek, sama sebe poškodila podpisem prohlášení, které zkrátilo jejich příjmy z dotací na travní porosty, jak bylo uvedeno v kapitole Jarmily Ablrové. Vyjádřila tak svůj nesouhlas s dotační politikou, která devaluje hodnoty ekologického zemědělství a zemědělské činnosti jako takové.

Jednalo se ve stručnosti o to, že travařské městské lobbistické skupiny manipulativními výpočty dokázaly prosadit navýšení plateb na TTP o více než 300 %. V praxi to znamená, že se v systému EZ nejvíce vyplácí sekat trávu. Pod tlakem této politiky řada ekofarmářů, kteří hospodařili na orné půdě a produkovali obilí a krmné směsi, zatravnila, a zpracovatelé v horách ztratili možnost krmit mléčné krávy, protože jsou závislé na dodávkách krmiva výhradně z ekologických farem (srov. Kauza GMO). Dále tato podpora rančérů znamená umělé navýšení ceny půdy, která se stává pro místní zemědělce nedostupnou. Dalším důsledkem jsou peníze protočené přes vesnice zpět do měst, detailnější čísla se zabývá Roman Rozsypal a jsou v jeho části studie.

Tímto politickým krokem dali zakladatelé ekologického zemědělství v ČR k velké nelibosti „jejich“ svazu PRO-BIO, jehož představitelé ve stejné době leštily kliky s reprezentanty snadných příjmů ze sekání trávy a naopak žádali navýšení travních dotací, jasně najevo, proč jsou ekologickými zemědělci a co pro ně pojem ekologické zemědělství znamená. Půda pro ně není cíl, ale prostředek. Na obhájení poplatníkovy kapsy učinili tyto kroky:

1. Již na jaře 2007, kdy byly zveřejněny zmanipulované výpočty dotací na Trvalé travní porosty, se členové Klubu

- snažili prosadit jejich změnu. Postupovali oficiální cestou: interpelací, návštěvami na příslušných odborech MZe, v Senátu, v médiích. Předkládali výpočty, kde se mají dotace vyplácet na neexistující zvířata, srovnávali dotované ceny kila hovězího masa ve srovnání s mléčnými výrobky, srovnávali seno s ostatními komoditami, dělali rozbor, kolik procent bylo takto přidáno na louky a pastviny a kolik na ostatní typy půdy, předkládali důsledky tohoto navýšení pro ostatní farmáře. Podporoval je ÚZPI, MŽP, Klub. Tyto připomínky neprošly.
- V říjnu 2007 znovu zahájili jednání v Senátu a s tehdejším vrchním ředitelem MZe na stejné téma. Výsledkem byla tato studie. Nové vedení MZe za ODS vyslechlo argumenty a začalo se znovu počítat. Tyto nové výpočty stály pana Šourka další desítky telefonátů a další hodiny času.
  - V únoru 2007, po nástupu nového ministra Gandaloviče do funkce za ODS, byli farmáři pozváni na MZe. Tam jim poradci ministra předložili závěry studie NKÚ, která ukázala, že přes navyšující se dotace ekologické zemědělství stagnuje, dokonce se zmenšuje produkce biopotravin. Dále jim poradci sami vysvětlili princip manipulace s výpočty. Následovalo snížení dotace na hektar biotravy na kompromisních 1954 korun, což bylo i nadále navýšení, které procentuelně zvysoka převyšovalo navýšení ostatních komodit, například orné půdy. Mimochodem na tomto jednání poradce ministra, bývalý poslanec Miloslav Kučera, navrhl snížení dotace na ekosady s poukazem na to, že sám vlastní 27 hektarů jablečného sadu a 24 000 dotace na hektar se mu jeví jako nadhodnocená částka. Ing. Roman Rozsypal tuto částku obhájil s poukazem na stávající biosadaře (konkrétně B. Plíška), kteří pokud dělají sadařinu poctivě, těchto 24 000 uplatní.
  - V dubnu Česká televize odvysílala sérii reportáží o tom, že k získávání půdy, na kterou se dotace vztahují, dochází

zí nelegálním způsobem, a dotace se přes venkov protáčí do Prahy.

- Celé jaro a léto 2007 se snažil Klub prostřednictvím pana Šourka vyjednat schůzku s ministrem, kde by mu oficiálně předal tuto zprávu. Přestože ministr osobně schůzku přislíbil, nechali pana Šourka telefonovat na sekretariát a psát maily celé léto, než pochopil, že nový ministr takto kývá na všechny strany, aby nepřetnul svou pupeční šňůru, kterou je napojen na matku stranu, které slíbil, že jí resort zemědělství udrží. Schůzka se dosud neuskutečnila (5/2008).
- Začátkem roku 2008 se dotace na TTP vrátily tam, kam byly uměle posunuty za vlády ČSSD.

Důsledky? Důvěra v politickou reprezentaci? Minimální

Jednou z otázek respondentům výzkumu byla jejich důvěra v politickou reprezentaci a jejich zástupce na ministerstvu. Neptali jsme se záměrně na jednotlivé politické programy, ale obecně na vládu a představitele. Zde je výsledek:

To nejsou efemérní procenta, která vznikají z efemérních pocitů někde nad pivem. Jsou to názory „opinion makerů“, lidí, kteří se těší velké úctě a respektu svých obcí a regionů, kteří v životě něco dokázali a kteří přicházejí s politikou do styku dennodenně téměř dvě desetiletí.

„Naši“ farmáři jsou obecně pravicově zaměřeni konzervativci, jak vyplývá z jejich životní náplně a poslání. Z povahy jejich práce je zřejmé, že se nejedná o žádné sociopaty, že jsou pevně integrováni do místních, regionálních, oborových i neziskových politických struktur. Způsobem vedení své farmy dokazují nadprůměrné manažerské a vyjednávací schopnosti. Jsou naprosto samostatní, vynalézaví, schopní hledat řešení v neřešitelných situacích, konsensuální a zodpovědní.

Farmář	Důvěra v politiku a její reprezentaci	Důvěra v zemědělskou politiku	Poznámka/klíčové slovo
Abrlovi	0%	0%	Politickou náladu na vesnici považují dokonce za hlavní příčinu stagnace jejich podnikání
Krátkých	10%	10%	Volí ODS, dokonce se „hádá“ s místními komunisty, jeho důvěra je však minimální
Cittebartovi	0%	0%	Nový ministr ji bude zajímat až tehdy, až se jeho politika odrazí na farmě
Ondřejíkoví	15%	10%	Založila v obci stranu, vyhrála, ale díky státní politice se k moci v obci opět dostali komunisté, protože „mají pravdu“
Pratzerovi	„Velmi malá“ (10%)	dtto	Média: mají z nich panickou hrůzu, bulvár otiskl zcela lživé informace podstrčené policií
Pulíčkoví	10%	0%	Farma je typickou obětí politiky MZe a MMR
Šourkovi	50%	10%	„Měli jsme radost, že vyhrála ODS, ale politika zemědělství zůstala socialistická“
Královi	0%	0%	Pozemkový fond a místní zastupitelstvo dostaly farmu do neřešitelné situace
Šmakalovi	10%	15%	Díky zemědělské politice jsme zakázali našemu synovi podnikat na farmě
Průměr	10,5%	5,5%	

Ekologičtí farmáři, kteří jsou svou podstatou komunitní a ohleduplní, jsou přímo předurčeni pro politickou a veřejnou práci, ke které mají veškeré předpoklady a mandát. Jejich moc je však minimální, jejich názor a zkušenosti, kterých je nám na venkově tolik třeba, není slyšet, jejich podnikání je státem uměle drženo při zemi dotováním neživotoschopných molochů. Takto jsou naši farmáři pro komunitu nepoužitelní, protože se buď udřou, nebo jsou umlčeni těmi, kteří společnosti nenabízejí nic jiného než své drzé a nepodložené nároky. Nebo to prostě vzdají. Zde je pár doložených případů marnosti jejich politických aktivit za poslední dva roky:

Na ekologickém odboru MZe sedí úředník, u něhož v šuplíku byly objeveny nevyřízené stížnosti starší než rok. Farmáři žádali jeho odvolání. Nic se nestalo. Přáli si, aby MZe kvantifikovalo bioprodukcí a porovnávalo ji s tabulkami bioprodukce okolních států, měřeno na hektar půdy zařazené do systému ekozemědělství, protože MZe markýruje a manipuluje údaji tak, aby se absurdnost ekologického zemědělství zahalila. Nic se nestalo. Farmáři upozorňovali na zmanipulovatelné výpočty dotací do TTP, které jsou v rozporu s chápáním ekologického zemědělství od své podstaty. Nic se nestalo. Farmáři upozorňovali na týrání zvířat na

ekologických farmách. Nic se nestalo. Farmáři upozorňovali na neshodu výkladu hygienických a veterinárních zákonů ve srovnání s okolními státy. Nic se nestalo. Farmáři upozornili na protiprávní postup formulace rozhodnutí SZIF. Nic se nestalo. Farmáři upozornili MZe na chyby v kritériích operačních programů, konkrétně Přidaná hodnota potravinářským produktům, Mladý začínající zemědělec a Předčasný odchod do důchodu. Nic se s nimi nestalo. Farmáři si stěžovali, že je úředník MZe nezdraví. Nic se nestalo.

Jak dlouho se za takových okolností budete snažit vytvářet „občanskou“ a „demokratickou“ společnost? Utíká to, a my už téměř dvacet let nepřetržitě balancujeme na hraně protiprávní a protiústavní situace. Pokud je ignorujeme a snažíme se je přehlédnout, žijeme ve schizofrenní zemi, která je uvnitř rozdělena a jako taková nemá sílu čelit okolí – ekonomickou ani politickou. Zde jsou následky.

Důsledky zemědělské politiky – škody, za které platíme všichni

Často brečíme a stěžujeme si na postupy obchodních řetězců, které nás a náš trh a především odbyt potravin mají

pěkně v hrsti. Nemuselo to tak být. Například Francie. Tam právě silná agrární lobby dokázala udržet svým produktům jak cenu, tak odbyt.

Rozvoj obřích nadnárodních korporací typu Carrefour, který je po americkém Walmartu druhým největším světovým obchodním řetězcem, byl vybudován přirozeně, odspoda, původními zelináři, řezníky, pekaři, kteří odkoukali systém discountových velkoobchodů v USA a přivezli jej v sedmdesátých letech do Evropy. S několika z nich jsem měla tu čest osobně mluvit a byl to zážitek. Jejich expanze byla dynamická a štrlehlbitá, následky byly dvojsečné. Hypermarkety skutečně skosily celou řadu domácích prodejen, kultura a kvalita prodeje zboží – především s akcentem na základní atribut kvality jakékoli potraviny, kterou je čerstvost – se však nepopíratelně zlepšila. Samozřejmě, že klient si pochvaluje i cenu, která úměrně klesá s objemem prodeje, to je marné. (Nezaměňujme naše řetězce s francouzskými, na regálech nabízejí zcela různé zboží a především v prodeji čerstvých biopotravin jsou to nebe a dudy. Jedním z důvodů krachu Carrefouru na našem trhu bylo – vedle jisté „francouzské arogance“ – právě nedostatek kvalitních čerstvých produktů, na kterých je jeho odbyt a obrát vystaven.)

Po dvaceti letech rozvoje se však tyto řetězce staly ve Francii všepožírajícím molochem. A v té chvíli to byla právě silná a tradiční regionální zemědělská uskupení, která se ukázala být stabilizátorem tohoto nekontrolovatelného růstu velkoobchodů, kterého jsme právě svědky u nás. Překotné drancování místních struktur zastavily ne nějaké hromadné centrální státní zákazy výstavby hypermarketů, které by odporovaly ústavním právům o konkurenci, ale právě drobní farmáři v solidně vystavené a autentické regionální politické reprezentaci země, kde na většinu zastupitelstev sedí pekař z náměstí, vinař od řeky, zelinář z místního trhu a školní mlékař. Ti však drží tolik politické síly, že poslední HM Carrefour byl ve Francii postaven na nebezpečném „arabském“ předměstí Paříže v Drancy před 15 lety. Od té doby staví u nás.

Dnes žijí francouzští zemědělci a řetězce v mírném stavu status quo, kdy farmáři vítají hromadný odbyt svého zboží a mají alespoň mírný vliv na jeho cenu. Řetězce se pro zajímavost staly největším investorem a odbytištěm biopotravin ve Francii, k tiché nelibosti protoekologů, kteří své náboženské paradigma vystavěli na rebelském odporu proti všem projektům, kde jsou peníze.

U nás jsem se rok marně snažila vyvolat schůzku mezi managementem TESCO a zástupci MZE, kde by mohlo dojít – tak jako jinde – k nepsané dohodě o odbytu lokální (bio) produkce. Stejně tak jsme navrhovali rozdělit farmáře podle regionů, oborů a velikosti, diverzifikovat legislativu

i dotace, vytvořit modelové situace růstu zpracoven a především – alespoň kvantifikovat stávající bioprodukcí v návaznosti na potenciál trhu. Ke schůzce nikdy nedošlo, zato v únoru 2008 došlo k první masové invazi organických produktů do této dnes největší české obchodní sítě. Není třeba dodávat, že ani jeden z produktů, kterým řetězec TESCO věnoval exkluzivní „prvotní“ vystavení v „centrálních uličkách“ nebyl české provenience, přestože český daňový poplatník do ekologických farem investuje – protočeno přes Evropu – miliardy korun ročně.

Pláč, že se nedostaneme na vlastní trh kvůli hypermarketům, není namístě. Stačilo by, kdybychom si udělali pořádek v základních věcech, jako je soukromé vlastnictví, návratnost investic, nabídka a poptávka, zákazník a marketing, a není třeba žádného ufnukaného filozofování ani silácký křik politiků, kteří jím maskují vlastní hloupost.

Ale daleko důležitější než cenové akce hypermarketu je, že my tuto politickou regionální záruku nemáme. Pokud nám na centrálu proniknou Čunkové a Paroubkové, nemáme v zemi žádnou pojistku. Je to riskantní pro nás pro všechny. Venkov tvoří 74% obyvatelstva. A je naivní se domnívat, že překročíme tyto oběti transformace venkova, zapomeneme a poženeme se k zářným zítřkům s předsedy JZD a nakrmeným mlčícím stádem. Tato slepota nás může stát ještě daleko víc, než nyní vůbec dokážeme tušit.

Epilog

Jak to s programy dopadlo? Měla jsem tu smůlu, že jsem se zrovna ocitla u toho. Marně jsme s farmářem Šourkem hledali chvíli, ještě naposledy text projet. Nakonec jsme přece jen seděli u něj v kuchyni a během těch několika hodin jsem měla možnost poslechnout si, jak to s operačními programy chodí v praxi. Mladá začínající zemědělkyně – snacha pana Šourka – volala z Liberce, že nerozumí tomu, proč má jít na LPIS převádět pozemky, když žádné nemá a je na mateřské a farmu obhospodařuje její muž. „Ten ale má živnostenský list,“ trpělivě se jí snažil vysvětlit pan Šourek. Snacha má sice Vysokou zemědělskou školu, ale jednotlivé akce, které se začaly sypat na její hlavu, ji zmátly natolik, že v ní nakonec zvíťězila matka a jasně prohlásila: „Celé je to podvod, já nikam o nic žádat nepůjdu.“ Pepa byl na prášky. Celý byzantský plán o nákupu dobytka na snachu, nájmy nové půdy a její převod do ekozemědělství tonul v bažinách. Holka stála v Liberci na náměstí a nebylo pána Jána, jak ji dostat do agentury. Termín odevzdání byl další den. Chtělo se mi utéct, protože jsem nechtěla vidět, co by se stalo, kdyby mezitím na agenturu zavřeli. Jaké nervy to jsou pro ty, kteří to vidí jen zdálky. A co teprve pro ty, kteří jsou této hry součástí. Jak to dopadlo? Zeptejte se: sourek.josef@seznam.cz

BIO region severní pohraničí. Programy MAS a LEADER

Sedíme v luxusním pražském podniku a řešíme záludnosti čtyřstranně uzavírané obchodní smlouvy. Už je naloženo tak, že stačí drobné selhání jediného článku, a utopíme spoustu peněz. Mám ráda obchod. Nic – ani skákání na gumě ani nakupování nebo potápění – nezvedne adrenalin víc, než když jedním podpisem přijdete o půlroční zisk. Uprostřed věty se omlouvám a odbíhám od stolu vyřídit telefon. Když se vracím, nejsem s to skrýt před kolegy své nadšení, a dříve než si potisící uvědomím, jaký je rozdíl mezi spontánností a impulzivitou, oznámím: „Víte, kolik mi potvrdili za jednu část mých společností?“ a vystřelím částku ještě dříve, než stačím blafovat. Moji mladí obchodní kolegové zvednou zrak od svých notebooků a iPhonů a v průsečíku jejich pobavených pohledů zazní unisono: „A co tady ještě děláte?“ Ano, dostali jsme se ke kapitole investic, k důvodu, proč vznikla tato studie.

- ❶ Projekt Severní pohraničí – cesta biosýra
- ❷ OSA III – Kvalita života ve venkovských oblastech
- ❸ OSA IV – LEADER – Místní akční skupiny
- ❹ BIO region – základní cíle projektu
- ❺ Ověřování podmínek k realizaci
- ❻ Zkušenosti bioproducentů s MAS – příklady z terénu
- ❼ LEADER – program jen na papíře
- ❽ Rizika: Finance, zaměstnanci, provoz, zákazník – příklady z praxe
- ❾ Buď firma, nebo stát
- ❿ Podmínky rovné a rovnější – projekt EQUAL
- ⓫ Závěr – pobízet, či podbízet?

1 PROJEKT SEVERNÍ POHRANIČÍ – CESTA BIOSÝRA

Nikdy bych nevyvinula tak úporné a dlouhodobé úsilí, kdyby jeho výsledkem měl být jen šanon plný rozpočtových tabulek, výsledkovk hospodaření, správních řízení, pokut, faktur, zápisů z policejních výsledků a soudních výroků. Podstatou této práce je terénní řešerše, která má odpovědět na otázku, zda jsou peníze, konkrétně moje peníze, investované na venkov do projektu, do konkrétního projektu, který rozvíjí koncepci Evropské zemědělské strategie, jak ji předložila naše vláda v Bruselu, dobře kryté a nehrozí jim nebezpečí. A jaká je jejich návratnost, samozřejmě.

Viděno touto optikou, je motivace dostat se k odpovědím mnohem intenzivnější, než kdyby výsledkem měla být teoretická stať. S bývalým vrchním ředitelem MZe ing. Fantyšem, který byl, stejně jako dva ministři, v průběhu práce na této studii (prosinec 2006–březen 2008) odvolán, jsme se dohodli následovně: vytvořit v severním pohraničí Místní akční skupinu, která bude mít jasnou biomisi. Odbytovat biopotravinu přímo v místě jejich produkce a ne v Praze, využít zkušenosti a know-how bioproducentů v kursech a seminářích pro mladé rodiny, zajistit a vyškolit lidi pro nová vysoce kvalifikovaná pracovní místa pro místní obyvatele, spojit se s dalšími exkluzivními projekty v regionu a nabídnout našim i přeshraničním klientům centrum, které jim kromě revitalizace a obnovy sil nabídne představu o regionu a jeho potenciálu a budoucnosti.

K tomuto projektu jsme měli využít všech programů, které Program rozvoje venkova nabízí. Protože se cítím být jistá právě v uzavírání vícečetných smluv, rozhodla jsem se pro program LEADER. Umožňuje vykročit z úzkého resortu zemědělství a pracovat s celou škálou a aspekty místních komunit.

Přestože naše rodina odtud nepochází, v Lužických horách jsem částečně vyrůstala, ve vybraných obcích (Mařenice, Světlá pod Luží, Krompach) vyhrála první demokratické volby za ODS a sestavovala zastupitelstvo, do libereckého regionu jsem se celou dobu průběžně vracela jako publicistka (Nova, Reflex, Týden), podnikatelka (Rezonance – projekt na podporu lokální produkce) i konzultantka (Klub ekofarmářů – zpracovatelů).

V dané lokalitě tedy znám „úplně každého“ a minimalizace podnikatelského rizika byla dána už jen tím, že jsem svými kontakty a zkušenostmi spojovala dohromady vše, co v regionu již úspěšně funguje: systematicky jsem začala propojovat místní samonosné komponenty do projektu, který by nebyl jen prostým součtem dosavadních úspěchů jednotlivých kulturních, zemědělských, vzdělávacích, zpracovatelských a turistických aktivit a podniků, ale zcela novým komunitním konceptem, který by vytvořil přidanou hodnotu všem jednotlivým partnerům a potenciálním klientům by nabídl nezaměnitelný místní „produkt“. Ostatním regionům, kde také fungují ekologické farmy a zpracovatelé, jsme navíc chtěli poskytnout příklad a metodu pro využívání státem dotovaných evropských programů.

Tak na jaře 2007 vznikl projekt MAS – cesta biosýra. Projekt jsem ještě stačila konzultovat s italskými a francouzskými kamarády farmáři, kteří takto běžně pracují. Několik toskánských výrobků sýra bylo s námi přímo na místě vzniku projektu. Než se dostaneme ke konkrétním jménům, místům a údajům, otevřeme na chvíli šanon Programu rozvoje venkova, který nám nabízí MZe, a podíváme se, z čeho jsme při sestavování projektu a oslovování partnerů vycházeli.

2 OSA III – KVALITA ŽIVOTA VE VENKOVSKÝCH OBLASTECH

Osa III, pod níž se skrývají programy LEADER, a na ni navazující Osa IV – MAS (Místní akční skupiny) sama sebe představuje jako „Kvalitu života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova“. Hovoří se v ní o „rovném přístupu k práci“, o „sounáležitosti místního prostředí s dědictvím venkova“ a o „místním partnerství a vzdělávání“.

Abychom se utvrdili v tom, že náš projekt skutečně kopíruje Program rozvoje venkova, tak jak jej občanům předložilo MZe, věnujme se chvíli jeho vlastním formulacím.

Tvorba pracovních příležitostí

Plán rozvoje venkova uvádí, že z půl milionu pracovních míst na venkově z roku 1989 zbylo v roce 2006 necelých 140 tisíc a tento trend pokračuje. Příjem venkovské zemědělské rodiny tvoří slabých 70% příjmu proti průměrné státní mzdě.

Tato část OSY III chce proto venkovským obyvatelům garantovat rovné pracovní příležitosti, že nebudou na trhu práce diskriminováni, že jejich přístup k práci nebude ztížen ve srovnání s občany žijícími ve městech.

Jako jeden z potenciálů tvorby nových pracovních míst program vidí nevyužití „zchátralé budovy“, které nabízejí možnosti zpracování a obnovitelných zdrojů energie.

Dále tato část programu hovoří o přímé podpoře a zakládání podniků a jejich rozvoji, v kterých vidí hledání alternativních pracovních příležitostí a alternativních zdrojů příjmu. Dále se hlásí k podpoře nových i existujících podniků „nejmenší velikosti“ – mikropodniků, včetně nových živností v oblasti výroby, zpracování a služeb bez omezení sektorů, zejména v oblasti řemesel a služeb pro hospodářství a obyvatelstvo.

V posledním bodu sekce tvorby pracovních příležitostí jmenuje OSA III Podporu cestovního ruchu: „Ročně přijíždí do ČR 6 milionů turistů a 5 milionů zůstává v Praze“ (PRV). „Není využit potenciál zemědělských farem v oblasti agroturistiky, který neodpovídá standardům EU, a nízká je i úroveň doprovodných služeb – stravování, ubytování, informace. Zvýšení venkovské turistiky o 2 miliony návštěvníků by mohlo vytvořit 7000 nových pracovních míst v obcích do 2000 obyvatel.“

Podmínky růstu a kvalita života na venkově

Pod bodem „Posílení sounáležitosti s místním prostředím a dědictví venkova“ nalezneme „vodovody, kanalizace, čistírny, kotelny a rozvody tepla, dále círky, bioplyn, obnovu návsí, recyklaci odpadu, komunikace, zeleň, vodní toky, hašiče, rybáře, obytné projekty“ a ještě dále různé služby: školské, zdravotnické, sociální, předškolní i mimoškolní péči, pečovatelské služby o seniory a nakonec ještě obchodní infrastruktura: tržnice, objekty pro kulturní a sportovní aktivity – prostě instantní program „na všechno“.

Vzdělávání a místní partnerství

Cílem tohoto bodu je podporovat rozvoj místních partnerství a využití vnitřního potenciálu venkova. „V minulosti došlo k zanedbání péče o kulturní hodnoty... je třeba zvýšit atraktivitu venkovských oblastí“, píše se v PRV. Jak:

- Ochrana a rozvoj dědictví venkova (architektonický a urbanistický rozvoj)
- Přírodní dědictví (krajinné plánování – studie, poradci agro-envi, mapy, geoparky, krajinné plány, osvětové materiály, přednášky, spolupráce se médiem, neziskové organizace...)
- Kulturní dědictví (studie obnovy a využití památek, stavební obnova památkových budov, expozice, muzea, památky, cestovní ruch a ubytování pro kongresové využití)
- Vzdělávání a informace (setrvávání v tradičním pojetí a zpracování podnikatelské agendy a hospodaření tradičními metodami, s omezeným přístupem k informacím o posledních trendech v oboru, o možnostech trhu, nástupu nových technologií a metod a poznatků vědy a vývoje na trhu).

Protože jsem se poslední dva roky věnovala převážně případům lidí, kteří na výše uvedené proklamace MZe zle doplatili, a protože OSA III se otevřeně hlásí k návaznosti na program SAPARD, který byl jasným, ale nikdy nepřiznaným a nenapraveným debaklem, postupovala jsem při koncipování projektu sice systematicky, ale bez nadšení, a našlapovala jsem velice obezřetně.

Administrativně bylo třeba k projektu vytvořit rámec, který se nazývá Místní akční skupina a patří pod OSU IV – program LEADER.

3 OSA IV – LEADER – MÍSTNÍ AKČNÍ SKUPINY

O Místních akčních skupinách se v Programu rozvoje venkova dočteme, že: „Slabá ekonomická situace jednotlivých venkovských obcí a potřeba vzájemně si pomáhat vede k navazování spolupráce obcí v rámci venkovských území a ke vzniku místních partnerství subjektů, které na venkově působí. V roce 2007–2013 se očekává, že bude existovat asi 133 připravujících se MAS... Opatření se realizují na základě principů LEADER.“

Cílem projektu MAS je „...zlepšení kvality života ve venkovských oblastech... mobilizace přirozeného vnitřního rozvojového potenciálu venkova...“

Administrativní podmínky fungování MAS: „Minimálně 50% soukromé sféry, zřízení povinných orgánů: manažer, výběrová komise, orgán pro přípravu Strategického plánu, účetní, předložení strategického plánu... který navrhuje ucelenou strategii místního rozvoje.“

„...Podporu lze poskytnout projektům, které jsou v souladu se Strategickým plánem LEADER, vybraným Místní akční skupinou a podmínkami opatření Programu rozvoje venkova. A které využívají příkladů nejlepší praxe, inovace a přenos znalostí. Spolupráce s MAS v rámci členských států a na území třetích zemí.“

4 BIO REGION – ZÁKLADNÍ CÍL

Projekt si klade za cíl podpořit produkci biopotravin v České republice a zhodnotit dotace do ekologického zemědělství, aby došlo ke „zkvalitnění života v odlehlých a problematických oblastech“. (V první fázi se jedná o území od Varnsdorfu, Lužické hory přes Frýdlant po Tanvald.)

Obrací se na stávající regionální producenty biopotravin s cílem získat, seřadit a sumarizovat jejich zkušenosti se zpracováním místních výrobků s přidanou hodnotou a na jejich základě zpracovat projekt, který by vedl k ulehčení života farmářů, k odstranění největších překážek v jejich práci, větší stabilitě jejich podnikání a tím i udržení produkce. Individuálně chce hledat cesty k rozvoji jednotlivých farem, aby rozvíjely stávající zkušenosti a zhodnotily práci farmářů i jejich investice a současně vyhověly požadavkům trhu.

Ve chvíli, kdy docílí spolupráce alespoň pěti místních stabilizovaných farem, bude hledat synergické efekty pro region, které by navazovaly na myšlenky udržitelného rozvoje, zdravých čerstvých potravin, přírodní a demografický potenciál regionu. Oslovíme místní podnikatele a starosty, navážeme na jejich vlastní aktivity a pokusíme se je rozvíjet a seskupit do projektů, jež budou společně hledat směry rozvoje, kterými by se mohl ubírat severočeský podhorský region.

Bioregion Severní pohraničí je pilotním projektem a není soběstačný, když nebudou vytvořeny alespoň tři podobné regionální programy, které by pomohly produkci plného portfolia bioproduktů v takovém objemu a míře, aby byla reálná logistika, vzájemné zásobování (pekárna v severních Čechách je nemožná bez dostatku bioryb z jižních Čech a biomeruňkové marmelády z Moravy...)

Fáze projektu

Každý jednotlivý region má své centrum. Jeho hlavní atributy jsou:

Logo projektu: komunikuje účel, smysl a cíl programu rozvoje venkova, dává práci všem partnerům a členům projektu, dělí se o zkušenosti, motivuje a ukazuje příležitost pro další rozvoj v daném regionu i mimo něj.

Partnerství: využívá všechny dostupné možnosti projektu. Pokud byla jeho součástí truhlárna či pila, je tato hlavním dodavatelem materiálu a stavebních prvků, je-li partnerem místní sklářská huť, je v něm integrována v podobě sklářské školy, obchodu se sklem a samozřejmě ve vybavení centra, partneři farmáři jsou dodavateli svých výrobků na trhy a pro restauraci, pokud je partnerem škola, je využívána pro semináře, stejně jako výzkumný ústav, který monitoruje situaci v regionu. Projekt má v nejdlehlější hraniční oblasti svůj dependance vyživovaný centrem, lázně mají výměnný partnerský program se sousedním Polskem a Německem...

Program: projekt je náročný především na svůj obsah – není to hezký skanzen nebo pomník, ale živoucí organismus, který je příkladem a motivací především pro mladé lidi a jejich nápady, je laboratoří pro nové myšlenky a místem setkávání a výměny zkušeností na mezinárodní úrovni.

Komerční část

Centrum ani celý projekt nemůže být finančně závislý, příliš by to ohrožovalo jeho existenci. Jeho komerční části budou vycházet ze čtyř základních zdrojů (a jejich návazných kombinací):

ETAPA	Termín	Zodpovídá	Cena (tis)
1. Studie příčiny stagnace	II/08	ŠD a EPOS	200
2. Výzkum a příprava *)	VI/08	Rezonance	2 000
3. Projekt a financování **)	XII/08	MASK	3 000 *)
4. Realizace	08–10	MASK	100–200 mil **)
5. Vyhodnocení a návrh dalších regionů	08–12	MASK, 2...	2 000
* tato fáze zahrnuje 3 target group výzkumy (ZU Suchdol), 1 cílený místní screening (VÚZE Praha) a mediální regionální průzkum příležitostí		Realizační termíny jsou jen přibližné	*částka vyplyne z výzkumu
** zpracování projektu zahrnuje projekty konkrétních částí s technickými i finančními podrobnostmi		Zodpovědnost je rozdělena mezi konkrétní akce a jejich manažery	** dtto – vyplyne z projektu
6. Dle dosažených výsledků a úspěchu akce budování dalšího regionu s ohledem na portfolio národních bioproduktů			
7. Mimo regionální cíle: modernizace, rozšiřování a budování stávajících biofarem může probíhat paralelně			
8. Budování odbytu: ruku v ruce s růstem objemu domácích bioproduktů bude projekt sledovat a vytvářet možnosti jejich odbytu			
9. Národní projekty: projekt bude sledovat rozvoj ekologického zemědělství v okolních zemích a bude se s nimi dělit o své zkušenosti			
10. Vzdělávání: každá etapa projektu bude monitorována, utříděna a její výsledky publikovány			
11. Finanční vyhodnocení: průběžně bude sledována návratnost projektu			

1. Odbyt a zhodnocení produktů biofarmem: Tak jak ověřila předchozí praxe podpory lokální produkce, centrum pracuje s přidanou hodnotou suroviny: místní malá pekárna, cukrárna, mlékárna, restaurace s variantami současných moderních dietetických směrů a speciálních akcí (masopustní zabíjačky, očistné dny půstu v lázních pod garancí zavedených značek...)
2. Lázně: Projekt pomůže zhodnotit propojení povědomí o zdravé výživě s tradičními očistnými, relaxačními a posilujícími technikami (koupele, sport, masáže vedené osobnostmi v oboru...)
3. Exkluzivita nabízených doplňkových služeb: Konference a semináře, individuální relaxační služby v horách. Program navazující na aktivity ostatních členů projektu – trhy, dožínky, sklářské a umělecké festivaly, rozhlasové soutěže, dny jednotlivých měst, návaznost na německé a polské projekty... vše vychází z dosažených osobních zkušeností partnerů.
4. Events/akce/marketing – kursy foukání skla, horská stezka sýra, zabíjačky, prodej skla, tancovačky, vernisáže, výukové kursy pro děti... Kalendář akcí je vedle otevírací doby základním marketingovým nástrojem projektu.

Obecná část

Projekt staví na maximální finanční samostatnosti, na druhé straně je otevřený obecně prospěšnému zaměření pro neziskové a státní organizace v místě dosahu centra (projekt EQUAL pro uprchlíky ve Stráži pod Ralskem, program LEADER pro seniory, školy, církve...)

Využívá možnosti slev či voucherů pro hlavní akce centra (vernisáže, projekce, koncerty, vybrané lázeňské projekty) nebo mimosezonní období – například pro školní pobyt a seminář výroby skla či pečení biochleba, event. využívá určitých svých částí – depandantů pro kombinované akce (pobyt matky s dětmi v horské ubytovně a na farmě...)

Partneři projektu

(Tato studie je textovou kompozicí, odkazujeme proto jen na jména, která čtenář již zná.)

Ivan Krátký, Lindava – farmář. Dojný skot, masné produkty, obilí

Biozpracovatelé: Farma Filoun, kravské mléčné bioprodukty

Farma Hlaváč, kozí bioprodukty, obilí

Farma Pěňčín, masné bioprodukty a mléčné produkty z ovčího a kravského sýra

Farma manželů Horynových – know-how nejlépe hodnocených kozích biosýrů

Ajeto – „Real Madrid mezi českými sklárnami“, 80% odbytu pro V.I.P. zahraniční klientelu

Šéfkuchař Corinthia Tower hotelu Martin Jiskra, autor Kuchařek roku 2000 a 2006 – gastro koncept projektu

Starostové obcí Mařenice a Krompach

Mediální partneři: Nakladatelství Vltava-Labe-Press – regionální deníky, Rádio Krystal Česká Lípa.

Studenti ČZU.

AIESEC – mezinárodní platforma mladých lidí, kteří rozvíjí svůj potenciál.

Tito partneři byli ochotni se na projektu BIO regionu podílet. Ne že jim potřebovali – to je velký rozdíl. Všichni tito lidé, včetně mne, žádné projekty na venkově budovat nepotřebují, protože už svoje projekty zajištěné mají. Tito lidé byli ochotni vytvořit na venkově něco, co přinese užitek ostatním, a vycházeli z deklarací Programu rozvoje venkova, tak jak jej občanům předkládá MZe.

Co projekt není

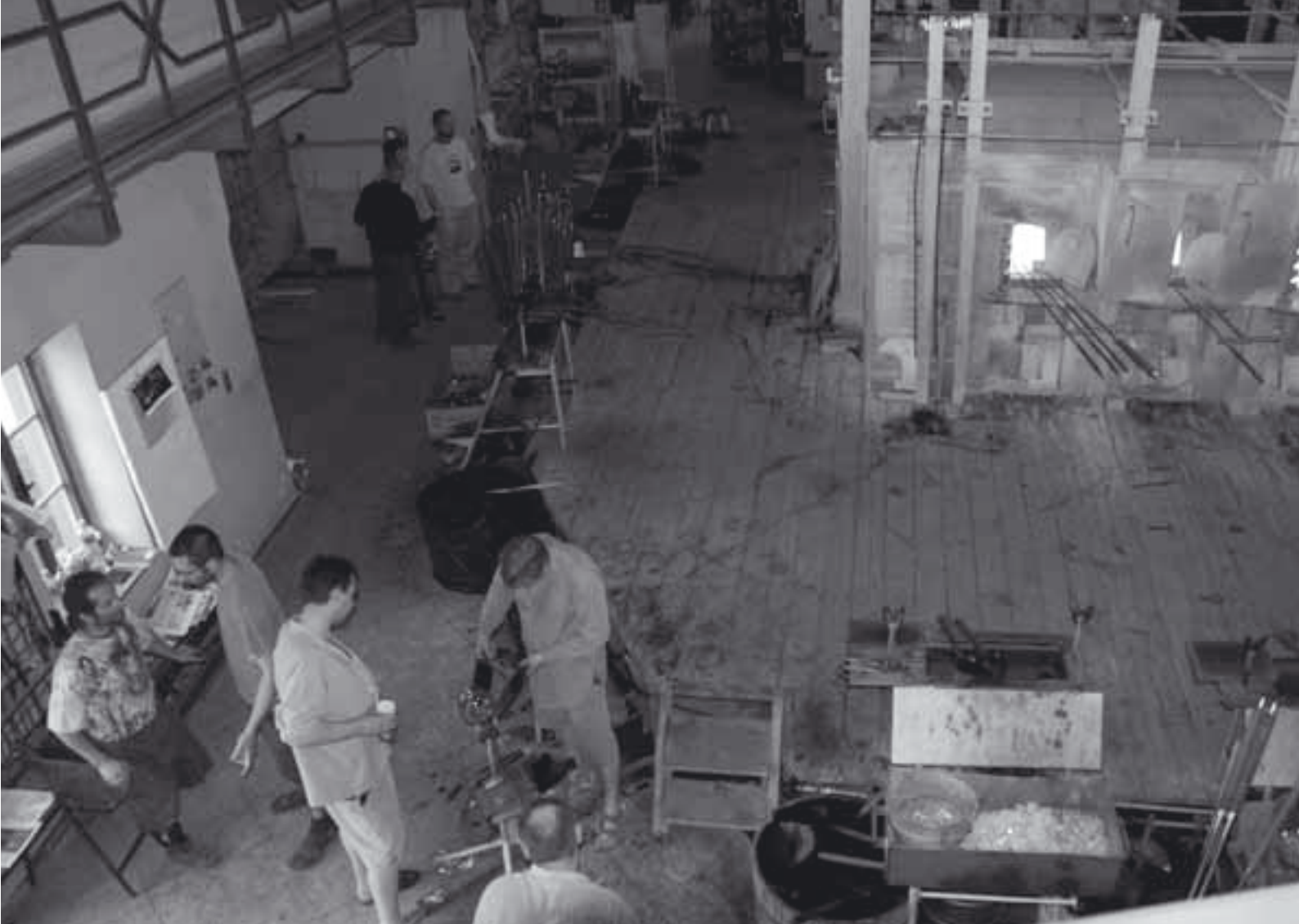
Není převrácením pojmů a manipulací. Původní ekologické zemědělství je etickým konceptem dobrých idejí, které jsou stejně dobře zneužitelné. Někteří jeho členové dnes používají stejné argumenty jako bývalí straníci a používají stejná hesla: scelování mezi a luk, kolektivní vlastnictví, převlastňování a zadržování cizího majetku, intenzifikace výroby, velkochovy a velkoodbyt. Ekonomicky je to černá díra na peníze. Kulturně je to urbanistické barbarství a zneužívání zvířat.

Jsmo přesvědčeni, že takovouto koncepci zemědělství daňový poplatník dotovat nechce a ministerstvu to prochází proto, že pravdivé údaje o skutečných cílech dotací do EZ tají, stejně jako skandály, které (ekologické) zemědělství provázejí. Protože tyto podvody dříve nebo později stejně vyjdou najevo, ekologičtí farmáři zakladatelé se od jeho současné podoby distancují, protože hrozí, že by to poškodilo jejich dobrou pověst a mohlo mít negativní vliv na budování vztahu se zákazníky, kteří jsou pro úspěch programu esenciální. (V této studii jsme přinesli 300 stran textu o tom, v jakých bodech se od této politiky distancují a proč.)

Projekt BIO region vychází z transparentní historie všech partnerských projektů, včetně údajů o jejich způsobu nabytí majetku, filozofie a koncepce jejich firem, podílu státních subvencí na jejich obratu (tyto údaje jsou uvedeny v záhlaví všech jednotlivých kapitol, zde se již jedná pouze o jejich syntézu). Především pak koncept stojí na jejich práci, pověsti jejich výrobků a dobrém jménu.

O co projekt usiluje, v čem je jeho příležitost

Podstatná část odbytu potravin je v rukou zahraničních řetězců (toto procento roste s každým nově otevřeným obchodem, které se přes hranice velkých měst ve svých zmenšeninách přelévají stále blíže hranicím). Řetězce buď dovážejí své bioprodukty ze svých domovských států (Plus, Tesco, DM...), nebo jim budeme levně prodávat surovinu, kterou dotujeme, a oni ji prodají a zisk vyvezou ze země. Tento koncept začal ve středních Čechách, kde benešovské Danone začalo vykupovat biomléko v roce 1999 a výrobky dodávat do řetězců. Do tří let všechny dodavatelské farmy s tržní produkcí mléka skoncovaly. Tlak na cenu je zbažil motivace. Tento koncept nyní opakuje Billa, snaží se o něj Laktos, provozuje jej Olma – bioprodukt se stal obchodním trendem, protože jej zahraniční dodavatelé a řetězce začali propagovat a získali pro něj zákazníka. Nyní se na této vlně snaží vydělat ti, pro které bylo „bio“ dosud pouhým nesmyslem a jakési rovné přístupy k pracovním místům, mikropodniky, urbanismus a kulturní odkaz venkova

je nezajímá. Jejich filozofií je: přeče jim ty dotace v Bruselu nenecháme. Venkov na tomto trendu může jen prodělat.

Například Agrární komora na semináři pořádaném v březnu 2008 Billou a Krajským úřadem Liberec jako za dob Tondy Zápotockého tvrdila, že se mlékárnám nevyplatí jezdit pro 200 litrů mléka. Pokud máme farmy s mléčnou produkcí 50 kilometrů od sebe, tak to tak jistě může vypadat, ale to je práce Ministerstva zemědělství, které připravilo místní lidi o půdu a místní farmáře o surovinové dotace a možnost po krachu státních mlékáren vybudovat domácí. Nicméně i takto je to ekonomicky nesmysl. Pokud se Plzeňským pivovarům a Staropramenu vyplatí soukat se s pár basami piva do hraničních penzionů, pak stejný vzorec platí opačně – mlékárně se vyplatí se do stejných míst soukat pro surovinu.

Tato studie je však o něčem jiném, než jsou vzorečky výpočtu zisku ze základní školy – je o venkově. A každý farmář – zpracovatel v této studii dokládá, že poctivé farmaření se vyplácí tehdy, když má farmář kontrolu nad surovinou, jejím zpracováním i odbytem produktu. Tedy ne, že prodává surovinu mlékárně, která má zájem šetřit náklady a maximalizovat zisk, tedy šetřit náklady za dopravu, tedy podporovat velkochovy a intenzifikaci a kupovat levně surovinu a draze prodávat produkt, a tedy investovat do své vlastní firmy a ne do venkova.

Nezapomínejme, že účetnictví těchto novodobých akcívek je pro nás, kteří je dotujeme, zcela v mlhách. Dotace

se uvnitř jejich útroeb sypou přes desítky dalších firem a uvnitř nich desítkami středisek. Stát tyto firmy nepovažuje za státní, přestože ze státních peněz žijí a firmy se podle toho chovají. Viděla jsem fakturu u farmáře, který jednomu z těchto molochů prodal biomléko za 9 korun a na druhé straně jsem viděla v mlékárně, která je součástí tohoto holdingu, fakturu, podle které stejné mléko koupila za 14.80. A daňový poplatník, který nadotovoval mléko, za ně zaplatí v Hypernově nedotovanou cenu, z které zisk skončí v jejím domovském Holandsku. Takže holandský dobytek je ustájený a nestojí zabořený po prsa v ledovém bahně, seno není rolováno do velkých balíků, aby se ušetřilo za stodoly, a zdevastované kravíny nejsou na prodej a nehyzdí krajinu. Mimo jiné také proto, že jej dotujeme my. V rámci stejné legislativy, stejných smluv, stejných pravidel, pouze jiného dozoru nad cash flow státních investic.

Takže už trochu chápeme, v čem je projekt BIO region jiný, než je politika MZe v praxi? Následuje teoretické koncepce MZe a Programu rozvoje venkova. A my, protřelí obchodníci, se na něm snažíme dokázat, že by byl schopný ekonomicky přežít s dotačními vstupy o desítky procent nižšími než projekty, kterým MZe dává zelenou. Jak však s touto výzvou naložit? Rozhodně se do ní naivně nepohrneme a nebudeme dělat, že v zemi neexistují stovky případů lidí, kteří se o něco podobného pokoušeli před námi.

5 OVĚŘOVÁNÍ PODMÍNEK V TERÉNU

Pro podnikatelské subjekty je mimořádně důležitá analýza vnějšího prostředí. To je charakterizováno celou řadou procesů a vzeb. Jedná se o faktory společenské (legislativa, vztahy mezi exekutivou a podnikatelským prostředím...), ekonomické (HDP, úroveň podnikatelských investic, stupeň spotřebitelských výdajů...), technologické (transfer technologií, vlastní výdaje na vědu a výzkum...) a sociální (úroveň vzdělání, výše příjmů obyvatelstva, životní styl, hodnotová kritéria apod.). Sociální funkce propojuje technologickou a ekonomickou funkci, dobře o tom píše např. F. Čuba a J. Hurta v práci *České zemědělství, jeho stav a možnosti rozvoje* (Zlín 1998).

V průsečíku těchto faktorů stojí naše investice do „rozvoje venkova“, tedy projektu BIO regionu severního pohraničí. Objedme-li 128 hraničních obcí v Libereckém kraji,

musíme vzít v potaz, že po revoluci v nich mělo v prvních demokratických volbách 126 jedinou volební kandidátku, a to komunistickou. Předchozí práce se alespoň ve výseku snažila podat informaci o tom, jaké podmínky k životu tu měli začínající soukromí zemědělci, kteří patřili k hrstce těch, kteří považují tyto oblasti za místa vhodná k životu a podnikání. A nyní po dvaceti letech sledujeme, jak se zde daří evropským konceptům rozvoje venkova.

Pro první srovnání jsem použila 4 Místní akční skupiny, které pracují v „akčním rádiu“ některé z produkujících biofarem zmíněných v naší studii a jsou alespoň v základních oblastech podobné našemu projektu: vycházejí ze stejných pravidel MZe, podporují lokální produkci biopotravin, jsou v okolních nebo podobných demografických pásmech, jsou součinnosti státních a soukromých partnerů.

6 ZKUŠENOSTI BIOPRODUCENTŮ S MAS

K pátrání jsem použila čtyři subjekty MAS, kde už má zkušenosti některý z našich farmářů.

1. Marie Bubíková, předsedkyně družstva Jeseník – výroba ovčí brynzky a sýrů: „... LEADER a MAS je o fangličkování, ne o práci. Dožínky nebo průvod po Jeseníku, ale podpora výroby nebo nová pracovní místa, to se u nás nikomu nepodařilo, jakkoli se o MAS starají zkušení manažeři a zástupci Agrární komory i zastupitelstva. Nějakou korunu dostáváme na každoroční dožínky, ale nestojí to za řeč.“
2. Emílie Cittebartová – ekofarmářka z Březí u Rožmitálu pod Pernštejnem, jižní Čechy. Výroba bio kozích sýrů, bio konopných produktů, zástupkyně starosty: „... Odevzdala jsem projekt na podporu farmy s tím, že přes regionální MAS by se mohl lépe prosadit. Samotný projekt byl zatížený nutnými povoleními, a tak jak pracuje státní správa, že vytrhuje věci z kontextu a pracuje pouze s marginalizovanými komponenty, které opatřuje razítky, desky s mým návrhem už nehovořily o přínosu farmy pro obec, o obchodu, muzeu a agroturistice, ale stavební povolení znělo na opravu sýpky. Projekt přijala místní MAS na jaře 2007 v rámci „Podpory regionálních produktů“, ale schvalování národních peněz pro MAS se na MZe táhlo tak dlouho, že se nestihl termín a projekty se přehouply do dalšího roku, ale to už spadá pod financování z EU, a tam už jsou jiné parametry požadavků žádostí. Protože v našich obcích chybí lidé a ti, kteří zde zůstali a pracují, jsou permanentně přetížení, na další kolo papírů už neměl nikdo čas a celá akce umíkla. Můj projekt tam leží, nikdo se o něj nestará, já také ne, protože splácím dluhy a pracuji 12 hodin denně, stejně jako sousedé, a stát neuvolnil žádné peníze na to, aby se o projekty a jeho požadavky někdo mohl starat.“

3. Anna Ondřejíková, ekofarmářka – bioobilí, mléčné produkty, Ves u Tanvaldu: „MAS Frýdlantsko patří u nás k „nejlépe zapsaným“ – v předminulém roce zrealizovala 3 rekonstrukce objektů a spolufinancovala jeden traktor pro nového farmáře. Loni však již nedostala nic. V tomto roce MAS očekává 5–8 milionů, něco snad přijde v létě, jestli však do toho bude zahrnuta oprava naší stodoly, nikdo neví, je to loterie, proč jeden rok stejné téma projde a rok poté ne, další rok zase ano, o nějaké koncepční práci a vytváření rovných příležitostí k práci nemůže být rozhodně řeč.“
4. MAS Smržovka u Tanvaldu: zde se na chvíli zastavíme, je to místně i obsahově nejbližší projekt (katerina.preusslerova@prvo.cz): Společnost pro Jizerské hory, Poradenské centrum pro venkov, pobočka Smržovka: v roce 2005 velmi složitě přesvědčovala okolní skeptické farmáře o tom, aby společně sestavili projekt MAS. Za jeho zpracování specializovanou agenturou místní čtyři starostové (Zlatá Olešnice, Smržovka, Příchovice, Plavy) zaplatili 40 tisíc korun, které obce těžko dávaly dohromady, protože na projekty v nich neexistuje rozpočet.

Bliže k projektu: *Oficiální název záměru byl „Tanvaldsko 2006“, požadovaná výše dotace pro mikroregion byla 9,8 milionů. Projekt má několik desítek stran a omílá doslova zadání MZe, tak jak jsme uvedli nahoře. Tyto převzaté velkousté evropské fráze v našem kontextu zcela ztrácejí původní význam. Za proklamacemi „příznivý vliv na životní prostředí“, „tvorba nových pracovních míst“, „uplatnění rovných příležitostí“, „přidaná hodnota produktů“, „zlepšení základního vybavení nebo služeb v obci“, „zvýšení společensko-kulturních aktivit v obci“, „využití obnovitelných zdrojů energií, využití informačních a komunikačních technologií“, které se v žádosti povinně několikrát opakují a navazují na sebe ministerstvem požado-*

vané body, se ve skutečnosti skrývají projektíky tak prosté, jak prostý je život v Olešnici a okolí:

1. Farma Smržovka – oprava střechy, nákup návěsu
2. Farma Doleneč – přestavba kravína z vazného ustájení na volné a zlepšení produkce mléka
3. Farma Příchovice – výstavba nové budovy farmy
4. Ekofarma Filoun – Josef Šourek – ubytování na farmě
5. TJ Sokol Plavy – oprava sokolovny
6. Město Smržovka – vlaková zastávka Luční
7. Obec Plavy – oprava místní komunikace na farmu Filoun

(a dalších 10 podobných akcí)

Mezi jednoduchým obsahem žádosti a jejími povinnými parametry, nastavenými MZe, pak leží dalších 7 zbytečných stran o „diverzifikaci činností zemědělských subjektů“ a „obnově a využití objektů a prostor jako společenských a informačních center a pořizování informačních systémů (včetně krizového centra)...

K projektu je pak přiloženo nekonečných dvanáct příloh, z nichž každá samostatně představuje náročnou časovou nebo finanční (či obojí) investici:

- 1: Výpisy z trestů statutárů
- 2: Strategie mikroregionu
- 3: Statut a stanovy MAS
- 4: Výpis z rejstříku MAS
- 5: Doklady o spolupráci jednotlivých subjektů v rámci MAS
- 6: Doklady o souhlasu zástupců správ územních celků se zapojením do území mikroregionu o podpoře záměru MAS
- 7: Záměr MAS podle stanovené podrobné osnovy záměru s přílohami
- 8: Potvrzení o bezdlužnosti
- 9: Vyplněné formuláře RA 80 a RA 82 informačního systému MF ISPROFIN
- 10: Čestné prohlášení žadatele – příjemce podpory o zajištění vlastních prostředků, kterými se bude podílet minimálně ve stanoveném rozsahu přijatelných nákladů u obcí, jejich svazků a neziskových organizací na spolufinancování projektu, na který je dotace žádána
- 11: Čestné prohlášení žadatele – příjemce podpory, že nečerpá jinou podporu z tuzemského či zahraničního programu nebo fondu na týž projekt
- 12: Číslo účtu MAS

Nakonec je v projektu vyloženo, že partneri přípravy záměru pro LEADER ČR respektují při rozvoji území regionu

princip partnerství, založený na výhodné spolupráci klíčových subjektů místního rozvoje – samospráv, místních podniků, farem, veřejně prospěšných a zájmových organizací a dalších subjektů.

Žádost, na níž partneri společně pracovali půl roku, odeslali na jaře 2006 na MZe, ale o výsledku se nedozvěděli nic. Jen se nenašli na internetovém seznamu úspěšných projektů. Zda se ukázala být prospěšnější cesta na Ramzovou v Jeseníkách než do Smržovky v Jizerských horách, nebo zda dostal v opravě střechy stodoly přednost farmář z jihočeského Březí před farmářem z Plavů u Tanvaldu a hlavně proč, MZe žadatelům nezodpovědělo. Zda postoupí do dalšího kola, nebo žádné další kolo nebude, zda se jejich žádost posouvá o rok, či si mohou znovu zažádat, jestli by pomohlo návrh upravit, přizpůsobit, nebo zda jsou peníze již vyčerpány – na tyto otázky ve Smržovce neexistuje odpověď. Je jasné, že farmáři důvěru k dalším projektům nemají. Zbytečná práce, zbytečné vyhazování peněz a jednostranná nezávazná komunikace občan versus stát rozhodně rozvoj venkova nepodpoří.

Autoři projektu zůstanou se svou prací zaklínění kdesi uprostřed – nic se nenaučili, protože projekt zpracovala agentura, nikam se nemají možnost posunout, protože nevědí, v čem udělali chybu, nemají možnost vyhodnotit své zkušenosti, práci a investici – a co víc, těm několika nadšeným lidem, kteří byli ochotni obházet jediné místní subjekty (farmy, sokol, „kulturák“, agroturistiku) už příště zabouchnou dveře před nosem s argumentem, který stojí na obou nohách: byl to vyhozený čas a peníze.

Stále se opakující chybou MZe je, že za prvé: vypisuje programy, na které nemá peníze (na půdu dostanou peníze všichni, na její zhodnocení uspěje jen zlomek žádostí, protože my počet žádostí neznáme, protože neznáme terén a rozhodujeme centrálně...).

Za druhé: jasně a srozumitelně Tanvalďanům ani ostatním nevysvětlilo, co programem LEADER zamýšlí. Facilitátoři najatí MZe, aby za drahé peníze školili na téma „Programy rozvoje venkova“, zpravidla nejsou místnímu obyvatelstvu s to odpovědět, kdo je autorem programu, kdo bude vyhodnocovat žádosti, kolik je na něj vypsáno peněz a jaká je pravděpodobnost úspěchu, kde na něj mají vzít peníze, a jejich dotazy a připomínky nejsou nikde evidovány.

7 LEADER – SLIBY CHYBY

Osobně si také myslím, že tanvaldský projekt není projektem programu LEADER. Jak jsem měla možnost poslouchat evropské komisaře, mnohokrát kladli MZe na srdce, že projekty nejsou míněny pro konkrétní subjekty, ale pro region.

Ovšem jak chceme vytvářet kompozice, když nám k nim chybí základní stavební kameny? V obcích chybí cesty, na farmách padají střechy, „turisticky atraktivní lokace“ hyzdí ruiny statků po Němcích, kulturním odkazem venkova jsou

zavřené školy a kina. Fotografie z Tanvaldska vypadají místy spíše jako fotografie z Ukrajiny. Přes veškerou snahu místních zastupitelstev a soukromých subjektů není na trase Praha – Frýdlant jediný slušný podnik, který by byl vtělením programu LEADER, tak jak je známe z Německa nebo Rakouska. Důvod k zastavení najdeme na Sychrově, farmičku s krámkem a obcerstvením v Pěččině a pak až v Liberci. Slavnou modernistickou kavárnu a hotel Chrystal

v Železném Brodě pronajímají čínští trhovci, v obchodech není k sehnání jediný místní produkt, a – málo se o tom ví – Tanvald je plný drog.

V těchto podmínkách slíbit obyvatelům pohraničí, že nebudou na trhu práce diskriminováni, že jejich přístup k práci nebude ztížen ve srovnání s občany žijícími ve městech, je stejné jako slíbit novomanželce, že bude celý život zasypána růžemi. Soudný a čestný člověk ví, že na venkově a speciálně v zemědělství a zpracování čerstvých potravin bude vždy život těžší a náročnější než ve městě, a to v mnoha aspektech, ať už je to nižší odměna nebo to, že na Štědrý den půjde ráno dojit nebo na silvestra naopak dojit nepůjde, protože nejde elektrina. Cílem programů rozvoje venkova nemůže být tyto rozdíly setřít a vyrovnat, ale nabídnout pomocnou ruku těm, kteří se rozhodli na sebe tuto danost přijmout, a pomoci jim využít všechny příležitosti a možnosti k zajištění jejich obživy. A od ministerstev oče-

káváme, že nebudou nabubřele myslet za vesničany, ale s nimi, a ochrání je před těmi, kteří se na venkov přišli přizpůsobit, a před těmi, kdo jejich projekty ohrožují, to znamená především sami před sebou. Podojit krávy a stlouci máslo je práce pro absolventa základní školy a pro tyto prosté a poctivé lidi je zde venkov. Ministerstvo ale vytvořilo systém, z kterého těží ne lidé, kteří to umějí se zvířaty, ale lidé, kteří to umějí s papíry. Ale ani tento ústupek nestačí, dnes už není venkov ani pro ty, kteří na hru s papíry přistoupili. Protože místo praktické práce v terénu nám ministerstva nabízejí od stolu psané hypotézy.

Zatímco okolní státy řeší distribuci státních peněz mezi resortními projekty na konkrétní programy, které venkovským obyvatelům garantují jejich realizaci a to, že na venkově zůstanou, u nás jsou rozdělovány na jednotlivá ministerstva, která je neumějí dopravit na místo a vytvářejí z nich rezervy.

8 RIZIKA PROJEKTU: FINANCE – LIDÉ – PROVOZ – ZÁKAZNÍK

Při vyhledávání rizikových aspektů projektu jsme váhali mezi business modelem hotelových resortů Crown a mezi čistě obchodními řetězci Carrefour a Tesco. Protože projekt se měl přece jen více orientovat na zpracování a odbyt než na servis a doplňkové „selfindulgence služby“ (jakkoli ty měly být jeho logem a hlavním marketingovým a komunikačním heslem), zvolili jsme nakonec metodu obchodních řetězců. Mezi Carrefourem a Tescem jsem volila tak, že sice Carrefour má nejlepší managementský systém (jeho „evaluation steps“ založené na silném odborovém francouzském hnutí nejsou dodnes překonány), ale právě proto, že jsme teprve na začátku a „lidé“ na venkově jsou tou poslední hodnotou, kterou při jeho rozvoji zohledňujeme, zvolila jsem nakonec protestantsky puristické Tesco, které má jasný vhled do světa čísel, která jsou nakonec pro obchod to nejdůležitější.

Zjednodušeně Business model Tesco vychází ze čtyř základních okruhů:

Finance
Lidé
Provoz
Zákazník

Rizikům a slabým stránkám se budeme věnovat podrobněji, ale ne do detailu. U každého okruhu jsme uvedli jen několik bodů, ale takových, z nichž každý považujeme za natolik závažný, že je důvodem k zastavení práce na projektu BIO region.

Finance

Nebudeme zde řešit předpokládané objemy prodeje a obraty projektu: jsou to informace, které vycházejí z dlouhodobých čísel, a tyto informace si každá firma chrání. Informace

o objemech produkce biopotravin v jednotlivých regionech musí čtenáři poskytnout MZe, stejně jako informaci, kolik za tyto produkty daňový poplatník zaplatil na dotacích a kde může tyto biopotraviny sehnat.

Investice – Mysterióznost koofinancování projektů LEADER: Stát jí třímá z 20–80% ve svých rukou, ale není plnohodnotným partnerem projektu. Chce budovat venkov, ale nemá jasno jak. Žádá od občana garance, ale sám žádné neposkytuje. Žádá rizika a spolupráci, sám však chce zůstat stranou.

Konkrétně v případě bioregionu jsme projekt prezentovali v České spořitelně v Praze 1 a v Raiffeisenbank v Praze 1 na Senovážném náměstí. Ani jeden finanční subjekt nebyl ochotný za těchto vágních pravidel do projektu vstoupit a uváděl jasné argumenty: ukažte nám garance investování. Kde vezmete peníze na financování projektu a proč financujete projekt částečně neziskové povahy a kde budete brát peníze na jeho provoz a jak si povedete v případě, že stát slíbenou část neuhradí. Bod zvratu projektu je velmi drahý a bez jasné garance podpory je pro malé zpracovatelské farmy příliš riskantní. Papíry s pravidly z MZe na ně neudělaly žádný dojem. Přesně naopak. Žádali pracovní případy.

Volali jsme na farmy, které už partnerskými projekty prošly. Nejbližší byla farma v jizerském Pěnčíně, která měla i podobný koncept: výroba korálků, sportovní areál, farma, obchod, turistika, restaurace. Ti nám o dotaci na projekt spolupráce stát/podnikatelský subjekt řekli něco, co nám v bance rozhodně nepomohlo:

Nejprve měl být partnerem projektu Přátelství podnikatelský subjekt a obec. Uprostřed přípravy projektu, který stál podnikatelský subjekt stovky tisíc, ale stát (tentokrát program MMR) změnil pravidla a chtěl, aby partnerem projektu bylo výhradně obecní zastupitelstvo. To se ale zase nelíbilo bance,

kteřá chtěla vidět čísla, a ta zase obec neměla, ta měl jen podnikatel. Takže podnikatel – farmář – jako pronajal majetek obci, obec jako byla majitelem areálu, úvěr banky však musel splácet podnikatel – farmář, takže by splátky převáděl na účet obce, a ta by zase peníze posílala do banky... (podrobně popsáno v kapitole Pěncínský náhrdelník).

Tak s tímto případem jsme do banky vůbec nemohli. Šli jsme se tedy zeptat k nejbližším sousedům Pěncína u Jablonce, do Plavů u Tanvaldu:

Zpracovatelská farma rodiny Šourkových z Plavů u Tanvaldu začala čerpat úvěr od Komerční banky v Liberci s tím, že stát (program MZe) dofinancuje 80% projektu. Když byl úvěr vyčerpán, stát svou smlouvu s farmou zrušil. Právní nárok na dotace neexistuje, čili nelegální odstoupení od smlouvy farmářům žádnou satisfakci nepřineslo. Naopak farmu Filoun čekalo 10 let tabanic o státní úvěry, odklady splátek těchto úvěrů a úroky z těchto státních úvěrů a penále za odklady těchto splátek. Tyto medializované případy vytvořily zemědělským investicím katastrofickou pověst a banky, které tyto případy znají a znají i návazné problémy, se kterými se zemědělství potýká a které nám PRV tají, nechťejí do partnerství s MZe vstupovat.

V našem případě by to nebylo jiné než ve výše popsáných sedmi příkladech. Veškerá tíha investice by ležela na investorech, ti však jako privátní firmy nejsou subjekty, jež mají zájem naplňovat za své soukromé prostředky státní politiku rozvoje venkova, v tomto případě programu LEADER, který není zamýšlen komerčně, ale komunitně. Čili veškeré programy pro děti, pro vzdělávání, kulturu, turistiku a sport, které projekt doprovázely, zůstaly viset ve vzduchu jak investičně, tak provozně. Za těchto okolností soukromé subjekty, které byly partnery projektu, od další přípravy na projektu odstoupily z jednoduchého důvodu, protože jej ke své existenci nepotřebují.

Například sklárna Ajeto Lindava pořádá každoročně výroční sklářské festivaly, na které z celé Evropy přijíždějí stovky účastníků. Jistě by bylo přínosné udělat drobnou odbočku pro projekt, v kterém by si sklo vyfoukly i české děti, v prostředí, kde by se současně mohly zdravě najíst a zasportovat si, rodiče odpočinout v relaxační bylinné biolázní a naučit se dělat domácí biomazanec... MZe však zcela zpochybní otázku, kdo takový projekt potřebuje. Zda Ajeto Lindava, nebo děti. Tak jak to MZe postavilo, potřebuje program pro vzdělávání a relaxaci Ajeto Lindava a farmáři – zpracovatelé. A ti hned dostanou úkol. Vzpomeňme si jen na jednoduchou MAS Tanvaldsko a jeho zanedbatelných 9,8 milionů. K žádosti vyžadovalo MZe 12 příloh. Půlroční práce Tanvaldčanů skončila někde na MZe v koši. V životě to ale chodí tak, že buďto budete foukat sklo, nebo budete běhat s přílohami. Buďto si za své peníze zaplatíte dovolenou, nebo je vyhodíte z okna projekt.

Obce na programy z vlastních rozpočtů nemají peníze. Obce v okolí zamýšleného projektu – Lindava, Kunratice, Sloup, Mařenice, Krompach, Světlá – bojují o prostředky na pokrytí základních nákladů na fungování obce, nemají tedy peníze ani na zpracování projektu v objemu, jaký MZe požaduje. Struktura rozpočtů okolních obcí je podrobně popsána v případě Anny Ondřejkové. Obce obývají rekreatanti (v Krompachu je to na 139 stálých občanů 460 rekreatantů), kteří však do obecní kasy přispívají minimálními

poplatky (300 Kč/rok). Dotovaná okolní půda patří lidem, kteří v obcích nežijí. Místní obyvatelé si půdu od státu koupit nemohou, protože veřejné dražby jsou obklíčené spekulanty z měst. Ministerstvo na tuto neobdělávanou travní plochu přidalo dotace. Na stížnosti a petice obcí nebere zřetel (viz závěr studie). Takže obecní rozpočty vypadají takto:

Z celkových příjmů do projektu zahrnutých obcí, které činí průměrně cca 4 mil. korun ročně, představuje cca 70% daň z příjmu fyzických a právnických osob a DPH. Zbytek tvoří nájem za pozemky, budovy. Protože projekty rozvoje venkova, tak jak je koncipuje MMR a MZe, nefungují, v obcích je velká nezaměstnanost. Okolní firmy ADAST, Severka Cvikov i mařenický ústav sociální péče skončily, jediné pracovní příležitosti v okolí nabízí relaxační centrum Malevil v Heřmanicích, které je podobně koncipovaným projektem jako „nás“, ovšem striktně komerčně zaměřený, čili místní obyvatelé z něj kromě několika pracovních míst nic nemají, protože jeho služby si nemohou dovolit využívat. Za těchto okolností není možné s obcemi jako obchodním partnerem vůbec počítat, opět by financování veřejně prospěšného projektu přesunuly stoprocentně na soukromý subjekt.

Stejně tak je tomu s rozpočty škol a kulturních či sportovních organizací v okolí. Kulturu v obcích představují občasná pohostinské estrády.

Administrativní rizika a investice: Do projektu jsme chtěli zainteresovat místní farmáře. Pro ně se z Programu rozvoje venkova nabízely programy Mladý začínající zemědělec a Přidaná hodnota k potravinářským produktům. Jak je detailně na desítkách stran rozebráno v kauze Jarmily Abrlové, Josefa Šourka a Josefa Pulíčka, tyto programy jsou zatíženy tolika administrativními chybami, neakceptovatelnými a blbými bodovými kritérii a poruchovým kontrolním programem, že po konzultacích s farmáři jsme se rozhodli tento program vůbec nepodpořit. Navíc pokud se týká projektu Mladý zemědělec, z více než 600 podaných žádostí může být uspokojeno okolo 200, a my sami nechápeme, proč by měl uspět „nás“ Honza a ne „sousedova“ Běťka.

Konkrétně: druhý týden v březnu 2008 jsme v Liberci potkali místní farmářku, která přišla na to, jak obejít podmínku MZe, že žadatel o titul Mladý začínající zemědělec nesmí mít živnostenský list. Zřídili svou farmu jako s.r.o. a tím toto nařízení obešli. Jenže vzápětí spadli do jiné pasti. Manžel farmářky chce během následujících pěti let přepsat farmu na syna – mladého začínajícího zemědělce bez živnostenského listu. Jenže ten by v rámci programu Mladý zemědělec musel podepsat, že svůj podnik během pěti let nerozšíří o více než dvojnásobek. Za těchto okolností rodina svou žádost stáhla. My také nemůžeme vědět, zda do projektu nevstoupí partner ze sousedního Německa či Polska, či zda se mu náhodou nebude dařit a nerozšíříme jej, či snad jestli mezinárodní soud neuzná, že pozemky v okolí Lindavy, Sloupu v Čechách, Mařenic, Světlé a Krompachu byly státem prodány v rozporu s pravidly o veřejných aukcích a nepůjdou do nové dražby. V tom případě by se jistě objem pozemků plánovaného projektu zvýšil mnohokrát výše než dvojnásobně.

Další rizikový faktor je **vyhodnocování žádostí**. I kdybychom to martýrium s žádostí podnikli a přistoupili na to,

že úředník, který si se sebou neví rady a čeká, kdo mu podá papír s úkolem a popisem práce, bude bodovat občana, který jej svou invencí živí, tak bychom jen otevřeli škvíru k sérii ještě větších nonsensů.

Když paní Abrlová v lednu 2008 na SZIF Brno upozornila na to, že vyhodnocení její žádosti o dotace na podporu zpracování bioproduktů, které připravovala celá rodina 2 měsíce, je nesmyslné, protože kdyby na něm byla například špatně uvedená adresa, tak by tato připomínka na farmu vůbec nemohla být doručena, zaměstnanec SZIF Brno jí jasně řekl, že je to jeho dobrá vůle, že se s nimi zaobírá. Proč by to neřekl, když...

body se přidělují podle příloh. Ovšem jak a která příloha prošla nebo neprošla, zda se náhodou neztratila, nikdo neví. Na internetu je vyvěšen jen výsledek: Projekt – žádost neprošel(a). Který úředník je pod ním podepsán a proč – nevíme. Takže občan za sebe odhaloval vše, úředník nic.

Farmáři si vykřičeli, že od nynějška bude MZe – SZIF uvádět jméno úředníka, který jejich žádost vyhodnocuje, a cestu, jak ke svým závěrům dospěl. To však úřad zatíží natolik, že se při jeho produktivitě práce počet úředníků bude muset opět zvýšit. Veterináři se třeba proti adresným rozhodnutím brání tak, že na farmy chodí zásadně ve skupinách. Každý krok MZe vede k dalšímu zdražení administrativy. Jinde projekty vyhodnocují místní podnikatelé a obce. Všichni se znají a nepustí mezi sebe ty, kteří tam nemají co dělat.

U nás, když budeme mít problém s tím, že úřad vyhodnotil naši žádost špatně, dozvíme se, že to byl pan Novák. A co dál. Když se farmářka Jarmila Abrlová na SZIFu Brno ohradila, že se úředník při vyhodnocování změnil, dozvěděla se, že může být ráda, že se jí věnoval. Úředník, který jí to řekl, se jmenuje Bartoš. A co dál?

Následným rizikem jsou **termíny**. Dosud pro žádosti platilo, že kdo ji dříve odevzdal, ten měl větší šance, že dotace dostane. Takže občané mezi sebou pořádali takový malý český dostih. Úředník seděl a pozoroval je, jak jsou mrštní. Uprostřed setí, kdy se žádosti podávají, musel být tento obrázek obzvláště působivý. Jak může žadatel ovlivnit termíny, o kterých rozhodují jiní – stavební úřady, finanční úřady, banky, policie – to už MZe občanovi nevysvětlilo. Navíc ti, kteří se na podzim honili, to dělali stejně zbytečně, protože nyní na jaře už zase platí jiná pravidla: žádosti se budou posunovat dopředu nebo dozadu striktně podle bodů. Ovšem jak jsme říkali v minulém odstavci, body jsou od začátku do konce prolezlé chybami, a jak odhaduje Josef Šourek, MZe bude trvat tři roky, než ten chaos s body po sobě dá trochu dohromady. Jenže mezi tím nadělá další, ještě větší. Například jestliže před půl rokem měli ekologičtí zemědělci na program Přidaná hodnota potravin 15 bodů za to, že jsou ekologičtí zemědělci, dnes už je to bodů jen 10. Zatímco před čtyřmi měsíci MZe přidělovalo žadatelům o titul Mladý zemědělec body za to, že jeho pozemek je v ekologii a za to, že uchazeč chová dobytek, dnes už stačí k získání bodů jen jedna podmínka...

Místo toho, aby MZe své chyby napravilo, zřídilo další, tentokrát antibyrokratickou komisi, která má pracovat za něj a odstraňovat po něm chyby, které jeho zaměstnanci napáchali minulý týden a nechat je v klidu vytvářet příští

týden další. To je jako by pekař pekl housky a místo mákem je sypal střelným prachem a od svých zákazníků chtěl, aby ho za něj z housek dloubali ven.

O termínech a MZe by se dalo psát donekonečna: MZe poté, co stále měnilo dotace na Trvalé travní porosty, nakonec (rok 2007) zjistilo, že tyto výplaty vůbec neumí zuřadovat. Dotace, které měli farmáři dostat do konce roku, ještě v březnu nemají. A protože někteří z nich mezi tím odevzdali na podzim žádost o přepsání farem na děti, opožděná dotace už přijde na jejich soukromé jméno a původní majitel farmy ji bezky ze svého zdání. Tato flexibilita, operativnost nasazení týmu MZe bude jen pana Šourka stát 70 tisíc korun.

Žádosti, které farmáři podávali v listopadu 2007, v březnu 2008 visí ve vzdáleném vesmíru ministerského bezčasí. Dlouhé termíny soukromé subjekty ani banky nezajímají. Pokud má být zpracován projekt za několik set tisíc korun, je to projekt, který má platnost v čase, protože čas je velmi drahá nákladová položka. Trh se mění, pracovní síla se mění, produkt se mění, ceny za služby, materiál a technologie – vše se mění každý den. Posouvání žádosti o měsíce a roky znehodnocuje celou předchozí práci uchazeče: Projekt ukradne konkurenci, partneři si najdou něco jiného, klienti ztratí zájem. Stát buď pochopí, že je tady občanovi k ruce, a občan přinese projekt tak, jak na něj bude schopen zkoncentrovat čas, peníze, nápad, energii, kamarády, riziko a odvahu, a v jeho tempu mu jej stát bude schopen vyhodnotit a dát mu jasné garance, nebo tady hrajeme hru na potřebného úředníka a nepotřebného občana. Regionální rozložení státních fondů a mezioborově zpracované programy nejsou v Evropě pro nic za nic, je otázka, kolik času budeme ještě potřebovat k tomu, než MZe přestane vymýšlet vymyšlené.

Nekalá soutěž: Všechny partnerské zemědělské subjekty projektu BIO region byly vybrány z farem, které pro svůj ekonomický provoz nepotřebují dotace vyšší než 30% svého ročního obrátu. Ostatní partnerské soukromé subjekty k podnikání na venkově nepotřebují subvence žádné. Projekt by na trhu však musel obstát v konkurenci okolních zemědělských subjektů, jejichž provoz a existence je dotována z více než 70% státních subvencí. Zatímco oni hospodaří za naše, my bychom museli žít je a z vlastního platit venkovský projekt. Tady přestávají jakékoli bilanční ekonomické a účetní vzorce fungovat, protože se dostáváme zcela mimo platné ekonomické modely.

Je to jako kdyby dva sousedé koupili dům. První z nich stojí na louce. Za tuto louku první majitel domu dostává od státu peníze, a protože umí počítat, tak si koupil ještě další tři louky. Dům už ho vůbec nemusí zajímat a nechá ho proto zchátrat a odstěhuje se do města. Sousedův dům stojí také na louce, ale on by chtěl na té louce vybudovat hřiště pro děti, penzion pro seniory, uzenářství a zeleninovou zahrádku. Jenže k tomu by potřeboval peníze. A k těm se nedostane, protože ty pobírá za své louky soused. Protože tak zůstal bez práce a další louky už mezi tím nesežene, také se odstěhuje do města. Výsledek: za své peníze nemáme ani hřiště ani klobásky, máme dva zbořené a prázdné domy.

Právní rizika investice: Pro tuto kapitolu následujme doporučení ekologického farmáře – zpracovatele Josefa Pulíčka z Pěčnina, který nejen apeloval, ale důrazně nás žá-

dal, abychom udělali vše pro to, aby se veřejnost dozvěděla, jakým způsobem spolupráce komerčních subjektů, obce a státu při budování projektu Pěňčinský náhrdelník dopadla. Díky souhře výše popsaných a přehlížených rizik byla kriminalizována jeho farma, v které probíhalo hloubkové šetření protikorupčním oddělením Policie, ke kterému nebyl nikdy uveden žádný relevantní důvod. Další partner projektu – pěňčinský starosta Richard Hübel, který byl do spolupráce se státem vysloveně natlačen jako vzorový starosta vzorové obce – byl odsouzen a na pět let zbaven výkonu své funkce za to, že vystavil na projekt stavební povolení, s kterým stála a padala téměř dvoumilionová investice obce do všech státem požadovaných projektů. (Více v kapitole Pěňčinský náhrdelník). Za to, že stát nebyl s to dva roky program formulovat a do poslední chvíle měnil pravidla, nebyl potrestán nikdo. Partneri projektu přišli o stovky tisíc korun, obec téměř o 2 miliony.

Lidé

Vklínit sekci zaměstnance do Programu rozvoje venkova jen tak, jako že samo od sebe budou vznikat pracovní místa, je jako zatnout sekeru do čajového servisu. V rizicích podnikání na venkově představuje nejproblematičtější složku, v dostupných materiálech o venkově je to největší tabu.

Bohatství každé země spočívá v jejích lidech. A naopak, pokud země nevidí své největší bohatství ve svých lidech, je to velmi chudá země.

Schopnost vidět potenciál v našich lidech nevyžaduje žádné velké úsilí. McDonaldové a VW a GE Capitals, Ringier a jiní jej už dávno objevili. Češi a především Češky jsou vynalézaví, pracovití, samostatní. Hra na národní samosprávu probíhá pod vědoucím úsměvem těch, kteří zpozvzdálí tahají za nitky. A vědí. Například i to, že jakési status quo mezi podnikatelem a zaměstnancem začíná fungovat od chvíle, kdy mezi ně a sebe může postavit vlčáka, který je cepuje, a zaměstnavatel můžete hrát Dědu Mráze. Jenže malé podniky si tento přepych dovolit nemohou. Ti si nemohou dovolit zaměstnance vůbec.

Pracovní síla je pro farmáře drahá, za současných podmínek daňových odvodů nedostupná:

Příklad 1. Manželé Horynovi z hraniční farmy na Horní Světlé svou kozí farmu s produkcí kozích sýrů budovali 15 let. Výsledkem je výstavní projekt, kam chodí natáčet německé televize, na stěnách jim visí diplomy ze soutěží, kde jejich kozí sýry byly vyhodnoceny jako nejlepší nejen v republice, ale ve střední Evropě, farmu navštívila na podzim roku 2006 ministryně zemědělství. Nyní je panu Horynovi přes osmdesát let, manželce přes šedesát. Manželé Horynovi podnikají v extrémně zátěžových podmínkách v místě, kam nejezdí pošta, které je značnou část roku nepřístupné kvůli sněhu, v obci není ani obchod, do místa nejezdí autobus. Několikrát jsme spolu hovořili o možnosti zaměstnat na farmě pomocníky. Manželé vzali tužku a papír a projeli kolonky hodinové mzdy, odvodů za sociální a zdravotní pojištění a daň. Farma užívá jednoho pracovníka, ale ne jeho dávky.

Jejich slova hovoří jasně: „Práce pro něj by tady byla, my si zaměstnance i na sezonní práce platíme, ale ze svých

mezd, a nemůžeme si dovolit jej zaměstnat natrvalo, protože jeho náklady na benzin, telefony, ubytování jsou stejné jako ve městě, ale farma prodává jen v místě, které se městské infrastruktury v ničem nepodobá. O farmu proto přijdeme. Ne Horynovi, ale my. O sýry, které jsou dnes tradiční značkou, o hnědé krátkosrsté kozy, kterých u nás zbylo 500, o práci a vynalézavost, s kterou se podařilo vzorový projekt v Lužických horách vybudovat jako směrovku k evropskému zemědělství. Když jsem se jich ptala, zda konkrétně na tento bod příslušná místa upozorňovali, odpověděli: „Mluvili jsme o tom stokrát, na okrese, v regionu, s médii, s kontrolami, s neziskovkami, s ministryní. Jejich oficiální odpověď je, že farma končí, protože jsme staří. Dokonce jsme slyšeli i argument, že proto, že nás potkala tragédie v podobě úmrtí v rodině.“

Příklad 2: Rodina Šmakalova z ekologické farmy za Benešovem (ekofarma@post.cz) vlastní 450 hektarů pozemků. Otec se synem pracují 10 hodin denně 7 dní v týdnu, ale poslední dva roky si nevyplácejí mzdu. Zaměstnanec si dovolit nemohou: „Chápeme, že chce minimálně 15 tisíc měsíčně i to, že chce být oficiálně zaměstnaný – kvůli hypotékám, splátkám i důchodu, ale potom náklady na jeho mzdu a odvody činí 27 000 tisíc měsíčně, a to neodpovídá tomu, jakou hodnotu za tyto peníze vytvoří. Chápeme jeho požadavky a náklady na jeho slušný život, ale on si na ně svou práci nevydělá. Respektive vydělá si na sebe a svou rodinu, ale už neuživí „stát“. Produkce farmy, která má potenciál, chuť i surovinu vyrábět mléčné výrobky, drůbež, vejce, uzeniny, vše v biokvalitě a sortimentu, po němž je na trhu hlad, tak stagnuje.

a) Ohrožení zaměstnavatele:

Za současných legislativních a především exekučních podmínek znamená zaměstnat člověka zátěž horší, než je vychovat dítě. Stát na podnikatele pověsí odpovědnost za celý jeho život. Podnikatel řeší se zaměstnancem jeho zdravotní problémy, pracuje za něj, když je nemocný, uvolňuje jej, když se rozvádí i žení. Zaměstnanec se naopak těší nevyváženě větším právům a u nás často beztržnosti i v případě, že přímo poruší zákon. V programech pro oblasti LFA je nutné, aby MZe vstoupilo v jednání s Ministerstvem práce a sociálních věcí, stejně jako s Ministerstvem spravedlnosti a Ministerstvem školství. Rozhazování peněz na vylidňování obcí venkova a znevýhodněným oblastem nepomůže a stávající situace na trhu práce je pro zemědělce v malých obcích neřešitelná. Zatímco jsem si na zemědělské univerzitě v Suchdole všimla programu firmy Tesco Exel pro školení absolventů univerzity na posty budoucích manažerů, program pro budoucí farmáře a zpracovatele tam nikde nevisel.

Příklad 1. *Anna Ondřejíková na farmě zaměstnávala několik lidí a její zkušenosti farmářky, která válčí na samotné výspě frýdlantského výběžku, jsou signifikantní. Lidé v obci zájem pracovat nemají, protože je pro ně výhodnější být „na podpoře“ a stát na ně nijak netlačí, aby tento stav změnili. Ani neví, co s nimi, program mikropodniků a rodinných farem, kde by se tyto těžko sociálně adaptabilní lidé alespoň částečně uživil, nepodporuje. Těch několik lidí z okolí, které Anna na farmě zaměstnala, pro ni, pro farmu a její rodinu vždy představovalo nebezpečí. Pracovní smlouvy, tak jak je nabízí Zákoník práce,*

ošetří jen určitý výsek právních vztahů mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem. V jejich mezerách dochází v praxi k rizikům, které při jejich analýze tvoří dostatečný důvod k tomu, se podnikání na venkově vyhnout. Např. pokud farmářka vyplatila na smlouvu dopředu peníze za opravu střechy, dělník opustil práci ve chvíli, kdy mu došly peníze, a na farmě se již neukázal. Pokud zaměstnala pracovníka na stálý pracovní poměr, neustále si půjčoval peníze, a když částka dosáhla výše 20 tisíc, zmizel, a od té doby je na podpoře. Rady, že si farmářka má lépe ošetřit smlouvy, nám neříkají nic o tom, kdy si je má ošetřit. Zda místo odvolání proti zákazům KVS podnikat na farmě, nebo místo dojení, nebo místo práce s klientem. Většinou je to místo volného času, víkendů a dovolené.

Případ 2. Známeho venkovského pekaře si před měsícem zavolal jeho klíčový klient: „Musím vám něco ukázat. Vidíte? Kamerový systém zachytil vašeho řidiče, jak si na chodbě strká jakýsi balíček do tašky.“ „Co to bylo?“ drží se za hlavu pekař. „Igelitové pytlíky na pánské košile! Nikdy jsem na něm košili neviděl.“

Protože jeho klient ví, jaké jsou se zaměstnanci problémy, dohodli se následovně: pokud ukradenou věc řidič klientovi vrátí, omluví se mu a slíbí, že už se to nebude opakovat, může k němu jezdit dál. Řidič skutečně za klientem zašel, omluvil se a vrátil balíček. Bobužel ne s pytlíky na košile, ale s gumovou podložkou do vany. „Propustili jsme jej na hodinu s tím, že jej již klienti odmítají pouštět do svých soukromých objektů,“ vypráví pekař. „Ovšem živili jsme ho ještě do konce měsíce. Teprve poté se jeho firma, která jej zaměstnávala přede mnou, dozvěděla, že u ní kradl přepravky na jídlo. Dnes už jezdí pro kama-ráda. Pokud nebude existovat evidence pracovních přestupků, jsme bezmocní...“

Případ 3. Škody, které mohou způsobit zaměstnanci na izolovaných farmách, kde se společně pracuje v domácím prostředí, nemusí mít jen podobu škod hmotných. Zatímco ve velkých firmách hájí zájmy zaměstnavatele podnikoví právníci, kamerové systémy a bezpečnostní agentury, na osamělých farmách se zaměstnanec dostane všude. A poškodit farmu nemusí jen tím, že ukradne kilo másla.

Od první zaměstnankyně farmy Šourkových jsem se hned při první návštěvě dozvěděla všechno. Úplně všechno. Že je pan Šourek líný a nechce dělat, že se dcera rozvádí, protože ten její pije, ale to rozhodně není první rozvod v rodině, protože ona moc dobře ví, kdo tady koho rozvedl a proč a hlavně, kolik za to kdo dostal.

Dobré jméno, „good willing“ a interní informace firmy jsou kapitál jako každý jiný a vztahují se na něj celé odstavce pracovních smluv, za jejichž porušení zahraniční firmy vypalují slušné tresty. U nás, když tyto informace vynese zaměstnanec, farmář na něj nemá žádnou zbraň. Stejně tak soukromé informace za právně vymahatelnou položku nepovažuje nekonečný zástup kontrolorů, úředníků, výzkumníků a neziskovek, kteří spolu se zaměstnanci šmejdi v kuchyních i ložnicích farmářů a dál pak do světa (a konkurenci) posílají své zkazky o tom, jak který farmář zbohatl či zchudl a proč, a to přesně v intencích jejich výšece chápání světa. Těmito nelegálně získanými informacemi pak udržují svůj sociální statut a pocit moci, které každá informace přináší. A stejně jako zaměstnanci bez hrozby postihu, protože při vstupu na soukromý pozemek nepodepisují

žádná prohlášení o mlčenlivosti a ochraně privátních údajů majitele, a také neplatí nic za jejich porušení.

Případ 4. V některých případech je ohrožení podnikatelů zaměstnanci přímou příčinou stagnace rozvoje venkova. V zámeckém hotelu Sychrov jsem se dala v restauraci do řeči s číšníkem: „Můj známý má dole ve vsi hospodu. Aby mu ji zaměstnanci nerozkradli, musí v ní být neustále přítomný. Jejich vynalézavost je neuvěřitelná, je jedno, jestli okradou hosta, nebo jeho. Posledně zablédl ve skřítnice zaměstnance i podkladek na vejce. I díky jeho neustále plnému nasazení podnik prosperuje. Dokonce tak, že by si mohl dovolit otevřít druhý ve vedlejší obci. Ale nemůže, protože současně na dvou místech hlídat nelze.“ Toto je přímo učebnicová historka, přesto o těchto rizikových faktorech SWAT analýzy PRV mlčí.

Chce-li občan navštívit ministra zemědělství či jiného úředníka na ministerstvu, musí na Tišnově projít olbřímí a obludnou vrátnicí s detektory. Traduje se historka, že ještě za ministra Luxe jeden farmář přišel přímo k němu do kanceláře a shodil tam hromadu hnoje. MZE? Postavilo za 12 milionů bránu, aby se tam už žádný farmář nedostal. Její provoz stojí 3 miliony ročně. Bezpečnost, které se pan ministr těší, však ukazuje na další fasetu disproporce mezi podmínkami k práci farmáře a jeho zastupitelů, rozdíl mezi podmínkami těch, kteří na sebe vzali odpovědnost za druhé. O nějaké rovnosti nemůže být řeč.

b) Nesdílená odpovědnost:

Případ 1. Ranč Malevil v Heřmanicích u Jablonného v Podještědí je multifunkční projekt, jako by program LEADER doslova zkopíroval do svých stanov: jízďárna, golf, kurty, bazén, příroda, tracking, kola, kulturní akce, tancovačky, hotel, restaurace, vděčná klientela, ani koruna státní podpory. Majitel, který si tímto Eldorádem zrealizoval svůj klukovský sen, postupně zaměstnával všechny místní obyvatele v širokém dalekém okolí. I proto, že byl se svou snahou široko daleko jediný, u nezapojené většiny místních si vysloužil pověst drába a zloděje, který chce zbohatnout, a dovoluje si mít víc peněz než jeho zaměstnanci. Při jedné z posledních návštěv jsem viděla jeho dennodenní martyrium přímo on line: tak, aby jej pokud možno nezaslechli hosté, majitel se snažil usmívající se číšníky donutit k práci. Nakonec stejně jen bylo možné zaslechnout jeho trošku zvyšený hlas. „Co mám dělat, mám se tady s vámi prát?“ Pracovní síla na venkově má svá specifika. Pokud je nebudeme znát a nebudeme o nich mluvit a nebudeme mít připravený program, jak tato specifika narovnat do podmínek práce ve městě, nemůžeme jen tak psát o vzniku nových pracovních míst a rovných příležitostech. Nutit pracovat nemůže lidi jen zaměstnavatel, ale i stát.

Případ 2. Ředitel sklárny Ajeto Jaroslav Thunhofer vypráví, jak přijal dva kluky z Boru. „Chcete tu práci dělat?“ ptal se jich při pohovoru vážně a důrazně, protože zaučit nové lidi znamená měsíce práce. „Jasně, proto jsme tady,“ kývali dychtivě na souhlas. „A proč?“ zkoušel to ještě ze strany. „No protože je to dobrá práce, Ajeto je nejlepší sklárna.“ Za tři týdny nepřišli do práce. Jeden den. Dva. Tři. Před Vánoce, kdy sklárna hučí na tři směny. Ani se neomluví, jestli jsou nemocní, nebo mají něco jiného, nebo se odstěhovali. Ve sklárně je už nikdy neviděli. A to byli skláři – kvalifikovaná, fajnová pracovní síla. U nekvalifikované venkovské pracovní síly je pravděpodobnost, že nebude dodržovat Zákoník práce, samozřejmě mnohem vyšší.

Případ 3. *Pamatuji na svou kamarádku, která se mnou přerušila všechny styky, když jsme napotřetí nedojely do Brna, protože půl hodiny poté, co jsem za sebou zavřela dveře, jsem se kvůli některému ze svých zaměstnanců musela vrátit do Prahy: nešla tiskárna, chyběl jeden ze zaměstnanců, volal klient... Pak mi farmářka Vlasta Šourková poradila: „Nesmíš jim říkat, že jedeš pryč.“*

Toto jsou rady za statisíce, tohle posune firmu kupředu. V Programu rozvoje venkova stojí, že když vybudujeme 133 místních akčních skupin, tak zaměstnáme 7000 lidí. A kdo se o ně bude starat? Farmáři nejsou žádné chůvy a není žádná jejich povinnost v bezprávním systému dodržovat právo. Jak vidíme v praxi, může je to bezprostředně ohrozit na zdraví a na životě.

Případ 4. *Stejná farmářka, Vlasta Šourková, která mi poradila drobnou lest, jak alespoň jednou ročně vidět Brno, vypráví na toto téma následující: ona řečná zaměstnankyně farmy se v zimě 2005 „šlehla větví stromu do oka“ a zůstala tři čtvrtě roku na nemocenské s tím, že „ji nesnesitelně bolí hlava, ale už rozhodně příští měsíc nastoupí do práce“. Když na podzim začali sbíhat náhradníci, nevedlo se jim lépe: žena z protější vesnice, s kterou farma uzavřela pracovní smlouvu, paní Šourkovou ubezpečovala týden za týdnem, že o takové práci, jako je výroba biosýrů na ekologické farmě, vždy snila, a rozhodně již příští týden nastoupí. To trvalo dalšího půl roku, až do chvíle, kdy paní Šourková skončila v nemocnici. Doktor řekl jasně: jestli chcete takto pokračovat, tak do dvou let umřete.*

Plán rozvoje venkova schvalovala a měla možnost – dokonce povinnost – se k němu vyjádřit všechna dotčená ministerstva. Tedy i Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra. K tabulkám o vytváření desítek tisíc pracovních míst na venkově od nich nepadlo ani slovo. Za nás pro příští verzi PRV doporučujeme, aby do sekce LEADER MZe napsalo ne 22 000 nově vytvořených pracovních míst, ale 220 000. Lépe to na papíře vypadá.

c) Volná pracovní síla na venkově – potenciál, nebo riziko?

Venkovští podnikatelé a farmáři nejsou zabezpečovací sociální ústavy pro nejproblematičtější segment pracovní síly, které z bezpečí svých střelců hlídaných kanceláří budou pozorovat jejich zastupitelé a sledovat „alebo prežijú, alebo nie“. Zaměstnanci jsou prubířským kamenem podnikání. Zaměstnanci vytvářejí a prodávají značku firmy, kvůli zaměstnancům se klienti vracejí nebo odcházejí. Kvůli nim podnikatelé prodávají firmy, kvůli nim své firmy nerozšiřují, kvůli odvodům za ně raději pracují za dva.

Venkovskou pracovní sílu musíme v první řadě znát a pracovat s ní bez příkras a ideálů. V případě našeho projektu jsou to moji spolužáci. Vím, jak jsou vynalézaví, jak se umějí k práci postavit, ale... také vím, že vyžadují neustálou péči. Poněkud cynicky řečeno děti jednou vyrostou a rodiče jednou umřou, s manželem je možné se rozvést, zaměstnanci však zůstávají a... mají na nás všechna práva. Zaměstnanec není možno odložit k babičce ani mu zjednat chůvu. Zaměstnavatel odpovídá za jeho bezpečnost, zdraví, život. Za jeho boty do chléva i do plesu, za jeho vyžehlený

plášť do mlékárny i žlutou vestu do auta. Za současných podmínek je zaměstnavatel-farmář neustále jednou nohou v kriminále, druhou v hrobě. A takovýto nerovnovážený stav nikoho nemotivuje k tomu, aby zval lačné a zvědavé sousedy ke svému prostřenému stolu. A současná legislativa ani její výkonná část zaměstnavatele – v našem případě farmáře – nijak před chronicky známými problémy nebrání. Dokonce se o nich ani nemluví. Ale v praxi znamená jednu ze základních bariér vzniku nových pracovních míst. V pohraničí speciálně.

V Evropě už neexistují hranice ani nějaké mrtvé zóny a odkladiště, za které Sudety považoval minulý režim. Teď se to přesně obrátilo, tato území jsou branou pro všechny, kteří k nám přijíždějí podívat na to, co před tou Evropou tak chráníme. A mají to před sebou jako na talíři. Čím je nějaká část organismu křehčí, vzdálenější, izolovanější, zranitelnější, tím je pro zdárné fungování celku důležitější a nepostradatelnější. Nemůžeme na periferní nervové dráhy rezignovat a tvrdit, že nám k přežití stačí zbytnělá játra. Takto rovnostářsky se choval minulý režim, bohužel klíšé bouchání do stolů, spolčování tupců a siláckou požívačnost převzala i současná politika. Na venkově, který pracuje s jemnějšími, sofistikovanějšími kulturními vzorci, to musí být vidět. A také je. Dharma se nedá obejít, dharma se dá pouze pochopit.

Provoz

1. Firemní kultura a povinnosti zaměstnanců jsou součástí projektu a jejich koncept představuje velkou investici, případně je chráněným know-how firmy. Nesmí nastat okolnost, kdy do stanovených pravidel někdo zasahuje či je mění. Je proto třeba, aby stát vydal srozumitelný a závazný manuál, který bude garantovat, stejně jako zemědělec – zpracovatel musí garantovat státu, že tento seznam požadavků je konečný a platný na období dalších pěti let.
2. Pokud má být projekt koncipován jako řetězec, není možné, aby v jednom okrese platily jiné hygienické a veterinární normy než v druhém. Řada svědectví z farem právě o těchto rozdílech svědčí. Zatímco v jižních Čechách je možný souběh kozí a kravské produkce v jedné mlékárně, v severních Čechách jsou s tím problémy. Zatímco ve středních Čechách je možné nechávat zrát sýr na dřevěných regálech, v severních Čechách to možné není...
3. Objem produkce závisí na ekonomické návratnosti investice a obratu podniku. Není možné zatížit kilogram kozího sýra 200 korunami fixních nákladů. V Toskánsku a v Provence, kde je nejrespektovanější tradice výroby „Produktů s přidanou hodnotou“ farmář v jedné jediné místnosti vyrábí a nechává zrát 10 druhů sýrů s různými typy plísní a různými postupy zrání – od čerstvých po parmazán. Jeho provoz, sortiment a technologie jsou výhradně v rukou sýraře a klienta a obchod je záležitostí dohody mezi nimi. Z jedné farmy je možné prodat jak koláč tak klobásu tak tvaroh, protože všem je jasné, že se v první řadě musí uživit. Stejně tak v hotelu či restauraci si klient bioprodukt objedná a pokud jej zaplatí, tak bio-

produkt dostane. Nedovedu si představit, že by mé dceři ve vybraných (ne specializovaných) podnicích místo biolmléka naservirovali nějaký emulgátor, nebo že bych náhle přestala chodit do drahých restaurací, protože nic jiného než bio v nich nejím a stát by je najednou prohlásil za nelegální s tím, že by současně zrušil nařízení o označení složení receptury. A k takovýmto zmatkům u nás běžně dochází a v tomto legislativním houští investujte desítky milionů. Mimochodem pražský Magistrát nám na otevření restaurace, v které se nabízí mimo jiné i bio suroviny, dal třímilionový grant, ačkoli není jasné, zda mu jejich prodej někdo nezakáže. V našem udavačském prostředí a s našimi horlivými úředníky, kteří si netroufnou na skutečné podvodníky, ale o to více si svou zbabělost kompenzují na malovýrobci, je třeba, aby stát jasně vyložil karty na stůl a zakázal lokální produkci a lokální prodej. Pokud to neudělá, je třeba, aby jej legalizoval, a to v celém rozsahu a zcela jednoduše a srozumitelně. Jak řekla zcela výstižně paní Šourková ředitelka KVS Liberec: My se tady budeme dířit, splácet úvěry, a vy nám sem budete chodit zakazovat?

4. Obaly: sýry není vhodné balit do nepropustných potravinářských fólií ani do vosku. Obojí škodí chuti i vůni. Na francouzských letištích se prodává sýr zabalený ve voskovém papíře, údaje jsou uvedeny na regálovém štítku. Není žádný důvod k tomu, aby tomu u nás bylo jinak. Pokud si pozveme italského farmáře, aby nám ukázal například výrobu ricotty, a na semináři vyplyne, že na ricottu se v Itálii prodávají speciální košíky, které farmář přetáhne alobalem a prodá, není možné, že budeme italskému farmáři platit letenku z Florencie, pobyt, košíky a pak se dozvíme, že nám to veterinář či hygienik nepovolí.
5. Provoz se bude zařizovat postupně, podle možností danými trhem a demografickými faktory prostředí. Jak bylo řečeno výše, sociální funkce propojuje technologickou a ekonomickou, a není možné je vytrhávat z kontextu a budovat na venkově provoz, který se neuživí. Jsme v situaci, kdy každý podobný projekt je unikátní a v tuto chvíli nemá žádný předobraz. Požadavky špičkových technologií plní kapsy importérů, ale nerozvíjejí český venkov. Prostor je pro podnikání extrémně rizikové, podmínky nesrovnatelné s městy. Teprve tehdy, když se místní zaměstnanci osvědčí v provozu, je možné provoz plně zařídit či flexibilně rozšířit, teprve tehdy, až se pro produkt najde zákazník, je možné do jeho výroby plně investovat. Vše ostatní je hazard jednostranně ohrožující pouze toho, kdo do projektu přináší riziko, úsilí, peníze a odvahu.
6. Celý projekt je zapotřebí vybavit s ohledem na domácí produkci. Existuje-li v místě výrobce, který je schopen vyrobit paster, máselnici, stáčírnu, je první na řadě v procesu rozhodování o výrobci. Stejně tak stavební firma, dodavatel materiálů, surovin atd. Takto je totiž program LEADER zamýšlen a takto je třeba od začátku na investice pohlížet – aby zůstaly v místě. Zásahy státu do výběrových řízení je nutné jinak formulovat.
7. Legislativa, vztahy mezi exekutivou a podnikatelským prostředím nejsou stabilizované. Pro malé podniky a rodinné zpracovny dokonce legislativa není připravena vůbec. Pravidla dotací jsou velká ruleta, která podnikatel-

ským subjektům nastavuje nerovná pravidla ve prospěch těch, kteří o komunitní projekty nemají zájem.

8. Každá loď má jednoho kapitána a moc se nedeleguje vně subjektu. Příliš se vžilo, že intervence do chodu firmy jsou věci vůle kontrolních orgánů. Každý zaměstnavatel investuje do školení, bezpečnostních zkoušek a vzdělávacích seminářů svých zaměstnanců. Do těch nechť státní správa vtělí své požadavky, ale v míře, která není buzerací a jednostranným ulehčováním práce kontrolních složek, ale týmovou prací a společným hledáním řešení, která jsou podřízena jedinému cíli, a tím je prosperita venkova. Ta se odvíjí ze spokojenosti investorů a pracovníků, kteří jej rozvíjí. Zpracovatelé se nevyhýbají kontrolám, ekologičtí zpracovatelé si dokonce za kontroly platí, je však třeba zachovávat cit pro míru a proporce. Správní řízení a pokuty nejsou cestou, která by motivovala místní obyvatelstvo.

Zákazník

Kdybychom znali venkovského zákazníka, znali bychom mnohem lépe venkov. Všechno, co do venkova investujeme, je totiž investováno pro něj. On je prvním konzumentem služeb, on nakupuje v místních obchodech, on je studentem programů i návštěvníkem kulturních akcí. Domněnka, že nám venkov zalidní turisté, může vycházet jen ze stejné špatné premisy – že nevíme, o jakých turistech hovoříme. Chráněné krajinné oblasti nejsou zemědělské oblasti a zemědělské oblasti nejsou turistické oblasti.

Každý nově budovaný projekt se opírá o místní „Site research“. Hotely i obchody pracují s tzv. „Catchment areas“, s oblastí, která je projektem zasažena. V severním pohraničí by nám vyšla zajímavá čísla. Nejřidčeji zalidněná oblast republiky stárne a dále se vylidňuje. Čísla nám ukazují, že přes stamilionové investice z MZe ročně se konkrétně Lužické hory rozvíjejí stylem „bohatí bohatnou a chudí chudnou“. Příjem venkovské rodiny je o plnou třetinu nižší než rodiny ve městě, ovšem existují tam rodiny, které žijí pod hranicí životního minima.

Pro projekt je nezbytné znát rizika, která vyplývají z charakteristik venkova. Nikde jsem pro celý region Lužických hor nenašla na MZe čísla, která by mi dala představu o potenciálu. Rekreatanti? Nevíme? Kolik utratí za víkend? Nevíme. Za co? Nevíme. Kde? Nevíme. Od kluka, kterého jsem vezla v autě, jsem se dozvěděla, že jeho rodina utratí všechny prostředky na kulturu a relaxaci v libereckém Babylonu, protože blíž hraničním obcím žádný jiný podnik s programem pro děti není. Proč? Nejsou tam klienti? Nevedou tam pro něj silnice či nemá tam spojení? Není možné tam získat zaměstnance a zákazníka obsloužit? V Programu rozvoje venkova není o zákazníkovi ani slovo. EAFRD se však deklaruje jako investiční program. Jaká investice se však obejde bez zákazníka? Zemědělská.

My ovšem potřebujeme vědět, že když např. zadáme do Českolipského deníku inzerát, že v dubnu začíná festival kozích sýrů, že se tyto deníky vůbec dostanou do chalup se zákazníky a nebo do kolika z nich pošta vůbec nedorazí. To stejné, když uděláme akci pro školy, musím vědět, zda se školy nebudou příští rok zavírat. Nebo když uděláme v centru od 4 hodin odpoledne slevu na kafe a koláč, tak zda jede

odpoledne nějaký autobus, který přiveze zákazníka atd. atd. Na regionálně odlehle oblasti nelze nasadit žádný fungující a ověřený model z města a MZe nemůže počítat s tím, že si investor bude platit statisíce za základní průzkumy prostředí. A pokud máme zájem tyto oblasti vylidnit, pak je třeba k tomu dospět opět na základě nějakých průzkumů, a je třeba v útlumu pokračovat systematicky. Ne do těchto oblastí lít peníze a přihlížet, jak z nich mizí obyvatelé a s nimi i šance na jejich rozvoj.

Neposledním bodem je, že v rámci marketingu odpovíme i za emocionální komfort svých klientů. Chceme-li

se chlubit českým venkovem, rozhodně nechceme svoje klienty, kteří do centra přijeli relaxovat a obdivovat kulturní a přírodní odkaz českého pohraničí, vystavovat pohledu na špinavá a v bahně stojící domácí zvířata, otlučené kraviny a plesnivé role hnědého sena, rozhodně nechceme, aby jim místní pantáta, který si přijde odpoledne na svůj levný koláč s bílým kafem, začal vyprávět, kterak přišel nejdřív o pole, pak o koně, pak o dům, a pak znovu o pole a znovu o dům a o koně a ještě o krávy, o peníze a o dotace. To už nikdy nechci poslouchat ani já, a rozhodně nechci, aby to poslouchal zákazník, obzvláště ne německý nebo polský.

9 BUĎ FIRMA, NEBO STÁT: TISÍCKRÁT NIC UMOŘILO OSLA

Budování venkovské zemědělské a zpracovatelské farmy s návazným edukativním a kulturním programem si nemůžeme představit jak Hurvínek válku – bez peněz, bez lidí, bez prostředků, bez zákazníků. Dále technicky není možné, aby investor svou pozornost dokázal ve stejné chvíli věnovat svému vlastnímu podniku a vedle toho často absurdním a z místního kontextu vytrženým požadavkům státu.

Jen pro názornost si na chvilku představme, že budeme mít plnou zodpovědnost za každý výše uvedený a sám o sobě problematický aspekt podnikání, a do toho kdykoli vstoupí partner – stát a začne s vámi smlouvat o váš čas a peníze: „Teď hned začneš zpracovávat další žádost, protože musí být odevzdána do konce měsíce.“ Nebo vás zastaví uprostřed sklizně proto, že nemáte na naftu, protože jste díky jeho chybě nedostal v termínu dotace. Nebo začne ve zkolaudované zpracovně zakazovat výrobu nových produk-

tů, na které už máte objednané obaly. Nebo vám suše oznámí, že protože vypínače k rozvodným instalacím nenašroubovala akreditovaná firma, tak vám nevyplatí slíbené dotace na „opravu zchátralé budovy, která je velkým potenciálem pro agroturistiku“. Nebo s vámi zahájí stopadesáté správní řízení, protože jste se v deset večer upsal v záznamu o tom, co ukazuje teploměr na ledničce. Nebo se se SZIF začnete na tři měsíce dohadovat o mléčné kvótě. Je to ono tisíckrát nic udolalo osla.

Je to i proto, že v Programech MZe chybí analýza pracovní doby farmářů, chybí tam seznamy chyb, kterých se MZe a jeho servisní složky za sledované období dopustily, chybí tam vyčíslení času, které tyto chyby farmáře stály, chybí tam seznam komentářů jednotlivých bodů Programu, chybí tam prostě praxe, nebudeme znovu opisovat předchozí body.

10 PODMÍNKY ROVNÉ A ROVNĚJŠÍ

Kamarádka účetní mi vyprávěla jednu ze svých počítařských historek. O vedení účetnictví ji požádala úřednice z pražského Magistrátu. Bude potřebovat udělat pořádek ve svých příjmech a vydáních. Vedle svého pětaticetitisícového měsíčního platu si totiž otevřela kadeřnictví. Jak to zvládá? Jednoduše, směje se, v práci není nikdy déle, než do tří hodin odpoledne. Jméno úřednice je k dispozici v redakci.

Do Café Colonial na Starém Městě chodí úředníci Magistrátu a zlatou kartou nabitou městskými penězi platí třítisícové útraty za šampaňské a víno, kterým si léčí „boles-

ti v krku“, stačí si vyžádat platby kreditními kartami v kavárně.

V Krompachu a stovkách dalších pohraničních obcí pracují obecní zastupitelstva zadarmo, v hospodě jim nikdo nezaplatí ani pivo, a válčí o to, aby jim na zimu neodstříhli telefon a veřejné osvětlení. Kadeřnictví si těžko otevrou, protože nad haldami papírů z centrály sedí dlouho do noci a místní ženy na služby nemají peníze. Vypravovat za těchto okolností o rovných podmínkách – na to je třeba mít žaludek.

II ZÁVĚR: POBÍZET, NEBO PODBÍZET?

Jestli vznikne nebo nevznikne nový zpracovatelský podnik, těžko někoho zaujme. Pokud nikoho na MZe nedojalo, že z 83 mléčných farem 27 za posledních pět let v pohraničí ukončilo chov dojnic, tak těžko dojme fakt, že jedna nová nevznikla.

Ovšem pokud nebudeme umět sledovat skutečná čísla, budeme se i nadále topit v doslova nehorázných lžích, tak jak nám je zcela bez skrupulí MZe předkládá.

Ve velkých číslech nám MZe v programu EAFRD tvrdí, že díky opatření I.1.1. – Modernizace zemědělských podniků, vznikne nárůst HDP na pracovníka v zemědělství o 50 000 korun a v potravinářství o 100 000 korun. (EAFRD strana 146). Za rok 2007 a první čtvrtletí 2008 žádnému zpracovateli díky programu žádný nárůst nevznikl a o žádném očekávaném nárůstu ani neví. Naopak všichni dotazovaní zpracovatelé mají podklady o tom, že za svou práci dostávají naprosto podhodnocenou mzdu, řada z nich dokonce nemá ani na sociální a zdravotní pojištění a mzdu si celá léta nevyplácejí.

Venkov v pomalejší časové křivce opakuje novodobé české ekonomické vzorce městských aglomerací: očekává své kolonizátory. Území, která neumíme spravovat, bude spravovat někdo jiný. Tam, kde si nevíme rady, nám rád někdo jiný poradí. Sudety se jako poušť zakusují do vnitrozemí, kde se zastaví až o vycizelovaný management zahraničních kapitálových misí.

Podle studie VŠE v Praze (MFd 1. 11. 2007 – Pobízet, či podbízet, strana A 10), která se zabývá výpočty, na kolik vyjde jedno nové pracovní místo vytvořené programem investičních pobídek státu, pracovali studenti s jednoduchým vzorcem: podělí-li se výše investiční pobídky a odečtou-li se daňové úlevy, dojde se k závěru, že náklady na vytvoření jednoho pracovního místa v našich „průmyslových zónách“ dosahují v průměru 1,6 milionu korun. Ukázaly se také extrémy. Jedno nové pracovní místo v německo-americké společnosti Barum Continental v Otrokovicích vyšlo až na 15 milionů korun.

Brněnský tým Romana Rozsypala a UZPI přišel se stejně zajímavými čísly (viz jeho část studie): Pro naši MAS z nich vyplývá, že na jednoho pracovníka farmy, která chová dobytek bez tržní produkce mléka, stát přispívá ročně dotacemi 1,6 milionu korun. Každý rok, ne jednorázově, jako při vzniku pracovního místa. Například Jan Musil z Mařenic svěřil kamarádům, že má práci jen když jsou sena, protože na zbytek roku (řekněme od října do dubna), se dobytek odváží ze Světlé pod Luží, Mařenic a Trávníku do společných zimovišť v Kunraticích u Cvikova.

Naopak na pracovníka, který chová dojnice a je potenciálním zaměstnavatelem, zpracovatelem mléčných produktů, jeho farma se může stát penzionem, školícím střediskem, obchodem... stát přispívá 142 tisíci korunami ročně.

Takto jsou teze programu LEADER těžko pochopitelné. Jenom tímto jedním krokem MZe snížilo zaměstnanost venkova v zemědělství řádově o tisíce pracovních míst. Za poslední dva roky zaniklo 33 % tedy 24 ekofarem s kravami s tržní produkcí mléka. Každá z nich zaměstnávala 4 lidi. Takže jen takto ekozemědělství přišlo o 100 pracovních míst a dále s sebou jako lavinu strhlo možnost lokálního zpracování a místních odbytových středisek, které na sebe vážou kulturní a vzdělávací programy etc.

Stejně tak kulhají na obě nohy i další čísla v PRV, která se dotýkají našeho ekologického projektu. Například za „Trvale udržitelným využíváním zemědělské půdy“, kde nám do nejdražší dotační položky na LFA zařadilo MZe cca 50% zemědělské půdy, tj. okolo 2 mil. ha), nenajdeme žádný praktický výsledek. Z těchto málo výnosných oblastí se v programu apriori s žádným výnosem nepočítá, protože tyto tisíce hektarů leží za stovky milionů korun ročně dotací bez jakéhokoli dopadu na místní prostředí, jediným výsledkem této investice je „0,2“ krávy na hektar. V praxi a na fotografiích vidíme, jak kráva stojí v bahně u plesnivých balíků sena a vedle ní se rozpadají budovy bývalých kravínů, stájí a stodol.

Ještě rafinovaněji nám PRV na straně 149 tvrdí, že tyto LFA programy přinesly „...zlepšení kvality vody o 26 tisíc ha“ a „příznivé změny klimatu o 1 tisíc hektarů“ a „zlepšení kvality půdy o 21 tis. ha“ a „Předcházení marginalizace a opouštění půdy o 31 tis. hektarů“. To je možné tvrdit jen bez totální neznalosti místních poměrů. LFA oblasti na svém způsobu obhospodařování od války nezměnily nic. Louky a pastviny byly spásány dobyt看em bez chemického ošetření, na které v podhorských oblastech nebyly peníze. Jakési zlepšení půdy v horských oblastech je pustá manipulace a „Předcházení marginalizace a opouštění půdy“ je při pohledu na migraci obyvatelstva v podhorských oblastech přímá lež, stačí si jeepem tyto tisíce hektarů objet a srovnat s dobovými fotografiemi či navštívit tři čtyři místní starosty.

Zemědělské podhorské oblasti stagnují, protože jejich potenciál leží ladem. Obyvatelům obcí dodnes nejsou vysvětlena pravidla a strategie evropské zemědělské politiky, jejich příležitosti a možnosti obživy i rozvoje obcí. Pro místní obyvatele neexistují manuály vzorových podniků, neexistují tabulky a návody, jak založit farmu a jak ji provozovat, neexistuje strategie, jak koordinovat a hledat další nadstavbové vzorce pro surovinu, produkt, region. Výsledky jsou stejně snadno ověřitelné jako dopady programu LFA na podhorské oblasti.

Například: V současném ekologickém systému zemědělství je už tak málo orné půdy, že pro mléčný skot může ekologický farmář koupit „zrní“ jen u několika vybraných ekologických farem, které příznivci stávajícího systému označují za lobbisty, kteří se snaží v republice ničit spodní vody. Pro naše severočeské farmáře se tito lobbisté konkrétně jmenují: Ondřejkovi z Frýdlantska, Šmakalovi od Benešovska, Sklenářovi od Jihlavy nebo farma Abatis od Jesenice u Prahy. Přitom by stačila opět jediná návštěva mléčné farmy a zjistíme, jak to s krmením pro ekologický mléčný skot vypadá v praxi: pšenici, kterou měli mlékaři Šourkovi slíbenou u obilnářů Ondřejíků, sežraly přes zimu mléčné krávy, zachráněné před rančery z jižních Čech.

Středočeský Abatis prodá všechno obilí Němcům, protože si pro ně přijedou a nemusí je nikde skladovat. Šmakalovi i Sklenářovi jsou ve středozemí a transport krmení do podhorských oblastí je neekologický a drahý tak, že popírá deklarace o udržitelném rozvoji a zlepšení kvality vody, kterým se MZe ohání. V republice neexistují bio sila, takže farmáři na jaře trnou, zda dodavatel, na kterém jsou závislí (viz kauza GMO), již obilí neprodal jinam. Farmáři „rostlináři“, kteří by měli pro obilí vybudovat sila, nemají peníze ani na stodoly na slušné seno, protože jak uváděl například Antonín Šmakal v případě rodiny Abrlových, ačkoli by si stodolu rodina byla ochotná postavit sama, úředníci chtějí ke stavebnímu povolení 75 000 za projekt. Vzhledem k tomu, že si rodina dva roky nevyplácí plat, do tohoto razítka není ochotna ani schopna investovat... Točíme se stále v kole.

Základní atribut ekologie, kterým jsou vidět věci v souvislostech, Programu rozvoje venkova zcela chybí. Mnoho pozornosti jsme věnovali dotacím do travních porostů, ale to proto, že do nich investuje stát podstatnou část ekologických dotací, a také proto, že právě díky důsledkům této politiky dotování trávy není možné zrealizovat projekt BIO region Severní pohraničí. Ovšem nemusíme v tom nutně vidět nějaké spiknutí. MZe pracuje bezkonceptní metodou látání děr a hašení požárů, kdy nakonec je rozvrtnané všechno, ale vybudovat se nedá nic.

Tyto základní neznalosti o tocích peněz vytváří například další iluzi, kterou je ona tisíckrát opakovaná lež, že zemědělské dotace jsou peníze z Bruselu. Pověsti naší republiky by jistě nepomohlo naše přání, že by zdravotní sestra z Marseille a instalatér z Krakova platili bývalému českému předsedovi Státních statků dovolenou v Brazílii. I tato konstrukce – naštěstí pro Evropu – je zcela mylná. Ve skutečnosti jsou evropské zemědělské dotace resubvencované odvody ČR do společné bruselské kasy.

Dotovat sociální a zdravotní dávky pro rodinné farmy s pracovními místy a ziskem z vlastní produkce, vytvořit jinou strukturu plateb pro obecní zastupitelstva malých obcí, stanovit jiná kritéria ekonomické podpory zemědělských podniků a sledovat procentuální objem dotací na obratu farem, vytvořit jiný systém kontrol, který sleduje potenciál rozvoje venkova, ne vlastní softwarové a personálně-administrativní limity, decentralizovat rozdělování peněz do regionů, sledovat efektivnost a návratnost toku zemědělských dotací, zveřejnit státní investici do jednotky jednotlivých biokomodit a porovnat s poptávkou po nich a především – monitorovat skutečné podmínky podnikání v zemědělství na českém venkově – tyto požadavky leží na MZe již 17 let, my osobně je s každým novým ministrem aktualizujeme. Výsledek jsme měli možnost sledovat na předchozích stranách. Za těchto okolností by každý nový projekt jen prohluboval zmatek, který v zemědělství panuje a dříve nebo později by se stal jeho obětí.

Bez nadsázky můžeme kapitolu uzavřít s tím, že zemědělská půda, která je zařazena do systému ekologického zemědělství a LFA a je spravována programy MZe, jen dále prohlubuje trend vyliďňování podhorských oblastí, které v celkovém objemu zemědělské půdy v ČR představují téměř polovinu plochy. O „Ochráně a rozvoji dědictví venkova a kulturním odkazu“ nemůže být vůbec řeč.

Půda je dobrá investice, už se nevyrábí

(Will Rogers)

Sedím naproti mladé mámě, která k rozhovoru svolila jen tehdy, když nebude nikde jmenovaná. Vypráví, jak přišla o chalupu a pole. Nejdříve jí přišlo z „finančáku“ oznámení, že nemá zaplacenou DPH. Na to, aby dokázala, že to není pravda, už neměla čas. Za dva dny totiž přišli Pražáci s papíry z FÚ, že kvůli neuhrazeným závazkům její chalupa a hektary půdy kolem ní půjdou do dražby, ať jim je raději rychle prodá. Prodala. Za desetinu ceny. Dnes sedí se dvěma dětmi u tchyně v České Lípě a nemá ani mobil. Potichu poslouchám. Nemohu jí nabídnout víc než to poslouchání. Zatímco smrká, vzpomínám na vyprávění desítek jejích sousedů, které jsem za poslední rok slyšela a kteří si všichni vymínili, že zůstanou v anonymitě. Vybavuji si mladou dívku, na kterou řval ředitel PF v České Lípě na schodech, že jestli nepodepíše koupi pozemků v nájmu, které do dražby zařadil protiprávně, on osobně se postará o to, že už v regionu nekoupí ani metr. Muže, který složil do rukou ředitele PF v Liberci 120 tisíc za pozemek s tím, že „holky už odešly a pro doklad si přijďte zítra“ a nikdy už své peníze ani pozemek neviděl. Ženu, které z PF v České Lípě zavolali, zda opravdu chce koupit dražený pozemek, a když odpověděla že ano, druhý den jí oznámili, že je již prodaný uchazeči nad ní. Věděla jsem, že lze přijít o dům nebo o dědictví. Ale přijít o celé hory? Vždyť nebyla žádná válka.

10 základních okruhů problémů – shrnutí a výsledky

Komentář: Nevymahatelnost práva

Tři kategorie hráčů v zemědělství (*Tři skupiny, tři zájmy, tři možnosti*)

Arogance a skrytá agresivita představitelů státní správy (*Dobrý den, nejste z ministerstva?*)

Další aspekty vzniklých škod (*Vítězové a poražení*)

Administrativa a její možnosti (*Sloužím, Jan Lucemburský*)

V americkém filmu Michael Clayton připravil farmáře o miliony dolarů hnojivářský holdingový kolos U/North s roztomilým lístečkem ve svém zeleňoučkém logu, které připomíná logo našeho MZe. Urovnání multimilionového návrhu žaloby drží v rukou obávaný právník a spolumajitel jedné z největších právnických firem v New Yorku Kenneth Bach, jejíž honorář za několik let táhnoucí se spor už už dorovnával částku škody farem poškozených chemickými hnojivy.

Takto popisuje chvíli, během které došlo k jeho obrácení: „Seděl jsem v hotelu a na pokoj jsem si pozval dvě Ukrajinky.

Během toho (neuvádí čeho, prostě toho) mi před očima běžely tři sloupce čísel. Výsledovky U/North, faktury s našimi honoráři a tržby za obilí a maso.“ Během jediného zážehu vědomí se rozhodl žalobu nejen neurovnat, ale informace, které během vyšetřování získal, použít pro rozšířenou žalobu na U/North, v které by on sám zastupoval farmáře. Místo analýzy souvislosti s místním prostředím mě však napadla jiná konotace drsné americké metafory o chvíli osvětlení: byly to opravdu Ukrajinky? Poznává Američan ruštinu od češtiny?

DESET ZÁKLADNÍCH OKRUHŮ PROBLÉMU

❶ Řetěz je tak silný, jak silný je jeho nejslabší článek

Stejně jako všude na světě jsou farmáři kanárci v uhelných dolech. Je to nejzranitelnější a nejkřehčí složka společnosti. Osamělí na nedostupných výspách, nepohybliví, protože připoutaní ke svým zvířatům a polím. Chudí, tudíž bezmocní. Jejich šance najmout právníka za 2500 na hodinu je minimální, v českých roky se vlekloucí soudních sporech nereálná. S nižším vzděláním, tudíž zranitelní. Možnost pochopit jemné dodatky zákonů a drobné manipulace ve výpočtech přesahují jejich záběr. Jejich právo na svobodu slova je tlumeno desítkami komisí, které mluví za ně, miliony do grantů na komunikaci a seminářů, v kterých se nechávají slyšet jen ti, kteří si o ně umějí vyplnit internetové žádosti.

Zastrašit tuto skupinu obyvatel a okrást ji, je zločin z první třídy gaunerské základy. Scénáře o propojení úředníků státní správy se skupinami investorů do zemědělských dotací nejsou složité. Podstrčené dlužní úpisy, dobytek exekutory odvezený z pastvy bez soupisů čísel, stovky tisíc ukradené přímo ředitelem Pozemkového fondu.

Nejúčinnější schéma jak obejít dražby a získat pozemky za desetinnou cenu, neznamenalo vysoký intelektuální výkon, pouze týmovou souhru lidí s kázní přepadových komand. V té na sebe plynule navazovaly organizované skupiny obchodníků, právníků a zkorumpované státní správy. Místní obyvatelé popisují tento scénář:

Pozemkový fond zařadí do dražby kousek louky uprostřed pozemků patřících místnímu obyvateli. Veřejné dražby se účastní předem domluvená skupina investorů do zemědělských dotací. Ti na ni přijdou s tabulkami odstupňovaných nabídek směrem nad vyvolávací cenu pozemku a seznamem jmen, které se k těmto nabídkám přihlásí. Pozemkový úřad osloví výherce dražby, ten od koupě ustoupí a nechá ji spadnout na jiného člena skupiny až do chvíle, kdy se zastaví nad místním sedlákem. Teprve pak skupina jménem některého svého člena pozemek koupí. Vzápětí dá původnímu majiteli na pozemek výpověď. Druhý den pošle udání na místní zemědělskou agenturu s tím, že sedlák porušil pětiletou smlouvu se státem, neobhospodařuje smluvně uvedené pozemky, a tudíž mu hrozí, že bude vracet dotace zpětně, případně se jejich výplata díky zásahům do

žádosti o měsíce opozdí. Stejný den odchází na Finanční úřad dopis o tom, že farma nemůže plnit své závazky. Následující den proběhne kontrola zemědělské agentury na farmě a potvrdí údaje z udání. Den nato přijíždí na farmu zástupce Finančního úřadu a předloží farmáři tabulku, na níž je vyčísleno, kolik bude muset zaplatit zpětně státu za vyplacené dotace, na které tímto ztratil nárok. Oznámi mu, že navrhne majetek farmy do konkursu. Týden nato pozemky farmy koupí skupina za cenu mnohokrát nižší, než je dražená cena státní půdy.

Ve stejnou dobu řve jiný člen skupiny na těhotnou zaměstnankyni ve Výzkumném ústavu v Brně, který zpracovává podklady k výplatám dotací, aby částku na „trvalé travní porosty“ navýšila tak, že bude pokrývat výplaty na neexistující zvířata. Navýšila, stejně jako jiná žena prodala. Strach dělá z lidí potravu. Ale z čeho ten strach pramení? Proč se oběti těchto trestných činů skrývají v anonymitě a nechtějí se dovolávat svých práv? Možná nám k pochopení pomůže následující přehled.

❷ Vize ekologického zemědělství z rukou pracovních skupin MŽP a MZe

Do jara 2007 měla být odevzdána koncepce rozvoje ekologického zemědělství. Zde je drobné nahlédnutí pod pokličku vzniku našich koncepcí a vizí rozvoje:

Připomínky Klubu farmářů vyrábějících biopotraviny k návrhu Programu podpory ekologického zemědělství:

Zadání Programu, kompetence a schvalovací procedury
Vládní pracovní skupina pro udržitelnou výrobu a spotřebu při MŽP zadala jednotlivým ministerstvům, jejich resortům a pracovním skupinám ke zpracování seznam úkolů. Kromě témat dopravy, místní spolupráce, zvyšování energetické efektivity, udržitelného využívání zdrojů a zdravotnictví se jedná i o Program ekologického zemědělství. Zadáním Pracovní skupiny je vypracovat program, který má zajistit ekologickému zemědělství v České republice jeho další rozvoj. Vedoucím pracovní skupiny ekologického zemědělství je Přemysl Štěpánek z MŽP, předkladatelem Programu za MZe této pracovní skupině je Jiří Jungr.

V květnu 2006 proběhlo zasedání Akčního týmu MZe, na kterém se rozhodlo, že skupina kolem Akčního plánu rozvoje venkova tento Program zpracuje. Koordinátorem projektu byl určen externista Tomáš Václavík z reklamní agentury Green Marketing, která s a pro MZe připravuje reklamní akce, a Jiří Jungr z odboru ekologického zemědělství MZe (plný a nesrozumitelný název oddělení je uveden v příloženém slovníčku pojmů). Ti předloží projekt pracovní skupině pro ekologické zemědělství na MŽP. Termín byl určen na konec září 2006. V polovině října by pak jeho definitivní podoba měla být předložena Skupině pro udržitelnou výrobu a spotřebu, která jej přibližně do konce března 2007 schválí, předloží Radě vlády pro udržitelný rozvoj, ta jej předloží vládě ke schválení a ta by pro jeho financování měla uvolnit peníze ze státního rozpočtu.

Setkání Pracovní skupiny v Toulcově dvoře – účast a téma

15. září se v Toulcově dvoře sešla Pracovní skupina ve složení: Přemysl Štěpánek (MŽP – Pracovní skupina pro ekologické zemědělství) Jiří Jungr (předkladatel Programu za MZe, Martin Leibl (MZe) Tom Václavík (Green marketing a koordinátor Programu) Petr Trávníček a Milan Drgáč (PRO-BIO), Milan Berka a Kamil Pecka (KEZ), Roman Rozsypal (EPOS a BIOKONT) Romana Šonková (Spolek pro ochranu zvířat) Kamila Koutná (VÚZE) Emilie Cíttebartová, Jarmila Abrlová (majitelky zpracovatelských farem), Šárka Dittrichová (členka Klubu).

Rozdělení připomínek členů Pracovní skupiny k návrhu Programu do kategorií

Podle zápisu z tohoto jednání se členové pracovního týmu rozdělili do tří skupin. První skupinu tvořili ti, kteří neměli zásadní připomínky ani podněty: (P. Štěpánek: „...měl jsem pouze několik formálních připomínek, které jsem již zapracoval,“ T. Václavík: „Já k tomu nemám připomínky“ J. Jungr (zopakoval schvalovací procedury dokumentu) M. Leibl: „...mám jen formulační věci o GMO a Bio do škol, změnit údaj o úbytku ekologických farem a aby tam byl přímo návrh, že Ministerstvo ustanoví odbor který bude Program dozorovat.“ Kamila Koutná měla problémy s mailem a návrh Programu nečetla. M. Berka a K. Pecka nevznesli žádný podnět.

Druhou skupinu tvořili ti, kteří s Programem obecně souhlasili s připomínkami, Romana Šonková namítla, že v Programu není dostatečně zdůrazněna jako jedna z hlavních přidaných hodnot bioproduktů pohoda zvířat. Ing. Trávníček ze svazu farmářů PRO-BIO řekl jedinou větu: „Chci se zeptat na to, co je Program za dokument, jaký je jeho vztah k akčnímu plánu, kdo bude jeho garantem a kolik peněz bude na jeho realizaci a pro koho“. Podněty ani připomínky neměl.

Třetí skupinou byli ti, kteří měli k programu zásadní výhrady. Mezi ně patří Milan Drgáč, Roman Rozsypal, Jarmila Abrlová, Emilie Cíttebartová, Šárka Dittrichová. Zde jsou:

Za Klub farmářů-zpracovatelů k dokumentu vznášíme tyto připomínky: Za pět měsíců pověřená skupina předložila 17 stran textu, který v žádném případě nepovažujeme za splnění zadání, kterým bylo téma Rozvoj ekologického

zemědělství. Program se totiž ekologickým zemědělstvím zabývá toliko okrajově a bez hlubšího vhledu do jeho reality. V tomto dokumentu spíše vidíme obratnost, s jakou se snaží problém ignorovat.

Struktura Programu: Vznášíme námitku proti naprosto zmatečnému a nesrozumitelnému vystavení dokumentu. Začíná Souhrnem, následuje Seznam doporučení, poté je Úvod, pak Hodnocení akčního plánu, v kterém jsou další Cíle, pak další úvod nazvaný VIZE, pak další seznam Cílů, které v mnoha bodech duplikují Doporučení, následují Opatření, která vnášejí další chaos k již formulovaným Doporučením a Cílům, navíc vprostředku přestávají být číslována, takže témata jako GMO, financování jsou zcela bezprizorní.

Proporce jednotlivých okruhů programu: Tento program se z 85% zabývá bioproduktem a jeho propagací. (4 z 9 bodů Doporučení, Cíle se zabývají výhradně produktem a jeho komunikací, 5 ze 7 Doporučení opět hovoří jen o marketingu.) To je ovšem v rozporu s jeho zadáním, kterým byl Program rozvoje ekologického zemědělství, i v rozporu s realitou. Jediný severočeský farmář, biozpracovatel pan Šourek, se neúčastní ani reklamních akcí vyhodnocujících bioprodukty, ani dožínky v Tanvaldu, protože nemá co vystavovat, pan Sklenář pravidelně každý rok (včetně roku 2008) má několikaměsíční výpady jediné domácí biouzeniny, protože „nemá maso,“ biomost bývá vyprodán v květnu... spotřebitelé na toto téma každý rok přinášejí na MZe požadavky o kvantitativním vyjádření objemu domácí čerstvé bioprodukce... žádáme schůzku se zástupci obchodních řetězců, kteří se rovněž o tyto údaje zajímají... Je nepoctivé, že návrh Programu tuto situaci zastírá a manipuluje.

Program nepřináší ani jeden nápad či řešení: Svou formou se jedná o nudný a neživotný úřednický papír, který nemůže nikoho nadchnout ani přesvědčit a rozhodně nezaslouží název VIZE, protože žádnou nepřináší. Jedná se o špatně sestavenou kompilaci zahraničních zkušeností, které obcházejí české prostředí a jeho hluboké problémy...

Postup vypracování: Stejně jako byl špatně manažerovaný EAFRD a Akční plán, je špatně zadán i Program. Jak vyplynulo z jednání, výhradním autorem 17 stran návrhu Programu je externí poradce (s úzce vymezenou kvalifikací, která neodpovídá zadanému tématu) a ten se ve chvíli, kdy se na něj sesypou výtky za jeho nedostatky, celkem správně a oprávněně hájí tím, že dokument zpracoval „zadarmo ve svém volném čase“.

Finance: Na zpracování rozpočtů Programu se musí vztahovat stejná pravidla jako na výběrová řízení, žádosti o úvěr, zpracování podnikatelských záměrů atd. Tento projekt je produkt jako každý jiný a musí mít parametry jako každá jiná informace: jména a kvalifikace žadatelů, erudované zdůvodnění žádosti, schvalovací procedury, výpočet návratnosti investic, kritéria vyhodnocení investic, postizitelnost žadatele v případě neplnění, odvolací postup v případě způsobení škod... Postup navrhovaný Pracovní skupinou považujeme za hazard se státními prostředky a je pro nás, kteří pracujeme v ziskovém sektoru a pečlivě obracíme každou korunu, nepřijatelný... stejně jako forma, jakou tento dokument vznikl.

Zde je příklad, jak probíhá diskuse mezi svazem farmářů PRO-BIO a MZe o financování Programu tři týdny před odevzdáním:

Manažer PRO-BIO, ing. Trávníček: „*Takže řeknu případ: Ve státním rozpočtu se najde 100 milionů, které se rozdělí mezi tady tyto záležitosti: bio do škol atd.*“

MZe, ing. Leibl: „*Nevím, jak je to jisté, že to dostaneme.*“

Probio, ing. Trávníček: „*Jaký by to měl být objem peněz?*“

MZe, ing. Leibl: „*To je na nás.*“

Probio, ing. Trávníček: „*A z kterých peněz? Přímo ze státního rozpočtu?*“

MZe, ing. Leibl: „*Dokument bude schvalovat vláda, takže ze státního rozpočtu...*“

Vyjadřovat se k jednotlivým bodům Programu za těchto okolností je jako snažit se vyšít zlatou nití do steřelé látky. Ale alespoň několik poznámek k „Opatřením“, která tvoří výstup dokumentu. Jak bylo řečeno, jejich seznam odpovídá okolnostem, za kterých návrh Programu vznikl. Jejich autorem je marketingový poradce, který se primárně zabývá komunikačními aktivitami.

Naše návrhy:

1. **Vrátit návrh a začít znovu od začátku.** Dovolujeme si na tomto místě znovu vyslovit náš názor, že nepovažujeme za normální a morální, aby zaměstnanci ministerstev své úkoly přenášeli na externisty, kteří nemají k programu žádný vymezený právní ani smluvní vztah – vyjma svůj osobní zájem na rozpočtu programu. Takto jsme se nyní dostali několik týdnů před jeho odevzdáním do nezáviděníhodné situace, kdy nevíme, kdo vlastně může za tento debakl, či vinou jsme ztratili půl roku času, kdo je odpovědný za vzniklou škodu. Jakkoli to není naše práce, navrhuje MŽP a MZe tyto kroky:

- a) Odpovědný člen Pracovní skupiny nechť přesně specifikuje zadání.
- b) Navrhujeme, aby pánové Štěpánek, Jungr a Leibl konzultovali práci se svými nadřízenými, pod jejich dozorem upravili scénář zpracování Návrhu a o průběhu práce a plnění je průběžně informovali.
- c) Všem zainteresovaným složkám Programu, jež by z jeho rozpočtu měly čerpat prostředky či by měl být součástí jejich obživy, je třeba předložit zadání jejich práce a zodpovědnosti, která z účasti na Programu vyplývá, a jejich osobního přínosu při jeho plnění.
- d) Stanovit metody veřejné diskuse o jednotlivých bodech programu se spotřebiteli, obchodníky, daňovými poplatníky a farmáři – zpracovateli. Program musí zahrnovat jejich komentáře a podněty, ne že jsou tyto podněty obcházeny a ignorovány, jak jsme tomu za poslední roky byli svědky.
- e) Součástí zadání musí být seznam autorů, počet hodin nutných k sestavení Programu a jeho cena. Dále je třeba jasně delegované odpovědnosti, možnosti „reklamace“ a sankce za případně způsobené chyby.

2. **Sestavení kvalifikované pracovní skupiny.** Není možné, aby návrh zpracovával jenom ekonom nebo jenom výrobce nebo jenom úředník nebo jenom právník...

Jednotliví členové jsou odpovědní za své téma a stanoví své konzultanty, s kterými budou – dříve než své návrhy předloží – tyto návrhy konzultovat, aby v nich nebyly chyby a nedostatky...

3. **Pečlivě se věnovat výchozí situaci:** Vypracovat Program tak, aby se v něm čtenář dozvěděl o **výchozí situaci v českém ekologickém zemědělství**, co k ní vedlo, jaká jsou stávající opatření, programy a nařízení, co jsou jejich slabé stránky, kdo za to odpovídá, jaké existují instituce, které se živí z tématu ekologického zemědělství a kolik to ročně stojí peněz. Vyzdvihnout chyby státu při přechodu do EU a navrhnout jejich nápravu.

Komentáře a návrhy Klubu ekologických farmářů – zpracovatů, z nichž jsme viděli úryvek, svým rozsahem třikrát převyšovaly samotný Program. Byly předloženy všem dotčeným institucím: MŽP, MZe, PRO-BIO. Jaký byl jejich osud? Vedoucí pracovní skupiny ekologického zemědělství Přemysl Štěpánek z MŽP na náš projekt odpověděl, že byl právě ze své funkce odvolán. Ing. Jungr jako předkladatel Programu za MZe vůbec neodpověděl, pouze na chodbě mi sdělil, že „já bych jistě uměl napsat program rozvoje ekologického zemědělství, ale neudělal jsem to a to“. Když jsem jej vyzvala, aby svou vizi napsal, že se budeme mít alespoň nad čím bavit, neudělal nic. Za zády protestujících farmářů byl nedodělek, který nikdy neměl opustit zdi ministerstev, schválen. Během následujících let jsme zjistili, že MZe nerespektuje ani připomínky Monitorovacího výboru, který je oficiálním garantem a arbitrem jednotlivých dotačních titulů, a za jeho zády prosazuje do Programu body, které jsou v přímém rozporu s jeho požadavky či připomínkami (viz. např. dotační titul Mladý zemědělec uvedený níže).

📍 Půda, která se už nevyrabí

Alfou a omegou ekologického zemědělství v podobě, v jaké se nachází, je vlastnictví půdy. Všechny následné problémy, jako týráni zvířat, byrokratická diskriminace rodinné produkce, podhodnocení pracovní síly a nezaměstnanost, finanční újmy a vylidňování obcí, umělá deformace trhu s bioprodukty, nerovný přístup k informacím, korupce státní správy a nevytahatelnost práva, vycházejí z této premisy. Ještě jednou shrňme naše připomínky na toto téma, kterými jsme se snažili přimět MZe a autory PRV, aby se tímto bodem zabývali.

Na vlastnictví půdy je možné pohlížet ze tří základních úhlů pohledu:

Ekonomické hledisko hovoří o právech vlastníka pobírat důchody, např. nájmy, renty, pachtovné, úroky, dividendy atd. (Slovník ekonomie a sociálních věd, 1995 str. 248).

Z hlediska ekonomických teorií by se tedy dalo říci, že vlastnictví půdy je vlastnictvím jednoho ze základních výrobních faktorů – půda umožňuje výrobu. Na rozdíl od ostatních výrobních faktorů je její celková nabídka dána přírodou, a proto tuto nabídku nelze obecně zvýšit (při zvýšení ceny půdy) nebo snížit (při poklesu ceny půdy). Takto ekonomické teorie poukazují na fakt, že jde o přírodní

zdroj, jenž je nerozmnožitelný, a tudíž jeho vlastnictví je omezené.

Z tohoto titulu je přírodní bohatství natolik vzácným statkem, že není třeba jeho hodnotu ještě přizívat dotacemi. Přizívat je třeba člověka, který ve specifických podmínkách dochází ke specifickým újmám. Tomu tak ale u nás není. Platbou na plochu se zúčtuje ne výrobek, ale výrobní faktor. Tato záměna přírodního bohatství za prostředek kompenzace spustila hlad po půdě a její následné zneužívání ne jako prostředku výroby, ale prostředku zisku.

Diskuse o dotacích jako investici do „zachování přírodního bohatství“ je jen navazující manipulací. Listina základních práv a svobod, č. 11, odst. 3 nám říká, že vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých, anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem. I v tomto případě zaměňujeme povinnost a právo.

Zde je úryvek z jednoho z dopisů starostů obcí zaklíněných do prostředí ekologických farem řediteli Pozemkového fondu ČR: „...Podáváme důrazný protest proti uskutečněnému prodeji státních pozemků v obci Krompach, nesouhlasíme s ním a žádáme o nápravu současného stavu :

Privatizované pozemky jsou obehnané dráty elektrických ohradníků, což spolu s tím, že majitelé jsou z Prahy a není možné s nimi dohodnout sezonní aktivity obce, výrazným způsobem omezuje volný pohyb osob i zemědělské techniky v terénu, má to negativní vliv na migraci lesní zvěře a konečně je to i velmi nebezpečné pro zdraví osob, mj. vzhledem k tomu, že naše obec je turisticky exponovaná lokalita a nachází se v CHKO.

...Pozemky PF ČR v obci Krompach byly prodány včetně cest (ostatní komunikace). Například jeden člen skupiny, jejíž praktiky byly mnohokrát zveřejněny v médiích, naposledy v reportáži Hlavního zpravodajství ČT, nakoupil cesty a části místní komunikace v obci za 7 korun za metr a nyní je občanům zpětně přeprodává až za 400 korun. Naopak tyto lidé běžně jezdí těžkou mechanizací přes obecní louky, není možné jim v tom zabránit, protože s námi vůbec odmítají komunikovat, naše telefony nezvedají, jsme proti nim bezradní, protože..

... Osoby, které pozemky od PF ČR vykoupily, nemají k obci Krompach žádný vztah – nežijí tu ani tu nepodnikají a jejich jedinou motivací byl spekulativní nákup pozemků a následné čerpání zemědělských dotací za sekání, resp. spásání pozemků. Tato skutečnost má velmi negativní vliv na život obce, protože neumožňuje rozvoj obecných veřejně prospěšných aktivit, resp. podnikatelských aktivit místních občanů. Protože varianty jiných podnikatelských aktivit v obci Krompach, stejně jako ve stovkách dalších hraničních obcí, jsou silně omezené (malé pohraniční obce, špatná dostupnost a infrastruktura, území CHKO), je stávající stav pro privatizaci pozemků PF ČR nepřekonatelnou překážkou možného rozvoje veřejně prospěšného života obce.

Z pohledu obcí a jejich občanů se jedná o privatizaci nekonceptní a chybnou, byť byla provedena v souladu s právními předpisy. Na nedostatky těchto legislativních pravidel upozorňujeme již 10 let. (Následují přílohy Výpisů z katastru nemovitostí, které ukazují, že skupina uvedená v právní příloze studie

skoupila veškeré státní pozemky patřící do katastru obce Krompach.)

Václav Holan, starosta. (oukrompach@tiscali.cz)

A naposled k definicím pojmu vlastnictví půdy – Velký sociologický slovník (1996, str. 1388) vymezuje pojem vlastnictví jako „společnosti založenou, aktuálně uznanou a uplatnitelnou moc disponovat objektem ve smyslu jeho užití či ponechání ladem, přetvoření nebo zničení a také jeho převedení na jiné osoby.. vyjadřuje vztah mezi individuální s ohledem na jejich vztah k nějakému objektu... To znamená že vlastnictví je institucí, ale... vlastnictví představuje moc.

V průběhu zpracování studie jsme vnímali další specifický sociologický fenomén – specifický právě pro půdu. Půda má paměť. Odkrývání její paměti je odkrývání naší historie. Odkrývání historie pro poctivě hledajícího člověka znamená učit se, poznávat a chápat. A z poznání a pochopení se poučit a hledat cesty, jak zachovat to, co v jejím odkazu zůstalo jako zdravé a životaschopné, a zabránit tomu, co zdravému rozvoji a růstu bránilo. Málomocná země v Evropě má takovou učitelku, jakou máme my. A žádná země v Evropě se nemusí stydět za to, že okradla své vlastní lidi, kteří jsou její solí. Takto tuto tezi formuluje právník:

Současná rizika privatizace zemědělské půdy

Z příkladů uvedených v závěrečné právní analýze lze sledovat, že prodej zemědělské půdy se realizuje jinak, nežli je uvedeno v důvodové zprávě k zákonu č. 95/1999 Sb. Mechanismy prodeje dle příkladů 1–7 v širším měřítku mají tento rizikový dopad:

- Obchodní společnosti, účelem zákona vyřazené z privatizace půdy, nabývají za výhodných podmínek (bezúročně splátky na dobu 30 let) státní zemědělskou půdu při aplikaci ustanovení § 7 odst 1 písm. c) jako společníci obchodních společností a jako vlastníci staveb pozemků funkčně spojených se stavbami.
- Drobní farmáři – fyzické osoby přicházejí o možnost privatizace zemědělské půdy v oblasti svého působení.
- Ekofarmáři jsou ohroženi likvidací svých podniků v důsledku krácení a především vrácení poskytnutých dotací.
- Nevratným procesem je zemědělská půda rozprodávána bez finančního zisku pro stát jiným osobám nežli zemědělcům – fyzickým osobám, kteří na ní pro svoji obživu hodlali pracovat.
- Půda se privatizuje ve prospěch velkých společností, které postupně získávají vliv nad regionem a vytlačují drobné farmáře. Svým postavením mohou ovlivnit i průběh nabídkového řízení ve svuj prospěch v mezích nedokonalého zákona.

Shrnutí

Dosavadní privatizace zemědělské půdy umožňuje postupy, které jsou zcela v rozporu s původním deklarovaným účelem zákona o privatizaci zemědělské půdy. Farmáři,

kteří dokázali přežít i podmínky minulého režimu, v tuto chvíli čelí tlaku finančně silných společností, jež ve spolupráci s místními Pozemkovými fondy a MZe, které není s to operativně reagovat na výše popsanou realitu a vytěsnit mezery v zákonech všude tam, kde dochází k jeho obcházení, skupují státní zemědělskou půdu, získávají vliv nad regiony a odsuzují místní zemědělce k postupnému zániku.

Potud právník. Velmi pomalu, velmi vágně a především s křížkem po funuse MZe upravilo systém veřejných dražeb. Jako podmínku stanovilo složení kauce a nemožnost odstoupovat od nejvyšší nabídky. Ve chvíli, kdy je 90 % půdy privatizováno a v rukou jejích majitelů se nahromadily desítky milionů za dotace. K tomuto kroku MZe přidalo i bezzubé kontroly Pozemkových fondů, které bez předchozí práce v terénu a bez tahu na branku prošly papíry, nic nenašly a zase odešly.

(1. 9. 2008 byly vypsané dražby polde nových pravidel. Opět s chybou. Farmáři byli donuceni složit kaucy i na pozemky, na které měli předkupní právo.)

Nevymahatelnost práva – Žádný zločin není spáchán bez souhlasu okolí

Mnoho se u nás řeklo na téma nevymahatelnosti práva. Možná zbytečně mnoho. Zde je na toto téma kousek zápisu ze svědecké výpovědi jedné rodiny malých sedláků přímo na MZe: „... zde vidíte, jak byl naší farmě podsunut falešný dlužný úpis v hodnotě dvakrát 10 milionů korun, který člen skupiny odkoupil za 120 tisíc a následně na farmu uvalil zkonstruovaný konkurs. Zde vidíte jeho následné udání na SZIF se žádostí, že postižený nesmí nakupovat pozemky, protože je zadlužený. Zde jsou k ověření podpisy, výroky soudu, svědci.“ Tyto důkazní dokumenty byly předloženy poradcům ministra zemědělství. Ti přislíbili, že „případy zneužívání ekologických dotací nechají přešetřit NKÚ, tak aby jejich toky byly transparentní, návrhy úpravy zákona o privatizaci půdy předloží ministru a zasadí se o změnu metodiky dražeb, tak aby tyto získaly podobu otevřených veřejných kaucí.“

Poradci ministra do diskuse přispěli podrobnou analýzou toho, jak došlo k podvodnému navýšení dotací na TTP, kvůli kterému k výše uvedeným případům bezskrupulózního hltání půdy dochází. Od tohoto jednání, které proběhlo 13. 6. 2007, kromě navýšení dotací na TTP přesně v intencích poradci citovaného podvodu k ničemu jinému ze strany MZe nedošlo.

Bez dlouhých diskusí a zbytečného křiku máme naši realitu před sebou jako na talíři:

1. Jestliže člověk bez trvalého pobytu v místě dražby nakoupí půdu, jejíž cena je státem dotovaná, protože je určena pro místní podnikání a rozvoj, a následným prodejem za tržní cenu přes ni protočí svou investici do města, pak se jedná o porušování zákona. Pokud na to občan upozorní a nedojde k nápravě, pak se jedná o nevymahatelnost práva.
2. Pokud občan zaplatí za „nadstandardní pohodu“ zvířat na dotacích a dobytek pak stojí po prsa v bahně či je rozježděn traktory a hromadně pálen, pak se jedná o porušování zákona. Pokud na to občan upozorní stížností,

a přesto nedojde k nápravě, pak se jedná o nevymahatelnost tohoto práva.

3. Pokud občan zaplatí na dotaci za mléko a toto mléko si mezi sebou pětkrát přeprodejí jednotlivá střediska dotované akciové společnosti a občan pak za ně v obchodě zaplatí stejnou cenu jako za mléko nedotované, pak se jedná o porušování jeho práv a jeho újmu. Pokud na to občan upozorní a nedojde k nápravě, pak se jedná o nevymahatelnost zákona.
4. Pokud občan zaplatí dotace na chod ekologické farmy a tyto dotace končí mimo farmu, pak se jedná o porušení práva. Pokud na to upozorní a nedojde k nápravě, jedná se o nevymahatelnost práva.
5. Pokud obecní úřady upozorní na to, že privatizací půdy dochází k omezení jejich práv a vzniku škody obyvatelům obce, a přesto nedojde k nápravě, pak se jedná o nevymahatelnost práva...
6. Pokud organizovaným skupinám v poškozování práv a působení škod venkovským obyvatelům s nízkým vzděláním a příjmem napomáhají státní instituce, pak se jedná o korupci státní správy, která je sama o sobě porušením zákona. A pokud přes svědectví poškozených nedojde k nápravě, pak se jedná o nevymahatelnost práva...
7. Pokud policie ovlivňuje svědky, zastrahuje a zveřejňuje v médiích informace, které nebyly řádně prošetřeny, pak se jedná o porušení zákona. A pokud nedojde k potrestání viníků, jedná se o nevymahatelnost práva... a tak bychom mohli pokračovat stránku po stránce naší studie.

Přehlížet tyto případy a domnívat se, že dojde k jakési samovolné nápravě, je stejné jako věřit, že pitbull, který už ve vesnici zadával jezevčíka pana učitele a sousedovic Micku, se najednou začne kočkovat s naším Alíkem. Organizované skupiny „ekologických farmářů“ na venkově surfují po faustovské vlně předpekli, v kterém nejen co není zakázáno je dovoleno, ale dovoleno je i to, co je zakázáno.

4 Jak se počítají dotace

Od absence strategie a nepovedené privatizace zemědělské půdy se ve třetím kroku příčin stagnace rozvoje domácích farem dostáváme k souvisejícímu kroku – zhodnocení investice do levné státní půdy. Zde je na toto téma komentář a návrh Romana Rozsypala.

Výpočet sazeb dotací

Podíl TTP na celkové výměře zemědělské půdy se trvale pohybuje okolo 90 % (v přechodném období v roce 2005 byl 86,3 %) a soudě podle struktury zemědělské půdy podniků, které vstoupily do EZ v roce 2006 (již se znalostí sazeb dotací AEO EAFRD), nelze očekávat v nejbližších letech změnu tohoto trendu.

V obcích, v jejichž katastrech tyto subjekty hospodaří, vytvářejí jen minimum pracovních příležitostí, k obcím nemají žádný vztah (nežijí v nich) a díky právní úpravě určení daní mají obce z jejich podnikání minimální nebo žádný příjem. Investice do zemědělského podnikání jsou u těchto podnikatelů minimální a většina finančních prostředků

z dotací je investována mimo resort zemědělství, nebo slouží osobní spotřebě. U podnikatelů tohoto typu je pak reálné nebezpečí, že s ukončením dotační podpory tuto půdu opustí (více viz kapitola).

Požadavky

- Výši dotací na plochu neodvozovat pouze od ekonomické újmy jako dosud, ale do její výše promítnout také prvořadý celospolečenský zájem, tj. produkci biopotravin (prvořadým zájmem daňových poplatníků je produkce biopotravin, které jsou vnímány jako zdravé potraviny – viz projekt Potenciál BIO potravin na českém trhu, Marketingová studie, MZe Praha, 2006);
- Výše náhrady za ekonomické ztráty k výpočtu sazeb dotací musí být stanovena na základě nespochybnitelných šetření – odpovědnost MZe (nesmí se stát předmětem lobbismu a účelových manipulací, jako tomu bylo v roce 2006 a 2007).

I tento návrh zůstal bez odezvy, naopak dotace na TTP Ministerstvo zemědělství na jaře ještě navýšilo.

⑤ Administrativní cesty dotací – Žáci bodují své učitele

Platby na plochu jsou argumentem těch, kteří nemají zájem o ekonomickou bilanci podnikání v zemědělství. Jejich argument je přizívován realitou, v které MZe neustále dokazuje, že jinou formu platby než paušální výplaty peněz na hektar není schopno zadministrtovat... Zde dva příklady:

Farmář Josef Šourek vypráví: „Několikrát jsem se na MZe ptal, proč tak nekonečně dlouho dotační titul Předčasný odchod do důchodu chystají. V Evropě to dobře funguje už léta, je to vyzkoušené, co na tom chtějí vymyslet? Díky jejich průtahům se řada mých kamarádů už do podmínek nevejde a MZe je tak okrade o stovky tisíc korun. Odpověděli mi, že program nelze převzít, že se musí zabudovat národní specifika. To bylo to nejhorší, co se nám mohlo stát,“ krčí rameny pan Šourek a pokračuje: „V létě 2007 vyšlo prvních 18 stránek návrhů. V těch se vrtali právníci a znovu a znovu se to předělává, ale nejsou tam vyřešené problémy s PF, které ani vyřešené být nemohou, dokud se nepřizná, že privatizace půdy je jeden velký binec. Zamotali to tak, že se v tom teď sami plácají. Například živý inventář, v našem případě krávy. Právník vymyslel, že 5 let nesmí nový majitel krávu prodat a nesmí se ani ztratit, musí zůstat na faremním soupisu. Co to je za blbost? To je jako bych musel podepsat papír, že příštích pět let neumřu. Já nevím, kdo ty programy píše a proč nás vůbec s tímhle zdržují.“

Ale jsou tam další problémy:

1. Dotace. O ty musím zažádat v dubnu. Část jich přijde do konce roku a další část v březnu nebo dubnu následující rok. Když v tomto období farmu předám synovi, tak dotace přijdou mně, a já je zdaním.
2. Další problém je zdanění. Předáme synům farmu řekneme za 10 milionů, předání stát zdaní a my zaplatíme na daních víc, než dostaneme od operačního programu. V září MZe slíbilo, že se daň platit nebude, ale stejně jako s ostatními částmi programu, na jejich sliby je těžké se spolehnout.

3. Termíny: V září 2007 měl být program hotový. Pak MZe hovořilo o listopadu, nakonec se spustil od ledna 2008. Pan Šebek, otec manažera Asociace soukromých zemědělců, ztratil možnost svůj důchod čerpat díky jedinému dni, který dělil vypsaní titulu od termínu jeho skutečného nástupu do důchodu. A to přesto, že MZe slíbilo, že na dobu, o kterou prodloužilo vypsaní programu, se bude vztahovat výjimka. Stejně tak jako sliby, že díky nejasným podmínkám vyhoví MZe všem žadatelům. I to se po deseti dnech změnilo...

Výstupy z Ministerstva by měly být naprosto jednoduché: dnes končím a zítra farmu přebírá syn se všemi právy a povinnostmi. Co na tom hledají, to nechápu. Úřednice, která na programu pracovala v lednu, šla na mateřskou, dnes na tom dělá někdo jiný a zase vzdychá. Co tam vytváříte? Ptám se pořád znovu. Vždyť ve staré patnáctce EU to běží patnáct let – proč se tam nepodíváte, do Německa, do Rakouska? To je taková ostuda, co nám ti úředníci v Evropě dělají, uměle nás drží za zdi, aby na ten náš zmatek nebylo vidět.“

Velké množství připomínek směřuje k bodovému systému. Kromě té základní, že žáci bodují své učitele, citujeme jednu z chyb, která znovu ukazuje na děravost a nepromyšlenost celého systému (adresováno ing. Sekáčovi MZe, léto 2007):

...Dozrání do titulu Mladého zemědělce je dlouhodobý proces. Během učeňských let mladý farmář většinou zjišťuje, že jeho spolužáci z jiných oborů mají více času i více peněz a často z farmy odchází na zkušenou, někdy se zpátky na farmu už nevrátí, někdy naopak zjistí, že farmaření je to pravé, někdy si sourozenci mezi sebou na farmě vymezují vlastní prostor atd. Během této zkušební lhůty rodiče v dětech nesmějí vzbudit dojem, že jsou k farmě nějak nuceně připoutáni – třeba závaznou pracovní smlouvou. I k tomuto volnějším vztahům k mateřské farmě slouží živnostenský list jako určitá nabídka, ale ještě ne závazek. Rozhodnutí samostatně podnikat u mladých farmářů padne většinou až ve chvíli, kdy chtějí založit rodinu, a to zase bývá tehdy, když jsou již dostatečně pevní a zkušení, aby ji mohli uživit.

Zákoník práce bohužel nepamatuje na žádný pracovní vztah zakládající na „učeňských“ letech začínajícího zemědělce na farmě, rozvoj evropské strategie celoživotního vzdělávání takto deleguje vně farmy na externí agentury a poradce, kteří ale nepředají začínajícím zemědělcům praxi každodenního chodu farmy ani moudrost a nadhled starého farmáře. Realitu v zemědělství, která funguje již tisíce let, současná legislativa nezohledňuje a živnostenský list je pak jakousi nedokonalou náhražkou, která se snaží překlenout dobu, kdy dítě jen na farmě pomáhá do chvíle, než začne samostatně podnikat.

Žádáme Vás proto touto cestou přehodnotit požadavek získání dotačního titulu za předpokladu, že začínající zemědělec nemá živnostenský list starší 18 měsíců, a navrhuje jako určení začátku podnikání nejen existenci živnostenského listu a příjmu z něj vyplývajících, ale příjmy vázané na samostatný zemědělský projekt, to znamená vyplývající ze skutečně samostatného zemědělského podnikání.

Tento návrh vyslyšen nebyl, zato se do tohoto dotačního programu dostalo na poslední chvíli tolik bodových změn (viz případ Josefa Šourka), že farmáři měli šanci buď shánět přílohy a plnit podmínky za pochodu, nebo se smířit s tím, že řadu hodin strávili zcela zbytečně. Např. body ze ekolo-

gické zemědělství byly nakonec odebrány, body za dobytek a body za ekologickou půdu, které byly v původním znění v samostatných kolonkách, se nakonec seřadily do jedné...

Samostatnou absurditou je podmínka, že začínající zemědělec musí na farmě vykazovat ministerstvem určený zisk, který je samozřejmě vyšší, než je potenciál rodinných evropských farem. MZe se tímto snaží zredukovat 640 žádostí o titul, které se seběhly ze zdevastovaných a vyhladovělých hospodářství, která dosud neznala než platbu na hektar. Touto podpásovkou jim jen podtrhlo židli a dokonalo dílo zkázy, načaté rozdáváním půdy spekulantům. Na protesty, které se seběhly ze všech stran (Mladí agráři, Svaz soukromých zemědělců), MZe schizofrenně tvrdí, že chce garantovat, aby dotace podpořily podniky, které jsou ekonomicky životaschopné. Ovšem životaschopné jsou podle MZe ty farmy, které jsou pro stát nejdražší a které mají ve výsledovce běžně 70% dotací. Takto se tento titul dostal zcela mimo koncept evropské politiky i proklamaci ministra. A mnoho začínajících zemědělců bude žít v riziku, že když neuplavou to, kam jim MZe hodilo do divokých venkovských vod cílovou pásku, budou muset dotace vrátit, nebo pod taktovkou MZe začít podvádět.

6 Výplaty a vyhodnocování žádostí

Dalším systémovým problémem jsou samotné výplaty dotací. K těm jsme – mimo jiné – uváděli pro MZe následující:

„Farmáři jsou tvrdě postihováni za jakékoliv, byť drobné nebo formální chyby (nezřídka v důsledku nejasného výkladu), přestože smysl (účel) daného opatření naplnili. Dokonce i v případech, kdy sami chybu nezavinili, jsou jim zadržovány výplaty dotací. Z pohledu farmářů je konečné rozhodnutí správního orgánu mnohdy nepředvídatelné a v čase neomezené, rovněž tak vyplácení dotací, což reálně znemožňuje plánování s dotačními prostředky.“

Takto se ke stejnému problému vyjadřuje právník:

Možná východiska

Opakující se chyby jak na straně žadatelů, tak na straně poskytovatele dotací lze řešit následovně:

1. Precizovat výrokovou část dotačního rozhodnutí tak, aby obsahovala vedle kladného rozhodnutí i rozhodnutí záporné, tím zajistit možnost, aby rozhodnutí v kladné části mohlo nabýt právní moci, zároveň aby záporné rozhodnutí mohlo být samostatně napadeno odvoláním. (Příklad: A: žadateli se přiznává 200 000 Kč titul ošetřování travních porostů, nepřiznává se 100 000 Kč titul orná půda. V tomto případě žadateli může být vyplaceno bez průtahů nesporných 200 000 Kč, zbývajících 100 000 Kč zůstane předmětem odvolacího řízení.)
2. Realizovat výzvu k odstranění vad žádosti s konkretizací požadavku dle § 3 odst. 3 zák. č. 252/1997 Sb., toto ustanovení vykládat v zájmu farmářů a podle účelu zákona, tj. k podpoře jejich podnikání, nikoli k jejich likvidaci.
3. Zabránit dopadu tvrdosti zákona. Pokud je zjištěno, že žadatel neúmyslně porušil vládní nařízení (tj. podzákon-

nou právní normu), nicméně jednal v souladu s účelem zákona ČR a nařízení EU, uvažovat o zmírnění absolutních sankcí (odebrání veškerých dotací) a projednat možnost udělení výjimky.

Stanovit toleranci. Nepatrného překročení, např. 0,03 VDJ/ha uznat za tolerované překročení, případně překročení postižené minimální sankcí. (Analogicky k postihům finančních úřadů, sankce do 100 Kč se nevy-máhá.)

4. Stanovit závazné termíny pro vyplacení veškerých dotací tak, aby nejen existoval příslib dotačních plateb, ale aby tento příslib byl i legitimně zajištěn.
5. Stanovit paušální výši náhrady za neoprávněné pozastavení dotací a pozdní platby.

Účelem shromáždění a rozboru konkrétních případů jednotlivých farmářů je ukázat, že jinak prospěšný zákon o ekologickém zemědělství, rovněž tak zákon o půdě, není beze zbytku v praxi účelně realizován a že drobnými nedostatky realizace zákona mohou být ekofarmáři masivně postihováni. V důsledku vadné realizace nemůže být naplněn účel uvedených zákonů.

Na modelových případech se projevilo zejména to, že nedostatečné odstupňování sankcí může farmáře demotivovat a odradit od smysluplné činnosti, pokud je zcela nezlikviduje, a že tolerance státu k vlastním chybám může u farmářů vyvolat pochyby o rovnosti účastníků řízení.

Následkem dotační politiky bez konkrétního vymezení povinnosti státu (zachování lhůt) může stát zásadně porušit princip zásady legitimního očekávání a dostat se tak do rozporu s Ústavou ČR.

7 Veterinární a hygienické normy

Takto vypadá praxe v rodinné zpracovně na jaře 2008:

„Provozují mlékárnu asi 10 let,“ vypráví farmář Alois Mejsnar z mléčné farmy na Trutnovsku. „S rodinou jsme do ní investovali něco kolem šesti milionů korun. Naivně jsme se domnívali, že tím jsme pro veterinární správu splnili vše, co požaduje. Ale poslední dva roky jsou důkazem toho, že jsem se mýlil. V tuto chvíli na produkci cca 500 litrů mléka denně potřebujeme jednu pracovní sílu, která dělá jen papíry. Namátkou audit z roku 2004, na který přišlo 9 lidí, nám předal seznam nedostatků, které je třeba odstranit. To jsme za nemalé peníze odstranili. Ovšem v roce 2005 tam byli znovu. Každá jejich návštěva nás stojí mnoho desítek tisíc korun a má jediný výsledek – zošklivuje nám naše podnikání. Poslední požadavek byl, že chceme-li vstoupit do naší rodinné mlékárničky, musíme mít oblečený plášť, který vyprala certifikované čistírna, musí být do poslední chvíle zataven v igelitu a na ramínku nesmí být datum starší, než tři dny. Na Trutnovsku jsme už jediní, kdo zpracovávají.“

Zde je náš komentář k příčinám výše uvedených přetrvávajících problémů:

Stanovisko veterinářů je v diskusi. Co je dobré pro koho, jen jedním hlasem z mnoha, a to navíc hlasem ne zcela věrohodným, protože je od začátku obtěžkán dvěma zátěžemi. Prvně

jejich vlastními zájmy, které je nutí hledat pro ně pohodlná řešení a přenášet odpovědnost mimo sebe, a pak tím, co jsme měli možnost sledovat v předchozím vystoupení, že dodnes neznají odpovědi na samotný korpus diskuse, kterým je vymezen a „legalizace“ drobného zpracování jako takového. Naším problémem ale je, že si tyto lidé osobují právo na to, aby jejich hlas byl v této diskusi jediný. A docilují toho stejně jednoduchou taktikou, jako v předchozím případě nabrazovali odpovědi žoviálním dotazováním (souvislosti v případě farmy Pěčín). Svéřepým a dlouhodobým ignorováním stížností a návrhů těch, jejichž příspěvky do této diskuse jsou nejvíce relevantní – tedy samotných farmářů. Důsledky jsou jasné: mnohačetné audity bez rozborů jejich efektivity a výtěžnosti, jednostranná odpovědnost přenášená výlučně na farmáře, za jejich zády dělaná rozhodnutí o kvalitě jejich práce, zbytečná správní řízení tam, kde by stačilo napomenutí, pokuty za přestupky, jejichž logika je v rozporu se zdravým rozumem, ignorování připomínek a kritiky farmářů, obcházení zájmů spotřebitele a daňového poplatníka a především letitým utajováním škod, které uzavíráním malých provozů a odstrašováním potenciálních zpracovatelů veterináři a hygienici společnosti působí.

Přes velké investice do grantových programů k žádnému posunu k dorovnání zpracovatelských podmínek EU nedošlo.

8 Zneužívání a týrání zvířat

Od roku 2003 média průběžně informují o tom, že na mnoha ekologických farmách – díky výše popsanému systému – dochází k závažnému týrání zvířat, přestože jejich pohoda je jedním ze základních kritérií ekologického zemědělství.

Zima 2007/8 byla mimořádně teplá a dobytek z pastvin svážený do zimovišť, což často není nic než volný výběh s ohradníkem, se bořil hluboko do měkkého bahna. Když v březnu začalo mrznout, zamrzal do bahna i dobytek. Stačilo jedno odpoledne, abychom nafotili desítky trpících zvířat na Frýdlantsku, Českolipsku, Jablonecku. Seznámit čtenáře s tím, jaké možnosti má občan ke zjednání nápravy, jsme demonstrativně dokladovali na případu chrobolské farmy, kde jsme důkazové fotografie, seznam svědků i svědectví místní zemědělské agentury rozeslali všem kontrolním organizacím, veterinářům, Policii, MZe, Svazu farmářů PRO-BIO s tímto textem:

„...Na některých fotografiích vidíme zkrvavené kusy dobytka, který s polámanými údy a těžkými zraněními způsobenými těžkou mechanizací celé dny umíral v okolí hospodářských budov chrobolské farmy, na jejíž vratech vidíme údaje zmíněného podnikatele z Rokycan.

Na fotografii z května 2004 vidíme dva kusy mrtvého dobytka ležet přímo v dílně statku vedle strojů, na jiných vidíme březí krávu, jak se v agonii snaží porodit tele, jiné mrtvé tele vidíme ležet mezi dvěma mrtvými kusy dobytka z 19. května 2004. Na další fotografii z února 2004 vidíme stopy traktoru v zakrváceném sněhu, na dalších snímcích z listopadu 2003 vidíme ohořelé zbytky zvířat, které byly polity naftou a spáleny spolu s pneumatikami. Poslední fotografie jsou z jara 2005.

Na fotografiích z prosince 2003 vidíme celkové záběry na prostory farmy v Chrobotech a černý dým z ohňů, na kterých

byla umučená zvířata pálena. Svědci tvrdí, že některá ještě nebyla mrtvá.

Jedná se zřejmě o desítky zvířat, nelidsky mučených, umírajících bez pomoci, následně nabázených na hromady a spálených. Tyto akce byly nablášené na všech dotčených institucích a probíhaly déle než rok.

Při místním šetření vyšlo najevo, kdo je pachatelem těchto skutků a jak se jich dopouštěl. Existují svědci a jsou známa i evidenční čísla dobytka. Z fotografií je naprosto zřetelné, kde k událostem došlo a kdy, i kdo byl odpovědným správcem podniku. Jsou známa i místa, kde jsou pod tenkou vrstvou hlíny zakopány kostry ohořelých zvířat.

Případ nebyl nikdy prošetřován, viník nebyl potrestán, problémy měli jen svědci případu. (Kauza Pratzterovi). V redakci jsou k dispozici desítky fotografií zanedbaných či týraných zvířat z ekologických farem z roku 2008.

9 Hlas spotřebitele

Čerstvé domácí bioprodukty rovná se nespokojený daňový poplatník, spotřebitel i obchodník. Jejich hlas – stejně jako hlasy farmářů – se do politiky MZe nehodí a v jeho materiálech stejně jako v materiálech jím placených agentur se o něm občan nedozví.

„...farmáře – zpracovatele osobně navštěvuji, znám jejich obrovské úsilí a nasazení, které své práci věnují a ... musím vyjádřit své znepokojení nad tím, jak málo jsou pro ně stát a MZe schopni udělat, přestože k tomu z našich i evropských prostředků má možnost...“

Jiří Štíft, Executive Chef, Radisson SAS Alcron

„...Jako vedoucí lékař oddělení pro riziková a patologická těhotenství na Gynekologicko-porodnické klinice 1. LF UK a VFN v Praze, Porodnice u sv. Apolináře, která je dnes největším porodnickým zařízením v ČR, se plně připojuji se k podpoře českých ekologických farmářů – zpracovatelů biopotravin.

České biopotraviny propagujeme mnoho let. Mimo jiné například zdarma uvádíme seznam ekologických farmářů – zpracovatelů a jejich výrobků v našich odborných publikacích pro nastávající matky (např. Kniha o těhotenství a porodu, Galén, Praha 2006). Pro mezinárodní vědecká symposia připravujeme občerstvení vyhradně z českých bioproduktů.

Zdravá výživa je naprosto nezbytná pro úspěšné těhotenství matky a zdárný vývoj jejího dítěte a jako lékaři na ni klademe prvořadý důraz. Na webových stránkách www.porodnice.cz máme v úmyslu české bioprodukty i nadále propagovat a doporučovat.

Bohužel se od našich farmářů – zpracovatelů dozvídáme o problémech, se kterými se musejí výrobci biopotravin v České republice potýkat a které jsou příčinou, proč naše šestinedělnky dietology doporučené bioprodukty nemohou zařadit do své stravy a později ani do stravy svých dětí. Například kojící matka má vypít minimálně 3 litry tekutiny denně, na trhu je však jen jeden místní dodavatel biomásta a zahraniční jsou pro mladé rodiny nedostupné. To se týká i čerstvých mléčných výrobků, jako je tvaroh a sýry, mléčných zakysaných nápojů, které jsou v celorepublikové síti k dostání jen ze zahraničí, chybí čerstvé

jemné biozeniny bez glutaminů, drůbež, ryby, zeleninové saláty či šťávy. Čerstvá zelenina je dovážena ze zahraničí a 8 rajčat stojí 80 korun, což je pro mladou maminku finančně nedostupné stejně jako bio hovězí, které nedoporučujeme v souladu s evropskými normami vůbec, nicméně v materiálech MZe chybí informace o tom, že právě tento bioprodukt naše matky dotují 120 korunami na jeden kilogram... Z praxe rozdělování zemědělských dotací je tedy zcela zřejmé, že českým matkám a dětem nepřinesou žádoucí prospěch.“

Doc. MUDr. Antonín Pařízek, CSc.

„...ekologická hospodářství produkují biopotraviny... a k tomu potřebují na trhu podmínky. ...Aby trh nebyl deformovaný, musí mít soutěž pestrou skladbu hráčů a pro všechny stejná pravidla, což v tomto případě znamená spravedlivou politickou i finanční podporu, bez níž se dnes ekologická výroba biopotravin neobejde...“

PhDr. Jitka Ortová, CSc., FF UK,
odbor Kulturní a sociální ekologie

10 Farmáři – zpracovatelé a zákon o ekologickém zemědělství

Farmáři si uvědomují, že došlo k posunu výkladu pojmu Ekologické zemědělství a k odklonu od jeho cílů, jak je uvádí Zákon o ekologickém zemědělství.

Při přípravě a schvalování zákona byly sledovány a zohledňovány tyto cíle:

- umožnit produkovat zemědělské suroviny a vyrábět potraviny vysoké kvality,
- přispět ke zlepšování vztahů zemědělského hospodaření s přirozenými ekosystémy a přírodními cykly,
- udržovat a zlepšovat dlouhodobou úrodnost půdy,
- umožnit účinnou ochranu vod, vodních zdrojů a chránit život ve vodě,
- podporovat biodiverzitu a agrobiodiverzitu,
- podporovat biologickou diverzitu zvýšením počtu pěstovaných plodin a odrůd,
- podporovat rozmanitost chovaných plemen hospodářských zvířat,
- používat v zemědělství a při výrobě potravin v co možná největší míře obnovitelné zdroje,
- vytvářet harmonickou rovnováhu mezi pěstováním rostlin a chovem zvířat,
- poskytovat hospodářským zvířatům přirozené podmínky života,
- minimalizovat všechny formy znečištění,
- přispět k rozvoji ekologicky a společensky odpovědného zemědělského hospodaření, odpovědné výroby a prodeje potravin,
- umožnit rozvoj venkova a kvalitní život obyvatel na venkově (zákon 242/200 Sb., o ekologickém zemědělství).

Komentáře farmářů jsou cennou esencí výše uvedených bodů:

„Ze systému, který původně a primárně kladl důraz na produkci a zpracování zemědělských produktů tradičními metodami, které neupřednostňují maximalizaci produkce a zisku

(vyčerpávání půdy a zvířat), který se nevyhybal rizikům a nezjednodušoval život zásahy do odvěkého chodu přírody, který byl založen na účtě a šetrném zacházení se zvířaty, se degradoval na „pěči o krajinu“ a z krav udělal „živé sekačky.“ (ing Tomáš Mitáček, Sluneční brána)

„...narážíme na naprostý nedostatek možností vyrábět bioprodukty...“ (Josef Šourek, ekofarma Filoun)

„Je jisté, že dokud budou MZe ovládat zástupci velkých uskupení, bude to pro nás složité, ale věřím že... docílíme toho, aby se malé zpracování dostalo na úroveň, která mu náleží...“ (Jarmila Abrušová, ekofarma Pavlov)

„Zákon o ekologickém zemědělství neřeší návaznost na další instituce, jako jsou hygienická správa, rostlinolékařská nařízení, ochrana rostlin, bankovníctví, neexistují žádné normy, jak se tyto instituce mají k ekologickému zemědělství chovat, (Jiří Karger, ekologické sady Heliavita)

„...jako stát musíme být soběstační ve výrobě potravin a musíme si ubránit vlastní trh pro jejich odbyt.“ (Ing. Marie Bubíková zemědělské družstvo Jeseník)

Více než rok se farmáři – zpracovatelé snaží předat závěry této zprávy ministru zemědělství na osobním setkání, které jim přislíbil na loňském plese Agrární komory (2007). Opakované pozvánky nikdy nepřijal. Jedinou ekofarmou, kterou navštívil, byla ona holdingová skupina vlastníci 16 tisíc ekohektarů, která byla Českou televizí označena jako skupina spekulantů s dotacemi a Novou jako hromadní likvidátoři hospodářského dobytka.

Jméno máme jenom jedno a musí nám vydržet celý život. A toto jméno si musí každý systém hlídat sám. Pokud mezi sebe pustí prospěcháře, pokrytce, slabochy, spekulanty či přímo kriminálníky a sadisty, pak samozřejmě musí počítat s tím, že ztratí kredit. A kredit ekologické zemědělství vždy považovalo za zpeněžitelnou obchodní známku.

V tento moment ale bude muset začít hledat jiný prostor pro výprodej svého morálního rozhořčení, které dosud tak pohodlně cílilo na konveční zemědělství a ziskový sektor, protože zrcadlo se obrací přímo na jeho tvář. Ekologičtí farmáři – zakladatelé si sami určili, že přišla chvíle, kdy je třeba vzít skalpel a pevnou rukou provést řez, na jehož jedné straně zůstanou ti, kteří jsou nositeli myšlenky zakladatelů ekologického zemědělství v plném významu jeho ideálů a odkazu lidí, kteří mu zasvětili svůj život, a na druhou stranu se izolují ti, kteří s těmito myšlenkami začali kupčit či je zneužívat. Doufejme, že tato práce poslouží daňovým poplatníkům a spotřebitelům jako mapa v terénu, který byl dosud velmi špatně osvětlen.

Tři skupiny, tři zájmy, tři možnosti

Znovu jsme si tedy na závěr vyjmenovali 10 základních okruhů chyb a jejich důsledky. Co je ale spouští? Existuje nějaký obecný návod či rámec, který vede k jejich pochopení, v němž bychom mohli najít řešení, která by nastartovala změny? Znovu sledujeme tři skupiny aktérů naší studie:

1. Farmáři – zpracovatelé a starostové obecních úřadů, původní místní obyvatelstvo podhorských obcí. Jejich možnosti účastnit se hry o rozvoj venkova jsou minimální. Existuje dost důkazů o tom, abychom mohli říci, že byli od začátku ze hry nazvané „Program rozvoje venkova“ vyloučeni. Jejich hlas je trvale opomíjen, jsou vyloučeni z účasti na tripartitních jednáních. Nejsou informováni ani nemají možnost informovat, nemají dostupné prostředky k tomu, aby donutili MZe věnovat se jejich připomínkám a stížnostem, byli předhozeni „silnějším“ jako „pokusní králíci“ amatérského experimentování s mocí.
2. Ti, kteří hledají skuliny v děravém systému a umějí z nich těžit na úkor spoluobčanů. Jsou snadno pojmenovatelnou a snadno srozumitelnou a v podstatě i lidsky snadno pochopitelnou skupinou. Jejich metody mají své zákonitosti, jejich zbraně spočívají ve lži, osočování, násilí, vyhrožování a nactiutrhaní, a když s nimi absolvujete třetí kolo dobrovolného nebo nedobrovolného setkání, začnou se rýsovat dvě cesty. Naučit se jejich jednoduchou kvapilku a hrát s nimi, což byla cesta řady venkovských přeběhlíků, nebo je ignorovat a jít svou cestou, jako jsme to udělali my. Historie venkova – českého venkova speciálně – má tento model zažitý hluboko ve svých kořenech – válka, padesátá léta, šedesátá, sedmdesátá a nyní devadesátá a znovu desátá. Není třeba se stát jakýmsi novodobými mučedníky spravedlnosti nebo hlasateli špatných zpráv. Jak bylo řečeno na začátku, ani jeden údaj z této zprávy není žádnou novinkou. Všechny už leží na příslušných úřadech: v archivech MZe, pozemkových fondů, veterinárních správ, oborových a kontrolních institucí, policie, soudů atd. Tato zpráva je už jen jejich utříděným soupisem.
Na tomto místě chceme říci něco jiného. Kontakt s touto skupinou hráčů bývá vzrušující a nepostrádá prvky dobrodružství: zastrašující telefonáty, vyhrožování, divoké jízdy autem s propíchanými pneumatikami, anonymní udání, šmelení a zrušené sliby, udávání a ovlivňování policie. To vše, jakkoli nebezpečné, však patří k životu a brousí a trénuje jeho projevy.
3. Daleko horší nebezpečí se ukázalo v jejich protihráčích. Ve státních institucích a jejich apendixech – kontrolních institucích, výzkumných ústavech a neziskových organizacích napojených na tělní oběh státních prostředků. Zabřednout do bažin pasivních, politikařících, stále od nuly začínajících „mistrů chaosu“ je jako bojovat a nevidět nepřítele. V jednotlivostech je tak malý, že jej pro jeho nepatrnost není možné zasáhnout. Ve skupině však drobnými kapičkami ignorace a lajdáctví dokáže rozmáčet i sebesrozumitelnější koncept na sebepevnějším podloží dobré myšlenky, vytvořit z něj močál, ve kterém se spolehlivě utopí každý, kdo by v něm hledal nějakou cestu. Uspěť v něm může jen ten, koho nezajímá celek, ale jde mu jen o vlastní zájmy.
Lobbistické skupiny snadno odhalí jednoduché zákonitosti droboučkových chyb a chybiček těchto našich ještě drobnějších poradců a úředníků, a pokud vytvoří dostatečný a dostatečně dlouhodobý tlak, chabou obranu „práva a solidarity“ velmi snadno prorazí. MZe pak tyto úderky přijímá, jim

se podvoluje a jeho zaměstnanci za ně pobírají svůj plat. Jak ale pojmenovat ta droboučková selhání, ty jemné nuance rozežírajících roztoků, aniž bychom zabředli právě do těchto nic neříkajících jednotlivostí?

Za tím, že SZIF do celé republiky vypustí tisíce stran papíru za desítky tisíc poštovního a stovky tisíc na odvodech z mezd, na kterých jsou otištěny věčné nesmysly o tom, že doručitel nemá správnou adresu, nemusíme hledat žádná spiknutí. Není to organizovaný zločin ani vyřizování účtů mezi jednotlivými stranami či jejich frakcemi. Není za tím nic mysteriozního, ani tlak z „Evropy“, dokonce ani něco tak zajímavého, jako je zlý úmysl. Nějaký Honza nebo Alenka se spletli a nějaký Lád'a nebo Maruška je neuhlídali a nějaký Pavel nebo Tomáš jim za to zaplatili. Respektive my jsme jim za to zaplatili. Co s tím? Pohled na dalšího úředníka dotčeně zanořeného do svého z kontextu vytrženého šanonu je už jen esteticky neúnosný. Ty věci mají nějaký systém.

Je naivní si myslet, že za dvacet tisíc hrubého na trhu práce ministerstva nakoupí kvalitní pracovní sílu. A i kdybychom ty peníze uvolnili, administrativa se tak rozrostla a ministerstva pracují s tak rozředenou surovinou, že domáhat se ve zdech státních institucí nějaké invence, koncepčních posunů či manažerských vícebojů by bylo stejně efektivní jako hledat rubíny v pískovém dole. S každým novým ministrem (a během psaní této studie se vyměnili čtyři) přichází na MZe suita nových manažerů a s nimi jejich další „souzníci“ kolegové a kolegáčkové z předchozích postů.

Zlobit se, že tito lidé nezvládají projektový, metodický, organizační a technický aspekt své řídicí a dozorčí práce, je zbytečné, protože je zřejmé, že tyto úkoly zvysoka převyšují jejich konstituční možnosti. (S výjimkami, samozřejmě. Má optika je optika řídicího pracovníka a není jediná.)

Toto kvalitativní „naředení“ a zbytnění byrokracie je celosvětový problém a vedou se nekonečné diskuse o tom, zda rozvoj společnosti spíše brzdí než koriguje. Na stejné téma pláčí doktoři, učitelé, vojáci i umělci, nevyřizujeme si zde žádné osobní účty. Ale právě pro to latentní nebezpečí slabosti a anonymity v civilizovaném světě existuje někdy až nemilosrdný systém kontroly státních institucí a jejich zaměstnanců. Je zcela zřetelně vyčíslen a sledován jejich pracovní výkon a výsledky jejich práce jsou jasně definované a pro nás až nepřiměřeně vysoké tresty za sebemenší přeštky. Za odchody od rodiny počínaje přes jízdu na čerVENOU konče. Jestliže občan žije svého úředníka ze své 12hodinové pracovní doby, pak si hlídá, aby on nechodil domů v pátek ve dvě hodiny odpoledne s tím, že ráno strávil na kursu angličtiny. My se teprve začínáme rozhlížet a z toho, co vidíme, jsme sotva dorostli do dětských bačkůrek.

Dobrý den, nejste z ministerstva?

Dlouhá léta se pohybuji ve službách a na to, že se lidé zdraví, jsem si zvykla jako na samozřejmost. V Carrefouru je součástí každodenního sociálního rituálu, že ředitel každé ráno obejde všechny zaměstnance a osobně jim potřese rukou a podívá se jim do očí. Předpisy slušného chování mají zaměstnanci služeb vytištěné na svých pracovních oblecích (Hypernova „Jak Vám mohu pomoci?“ „Jsme tu pro vás“

v autoservisu Peugeot, „Váš plat platí zákazník“ – Tesco), jsou neoddelitelným předmětem firemní kultury a jsou připomínány zaměstnancům na každém kroku. Například před východem na prodejní plochu visí v obchodních domech Tesco na vnitřní straně dveří zrcadlo, aby se pracovník přesvědčil, že než vstoupí mezi své klienty, má na tváři úsměv. Předpokládám, že si na tento standard zvykli i zaměstnanci MZe. Toto nám za něj nabízejí oplátkou:

Případ 1: zaměstnanec ekologického odboru MZe jsem vzala na snídani do jednoho z našich lepších hotelů. Když se nám nepodařilo je přesvědčit, aby s námi jeli na farmy, tak jsem se přímo v Praze snažila podpořit jednu z našich tezí, že bychom měli evidovat objem biopotravin podle komodit a poptávky. Pan šéfkuchař mi pomáhal, jak mohl: během chvíle, kterou vyšetřil na svých hostech, se mu snažil vysvětlit, že by pro hotelovou gastronomii byl přínos, kdyby mohli nabídnout čerstvé produkty přímo z farem, protože návštěvníci si je žádají a také tak jim je nabízejí hotely v zahraničí. Po chvíli jsem si všimla, jak mu tuhne úsměv na tváři. Pan úředník totiž jeho slovům nevěnoval žádnou pozornost. Hleděl nepřítomně kolem sebe, zda hostům do talíře či číšnicím do výstřihu nevím. Když jsme byli uvedeni ke stolu, pan šéfkuchař po straně prohodil: „Šárko, vy můžete přijít kdykoli, víte, jak si vážíme vaší práce, ale prosím, tohoto člověka už sem nikdy nevodte. Vůbec neposlouchal, co mu říkám.“ „To my už na nich pozorujeme roky,“ snažila jsem se trapas obrátit v žert. Nepodařilo se. Myslel to vážně. I on měl to znamení služby vypálené hluboko do kůže.

Případ 2: Jiný zaměstnanec MZe a manažer oborového svazu PRO-BIO: Jestli existují dvě opravdu úctyhodné a autoritativní osobnosti, které u nás znamenají v oblasti bioproduktů pojem a o jejichž jménech není uvnitř ekologického hnutí žádná diskuse, jsou to Jarmila Abrlová, bylinářka z Pavlova a členka předsednictva PRO-BIO, a její kamarádka – předsedkyně družstva Jeseník, které v Jeseníku začalo s biobrynzou a kozími sýry. Při mé letmé návštěvě pražského biojarmarku v Toulcově dvoře jsem byla svědkem, jak jiný zaměstnanec MZe bez pozdravu prošel kolem paní Abrlové. Nebylo možné, aby ji neviděl. Upozornila jsem ji na to a ona mi potvrdila, že to není poprvé, že ji nepozdraví ani na jednáních v jedné místnosti. Netrvalo dlouho a měla jsem možnost vzdychat nad stejným trapasem před výzkumným ústavem v Rapotíně. Tam pro mě ochotně z Jeseníku zajela právě paní předsedkyně Bubíková, žena která od devadesátých let vede 500hektarové družstvo a neuvěřitelně srdatě čelí neřešitelným problémům transformace českého zemědělství. Dole u auta se málem srazila s manažerem oborového svazu PRO-BIO panem Trávníčkem. Scénka probíhala zcela stejně. O řadu let starší a respektovanější žena prošla kolem „manažera“, který by při osobním kontaktu s ní nebyl lidsky, profesně ani argumentačně na polovině její výšky, a ten ji v prostoru, kde se kromě nás tří nikdo jiný nenacházel, nepozdravil.

Případ 3: Ministr zemědělství. Náhoda tomu chtěla, že jsem na pozvání přátel studii kompletovala v hotelu Nové Lázně v Mariánkách. Přestože jsem stále pracovala, měla jsem mož-

nost užívat si mimořádně příjemného a profesionálního personálu hotelu. Za chvíli jsme se skamarádili a probírali společně, zda je už třeba závěsy z hotelové restaurace poslat do čistírny či jestli pearcing v jazyku pohledné číšnice Fatimy nevadí jejímu příteli, který s tetováním vykukujícím zpod naškrobeného rondonu zrovna svědomitě uklízel vedlejší stůl. „Neva,“ opáčila poté, co mě šokovala kuličkou volně klouzající po celém středu jazyka, „jemu sa to páči.“ Smála jsem se. Poslední kapitola, a celá o sexu.

Teď k té náhodě. Ráno v sobotu jsem při snídani zastihla Fatimu bez nálady. „Copak, vrátil se příteli jeho streptokok?“ Ptala jsem se. „Ale kde, včera jsme tady byli do půlnoci,“ odpověděla. „Jak do půlnoci, večere končí v půl desáté,“ divila jsem se. „Měli jsme tady ministra,“ odpověděla. „A ráno jsme museli být na snídaních od šesti.“ Netřeba dodávat, že se jednalo o ministra zemědělství. Druhý den v sobotu jsem jen pro představu vykukla z lobby baru, který přímo sousedí s jídelnou a má otevřeno do 2 do rána. Bylo těsně před půlnocí. Situace se opakovala. Protože to byl zrovna víkend, kdy se měnil čas, spali mladí ještě o hodinu déle než z pátku na sobotu. V neděli na obědě jsem měla možnost vidět, co to jsou skutečně vyčerpaní lidé. Obsloužit 120 hostů a 35 obchodníků ve třech lidech po dvakrát 4 hodinách spánku, aby byli všichni hosté naprosto spokojeni, na to se opravdu nedávalo dobře. „Gandalovič?“ prohodil na to téma jejich kolega z kavárny. „Arogance moci.“ A běžel dál se svou kávou.

Takovouto míru interpersonální zaostalosti a sociální dysfunkce nemůžeme u lidí s tituly považovat za náhodu či omyl. Agresivita má mnoho podob a zde máme co do činění s jejím skrytým aspektem. Co je společensky nebezpečnější? To, že někdo okrade farmáře podstrčenou falešnou směnkou, nebo když si funkcionář jeho oborového svazu na kapsu vyvěsí štítek se jménem farmy a na její jméno odcestuje na mezinárodní sympozium pro výrobce tradičních potravin?

Je horší podplatit ředitele pozemkového fondu, nebo zakázat účast na prodejním biofestivalu chudé farmáře, která nemá oficiální povolení ke zpracování? Je horší v opilosti přejet traktorem březí krávu, nebo obvinít svědky události z nesvéprávnosti a událost nevyšetřit? Hlavní rozdíl spočívá v tom, že ten druhý aspekt agresivity je snazší, a je proto dostupný většímu počtu lidí, kteří z přítomnosti množství čerpají svou pomyslnou legalitu drobnoukých dezercí z civilizovaného světa. Skutečně pomyslnou. Protože i kdyby nezdravilo 10 tisíc úředníků a jejich poradců, tak to není společenská norma ani za předpokladu, že by nezdravili na hlavě a žonglovali při tom lístky na oběd. Naše trauma zra- dy kráčí ruku v ruce se stigmatem malosti.

Vítězové a poražení

Kdybych měla shrnout předchozích 350 stran do tří vět, zněly by:

Ti, kteří chtějí následovat, nemají co.

Ti, kteří nepotřebují následovat, nemohou.

A ti, kteří následovat nechťejí, mohou vše.

Zatímco přirozeným vývojem na venkově by pracovití farmáři rozšiřovali své farmy, zbohatli by a časem se uvolnili

z manuální práce pro práci manažerskou a politickou, uvnitř nekonkurenčního prostředí, do kterého stát zasahuje výše analyzovanými intervencemi, jsou tito lidé přikováni ke stagnujícím farmám, které nemohou ekonomicky konkurovat těm, které na svých kontech nakumulovaly velké objemy státních peněz. Nám chybí jejich hlas, zkušenosti a čest právě v politice. Jsou konsensuální, mimořádně komunikačně zdatní, otlučení v desítkách let trvajících bitvách, které jdou až na krev a z kterých vyšli jedině díky tomu, že nezabředli do osobních šarvátek a agresivní arogance. Jejich moudrost (ne kličkující chytráctví) jsem měla tu čest vstřebávat za poslední 2 roky a byla tou největší odměnou za stovky hodin věnovaných této práci. Jejich zkušenosti, nadhled i hloubka jsou nejcennějšími hodnotami, které tato země má.

Obcházení a ignorování faktorů, jako je vztek, bezmoc ponížení, je snahou pacienta, který se před postupující sepsí brání tím, že si přetáhne peřinu přes hlavu. V životě to jsou skuteční spouštěči společenského nihilismu a následné stagnace.

Nejsme pesimisté. Zákonitosti jsou nezvratné, a pokud existuje vyšší uspořádanost, v našem případě zemědělského systému a jeho administrativy v Evropě, je jen otázkou času, kdy do sebe pohltní náš chaos. Není třeba příliš protestovat ani se zlobit, stačí čekat. Jen nemělo být těch obětí a nemá se o nich lhát. Našimi politiky a prezidentem tolik nenáviděné Strukturální fondy a dotace jsou okna, kudy je na nás vidět. A pokud tato okna chceme udržet zavěšená, zřejmě k tomu máme nějaký důvod.

Vítejte v Čechách!

Slyším z lesa startovat starého forda s řidičem v černé kožené bundě. „Co dělá tvůj táta?“ Zkousím ještě. Holka po mně šlehne bičem naštvaných očí.

Stojíme u pumpy před Varnsdorfem a já marně tápu, odkud ji znám. Ještě jednou zamávám padesátikorunou z okna. „Nedělej drahoty, stovku ti nedám!“ Podsaditá postava, silné krátké ruce, hrubý krk: jako by vystoupila ze školních lavic, v kterých jsem sedávala. Její hlavní a zřejmě jedinou kvalifikací k „nejstarší profesí“ je fakt, že někteří muži reagují na odhalená kolena a boty s vysokými podpatky, ať už jsou navlečené na cokoliv.

Ford se pomal blížící k parkovišti. „Hele, nech toho, já vystoupím,“ už už otvírá dveře. Holka se otáčí zády. Přijíždím ještě blíž, aby viděla, že nemám v ruce nic než tu bankovku a v autě nikdo není. „Jsi odtud?“ Zase mě přehlídne jak krajinu. „Slyšíš? Neznáš mě?“ Dívám se na druhou blížící se postavu její kolegyně. Vzdvám to: „Tak já jedu, příští týden se tady zase uvidíme.“

Rozdíl mezi naší a evropskou kulturou je mimo jiné v tom, že naši právníci si na německých nebo rakouských hranicích nemohou koupit anglickou nebo francouzskou prostitutku. Možná proto ještě nedošlo k jejich obrácení.

Sloužím, Jan Lucemburský

Existují čtyři druhy správy: administrativa nápomocná, která pomáhá zvládnout chaos a slouží jako převodové kolečko výměny a sdílení zkušeností a stimulátor vývoje, administrativa nutná, kterou na sebe občan dobrovolně přijímá jako štít proti zneužívání svobody, administrativa zbytečná, která už přestává chápat svou služebnou – nápomocnou úlohu a začíná se zhlížet sama v sobě, a administrativa agresivní, která je arogancí chyb, špatného úsudku, nedostatku citu pro míru či přímým zneužitím a jako taková pomáhá podvodu a destrukci.

Rozlišit mezi nimi je otázka cti a citu. Ohlídat hranice mezi nimi je záležitostí odvahy, vytrvalosti a píle. Tyto hranice mezi správným a již nesprávným nikdy nevedly napříč společnostmi, tyto hranice vždy vedou uvnitř nás.

Vždy je pro mě zážitek pozorovat farmáře na veřejných setkáních. Nikdy nepřístupují na konfrontaci. Dívají se na svět klidně a pokojně. S klidným úsměvem ignorují dorážení úředníků, s nadhledem odpovídají na pitomé otázky médií, donekonečna věcně argumentují na úskoky přeběhlíků. Někdy se ptám, kde se v nich bere ta trpělivost, jak to, že se nevztekají, nebědují. Později jsem pochopila, že ten klid vyplývá z jejich převahy. Ale kde se vzala ta převaha? Jak může cítit převahu někdo, kdo je podle všech vnějších kritérií poražený? Nemají majetek, neznají nic než dřinu, jejich hrdinství se nestaví pomníky, po jejich zádech se snaží drát ti, kteří se neohlížejí. Je to proto, že za určitých okolností nás nepostaví do čela to, co vykonáme, ale to, co nevykonáme.

Jak snadné je využít příležitost, vyčihnout si chvilku nepozornosti, najít škvíru, zneužít chaos. Jak snadné je využít zvíře, jak snadné je nechat majetek ležet ladem, okrást souseda, překročit pomalejší, ale jak snadné je i přikrčit se v rohu, spokojit se, přežívat v houfu, následovat, uvěřit raději než poznat.

Zemanské tvrze poctivých ekologických farem jsou mlčenlivými strážci hranic pokušení. A ti, kteří se rozhodli odolat, se už nepotřebují rozčilovat, argumentovat, reagovat, komentovat – kde je vyhráno, není třeba bojovat, kde je rozhodnuto, není třeba se dovolávat spravedlnosti. Největším trestem není interpretace činu, ale ztráta charakteru.

EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ A LEGISLATIVA

Ivana Heřmanská

Farmáři, ekofarmáři a privatizace půdy

1. Úvod

Předmětem této studie je současná privatizace státní zemědělské půdy dle zák. č. 95/1999 Sb., *o podmínkách převodu zemědělských a lesních pozemků z vlastnictví státu na jiné osoby*. Státní zemědělská půda v první vlně byla převedena původním vlastníkům zákonem č. 229/1991 Sb., *o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku*, tento restituční proces je nyní téměř završen. Zbývající část půdy se převádí formou dosud probíhající privatizace na nabyvatele podle tohoto zákona.

Studie především bere v úvahu připomínky ekofarmářů, kterých se privatizace půdy dotýká. Většina ekofarmářů začala budovat své farmy v devadesátých letech poté, kdy jim stát vrátil majetek podle restitučních předpisů. Někteří z nich dokonce přežili jako drobní soukromí zemědělci i minulý politický systém. V období do zahájení privatizace (90. léta) obhospodařovali na základě nájemních smluv státní zemědělskou půdu, dosáhli jisté existenční stability, zavázali se k plnění dotačních programů, ke splnění podmínek převzali přiměřené finanční závazky.

V tuto chvíli však nastává změna – půda se privatizuje. Pokud stát dostojí svým slibům o preferenci zemědělců hospodařících na půdě, farmy mohou dále existovat. Pokud státní půdu vykoupí jiné subjekty, drobní zemědělci mohou přijít o své farmy.

2. Privatizace zemědělské půdy a její účel

Zákonem č. 95/1999 Sb. se privatizuje přibližně 500 000 ha zemědělské půdy z celkové výměry 900 000 ha zemědělské půdy ve správě Pozemkového fondu ČR. Privatizace půdy má umožnit farmářům získat dosud státem spravovanou zemědělskou půdu tak, aby na ní mohli efektivně hospodařit.

Účel privatizace je vyjádřen v následujících dokumentech:

Důvodová zpráva k zák. č. 95/1999 Sb.:

„Základním cílem zákona není finanční efekt z prodeje státní zemědělské půdy, ale privatizace těchto pozemků ve prospěch fyzických osob podnikajících v zemědělské výrobě a rovněž převod prostřednictvím obcí na veřejně prospěšné účely a bydlení. Zákon taktéž umožňuje sjednocení vlastnictví pozemků a staveb, avšak pouze v těchto případech připouští, aby nabyvatelem pozemku se stala i právnická osoba.“

Prodej státní půdy má se zřetelem na obecný zájem za cíl nalezení odpovědnějšího vlastníka v naději, že bude dobrým hospodářem. Je v obecném zájmu, aby se půda přednostně dostala do rukou těch, kteří na ní pracují a kteří mají osobní zájem na vybudování vlastní hospodářské existence a dosažení vlastní prosperity. Naproti tomu volný prodej jakýmkoli právnickým osobám otevírá přednostně prostor spekulativním nákupům finančně silných skupin. „

Nález Ústavního soud ČR vydaný ve Sbírce zákonů pod č. 80/2000 Sb.:

„Přednostní převod zemědělské půdy na fyzické osoby, samostatně hospodařící rolníky, odůvodňuje stát snahou zabezpečit řádné obdělávání půdy a omezit možnosti spekulací s pozemky. Tento cíl je ústavně konformní, i když prostředek zvolený k jeho

naplnění nemůže jistě eventuelním spekulativním převodům v budoucnosti zabránit zcela.“

3. Zemědělská půda jako nezbytná podmínka existence farmářů

Vlastnictví půdy a svobodná dispozice s ní jsou základní podmínkou k tomu, aby farmářů, tj. osoby podnikajících v zemědělství podle § 2e odst. 1 zák. č. 252/1997 Sb., mohli jako podnikatelé existovat. Privatizace zemědělské půdy má farmářům umožnit jednak rozšíření stávajících farem nákupem dalších zemědělských pozemků, jednak účelné využití farmy dokoupením drobných strategických pozemků, jejichž vlastnictví může mít klíčovou úlohu při provozu farmy (cesty, vstupy, rozdělení pozemky atd.).

4. Závislost ekofarmářů na obhospodařované půdě

Je-li farmář ekologickým podnikatelem podle § 3 odst. 1 písm. d) zák. č. 242/2000 Sb. *o ekologickém zemědělství*, je předvídatelné nakládání s obhospodařovanou půdou podmínkou více než nutnou.

Ekofarmář je existenčně zcela závislý na čerpání dotací, neboť poskytnutá dotace dorovnává zvýšené náklady na výrobu bioproduktu či biopotravin.

Dle vládního nařízení č. 242/2002 Sb., je vyplácení dotací vázáno na pětileté zařazení ekofarmáře do agroenvironmentálního opatření, v jehož rámci je evidován i půdní blok (zemědělský pozemek), který ekofarmář pro toto období obhospodařuje. Převod půdního bloku na jiného vlastníka a ukončení nájmu výpovědí znamená pro ekofarmáře snížení výměry evidovaného půdního bloku s následnou ztrátou a vrácení dotací a s případným sankčním postihem.

Jakékoli nakládání se státní zemědělskou půdou je proto pro ekofarmáře otázkou obzvláště citlivou, neboť neúspěch v nabídkovém řízení privatizované půdy může způsobit ekofarmáři finanční úpadek s dopadem na další generace.

5. Převod státní zemědělské půdy na farmáře

Farmář může požádat o převod pozemku, který Pozemkový fond ČR nabídl k prodeji, splňuje –li některou z těchto podmínek:

- je oprávněnou osobou, které vzniklo právo na náhradu za nevydaný pozemek dle zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, pokud nárok restituční nárok vyjádřený v korunách činí nejméně 50% z minimální ceny pozemku,
- je samostatně hospodařícím rolníkem, který prokazatelně provozuje zemědělskou výrobu minimálně po dobu 36 měsíců na pozemcích o rozloze nejméně 10 ha v katastrálních územích obce nebo v katastrálním území, které sousedí s katastrálním územím, do něhož náleží pozemky určené k prodeji,
- je společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva, které provozuje zemědělskou výrobu minimálně po

dobu 36 měsíců na pozemcích v katastrálních územích obce nebo v katastrálním území, které sousedí s katastrálním územím, do něhož náležejí pozemky určené k prodeji,

- je státním občanem ČR nebo jiného členského státu EU (s průkazem o povolení k pobytu s dobou trvání pobytu alespoň 3 roky), je evidován v evidenci zemědělských podnikatelů u příslušného obecního úřadu a vlastní nejméně 10 ha zemědělské půdy v katastrálních územích obce nebo v katastrálním území, které sousedí s katastrálním územím, do něhož náležejí pozemky určené k prodeji.

Požádá-li o koupi zemědělského pozemku více osob splňujících shora uvedené podmínky, vyzve je Pozemkový fond, aby nabídly kupní cenu. Podle výše nabídnuté kupní ceny stanoví Pozemkový fond pořadí osob, a poté prodá zemědělský pozemek té z nich, která se s nejvyšší cenou umístila na prvním místě v pořadí. Pokud tato osoba neuzavře ve lhůtě 45 dnů smlouvu, bude Pozemkový fond postupně vyzývat k uzavření kupní smlouvy osoby na dalších místech v pořadí.

Výzvu k nabídce kupní ceny Pozemkový fond neučiní, pokud mezi osobami, které požádaly o koupi zemědělského pozemku, je

- oprávněná osoba, jejíž nárok vznikl nevydáním pozemků nebo jejich částí nacházejících se v katastrálním území obce nebo v katastrálním území, které sousedí s katastrálním územím, do něhož náleží pozemek určený k prodeji a finanční hodnota nároku představuje nejméně 70 % z minimální ceny pozemku určeného k prodeji,
- nájemce, který má tento pozemek pronajatý od Pozemkového fondu ke dni vyhlášení prodeje a po dobu 36 měsíců před vyhlášením prodeje byl nájemcem nebo podnájemcem tohoto pozemku. Osoba, která bude uplatňovat přednostní právo na převod z titulu nájmu, může tímto způsobem nabýt pozemky maximálně do výše 70 % výměry pozemků nabídnutých k prodeji, u kterých ke dni vyhlášení prodeje splňuje podmínky pro vznik přednostního práva.

Tyto osoby mají před ostatními osobami uvedenými v § 7 odst. 1 zákona o prodeji půdy přednostní právo na prodej, a to tak, že na prvním místě v pořadí bude oprávněná osoba a na druhém místě bude nájemce, pokud toto právo uplatní v žádosti. Cena, za kterou těmto osobám Pozemkový fond pozemky prodá, je cena podle cenového předpisu.

6. Omezení převodu státní zemědělské půdy na obchodní společnosti

Stát omezil právo právnických osob (obchodních společností) ucházet se o koupi státní zemědělské půdy. Nabytí vlastnického práva k zemědělským pozemkům umožňuje právnickým osobám pouze výjimečně, a to tehdy, jsou-li vlastníky budov patřících k původní zemědělské usedlosti nebo sloužících zemědělské výrobě, přitom předmětem převodu mohou být jen zastavěné a související pozemky. Omezení je odůvodněno tím, že prodej státní půdy má se zřetelem na obecný zájem za cíl „nalezení odpovědnějšího vlastníka v naději, že bude dobrým hospodářem“. Stát pre-

feruje jako vlastníka fyzické osoby. Osoby právnické vylučuje s ohledem na možnou spekulaci s půdou .

Rovněž výhody, které jsou spojeny s privatizací, a to cena odvíjející se od ceny úředně stanovené a bezúročná splátka po dobu 30 let, mají být ku prospěchu pouze fyzickým osobám, „které na půdě pracují a kteří mají osobní zájem na vybudování vlastní hospodářské existence a dosažení vlastní prosperity“. Výhoda bezúročných třicetiletých splátek má charakter téměř státní podpory, jejím účelem je zajistit původním zemědělcům (restituentům) možnost na půdě hospodařit a funkčně rozvíjet své zpět získané usedlosti a rovněž podpořit další zájemce, aby na půdě hospodařily, zakládali farmy a obnovovali tak život na venkově. Z těchto důvodů je prodej určen fyzickým osobám, nikoli obchodním společnostem.

Stát své stanovisko neprodávat státní zemědělskou půdu obchodním společnostem potvrdil prostřednictvím Ústavního soudu ČR, a to nálezem č. 80/2000 Sb., kterým tento soud zamítl návrh skupiny poslanců na zrušení blokačního ustanovení, jež brání právnickým osobám nabývat státní zemědělskou půdu.

Blokace prodeje státní půdy obchodním společnostem neupírá těmto subjektům právo vlastnit zemědělskou půdu, neboť obchodní společnosti mohou půdu nabývat od jiných vlastníků.

7. Příklady z praxe

Ačkoli zákonem č. 95/1999 Sb. stát vyjádřil vůli přerozdělit volnou státní zemědělskou půdu zemědělcům, kteří jí budou obhospodařovat k zajištění vlastní existence, vyjádřil vůli zachovat venkovský ráz krajiny, v důsledku drobných zákonných nepřesností se účel zákona nenaplnil. Níže uvádím několik příkladů z praxe:

Příklad č. 1

Několik farmářů z pohraničních oblastí zcela shodně popsalo způsob nestandardního prodeje státních zemědělských pozemků, při kterém nebyli schopni převýšit kupní cenu nabízenou zájemci nepatřícími do regionu.

Farmáři uvedli k průběhu nabídkového řízení toto:

Nabídkového řízení v jejich regionu se účastní osoby, které v jejich regionu nežijí, nicméně opakovaně se účastní nabídkového řízení. Každá z těchto osob učiní nabídku kupní ceny, z hlediska uvedené nedomorodé skupiny (dále jen skupina) jsou nabídky rovnoměrně odstupňované, nejnižší nabídka je nad vyhlášenou cenou, nejvyšší nabídka je značně nadsazená. Po zveřejnění pořadí účastníků reaguje na výzvu Pozemkového fondu k uzavření kupní ceny teprve ta osoba ze skupiny, která se svoji nabídkou umístila o jedno pořadové číslo výše nad nabídkou osoby mimo skupinu.

Porovnáním předaných protokolů z vyhodnocení výzvy k podání nabídky kupní ceny a zápisu vlastnického práva k pozemku bylo zjištěno následující:

Prodej půdy ze dne 5. 4. 2005 z jednoho pohraničního katastrálního území je doložen 21 protokoly z vyhodnocení výzvy nabídek, účastník s nejvyšší nabídkou je uveden v katastru nemovitostí jako vlastník pouze v jediném případě.

- v 8 případech je jako vlastník uvedena jedna osoba ze skupiny. Tato osoba vždy nabyla vlastnické právo pozemku druhově vedeném jako trvalý travní porost nebo orná půda.
- v 6 případech se stal vlastníkem půdy druhově určené jako ostatní plocha místní farmář,
- ve 2 případech se tento místní farmář stal vlastníkem trvalého travního porostu,
- ve 2 případech se stejný farmář stal vlastníkem trvalého travního porostu pronajatého pozemku,
- ve 2 případech se vlastníkem pozemku druhově určeného jako trvalý travní porost a orná půda osoba s trvalým bydlištěm v Praze
- v 1 případě je vlastnictví nadále ČR.

Prodej půdy ze dne 1.6.2005 je doložen 9 protokoly z vyhodnocení výzvy nabídek je doložen 9 protokoly, účastník s nejvyšší nabídkou není v žádném z těchto případů uveden jako vlastník pozemku. Vlastnictví nabyla vždy některá z osob ze skupiny. V 8 případech byly předmětem převodu pozemky druhově určené jako trvalý travní porost nebo orná půda, v jednom případě ostatní plocha.

Přiřazením všech parcelních čísel prodaných pozemků dne 5. 4. 2005 k listu vlastnictví, lze zjistit, že z celkové výměry prodaných pozemků 1 623 000 m² jsou ve vlastnictví některé osoby skupiny pozemky o velikosti 70 % z této výměry. Po odečtení pozemků, které byly převedeny přednostně nájemci z regionu mimo soutěž, je konečný poměr mezi nabytými pozemky ve vlastnictví osob ze skupiny a pozemky ve vlastnictví osob z regionu 98:2.

Zadáním jmen osob ze skupiny v obchodním rejstříku bylo nalezeno celkem 33 právnických osob propojených jednou osobou skupiny. Rovněž právnické osoby jsou propojeny vzájemnými majetkovými účastmi a centralizují se v akciové společnosti se sídlem v Praze, v nichž jedna osoba ze skupiny je předsedou představenstva, 2 osoby členem představenstva a 1 osoba členem dozorčí rady.

Množství jednotlivých společností personálně propojených mimo jiné umožňuje překročení limitu 500 ha celkové výměry pozemků nabytých na základě využití přednostního práva z titulu nájmu na společníky jedné společnosti.

Vyhledáním právnických osob v nichž působí osoby ze skupiny na webových stránkách souvisejících se zemědělstvím bylo zjištěno, že tyto právnické osoby působí v regionu postižených farmářů jako velké zemědělské podniky.

Příklad č. 2

Rodinná farma začala podnikat prostřednictvím fyzických osob – členů rodiny (otec, matka, syn), otec si od Pozemkového fondu ČR pronajal zemědělskou půdu o výměře 30 ha. Rodina poté změnila formu podnikání, založila společnost s ručením omezeným, jejímiž společníky byli opětovně členové rodiny. Dále obhospodařovala stejný pozemek, který otec, fyzická osoba, podnájal společnosti s ručením omezeným se souhlasem Pozemkového fondu ČR.

Pozemkový fond vyhlásil prodej pronajatého pozemku, otec, nájemce pozemku, uplatnil nárok na převod pronajatého pozemku v zákonem stanovené lhůtě.

Pozemkový fond pozemek prodal účastníkovi nabídkového řízení, svůj postup lakonicky odůvodnil tím, že otec – nájemce, nesplňuje podmínky priority, neboť neprovozuje zemědělskou činnost.

Příklad č. 3

Ekofarmářka v pohraničí restituovala postupně zemědělské pozemky o výměře přibližně 70 ha. V současné době dosud nemá zcela zajištěnou náhradu za nevydané pozemky o ploše 26 ha. S realizací nároku na náhradu čeká na vyhlášení prodeje pozemků, které má od Pozemkového fondu pronajaté.

Nežli farmářka stačila vyřídit veškeré administrativní záležitosti spojené s navrácením pozemků či jejich náhrad podle zák. č. 229/1991 Sb. a stabilizovat farmu, obec prodala třetí osobě dva malé pozemky o ploše 12 m² a 14 m² – vyasfaltovanou cestu – před vjezdovými vraty do statku, přitom tyto pozemky jsou jediným přístupem na statek, tedy zajišťují základní podmínku existence statku – vjezd a výjezd zemědělských strojů.

Farmářka se právem cítí ohrožena možným zneužitím vlastnického práva nového vlastníka uvedených pozemků.

Příklad č. 4

Ekofarmář má od Pozemkového fondu v nájmu 53 parcel o celkové výměře 18,5 ha, je ze zákona oprávněn uplatnit přednostní právo z titulu nájmu do výše 70 % výměry pozemků nabídnutých k prodeji. Pokud však Pozemkový fond bude prodávat parcely postupně, např. pod dvou pozemcích, bude to pro farmáře nevýhodné, protože vždy o jeden pozemek přijede. O zbývající pozemek by byl nucen ucházet se v konkurenci s ostatními zájemci. V případě neúspěchu by o „své“ pozemky přišel, ztratil by možnost pronájmu státní půdy v důsledku jejího rozprodeje, a byl by především ohrožen ztrátou a zpětným vrácením dotací včetně sankcí, neboť nový vlastník by mohl nájemní smlouvu na dobu neurčitou vypovědět před uplynutím pětiletého období AEO opatření (vl. nař. 242/2004 Sb.), ekofarmář by tím snížil výměru obhospodařované půdy v rámci tohoto opatření, a porušil tak podmínku nutnou pro přiznání dotací. Státní intervenční zemědělský fond by v takovém případě rozhodl o vrácení poměrné části dotace poskytnuté od počátku příslušného pětiletého období.

Příklad č. 5

Obchodní společnost koupila stavbu na pozemku souvisejícím se zemědělským pozemkem ve vlastnictví státu, který má v nájmu ekofarmář. Ekofarmář obhospodařuje tento související pozemek v rámci opatření AEO, tedy v rámci pětiletého období a čerpá dotace dle vládního nařízení č. 242/2002 Sb.

Obchodní společnost je vlastníkem staveb, které jsou nemovitostmi; tato právnická osoba může nabyt související zemědělský pozemek na základě písemné žádosti podané Pozemkovému fondu, neboť tento zemědělský pozemek, na němž je umístěna stavba je funkčně spojen s touto stav-

bou a vlastník (spoluvlastník) stavby je oprávněným uživatelem tohoto pozemku.

V případě prodeje má vlastník stavby přednost před nájemcem. Obchodní společnost má nárok na prodej půdy za úředně stanovenou cenu, tedy za cenu minimální. Prodejem vlastníku stavby, obchodní společnosti, dojde u ekofarmáře ke snížení výměry zemědělské půdy v průběhu pětiletého období, jeho dotace se sníží o poměrnou část odpovídající snížené výměře zemědělské půdy a zároveň Státní intervenční zemědělský fond rozhodne o vrácení poměrné části dotace poskytnuté od počátku příslušného pětiletého období (vl. nař. 242/2004 Sb.).

Příklad č. 6

O pronajatý státní zemědělský pozemek ekofarmáře požádal vlastník sousedícího pozemku. Vlastník sousedícího pozemku má přednostní právo na uzavření kupní smlouvy za úředně stanovenou cenu a má před zájemci podle § 7 zák. č. 95/199 Sb., tedy i před ekofarmářem, který má pozemek pronajatý. Výměra prodáváného pozemku nesmí však překročit 10% pozemku vlastněného.

V případě prodeje dojde jak ve shora popsaném případě č. 4 a 5 ke snížení či vrácení dotace.

Příklad č. 7

Farmář, účastník soutěže o koupi pozemků dle § 7 zák. č. 95/199 Sb., byl vyzván Pozemkovým fondem k uzavření kupní smlouvy a ke složení zálohy na kupní cenu během několika dnů po vyhlášení pořadí účastníků soutěže. Farmář nestihl v této lhůtě zajistit úvěr potřebný k zaplacení zálohy.

Účastník stejné soutěže, společník obchodní společnosti, byl vyzván Pozemkovým fondem k uzavření smlouvy v několika násobně delší lhůtě, úvěr si proto zajistit stačil.

8. Závěry z příkladů z praxe

Uvedené příklady svědčí přinejmenším o tom, že účel privatizace půdy tak, jak je v úvodu popsán, nebývá v praxi mnohdy naplněn. Naopak je zřejmé, že formální výklad zákona klade hospodářcím farmářům závažné nástrahy, zatímco jiným subjektům umožní zcela pominout základní účel zákona a získat tak zemědělskou půdu značného rozsahu za výhodných podmínek.

9. Posouzení platnosti prodeje dle § 7 odst. 4 zák. č. 95/1999 Sb.

Ačkoli zákon č. 95/1999 Sb. vylučuje právnické osoby z možnosti privatizace zemědělské půdy, ponechává možnost společníkům právnických osob, které provozují zemědělskou činnost, aby půdu svým jménem nakoupili. Nicméně i toto ustanovení mělo dle důvodové zprávy za cíl převod vlastnictví společníkům – fyzickým osobám, které budou na půdě pracovat a budovat vlastní hospodářskou a prosperitu.

Převody pozemků na společníky právnických osob tak, jak se to v praxi děje a je popsáno v příkladu č. 1, však svědčí pouze o budování prosperity finančně silných holdingo-

vých společností prostřednictvím svých společníků, kteří státní půdu nabývají některým z popsaných způsobů a dále jí přenechávají k dispozici společnosti.

V souvislosti s nabýváním zemědělských pozemků společníky obchodních společností a následného využívání takto koupených pozemků obchodní společností, na nichž mají společníci účast, je vhodné zmínit ustanovení *občanského zákoníku* č. 40/1964 Sb. týkající se absolutní neplatnosti právního úkonu:

– § 39: *Neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičít dobrým mravům.*

– § 37: 1) *Právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně, jinak je neplatný.*

2) *Právní úkon, jehož předmětem je plnění nemožné, je neplatný.*

Prodej zemědělské půdy podle § 7 odst. 4) zák. č. 95/1999 Sb. je prodej formou soutěže zájemcům, kteří písemně požádali o koupi nabízeného pozemku a Pozemkový fond je vyzval k podání nabídky kupní ceny.

Podání nabídky kupní ceny je v tomto případě jednostranným právním úkonem adresovaným prodávajícímu, kterým zájemce o koupi pozemku projevuje vůli uzavřít kupní smlouvu o převodu nabízeného pozemku za nabídnutou kupní cenu.

Smlouva je dvoustranný právní úkon, který vzniká úplným a bezpodmínečným přijetím návrhu na uzavření smlouvy (nabídky). Návrh smlouvy (nabídka) i jeho přijetí jsou jednostranné adresované právní úkony. I pro tyto jednotlivé jednostranné právní úkony platí, že musí splňovat náležitosti požadované občanským zákoníkem pro právní úkony obecně. I nabídka tedy musí splňovat náležitosti osoby, náležitosti vůle, projevu, poměru vůle a projevu a náležitosti předmětu právního úkonu. Těmito posledně jmenovanými náležitostmi jsou možnost předmětu právního úkonu (§ 37 odst. 2 obč. zák.) a jeho dovolenost (§ 39 obč. zák.). Nedovolenost právního úkonu je dána tehdy, jestliže úkon je v rozporu se zákonem nebo jestliže zákon obchází anebo se přičít dobrým mravům. V rozporu se zákonem jsou takové právní úkony, jejichž vznik či jejichž plnění je výslovně zakázáno, resp. které se svým obsahem nebo účelem přičít zákonnému zákazu. Právními úkony, jimiž se zákon obchází, jsou takové právní úkony, které sice neodporují výslovnému zákazu zákona, jež však svými důsledky směřují k výsledku zákona odporujícímu.

Soutěž o nejvyšší nabídku (příklad č. 1) byla propojenými společníky obchodních společností učiněna kolektivně s podmínkou aktivace pouze té nabídky, která se ocitne těsně nad nabídku osoby mimo skupinu. Projevu těchto osob (nabídkám těchto osob) scházela náležitost vůle ve smyslu § 37 odst. 1 obč. zák.

Úmyslem propojených společníků bylo získat v nabídkovém řízení zemědělské pozemky pro potřeby obchodní společnosti. Zákon č. 95/1999 Sb., však nabývaní zemědělské půdy obchodním společenstvem nedovoluje. Úkony společníků tedy svými důsledky směřují k výsledku zákona odporujícímu.

Pozn. Doklady k příkladům 1–7 nejsou přílohou této studie, nicméně údaje existují v registru Pozemkového fon-

du ČR – Č.L., Obchodním rejstříku, v katastru nemovitostí.

10. Sporná ustanovení zákona č. 95/1999 Sb. o privatizaci zemědělské půdy

Prodej půdy společníkům:

Podle § 7 odst. 1 písm. c) Pozemkový fond může prodat zemědělské pozemky společníkům obchodních společností nebo členům družstev, které provozují zemědělskou výrobu minimálně po dobu 36 měsíců na pozemcích v katastrálních územích obce nebo v katastrálním území, které sousedí s katastrálním územím, do něhož náleží pozemky určené k prodeji.

Podle § 4 odst. 1 c) může Pozemkový fond zemědělský pozemek prodat právnické osobě, která je vlastníkem (spoluvlastníkem) staveb, které jsou nemovitostmi.

Podle tohoto ustanovení mohou fakticky získávat pro svoji potřebu státní půdu společnosti prostřednictvím svých členů, přitom stát obchodní společnosti z prodeje státní zemědělské půdy vylučuje.

Prodej půdy vlastníku sousedícího zemědělského pozemku:

Podle § 6 odst. 2 písm. c) může Pozemkový fond zemědělský pozemek prodat vlastníkovi (spoluvlastníkům) sousedícího zemědělského pozemku. Prodat však nelze zemědělský pozemek, jehož výměra přesahuje 10% výměry sousedícího zemědělského pozemku vlastníka (spoluvlastníků).

Ačkoli limit 10% představuje nevelkou výměru, umožňuje prodej obchodním společnostem za úřední cenu a vyřazuje farmáře ze soutěže.

Lhůta pro předložení návrhu kupní smlouvy prodávajícím, lhůta pro přijetí návrhu kupujícím:

Podle § 9 odst. 7 zák. č. 95/1999 Sb. je kupující je povinen před uzavřením kupní smlouvy uhradit prodávajícímu na úhradu kupní ceny zálohu ve výši – 10 % z kupní ceny při prodeji podle § 5, – průměrné roční splátky, nejvýše však ve výši 10% z minimální kupní ceny včetně částky nabídnuté nad minimální cenu při prodeji podle § 6 a 7.

Podle § 11 Pozemkový fond předloží nabyvateli návrh kupní smlouvy nebo smlouvy o převodu zemědělských pozemků bez zbytečného odkladu. Pokud nabyvatel smlouvu neuzavře do 45 dnů od převzetí návrhu smlouvy nebo od jeho doručení do vlastních rukou na adresu uvedenou nabyvatelem, není Pozemkový fond tímto návrhem vázán.

Lhůta pro přijetí návrhu v délce 45 dnů umožňuje předkládání fiktivních nabídek propojeným osobám.

Nepřesně vymezená lhůta „bez zbytečného odkladu“ umožňuje předkládání smlouvy v odlišných lhůtách podle osobní fi-

nanční situace kupujícího, nastoluje tak nerovné podmínky účastníků.

Pokračující převody státní zemědělské půdy na obchodní společnosti využitím nedůsledných ustanovení zákona č. 95/1999 Sb. zatím dokazují, že účelu zákona ve smyslu jeho důvodové zprávy rozhodně dosaženo nebylo. Zatímco prosperita drobných farmářů stagnuje, vliv na regiony přebírají finančně silné obchodní společnosti, které pouze odčerpávají dotace určené pro rozvoj území, kde se pozemky nacházejí.

11. Současná rizika privatizace zemědělské půdy

Z příkladů 1–7 lze sledovat, že prodej zemědělské půdy se realizuje jinak, nežli je uvedeno v důvodové zprávě k zákonu č. 95/1999 Sb. Mechanismy prodeje dle příkladů 1–7 v širším měřítku mají tento rizikový dopad:

- Obchodní společnosti, účelem zákona vyřazené z privatizace půdy, nabývají za výhodných podmínek (bezúročné splátky na dobu 30 let) státní zemědělskou půdu při aplikaci ustanovení § 7 odst. 1 písm. c) jako společníci obchodních společností a jako vlastníci staveb pozemků funkčně spojených se staveb.
- Drobní farmáři – fyzické osoby přicházejí o možnost privatizace zemědělské půdy v oblasti svého působení
- Ekofarmáři jsou ohroženi likvidací svých podniků v důsledku krácení a především vrácení poskytnutých dotací.
- Ne vratným procesem je zemědělská půda rozprodávána bez finančního zisku pro stát jiným osobám, nežli zemědělcům – fyzickým osobám, kteří na ní pro svoji obživu hodlali pracovat.
- Půda se privatizuje ve prospěch velkých společností, které postupně získávají vliv nad regionem a vytlačují drobné farmáře. Svým postavením mohou ovlivnit i průběh nabídkového řízení ve svůj prospěch v mezích nedokonalého zákona

12. Shrnutí

Dosavadní privatizace zemědělské půdy umožňuje postupy, které jsou zcela v rozporu s původním deklarovaným účelem zákona o privatizaci zemědělské půdy. Farmáři, kteří dokázali přežít i podmínky minulého režimu, v tuto chvíli čelí tlaku finančně silných společností, kteří ve spolupráci s místními Pozemkovými fondy a MZe které není sto operativně reagovat na výše popsanou realitu a vytěsnit mezery v zákonech všude tam, kde dochází k jeho obcházení, skupují státní zemědělskou půdu, získávají vliv nad regiony a odsuzují místní zemědělce k postupnému zániku.

Právní analýza hlavních
problémů farem
souvisejících s administrací
a vyplácením dotací
Platební agenturou – SZIF

Obsah:

Cíl studie

- ❶ Podpora ekologického zemědělství
- ❷ Právní úprava ekologického zemědělství
- ❸ Postavení ekofarmářů
- ❹ Modelové případy
- ❺ Rozbor modelových případů:
- ❻ Možná východiska:
- ❼ Související případ (Privatizace půdy dle zák. č. 95/1999 Sb.)

Závěr

Cíl studie

Tato analýza byla zpracována na základě stížností ekofarmářů, kteří se v souvislosti s nejasnými či mylně interpretovanými požadavky státních orgánů a v souvislosti s jejich negativním či opožděným rozhodnutím dostali do svízelných ekonomických situací, kdy zvažovali smysl a možnosti svého dalšího podnikání v ekozemědělství. Avšak ne všichni z těch, kteří své stížnosti vyslovili, byli ochotni nechat své případy zveřejnit, neboť se obávali možných následků v podobě ztížené komunikace se svým úřadem a úředníkem.

Ačkoli studie rozebírá pouze 5 modelových případů, lze z těchto případů vyvodit výchozí obecné podmínky podnikání v rámci ekologického zemědělského včetně doprovodných negativních jevů :

- Hospodařit v ekologickém zemědělství nelze bez dotací.
- Pravidla dotací jsou složitá, ke své srozumitelnosti potřebují metodický výklad, pravidla dotací se mění a změny nelze předvídat.
- Ekofarmáři jsou povinni dodržovat přísné předpisy vyžadující odbornou erudici, přitom činnosti ekofarmářů, je svou povahou zcela odlišná, vyžaduje jiné předpoklady a kvality, vyřizování dotací se proto neobejde bez poradenského servisu, který však není všem dostupný.
- Následkem drobného administrativního pochybení farmáře může být neúměrně přísný postih v podobě odebrání dotací znamenající ohrožení základní existence ekofarmy.

Cílem této studie je ukázat na konkrétních případech chyby, které nastaly při vyřizování a vyplácení dotací a nastínit možnosti, jak chybám v budoucnu předejít.

1. Podpora ekologického zemědělství

V preambuli eko-nařízení č. 2092/91 se uvádí:

„Rada ES... vzhledem k tomu, že stoupá poptávka spotřebitelů po ekologicky vyprodukovaných zemědělských produktech a potravinách, že se tak vytváří nový trh zemědělských produktů; vzhledem k tomu, že tyto produkty mají vyšší tržní cenu a že jejich způsob produkce zároveň zahrnuje méně intenzivní využívání půdy; že proto v rámci přeorientování společné zemědělské politiky může tento druh produkce přispět k dosažení lepší rovnováhy mezi nabídkou zemědělských produktů a poptávkou po nich, ochranou životního prostředí a zachování venkova; ...přijala toto nařízení“

V preambuli zákona č. 242/200 Sb. o ekologickém zemědělství se uvádí:

Základem ekologického zemědělství je holistické chápání přírody, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje. Tento zákon Česká republika uvádí v platnost v době, kdy Rada Evropského společenství zdůrazňuje nutnost široké politické diskuse týkající se integrace ekologie a udržitelného rozvoje do Společné zemědělské politiky, v době kdy se Evropská komise pokouší stanovit agroenvironmentální ukazatele a ukazatele hospodářských a sociál-

ních dimenzí udržitelného zemědělství a rozvoje venkova, kdy začíná pravidelně sledovat a vyhodnocovat strategii integrace ekologie a udržitelného rozvoje do Společné zemědělské politiky. Moderní zemědělství musí respektovat přírodní cykly, ochranu a udržování přirozené úrodnosti půdy, ochranu a vytváření přirozených životních podmínek hospodářských zvířat, musí respektovat stabilitu ekosystému a podporovat biodiverzitu, stejně jako musí být ekonomicky výkonné, shodovat se zájmy společnosti a zejména spotřebitelů potravin a plnit všechny sociálně ekonomické úkoly rozvoje venkova. V takovém pojetí zemědělství je ekologické zemědělství nejmodernější způsob zemědělského hospodaření a tento zákon je symbolickým krokem českého zemědělského zákonodárství do 21. století. Přijetím zákona č. 242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“), se Česká republika zařadila mezi země, které si plně uvědomují význam a celospolečenskou prospěšnost ekologického zemědělství. Můžeme očekávat, že zákon přispěje k ochraně spotřebitele a pomůže vytvářet podmínky spravedlivé hospodářské soutěže mezi výrobcí potravin a biopotravin. Očekáváme, že zákon bude mít pozitivní vliv na další restrukturalizaci zemědělství a potravinářství, dosažení lepší rovnováhy mezi nabídkou zemědělských produktů a poptávkou po nich. Významně přispěje k ochraně životního prostředí, ochraně a tvorbě krajiny, k zachování a k rozvoji venkovského prostředí.

Při přípravě a schvalování zákona byly sledovány a zohledňovány tyto cíle:

- umožnit produkovat zemědělské suroviny a vyrábět potraviny vysoké kvality,
- přispět ke zlepšování vztahů zemědělského hospodaření s přirozenými ekosystémy a přírodními cykly,
- udržovat a zlepšovat dlouhodobou úrodnost půdy,
- umožnit účinnou ochranu vod, vodních zdrojů a chránit život ve vodě,
- podporovat biodiverzitu a agrobiodiverzitu,
- podporovat biologickou diverzitu zvýšením počtu pěstovaných plodin a odrůd,
- podporovat rozmanitost chovaných plemen hospodářských zvířat,
- používat v zemědělství a při výrobě potravin v co možná největší míře obnovitelné zdroje,
- vytvářet harmonickou rovnováhu mezi pěstováním rostlin a chovem zvířat,
- poskytovat hospodářským zvířatům přirozené podmínky života,
- minimalizovat všechny formy znečištění,
- přispět k rozvoji ekologicky a společensky odpovědného zemědělského hospodaření, odpovědné výroby a prodeje potravin,
- umožnit rozvoj venkova a kvalitní život obyvatel na venkově.

Z obou citací je nesporné, že EU i ČR považují ekologické zemědělství za jednu z hlavních priorit. Z tohoto důvodu by mělo být ekologické zemědělství v dostatečné míře podporováno.

2. Právní úprava ekologického zemědělství

Podmínky ekologického zemědělství v ČR speciálně upravuje zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, obecně zák. č. 252/1997 Sb., o zemědělství. Ekologický zákon pak provádí nařízení vlády č. 242/2002 Sb., o podmínkách provádění opatření na podporu rozvoje mikroprodukcí zemědělství spočívajících v ochraně složek životního prostředí zákon o ekologickém zemědělství. Ekologického zemědělství se týkají rovněž předpisy související, např. nařízení vlády č. 241/2004 Sb. o podmínkách provádění pomoci méně příznivým oblastem s ekologickými omezeními, nařízení vlády č. 69/2005 Sb. o stanovení podmínek pro poskytování dotace v souvislosti s předčasným ukončením provozování zemědělské činnosti zemědělského podnikatele, zákon č. 256/2000 Sb. o Státním zemědělském intervenčním fondu aj..

ČR jako členský stát EU je dále vázán právními předpisy EU, např. nařízením Komise č. 796/2004, nařízením Rady č. 2092/91.

Uvedené právní předpisy podléhají častým změnám, vládní nařízení č. 242/2004 Sb. se od roku 2004 novelizovalo již 6x, zákon č. 256/2000 Sb. o Státním zemědělském intervenčním fondu, se novelizoval rovněž 6x.

Konstantní judikatura v nové oblasti práva ekologického zemědělství a vyplácení podpor zatím neexistuje.

3. Postavení ekofarmářů

Ekofarmáři podléhají neúměrné administrativní zátěži. Jsou povinni dodržovat přísná pravidla speciálních předpisů při zakládání farem, zajištění jejich chodu, certifikaci svých bioproduktů a jsou povinni dodržovat hygienické předpisy, veterinárních nařízení, pravidla potravinářské a zemědělské inspekce. Mimo to musí dostát povinností z hlediska předpisů sféry obecného podnikání, tj. obchodního zákoníku, zákona o pojištění na sociální zabezpečení, pojištění na zdravotní pojištění, daňovým předpisům, zákoníku práce apod..

Podmínkou zachování existence ekofarmy je bezchybná orientace ve zmíněných oblastech práva. Podmínkou zachování existence je rovněž orientace ve sféře dotací. Složitě a mnohdy různorodě vykládané právní předpisy z oblasti ekologického zemědělství související s dotačními nároky se zdají farmářům (a nejen jim) nesrozumitelné s ohledem na četné a časté změny a nejasný výklad zejména prováděcích předpisů.

Při uplatňování svých nároků na dotace mohou ekofarmáři z již zmíněných důvodů skončit neúspěšně kvůli zcela bagatelnímu pochybení.

Avšak ani v případě bezchybně podané žádosti nemají ekofarmáři existenční podmínky zajištěné, neboť podle § 11 odst. 3 zák. č. 256/2000 Sb. o Státním zemědělském intervenčním fondu se na rozhodování o poskytnutí dotace nevztahují lhůty pro vydání rozhodnutí podle správního řádu.

Z pohledu farmářů je proto konečné rozhodnutí správního orgánu nepředvídatelné a v čase neomezené, a může být důvodem kolize s jasně a neúprsně definovanými zá-

vazky a povinnostmi vůči jiným subjektům, kterými je např. správa sociálního zabezpečení se sankcí 0,1% z dlužné částky denně a pokutou do 100 000 Kč, veřejné zdravotní pojištění se sankcí ve stejné výši a s pokutou do 50 000 Kč, finanční úřad se sankcí 0,1% denně z dlužné částky, leasingové společnosti se sankcí i ve výši 1 % denně navíc pod ztrátou odebrání předmětu leasingu, banky poskytující úvěr se sjednaným sankční úrokem v podobné výši, navíc pod hrozbou realizace zástavy apod.

V případě, že se žadatel je buď malou ekologickou farmou nebo farmou větší avšak s úvěrovým závazkem, má nepřiměřená či neopodstatněná sankce či pozdržení výplaty dotace zcela likvidační charakter. Postup úřadu je v takovém případě v příkrém rozporu s účelem zákona o ekologickém zemědělství.

4. Modelové případy

Při vyřizování dotací podle nařízení vlády č. 242/2002 Sb., o provádění agroenvironmentálních opatření, několik farmářů neuspělo v I. či stupni II. stupni správního řízení. Rozbor těchto modelových případů slouží ke zjištění základních chyb při postupu žadatelů o dotace i plátců dotací.

1) Ekofarma Šmakal, s.r.o. požádala SZIF (Praha) o dotace AEO pro r. 2005 v rámci podopatření ekologického zemědělství dne 2. 5. 2006. SZIF v červenci r. 2006 ve věci předběžně jednal s žadatelem za účelem odstranění vad žádosti, neboť dle dostupných údajů byl schopen vyhovět pouze té části žádosti, která se týkala půdních bloků vedených v registru půdy dle uživatelských vztahů jako půda v režimu ekologického zemědělství. Z protokolu o kontrole žádosti na RO SZIF (25. 7. 2006) vyšlo najevo, že jeden z půdních bloků žadatele nesplňuje podmínky režimu ekologického zemědělství, z tohoto důvodu SZIF odmítl přiznat žadateli dotace ve výši cca 600 000 Kč. Žadatel přitom splnil veškeré povinnosti spojené se zařazením sporného půdního bloku do podopatření ekologického zemědělství v rámci agroenvironmentálního opatření, k jeho žádosti mu CZ- KEZ vydala o zařazení sporného půdního bloku do režimu ekologického zemědělství v dotčeném období písemné potvrzení. Ani přes tento přesvědčivý doklad nebyl úřad schopen vyhovět, neboť softwarově registrované údaje dále vykazovaly sporný pozemek jako „neekologický“, neboť údaje nebylo možné opravit samovolným zásahem do systému, nýbrž novým rozhodnutím. Po dalších intervencích vyřešil SZIF ve spolupráci s Ministerstvem zemědělství ČR celý případ tím, že v rámci přezkumného řízení podle § 98 a 97 odst. 3 správního řádu Mze ČR zrušilo pravomocné rozhodnutí o zařazení žadatele do popatření ekologického zemědělství v rámci AEO, novým rozhodnutím SZIFu pak byly nastaveny správné údaje v databázi a napraven softwarový omyl. Žadatel po půl roce tímto způsobem se svojí žádostí o dotace ve výši cca 900 000 Kč uspěl.

2) Emilie Cittibartová požádala SZIF (České Budějovice) dne 2. 5. 2006 o dotace AEO v rámci podopatření ekologického zemědělství. SZIF v části žádosti rozhodl

kladně, v části nárok na dotace zamítl s tím, že žadatelka porušila podmínku stanovenou podle § 6 odst. 6 nařízení vlády č. 242/2006 Sb., neboť nedodržela předepsanou intenzitu chovu hospodářských zvířat. Z protokolu o kontrole žádosti na RO SFIF je uvedena jako neopravitelná chyba to, že „intenzita chovu hospodářských zvířat s příznakem a bez příznaku je 0,00 a 0,00, což je nižší než 0,2 VDJ/ha nebo vyšší než 1,5 VDJ/ha“. Žadatelka proti rozhodnutí podala odvolání, ve kterém mimo jiné uvedla, že předloni splnila všechny podmínky, byla v kontaktu s Ústřední evidencí zvířat v Hradištku, je výrobcem sýrů, proto je jasné, že bez zvířat a mléka by nemohla podnikat. K odvolání žadatelky překontrolovalo Mze ČR v rámci správního řádu námitky uvedené v odvolání a provedlo nový výpočet s tím, že posoudilo postup SZIFu jako chybný a jeho rozhodnutí zrušilo. SZIF pak na základě pravomocného rozhodnutí Ministerstva zemědělství rozhodl již na základě objektivních údajů o intenzitě chovu hospodářských zvířat.

V tomto případě žadatelka se svým nárokem uspěla až po podaném odvolání, dotace ve výši 51 000 Kč jí byly vyplaceny s přibližně půlročním zpožděním. Zjevně se jedná o chybu softwarového zpracování dat.

- 3) Luboš Waldmann požádal dne 28. 5. 2004 SZIF (Hradec Králové) o zařazení do podopatření ekologického zemědělství v rámci AEO – ošetřování travních porostů. Jeho žádost byla zamítnuta s tím, že půdní bloky, které se mají nacházet území ZCHÚ alespoň z 50%, se podle registru uživatelských vztahů ve vypsáném území nenacházejí, žadatel tak porušil ust. § 7 odst. 8 písm. a nařízení vlády č. 242/204 Sb.. Žadatel se proti rozhodnutí SZIFu odvolal a uvedl, že ke své žádosti přiložil potvrzení Správy CHKO Jizerské hory s údajem, že půdní bloky se v své plné ploše nacházejí v ZCHÚ.

Žadatel měl v odvolání plný úspěch, v novém rozhodnutí SZIF žádosti vyhověl.

- 4) Mgr. Zdeněk Miklas požádal SZIF (Olomouc) o dotace AEO v rámci podopatření ekologického zemědělství za r. 2005. SZIF žádosti nevyhověl s tím, že byla porušena podmínka stanovená § 6 odst. 6 nařízení vlády č. 242/2006 Sb., tj. žadatel nedodržel předepsanou intenzitu chovu hospodářských zvířat. Žadatel se proti tomuto rozhodnutí neúspěšně odvolal. Mze ČR přezkoumalo pravomocné zamítavé rozhodnutí Mze ČR a dospělo k těmto závěrům: Žadatel měl registrované ovce v počtu kusů 77 v lednu, 77 v únoru, 77 březnu, 88 v dubnu, 124 v květnu, 125 v červnu, 125 v červenci a 113 v srpnu při obhospodařování 8,56 ha půdy. Průměrná intenzita chovu tím dosáhla 1,77 VDJ/ha. Žadatel překročil limit 0,2 a 1,5 VDJ na každý hektar travního porostu obhospodařovaný v systému ekologického zemědělství a evidovaný v evidenci půdy o 0,27 VDJ/ha.

Správnost přezkoumávaného rozhodnutí Mze ČR proto potvrdilo, správní řízení skončilo pro žadatele neúspěšně. Žadatel se ve svém odvolání mimo jiné bránil i tím, že zatížení 1,77 VDJ/ha nastalo v případě započítání pouze všech sporných zvířat v ústřední evidenci, oproti tomu při započtení pouze nepříznakových zvířat tj. těch, které v databázi nejsou nijak rozporované, došlo k zatížení jen

1,53 VDJ/ha, což je překročení v přepočtu o 2,53 jehněte nebo 1,25 dospělé ovce. K jeho argumentům však SZIF nepřihlédl. Podle § 3 odst. 3 zák. č. 252/1997 Sb. však měl vyzvat žadatele k odstranění vad podané žádosti, vzájemně si ujasnit zda se měly započítávat i příznakové ovce, v případě že nikoli, překročení by spočívalo v 0,03 VDJ/ha a na místě by bylo aplikovat odstranění tvrdosti zákona (když vyhláška neupravuje zaokrouhlování).

Pokud by příslušné orgány rozhodovaly o žádosti žadatele podle vládního nařízení č. 242/2004 Sb. novelizovaného ke dni 1. 1. 2006 nařízením vlády č. 515/2004 Sb., žadatel by mohl být již úspěšný, neboť účinností této novely od 1. 1. 2006 se horní limit intervalu 0,2–1,5 VDJ vztahuje nejen na hektar travního porostu obhospodařovaného v systému ekologického zemědělství, nýbrž i na hektar nespécifikované zemědělské půdy obhospodařované v režimu ekologického hospodaření, v případě žadatele tedy i na vysokokmenný ovocný sad o rozloze 6,7 ha. Žádost však bylo skutečně nutno posoudit dle předpisů platných v době podání žádosti a pro žadatele méně příznivých.

Dále, pokud by příslušné orgány braly v úvahu účel zákona, tj. nepřekročit limit 170 kg dusíku na hektar obdělávané půdy, a dbaly by nařízení Rady (ES) č. 2092/91 o ekologickém zemědělství, mohly by žadateli vyhovět, neboť dle čl. 7.2. toho nařízení s odkazem na přílohu VII, je maximální počet ovcí na ha stanoven počtem 13,3 kusů.

Ačkoli žadatel nepřekročil intenzitu ekologického chovu hospodářských zvířat z hlediska současných platných předpisů a z hlediska horního limitu nařízení Rady EU, formálně nesplnil kritéria pro přiznání dotací v rámci AEO a stát mu nepřiznal dotace v přibližné výši 135 000 Kč.

- 5) Vojtěch Lebáněk požádal SZIF Olomouc o dotace v rámci podopatření trvalých travních porostů za r. 2005. SZIF žádost zamítl, neboť kontrolou bylo zjištěno, že žadatel rozoral půdu o výměře 1329 m². Žadatel se bránil tím, že půdu rozoral vlastník, nikoli on, dále tím, že plocha rozorané půdy je zcela zanedbatelná proti rozloze hospodářství o výměře 160,94 ha, tj. 1 609 400 m², rozoraná plocha sloužila pouze pro vypěstování plodin pro vlastní potřebu vlastníka.

V daném případě na farmáře dopadá postih neúměrný porušení povinnosti, pokud k porušení vůbec došlo.

Podle § 3i odst. b) je trvalý zák. č. 252/1997 Sb. je trvalý travním porostem stálá pastvina, popřípadě souvislý porost s převahou travin určený ke krmným účelům nebo k technickému využití, který může být nejvýše jednou za pět let rozorán za účelem zúrodnění. Rozoráním nepatrného zlomku celkové výměry z hlediska účelu zákona farmář zachoval charakter trvalého travního porostu.

Rozhodnutí dosud nenabylo právní moci.

5. Rozbor modelových případů:

Z nastiněných případů vyplývá:

- 1) Újma žadatelů v souvislosti s pozdními platbami.

V případě chybných rozhodnutí na straně poskytovatele žadatelé vždy splnili požadované náležitosti, zjištěná chyba SZIFu byla dvakrát způsobena chybnou aplikací softwaru, v jednom případě vadnou administrativou. Ačkoli věc byla v závěru „úspěšně vyřízena“, žadatelům přesto vznikla újma jak majetková, tak i nemajetková v souvislosti s vyřizováním své žádosti a pozdržením plateb.

2) Možnost domáhat se náhrady škody

Žadatelé, jejichž oprávněné dotační nároky nebyly včas vyřízeny, zatím nevyužívají institut náhrady škody podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, přitom je evidentní, že pozdržením dotací, na které jsou odkázáni, jim škoda vzniká. Všichni sledovaní farmáři splácejí úvěry, platí nájem, leasing, povinné platby a odvody. Za nedodržení platebních podmínek jsou postiženi úrokem z prodlení, smluvním úrokem, smluvní pokutou a zákonným penále (viz. odst. 3). V souvislosti s prodlením jako evidovaní dlužníci mohou přicházet o možnost získání dalších úvěrů, prodlužování nájemních smluv apod.. Jako dlužníci ztrácí dobrou pověst a přicházejí o možný zisk.

3) Ztížená možnost bránit se negativnímu rozhodnutí

SZIF ve svých rozhodnutích, kterými rozhoduje o dotačních nárocích, uvádí ve výrokové části rozhodnutí z celkové uplatněné dotace pouze tu část, kterou žadatelé přiznává. „Nepřiznanou“ (zbývající) část dotací začleňuje nikoli do výroku o zamítnutí, ale až do odůvodnění výroku. Odvoláním lze přitom napadnout pouze výrok, nikoli odůvodnění výroku. Tento způsob rozhodování ztěžuje žadatelům možnost uplatnit své námitky v odvolání, neboť odvolat se pouze proti zamítavé části rozhodnutí z výše uvedených důvodů nelze, napadnout je možné pouze výrok samotný, tudíž kladné rozhodnutí o přiznání části dotací.

(příklad: žadatel nárokuje 3 dotačními tituly celkem 300 000 Kč, SZIF rozhodne ve výrokové části rozhodnutí o výplatě 2 titulů ve výši 200 000 -Kč, zbývajících zamítnutých 100 000 Kč podle 4. titulu zařadí pouze do odůvodnění. Pokud žadatel s rozhodnutím nesouhlasí pro nepřiznání nároku ve výši 100 000 Kč, musí podat odvolání, tím oddálí vykonatelnost rozhodnutí o již přiznaných 2 titulech ve výši 200 000 Kč až do doby vyřešení sporných 100 000 Kč.)

Z důvodu možných průtahů, kdy SZIF není vázán obecnými správními lhůtami, se žadatelé o dotace odvolání brání, neboť na okamžitým vyplacení finančních prostředků je závislá jejich další existence. Tuto tendenci potvrzuje případ 1), kdy žadatel raději volil cestu vyjednávání a oddalování rozhodnutí, která posléze vyústila v přezkumné řízení rozhodnutí o zařazení, změnu softwarově zpracovaných údajů a přiznání celého nároku.

4) Nedostatečná poučovací povinnost poskytovatele při podání žádosti.

Podle § 3 odst. 3 zák. č. 252/1997 Sb.: *Je-li žádost neúplná nebo obsahuje-li nepravdivé údaje, příslušný orgán ji vrátí žadateli do 30 dnů ode dne doručení spolu s uvedením vad podání a s výzvou a lhůtou k jejich odstranění, nejde-li o vady svojí povahy zjevně neodstranitelné. Nedojde-li k od-*

stranění vad žádosti do stanovené lhůty, úřad jí zamítne. Úřad si často vykládá vady podání jako vady svojí podstatou zjevně neodstranitelné a žádost zamítá. O tom svědčí případ pod bodem 4)

5) Formální přístup a tvrdost zákona

V případě chybné žádosti vycházel žadatel zřejmě z novelizovaného znění vládního nařízení č. 515/2004 Sb., formálně nevyhovující údaje poskytl centrálnímu registru zvířat sám a dobrovolně, nicméně křížkem označil kusy, které v tu dobu vyřazoval. Toto vyřazení zohledněno nebylo. Správní orgán se nijak nezabýval účelem zákona, postupoval zcela formálně, sankce byla ve vztahu k porušené povinnosti zcela neúměrná. (Případ 4)

6. Možná východiska:

Opakující chyby jak na straně žadatelů, tak na straně poskytovatele dotací lze řešit následovně:

1) Precizovat výrokovou část dotačního rozhodnutí tak, aby obsahovala vedle kladného rozhodnutí i rozhodnutí záporné, tím zajistit možnost, aby rozhodnutí v kladné části mohlo nabýt právní moci, zároveň aby záporné rozhodnutí mohlo být samostatně napadeno odvoláním. (příklad: *A: žadatelé se přiznává 200 000,-Kč titul ošetřování travních porostů, nepřiznává se 100 000 Kč titul orná půda. V tomto případě žadatelé může být vyplaceno bez průtahů nesporných 200 000 Kč, zbývajících 100.000,-Kč zůstane předmětem odvolacího řízení.*)

2) Realizovat výzvu k odstranění vad žádosti s konkretizací požadavku dle § 3 odst. 3 zák. č. 252/1997 Sb., toto ustanovení vykládat v zájmu farmářů a podle účelu zákona, tj. k podpoře jejich podnikání, nikoli k jejich likvidaci.

3) Zabránit dopadu tvrdosti zákona. Pokud je zjištěno, žadatel neúmyslně porušil vládní nařízení (tj. podzákonnou právní normu), nicméně jednal v souladu s účelem zákona ČR a nařízení EU, uvažovat o zmírnění absolutních sankcí (odebrání veškerých dotací) a projednat možnost udělení výjimky.

Stanovit toleranci. Nepatrného překročení, např. 0,03VDJ/ha uznat za tolerované překročení, případně překročení postižené minimální sankcí. (Analogicky k postihům finančních úřadů, sankce do 100 Kč se nevymáhá.)

4) Stanovit závazné termíny pro vyplacení veškerých dotací tak, aby nejen existoval příslib dotačních plateb, ale aby tento příslib byl i legitimně zajištěn.

5) Stanovit paušální výši náhrady za neoprávněné pozastavení dotací a pozdní platby.

Poskytování dotací se zatím jeví jako benevolence státu v podobě finančního obdarování ekofarmářů. Tak tomu však není. Je nesporné, že náklady na ekologické zemědělství jsou vyšší, nežli výnosy. Tento rozdíl vyrovnávají právě dotace. Svým deklarovaným zájmem (viz úvodní citace preambule zákona o ekologickém zemědělství) a příslibem dotací stát vyzval zemědělce k výrobě bioproduktů a biopotravin. Dotace je proto třeba pojímat jako zálohu na výrobu a dodávku zboží, kterou je stát, jako objednatel, povinen v souladu se zásadami poctivého obchodního styku včas poskytnout, jinak se dostává do prodlení.

6) Měnit podmínky podnikání farmářů v dostatečném předstihu tak, aby farmáři stačili uvážlivě přizpůsobit svůj podnik změněným podmínkám. Za přiměřený předstih je možné považovat dobu 6 měsíců.

Je nutné vzít v úvahu zejména to, že práce ekofarmářů se řídí ročními cykly a že jejich majetek tvoří živý inventář, náhlé změny základních dotačních podmínek mohou zcela znehodnotit podnikatelský záměr a poškodit farmu.

7) Ačkoli není povinností státu zveřejňovat nové právní předpisy jinak, než prostřednictvím Sbírky zákonů, v případě ekologického zemědělství, které je z hlediska státu žádoucí, by měl stát učinit výjimku a stanovit pravidla toku informací o měnících se právních předpisech tak, aby každý vzdálený farmář mohl mít dostupné a srozumitelně podané informace o změnách.

7. Související případ (Privatizace půdy dle zák. č. 95/1999 Sb.)

Účelem zák. č. 95/1999 Sb. o podmínkách převodu zemědělských a lesních pozemků je privatizace těchto pozemků ve prospěch fyzických osob podnikajících v zemědělské výrobě, neboť především tímto způsobem lze podporovat rozvoj venkova a zachování tradičních hodnot.

Níže uvedený případ však svědčí o tom, že zákon, je-li vykládán formálně, může být v poněkud rozporu se svým účelem.

Rodinnou farmu Ekorarma Šmakal s.r.o. tvoří tři společníci, otec, matka, syn. Farma v této podobě existuje od roku 1999. Krátce před vznikem společnosti s ručením omezeným pronajal Pozemkový fond ČR Antonínu Šakalovi (otci) jako fyzické osobě pozemek o výměře 30 ha. Na tomto pozemku rodina hospodařila prostřednictvím Ekofarmy Šmakal s. r. o. V roce 2001 Antonín Šmakal uzavřel se svým rodinným podnikem za souhlasu PF ČR písemnou smlouvu o podnájmu tohoto pozemku.

Je pochopitelné, že rodinná farma, která pozemek již 7 let obhospodařuje, má zájem pozemek od státu odkoupit a udržet kontinuitu svého zemědělského podnikání.

Podle zák. č. 95/1999 Sb. stát nabízí převod vlastnického práva k zemědělským pozemkům třetím osobám za podmínky, že se k těmto pozemkům neváže nárok oprávněné osoby nebo že k němu neuplatní prioritní právo dlouhodobý nájemce. Oprávněným osobám a nájemcům se pozemky převádějí za úředně stanovenou cenu, třetím osobám za cenu nejvyšší nabídky.

PFČR však nabídnul pozemek k prodeji dle § 7 zák. č. 95/1999 Sb. formou veřejné obchodní soutěže, vyhodnotil nabídky a nabídl uzavření kupní smlouvy třetí osobě za nejvyšší cenu, ačkoli o převod pozemku požádal jak nájemce Antonín Šmakal, tak jeho syn z důvodu opatrnosti.

PFČR svůj postup odůvodnil tím, že nájemce, tj. A. Šmakal nedoložil, že by provozoval zemědělskou činnost a neprokázal tak existenci prioritního nároku (pozemek má podnajatý rodinná farma), který by bránil veřejné obchodní

soutěži. Na syna se prioritna nevztahuje a ve veřejné obchodní soutěži se neumístil na 1. místě, nároky hospodařící farmy je proto možné pominout.

Věc se na základě podané stížnosti dosud projednává.

Uvedený případ opětovně demonstrovuje složitost právních předpisů. Rozhodující ust. § 7 odst. 5 obsahuje závazující větu o 7 řádcích hovořící o přednostním postavení osob „*Výzvu podle odstavce 4 Pozemkový fond neučiní, pokud mezi osobami, které požádaly o koupi je osoba, která má tento pozemek pronajatý od Pozemkového fondu ke dni vyhlášení prodeje a po dobu 36 měsíců před vyhlášením prodeje byla nájemcem nebo podnájemcem tohoto pozemku.*“ Z citovaného ustanovení je možné nabýt mylného dojmu, že podnájemce, kterému svědčilo právo podnájmu po dobu 36 měsíců, může požádat o převod pozemku. Právnímu předpisu takto rozuměla zřejmě i Ekofarma Šmakal s. r. o., pokud nájem pozemku nepřevedla včas na sebe, když takový postup je možný.

Jemný rozdíl mezi odborným pojmem nájemce a podnájemce, který v tomto ustanovení navíc téměř splýnul, vedl ekofarmáře k mylné interpretaci složitého zákona. V důsledku této formální chyby může být rodina ekofarmářů připravena o výhody privatizace jejímž účelem je právě podpora skutečně hospodařících farmářů. K tomu nutno podotknout, že zároveň stát může být tímto postupem ochuzen o kvalitní ekozemědělce.

Související případ svědčí o stavu permanentní nejistoty, se kterou většina ekofarmářů potýká, o nutnosti odborných znalostí k obhájení své existence a o tvrdých postizích v případě drobné chyby či opomenutí.

Závěr

Účelem shromáždění a rozboru konkrétních případů jednotlivých farmářů je ukázat, že jinak prospěšný zákon o ekologickém zemědělství, rovněž tak zákon o půdě, není beze zbytku v praxi účelně realizován a že drobnými nedostatky realizace zákona mohou být ekofarmáři masivně postihováni. V důsledku vadné realizace nemůže být naplněn účel uvedených zákonů.

Na modelových případech se projevilo zejména to, že nedostatečné odstupňování sankcí může farmáře demotivovat a odradit od smysluplné činnosti, pokud je zcela nezlukviduje, a že tolerance státu k vlastním chybám může u farmářů vyvolat pochyby o rovnosti účastníků řízení.

Následkem dotační politiky bez konkrétního vymezení povinnosti státu (zachování lhůt) může stát zásadně porušit princip zásady legitimního očekávání a dostat se tak do rozporu s Ústavou ČR.

I za při zachování současného stavu legislativy je však v možnostech státu, aby alespoň důsledným uplatňováním jednotlivých ustanovení těchto zákonů a jejich výkladu ve prospěch těch, kterým je určen, naplnil deklarovaný účel zákona a rozvoj ekologického zemědělství tak skutečně podpořil.

ZÁVĚR

The image features a white background at the top, which transitions into a large, solid green area. A white, curved shape, resembling a wide smile or a stylized 'U', is positioned at the top of the green area, framing the text. The text 'ZÁVĚR' is centered within this white shape.

JEDEN
DRUHÉHO
BŘEMENA
NESTE

Zkratky

Acquis Communautaire	společné právní předpisy EU
Akční plán	Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010 (dokument který přijala vláda dne 17. 3. 2004 svým usnesením č.236/2004)
Vize rozvoje EZ	Program MZe udržitelné spotřeby a výroby „Ekologické zemědělství a biopotraviny“ (program rozpracovává úkoly Akčního plánu do podoby konkrétních opatření)
ČZU	Česká zemědělská univerzita (www.czu.cz)
Dobytčí jednotka (VDJ)	500 kg živé hmotnosti chovaných zvířat
EAFRD	(European Agricultural Fund for Rural Development) – Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (vychází z něj PRV)
EPOS	Spolek poradců v ekologickém zemědělství České republiky (www.eposcr.cz)
EZ (ekologické zemědělství)	ekologické zemědělství je způsob zemědělského hospodaření, zpracování produkce a marketingu, který produkuje kvalitní potraviny udržitelným způsobem hospodaření, postupy založenými na minimalizaci chemických a jiných nepřirodních vstupů a postupů (používání pesticidů, průmyslově vyráběných hnojiv, stimulatorů růstu, přenosu embryí nebo GMO), zlepšuje zdraví a životní podmínky zvířat naplňováním etologických potřeb zvířat a sníženou intenzitou chovu, dále prostřednictvím volných systémů ustájení, venkovních systémů chovu a pastvy zvířat, což přispívá ke snižování stresu, infekčního tlaku chorob a podpoře dobré funkce imunitního systému zvířat. Důležité jsou přínosy plynoucí z postupů ekologického zemědělství pro životní prostředí. EZ produkuje potraviny a krmiva o vyšší nutriční hodnotě, jakosti a nezávadnosti ve srovnání s konvenčními systémy hospodaření. EZ pozitivně přispívá k zaměstnanosti ve venkovských oblastech, především v důsledku přidávání hodnoty díky lokálnímu zpracování a marketingovým aktivitám.
HACCP	(Hazard Analysis of Critical Control Poits) – analýza rizik a kritických kontrolních bodů při výrobě potravin
HRDP	(Horizontal Rural Development Plan) – Horizontální plán rozvoje venkova (program podpory zemědělství od vstupu ČR do EU do konce roku 2006)
Kontrola ekologického zemědělství	pravidla ekologického zemědělství se opírají o regulační a inspekční systém zasazený do rámce politiky EU pro ochranu spotřebitele. Je zákonným požadavkem, že jakýkoliv potravinářský výrobek prodávaný v rámci EU jako ekologický, musí být certifikován podle ustanovení nařízení Rady 2092/91 ES (a v ČR i podle zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství). Kontrolní a certifikační postupy v ekologickém zemědělství poskytují silný základ pro důvěru spotřebitelů v ekologické výrobky a jejich poptávku po nich. Kontrolu a certifikaci v EZ provádí tři právnické osoby pověřené Mze na základě zákona č.242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství: Abcert GmbH (www.abcert.cz); Biokont CZ, s. r. o. (www.biokont.cz); KEZ o. p. s. (www.kez.cz)
MAS	místní akční skupiny (občanské subjekty využívající opatření osy IV Leader PRV)
MZe	Ministerstvo zemědělství (www.mze.cz)
LFA	(Less Favoured Areas) – méně příznivé oblasti (oblasti s diferencovanými dotacemi)
LPIS	(Land Parcel Information System) – registr půdních bloků (systém evidence zemědělské půdy k administraci dotací)
NUTS	(Nomenclature des unités territoriales statistique) – územní statistické jednotky
OP	operační program (např. Operační program Zemědělství)
PGRLF	Podpůrný garanční rolnický a lesnický fond (fond pro podporu zemědělství a lesnictví)
PRO-BIO	svaz ekologických zemědělců (www.pro-bio.cz)
PRV	Program rozvoje venkova (základní dokument pro rozvoj zemědělství v ČR pro období 2007–2013)

OSA I – IV	Základní členění PRV: Osa I – Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví Osa II - Zlepšování životního prostředí a krajiny Osa III – Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova Osa IV – Leader (členění na jednotlivá opatření viz příloha)
Rančeri	zemědělci s extenzivním způsobem pastevního chovu zvířat
SAPARD	předvstupní programy podpory
SAPS	(Single Area Payment Scheme) – jednotná platba na plochu
Společná evropská zemědělská politika	(Common Agriculture Policy – CAP) – společná zemědělská politika, je jednou ze tří společných politik Evropské unie v hospodářské oblasti. Tyto tři společné politiky jsou: dopravní, obchodní a zemědělská. Zárodek cílů Společné zemědělské politiky byl formulován v článkách 32–38 Římské smlouvy v roce 1958: zvýšení produktivity práce v zemědělství, zajištění životní úrovně zemědělských výrobců zejména zvyšováním individuálních příjmů osob pracujících v zemědělství (tzv. příjmová parita, jejímž cílem je, aby zemědělský výrobce měl srovnatelný příjem s pracovníkem v ostatních sektorech národního hospodářství), stabilizace zemědělských trhů, zajištění plynulého zásobování, zajištění dodávek potravin pro spotřebitele za rozumné ceny a zemědělských surovin pro zpracovatele. Hlavní zásady rozvoje a podpory zemědělství v evropských zemích jsou formulovány ve Společné zemědělské politice (SZP). Původním cílem podpory zemědělství bylo vytvořit prostřednictvím systému dotací pro zemědělce takové podmínky, které by jim na venkově umožnily kvalitní život srovnatelný s životem lidí ve velkých městech a zabránily by dalšímu vyklidňování venkova. Ministr Gandalovič 10. dubna 2008 prezentovat čtyři pilíře reformy zemědělské politiky vlády ČR: 1) Zvýšení kvality života na venkově, péče o krajinu a kvalitní potraviny, 2) Podpora konkurenceschopnosti a omezení byrokracie v podnikání, 3) Narovnání vlastnických vztahů k půdě a zemědělskému majetku, 4) Liberální, ale spravedlivé pojetí zemědělské politiky EU.
SVS	Státní veterinární správa (www.svscr.cz)
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond (platební agentura pro rezort zemědělství a lesnictví, www.szif.cz)
TOP-UP	národní dorovnání plateb na plochu (dohodnuté postupné navýšení dotací v zemědělství na úroveň zemí EU 15)
TTP	trvalé travní porosty (louky a pastviny)
ÚZPI	Ústav zemědělských a potravinářských informací (www.uzpi.cz)
VÚZE	Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky (www.vuze.cz)
ZA-PÚ	zemědělská agentura /pozemkový úřad (územní pracoviště MZe)
Zákon o ekologickém zemědělství	zákon č.242/2000 Sb. (společně s Nařízením rady (EHS) 2092/1991 stanovují základní právní úpravu podnikání v EZ)

Obrazová příloha

Podhorské oblasti tvoří čtvrtinu zemědělské půdy v ČR. Historicky a tradičně patřily k pasterveckým oblastem s domácím zpracováním potravin.

Pozemkové fondy formou veřejných dražeb privatizovaly 400 tisíc hektarů půdy, což je asi 10 % celkového objemu zemědělské půdy ČR. Velká část se nacházela v oblasti bývalých Sudet, které neměly své restituenty. Většina takto privatizované půdy je dnes zařazena do systému ekologického zemědělství (příběh Spolužákům).

Smyslem Zákona o půdě bylo privatizovat státní pozemky tak, aby se dostaly do rukou místním obyvatelům a ti se na nich mohli užít. Proto jejich cena byla podhodnocena ceně tržní (za jakou se pak prodávají po dražbě) a bylo je možné nakupovat na 30leté splátky. Venkovští obyvatelé, kteří umějí hlavně pečovat o zvířata a pole, však ve vysoké bře jemných právních fines a balancování na hraně zákona svůj boj o dotovanou půdu prohráli s městskými a podnikatelskými subjekty.

Tyto podnikatelské subjekty diktují MZe dodatky zákona o prodeji půdy a podmínky dotační politiky, o zvířata a majetek se však postarat neumějí a ani nemusí. Půda zařazená do ekologického zemědělství vynáší dotace bez ohledu na to, v jakém stavu se ekologická farma nachází a co daňovému poplatníkovi, spotřebiteli a venkovu přináší (příběh Lužické hory jako oběť ekologického zemědělství).

Produkce mléka a výroba potravin předpokládá ustájený dobytek a ustájení znamená péči o stáje, seníky a stodoly. Zemědělská stavení odedávna tvořila páteř urbanismu české krajiny a zaručovala zaměstnanost obyvatel obcí. Zemědělská dotační politika s touto rovníci však nepracuje.

Dotace do ekologického zemědělství neplynou do výroby biopotravin, nepodílejí se na vzniku nových pracovních míst, na péči o zvířata nebo údržbě zemědělského majetku. Výsledkem lobbistických her o zemědělské dotace je další chátrání obcí, které na zemědělství tradičně závisí (příběh Jediný).

Pro výrobu tří kilogramů kozího sýra denně potřebuje Anna Ondřejíková ze Vsi u Habartic 12 místností: pánskou a dámskou šatnu pro neexistující zaměstnance, tzv. příjem mléka, místnost pro filtraci mléka, umývárnu, expedici zboží, sklad čisticích prostředků, obchod... Investice, které jsou v rozporu s pravidly rodinného zpracování uplatňovanými v okolních členských státech EU, zatížily výrobu kilogramu kozího sýra fixními náklady 300 korun.

V obcích, z kterých zmizelo obyvatelstvo a infrastruktura před rokem 1948, jsou výroba a prodej potravin blokovány zásahy státní správy, která dodnes neupravila národní předpisy pro rodinné farmy. V dubnu 2008 KVS nepovolila Ondřejíkům prodej kravského mléka z farmy s odůvodněním, že mlékárna byla schválena jen pro zpracování kozího mléka. „Už jsme toho pro vás udělali dost!“ řekla paní Ondřejíkové krajská veterinářka z inspektorátu KVS Liberec (příběh Anna a tygr).

Veterinární správě ani hygienickým stanicím však nevadí, že se na Prachaticku povalují ohořelé kusy dobytka, který neprošel ani veterinární kontrolou ani kafilerii, což by mohlo vážným způsobem ohrozit veřejné zdraví (BSE, vzteklna či jakákoli jiná infekce). Přestože jsme oslovili osm kompetentních institucí, a to jak v době, kdy docházelo k tomuto ubíjení a upalování zvířat, tak i nyní, kdy jsou známi pachatelé, případ nikdy nebyl vyšetřen, vintk nebyl potrestán a farma je nadále zařazena v systému ekologického zemědělství, které za svůj základní atribut deklaruje občanům nadstandardní péči o zvířata.

Místo pachatele trestného činu prachatická Policie nakonec vyšetřovala jeho svědky, kteří pořídili tyto fotografie. Autory znaleckého posudku vybízela k manipulaci s výpočty a před tím, než proběhlo řádné vyšetřování, nadržovala nepravdivé údaje deníkům Blesk a Aha. Strach z vyšetřovacích a soudních orgánů je dalším z pozůstatků, s kterými se již 20 let nedokážeme vyrovnat (příběhy Vítejte v Čechách a Lištičky na vinici).

Obec Krompach, se sídlem Krompach 49, PSČ 471 57

**Pozemkový fond České republiky
sektore privatizace
Husinecká 11a
130 00 Praha 3**

Krompach, dne 30.9. 2007

Věc: Žádost o nápravu chybné privatizace pozemků v obci Krompach

Vážení,

obracíme se na Vás ve věci provedené privatizace státních pozemků v katastru obce Krompach. Situace je taková, že skupina několika osob (např. Ing. Petr Krogman r.č.730605/4723, Lubor Kitzler r.č. 640708/1329, Petr Blásek r.č.651004/1351, a několik dalších) vykoupila veškeré státní pozemky původně spravované PF ČR v naší obci. Tato skupina osob, organizovaná v řadě obchodních společností (viz veřejně dostupné informace na www.datice.cz), cíleně skupuje pozemky v celé ČR.

Podáváme důrazný protest proti uskutečněnému prodeji státních pozemků v obci Krompach, nesouhlasíme s ním, a žádáme o nápravu současného stavu, a to z několika níže specifikovaných důvodů.

1. Privatizované pozemky jsou dnes oběhvané dráty elektrických ohradníků, což výrazným způsobem omezuje volný pohyb osob i zemědělské techniky v terénu, má to negativní vliv na migraci lesní zvěře a konečně je to i velmi nebezpečné pro zdraví osob, mj. vzhledem k tomu, že naše obec je turisticky exponovaná lokalita a pohybuje se v ní mnoho turistů a rekreačních sportovců (cyklisti, lyžaři, jezdci na koních,...). Dalším důvodem našich výhrad je fakt, že drátěné ohradníky jsou značně neestetické vzhledem k tomu, že se obec nachází v CHKO Lužické hory.

2. Další problém spočívá v tom, že pozemky PF ČR v obci Krompach byly prodány včetně cest (ostatní komunikace). Podáváme důrazný protest proti prodeji obecních cest

a komunikací soukromým osobám, protože podle nás reálně hrozí (a v některých případech se tak již dokonce děje - viz bod 1.), že občanům a návštěvníkům obce může být znemožněno volné používání těchto cest (komunikací), a žádáme proto o nápravu tohoto stavu - tzn. vrácení cest a ostatních komunikací do vlastnictví státu nebo jejich převod do majetku obce Krompach.

3. Další problém je obci způsoben faktem, že osoby, které pozemky od PF ČR vykoupily, nemají k obci Krompach žádný vztah - nežijí tu ani tu nepodnikají, a jejich jedinou motivací byl zřejmě spekulativní nákup pozemků a následné čerpání zemědělských dotací za sekání resp. spásání pozemků. Tato skutečnost má velmi negativní vliv na život obce, protože nemožňuje rozvoj obecních veřejně prospěšných aktivit resp. podnikatelských aktivit místních občanů. Protože varianty jiných podnikatelských aktivit v obci Krompach jsou silně omezené (malá pohraniční obec, špatná dostupnost a infrastruktura, území CHKO), je stávající stav po privatizaci pozemků PF ČR nepřekonatelnou překážkou možného rozvoje veřejně prospěšného života obce.

Celková výměra privatizovaných pozemků je mnoho set tisíc čtverečních metrů luk, pastvin a komunikací. Z pohledu obce Krompach a jejích občanů se jedná o privatizaci nekoncepční a chybnou, byť byla zřejmě provedena v souladu s právními předpisy ČR.

Žádáme proto o prověření možnosti nápravy současného stavu tak, aby nebyl nadále negativně ovlivňován život obce a byl umožněn její rozvoj vlastními prostředky a silami. Náprava současného nepatřičného stavu je zcela jistě i v zájmu státu a jeho orgánů.

S přátelským pozdravem

Václav Holan
starosta

příloha:
- LV 660 k.ú. Krompach (Kitzler Lubor, r.č. 640708/1329)
- LV 661 k.ú. Krompach (Blásek Petr, r.č. 651004/1351)
- LV 662 k.ú. Krompach (Krogman Petr Ing., r.č. 730605/4723)
- LV 10002 k.ú. Krompach (Česká republika)

„Pražské společnosti skoupí v obcích přístupové cesty k chalupám za 7 korun a zpátky je obyvatelům vesnic prodávají za 400,“ vypráví starosta obce Krompach. Nevymahatelnost práva a korupce státní správy tvoří jednu ze základních překážek rozvoje venkova.

Porušování zásad tripartity, ignorování podnětů občanů, dotace na útech nátlakových skupin, tisícehektarové zemědělské podniky v rukou bývalých kolchozů či novodobých spekulantů, špatné zřizování programů, dotačních titulů i jejich výplat, absence národních pravidel výroby a zpracování potravin: to jsou hlavní příčiny stagnace rozvoje venkova a lokální produkce potravin (příběhy Anna a tygr a Lištičky na vinici).

Studenti Vysoké školy zemědělské by rádi společně v Lužických horách vybudovali ekologický komunitní projekt s výrobou biopotravin v intencích programu LEADER. Místní podnikatelské, kulturní i obecní subjekty jsou projektu nakloněny. Půdu však nikdo z Pražáků studentům neprodá, respektive za sedm hektarů v Mařenicích od nich chtěl její pražský majitel 3 miliony korun.

Toto je jediný zemědělský pozemek ve sledované oblasti Lužických hor, který nepatří 16tisícibektrarovému holdingu a není zařazen do systému ekologického zemědělství. Vlastní jej místní sedlák. Je ochotný jej věnovat pro účely studentského projektu. Podle výpisu z katastru všechny sousední ekologicky dotované pozemky patří pražským majitelům. Studenti však na pozemku místního sedláka projekt budovat nemohou, protože Místní akční skupinu podle stávajících pravidel Programu rozvoje venkova vytvořit nesmějí. Důvod? V místě nemají trvalé bydliště. Trefnější název Programu rozvoje venkova by byl Program rozvoje měst (viz BIO region severní pohraničí).

Podporovat zdravé, nebo bojovat s nezdravým? V této zemi existují farmy, které vědí, co je to společný evropský koncept zemědělské politiky, jenž podepsala ČR při vstupu do EU. Jejich zájmy však MZe nehájí. Na 330 tisících hektarech ekologické půdy v ČR přežil implementaci Programu rozvoje venkova jediný zpracovatel bio kravských mléčných produktů: Josef Šourek z Plavů u Tanvaldu (příběhy Jediný a Pěčtínský náhrdelník).

Sedláci bez pole, zvířata bez sedláků, stáje bez zvířat, stodoly bez sena, obce bez obyvatel, země bez potravin, pokladny bez peněz. Program rozvoje venkova v praxi (viz Půda je dobrá investice).

